ТЕРНОПІЛЬЩИНА
“Вісті з Терену” та “Вістки з Тернопільщини”
1943 – 1950

Книга 1

ЛІТОПИС УПА, ТОМ 49

LITOPYS UPA
Volume 49

THE TERNOPIL REGION

"News from the Field" and "News from the Ternopil Region"

1943 – 1950

Book One

Editors
Ihor Homziak and Mykola Posivnych

With Introduction in English

Toronto — L'viv Published by Litopys UPA 2010

ЛІТОПИС УПА
ТОМ 49

ТЕРНОПІЛЬЩИНА

“Вісті з Терену” та “Вістки з Тернопільщини”

1943 – 1950

Книга перша

Редактори
Ігор Гомзяк і Микола Посівнич

З англійським вступом

Торонто — Львів Видавництво “Літопис УПА” 2010

Видання
ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА В США І КАНАДІ
та
ТОВАРИСТВ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА
ім. ГЕН. ХОР. ТАРАСА ЧУПРИНКИ В США І КАНАДІ

Літопис Української Повстанської Армії

Редаґує Колегія
Відповідальний редактор
Петро Й. Потічний

Copyright: © 2010 by Litopys UPA

ISBN: 978-1-897431-23-8 (Canada)
ISBN: 978-966-2105-17-9 (Ukraine)

Обкладинка роботи
мистця Мирона Левицького

Cataloguing in publication data:
Litopys UPA – Ternopilshchyna: Visti z Terenu and Vistky z Ternopilshchyny, 1943-1950, Book 1/ Homziak, Ihor and Posivnych, Mykola. Toronto–Lviv: V-vo Litopys UPA, 2010.

832 p: Ports: 24 cm.
(Litopys Ukrains'koi Povstans'koi Armii, t. 49, Book 1)

Added title in English: The Ternopil Region: News from the Field and News from the Ternopil Region, 1943–1950.

Includes index.
ISBN: 978-1-897431-22-1

1. OUN.
2. Ukrains'ka Povstans'ka Armiia.
3. Ternopil Region – Ukraine

I. Potichnyj, Petro J. 1930 –
II. Homziak, Ihor 1960 –
III. Posivnych, Mykola 1980 –
IV. Starodubets', Halyna 1964 –
V. Series.
DK 803.U5S35 [DK 508.79 L5 t. 49]

© 2010, Typesetting & Artwork by Litopys UPA

Столітній ювілей від дня народження
ЯРОСЛАВА СТАРУХА (“СТЯГА”)
(1910 – 2010)

ФУНДАТОРОМ
цього тому є

пані добродійка
ОЛЬГА КЛАПІЩАК–ГАНКЕВИЧ

в пам’ять
свойого чоловіка

св. п. Всесвітлішого о. мітрата
РОМАНА ГАНКЕВИЧА
(27.XI.1923 – 11.XII.2003)

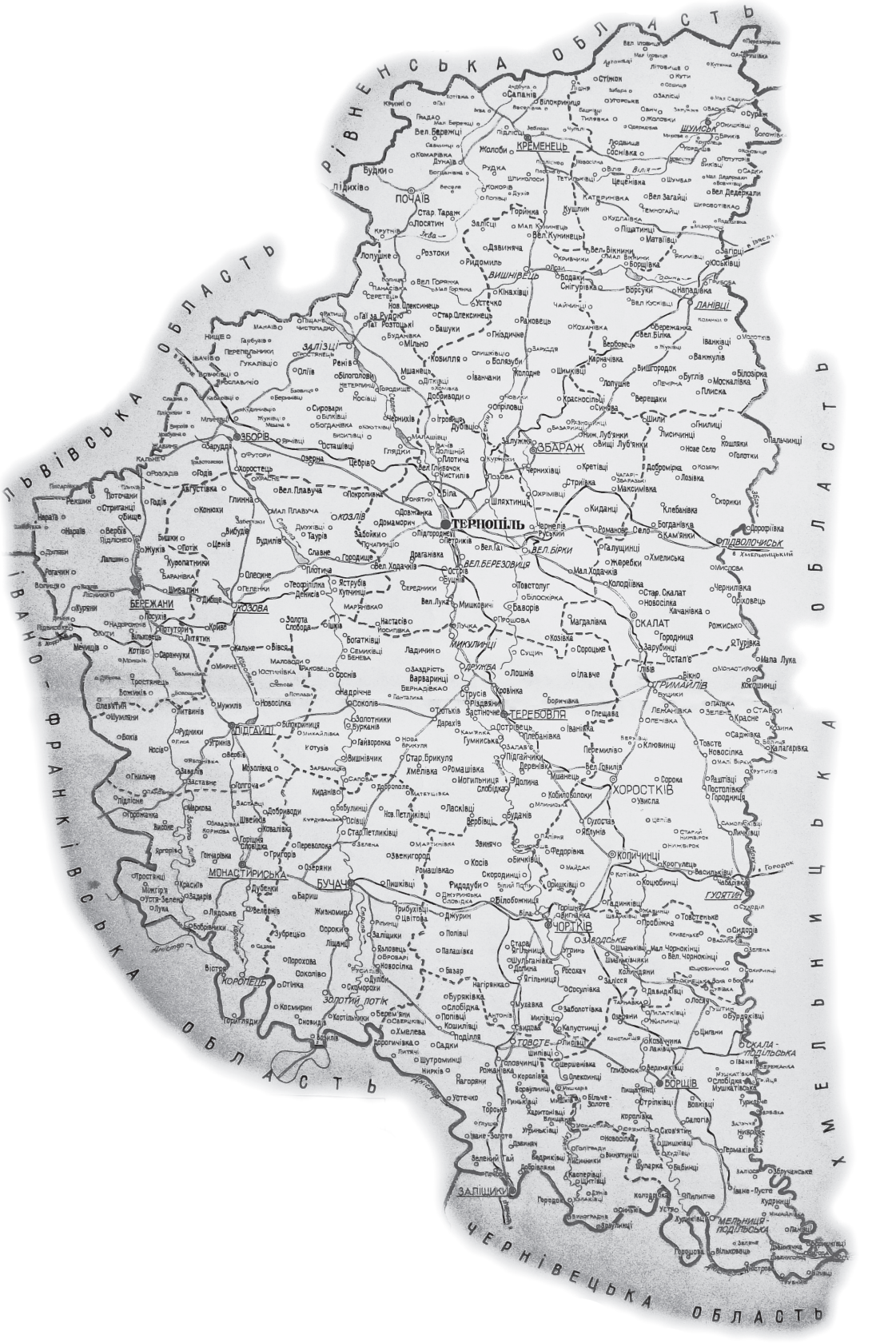
РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ
ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСТЬ
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ
ТЕРНОПІЛЬ
КРЕМЕНЕЦЬ
ПОЧАЇВ
ЗБАРАЖ
ЗБОРІВ
ЗАЛІЩИКИ
ЧОРТКІВ
ТЕРЕБОВЛЯ
ЛАНІВЦІ
ШУМСЬК
ВИШНІВЕЦЬ
ПІДВОЛОЧИСЬК
ГУСЯТИН
ХОРОСТКІВ
ГРИМАЙЛІВ
СКАЛАТ
ЗАЛІЩИКИ
МЕЛЬНИЦЯ-ПОДІЛЬСЬКА
ВОРОНЕЦЬ
ЗОЛОТИЙ ПОТІК
ЗОЛОТНИКИ
ЗОЛОТА СЛОБОДА
ЗОЛОТА ЛИПА
ЗОЛОТА ГОРА
ЗОЛОТА ВЕРБА
ЗОЛОТА ЛІЛІЯ
ЗОЛОТА ЛІНІЯ
ЗОЛОТА ЛІНІЯ
ЗОЛОТА ЛІН

ВСТУП

Однією з особливостей українського національно-визвольного руху на Тернопільщині в 40-і роки XX століття було те, що в ньому виразно виділяються два регіони поширення – північний (Волинь) та центрально-південний (Галичина). Волинські райони області стали не просто місцем зародження Української Повстанської Армії у 1943 році, а одним із епіцентрів її структурного формування. Так, у Кременецьких лісах поблизу Антонівець навесні – влітку 1943 року зовсім поряд дислокувалися загони ОУН(м) під керівництвом "Хрона" (Миколи Медведського) та ОУН(б) під керівництвом "Крука" (Івана Климишина), які часто організовували спільні збройні акції проти німецьких окупантів. Навесні 1943 р. з метою погодження бойових акцій представники обох військово-політичних сил зробили спробу створити зональний оперативно-бойовий штаб із неупереджених діячів. Формальним підтвердженням усних домовленостей стало підписання акту між повстанськими відділами Кременеччини: загонами "Крука" і "Хрона", згідно з яким створено Перший Крем'янецький Об'єднаний Повстанський штаб. Штаб мав керувати діями підлеглих йому загонів із двох різних таборів ОУН, намагаючись встановити зв'язок зі штабами інших оперативних загонів для об'єднання в єдину армію. Начальником штабу обрали сотника "Орлика", якому було доручено запросити до роботи в Об'єднаний штаб відповідних спеціалістів. Документ підписали командири обох відділів, але далі підписання протоколу справа не пішла[1].

У процесі драматичних подій, пов'язаних із гострим військово-політичним протистоянням між різними суб'єктами національного руху опору південної Волині – збройними загонами ОУН(м) і ОУН(б), Фронтом Української Революції Тимофія Басюка – на початку липня 1943 року на Кременеччині було сформовано єдину потужну збройну формацію, яка склала основу УПА-Південь під керівництвом Петра Олійника ("Енея", "Романа"). Її штаб розміщувався неподалік с. Антонівці. Згідно зі свідченнями очевидців тих подій, "на території Кременецької округи в другій половині 1943 року оперувало 3 групи. Група в кількості 140 бійців під керівництвом "Герасима" (Присяжнюка Ананія), уродженця с. Одерадівка Шумського району, діяла на теренах Шумського,

[1] Державний архів у Тернопільській області (ДАТО), ф. Р. 3432, оп. 1, спр. 20, арк. 28.

частини Дедеркальського районів. Місцем їх дислокації були села: Угорськ, Тилявка і Забара. В Почаївському районі оперувала група "Решетила", до складу якої входило 40 бійців кінноти. Район її діяльності поширювався на села: Гаї, Крижі, Града, Петруки, Мисики, Духів і Крутнів. На Лановеччині та Вишневеччині діяла група "Морозенка" у кількості близько 60–80 чоловік"[2].

У серпні 1943 року на території північно-західних українських земель ОУН(б) та УПА після часткової розконспірації переходять на воєнний стан, який у свою чергу було офіційно поділено на фронт і запілля. Загальне керівництво фронтом і запіллям на території ПЗУЗ здійснювала військова влада – Головна Команда УПА на чолі з Головним Командиром УПА "Климом Савуром" (Дмитро Клячківський). До складу ГК УПА входив комендант запілля "Горбенко" (Ростислав Волошин).

Під контролем ГК УПА перебували значні території, перетворені зусиллями повстанців на своєрідні "республіки" з певними ознаками державності. В межах цих територіальних утворень здійснювалися заходи, спрямовані на практичну реалізацію "Розпоряджень..." Дмитра Клячківського ("Клима Савура") від серпня – вересня 1943 р. Мешканці територій, контрольованих повстанською армією, об'єктивно перебували у сфері її військово-адміністративного впливу й змушені були (добровільно чи примусово) діяти в рамках створюваного нею правового поля. В першу чергу це стосувалося таких питань, як мобілізація до лав УПА, забезпечення самооборони запілля, виконання грошових чи матеріальних поставок на користь повстанської армії тощо. В умовах українського національно-визвольного руху функції "активної меншини", яка брала на себе обов'язок координувати діяльність УПА і його запілля, виконувало оунівське підпілля. Саме воно виступало ядром, рушійною силою запілля та, водночас, ідентифікувалося населенням з повстанською владою. Звідси – величезна відповідальність, яка покладалася на плечі підпільників – розбудувати та забезпечити його оптимальну життєдіяльність, а також зберегти маси перед фізичним і матеріальним винищенням з боку окупантів.

У період від 1943 р. і аж до 1945 р. в основних епіцентрах повстанського руху виразно виділялася діяльність так званих "повстанських республік". Почали вони формуватися уже навесні 1943 р. на теренах Волині, у місцевостях, відмінною рисою яких

[2] Галузевий державний архів Служби безпеки України (ГДА СБУ), ФДВ 372, спр. 1, арк. 220.

була повна відсутність контролю над ними з боку німецьких окупаційних органів влади. Основною ознакою кожної "повстанської республіки" була наявність (у межах певної території) своєрідного "суверенітету", що виявлявся у безроздільному пануванні української влади у вигляді УПА та незалежності від зовнішніх чинників, зокрема, окупаційної адміністрації. Зауважимо, що така "республіка" не існувала ізольовано від зовнішнього світу. Швидше вона виступала своєрідним адміністративним центром регіонального повстанського запілля. Там зосереджувалась основна база продовольчого постачання УПА, медикосанітарного обслуговування, проводилися різноманітні вишкільні курси тощо. Керівництво українського руху Опору намагалося не обмежувати діяльності "повстанських республік" рамками матеріально-технічної допомоги УПА. Не менш важливим було завдання легітимізації повстанської влади на якомога ширшому регіональному просторі.

Так, адміністративно-політичний вплив однієї з найбільших "повстанських республік" – Антонівецької – поширювався на значну територію південної Волині, в тому числі – північних районів Тернопільщини. Представники органів німецької окупаційної влади часто не насмілювалися йти з нею на конфлікт, особливо восени 1943 року. В одному з оунівських документів описано випадок, який яскраво ілюструє тогочасну суспільно-політичну ситуацію, що склалася в цьому регіоні: "До ляндвірта в Шумську прийшла одна жінка з Онишковець за дозволом спетлювати пшеницю, на що він їй сказав: "Йди в Антонівці, там є український генерал, який дасть тобі дозвіл"[3]. Такого роду "республіки" розглядалися місцевим населенням як "держава в державі" й уособлювали собою українську владу, в якої можна шукати захисту. Спроби німецьких окупантів знищити такі "республіки" (наприклад, "Антонівецьку" влітку 1943 р.), як правило, зазнавали невдачі. У період німецької окупації така форма повстанського запілля була досить дієвою, оскільки дозволяла мобілізувати значні військові сили поза зоною окупаційного впливу. Проте найважливішою функцією кожної "повстанської республіки" було налагодження безперебійної роботи господарського механізму. Зокрема, в Антонівцях працював млин, яким користувалося мешканці довколишніх сіл.

[3] Державний архів у Рівненській області (ДАРО), ф. Р-30, оп. 2, спр. 33, арк. 308.

Неподалік, на хуторі Заліщина, була хлібопекарня, масарня (невеличка бойня худоби), швейна та бондарська майстерні[4].

"Антонівецька республіка", що існувала впродовж року (весна 1943 – весна 1944 рр.) виступала впливовим суб'єктом національно-визвольного руху на теренах південної Волині. На той час вона була координуючим центром військового, економічного, політичного життя регіону. Тому з приходом більшовицької влади в 1944 році радянські функціонери своє першочергове завдання вбачали в її фізичному знищенні. Судячи з оперативних повідомлень відповідних радянських органів, нове місцеве керівництво було досить добре обізнане з військово-політичною ситуацією в регіоні. В одному з таких документів вказувалося, що "з часу роботи районного відділу НКВД з березня 1944 року встановлено, що в с. Антонівці Шумського району перебуває Штаб головного командування Південної групи УПА під керівництвом Енея, який ставив своїм завданням боротьбу проти Червоної Армії і Радянської влади з метою встановлення Самостійної України. Як факт, у цьому бандформуванні в останніх числах квітня 1944 р. нараховувалося 17 куренів, які в тому місяці були сконцентровані на території Шумського району. Прийнятими оперативними заходами… чекістсько-військовими силами дане угрупування було ліквідоване, частину знищено, а частину розсіяно"[5].

Як важливий інструмент свого утвердження нова влада широко застосовувала масовий терор проти місцевого населення, намагаючись легітимізуватись не стільки правовими засобами, скільки методами беззаконня, насаджуючи почуття тотального страху. Тому "у квітні 1944 року більшовицькі каратели дотла знищили с. Антонівці Шумського району, яке мало репутацію "націоналістичної столиці", зорали там землю і посадили ліс"[6]. Ліквідація "Антонівецької республіки" частково дестабілізувала повстанський рух у південному регіоні Волині, але не означала його повного розгрому.

Своєрідним острівцем волі у галицькій частині Тернопільщини у 1943 р. сучасники називали Підгаєцький повіт. Тут знаходилися

[4] Мазурчук А. (Вишня). УЧХ в Кременецькому надрайоні // Літопис УПА. "Медична опіка в УПА: документи, матеріяли і спогади. Книга друга". – Торонто – Львів, 2001. – Т. 32. – С. 125-126.

[5] Державний архів у Тернопільській області (ДАТО), ф. П.–24, оп. 1, спр. 14, арк. 10.

[6] Шанковський Л. УПА на Підгаєччині // Підгаєцька земля. Історико-мемуарний збірник. – Нью-Йорк – Торонто, 1980. – С. 248.

важливі штаби і командування УПА, адміністративні установи підпілля: як військові школи, шпиталі, заготівельні пункти та магазини харчів, зброї та господарського майна. Центром українського партизанського руху навесні-влітку 1944 р. на Підгаєччині виступало село Шумляни. Як згадують очевидці, "в селі і в лісі будувались великі криївки. Сільські жителі допомагали у всьому – забезпечували харчами, одягом, підтримували морально, вболівали за нашу спільну справу. Як вже перейшов фронт, як тільки в селі появлялись більшовики, селяни відразу давали повстанцям знати. Ми виконували велику роботу: збирали і робили запаси харчів для армії УПА, ліки, одяг, займалися зв'язком, організовували вишкіл теренових, медичних сестер. В той час шпиталі розміщувалися по хатах. По хатах організовували кравецькі і шевські майстерні"[7].

Зима-весна 1943–1944 р. стали часом посилення збройного тиску на "повстанські республіки" Волині як німецькими окупантами, так і радянськими спецпідрозділами. Така ситуація зумовила прийняття восени 1944 р. повстанським керівництвом рішення "зліквідувати всі республіки". Оскільки в цьому регіоні Західної України відновлення радянської влади відбувалося раніше, ніж на решті її території, то місцем творення нових острівців української влади стали Галичина й Прикарпаття. Перехід фронту в зимово-весняні місяці 1944 року та процес відновлення радянської влади спонукав керівництво повстанського руху до зміни тактики боротьби. Варто зауважити, що повстанці намагалися не вступати в збройні сутички з частинами Червоної Армії, зосередившись натомість на процесі перегрупування своїх сил. Проте боїв не вдалося уникнути.

Найвідомішою та найдраматичнішою подією цього періоду для УПА став Гурбенський бій 22–25 квітня в районі Кременецьких лісів. У цьому лісовому масиві було зосереджено, з одного боку, до 5 тис. бійців УПА-Південь, а з другого – до 30 тис. солдатів та офіцерів військ НКВД, підкріплених підрозділами Червоної Армії. Результат бою був невдалим для повстанців, проте радянському командуванню не вдалося досягти головної мети – розгромити основні сили УПА в південному регіоні Волині. Радянські офіційні джерела, датовані першою половиною 1944 року, містять інформацію про локальні збройні акції, здійснювані підрозділами УПА-Захід. Для прикладу, за даними Тернопільського обкому

[7] Пальчик М. Спомин про друзів по зброї // Підгайчани в боротьбі за волю України. – Тернопіль, 2000. – С. 585.

КП(б)У станом на 1 червня 1944 року в квітні-травні на території області було відмічено ряд нападів "бандгруп" УПА на дрібні військові підрозділи й окремих бійців Червоної Армії[8]. Проте такого роду акції не носили масового характеру, а були, швидше, локальним явищем. Перед повстанським рухом стояло більш реальне завдання – зберегти потенціал свого запілля перед небезпекою його фізичного, якщо не знищення, то відчутного знекровлення.

У новітній історіографії характер відновлюваної у Західній Україні в 1944 році влади розглядається як військово-політичний режим, особливості якого визначили ряд факторів соціально-економічного, політичного й духовного-релігійного характеру, що обумовлювались геополітичним становищем та історичним минулим регіону. Відповідно й дії, здійснювані нею в напрямку відновлення процесу радянізації краю, не вирізнялися ні гуманізмом, ні демократичністю. Одним із перших заходів, ініційованих радянською владою, стала мобілізація місцевого населення до лав Червоної Армії. 25 січня 1944 р. Й. Сталін підписав спеціальний наказ Державного Комітету Оборони "Про мобілізацію радянських громадян у звільнених від німецької окупації районах Західної України і Західної Білорусії"[9]. Зважаючи на об'єктивну ситуацію, викликану військовим часом, доцільність проведення призову західноукраїнського населення до лав Червоної Армії видається цілком закономірною акцією. Проте радянська мобілізаційна кампанія в західних областях України мала й зворотний бік, адже не секрет, що розглядалася радянським керівництвом як важливий захід у боротьбі проти українських повстанців. Уже в березні 1944 р., коли радянські війська тільки вступали в Західну Україну, перший секретар ЦК КП(б)У М. Хрущов підготував для Сталіна проект постанови ДКО, спрямований на розгром націоналістів, у якому пропонував мобілізувати всіх чоловіків призовного віку, пропустити їх через спеціальні фільтраційні пункти в тилу і сформувати воєнізовані частини, в тому числі загони НКВС по 50–60 осіб. Пропонувалося також відправити в Західну Україну додатково 5 бригад військ НКВС із східних районів СРСР – 2000 чекістів, котрі володіють українською мовою. Ще одним заходом мало стати виселення сімей учасників УПА і УНРА у віддалені райони. На

[8] ДАТО, ф. П–1, оп.1, спр. 101, арк. 55.

[9] Киричук Ю. Український національний рух 40–50-х років XX століття: ідеологія і практика. – Львів, 2003. – С. 154.

Тернопільщині "мобілізацію проголосили більшовики восьмого дня після свого приходу. Найперше брали чоловіків від 18 до 35 років. Потім – до 52 р., вкінці – до 55 років. Мобілізації не підлягали працівники адміністрації, десятихатники, частинно учителі, робітники на залізничних дорогах, шосах чи інших важливих місцях, а також священики й диякони, дяки, паламарі, дзвонарі, старші брати"[10]. Призовні комісії почали працювати в: Лановецькому, Великодедеркальському, Шумському, Вишневецькому, Новосільському, Збаразькому районах області уже 16 і 17 березня[11].

Проведення масової мобілізації чоловічого населення західних областей України до Червоної Армії, а допризовної молоді – на роботу в Донбас фізично знекровлювало повстанське запілля – потенційну соціальну базу УПА та підпілля. Очевидним було й те, що далеко не всіх мешканців краю охоплював ентузіазм розгортання антирадянського руху Опору. Навіть джерела оунівського підпілля фіксують домінування в тогочасному середовищі повстанського запілля песимістичних, занепадницьких настроїв. Тому повстанське керівництво ініціювало проведення низки заходів, спрямованих на зрив як радянської мобілізаційної кампанії, так і загалом процесу відновлення більшовицько-радянських органів влади на місцях, зокрема, у формі сільських та районних рад. Наслідком доволі активно розгорнутої ним агітаційно-пропагандистської діяльності (нерідко поєднуваної з бойовою) стало помітне зростання радикальних настроїв населення, що поступово обмежувало мобілізаційні акції більшовицької влади.

Основним суб'єктом національного руху Опору на Тернопільщині, як і в інших регіонах, виступала не тільки УПА, але й оунівське підпілля та повстанське запілля. На початку 1944 року його структура була визначена відповідним наказом від 1 лютого за підписом Романа Шухевича[12]. У відповідності з ним, "найменшу теренову цілість творить область. Обласному провіднику підлягають усі реферати обласні з військом і СБ включно. Військо і СБ, починаючи від округи включно до станиці не підлягають тереновому провіднику, а своїм діловим зверхникам". У документі визначалося подвійне підпорядкування командира воєнної округи: в усіх військових справах – Крайовому вій-

[10] ЦДАВОВ України, 3833, оп. 1, спр. 156, арк. 18.
[11] ДАТО, ф. П.–1, оп. 1, спр. 101, арк. 7.
[12] ГДА СБ України, ФДВ, спр. 376, т. 62, арк. 98.

ськовому штабу (КВШ), а в "політичних, теренових, у взаємовідносинах з іншими обласними референтами" – обласному провіднико-ві. "До штабу ВО входить і начальник організаційно-мобілізаційного відділу штабу. Отже, КВШ і ВШ ВО обіймає всю військову роботу в краю чи області. Від округи включно до станиці оргмоби підлягають і тереновим провідникам", – зазначалося в документі.

Організаційні структури бандерівської ОУН у першій половині 1944 р. розгорнули активну діяльність щодо налагодження господарської, медико-санітарної, військово-мобілізаційної роботи в рамках повстанського запілля. Про результативність такого роду заходів знаходимо свідчення як у націоналістичних, так і в радянських документах. Аналіз зафіксованої в них інформації дає підстави стверджувати про наявність доволі масштабного повстанського запілля, зокрема, у рамках Тернопільської області станом на початок вересня 1944 року.

В одній із доповідних записок на ім'я М. Хрущова секретар Тернопільського обкому КП(б)У Компанець так характеризує політичну ситуацію в області: "Терористичним групами і більшими бандформуваннями охоплені майже всі райони області. На території області діє 4 окружних проводи ОУН.

1. Тернопільський – окружний провідник "Захар";
2. Чортківський – окружний провідник "Старий";
3. Бережанський – окружний провідник не встановлений;
4. Кременецький – окружний провідник "Корж".

До складу кожного окружного проводу входить 6 надрайонів, в надрайон – 6–7 районів, в районі – 3–4 підрайони, в підрайоні – 10–12 станиць. В результаті настільки широкого розгалуження всі населені пункти області охоплені сіткою оунівських ланок"[13]. Знову ж таки за інформацією радянських джерел, влітку 1944 р. у північній частині області, в с. Котлярівка Велико-Дедеркальського району, існувала підпільна школа сотників[14].

Якщо організаційним ядром повстанського запілля виступало оунівське підпілля, то своєрідним гарантом його фізичного існування – місцеві відділи самооборони, або збройні боївки. Для більшої переконливості варто провести аналіз політичної ситуації у двох найбільш віддалених від обласного центру районах – Заліщицькому (крайній південь Тернопільщини) та Шумському (крайня північ). Згідно з доповідною запискою функціонерів

[13] ДАТО, ф. П-1, оп. 1, спр. 101, арк. 130-131.
[14] ДАТО, ф. П-1, оп. 1, спр. 101, арк. 133.

Тернопільського обкому КП(б)У "Про підсумки боротьби з бандитизмом по Заліщицькому району за грудень 1944 р." у цьому регіоні радянськими спецорганами було зафіксовано значну кількість озброєних повстанців, організованих у загони. Місцем їх розташування стали найбільш віддалені від райцентру села на березі Дністра. Так, "…в с. Колодрібка, яке знаходиться в 32 км від райцентру, ще з листопада знаходилася банда чисельністю до 400 чол. Ядро банди складають учасники місцевої боївки УПА, очолюваної місцевими бандитами: Козерюк Іван Григорович, кличка "Явір", Андрусик Яків Маркович, кличка "Ангел", Питльований Михайло Васильович, Питльований Василь Васильович та ін… Третім пунктом, обраним бандитами для свого розміщення, являлося с. Зозулинці…". Автор документа опосередковано визнає факт повного контролю окремих територій району з боку українських повстанців, стверджуючи, що "наявність крупних банд у деяких селах не давала можливості нашим оперпрацівникам бути в тих селах…; у решті сіл було небезпечно з'являтися малими групами, а великими групами посилати часто не було можливості, в силу того, що деякі села також були під недостатнім контролем"[15].

Ще більш критичною для радянської влади видавалася ситуація на півночі Тернопільщини. Навіть після трагічних для УПА подій, що мали місце в цьому регіоні весною 1944 р., повстанський рух знайшов у собі внутрішні резерви для потужної регенерації у другій половині 1944 року. Паралельно з відновленням збройних відділів повстанської армії відбувалося становлення запілля. У доповідній записці від 6.01.1945 р. на ім'я Т. Строкача секретар Шумського РК КП(б)У повідомляє, що район "в основному весь уражений контреволюційним націоналістичним підпіллям ОУН і бандформуваннями УПА і УНРА. Станом на 1.01.1945 р. в кожному селі і населеному пункті є місцеві боївки чисельністю 20–40 чол., які проводять диверсійні і терористичні акти. Крім боївок часто в районі пересуваються крупні бандформування чисельністю 100 і більше чоловік"[16].

У доповідній записці, підготовленій уповноваженим Тернопільського обкомому КП(б)У Жученком та секретарем Шумського райкому більшовицької партії Антоновим замісніку наркома внутрішній справ УРСР Т. Строкачу, вказується, що, "починаючи з вересня 1944 р. по теперішній час оунівське підпілля

[15] ДАТО, ф. П-21, оп. 1, спр. 5, арк. 6.
[16] ДАТО, ф. П-21, оп. 1, спр. 14, арк. 10.

і банди УПА знову активізують свою контреволюційну діяльність. Це виявляється у тому, що вони проводять мобілізацію місцевого населення, заготовки сільськогосподарських продуктів, одягу, грабують кооперативи, відбирають у фінагентів гроші, по всіх селах розклеюють багаточисельну кількість листівок, що закликають населення не здавати хліб державі, не виконувати інших державних зобов'язань, брати зброю – бити радянський партактив і робітників НКВС, забороняють в деяких селах їхати в райцентр, забороняють головам сільпо їхати в район привозити сіль, сало тощо. Застосовують масовий терор до партійних, радянських і господарських працівників, а також до місцевого активу... Існуючі зараз в районі методи боротьби з бандитизмом нічого реального не дають, тільки даремно гонять людей, виходять на операцію вдень, походять, походять і завчасу приходять в райцентр"[17].

Пристосовуючись до нових військово-політичних умов, оунівське підпілля нерідко проводило реорганізацію своїх структур, як, наприклад, на початку жовтня 1944 р. у Галичині, коли було поширено наказ про ліквідацію підрайонів. Причини цього – посилення тиску з боку більшовицько-радянських органів влади, що мало наслідком, по-перше, територіальне звуження повстанського запілля, а також чимраз більші людські втрати як у середовищі націоналістичного підпілля, так і серед місцевого населення. Лідери низових ланок ОУН часто інформували вище керівництво про доцільність проведення таких реорганізацій. Хоча населення Західної України психологічно було готове до зустрічі з радянською владою, проте розмах здійснюваних нею репресій вражав своїми масштабами. Як стверджували очевидці, "перші місяці більшовицького побуту були жахливі: велике перенасичення в терені війська, масові облави, арешти, вішання, мордування, знищення, насилування жінок, евакуація, насильна мобілізація". Усе це загалом "до краю стероризувало і залякало населення"[18].

З єзуїтською підступністю радянська влада вимагала від місцевих жителів публічно-демонстративного свідчення їх прихильного ставлення до себе. З цією метою організовувалися збори мешканців сіл чи містечок, на яких виступали родичі, а то й самі учасники національно-визвольного руху, що "прийшли з повинною". Для прикладу, в середині липня 1944 року у

[17] ДАТО, ф. П–24, оп. 1, спр. 14, арк. 15.

[18] ЦДАВОВ України, ф. 3833, оп. 1, спр. 156, арк. 19.

с. Кам'янки Підволочиського району Тернопільської області під час мітингу з нагоди ліквідації "оунівської емблеми" – символічної могили, виступила Ганна Е., котра, зокрема, наголосила, що "бандерівці не борці за звільнення українського народу, а його вороги, вірні пси німецько-фашистських загарбників"[19]. Таких прикладів можна навести чимало. Мотиви, якими керувалися промовці, були різними. Спонукою декотрих виступали щирі політичні переконання, дехто демонстрував свою прихильність, запобігав перед представниками влади з корисливих, кар'єристських міркувань, але була й така частина промовців (доволі значна), які змушені були озвучувати "чужі слова", боячись репресій і переслідувань членів своїх родин.

Виразно дестабілізуючим чинником морального стану західноукраїнського суспільства виступали так звані винищувальні ("истребительные") батальйони, створювані владою з першої половини 1944 р. для посилення ефективності антиповстанської боротьби. Згідно з офіційними радянськими документами до 1 червня 1944 р. на території Тернопільської області було створено 21 винищувальний батальйон чисельністю 1046 чоловік, котрі дислокувалися практично в усіх її районах. Упродовж року їх чисельність збільшилася до 39 з кількістю бійців 4809. За своїм національним складом загони "стрибків" не завжди були українськими. В перші місяці відновлення радянської влади переважаючу більшість їх особового складу в Тернопільській області складали поляки. Наприклад, у Бережанах Тернопільської області ВБ був сформований 28 липня 1944 року. В кінці грудня цього ж року його особовий склад мав такий вигляд – 143 особи, серед яких – 130 поляків і тринадцять українців. В особовому складі винищувального батальйону Підгаєцького району було 53 українці і 127 поляків. Схожою була ситуація й у інших районах області: районний ВБ Буданова в травні 1944 року складався з 48 чоловік, 40 із яких – поляки; Теребовлі – 78 поляків. Загалом, станом на перше січня 1945 року з 4232 учасників винищувальних батальйонів Тернопільської області 1539 були українцями, 2310 – поляками, 248 – росіянами, 144 представниками інших національностей[20].

Така національна палітра особового складу винищувальних батальйонів була характерною для районів, де польське населен-

[19] ДАТО, ф. П–1, оп. 1, спр. 101, арк. 92.

[20] ДАТО, ф. П–1, оп. 1, спр. 106, арк. 44, 124; Там само, спр. 105, арк. 168.

ня проживало компактно. Наприклад, в Тернопільщині – це центральні та південно-західні райони області. Вступаючи на службу до груп сприяння чи винищувальних батальйонів, поляки, з одного боку, сподівалися якщо не витіснити національно свідомих українців зі "своєї" території, то, принаймні, обмежити їх соціально-політичну активність у регіоні. З іншого – засвідчити перед радянською владою свою лояльність. Не можна залишати поза увагою й такий суб'єктивний чинник, як помста за вчинену колись образу, бажання збагатитися за рахунок майна так званих "ворогів народу" і т. п. Щодо останнього, то заради справедливості слід підкреслити його універсальний позанаціональний характер, адже серед українців таких теж було чимало. Прояви загострення міжнаціональної ворожнечі в тих районах західноукраїнських областей, де більшістю особового складу винищувальних батальйонів були поляки, викликали серйозне занепокоєння з боку вищих обласних партійних органів влади. Крім того, офіційна влада підозрювала поляків у тому, що свою роботу в складі ВБ вони одночасно поєднували з участю в "бандах Армії Крайової". Це стало підставою для прийняття у травні 1945 р. рішення про обмеження для вступу, або навіть виключення поляків зі складу винищувальних батальйонів[21]. Загалом винищувальні батальйони використовувалися силовими структурами радянської влади як один із допоміжних засобів боротьби з повстанським рухом до початку 1950-х років.

З метою насадження в суспільстві тотальної атмосфери страху каральними органами радянської влади, серед інших, став активно практикуватися такий метод морально-психологічного тиску на населення, як прилюдні страти через повішання, розстріл тощо. Підозрюваних у співпраці з ОУН чи УПА після жорстоких катувань вбивали, а тіла, для залякування інших, виставляли на декілька днів на загальний огляд. Часто тіла вбитих повстанців карателі спеціально заміновували або відвозили до райцентру і скидали на тротуарі чи посеред іншого людного місця для впізнавання. Родичі загиблого (у випадку встановлення його особи) підлягали виселенню на Сибір. Найперше такий метод боротьби більшовицькими спецорганами почав застосовуватися у Львівській і Тернопільській областях у січні-лютому 1945 року. Він означав "публічне вішання українських повстанців, революціонерів в районних центрах, на трупах героїв сталінські кати звичайно вміщували таблиці з такими написами: "Бандит

[21] ДАТО, ф. П–1, оп. 1, спр. 379, арк. 26, 28.

(ім'я і прізвище) замордував стільки то і стільки невинних радянських громадян"[22].

Такі методи дали свої результати. Населення, в цілому симпатизуючи повстанському рухові, усе з більшим острахом сприймало заклики націоналістів до активного антирадянського руху Опору. З власної волі чи під зовнішнім тиском окремі люди погоджувалися на співпрацю з радянськими органами влади у ролі інформаторів та агентів.

У 1945 році репресивно-каральними органами радянської влади було "винайдено" й активно впроваджено в життя один із дуже ефективних способів боротьби з українськими повстанцями – виклики для бесіди у районні відділи НКВС значної кількості жителів сіл. Ця практика широко застосовувалася в Буданівському, Теребовлянському, Пробіжнянському, Копичинецькому та інших районах Тернопільської області. Наслідком проведення таких "бесід", з одного боку, ставало поширення серед односельчан недовіри, підозрілості, а з іншого – виходу з підпілля (так зв. легалізації) частини учасників національно-визвольного руху. Останніх досить часто з пропагандистською метою використовували радянські спецоргани. Організатори такого роду заходів переслідували ще одну мету – завербувати для своєї служби агентів із повстанського середовища. Для прикладу, тільки з 5 по 18 грудня 1945 року райвідділами НКВС Тернопільської області "по 45 селах практикувалися виклики для бесіди з населенням з охопленням від 25 до 60 осіб у кожному селі. В результаті проведених масових викликів виявлено: 13 членів ОУН; 16 бандитів; 21 бандпособник. Із числа викликаних із сіл РВ НКВС для бесіди, залучено до агентурної роботи 25 чоловік"[23].

У другій половині 1944 року завершився процес переформатування основних структур УПА. На території Тернопільщини вона діяла в межах двох воєнних округ. Північна частина області (Шумський, Кременецький, Лановецький, Вишнівецький райони) належала до Воєнної округи "Богун", підпорядкованої Генеральній воєнній окрузі УПА-Південь[24], південна й центральна частина області – Воєнній окрузі "Лисоня", підпорядкованій УПА-Захід. Така структура частково проіснувала до 1947 р.[25].

---

[22] ГДА СБ України, ФДВ 376, оп. 62, арк. 78.

[23] ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 1702, арк. 166.

[24] ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 1700, арк. 40-41.

[25] Кентій А. Українська Повстанська Армія в 1944-1945 рр. – Київ, 1999. – С. 92.

УПА-Захід на кінець листопада 1944 року складалася з 5 Воєнних округ (ВО). Тернопільщина стала тереном діяльності Третьої ВО "Лисоня", загальне керівництво якою здійснював полковник УПА Омелян Польовий ("Остап"), функції начальника штабу виконував Володимир Якубовський ("Бондаренко"), а після арешту О. Польового у 1946 р. став командиром цієї воєнної округи. Весну 1945 р. ВО "Лисоня" зустріла поділеною на п'ять тактичних відтинків (ТВ): Бережанський, Бучацький, Кам'янець-Подільський, Тернопільський і Чортківський. Усього до Третьої ВО УПА "Лисоня" належало 18 повстанських сотень, котрі в свою чергу були організовані в курені: "Холодноярці", "Бурлаки", "Лісовики", "Рубачі", "Буйні", "Голки", "Сірі вовки". Загалом, за дуже суб'єктивною інформацією радянських джерел на середину березня 1945 р. у Тернопільській області діяло 79 повстанських загонів у складі 1908 бійців[26].

Суттєвий підрив взимку-навесні 1945 року фізичних сил українського руху Опору спонукав керівництво УПА до пошуку нових форм та способів організації боротьби. В першу чергу це виявилося в тому, що відбулася структурна реорганізація підпілля. З 1945 р. були скасовані військова, господарська, жіноча, юнацька, зв'язкова референтури та Український Червоний Хрест. Так, за даними більшовицької влади, на Тернопільщині самоліквідувався Бережанський окружний провід і Кременецький надрайонний провід. Тоді ж були заарештовані чи вбиті: провідник Тернопільського окружного проводу ОУН "Чугайстер", керівник Чортківського окружного проводу "Грім" та референт СБ у Тернопільській області "Максим"[27].

Більшість сучасних істориків сходяться на думці, що на початку літа 1945 року повстанці змінили воєнну тактику, розформувавши великі підрозділи (400–500 осіб) у дрібніші (10–15 осіб). Проте таке реформування стосувалося власне УПА.

Восени 1944 року оунівське підпілля активізувало роботу в напрямку створення в запіллі УПА невеликих боївок, так званих самооборонних кущових відділів (СКВ). Основу такого підрозділу складали "15–35 стрільців, яких очолював і ними командував комендант самооборони кущового відділу, який призначався повітовим військовиком". СКВ мали виконувати функції окремих територіальних загонів (чот або роїв), які були "підпорядковані в цілому командуванню УПА через повітових і вищих військових

[26] Літопис УПА. Нова серія. – Т. 3. – Київ – Торонто, 2003. – С. 145.
[27] ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 1702, арк. 27.

керівників. Озброєння цих самооборонних відділів було таким самим, як у частинах УПА"[28]. Проте безпосереднє керівництво СКВ здійснювали відповідні структури ОУН(б) в особі їх очільників.

Так, одну з ключових фігур в діяльності оунівського підпілля займав референт з організаційно-мобілізаційної роботи (оргмоб), в обов'язки якого входило забезпечення військового аспекту роботи запілля УПА. Досить непогано виглядав кадровий склад у Тернопільській окрузі. У звіті за листопад 1944 – січень 1945 рр. вказувалося, що "функцію окружного оргмоба тут виконує ком. "Бурлака", а йому до помочі взято ком. "Супа". Функцію повітового оргмоба в Тернопільському повіті займає ком. "Зоренко", в Теребовельському повіті ком. "Бар", в Скалатському повіті ком. "Дмитренко", в Копиченецькому повіті ком. "Лесь", в Чортківській окрузі функцію окружного оргмоба виконує ком. "Сосновий", його помічник є ком. "Яскравий", повітовий оргмоб Чортківського повіту ком. "Орест", Бучацького повіту ком. "Горліс", Борщівського повіту ком. "Калина", Заліщицького повіту ком. "Пугач". У Бережанській окрузі функцію окружного оргмоба виконує ком. "Човен", йому до помочі ком. "Шах". Функцію повітового оргмоба в Рогатинському повіті займає командир "Вівчар", в Перемишлянському повіті ком. "Довбня", в Підгаєцькому повіті ком. "Нечай", в Бережанському повіті ком. "Чар", в Зборівському повіті ком. "Кармелюк""[29]. Новопризначені оргмоби мали брали участь у вишколенні самооборонних боївок, проводили ревізію наявної у терені зброї та військового "виряду", складаючи з цією метою "списи мобілізаційного характеру", які включали у себе: 1) кількість людей в самооборонних боївках; 2) кількість здорових чоловіків у терені; 3) стан ворожих сил у терені.

Із весни 1945 року радянська влада активізувала свою боротьбу з українським національно-визвольним рухом, розширивши спектр методів і засобів боротьби з ним. Серед основних можна виділити: 1) створення "випадових баз", 2) перепис (реєстрація) населення, 3) блокаду, 4) родинну і майнову відповідальність, 5) публічні страти та катування, 6) агентуру і провокації; 7) облави і "прочісування" лісів. Типовою практикою радянсько-партійного активу було використання як "основного аргументу" на користь переваг радянського соціалістичного способу життя озброєних загонів НКВС, НКДБ, винищувальних батальйонів, підрозділів внутрішніх військ тощо. Організація з

[28] ЦДАВОВ України, ф. 3836, оп. 1, спр. 47, арк. 37-37 зв.
[29] ЦДАВОВ України, ф. 3833, оп. 1, спр. 14, арк. 50-53.

другої половини 1944 року частих і масових облав, так званих "прочісувань сіл і хуторів, посилання невеликих пошукових груп в окремі села, організування засідок в місцях, де могли з'явитися бандити"[30], діяла на населення запілля дуже гнітюче, сіяла в його середовищі страх та зневіру, особливо після 1945 року.

Певну картину масштабності акцій, організовуваних новою владою з метою проведення облав та прочісування населених пунктів, можна скласти на основі радянських документів. Для прикладу, навіть поверховий аналіз змісту "Оперативного плану Заліщицького РО НКВС з прочісування сіл, вилучення підпільних організацій ОУН і УПА" дає підстави зробити висновок про те, що радянська влада, намагаючись знищити повстанське запілля, майже цілком покладалася на фізичну силу. Інакше як пояснити той факт, що для "вилучення організації в с. Мшаній у кількості 10 чол." залучалося 100 озброєних осіб[31]. Загалом для проведення такого роду спецоперацій радянські каральні органи часто використовували величезну кількість озброєних людей.

ЦК КП(б)У 10 січня 1945 року прийняв спеціальну постанову "Про посилення боротьби з українсько-німецькими націоналістами в західних областях України"[32], у якій придушення національного антирадянського руху Опору визначалося "найголовнішою і першочерговою справою більшовиків західних областей України". У постанові подавався розгорнутий план заходів з активізації антинаціоналістичної боротьби. Перед секретарями обкомів, міськкомів і райкомів КП(б)У, керівниками радянських організацій західноукраїнських областей було поставлено завдання посилити боротьбу з націоналістами з тим, щоби використати зимовий період для остаточного розгрому й ліквідації загонів УПА та оунівського підпілля. Постанова містить неприховані заклики до репресій: "Не оминати жодного випадку бандпроявів без репресій у відповідь, посилити висилку сімей бандитів і куркулів, які надають яку б то не було допомогу бандитам". Вказаний документ зобов'язував суб'єктів радянської влади "до 15 лютого провести в сільській місцевості облік жителів віком від 15 років і вище". Головна мета – встановити точне місцезнаходження кожного громадянина чи громадянки. Тих, хто з якоїсь причини не зареєструвався, автоматично зараховували "до учасників банд і до їхніх родичів застосовувалися репресії, тобто арешт і висилка до

[30] ЦДАГО України, ф. 1, оп. 46, спр. 395, арк. 101.
[31] ДАТО, ф. П–27, оп. 1, спр. 5, арк. 14-16.
[32] ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 1674, арк. 3.

Сибіру”[33]. Окремі положення постанови дають підстави стверджувати, що владою на офіційному рівні декларувалося впровадження системи заручництва, яка “успішно” реалізовувалася нею на практиці як одна з форм боротьби проти національного руху Опору.

З другої половини січня відбувалася перереєстрація населення відповідно до вищеназваної постанови ЦК КП(б)У. В селах проводились мітинги проти ОУН і УПА, активно формувалася агентурна мережа, укомплектовувалися винищувальні загони, організовувалися дільниці міліції із розрахунку: на кожні 2 села – один дільничний міліціонер, тобто проводився весь “комплекс робіт”, в результаті якого після перепису села мали бути “повністю очищені від бандитських груп українсько-німецьких націоналістів та їх посібників”. Робота облікових комісій супроводжувалася масовими облавами на населені пункти: села, хутори і містечка. Сучасники тих подій засвідчують, що “особливо ґрунтовні облави большевики проводили у лютому, так звана “Мітла”. Село, а то й два оточували довкола, нікого не випускали, ґрунтовно все перекидали і всіх перевіряли”[34]. За час із 10 по 31 січня в результаті проведених “антибандерівських” операцій в Тернопільській області було взято в полон 461 особу, з’явилися з повинною – 438[35].

Українські повстанці, зі свого боку, активізували використання методів терору проти представників більшовицько-радянської влади. У довідці, підписаній начальником Шумського відділу НКВД 6.01.1945р., констатується, що “станом на 1.01.1945 р. в кожному населеному пункті району є місцеві бойові банди УПА чисельністю 5–60 чоловік, які проводять диверсійні і терористичні акти”. Згідно офіційних даних лише “впродовж липня-серпня 1944 року в області було скоєно 65 терористичних актів, у яких вбито 48 осіб і 87 бандитських нападів, під час яких вбито 31 особу”[36]. На кінець осені 1944 року масштабність антирадянського руху Опору у вигляді терористичних актів досягла такого рівня, що обласне партійне керівництво Тернопільщини змушене було доповідати ЦК КП(б)У про те, що “у зв’язку із важкою ситуацією, що склалася в

---

[33] Стародубець Г. Українське повстанське запілля. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – С. 320.

[34] Романина-Левкович Я. Життя підпільниці // Спогади вояків УПА та учасників збройного підпілля Львівщини та Любачівщини. Серія Бібліотека, т. 4. – Торонто – Львів, 2003. – С. 163.

[35] ДАТО, ф. П–24, оп. 1, спр. 286, арк. 29.

[36] ДАТО, ф. П–24, оп. 1, спр. 14, арк. 11.

області (прояви масового терору бандерівських банд), деякі "інтелігенти" з інших обласних організацій самовільно від'їжджають в республіканські організації з проханням про відпустку з Тернопільської області, придумують всякі мотиви. У низки співробітників окремих організацій утвердився "чемоданний" настрій". Секретар Шумського райкому КП(б)У Антонов влітку 1944 року висловлював занепокоєння з приводу того, що "в селах дуже часто приходиться назначати голів і секретарів сільради, які "пропадають", тобто чи самі в банду входять, а деяких банда під страхом забирає в ліс. Банда оунівців вбиває радянський актив. В с. Переморівка за одну ніч вбили 47 чоловік"[37]. Ситуація принципово не змінилася і через півроку.

На початку літа 1945 року українські націоналісти з метою збереження своїх кадрів змінили тактику боротьби з радянською владою. Стали діяти дрібними боївками по 5–10 чоловік чи поодинці, перейшовши, головним чином, до методів терору й диверсій. У повстанському запіллі було розбудовано широку мережу підпільних боївок. Місцем їх дислокації слугували віддалені садиби в горах, хутори, криївки в лісах та далеких полях, а також у селянських садибах. У 1945 році радянські каральні органи особливу увагу почали приділяти виявленню таких криївок. До цієї роботи вони почали широко залучати свою агентурну мережу. Певну динаміку виявлення та ліквідації радянськими спецорганами "бандитських схронів" можна прослідкувати за інформацією, що міститься в офіційних щоденних зведеннях про хід боротьби з бандитизмом, які, починаючи з лютого 1945 року, надсилалися з районів у обласний обком КП(б)У. Результат аналізу такого роду документації про стан справ у Тернопільській області дав підстави зробити висновки, що радянськими спецорганами станом на 31.01.1945 було виявлено 197 криївок, на 22.02.1945 р. – 562, а на 26.07.1945 р. – тільки 11. Тобто найбільша кількість виявлених підземних сховищ припадає на січень-лютий 1945 року, що синхронізується з періодом кампанії по перепису населення та проведенням каральними органами радянської влади масових облав та зачисток[38]. Наявність великої кількості криївок, бункерів у селах стала свідченням ґрунтовної підготовчої роботи, проведеної оунівськими підпільниками з метою підготовки запілля до тривалого опору новим окупантам. На середину осені оунівському

[37] ДАТО, ф. П–1, оп. 1, спр. 128, арк. 85.

[38] Стародубець Г. Українське повстанське запілля. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – С. 324.

підпіллю вдалося більш-менш стабілізувати роботу своїх організаційних структур. Позитивне значення в організації самооборони населення запілля мали заходи, проведені керівництвом повстанського руху з метою поглиблення взаємодії УПА з підпільною мережею ОУН. Йдеться, насамперед, про впровадження в життя вказівки КВШ УПА-Захід (вересень 1945 р.), згідно з якою всі повстанські формування, розташовані у відповідних теренах, поряд із субординацією по лінії військового командування мали підпорядковуватися також місцевому проводові ОУН[39].

Для боротьби проти українського повстанського руху взимку 1946 року офіційна влада разом із внутрішніми військами НКВС змушена була вперше використати значні сили окремих підрозділів Червоної Армії, дислокованих у Львівському та Прикарпатському військових округах. 9 січня 1946 року політуправління Прикарпатського військового округу спеціальною директивою чітко окреслило завдання останнього – ліквідувати залишки оунівських банд на території Станіславської, Тернопільської і Чернівецької областей. Для реалізації поставленого завдання на територію Західної України, за підрахунками підпілля, було кинуто 585000 солдатів прикордонних військ і дивізій внутрішніх військ НКВС. Практично в кожному селі були розквартировані гарнізони в кількості 25–100 бійців, на район – 2000–5000 чоловік. У селах тільки трьох західноукраїнських областей – Станіславської, Тернопільської та Чернівецької – було розміщено 342 гарнізони, кожен з яких у середньому складався з 20 бійців і офіцерів[40].

Влада також активізувала свою роботу в напрямку ширшого залучення місцевих мешканців до процесу радянізації краю силовими методами. Насамперед ідеться про формування так званих груп самооборони винищувальних загонів, яких у Тернопільській області станом на 1 січня 1946 р. було 38, які включали в себе 323 винищувальні групи з особовим складом 7887[41]. Влада постійно намагалася використовувати різні форми заохочення вступу місцевого населення до винищувальних батальйонів. По-перше, вони звільнялися від призову в Червону Армію і на шахти Донбасу. По-друге, практикувалося заохочення бійців ВБ, що відзначилися в роботі, видачею грошей із суми, що

[39] Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія. Історичні нариси / Від. ред. С. В. Кульчицький. – Київ, 2005. – С. 370.

[40] Літопис УПА. Нова серія. – Т. 5. – Київ – Торонто, 2002. – С. 62.

відпускалася на оперативні потреби, а також із фондів радянських органів. По-третє, важливу роль відігравав чинник матеріального стимулювання бійців. Згідно з офіційними даними, до 1946 року особовий склад ВБ, окрім начальників штабів, у централізованому порядку матеріальної винагороди не отримував. Проте упродовж 1944–46 років облік конфіскованого у так званих "ворогів народу і їх посібників" майна практично не вівся, що давало можливість стрибкам цілком безкарно грабувати селян. Тим більше, що особовий склад ВБ, який перебував на казарменому становищі, на цілком законних підставах забезпечувався шляхом передачі їм вилучених у виявлених повстанських бункерах та криївках продуктів харчування, одягу та взуття. На тлі такого рішення виявити межу між "законним вилученням" і "беззаконним грабежем" практично неможливо. Слід враховувати й психологічний чинник: усі, хто були "по ту сторону", апріорі вважалися злочинцями, бандитами, тому всякі репресивні дії стосовно них вважалися виправданими, відповідно поріг моральності так званих "охоронців закону" в особі "енкаведистів", міліціонерів, бійців ВБ і т. п. у силу обставин був дуже низьким. Траплялися випадки, коли за потурання влади окремі керівники загонів тримали в страху мешканців цілих сіл, як це було восени 1945 року в с. Гнилиці Підволочиського району, де "господарював зі стрибками Гордій. Це шайка злодіїв і грабіжників, які тероризували і грабували населення"[42].

Масштабність зловживань була настільки вражаючою, що більшовицьке керівництво республіки змушене було з цього приводу прийняти відповідну постанову "Про факти грубих порушень радянської законності в західних областях України" (від 21.03.1945 р.). Офіційний аналіз результатів роботи партійно-радянських структур західноукраїнського регіону впродовж 1945 року показав доволі невтішні результати. Із загального переліку суб'єктів – порушників закону найбільша кількість припадає на працівників силових структур – НКВС, НКДБ, міліції, військовослужбовців та винищувальних батальйонів. Серед найбільш поширених правопорушень переважає нанесення побоїв, незаконне вилучення майна під час акції виселення родин учасників українського національно-визвольного руху. Слід підкреслити, що за офіційною довідкою міністерства внутрішніх

[41] ГДА СБ України, ФДВ 372, т. 98, арк. 38.
[42] ЦДАВОВ України, ф. 3833, оп. 1, спр. 152, арк. 17.

справ УРСР протягом 1944–46 рр. таких "сімей бандитів" було виселено 15040 (57145 осіб)[43].

Комплекс заходів, організований і проведений владою на зламі 1945–1946 років, трактувався самостійницьким рухом як велика блокада українських сіл, міст і містечок. Наслідком цієї політики стало те, що українське запілля впродовж зимово-весняних місяців 1946 року катастрофічно втрачало чіткість територіальної визначеності, змінилася його структура. Найголовнішим завданням повстанського руху в цей час був зрив виборів до Верховної Ради СРСР, аби показати насильницький, репресивний, антиукраїнський характер більшовицької влади. З цією метою ще в кінці 1945 року серед підпільників було поширено низку офіційних інструкцій, що стосувалися ведення роботи в даному напрямку. Наприклад, згідно з оперативною інформацією Бережанського райвідділу НКДБ Тернопільської області, у цей район були направлені спеціальні групи підпільників, завдання яких полягало у тому, аби всіма засобами перешкодити підготовці до виборів, а напередодні та безпосередньо 10 лютого активізувати антивиборчу агітацію, посилити терор проти більшовицько-радянського активу. Повстанці ставили за мету, використовуючи всі можливі засоби, заборонити населенню запілля брати участь у голосуванні, в першу чергу, це стосувалося вчителів, сподіваючись, що їх приклад підтримає селянство. У випадку, коли уникнути участі в голосуванні буде неможливо, виборцям рекомендувалося псувати бюлетені, викреслюючи прізвища всіх кандидатів, або вписувати туди прізвище свого кандидата. За даними радянських спецслужб, у 1946 р. найпоширенішим на Тернопільщині повстанський рух був у Бережанському, Підгаєцькому, Бучацькому, Товстенському (нині належить до Заліщицького), Заліщицькому, Гусятинському, Золотниківському (нині належить до Теребовлянського) та Гримайлівському (нині належить до Гусятинського) районах[44].

Проте сили були нерівними і як наслідок – упродовж перших чотирьох місяців 1946 року українському визвольному рухові було завдано найбільш дошкульного удару. Повстанське керівництво дійшло висновку, що продовження використання тогочасної тактики боротьби може призвести до критичних для руху наслідків. Тому на конференції Проводу ОУН, яка проходила

[43] ЦДАГО України, ф.1, оп. 17, спр. 79, арк. 56–70.

[44] Государственный военный архив Российской Федерации, ф. 3896, оп. 1, д. 27, л. 66.

у червні 1946 року в с. Бишках Козівського району, було прийнято постанову, одне з рішень якої декларувало необхідність зміни тактики боротьби – з повстанської до підпільної: як в ОУН, так і в УПА[45]. Виконуючи вказівки Головної команди УПА, командування територіальних частин повстанської армії та місцеві проводи ОУН розпочали структурну перебудову ввірених їм підрозділів.

Радянська влада продовжувала чинити тотальний наступ на підпілля. На виконання рішень постанови ЦК КП(б)У "Про боротьбу з бандитизмом і оунівським підпіллям" місцеві партійні комітети спільно з органами силових структур розробили плани заходів, спрямованих на знищення районних і окружних проводів ОУН. Уся територія західних областей була розбита на дільниці, куди призначалися відповідальні працівники МВС. З метою скоординованості дій органами МВС–МДБ для ліквідації відділів УПА були створені оперативні групи по 2–3 особи із найдосвідченіших чекістів[46]. Щоб обмежити доступ повстанців до продовольчих запасів у період жнив 1946 року, владою організовувалася їх пильна охорона за допомогою особового складу райвідділів МВС спільно з "гарнізонцями". Так, в області впродовж жнивної кампанії було проведено 619 чекістсько-військових операцій, 739 засад, у результаті чого було затримано 171 повстанця, вбито – 170, ліквідовано 7 боївок і 8 оунівських організацій[47]. У 1947 році націоналістичне підпілля Тернопільщини теж зазнало відчутних втрат. Практично було розгромлено краєвий провід ОУН, котрий координував діяльність підпілля на території Тернопільської та Кам'янець-Подільської областей. Повністю було ліквідовано Тернопільський окружний провід ОУН, який очолював керівництво діяльністю підпілля на території 17-ти районів північної частини області. Частково було ліквідовано Чортківський окружний провід, котрий керував підпільною діяльністю на території 21 південних районів. Крім того, було ліквідовано 3 надрайонних і 8 районних проводів[48].

Відразу після свого приходу більшовицька влада почала впроваджувати в життя раніше випробуваний на східноукраїнських землях досвід зі створення колгоспів. Місцеві компартійні чиновники стверджували, що колективні господарства створюються на "вимогу найбіднішого селянства … на базі земель і

[45] Шанковський Л. Історія українського війська. – Київ, 1991. – С. 144.
[46] ДАЛО, ф. п–3, оп. 2, спр. 109, арк. 192.
[47] ЦДАГО України, ф.1, оп. 23, спр. 2963, арк. 168.
[48] ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 4974, арк. 145.

майна, що належало поміщикам". Так, у Борщівському районі Тернопільської області до 27 червня 1944 р. було "організовано 4 колгоспи і вибрано правління"[49]. Двома тижнями пізніше кількість колгоспів у районі вже подвоїлась. Загалом до них увійшло "193 господарства (283 робітників)"[50]. В цілому ж по Західній Україні "у 1944 році колгоспів нараховувалося 38, зокрема у Тернопільській області – 35, Львівській – 1, Рівненській – 1, Чернівецькій – 1". Через рік, станом на 20 квітня 1945р., у всьому західноукраїнському регіоні було створено "136 колгоспів та 183 ініціативні групи. З них ... у Тернопільській – 35 і 22"[51].

Традиційно в основі більшовицької політики масової колективізації лежала стратифікація сільського населення за класовою ознакою. Такий підхід радянська влада застосовувала і до західноукраїнського села. Автори більшості офіційних документів, листівок, газетних публікацій тощо агітаційно-пропагандистського характеру апелювали до найбіднішого селянства, визначаючи саме його опорою радянської влади. Більшовицька влада постійно підкреслювала антинародний характер "бандерівського руху", який користується виключно підтримкою "куркулів, торговців, інших контрреволюційних елементів" і, частково, тією частиною бідняків і середняків, яких обманом затягнули "у свої брудні лабета" його "главарі". Показовою ілюстрацією сказаного може слугувати "Довідка про стан справ у Шумському районі Тернопільської області" від 6.01.1945 р. за підписом начальника районного відділу НКВД. Причину ворожого ставлення населення району до радянської вади він вбачав у тому, що воно "весь період свого життя виховувалося в капіталістичному і націоналістичному дусі, більшість із них налаштовано тенденціями приватної власності, також не пройшло етапів боротьби з ворогами радянського народу, через що деяка частина населення, потрапивши під вплив німецько-націоналістичного і куркульського елементу, також стала на шлях активної допомоги оунівському підпіллю і бандам УПА"[52]. Ніде публічно не згадувалося, що в цьому русі брали участь переважно прості селяни й інтелігенція.

Прагнення більшовицької влади розколоти західноукраїнське суспільство за класовою ознакою були приречені на провал. На землях Західної України у той час не було такого соціального роз-

[49] ДАТО, ф. П–33, оп. 1, спр. 8, арк. 8.
[50] ДАТО, ф. П–33, оп. 1, спр. 8, арк. 15.
[51] ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 2162, арк. 3.
[52] ДАТО, ф. П–24, оп. 1, спр. 14, арк. 11.

шарування населення, як на Наддніпрянщині. Західноукраїнське населення було в основному бідняцько-середняцьким, не створювалися організації на зразок комнезамів, а земельні громади не мали чітко означеного соціального характеру. Незважаючи на це, партійне та радянське керівництво головний акцент у сфері соціально-економічної політики на селі вперто ставило на організації колективних господарств. У кінцевому результаті така стратегія оправдала себе, бо радянська влада лише тоді зуміла знейтралізувати УПА, коли спромоглася зламати хребет українському селянству через запровадження колгоспів і масовий терор. Якщо до 1947 року проблема зриву колективізації й стояла перед українським збройним підпіллям, то не так гостро. Цей рік позначився розгортанням радянською владою масової колективізації сільського господарства Західної України. 21 червня 1947 року було прийнято відому постанову Ради Міністрів УРСР "Про оподаткування куркульських господарств на території Львівської, Станіславської, Дрогобицької, Тернопільської, Ровенської, Волинської та Чернівецької областей" з грифом "не підлягає розголошенню". Селяни чинили стихійний опір колективізації, а українське підпілля намагалося цьому антиколгоспному рухові надати організованих форм. У своїй діяльності вони використовували як засоби агітації та пропаганди – розповсюдження листівок, гасел відповідного змісту, так і методи терору проти агітаторів, бажаючих вступити та членів колгоспів. Так, в с. Луки Коропецького району 24 листопада 1947 року був повішений Работенко Петро, а в с. Нагоряни Товстенського району – Чуприк Тетяна – обоє активно виступали за організацію колгоспів в цих селах і були фундаторами їх створення та членами правління[53].

Таких прикладів можна привести чимало. Проте це не стало сигналом для офіційної влади шукати способів не силового врегулювання проблеми. Натомість вона посилила терор, застосовуючи до населення жорсткі методи покори, насамперед – масовий вивіз членів родин учасників підпільного руху, так званих "бандпособників" у віддалені регіони Сибіру та півночі СРСР. Особливо масштабною виявилась депортація, проведена органами МДБ у жовтні 1947 р. (почалася одночасно у всіх областях 21 жовтня о 2 год. ночі в містах і 6 год. ранку в селах), що охопила понад 26 тис. сімей, або ж майже 78 тис. осіб, у тому числі з Тернопільської області – 15508 осіб[54].

[53] ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 4975, арк. 148.

[54] ДАЛО, ф. п–3. оп.2, спр.116, арк. 96.

Від середини 1940-х років зростає чисельність створюваних чекістами так званих псевдобоївок, які видавали себе під час виконання завдань за один із підрозділів ОУН чи УПА, діяли від його імені і використовувалися органами внутрішніх справ та державної безпеки західних областей УРСР у ході здійснення заходів щодо ліквідації підпілля ОУН і його збройних формувань. До лав цих агентурно-бойових груп також активно залучалися колишні члени СБ ОУН. Так, ефективно діяла спецгрупа "Хмари" (60 колишніх партизанів та перевербованих вояків УПА) під командуванням оперпрацівника НКДБ УРСР капітана В. Кащєєва, котрий вдавав начальника охорони командира сотні УПА. У березні 1945 року група передислокувалася з Рівненської області в Тернопільську, де брала участь у ліквідації загонів Герасима і Наливайка[55].

Спеціальні групи виконували також завдання щодо перевірки даних стосовно осіб, які підозрювалися у причетності до підпілля, одержання свідчень від заарештованих керівників ОУН і УПА шляхом допиту від імені Служби безпеки або керівних центрів ОУН. Нестійких членів підпілля спецгрупи мали переконувати і схиляти до явки з повинною, отримувати інформацію про вчинені акції підпільників і ті, що готувалися. До кінця 1945 року органами внутрішніх справ і держбезпеки УРСР використовувалося 150 зазначених спецгруп, до складу яких входило 1800 осіб. Проте в квітні 1945 року спецгрупи при міських та районних органах МДБ були розформовані. Надалі застосування таких груп дозволялося лише при обласних управліннях МДБ. В лютому 1950 р. їх залишилось 19 загальною чисельністю 130 осіб[56].

З 1946 року для повстанського руху, окрім небезпеки фізичного знищення, на порядок денний постала не менш важлива проблема – поступова втрата динаміки зростання руху, натомість в силу низки причин радянська влада зуміла переломити суспільно-політичні настрої місцевого населення на свою користь. Зовнішнім виявом цього стало збільшення чисельності комуністів та комсомольців, вихідців із числа місцевих мешканців, ширше залучення їх владою до органів місцевої більшовицько-радянської влади. Документи радянської сторони констатують, що "приблизно на зламі 1949/1950 рр. спостерігається перелом у ставленні

[55] Вєдєнєєв Д., Биструхін Г. Меч і Тризуб. Розвідка і контррозвідка руху українських націоналістів та УПА (1920–1945). – К., 2006. – С. 251.

[56] Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953. – Т. 2. – К., 1994. – С. 460–464.

населення до підпілля"[57]. Давалася взнаки втома від десятилітньої збройної боротьби, зумовленої як війною, німецькою окупацією, так протистоянням з радянською владою, репресивні заходи більшовицького режиму, руйнування традиційної системи ведення сільського господарства, натомість створення колгоспів. До того ж зростало невдоволення терором підпілля, який детермінував карально-репресивні акції влади.

Третього вересня 1949 року Р. Шухевич відав наказ ч. 2. про розформування останніх відділів УПА. Залишився формально єдиний апарат збройного підпілля, до складу якого входили члени ОУН, колишні вояки УПА та безпартійні[58]. Натомість каральні експедиції більшовиків продовжували вести масові облави, прочісувати села та лісові масиви, не припинялися депортації населення. З'явилися і нововведення: над арештованими учасниками підпільного руху проводилися відкриті судові політичні процеси. Один із таких відбувся в травні 1951 р. над Іларієм Сказінським ("Крига") – окружним провідником ОУН Чортківської округи. На судовому процесі разом із ним судили ще трьох підпільників: Левка Бегерського ("Дон") – районного провідника Золотопотіцького району, Бориса Поповича ("Борис") і Дмитра Малиника ("Потап"). Прилюдний процес над ними відбувся 27–30 жовтня 1951 р. в м. Чорткові. Керував ним прокурор УРСР Роман Руденко. Всі четверо були засуджені до смертної кари через повішення. Вирок виконали в грудні 1951 р. на ринковій площі Чорткова. Під охороною 20-ти червоноармійців трупи висіли на площі три дні[59].

Незважаючи на тотальний репресивний тиск із боку силових структур держави, згідно з документальними джерелами, у 1951 р. на теренах Тернопільщини ще діяли оргреферент Крайового проводу ОУН "Поділля" "Бурлан", провідник Тернопільського окружного проводу ОУН "Олесь", провідники Бережанського і Скалатського надрайонних проводів, референт Кременецького надрайонного проводу ОУН, 11 районних проводів ОУН та 31 кущова боївка – всього 144 особи. Активним було підпілля й у таких районах, як Буданівському, Великобірківському, Великоглибочецькому, Почаївському, Скалатському, Струсівському, Теребовлянському, Чортківському, Шумському, Бережанському та деяких інших[60].

В 1952 році націоналістичне підпілля в цілому, і в Тернопільській області зокрема, перебувало у вкрай важкому становищі.

---

[57] ЦДАГО України, ф. 1, оп. 106, спр. 5944, арк. 94–96.

[58] Кентій А. Нарис боротьби ОУН–УПА в Україні (1946–1956 рр.). – К., 1999. – С. 63.

[59] Десять буремних літ / Упор. В. Сергійчук. – К., 1998. – С. 846.

[60] ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 805, арк. 67–68.

До 1 серпня 1952 року було припинено діяльність 18 бойових груп і проводів ОУН, знищено понад 60 та захоплено 13 членів підпілля, заарештовано 85 осіб, пов'язаних з визвольним рухом[61]. Підземні сховища (бункери, криївки) були практично зруйновані, а знайти конспіративне помешкання стало майже неможливо. Тоді вцілілими членами Проводу ОУН було прийнято рішення згорнути терористичну діяльність та зосередити основну увагу на внутрішньоорганізаційній та виховній роботі. У підпільній мережі рекомендувалося залишити тільки одиниці, а решті – перейти в інші області України і навіть поза її межі, щоб там легалізуватися[62].

Таким чином, початок 1950-х років став періодом згасання збройної національно-визвольної боротьби українського народу за незалежність. Аналіз подій 40-х – початку 50-х років XX століття, що мали місце на теренах Тернопільщини, дають підстави характеризували повстанський рух як масовий і всенародний. З початку організаційного оформлення і аж до згортання його основною організовуючою силою виступала ОУН. Зі всього періоду існування національно-визвольного руху особливою драматичністю вирізняються роки підрадянської дійсності (з 1944 року). Керівництво радянської держави не змогло піднятися до рівня гуманності й поваги до своїх громадян, не знайшло більш прийнятної форми спілкування з мешканцями краю, лишень через залякування та терор. Така поведінка офіційної влади здетонувала велике кровопролиття. З іншого боку, український повстанський рух, попри всі свої прорахунки, сприяв збереженню в свідомості українців традицій національного державотворення.

Галина Стародубець

* * *

Пропоновані увазі читачів 49 і 50 томи "Тернопільщина: "Вісті з Терену" та "Вістки з Тернопільщини" Основної серії "Літопису УПА" продовжують публікацію матеріалів і документів з Озернянського архіву[63], які передав сл. п. Сафрон Кутний (житель села

[61] ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 1718, арк. 87–89.

[62] Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія. Історичні нариси. / Від. ред. С. В. Кульчицький. – Київ, 2005. – С. 434.

[63] Літопис Української Повстанської Армії. – Торонто – Львів: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – Т. 43: Боротьба з аґентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946–1948. – Книга перша / Ред. Петро Й. Потічний. – 1332 с., іл.; Літопис Укра-

Озерна Зборівського району Тернопільської області) у Державний архів Тернопільської області (ДАТО, фонд № Р–3472) та скопіював для архіву "Літопису УПА" при Університеті Торонто в Канаді, де вони зберігаються в "The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine, скринька № 183".

Матеріали зазначених томів подаються в хронологічному порядку. У 49 томі публікуються документи за 1943–47 роки, а в 50 томі за 1948–50 роки. При підготовці документів до видання збережено оригінальний стиль викладу з усіма орфографічними, пунктуаційними та діалектичними особливостями. Розшифровані скорочення у тексті документа, а також введені слова та усі правки позначено квадратними дужками.

"Вісті з Терену" тематично охоплюють такі розділи: "В країні соціалізму", "Совєтська демократія", "Голод", "Героїка України", "Народ бореться", "Російський шовінізм і національне питання". У цих матеріалах відображено боротьбу ОУН і УПА проти становлення в Тернопільській області радянського тоталітарного режиму.

"Вістки з Тернопільщини" публікуємо від грудня 1947 року по жовтень 1948 року (числа 1–20/22/). В них подаються загальні дані про репресивну діяльність радянської влади та акції українського руху Опору.

Як додаток до даних томів залучаємо матеріали з Галузевого державного архіву СБ України[64], які тематично доповняють документи з Озернянського архіву. Зокрема, подаються "Інформативні звіти", "Вістки з Тернопільщини" та "Вісті з Терену" з березня 1944 року по листопад 1945, серпень-грудень 1946 року, січень-березень 1947 року; від 25.IV. – 25.V.1947 р., від 16.VI. – 15.VII.1947 р. (Шумський район), від 25.IV – 20.V.1948 р. (Вишнівецький район), січень-березень 1950 р. (Крем'янецький, Вишнівецький, Збаразький, Лановецький, Почаївський, Великодедеркальський райони).

Упорядники висловлюють подяку головному адміністраторові Миколі Кулику, відповідальному редакторові проф. Петру Потічному, Наталі Солтис, Любі Микитій за надану допомогу під час підготовки даного тому, а також працівникам ГДА СБ України – Олександрові Іщуку, Володимиру Іванченку та Володимиру Говорону.

* * *

їнської Повстанської Армії. – Торонто – Львів: Видавництво "Літопис УПА", 2006. – Т. 44: Боротьба з аґентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946-1948. – Книга друга / Ред. Петро Й. Потічний. – 1288 с., іл.

[64] ГДА СБУ, ф. 13, спр. 376, т. 75, арк. 113–305.

INTRODUCTION

One of the specific features of the Ukrainian national liberation movement in the Ternopil' region during the 1940s was that it encompassed two distinct territories: a northern sector (Volyn') and a south-central one (Halychyna). The Volynian raions of Ternopil' oblast, the birthplace of the Ukrainian Insurgent Army (UPA), were also one of the centers of the army's structural formations. In the spring and summer of 1943 OUN(M) detachments led by "Khrin" (Mykola Medveds'ky) and OUN(B) detachments commanded by "Kruk" (Ivan Klymyshyn), which often carried out joint armed actions against the German occupiers, were stationed in the Kremenets' Woods near the village of Antonivtsi. In the spring of 1943 representatives of both these military-political forces, seeking to coordinate combat actions, discussed the creation of a zonal operational-combat headquarters staffed by impartial activists. Their verbal agreements were formally ratified by an act signed by insurgent units based in the Kremenets' area—the detachments led by "Kruk" and "Khrin"—which resulted in the creation of the First Kremenets' Unified Insurgent Headquarters. The command center was supposed to direct the actions of its detachments from the two OUN factions, Melnykite and Banderite, and to establish links with the headquarters of other operational detachments with the goal of uniting them into a single army. Captain "Orlyk," who was appointed chief of staff, was ordered to recruit people to work in the Unified Staff. Although the document was signed by the commanders of both factions, the plan never got further than its signing.[1]

In early July 1943, during the period of acute military and political conflict that had arisen among the members of the national resistance movement in southern Volyn'—armed detachments of the OUN(M) and the OUN(B) as well as Tymofii Basiuk's Front of the Ukrainian Revolution—a single powerful armed formation was created in the Kremenets' area, which became the nucleus of the UPA-South group commanded by Petro Oliinyk ("Enei," "Roman"). Its headquarters were located near the village of Antonivtsi. According to contemporary eyewitnesses, "during the second half of 1943 three groups were operating on the territory of Kremenets' okruha. A group numbering 140 fighters led by "Herasym" (Ananii Prysiazhniuk), who was born in the village of Oderadivka in Shums'ke raion, was active in that district and certain areas of Dederkaly raion. The group was stationed in the

[1] State Archive of Ternopil' Oblast (Derzhavnyi arkhiv Ternopil's'koi oblasti, henceforward DATO), fond R-3432, list 1, file 20, fol. 28.

villages of Uhors'k, Tyliavka, and Zabara. The "Reshetylo" group, consisting of forty mounted fighters, operated in Pochaiv raion, in the villages of Hai, Kryzhi, Hrada, Petruky, Mysyky, Dukhiv, and Krutniv. The Lanivtsi and Vyshnivets' areas were the base of operations of the "Morozenko" group, which numbered between sixty and eighty men.[2]

In August 1943, after a partial lifting of their clandestine status, the OUN(B) and the UPA operating in the Northwestern Ukrainian Lands (PZUZ) moved to a wartime footing, with a front and rear-line services under the general command of the military authorities—the Supreme Command of the UPA (HK UPA) headed by the Chief Commander of the UPA, "Klym Savur" (Dmytro Kliachkivs'ky). The commandant of the rear-line services, "Horbenko" (Rostyslav Voloshyn) was also a member of the HK UPA.

The HK UPA controlled a significant swath of territory which, as a result of the insurgents' efforts, was transformed into so-called "insurgent republics" marked by certain features of statehood. In August and September 1943 measures aimed at the practical realization of the "Directives..." issued by Dmytro Kliachkivs'ky were implemented in these territorial entities. The inhabitants of the territories under insurgent army control were within the sphere of its military-administrative influence and therefore bound (voluntarily or forcibly) to act within the framework of the legal field that had been established. This primarily concerned questions, such as mobilization into the ranks of the UPA, security of the rear-line services' self-defense, the organization of cash or material deliveries to the insurgent army, etc. The functions of an "active minority" that was responsible for coordinating the activities of the UPA and its rear-line services were carried out by the OUN underground, which was the nucleus and moving force of the rear-line services and, simultaneously, a force that the local population associated with the insurgent authorities. A huge responsibility was therefore placed on the shoulders of the underground members, who were faced with the task to boost and safeguard the optimum viability of the rear-line services, as well as to protect the population from the physical and material depredations of the occupying forces.

In 1943–45 the main centers of the insurgent movement were distinguished by the activities of these "insurgent republics," which had begun forming in Volyn' as early as the spring of 1943, in areas where

[2] Branch State Archive of the Security Service of Ukraine (Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy, henceforward: HDA SB Ukrainy), FDV 372, file 1, fol. 220.

German control was completely non-existent. The distinguishing features of each "insurgent republic" was the existence (within the bounds of a certain territory) of "sovereignty" as evidenced by exclusively Ukrainian power in the form of the UPA, as well as the absence of external factors, such as the German occupation administration. Every "republic" functioned as an administrative center of the regional insurgent rear-line services, in which the main base of the UPA's food supply and medical-orderly service was concentrated and various training courses were held, etc. The leaders of the Ukrainian resistance movement sought to avoid restricting the operations of the "insurgent republics" to providing only material and technical assistance to the UPA. Their other task—to legitimize the insurgent authorities in the largest possible expanse of territory—was no less important.

The administrative and political influence of one of the largest of these Ukrainian "insurgent republics"—Antonivtsi—covered a substantial portion of southern Volyn', including the northern raions of Ternopil' oblast. Time and again, German occupation officials did not risk engaging in conflicts with it, particularly in the fall of 1943. One OUN document describes an incident that clearly illustrates the sociopolitical situation in this region. "A woman from Onyshkivtsi came to see the *Landwirt* [German agricultural leader] in Shums'ke to request permission to grind wheat, concerning which he replied: 'Go to Antonivtsi, there is a Ukrainian general there who will give you permission.'"[3] Local inhabitants viewed this type of republic as a "state within a state" personifying the Ukrainian power, from whose representatives one could seek protection. As a rule, the German occupiers' efforts to destroy these "insurgents republics" (e.g., the "Antonivtsi republic" in the summer of 1943) resulted in failure. During the German occupation this type of insurgent rear-line services was quite active, inasmuch as it allowed for the mobilization of substantial military forces outside the reach of the German occupation authorities. However, the most important function of each "insurgent republic" was the organization of non-stop economic work. The village of Antonivtsi had a mill that was used by the residents of neighboring villages. Close by, in the hamlet of Zalishchyna, were a bakery, a small slaughterhouse, a sewing workshop, and a cooper's workshop.[4]

---

[3] State Archive of Rivne Oblast (Derzhavnyi arkhiv Rivnens'koi oblasti, henceforward: DARO), fond R-30, list 2, file 33, fol. 308.

[4] A. Mazurchuk (Vyshnia), "UChKh v Kremenets'komu nadraioni," in *Litopys UPA*, vol. 32, *Medychna opika v UPA: dokumenty, materiialy i spohady*, bk. 2 (Toronto; L'viv: Vyd-vo "Litopys UPA," 2001), pp. 125–26.

The "Antonivtsi Republic," which existed for one year (spring 1943–spring 1944) was an important component of the national liberation movement in southern Volyn'. During this period it served as the coordinating center of the region's military, economic, and political life. Consequently, after the communists returned to power here in 1944, Soviet officials saw its physical liquidation as their top priority. Judging by the operational announcements prepared by various Soviet organs, the local Soviet leadership was quite familiar with the military and political situation in the region. One document notes: "From the moment the raion branch of the NKVD began its work in March 1944, it was determined that the village of Antonivtsi was the headquarters of the main command of the UPA's Southern Group led by Enei, whose task was to wage a struggle against the Red Army and the Soviet power with the goal of establishing an Independent Ukraine. In fact, in the last days of April 1944 this armed gang numbered 17 battalions that were concentrated that month on the territory of Shums'ke raion. With the aid of implemented operational measures...Chekist-military forces liquidated the given grouping, destroyed part of it, and scattered another part."[5]

The Soviet government employed mass terror against the local population—an important instrument of its consolidation—seeking to legitimize itself not so much by legalistic means as by methods of lawlessness based on instilling total fear. "In April 1944 the Bolshevik punishers razed to the ground the village of Antonivtsi in Shums'ke raion, which was renowned as a 'nationalist capital'; the earth there was plowed over and a forest was planted."[6] The liquidation of the "Antonivtsi Republic" partly destabilized the insurgent movement in the southern part of Volyn', but did not spell its complete rout.

In 1943 the county of Pidhaitsi, situated in the Galician part of Ternopil' oblast, was considered a little island of freedom. Located here were important UPA headquarters and commands as well as clandestine administrative institutions, such as military schools, hospitals, food procurement points, and storehouses of food, weapons, and farming equipment. In the spring and summer of 1944 the Ukrainian insurgent movement's center in the Pidhaitsi area was the village of Shumliany. According to eyewitnesses, "large hideouts were being constructed in the village and the forest. The villagers helped with

[5] DATO, fond P-24, list 1, file 14, fol. 10.

[6] L. Shankovs'kyi [Lew Shankowsky], "UPA na Pidhaiechchyni," in *Pidhaietska zemlia: istoryko-memuarnyi zbirnyk* (Detroit: Hol. k-t Pidhaiechan, 1980), p. 248.

everything: they supplied food, clothing, provided moral support, [and] grieved for our common cause. Once the front had passed, the villagers instantly informed the insurgents as soon as the Bolsheviks appeared in the village. We were doing important work: collecting and accumulating food supplies for the UPA army, medicine, clothing; we dealt with communications, organized the training of field medical nurses. At that time hospitals were based in various houses. Tailor and sewing workshops were [also] organized in houses."[7]

During the winter and spring of 1943–44 both the German occupiers and the Soviet special forces intensified their military pressure on the "insurgent republics" in Volyn'. This situation forced the insurgent leadership to pass a decision in the fall of 1944 "to liquidate all the republics." Since the restoration of Soviet rule had taken place in this region of Western Ukraine earlier than in the rest of the territory, additional small islands of Ukrainian rule were created in Halychyna and Subcarpathia. After the front moved in the winter and spring of 1944 and Soviet rule was re-established, the leaders of the insurgent movement were forced to change their tactics. They now sought to avoid engaging in armed clashes with Red Army units, concentrating instead on the process of regrouping their forces. Nevertheless, they were unable to avoid all clashes.

The best known and most dramatic event of this period was the Battle of Hurby, which took place on 22–25 April 1944 in the Kremenets' Woods. Five thousand soldiers of UPA-South were pitted against 30,000 NKVD troops reinforced by Red Army subunits. Although the insurgents were defeated, nevertheless the Soviet command failed to achieve its main goal—to rout the main UPA forces in the southern part of Volyn'. Official Soviet sources dating to the first half of 1944 contain information on local armed actions that were carried out by subunits of UPA-West. For example, according to data compiled by the Ternopil' oblast committee of the Communist Party (Bolshevik) of Ukraine (KP(B)U) as of 1 June 1944, in April and May UPA groups operating in the region carried out a number of attacks on small military subunits and Red Army soldiers.[8] However, these types of actions were not widespread; they were, rather, a local phenomenon. The insurgent movement faced a more realistic task: to prevent the potential of its rear-line services from being weakened, if not utterly destroyed.

---

[7] M. Pal'chyk, "Spomyn pro druziv po zbroi," in *Pidhaichany v borot'bi za voliu Ukrainy: istorychno-memuarnyi zbirnyk* (Detroit; Cleveland; Parma; Ternopil': vyd-vo "Horlytsia"), 2000, p. 585.

[8] DATO, fond P-1, list 1, file 101, fol. 55.

Modern historiography views Soviet rule, which was being reinstated in Western Ukraine in 1944, as a military and political regime whose features were defined by a range of socioeconomic, political, and spiritual-religious factors determined by the geopolitical situation and the region's historical past. Thus, the actions that the Soviet government was undertaking with the goal of restoring the process of Sovietization in the region were neither humane nor democratic. One of the first measures initiated by the Soviet government was the mobilization of the local population into the Red Army. On 25 January 1944 Stalin signed a special State Defense Committee order entitled "On the Mobilization of Soviet Citizens in the Raions of Western Ukraine and Western Belarus', Liberated from German Occupation."[9] Considering the objective situation at the time, i.e., wartime, the call-up of Western Ukrainians into the Red Army would appear to be a reasonable and logical step. However, there was a clearly disadvantageous aspect to the mobilization campaign in Ukraine's western oblasts: the Soviet leadership regarded this campaign as an important aspect of the struggle against the Ukrainian insurgents. By March 1944, when Soviet troops were just entering Western Ukraine, First Secretary of the Central Committee of the KP(B)U Nikita Khrushchev prepared a State Defense Committee draft resolution for Stalin's consideration, which was aimed at the total rout of the Ukrainian nationalists. This document proposed mobilizing all men of draft age and sending them in groups through special filtration points in the rear lines; forming paramilitary units, including NKVD detachments, consisting of between fifty and sixty men; and dispatching an additional five brigades of NKVD troops to Ukraine's western oblasts from the eastern districts of the Ukrainian SSR—a total of 2,000 Ukrainian-speaking Chekists. Another proposed measure was to deport the families of members of the UPA and the UNRA (Ukrainian People's Revolutionary Army) to far-flung districts of the USSR. In the Ternopil' region "the Bolsheviks announced a mobilization on the eighth day after their arrival. First, they took men between the ages of 18 and 35, then up to 52, and finally, up to 55. Exempt from mobilization were administrative workers, *desiatykhatnyky* [well-to-do peasants whose task, among other things, was to report regularly to the authorities on the situation in their village and on the whereabouts of bandits and their helpers—Trans.) teachers (to a certain extent), workers employed on railways, highways, and other important sites, as well priests and

[9] Yurii Kyrychuk, *Ukrains'kyi natsional'nyi rukh 40–50-ykh rokiv XX stolittia: ideolohiia i praktyka* (L'viv: Dobra sprava, 2003), p. 154.

deacons, cantors, sextons, bell-ringers, and church elders."[10] By 16–17 March military draft commissions were already at work in the Lanivtsi, Velyki Dederkaly, Shums'ke, Vyshnivets', Novosilka, and Zbarazh raions of Ternopil' oblast.[11]

The mass conscription into the Red Army of the male population of Ukraine's western oblasts and the dispatching of boys too young to be drafted to work in the Donbas region gutted the insurgent rear-line services, the potential social base of the UPA and its rear-line services. It was also eminently clear that not all residents of the oblast were enthusiastic about the prospect of helping to expand the anti-Soviet resistance movement. Even OUN underground sources record the prevalence of pessimistic, moribund moods within the insurgent rear-line services. For that reason, the insurgent leadership began implementing a number of measures aimed at subverting both the Soviet mobilization campaign and, eventually, the process of restoring local Soviet organs of power, particularly in the form of rural and raion soviets. As a result of the insurgents' energetic agitation and propaganda activities (frequently conjoined with combat actions) the public mood became increasingly radical, which hampered the Soviet mobilization campaign.

Besides the UPA, the main player in the national resistance movement in the Ternopil' region, and elsewhere, was the OUN underground together with the insurgent rear-line services. In early 1944 its structure was established by an order signed on 1 February by Roman Shukhevych, Supreme Commander of the Ukrainian Insurgent Army.[12] According to this document, "the oblast comprises the smallest territorial unit. All oblast responsible leaderships, including the army and the SB, are under the jurisdiction of the oblast leader. The army and the SB, starting from the okruha through the stanytsia, inclusively, are not under the jurisdiction of the territorial leader but his official superiors." The order also designates the dual subordination of the commander of a Military Okruha (VO): in all military matters he reported to the Krai Military Headquarters (KVSh), and "in political, territorial [matters] [and] in interrelations with other oblast responsible leaders," to the oblast leader. "The staff of a VO also includes the head

[10] Central State Archive of the Higher Organs of Power and Administration of Ukraine (Tsentral'nyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady Ukrainy, henceforward: TsDAVOV Ukrainy), fond 3833, list 1, file 156, fol. 18.

[11] DATO, fond P-1, list 1, file 101, fol. 7.

[12] HDA SB Ukrainy, FDV, file 376, vol. 62, fol. 98.

of the organizational-mobilizational section of the headquarters. Therefore, the Krai Military Headquarters and the Military Command of the Military Okruha [VSh VO] encompass all military work in a krai or oblast. Organizational-mobilizational sections from the okruha down to the stanytsia, inclusively, are also under the jurisdiction of territorial leaders," the document notes.

During the first half of 1944 the organizational structures of the OUN(B) launched a program of vigorous activity aimed at organizing economic, medical-orderly, and military mobilization work within the framework of the insurgent rear-line services. The results of these measures are attested by both nationalist and Soviet documents. Analysis of the information recorded in these documents provides good grounds for confirming that as of early September 1944 the insurgent rear-line services were quite substantial, especially in Ternopil' oblast.

In a memorandum sent to Nikita Khrushchev, Ivan Kompanets', secretary of the Ternopil' oblast committee of the KP(B)U, thus characterized the political situation in the region: "Nearly all raions in the oblast are under the control of terrorist groups and larger armed gangs. Four okruha leaderships of the OUN are active on the territory of the oblast.

1. Ternopil'—okruha leader "Zakhar";
2. Chortkiv—okruha leader "Stary";
3. Berezhany—the okruha leader has not been identified;
4. Kremenets'—okruha leader "Korzh."

"Each okruha leadership includes 6 nadraions; each nadraion, 6–7 raions; each raion, 3–4 subraions; each subraion—10–12 stanytsias. As a result of such broad ramification, all populated areas of the oblast are covered by a network of small OUN units [*lanok*]."[13] Another Soviet source reports that in the summer of 1944 a clandestine captains' school was based in the northern part of the oblast in the village of Kotliarivka, Velyki Dederkaly raion.[14]

While the OUN underground served as the organizational nucleus of the insurgent rear-line services, the latter's existence was safeguarded by a network of local self-defense divisions, or armed fighting units. Compelling proof may be obtained by analyzing the political situation in the two raions that were farthest from the oblast center: Zalishchyky (located in the southernmost part of Ternopil' oblast) and Shums'ke (located in the northernmost part of the region).

[13] DATO, fond P-1, list 1, file 101, fols. 130–31.

[14] DATO, fond P-1, list 1, file 101, fol. 133.

According to a memorandum prepared by officials of the Ternopil' oblast committee of the KP(B)U, entitled "On the Results of the Struggle against Banditry throughout Zalishchyky Raion for December 1944," Soviet security forces recorded the presence of a substantial number of armed insurgents organized in detachments. They were stationed in villages situated along the banks of the Dnister River, which were farthest from the raion center. "...already since November a gang numbering up to 400 men was based in the village of Kolodribka, which is situated 32 km from the raion center. The nucleus of the gang is comprised of members of a local UPA fighting unit headed by local bandits: Ivan Hryhorovych Kozeriuk, codename "Yavir," Yakiv Markovych Andrusyk, codename "Anhel," Mykhailo Vasyl'ovych Pytl'ovany, Vasyl' Vasyl'ovych Pytl'ovany, and others...The third point selected by the bandits for their disposition was the village of Zozulyntsi..." The authors of the document indirectly acknowledge the fact that individual areas of the raion were under the total control of Ukrainian insurgents, confirming that the "presence of large gangs in certain villages did not allow our operational workers to be in those villages... it was risky to come to the rest of the villages in small groups, and often there was no possibility to send large groups by virtue of the fact that some [of these] villages were also under inadequate [Soviet] control."[15]

In the eyes of the Soviet government, the situation in the northern Ternopil' region was more critical. Even after the tragic—from the UPA's standpoint—events that occurred in this region in the spring of 1944, the insurgent movement found the necessary inner reserves to revitalize itself in the second half of 1944. The formation of the rear-line services took place parallel with the replenishment of armed UPA units. In a 6 January 1946 memorandum addressed to Tymofii Strokach, Deputy Minister of Internal Affairs of the Ukrainian SSR, the secretary of the Shums'ke raion committee of the KP(B)U reports that "for the most part the raion is entirely blighted by the counterrevolutionary nationalist OUN underground and armed gangs of the UPA and the UNRA. As of 1 January 1945, every village and populated area has local fighting units numbering between 20 and 40 men, who carry out subversive and terrorist acts. In addition to fighting units, large armed gangs numbering 100 and more men often move throughout the raion."[16]

In their memorandum to T. Strokach, P. Zhuchenko, member of the Ternopil' oblast committee, and Antonov, secretary of the Shums'ke raion committee of the KP(B)U, report that "starting in September 1944

[15] DATO, fond P-21, list 1, file 5, fol. 6.

[16] DATO, fond P-21, list 1, file 14, fol. 10.

until the present time the OUN underground and UPA gangs are once again stepping up their counterrevolutionary activity. This takes the form of mobilizing the local population, carrying out procurements of agricultural products [and] clothing, robbing cooperatives, confiscating money from financial agents, plastering a large numbering of leaflets in all villages, which appeal to the populace not to deliver grain to the state, not to fulfill other state obligations, to take weapons into their hands and kill leading Soviet party activists and NKVD officials; in certain villages they are banning travel to the raion center, forbidding the heads of rural convenience stores to travel to the raion and bring back salt, fatback, etc. They are inflicting mass terror on party, Soviet, and economic employees, as well as leading local activists... Current methods of struggle against banditry in the raion are not producing any real results, people are just pushed around to no avail, they come out in the daytime for an operation, they walk around for awhile and then arrive at the raion center in good time."[17]

In adapting to the new military and political circumstances, the OUN underground frequently reorganized its structures, as, for example, in early October 1944 in Halychyna, when an order was circulated to liquidate subraions. The reason for this was the intensifying pressure from the Soviet power organs, which led to the territorial contraction of the insurgent rear-line services. In addition, casualties were rising both within the nationalist underground and the local population. The leaders of local OUN organizations often discussed with the higher leadership the feasibility of carrying out reorganizations. Although the population of Ukraine's western regions was psychologically prepared to accept Soviet rule, the scale of the government's repressions was appalling. According to eyewitness reports, "the first months of Bolshevik rule were horrific: a huge oversaturation of army troops in the territory, mass round-ups, arrests, hangings, murder, destruction, rapes of women, evacuation, [and] forcible mobilization." All this "completely terrorized and shocked the population."[18]

With Jesuitical duplicity the Soviet authorities demanded that the local inhabitants publicly demonstrate their friendly attitude to the government. They organized public meetings of villagers and residents of small towns, during which members of the national liberation movement who had given themselves up, as well as their relatives, gave speeches. For example, in mid-July 1944 a woman named Hanna E. spoke at a meeting in the village of Kam'ianka in Pidvolochys'ke raion,

[17] DATO, fond P-24, list 1, file 14, fol. 15.

[18] TsDAVOV Ukrainy, fond 3833, list 1, file 156, fol. 19.

Ternopil' oblast, which was held to mark the liquidation of an "OUN emblem"—a symbolic grave. In her speech she insisted that "the Banderites are not fighters for the liberation of the Ukrainian people but its enemies, loyal lapdogs of the fascist German invaders."[19] Many other examples can be cited. Those who gave such speeches were governed by a variety of motives. Some people had genuine political convictions, while others sought to demonstrate their friendly attitude to the Soviet government. Still others wanted to get in the government's good graces for selfish, careerist reasons. But many of those who were summoned to make false statements against the Ukrainian resistance movement did so out of fear that their families would be persecuted and repressed.

One of the crucial factors that helped destabilize the morale of Western Ukrainian society was the use of extermination battalions, which were created by the Soviet government in the first half of 1944 in order to boost the effectiveness of the anti-insurgent struggle. Official Soviet documents reveal that as of 1 June 1944, 21 extermination battalions numbering 1,046 troops were stationed in practically every raion of Ternopil' oblast. By the end of the year, the number of extermination battalions had risen to 39, with a total of 4,809 troops most of whom were not Ukrainians. During the early months of restored Soviet rule, most of the personnel of the extermination battalions were comprised of Poles. On 28 July 1944 an extermination battalion was formed in Berezhany raion. By late December the 143-man battalion was composed of 130 Poles and 13 Ukrainians. The extermination battalion in Pidhaitsi raion comprised 127 Poles and 53 Ukrainians. A similar situation existed in other raions of Ternopil' oblast: in May 1944 the Budaniv raion extermination battalion consisted of 48 men, 40 of whom were Poles, while the Terebovlia battalion had a total of 78 Poles. As of 1 January 1945, of the 4,232 members of extermination battalions based in Ternopil' oblast, 2,310 were Poles, 1,539 were Ukrainians, 248 were Russians, and 144 were of other nationalities.[20]

The heavily-Polish composition of extermination battalions was germane to raions compactly settled by Poles: where Ternopil' oblast is concerned, these were the central and southwestern districts. In enlisting for service in auxiliary groups or extermination battalions, the Poles anticipated, on the one hand, that they would be able to curb the activities of nationally aware Ukrainians in the region, if not to expel

[19] DATO, fond P-1, list 1, file 101, fol. 92.

[20] DATO, fond P-1, list 1, file 106, fols. 44 and 124; see also DATO, fond P-1, list 1, file 195, fol. 168.

them completely from "their" territory. On the other, they sought to demonstrate their loyalty to the Soviet government. One must not overlook subjective factors, such as revenge for long-held grudges, the desire to enrich oneself at the expense of so-called "enemies of the people," etc. With regard to the revenge factor, it is only fair to point out its universal, supranational character inasmuch as many Ukrainians also engaged in such activities. Oblast party officials were becoming seriously alarmed by the escalation of national hostilities in Western Ukrainian districts, where the majority of the personnel of the extermination battalions were Poles. The Soviet authorities also suspected that, apart from their work in the extermination battalions, the Poles were simultaneously active in the "gangs of the Armia Krajowa." Their suspicions led to the adoption of a decision in May 1945 to restrict, or even bar, Poles from serving in extermination battalions.[21] The Soviet government continued to employ these battalions as a supplementary method in the struggle against the insurgent movement until the early 1950s.

In order to help the Soviet punitive organs, among others, instill an atmosphere of total fear in society, the Soviet authorities adopted a method that was designed to exert the utmost moral and psychological pressure: public executions by hanging, shooting, etc. After being viciously tortured, people suspected of cooperating with the OUN or the UPA were killed, and their bodies were publicly displayed for several days in order to terrorize the rest of the population. Often, the Soviet authorities deliberately mined the corpses of killed insurgents or transported them to a raion center, dumping them on sidewalks or other public areas for their relatives to identify. The relatives of the deceased (if s/he were identified) were subject to deportation to Siberia. The Soviet security organs first introduced this method in L'viv and Ternopil' oblasts in January and February 1945. It entailed the "public hanging of Ukrainian insurgents [and] revolutionaries in raion centers; on the heroes' corpses the Stalinist executioners usually placed a sign with the following inscription: '[This] bandit (first name and surname) murdered such-and-such a number of innocent Soviet citizens.'"[22]

All these methods produced results. The population, which was generally sympathetic to the insurgent movement, was becoming increasingly fearful of responding to the nationalists' appeals to participate in the anti-Soviet resistance movement. Willingly or as a

[21] DATO, fond P-1, list 1, file 379, fols. 26 and 28.

[22] HDA SB Ukrainy, FDV 376, list 62, fol. 78.

result of external pressure, people began to collaborate with the Soviet power organs by acting as informants or agents.

In 1945 the Soviet repressive-punitive organs devised a new and very effective method in their struggle against the Ukrainian insurgents and began implementing it vigorously: summoning large numbers of rural inhabitants for talks at raion divisions of the NKVD. This practice was introduced throughout Budaniv, Terebovlia, Probizhna, Kopychyntsi, and other raions of Ternopil' oblast. These "talks" spread distrust and suspicion among fellow villagers and led to the departure (so-called legalization) from the underground of some members of the Ukrainian national liberation movement. Ukrainian insurgents who had given themselves up were often used by the Soviet special organs for propaganda purposes. The Soviets applied this measure to further another goal: to recruit agents from the insurgent milieu. Between 5 and 18 December 1945 alone, raion divisions of the NKVD in Ternopil' oblast "issued summons for talks with the population of 45 villages, encompassing between 25 and 60 people in each village. As a result of these mass summons, 13 OUN members, 16 bandits, [and] 21 abettors of gangs were exposed. Of those whom NKVD raion divisions had summoned for a talk, 25 people were recruited for agentura work."[23]

The process of reformatting the main structures of the Ukrainian Insurgent Army was completed in the second half of 1944. In Ternopil' oblast the army operated within the bounds of two Military Okruhas. The northern part of the region (Shums'ke, Kremenets', Lanivtsi, and Vyshnivets' raions) belonged to Military Okruha "Bohun," which was subordinated to the General Military Okruha, UPA-South[24]; the southern and central parts of the oblast were part of Military Okruha "Lysonia," which was subordinated to UPA-West. This structure existed in part until 1947.[25]

In late November 1944 UPA-West consisted of five Military Okruhas. Ternopil' oblast was the field of operations of VO "Lysonia," commanded by the UPA colonel, Omelian Pol'ovy ("Ostap"). The chief of staff was Volodymyr Yakubovs'ky ("Bondarenko) who took over Pol'ovy's duties after the latter's arrest in 1946. By the spring of 1945

---

[23] Central State Archive of Civic Organizations of Ukraine (Tsentral'nyi derzhavnyi arkhiv hromads'kykh orhanizatsii Ukrainy; henceforward: TsDAHO Ukrainy), fond 1, list 23, file 1702, fol. 166.

[24] TsDAHO Ukrainy, fond 1, list 23, file 1700, fols. 40–41.

[25] Anatolii Kentii, *Ukrains'ka Povstans'ka Armiia v 1944–1945 rr.* (Kyiv: NAN Ukrainy: In-t istorii Ukrainy; TsDAHO Ukrainy, 1999), p. 92.

VO "Lysonia" was divided into five Tactical Sectors (TVs): Berezhany, Buchach, Kam'ianets'-Podil's'ky, Ternopil', and Chortkiv. Military Okruha "Lysonia" consisted of eighteen insurgent companies divided into the following battalions: "Kholodnoiartsi," "Burlaky," "Lisovyky," "Rubachi," "Buini," "Holky," and "Siri vovky." According to very subjective data culled from Soviet sources, as of mid-March 1945, 79 insurgent detachments numbering 1,908 fighters operated in Ternopil' oblast.[26]

In the winter and spring of 1945 a critical decline ranks of the Ukrainian resistance movement convinced the UPA leaders to seek out new forms and methods for organizing their struggle. The first change took the form of a structural reorganization of the underground. Beginning in 1945, the Military, Economic, Women's, Youth, and Liaison Sections, as well as the Ukrainian Red Cross, were abolished. According to Soviet data, the Berezhany okruha leadership and the Kremenets' nadraion leadership voluntarily disbanded. During this period the following individuals were arrested or killed: "Chuhaister," the head of the Ternopil' okruha leadership of the OUN; "Hrim," the head of the Chortkiv okruha leadership; and "Maksym," the Security Service (SB) responsible leader in Ternopil' oblast.[27]

Most historians concur that the Ukrainian insurgents changed their military tactics in early summer 1945, disbanding large units numbering between 400 and 500 soldiers and creating smaller ones of 10 to 15 fighters. However, this reform affected the UPA in particular.

In the fall of 1944 the OUN underground stepped up its work of creating small fighting units within the UPA rear-line services, so-called self-defense kushch units (KSVs). Each unit had "15–35 riflemen headed and commanded by the leader of the self-defense kushch unit, who was appointed by a county military man." The KSVs were supposed to function as separate territorial detachments (platoons or squads) that were "subordinated within the entire UPA command through county-based and higher military leaders. The weapons of these self-defense units were identical to those in UPA units."[28] However, the KSVs were under the direct command of the leaders of the appropriate OUN(B) structures.

---

[26] *Litopys UPA*, n.s., vol. 3, *The Struggle against the UPA and the Nationalist Underground: Instructional Documents of the Central Committee of the Communist Party of Ukraine, 1943–1959*, (Kyiv; Toronto: Vyd-vo "Litopys UPA," 2001), p. 145.

[27] TsDAHO Ukrainy, fond 1, list 23, file 1702, fol. 27.

[28] TsDAVOV Ukrainy, fond 3836, list 1, file 47, fols. 37–37v.

One of the key figures in the OUN underground was the responsible leader of organizational-mobilizational work (*orhmob*) whose duties included safeguarding the military aspect of the work of the UPA rear-line services. The personnel composition in Ternopil' okruha was quite substantial. A report covering the period from November 1944 to January 1945 notes that the "function of the okruha orhmob here is carried out by Commander 'Burlaka,' who is assisted by Commander 'Sup.' The position of okruha orhmob in Ternopil' County is held by Commander 'Zorenko'; in Terebovlia County, Commander 'Bar'; in Skalat County, Commander 'Dmytrenko'; in Kopychyntsi County, Commander 'Les''; in Chortkiv okruha the position of okruha orhmob is held by Commander 'Sosnovy'; his assistant is Commander Yaskravy'; the orhmob of Chortkiv County is Commander 'Orest'; Buchach County, Commander 'Horlis'; Borshchiv County, Commander 'Kalyna'; and Zalishchyky County, Commander 'Puhach.' In Berezhany okruha the position of orhmob is held by Commander 'Choven'; his assistant is Commander 'Shakh.' The position of orhmob in Rohatyn County is held by Commander 'Vivchar'; in Peremyshliany County, Commander 'Dovbnia'; in Pidhaitsi County, Commander 'Nechai'; in Berezhany County, Commander 'Char'; in Zboriv County, Commander 'Karmeliuk.'"[29] The newly appointed orhmobs were supposed to help train the "self-defense fighting units"; they were also responsible for carrying out an audit of existing weapons and military "equipment," drawing up "lists of a mobilizational nature" that included: 1) the number of people in the self-defense fighting units; 2) the number of able-bodied males in the territory; 3) the status of enemy forces in the territory.

In the spring of 1945 the Soviet government stepped up its struggle against the Ukrainian national liberation movement by expanding its arsenal of methods. The main ones included: 1) the creation of "random bases"; 2) population census; 3) blockade; 4) culpability of families and property; 5) public executions and torture; 6) agentura work and provocations; and 7) round-ups and combing of forests. A typical practice of Soviet and party activists was the use of armed detachments of the NKVD, NKGB, extermination battalions, Interior Troops, etc. as the "main argument" in demonstrating the advantages of the Soviet socialist lifestyle. In the latter half of 1944 the frequent and mass-scale round-ups and operations to "comb villages and hamlets, small search groups dispatched into individual villages, and ambushes in areas where bandits might appear"[30] had a very demoralizing effect on the

[29] TsDAVOV Ukrainy, fond 3833, list 1, file 14, fols. 50–53.

[30] TsDAHO Ukrainy, fond 1, list 46, file 395, fol. 101.

rear-line services, sowing fear and distrust among the population, especially after 1945.

Soviet documents provide a rough picture of the scale of these actions. Even a superficial analysis of the contents of the "Operational Plan of the Zalishchyky Raion Division of the NKVD on Combing Villages, Exposing Clandestine Organizations of the OUN and the UPA" provides unquestionable proof that, in seeking to destroy the insurgent rear-line services, the Soviet authorities relied almost exclusively on physical force. How else can one explain the fact that in order to "eliminate an organization in the village of Mshana, which numbered 10 people," 100 armed troops[31] were used? In general, the Soviet punitive organs employed huge numbers of armed troops to conduct these types of special operations.

On 10 January 1945 the TsK KP(B)U adopted a special resolution "On the Intensification of the Struggle against the Ukrainian-German Nationalists in Ukraine's Western Oblasts,"[32] which described the liquidation of the Ukrainian anti-Soviet resistance movement as the "main and top-priority matter of the Bolsheviks in Ukraine's western oblasts." The resolution includes a detailed plan of measures aimed at stepping up the anti-nationalist struggle. Secretaries of oblast, raion, and municipal committees of the KP(B)U, as well as heads of Soviet organizations in Ukraine's western oblasts were tasked with stepping up the struggle against the nationalists, with the added proviso that the winter period should be used for the ultimate rout and liquidation of UPA detachments and the OUN underground. The resolution includes undisguised appeals to engage in repressions: "Do not overlook a single case of gang manifestations without retaliatory repressions, step up the deportation of the families of bandits and kulaks who are providing any assistance whatsoever to the bandits." This document obliged Soviet officials "to carry out a registration of rural residents from the age of 15 and older by 15 February." The main goal was to establish the exact location of each Soviet citizen. Those who did not register for any reason were automatically considered "members of gangs, and their families were subjected to repressions, i.e., arrest and deportation to Siberia."[33] Other articles in the resolution clearly indicate that the Soviet government was hereby officially proclaiming the introduction of a hostage system, which was being successfully

[31] DATO, fond P-27, list 1, file 5, fols. 14–16.

[32] TsDAHO Ukrainy, fond 1, list 23, file 1674, fol. 3.

[33] Halyna Starodubets', *Ukrains'ke povstans'ke zapillia* (Ternopil': Pidruchnyky i posibnyky, 2006), p. 320.

implemented in the struggle against the Ukrainian resistance movement.

In keeping with the resolution, the registration of the population was carried out during the second half of January. Throughout the countryside public meetings were organized against the OUN and the UPA; a network of agents and informants was created at a rapid pace; extermination battalions were equipped, and district militias were organized according to the ratio of one district militia officer for every two villages. As a result of this "complex of work," once the registration was completed, villages were supposed to be "completely cleansed of bandit groups of Ukrainian-German nationalists and their abettors." The work of the registration commissions was accompanied by round-ups organized in populated areas, such as small towns, villages, and hamlets. Contemporaries report that "the Bolsheviks carried out particularly thorough round-ups in February—the so-called [Operation] 'Mitla' [Broom]. One village, sometimes two, would be completely surrounded, no one would be let out; they would search through everything and check everyone."[34] As a result of these "anti-Banderite" operations in Ternopil' oblast, between 10 and 31 January 461 people were captured and 438 gave themselves up.[35]

At the same time, the Ukrainian insurgents stepped up their terrorist methods, targeting representatives of the Soviet regime. An information-type document signed by the head of the Shums'ke division of the NKVD on 6 January 1945 states that "as of 1 January 1945 in every populated area in the raion are local gangs of UPA fighters, numbering between 5 and 60 people, who carry out subversive and terrorist acts." According to official Soviet sources, "during July-August 1944 [alone] 65 terrorist acts were committed in the oblast, in which 48 people were killed, as well as 87 bandit attacks, in the course of which 31 people were killed."[36] By late fall 1944 the number of terrorist acts committed by members of the Ukrainian anti-Soviet resistance movement had increased to such an extent that the party leadership of Ternopil' oblast was forced to report to the TsK KP(B)U that "...in connection with the grave situation that has arisen in the oblast (manifestations of mass terror by Banderite gangs), some

---

[34] Ya. Romanyna-Levkovych, "Zhyttia pidpil'nytsi," in *Spohady voiakiv UPA ta uchasnykiv zbroinoho pidpillia L'vivshchyny ta Liubachivshchyny*, vol. 4 of Litopy UPA Library Series, ed. Peter J. Potichnyj and Volodymyr V'iatrovych (Toronto; L'viv: Vyd-vo "Litopys UPA," 2003), p. 163.

[35] DATO, fond P-24, list 1, file 286, fol. 29.

[36] DATO, fond P-24, list 1, file 14, fol. 11.

'intellectuals' from other oblast organizations are arbitrarily leaving for republican organizations with a request for discharge from Ternopil' oblast; they are inventing all kinds of reasons. A number of employees of individual organizations have been affected by the 'suitcase' mood." In the summer of 1944 Antonov, the secretary of the Shums'ke raion committee of the KP(B)U expressed alarm at the fact that "in the countryside one often has to appoint heads and secretaries of rural soviets, who 'disappear,' i.e., either they join a gang voluntarily or some are frightened by the gang into going into the forest. A gang of OUN people is killing Soviet activists. Forty-seven people were killed in the village of Peremorivka in the space of one night."[37] This situation lasted for another six months.

In early summer 1945 the Ukrainian nationalists, intent on preserving their ranks, changed their anti-Soviet tactics. Small fighting units numbering between five and ten people, or individuals operating solo, began adopting methods of terror and subversion. A broad network of clandestine fighting units was formed in the insurgent rear-line services. These were stationed in far-flung mountain homesteads, hamlets, and hideouts located in forests and fields, as well as on rural farms. In 1945 the Soviet punitive organs launched a concerted effort to uncover these hideouts. In this stage of the anti-insurgent struggle they began utilizing the agentura network. The dynamics behind the discovery and liquidation of "bandit hideouts" by the Soviet special organs may be established partly through official daily reports on the course of the struggle against banditry, which, beginning in February 1945, were sent from each raion to the oblast committee of the KP(B)U. Analysis of this type of documentation on the state of affairs in Ternopil' oblast reveals that as of 31 January 1945 the Soviet special organs uncovered 197 hideouts; as of 22 February 1945, 562; and as of 26 July 1945, a mere 11. In other words, the largest number of underground hideouts was discovered in January and February 1945, which tallies with the registration of the population, the mass round-ups, and cleansing campaigns.[38] The existence of the large number of rural hideouts and bunkers attests to the thorough work that OUN conspirators carried out with the goal of preparing the rear-line services for prolonged resistance to the Soviet occupiers.

By mid-autumn the OUN underground succeeded more or less in stabilizing the work of their organizational structures. A number of measures implemented by the insurgent leadership in order to

[37] DATO, fond P-1, list 1, file 128, fol. 85.

[38] Halyna Starodubets', *Ukrains'ke povstans'ke zapillia*, p. 324.

strengthen the UPA's cooperation with the OUN underground network had a positive impact on the organization of the people's self-defense. These included the implementation of guidelines promulgated by the Krai Military Headquarters of UPA-West in September 1945, whereby all insurgent formations stationed in various territories, in conjunction with their subordination along the chain of military command, were also subordinated to the local OUN leadership.[39]

During the winter of 1946 the Soviet government, with the aid of NKVD Interior Troops, was compelled to employ, for the first time, the considerable forces of Soviet army subunits stationed in the L'viv and Subcarpathian Military Districts. On 9 January 1946 the political directorate of the Subcarpathian Military District issued a special directive ordering the liquidation of the remnants of OUN groups on the territory of Stanyslaviv, Ternopil', and Chernivtsi oblasts. According to the insurgents' calculations, the Soviet government marshaled 585,000 Border Troops and divisions of NKVD Interior Troops to carry out this task in Ukraine's western oblasts. Practically every village had a garrison numbering between 25 and 100 soldiers; between 2,000 and 5,000 troops were stationed in each district. Three hundred and forty-two garrisons were stationed in the villages of three western oblasts—Stanyslaviv, Ternopil', and Chernivtsi—each of which had an average of twenty soldiers and officers.[40]

The Soviet government was also accelerating its efforts to engage increasing numbers of local residents in the process of Sovietizing the country by forcible methods. This process entailed, above all, the creation of self-defense groups in the form of extermination detachments. As of 1 January 1946, 38 detachments comprising 323 extermination groups (a total of 7,887 troops) were operating in Ternopil' oblast.[41] The government continuously sought to exploit various ways to encourage the local population to serve in the extermination battalions. Potential recruits were offered a military enlistment waiver as well as a waiver exempting them from work in the Donbas mines. Recruited members of extermination battalions who had

[39] *Orhanizatsiia ukrains'kykh natsionalistiv i Ukrains'ka povstans'ka armiia: istorychni narysy*, ed. S. V. Kul'chyts'ky (Kyiv: Naukova dumka, 2005), p. 370.

[40] *Litopys UPA*, n.s., vol. 5, *The Struggle against the UPA and the Nationalist Underground: Informational Documents of the Central Committee of the Communist Party (Bolshevik) of Ukraine, Party obkoms, NKVD-MVD, MGB-KGB, bk. 2: 1946–1947* (Kyiv; Toronto: Vyd-vo "Litopys UPA," 2002), p. 62

[41] HDA SB Ukrainy, FDV 372, vol. 98, fol. 38.

distinguished themselves in service were offered incentives in the form of cash rewards paid out from the operational needs fund as well as from the funds of various Soviet agencies. They were also offered material stimuli, which was an important factor. According to official Soviet data, before 1946 the personnel of extermination battalions, with the exception of chiefs of staff, did not receive any material stimuli. However, in 1944–46 the property of so-called "enemies of the people and their abettors" was practically not inventoried, which allowed the members of extermination battalions to rob peasants with complete impunity. Furthermore, the battalion members living in barracks received legally sanctioned food products, clothing, and footwear confiscated from uncovered insurgent bunkers and hideouts. Thus, on the basis of this decision it is practically impossible to determine the fine line between "legal confiscation" and "illegal robbery."

The following psychological factor should also be taken into account: all those who were "on the other side" were considered a priori as criminals and bandits. Therefore, the various repressive actions that were used against them were considered entirely justified. Hence, the moral threshold of so-called "law enforcers"—the NKVD, militiamen, and members of extermination battalions—was extremely low. There were cases where, with the government's connivance, some leaders of these detachments terrorized the residents of entire villages, as happened, for example, in the fall of 1945, when a certain "Hordii and his *strybky* [truncated Ukrainian term for the Russian term *istrebitelnye batal'ony*] rampaged in the village of Hnylytsi, in Pidvolochys'ke raion. This was a gang of thieves and robbers, who terrorized and robbed the populace."[42]

The scale of abuses was so shocking that on 21 March 1945 the communist leadership of the Ukrainian SSR was forced to adopt a resolution entitled "On the Facts Pertaining to Gross Violations of Soviet Legality in Ukraine's Western Oblasts." The Soviets' own analysis of the work that party and Soviet structures carried out in Ukraine's western regions in 1945 showed dismal results. The list of all violators indicates that most worked for the Soviet power structures: the NKVD, NKGB, militia, soldiers, and members of extermination battalions. The most widespread abuses were beatings and illegal confiscations of property during operations to deport the families of members of the Ukrainian national liberation movement. According to an official report prepared by the Ministry of Internal Affairs of the Ukrainian SSR,

[42] TsDAVOV Ukrainy, fond 3833, list 1, file 152, fol. 17.

15,040 “families of bandits”—a total of 57,145 individuals—were deported in 1944–46.[43]

The array of measures devised and implemented by the Soviet government in late 1945 and early 1946 amounted to a huge blockade of Ukrainian villages, towns, and cities. The catastrophic result of this policy was that during the winter and spring months of 1946 the insurgent rear-line services rapidly lost their territorial contours and their structures changed accordingly. The main task of the insurgent movement during this period was to subvert the elections to the Supreme Soviet of the USSR in order to expose the violent, repressive, and anti-Ukrainian character of the Soviet communist regime. At the end of 1945 a number of official instructions concerning the order of work were circulated among the insurgents. For example, in keeping with operational information prepared by the Berezhany raion division of the NKVD in Ternopil’ oblast, special groups of insurgents were dispatched to this district in order to subvert in every way possible the preparations for the upcoming elections, and on the eve of and the very day of the elections, 10 February 1946, to step up their anti-election campaign of agitation and terror against Soviet communist activists. Applying all possible measures, the insurgents sought to forbid the residents of the rear-line services to take part in the voting, especially teachers, in the hope that the peasantry would follow their example. In cases where it was impossible to avoid the polls, voters were asked to spoil their ballots by crossing out the names of all candidates or to inscribe the name of their own candidate. According to the data of the Soviet security services, in 1946 the most dynamic insurgent activity in the Ternopil’ region was observed in the raions of Berezhany, Pidhaitsi, Buchach, Tovste (today: part of Zalishchyky raion), Zalishchyky, Husiatyn, Zolotnyky (today: part of Terebovlia raion), and Hrymailiv (today: part of Husiatyn raion).[44]

However, the insurgent forces were outnumbered and as a result, during the first four months of 1946 the Ukrainian liberation movement suffered a crushing blow. The insurgent leadership reached the conclusion that continuing their current tactics could lead to disastrous consequences. At a conference of OUN leaders held in June 1946 in the village of Byshky in Kozova raion the participants passed a resolution, one of whose decisions declared the necessity to switch tactics—from insurgent to clandestine activity—both in the OUN and the

[43] TsDAHO Ukrainy, fond 1, list 17, file 79, fols. 56–70.

[44] Russian State Military Archive (Rossiiskii gosudarstvennyi voennyi arkhiv, henceforward: RGVA), fond 3896, list 1, file 27, fol. 66.

UPA.[45] In implementing the instructions of the Supreme Command of the UPA, the commands of the army's territorial units and local OUN leaderships launched a restructuring of their subunits.

Meanwhile, the Soviet government continued its all-out offensive against the Ukrainian underground. In order to implement the decisions of the TsK KP(B)U resolution "On the Struggle against Banditry and the OUN Underground," local party committees, together with the organs of Soviet power structures, devised a set of measures aimed at the destruction of raion- and okruha-based OUN leaderships. The entire territory of Ukraine's western oblasts was divided into sectors, to which interior ministry workers were designated. With the goal of liquidating the UPA units, operational groups consisting of two or three highly experienced Chekists were created to coordinate the actions of the interior and state security ministries.[46] In order to thwart the insurgents' access to food supplies during the harvest period of 1946, the Soviet authorities set up guard teams manned by the personnel of raion divisions of the Ministry of Internal Affairs, together with "members of garrisons." During the harvest campaign in Ternopil' oblast 619 Chekist-military operations and 739 ambushes were carried out. As a result, 171 insurgents were arrested, 170 were killed, and 7 fighting units and 8 OUN organizations were liquidated.[47] The nationalist underground in the Ternopil' region also suffered considerable losses in 1947. Practically the entire krai leadership of the OUN, which coordinated underground activities in Ternopil' and Kamianets'-Podil's'ky oblasts, was smashed. The Ternopil' okruha leadership of the OUN, which directed clandestine activities in seventeen raions in the northern part of the region, was completely liquidated. The Chortkiv okruha leadership, which controlled twenty-one southern raions, was partly liquidated, and three nadraion and eight raion leaderships were smashed.[48]

As soon as the Bolsheviks returned to power in Ukraine's western oblasts, they began introducing the collective farm system, which had already been tried and tested in the eastern Ukrainian lands. Local Communist Party functionaries claimed that collective farms were being created "at the demand of the poorest peasants...on the basis of the lands and property that belonged to landowners." By 27 June 1944,

---

[45] L. Shankovs'kyi, *Istoriia ukrains'koho viis'ka* (Kyiv, 1991), p. 144.

[46] State Archive of L'viv Oblast (Derzhavnyi arkhiv L'vivs'koi oblasti, henceforward DALO, fond P-3, list 2, file 109, fol. 192.

[47] TsDAHO Ukrainy, fond 1, list 23, file 2963, fol. 168.

[48] TsDAHO Ukrainy, fond 1, list 23, file 4974, fol. 145.

"four collective farms with an elected administration were organized"[49] in Borshchiv raion, Ternopil' oblast. Within two weeks the number of collective farms had doubled; a total of "193 farms (283 workers)."[50] Throughout Western Ukraine "there were 38 collective farms: 35 in Ternopil' oblast, 1 in L'viv oblast, 1 in Rivne oblast, and 1 in Chernivtsi oblast." Within a year (as of 20 April 1945) the entire region had "136 collective farms and 183 initiative groups. Of them...35 and 22 [respectively] were in Ternopil' oblast."[51]

The Bolshevik policy of mass collectivization was traditionally based on the stratification of the rural population according to the class principle. The Soviet government thus began implementing this policy in the Western Ukrainian countryside. The authors of the bulk of official Soviet propaganda materials—documents, leaflets, and articles, et al.— always appealed to the poorest peasant strata, which were specifically defined as the bulwark of the Soviet power. The communist government constantly emphasized the anti-people character of the "Banderite movement," claiming that it enjoyed the support of "kulaks, traders, [and] other counterrevolutionary elements," and partly that of those poor and middle peasants whom the "heads" had duplicitously lured "into their filthy clutches." This is clearly illustrated by a report entitled "Information on the State of Affairs in Shums'ke Raion in Ternopil' Oblast" (6 January 1945) and signed by the head of the raion division of the NKVD. According to the author of this document, the reason behind the raion population's hostile attitude to the Soviet government is that "throughout their lives they were raised in a capitalist and nationalistic spirit; most of them displayed private property tendencies; they also had not gone through the stages of struggle against the enemies of the Soviet people, owing to which a certain segment of the population, having fallen under the sway of the German-nationalistic and kulak element, also set out on the path of active assistance to the OUN underground and UPA gangs."[52] It was never publicly mentioned that the members of the Ukrainian insurgent movement were ordinary peasants and intellectuals.

The communist government's efforts to split Western Ukrainian society along class lines were doomed to failure. There was no social stratification in Ukraine's western oblasts, as was the case in eastern Ukraine. The population of the western regions consisted for the most

[49] DATO, fond P-33, list 1, file 8, fol. 8.
[50] DATO, fond P-33, list 1, file 8, fol. 15.
[51] TsDAHO Ukrainy, fond 1, list 30, file 2162, fol. 3.
[52] DATO, fond P-24, list 1, file 14, fol. 11.

part of poor and middle peasants. There were no organizations along the lines of Committees of Poor Peasants, and land communities did not have a clearly defined social character. Regardless, in its socioeconomic policies vis-ŕ-vis the countryside the party and Soviet leadership single-mindedly emphasized the need to organize collective farms. In the final result, this strategy paid off because the Soviet government was only able to neutralize the UPA once it had succeeded in crushing the resistance of the Ukrainian peasantry through the introduction of collective farms and the use of mass terror. Even though the Ukrainian armed underground continued to subvert collectivization until 1947, this problem was no longer that acute: that year saw the all-out collectivization of agriculture throughout Ukraine's western regions. On 21 June 1947 the Council of Ministers of the Ukrainian SSR adopted the notorious resolution "On the Taxation of Kulak Farmsteads on the Territory of L'viv, Stanyslaviv, Drohobych, Ternopil', Rivne, Volyn', and Chernivtsi Oblasts," which was stamped with the words "Not for publication." While the peasantry engaged in spontaneous resistance to collectivization, the Ukrainian underground sought to shape this anti-collective farm movement into organized form. As part of their agitation and propaganda measures, the insurgents distributed leaflets, circulated a variety of slogans, and engaged in terrorist actions targeting Soviet agitators as well as potential and current members of collective farms. On 24 November 1947 two peasants were hanged: Petro Rabotenko in the village of Luky, Koropets' raion, and Tetiana Chupryk, in the village of Nahoriany, Tovste raion. Both of them had "actively campaigned for the introduction of collective farms in their respective villages and were behind their creation, and they were also members of the administration."[53]

Many similar examples can be cited. However, such incidents did not convince the Soviet authorities to pursue non-violent methods to resolve these problems. On the contrary, they escalated their brutal reign of terror through the pacification method, above all, the mass deportation of insurgents' families, so-called "abettors of gangs," to Siberia and the Far North. A particularly large-scale deportation was carried out by the Ministry of State Security (MGB) in October 1947, which was launched simultaneously in all oblasts on 21 October: at 2:00 a.m. in cities and 6:00 a.m. in villages. The operation swept up a total of 26,000 families (78,000 people) of which 15,508 people were deported from Ternopil' oblast alone.[54]

[53] TsDAHO Ukrainy, fond 1, list 23, file 4975, fol. 148.

[54] DALO, fond P-3, list 2, file 116, fol. 96.

Starting in the mid-1940s, the Soviet security organs launched the formation of so-called pseudo-insurgent fighting units, which pretended to be subunits of OUN and the UPA and acted in their name. The interior and state security ministries in the western regions of the Ukrainian SSR utilized these false-flag units during their operations to mop up the OUN underground and its armed formations. Some of the personnel included former members of the OUN Security Service. One particularly effective unit was the "Khmara" group, consisting of sixty former partisans and UPA soldiers who had been recruited by the Soviets. Their commander was Captain V. Kashcheev, a Ukrainian NKVD operative, who pretended to be the chief of an UPA company commander's bodyguard unit. In March 1945, this group was deployed from the Rivne region to Ternopil' oblast, where it took part in liquidating the "Herasym" and "Nalyvaiko" detachments.[55]

These special groups also conducted identity checks of people suspected of being members of the underground and extracted information from arrested OUN and UPA leaders, interrogating them ostensibly in the name of the Security Service or leading OUN centers. Their duties included convincing faltering underground members to give themselves up and obtaining information from them about insurgent actions that had been carried out or were being planned. By late 1945 the interior and state security ministries of the Ukrainian SSR had created 150 of these bogus insurgent groups numbering 1,800 people. In April of that year, however, special groups based at municipal and raion divisions of the MGB were disbanded. From that point, only oblast directorates of the MGB could grant permission for the use of such groups. By February 1950 there were only 19 groups (130 people) left.[56]

Starting in 1946 the Ukrainian insurgents faced, in addition to the threat of their imminent extermination, the crucial problem of the steady de-escalation of the liberation movement. Meanwhile, the Soviet government had succeeded in turning the sociopolitical moods of the local population to its advantage. The external manifestation of this was the increase in the number of communists and Komsomol members in the local population and their recruitment to local bodies of the Soviet

---

[55] Dmytro Viedienieiev and Henadii Bystrukhin, *Mech i Tryzub: rozvidka i kontrrozvidka rukhu ukrains'kykh natsionalistiv ta UPA (1920–1945)* (Kyiv: Heneza, 2006), p. 251.

[56] Ivan Bilas, *Represyvno-karal'na systema v Ukraini, 1917–1953: suspilno-politychnyi ta istoryko-pravovyi analiz*, vol. 2 (Kyiv: Lybid'–Viis'ko Ukrainy, 1994), pp. 460–64.

government. Soviet documents indicate that "at approximately in late 1949 and early 1950 a turning-point [was] observed in the population's attitude to the underground."[57] Signs of exhaustion were evident throughout: the decade-long armed struggle during the war and the German occupation, the repressive measures of the Soviet regime, and the destruction of the traditional system of agriculture now replaced by collective farms—all this had taken a heavy toll. There was also growing dissatisfaction with the underground's use of terror, which led to the escalation of Soviet repressions and punitive actions.

On 3 September 1949 General Roman Shukhevych issued order no. 2 disbanding the remaining UPA units. Only one pocket of armed resistance, consisting of OUN members, former UPA soldiers, and members not affiliated with either the OUN or the UPA, now remained.[58] Soviet punitive expeditions continued to carry out mass round-ups and comb villages and forested regions, while deportations of the population proceeded apace. Certain innovations were introduced, such as political trials of underground members, which were open to the public. One such trial took place in May 1951. The defendant was Ilarii Skazins'ky ("Kryha"), the OUN leader of Chortkiv okruha, who was tried together with three other underground members: Levko Behers'ky ("Don"), the leader of Zolotyi Potik raion, Borys Popovych ("Borys"), and Dmytro Malynyk ("Potap"). The trial, led by Roman Rudenko, chief prosecutor of the Ukrainian SSR, took place on 27–30 October 1951 in the city of Chortkiv. All four were sentenced to death by hanging; the sentence was executed in December 1951, in the Chortkiv market square. The bodies, guarded by twenty Soviet soldiers, were left hanging in the square for three days.[59]

Despite the extreme repressions that were carried out by the Soviet state power structures, documentary sources reveal that as late as 1951 there were still pockets of insurgent resistance in the Ternopil' region, led by the following individuals: "Burlan," the organizational responsible leader of the "Podillia" krai OUN leadership; "Oles'," the leader of the Ternopil' okruha OUN leadership; the leaders of the Berezhany and Skalat nadraion leaderships; the responsible leader of the Kremenets' nadraion OUN leadership; 11 raion OUN leaderships,

---

[57] TsDAHO Ukrainy, fond 1, list 106, file 5944, fols. 94–96.

[58] Anatolii Kentii, *Narys borot'by OUN-UPA v Ukraini (1946–1956 rr.)* (Kyiv: In-t istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 1999), p. 63.

[59] *Desiat' buremnykh lit: zakhidnoukrains'ki zemli v 1944–1953 rr.: novi dokumenty i materialy*, comp. Volodymyr Serhiichuk (Kyiv: Vyd-vo khudozh. lit-ry "Dnipro," 1998), p. 846.

and 31 kushch fighting units—a total of 144 people. The underground movement was also active in such raions as Budaniv, Velyki Birky, Velykyi Hlybichok, Pochaiv, Skalat, Strusiv, Terebovlia, Chortkiv, Shums'ke, Berezhany, and others.[60]

In 1952 the nationalist underground as a whole and Ternopil' oblast in particular were in an extremely fragile state. By 1 August 1952, 18 fighting groups and OUN leaderships had terminated their activities; more than 60 insurgents were killed and 13 captured, and 85 people linked to the liberation movement were arrested.[61] Practically all underground structures, such as bunkers and hideouts, were destroyed, and it had become almost impossible to find a safe house. The remaining members of the OUN Leadership then handed down a decision to scale back their terrorist activities and focus their attention on internal organizational and educational work. Only a handful of insurgents were advised to remain in the underground network; the rest were ordered to move to other Ukrainian oblasts, and even abroad, in order to acquire legal status.[62]

Thus, the early 1950s mark the final stages of the Ukrainian people's armed national liberation struggle for independence. The study of events that took place in the Ternopil' region in the 1940s and early 1950s provide more than sufficient grounds to describe the Ukrainian insurgency as a mass, popular movement. From the very outset of its formation through its decline, the movement's principal organizing force was the OUN. The Soviet period (from 1944) was one of the most dramatic chapters in the history of the Ukrainian national liberation movement. The Soviet leadership, which proved incapable of rising to the level of humaneness and respect for its citizens, could not find any more acceptable form of communicating with its people other than fear and terror, which caused untold bloodshed. On its part, the Ukrainian insurgent movement, despite all its miscalculations, helped preserve the traditions of national state building in the consciousness of the Ukrainian people.

Halyna Starodubets'

* * *

[60] TsDAHO Ukrainy, fond 1, list 24, file 805, fols. 67–68.
[61] TsDAHO Ukrainy, fond 1, list 24, file 1718, fols. 87–89.
[62] *Orhanizatsiia ukrains'kykh natsionalistiv*, p. 434.

The two latest volumes in the Main Series of *Litopys UPA* — vol. 49-50, *Ternopil'shchyna: Visti z terenu* (The Ternopil' Region: News from the Field) and *Vistky z Ternopil'shchyny* (News from the Ternopil' Region)*1944-1950* contain additional documents and materials from the Ozerna Archive,[63] which the late Sofron Kutny (a resident of the village of Ozerna in Zboriv raion, Ternopil' oblast) handed over to the State Archive of Ternopil' Oblast (DATO, fond P-3472). He also made a copy of these documents for the archive of the Chronicle of the Ukrainian Insurgent Army at the University of Toronto Library, where it is stored in the Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine, box no. 183.

The materials contained in these volumes are presented in chronological order. Volume 49 includes documents for the years 1943–47; vol. 50 contains documents covering the period from 1948 to 1950. The original style of the documents has been preserved, including all orthographic features, punctuation, and dialect forms. All deciphered abbreviations, added words, and corrections appear within square brackets.

Volume 49 contains the following chapters: "In the Land of Socialism"; "Soviet Democracy"; "Hunger"; "Ukraine's Heroics"; "The People Are Fighting"; and "Russian Chauvinism and the National Question." These materials illustrate the OUN and UPA's struggle against the consolidation of the Soviet totalitarian regime in Ternopil' oblast.

Volume 50, which contains issues 1 through 20–22 of the UPA information bulletin, *Vistky z Ternopil'shchyny*, covers the period from December 1947 to October 1948. They contain general data on the repressions carried out by the Soviet government and insurgent actions.

Materials from the Branch State Archive of the Security Service of Ukraine supplement the data contained in these two volumes.[64] They thematically complement the documents from the Ozerna Archive, and include such chapters as "Information-Type Reports," "*Vistky z Ternopil'shchyny*," and "*Visti z Terenu*" (the latter, a chronicle of events in the UPA's liberation struggle) covering the period from March 1944 to November 1945, August to December 1946, January to March 1947; 25 April–25 May 1947, 16 June–15 July 1947 (Shums'ke

[63] *Litopys UPA*, vol. 43, bk. 1, *Borot'ba z agenturoiu: Protokoly dopytiv Sluzhby Bezpeky OUN v Ternopil'shchyni, 1946–1948*, ed. Petro Potichnyi (Toronto; L'viv: Vyd-vo "Litopys UPA," 2006); vol. 44, bk. 2, *Borot'ba z agenturoiu: Protokoly dopytiv Sluzhby Bezpeky OUN v Ternopil'shchyni, 1946–1948* (Toronto; L'viv: Vyd-vo "Litopys UPA," 2006).

[64] HDA SB Ukrainy, fond 13, file 376, vol. 75, fols. 113–305.

raion), 25 April–20 May 1948 (Vyshnivets' raion), and January to March 1950 (Kremenets', Vyshnivets', Zbarazh, Lanivtsi, Pochaiv, and Velyki Dederkaly raions).

The compilers of these volumes express their gratitude to the Litopys UPA Publishers: Mykola Kulyk, chief administrator; editor in chief Peter J. Potichnyj; Natalia Soltys and Liuba Mykytii for their invaluable assistance during the preparation of these volumes; and the following specialists at the Branch State Archive of the Security Service of Ukraine: Oleksandr Ishchuk, Volodymyr Ivanchenko, and Volodymyr Hovorun.

* * *

За Українську Самостійну Соборну Державу!
ВІСТКИ з Тернопільщини
Воля народам! Воля людині!
ЗВІТ
ВІСТКИ З ТЕРНОПІЛЬЩИНИ
Тернопільщина
ВІСТКИ З ТЕРНОПІЛЬЩИНИ
ВІСТІ З ТЕРЕНУ
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА

1943 – 1946

[Крем'янеччина]

ЗВІТ Ч. 2
(За час від 11 червня до 10 липня 1943 р.)

I. Праця по відділах.

1. Відділ К.

Зараз ситуація в терені дій є краща для УПА, ніж для німців. Завдячувати це можна прихильності населенн[я] й переведенню чистки сексотів та ворогів нації, головно поляків, що використовують кожну можливість, щоб пошкодити справі визволення України, або взагалі українському неселенню. Після чистки поляків, в терені рідко можна стрінути якогось ляшка. Вони, так як німці згуртувались в більш окружні міста та по районних центрах і тільки час-від-часу роблять напади в терен.

За звітовий час відділ провів ряд успішних акцій, котрі ще більше здеморалізували спокій ворога. Слід відмітити такі дії:

17.VI. в с. Оришківці розбито Шумський відділ німців, котрих заскочено підчас рабування ними села. По стороні німців 9 вбитих, кількох ранених, а решта втікла в паніці, гублячи по дорозі зброю. По стороні відділу оден легко ранений.

20.VI. розбито німців в Бережцях. Один німець перейшов на сторону відділу. Він заявив, що партія і уряд провадить Німеччину до згуби і тому він уважає їх за своїх ворогів. Хоче боротися проти них. Казав, що в краю партія й гештапо так само, як тут українців, трактує його родину і сірих німецьких громадян. Він власноручно кидав гранати до мешкання ляндвірта.

23.VI. одна частина пішла на лановаччину [Ланівеччину] для спровадження лікара. Доставлено трьох лікарів, здобуто богато медикаментів, білля, коців і т. п.

29.VI. Відділ з 6 чоловік при помочі місцевих боївок на дорозі Шкроботівка – Ямпіль розбив дві автомашини з німцями. По нашій стороні втрат не було.

Населення в терені до УПА ставиться дуже прихильно і зі зрозумінням для справи.

Політ. виховна праця. У відділах продиться політ-виховна та пропагандивна праця. Ціллю якої є виховання стрільців на ідейних

людей, в націоналістичному дусі, які з гідністю будуть викон[у]вали обов'язки Українського Повстанця та стануть прикладом широких українських м[а]с, а також пропагувати ідею боротьби за УССД серед населення. Працю цю проводить політ-виховник відділу при допомозі сотенних політ-виховників. Ведеться ряд політ-лєкцій, гутірок та бесід зо стрільцями. Кромі цього в відділі існують драматичний, хоровий та спортовий гуртки.

30 червня три чоти провадило на східніх теренах Свято Української Держави. Це було пропагандивне свято ідеї Української Державності та Української Збройної Сили. Роздавано літературу й проваджено мітинги. Населення зустрічало наші відділи з великим зацікавленням.

2. Відділ Ч.

Цілий час відділ провадить акції, що мають ціль очищення терену від ворожих УПА елементів і сексотів, а також нищення сил німців в терені, деморалізування їх та здобуття зброї.

Дня 30.VI. розброєно 10 мадярів. Здобуто 9 крісів, 1 кулемет, 56 гранат, 4.000 амуніції і ввесь військовий виряд.

Політ-виховну працю в відділі провадить політ-виховник відділу та сотенні виховники. Відді[л] брав участь у переведенні Свята Української Державності на Сході.

Дня 6.VII.43 відділ К. і Ч. по наказу команди УПА розброїли анархістичний дикий відділ мельниківців, що оперував в Крем'янеччині пі[д] назвою "Український Партизанський Відділ ч. 21". Майже всі старшини та стрільці УПВ без спротиву зложили зброю й підпорядкувалися УПА. Були однак випадки, що [п]ідбурювані осі[б]няками (Горячий і Вусатий) пробували ставити опір. Частина стрільців та старшин з місця заявила бажання [в]війти в ряди УПА. Інші дістали дозвіл іти додому, з тим, що дано їм змогу ввійти в склад УПА, але організаційною дорогою. До переведення слід[с]тва, старшини зостались під спеціяльним надзором. Були й ж[е]ртви. По стороні мельниківців один вбитий, один важко ранений, що помер. По стороні УПА один легко ранений. Здобуто богато зброї і амуніції.

3. Відділ П.

З причини реорганізації відділу О., переведено до жандармерії, дві чоти від 3.VII. ц. р. включено до повстанчої сотні під командою П. Завданням відділу є перевести чистку Мізоччини та Остріжчини від шкідницьких елементів та ворогів нації і УПА. В часі постою у відділі провадиться вишкільна праця. Відділ провів

чистку лісових теренів при б.[увшому] кордоні, що граничить зо Східнім[и] теренами. Вин[и]щ[е]но від сексотів та інших шкідливих елементів села: Майдан, Гута, Балярня, Постави і ін. Акції переводить відділ успішно.

З приводу постійного переношення відділу з місця на місце політ-виховна праця є [у]труднена, але виконується. Дня 30 червня відділ, спільно з населенням, провів академію з нагоди Свята Української Незалежності. Свято відбулося з великим одушевленням стрільців і населення.

II. Жандармерія.

При відділах існують станиці жандармерії, завданням яких є п[и]льнувати порядку у відділах, боротися з дезерцією та полагоджувати цивільні справи стрільців та населення.

Жандармерія УПА користується популярністю й авторитетом серед населення. З рамени жандармерії при відділі К. в селах Антонівці і Іловиці існують жандармерські станиці. Населення звертається до них з великим довір'ям у всіх цивільних та карних справах.

III. Розвідка.

В терені акцій відділів існує розвідочна сітка. Назагал справа розвідки стоїть добре. Звичайно користується робітничими інформаціями населення, по містах одначе має спеціяльних людей-агентів, що збирають точні інформації різних справ.

За останній місяць праця розвідки позначилася: зловленням 4-ох розвідчиків Рівенського СД, від яких добуто деякі відомості щодо замірів німців, а також ліквідацію 10 розвідчиків совітської партизанки та поверх 35 сексотів-донощиків.

IV. Школи підстаршин.

При відділах К. і Ч. Існуют[ь] школи підстаршин, завданням яких є виховати свої, а заразом ідейні кадри підстаршин. Праця по школах іде по плану, курсанти роблять гарні поступи.

11 липня 1943 р.

* * *

Тернопільська Область.

НАДЗВИЧАЙНИЙ ЗВІТ.

Округа Тернопільська:

пов. Тернопіль: Дня 10.XI. пострілила польська боївка українця Вівчарика Осипа, б.[увшого] старшину в УГА, який зараз працював як лісничий. Згаданий вийшов з ліса коло Янковець о год. 4-ій пополудні, де назустріч проти нього вийшло 3-ох осібняків, при чім один з них вистрілив з пистоля до Вівчарика, ранячи його тяжко в голову. Вбивники думали, що жертва вбита і бігом попрямували в ліс. Тяжко ранений Вівчарик ще жив і є нашим симпатиком.

пов. Теребовельський: дня 14.XI. в ночі о год. 1-ій приїхало на трьох автах біля 30 осіб німецької жандармерії до міст[е]чка Струсова, на акцію арешт[у]вання наших (організованих) людей по спискам, яких доставили їм поляки. В ході акції арештовання німці застрілили одну дівчину українку, дві польки та арештували 5 осіб, з чого 2 особи організовані. Зібрана на швидку руку самооборона при в[і]дбиттю арештованих мала перестрілку з німцями, в висліді якої впало вбитими 6 німців і зараненими 2. З нашої сторони жодних втрат не було. Арештованих звільнено самообороною. Зараз в міст[е]чку спокій, німці про випадок цей не згадують.

Дня 18.XI. год. 6-а вечером, польська боївка з засідки в селі Семенів трьома вистрілами ранила двох наших людей в ноги, які їхали з зв'язком через це село, а то: Мельника Евгена рай СБ і Питака Евгена юнака – боєвика.

Дня 19.XI. між год. 5 а 6-ою вечером, напала польська боївка в числі 5-ох людей, озброєна в кріси і пистолі, на присілок Хатки село Плебанівка та вбила 4-ох українців і ранила дві дівчинки 4 – 12 літні доньки Ігора Конського. Прізвища постріляних людей: 1. Луків Михайло, літ 22. 2. Луків Тома, літ 29 (сини солтиса). 3. Прохалюк Микола, літ 35. і 4. Кобиляк Іван, літ 47. Один з убитих перед смертю пізнав між убивниками поляка Владислава Маліновського, шофера з Теребовлі. Постріляні люди були нашими прихильниками.

Чортківська округа.

пов. Борщів: німці скріпили залогу в терені Борщівщини до 1000 чоловік, з того 600 чоловік з греншуцу і 400 вермахту.

Прибув туди теж кінний відділ гестапо т. зв. “Ріттердуг”. Рівно[ж] на терен Борщівщини прибуло з Кам’янець-Подільського около [56]0 большевицьких партизан, які добре озброєні і вирядженi. Останньо пересуваються частинами на терен Чортківщини.

З Тернопільської округи спеціяльно в Борщівщину прибули теж нові відділи польських боївок. Ці події заіснували від 15–20.XI.

Постій, 22.XI.1943 р.

Слава Україні!

* * *

[1 – 44]

ВІСТКИ З ТЕРНОПІЛЬЩИНИ.

Дня 12.XII. вночі не село Товстобаби[65] (Підгаєччина) напало 6-ох узброєних людей, що ограбили місцевий лігеншафт, звідки забрали чотири безроги, та кооперативу. Опісля пішли до укр. священика та хотіли забрати його з собою, одначе він плачем в них випросився. Забрали в нього все білля й поводилися дуже брутально. Крім того, ограбили ще одного українця та млин у завадівці. В млині забрали муку, збіжжя, ремінні паси та гроші. Говорили по-московськи та по-українськи. 13.XII. українська поліція з Завалова поїхала вслід за грабіжниками. На Новій Гуті, в хаті одної польки, найшла поліція частину паса з завадівського млина, а ком.[андант] поліції пізнав в тієї польки свої чоботи, які в нього забрали ще скоріше партизани. В тому селі поліція зловила 11 жидів, які переховувалися на хуторі у криївці. Жидів розстріляно на місці.

На протязі останніх двох тижнів на теренах Копичинець, Борщева та Заліщик висадилися большевицькі партизани. Скільки їх, невідомо.

Дня 27.XII.43. через Копичинеччину переїздив відділ УПА і в цьому ж дні заквартирував в селі Грабівцях (пов. Борщів). Місцевий війт телефонічно повідомив укр. поліцію, що в селі є партизани. 29. ц. м. приїхала панцирна німецька дивізія та перстнем обложила Жилинські, Пилатківські, Чорнокільнецькі [Чорнокінецькі] та Циганські ліси. Відділ УПА, що знаходився в цих

[65] Село Товстобаби Підгаєцького пов. тепер називається с. Високе Монастириського р-ну.

лісах, розділився на малі загони по 10–30 стрільців та продирався поза перстень облави. Одна частина прорвалася до села Лосяча. Подорозі німці п[ере]городили їм дорогу. Дійшло до перестрілки, в висліді якої ранено одного стрільця.

29.XII. підпалили німці господарські забудування одного свідомого українця в Лосячі. Тоді зі стодоли вийшло трьох стрільців. Зараз же німаки їх розстріляли. Коли стодола догоряла, вийшов з неї поранений стрілець. Копаючи чобітьми, замордували його німці зараз таки під стодолою.

Цього ж дня в Грабівцях зігнали німці всіх людей під церкву. Поляків зараз же звільнили, а українців (7 чоловіків та 1 жінку) розстріляли. В цьому ж селі знайшли німці аптеку та протипанцирну гарматку, що її заховала УПА.

5.I.1944. около 6. год. ранку до села Полівець приїхало 8 авт німецького війська та одна легкова машина гештапо. Село обложили кулеметами та кинулись ловити всіх мужчин (жінок не забирали). Спершу прийшли до районового Яреми. Зловили його в хаті та відставили до школи, де було гештапо. Всіх зловлених мужчин (а було їх 55-ох) уставили на шкільному подвір'ю в ряд і що-третього вибирали на розстріл. Тих, що залишилися, розділили на старших та молодших та уставили в дві лави. Перед ними розстріляли 11-ох призначених, а саме:

1) Басій Микола – Ярема – районовий
2) Голодрига Василь – юнак
3) Петришин Михайло
4) Петришин Володимир
5) Ціцерський з Джурина
6) Дідюк Іван
7) Піхут Петро – симпатик
8) Жиромський Михайло
9) Франків Михайло
10) Українець зо СУЗ, що служив [у господаря]
11) Українець зо Станиславівщини, що служив у господаря.

Після розстрілу гештапівець говорив по-німецьки, а переводчик складав на укр. мову слідуюче: "Ми розстріляли їх за те, що в цьому селі криються паризани і тому що селяни не виконують наказів німецької влади. Якщо буде так дальше, тоді така доля жде всіх вас". – Опісля чотирьох людей випущено додому, а молодих (30-ох) забрано до Чорткова.

В часі облави друг Борис (ПВК) почав тікати в поле. При собі мав військові звіти та ППД. На городі зловили його німці,

запровадили у сусідню хату та приобіцяли випустити, якщо зложить їм 6 тисяч золотих. Він грошей не мав, тому відпровадили його до школи та віддали в руки гештапо. Там його до безтями збили та забрали з собою, в тюрму. Разом з Борисом взяли в тюрму ще трьох людей, а саме: Корчинського Володимира – був головою громади, та теперішнього голову Нагумика Василя.

Підчас цієї акції військо поводилось в незвичайно брутальний спосіб, крали все, що попало під руки, як теж намагалися насилувати жінок.

Цього ж самого дня, около 13 год., над'їхала фіра з Бучаччини, на якій їхав Зенко (фінансовий референт Бучаччини) і ще трьох друзів. Перед селом одна жінка перестерігала їх, щоб не їхали в село, бо там небезпечно. Все таки вони поїхали. На кількасот кроків дальше задержали їх німці. Зробили на санях ревізію – знайшли ППД та пістолі. Опісля наказали їм положитись лицем до землі і всіх чотирьох розстріляли на дорозі.

З міста Чорткова подають, що на Чортківську округу має прибути 4 дивізії німецького війська. Зараз в Чорткові є 300 вояків. Решта виїхала на ліквідацію "банд".

В місто Бережани кожного дня приїзджає по кількадесять автомашин німецького війська. Дня 10.I.44. німці обложили село Потік. Перевели розшуки по клунях та стайнях. Між іншим, переглядали коней та книжки (кінські паспорти).

10. січня 1944.

* * *

ТЕРНОПІЛЬЩИНА

ВІСТКИ
(від 15.I. по 15.II.1944 р.)

МІСТО ТЕРНОПІЛЬ.

Німці: Серед німців, мимо невдач, настрій добрий, хоч помічається деяке зденервування та зневіра.

На поїздах та на двірці гестапо переводить ревізії особисті та багажів. Підозрілих арештують. Ходять чутки, що гестапо накрило німецьку комуністичну ячейку, з якої двох зловлено та розстріляно.

ТЕРНОПІЛЬЩИНА.

Німці: Арешти поодиноких людей та репресії під кличем збірної відповідальності не устають. Потворено нові протипартизанські відділи, які одначе не проявляють праці в більшому маштабі. Рабунки, побої люд[ей] на денному порядку.

Дня 7–8.II.1944 тернопільське гестапо перевезло з тернопільської тюрми 42 арештованих українців до села Бірки-Великі, пов. Тернопіль. При помочі нім. СС-ів, які там кватирують в числі 300 чоловік, зігнали місцеве населення на площу коло костела, щоб воно було свідком екзекуції над привезеними арештованими. Арештованим, які походять переважно зі Збаражчини (Максимівка), та Скалатщини (Богданівка) вичитано вирок смерті за диверсійні акції та співпрацю з партизанами. Розібравши з одежі та взуття, ставили арештованих по 4-[и] в ряді та розстрілювали. Арештовані перед розстрілом кидали протинімецькі кличі та "Слава Україні!" – "Героям Слава!". Прізвища жертв покищо годі усталити. Розстріляні лежали на площі 3-[и] дні. Сторожили їх німецькі СС-и.

Деяких українських поліцистів поприділювали до протипартизанських загонів, зложених з німців і укр. поліції. Ціллю тих загонів є теж проводити репресії по селах, що співпрацюють з партизанами.

СКАЛАТЩИНА.

Поляки: Польське підпілля працює посилено та гарячково. Праця та полягає на великій кількості сходин, які дуже часто проводять позамісцеві підпільники-емігранти. На них обговорюють методи самооборони, яка, по їхньому, тепер найбільш актуальна. З того виринає потреба зброї, яку поляки стараються роздобути всякими способами. За одну з найбільш важливих цілей поставили собі вдержати оптимізм серед загалу поляків, що їм подекуди вдається. Поза тим проводять харчеві та грошеві збірки.

Комуністи: Завважено посилений рух підпілля. Частіше відбуваються сходини місцевого ком.[уністичного] елементу.

Дня 1.II.44. вночі розкручено залізничні рейки на лінії Тернопіль – Ходорів, внаслідок чого розбився поїзд з воєнним транспортом.

Інші: [Г]рузини, мадяри, татари та інші щораз численніше переходять до УПА по прочитанні наших летючок.

ТЕРЕБОВЕЛЬЩИНА.

Німці: До с. Кровінки приїхало 50 німців і 270 полонених. Кватирують в лігеншафті, читальні, захоронці й школі. Їхнім завданням є перевозити амуніцію зі стації Микулинці – Струсів до Кровінецького ліса. В [л]ісі є вже около 50 вагонів літакової та гарматньої амуніції.

СКАЛАТЩИНА.

Німці: Дня 15.I. до села Росоховатець приїхала сотня німецького війська, зложена з українців, 6 німців і 8 москалів. Чотирьох вояків перейшло з оружжям до нас. Решта, відходячи в Збаражчину, говорила, що перейде до УПА. Станичному цього села залишили 2 кріси і багато амуніції.

Німецькі війська заняли кілька сіл ко[л]о Підволочиськ і приняли майже фронтову поставу (сильні денні і нічні варти, алярм, стислі контролі в проїзджих [приїзджих] та проїзджаючих). Перейти дуже важко і то лише без зброї.

До Скалата привезли німці багато мундурів, 5 вагонів зброї, амуніції та багато медикаментів.

ЗБАРАЖЧИНА.

Німці: До Збаража приїхало около 200 спеців від партизан. Вони одягаються по цивільному, ходять по прикордонних селах та розпитують за партизанами. Рівнож переходять на Волинь.

Коло сіл Гнилися [Гнилиці], Нове Село, Розношинці, Новики й Чорний Ліс німці копають окопи, накривають їх грубими колодами смерек та получують між собою крутими коридорами.

Комуністи: Дня 1.II. ц. р. рано через село Щаснівка в напрямі до села Крутиська [Кутиска] (Волинь) переходив відділ червоних партизан в числі около 250 людей (табор – піхота, кіннота – між ними жінки і діти).

БЕРЕЖАНЩИНА.

Німці: В терені німці не змінили своєї тактики в поступуванні до населення. Проводять акції арештувань, ловлю до бавдінсту та стягають решти збіжевого контингенту.

Війти Збірних Громад одержали від крайсгавптмана наказ виготовити з усіх сіл шкіци, а також перепис населення від 14 літ вгору.

Заступник крайскоманданта жандармерії в розмові висловився, що їм тяжко організувати на наших землях адміністрацію, коли твориться держава в державі. Рівнож він сказав, щоб українці робили собі порядок з поляками по війні, а покищо хай залишать їх в спокою.

До шпиталів привозять нових ранених. У місті пописали квартири на військо, яке має прибути. Крім кількадесять москалів, які служать при машинах, інших національностей, зорганізованих при німецькій армії, немає.

9.II. ц. р. фел[ь]джандармерія арештувала на стації в Бережанах одного німецького льотчика в уніформі, який утік з армії.

5.II. арештовано в Конюхах 5 укр. поліцистів. При спробі втечі 3-ох згинуло, 2-ох ранених втекло.

Поляки: Поляки масово втікають із сіл до міст, продаючи ввесь господарський інвентар. В розмовах дальше відгрожуються українцям відплатною акцією. В деяких місцях (напр. в монастирі) роблять фортифікації, звідтіля думають боронитися. Польська організація переслала поштою кілька примірників газетки "Схуд" на адресу деяких купців і установ.

Є випадки виступів польської боївки.

ПІДГАЄЧЧИНА.

Німці: В місті Підгайцях приготовляють місце на більший санітарний осередок. До цієї пори звезено багато санітарного приладдя та ліків. Вкоротці мають прибути більші транспорти ліжок.

Німецька жандармерія та кріпо одержали останньо наказ, що їхнє головне завдання під сучасну пору, це стежити за партизанами, які появляються в терені.

Дня 1.II. німецька жандармерія натрапила біля села Бокова на відділ УПА. Витворився бій, у висліді чого було 5 німців вбитих та 8 ранених. Зі сторони УПА втрат не було.

Поляки: У селах Угринові, Яблонівці [Яблунівка], Затуринці [Затурин] і Завалові майже в кожного поляка на дверях в[и]дніють такі написи: С – М – В – 1944 і К.М.В. Це мабуть якісь умовні знаки.

Інші: Через терен перейшов відділ УПА в числі около 200 чоловік. Нападали на лігеншафти, забирали коні, худобу, збіжжя, наносячи в цей спосіб великий переполох на німців. Партизани характеризувались зразковою поведінкою супроти населення, дружністю, товарискістю та великою дисципліною. Українське

населення ставилось до них дуже прихильно; багато молоді зголосило[с]я до УПА.

РОГАТИНЩИНА.

В м. Бурштині відпочивала мадярська частина. Вона виявляла симпатію до українців, говорячи: "Польніш і Україна ґут – Гітлер капут". Зайшовши до ресторану мадяри викинули німецьких жовнірів за двері. Німці сечас зробили алярм; старшина, який увійшов, щоб зробити порядок, зажадав, щоб мадяри йому підпорядкувались. Його слова були приняті сміхом. По короткій сварці прийшло до стрілянини і німці були змушені покинути ресторан. Мадяри з нашими людьми обходяться по дружньому та оповідали, що їдучи з німцями лісом, наткнулися на українські частини, які відкрили по німцях вогонь, не чіпаючи мадярів.

ПЕРЕМИШЛЯНЩИНА.

Німці: В місті і терені кватирує багато шуцполіції, яка прибула з фронтової полоси.

Через село Куровичі, Підгайчики, Альфридівку [Альфредівку][66] та Словіту переїзджає кожного дня багато німецького війська. Є численні дезертири, які відлучуються від своїх колон та втікають між хати й просять людей, щоб їх переховати. Їх вишукує полева жандармерія.

Поляки: Дня 21.І. ц. р. деякі поляки в Перемишлянах одержали аноніми, писані українською мовою, підписані: "Лісова Організація Військова", щоб до 24 годин вибралися за Сян. Це мабуть польська провокація, щоб викликати репресії на українське населення.

ЗБОРІВЩИНА.

Німці: До Зборова приїхали німецькі СС-и для евакуації населення від головної шоси, кудою переїзджають військові транспорти.

Поляки: З Новим Роком польська організація переслала поштою своїй інтелігенції відозви під наголовком: "1944 Нови Рок – Рок розтшиґнєнь".

---

[66] Тепер с. Косичі Золочівського р-ну Львівської обл.

Дня 23.І. ц. р. о год. 24-ій на полі коло Розгадова поляки проводили військовий вишкіл зі зброєю. Присутніх около 100 осіб. Дороги були обсажені стійками, озброєними у фінки. Вишкіл тривав кілька годин.

Комуністи: В м. Озірній совітський залишок Скор[о]пад в розмові з совітськими полоненими, які служать при вермахті, признався, що він є дальше комуністом, а вони йому звірилися, що їм радянська влада наказала піддатися, впихатися в ряди німецького війська та його розкладати.

Дня 30.І. ц. р. з Волині до села Котовиці[67] перейшла большевицька партизанка в числі около 800 осіб, озброєних в автоматичну зброю. Німці не робили їм жодних перешкод.

Інші: Комітет веде пропаганду, що провід УЦК за згодою німецьких державних властей в коротці проголосить самостійність і в зв'язку з тим проведе загальну мобілізацію.

ЧОРТКІВЩИНА.

Німці: Дня 17.І. ц. р. чортківське гестапо розстріляло 38 людей. Начальник в'язниці не веде евіденції розстріляних, тому важко знати хто розстріляний.

Дня 20.І. ц. р. гестапо розстріляло 19 осіб.

Стан в'язнів чортківської тюрми такий: українців – 100 осіб, з того 16 – політв'язнів мужчин і 18 жінок; поляків є 94 осіб, з того 12 політв'язнів мужчин і 25 жінок. Загально в чортківській тюрмі знаходиться 194 осіб.

Німці в терені роблять засідки. Дня 19.І. ц. р. на базі Стара Ягольниця вбили 2-ох наших людей, які переїзджали через базу в напрямі Стара Ягольниця.

Дня 28.І. ц. р. до с. Косів приїхало около 80 німців і чекали на партизан (в той час переходив відділ УПА). В розвідку вислали укр. поліцистів. Коли розвідка вернулась і сказала, що то большевики, то німці махнули рукою і сказали: "Добре, що то не УПА".

В днях 15–25.І. ц. р. через м. Білобожницю переходило багато евакуованих фольксдойчів в сторону Станиславова.

Поляки: Поляки по селах уставляють сильні варти, озброєні в сокири, вили, коси тощо. Коли хтось переходить чи переїзджає селом, алярмують ціле село. Польська маса кричить, дзвонить, тарабанить та в цей спосіб повідомляють німец[ь]кі засідки.

[67] Очевидно йдеться за с. Хотовиця Кременецького р-ну Тернопільської обл.

Трапляються випадки, що поляки активно помагають німцям нищити українців. Дня 8.II. ц. р. до ст.[аниці] укр.[аїнської] поліції в Білобожниці прийшла поштою польська летючка надана у Варшаві. Назва летючки "П.С.Всхуд", в ній були такі статті: 1) Сьогодніш[н]е міжнародне положення. 2) Як сподіються приняти большевиків Чех[и]. 30 Відношення українців до поляків на терені Галичини. 4) Всі до боротьби з комунізмом.

Інші: Дня 12.II. ц. р. в Чорткові УОК [УДК] скликав нараду, на якій були присутні вчителі, війти, священики й різні урядовці. На нараді була порушен[а] "пекуча справа мобілізації мужчин від 16 до 60 літ, без огляду на національність["]. Мобілізація має бути примусовою, та як передбачується – буде вкоротці.

КОПИЧИНЕЧЧИНА.

Німці: Німці забрали з терену усіх узбеків, які досі були на допоміжній службі при німецьких греншуцах.

БОРЩІВЩИНА.

Німці: Зондерінст переводив пацифікацію в с. Козаччина за те, що селяни [м]ало вивезли дров до тартаку.

ЗАЛІЩИЧЧИНА.

Німці: Дня 27.I. ц. р. німці обступили с. Садки й хотіли зробити облаву. Люди повтікали в ліс, тому зловили лише трьох наших людей. Двох розстріляли, а третій легко ранений втік.

БУЧАЧЧИНА.

Поляки: Дня 21.[I.] ц. р. в годині 21 до с. Коростятин[68] приїхали 3 німці і один укр. поліцист. Біля костела польська боївка кинула між них гранату, від якої згинув укр. поліцист, а німці були ранені.

Дня 2.II. ц. р. польський комітет в Монастириськах одержав листа, в якому було, щоб комітет нега[й]но вибрався, якщо хоче забезпечити своє існування. Того самого дня анонімні листи одержали також інші поляки. Як виказалось, ці листи були писані самими поляками, з метою спровокувати репресії на українців.

[68] Тепер с. Криниця Монастириського р-ну р-ну Тернопільської обл.

Інші: Дня 7.II. ц. р. УДК в Бучачі скликав мітінг з метою запротестувати проти приходу большевиків.

* * *

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛ.

НАДЗВИЧАЙНИЙ ЗВІТ ч. 7/44.

Як я вже подавав в надзв.[ичайному] звіті ч. 6/44, дня 21.II. до Тростянецького лісу пов. Бережани приїхало п'ять німців фільварковими фірами по дрова. Накладаючи в лісі дрова, окружив їх відділ УПА. Німці, побачивши повстанців, почали стріляти. Повстанці відповіли їм стрілами і одного німця вбили, одного зловили, а трьох втекло. Зловлений німак просився, молився, плакав, щоб повстанці дарували йому життя. Командир пояснив йому, що вони не мають на меті вбивати німців, якщо вони не будуть виступати проти повстанців і мордувати мирне українське населення. При тім пояснив йому, щоби це переказав другим німцям, щоб ті також не зачіпали повстанців, бо німці війну і так програють. Краще, щоб спасали своє життя і вертали до Райху обороняти свої родини. Німак розплакався і сказав, що політика Гітлера доводить до революції в нутрі Німеччини.

В зв'язку з повищим, дня 22.II. пополудні до села Тростянець приїхало півтора сотні німців з Бережан. Між ними на половину були донські козаки. Заїхавши в ліс, де вчора зіставили фіри, розсипали[ся] в розстрільну і посувалися до присілка Діброва. Дорогу заступив їм відділ УПА. Німці дали кілька стрілів і панічно почали завертати. Тоді з боку вдарив по німцях одним роєм Боднаренко [Бондаренко] (школа). Німці зчинили галас мов жиди, скочили в яр, яким добігли до села, сіли на фіри і через Божиків – Саранчуки втекли до Бережан.

Вислід бою: 8 німців вбитих, 3 ранених і ранений один фірман.

13.II. двох німаків, в тому штабовий лікар в ступні сотника і санітет, приїхали до села Черче, пов. Рогатин до тяжко хворої жінки-українки на оглядини. В дорозі на подвір'я з сусіднього мешкання завважив це ренегат українець, який застрашений вибіг з гранатою в руці на двір до йдучих німаків і крикнув "генде гох" – застрашені німці підняли руки вгору, при тому цей осібняк їх розброїв з двох револьверів (шісток), забрав годинники і т. ін. Та взявши їх наперед себе, повів гостинцем до с. Заланова, щоб

прислужитися нам. Він, знаючи кількох наших людей, запровадив німців до них, а ті запровадили їх зі зав'язаними очима до табору "Орлів".

У таборі приміщено їх в штабі. Сотенний в дуже ввічливій поведінці заявив їм, що вони знаходяться в штабі українських повстанців. Німці висказали свої великі симпатії до українців, а лікар сказав: "Найн, дас зінд україніше національ-мілітаріше группе".

Тим часом жандармерія і військовий німецький штаб в Рогатині в порозумінні з ляндкомісарем видав волосному війтові с. Черче ультімат – якщо до двох днів не буде цих двох німців, то с. Черче здемолюють і вистріляють 2 сотні українців. З огляду на це, поводивши зловлених німців цілу ніч по лісі (зі зав'язаними очима), відставлено їх до найближчого села, а звідтам до Рогатина. На дорогу дано їм солонини, масла і інших гарно запакованих харчів. В штабі з ними обговорено ряд питань, які торкаються німецько-українських відносин.

20.II. б[у]ло зібрання німаків в Рогатині, де були присутніми два наші лікарі. На цьому зібранні виступив цей лікар, що був в наших руках, і сказав: "Я був в українському національному штабі. Це люди, які дійсно заслуговують на пошану та подиву гідність. Своєю інтелігенцією вони нічим не різняться від нас, західнього цивілізованого народу. Це не є жодні бандити, це українські націоналістичні військові групи, вони воюють не проти німців, а проти комуни за самостійну українську державу".

З цього всі німці були вдоволені, а деякі прямо заявили, що не треба воювати з українцями, а тільки нищити поляків, які оце саме спричинили оцей фермент.

Про цю подію німці повідомили вищі інстанції

Постій, дня 24.II.1944 р.

* * *

Терн.[опільська] Обл.

Надзвичайний звіт ч. 8/44.

ЗБАРАЖЧИНА.

Один большевицький партизанський загін, що про нього згадувано в інформативному звіті, дня 22.II. спинився у свойому

перемарші в селі Добромирка. Увійшовши в село, в першу чергу, сильно його обсадили. До села впускали всіх – з села нікого. В селі урядили собі на широку скалю грабіж. Забирали головно харчі, одяг, кожухи, товщ і взуття. Розпитували за "бандерівцями". Відгрожувалися, що на них (бандерівців) мають кулі з буряка. Згодом перейшли на південь.

За одержаними інформаціями від одного курієра з Волині, це мав би бути загін ім. Котовського, що начислюється на теренах ПЗУЗ і ЗУЗ (разом) 15000 чоловік. Большевицькі партизани, що прийшли в цей терен, це частина згаданого загону, яка віддалилася, бо самий загін мали окружити німці. Начислювати їх треба на 5–7 тисяч.

СКАЛАТЩИНА.

Рейд большевицької партизанки приблизно такий: в терен Скалатщини прибули з півночі до лісів Кам'янецько – Богданівських дня 21, 23.II.1944 р., де зараз мали бій з німцями, в якому впало до 15 партизан, 10 німців, в тому числі і один нім. капітан. Тут відділ мабуть розбито на дві частини. Одна частина пішла на полудне, друга задержалась, або відступила на північ і мала долучитися до полудневої. Дальше полуднева група подалась на ліс Малиник (біля Скалата), с. Остре, Могила[69], Саджавка[70].

Дня 23.II.44 о год. 24 до с. Саджавки прибула розвідка більшовицької партизанки в числі 10–15 людей. Забрали кілька пар коней і відійшли в ліс. О год. 1-ій (рано) 24.II. до села прибула головна група в числі 1000 до 1500 людей. Узброєння партизан: кріси, фінки, тяжка артилерія. В їх рядах є богато поляків. На село напали партизанським наскоком, т[а] почали в страшний спосіб рабувати. Забрали в селі, що тільки попало їм під руки, вбрання, харчі, домашню птицю і т. д. З людей, які мають добре вбрання і взуття, стягають і дають своє лахміття, Забрали всі кращі коні. Питали за "бандерівцями". В тім часі арештували станичного села, якому вдалось втекти. Мали списки і питали про прізвища. В с. Саджавка партизани закватирували, відправляючи табор в ліс. В кожній хаті було їх по 5–10 осіб, а де більша хата, то і по 20. Багато між ними хворих на тиф, яких зараз клали по хатах до ліжок.

[69] Йдеться за село Остра Могила (Могила, Гостра Могила) Турівської ґміни Скалатського пов., згодом Турівської с/ради Підволочиського р-ну, яке тепер не існує.

[70] Село Саджавки Скалатського пов. тепер називається с. Саджівка Гусятинського р-ну.

Цього ж дня, о год. 6-ій ранку до села Красне заїхало багато німців. Довідавшись від людей, що в с. Саджавка кватирують партизани, вислали в цьому напрямку свою розвідку. Вкоротці розвідка вернула до с. Красного. О год. 3-ій ранку партизани відступили в ліс з с. Саджавка, залишаючи в селі свою залогу та хворих. О год. 12-ій німці почали підступати малими групами до с. Саджавки. Год. 13 – наступ німців на село. Німці, не маючи спротиву зі сторони партизан, вдерлись в село від ліса і розпочали сильну стрілянину з машинових крісів в сторону партизан. В тому часі підпалили самі німаки село. Люди почали ховатись по півнецьох [пивницях] – та тікати в ліс. Німці думаючи, що то партизани, відкрили вогонь на кого попало. О год.16-ій німці сказали тим людям, що їх хати спалені, забератись до села Красного. Діт[е]й і жінок випускали, а мужчин зганяли під церкву. По якомусь часі зігнали всіх з-під церкви до школи, звідк[і]ля ніччю люди розбіглись[. Щ]о німці думали з ними зробити, покищо невідомо.

У висліді цього наступу німців, було вбито около 15 осіб цивільного населення, багато є ще по пивницях, [д]о яких німці стріляли. До одної п[и]вниці німці кинули гранату, де люди подусилися. Точного числа вбитих цивільного населення покищо годі устійнити. Спалено около 40–50 будинків. Німці підпалювали сірниками навмисно і в той час, коли вже партизан не було в селі.

З другої частини села німці не випустили нічого, аж 24.II. Люди зараз тікають до сусідніх сіл, беручи зі собою, що ще оставили партизани. Німці зі села випускають, а до села не впускають майже нікого.

Вислід бою: вбитих партизан є 5 і 5-ох хворих, яких німці постр[і]ляли в ліжках. Німців 5-ть ранених, які натрапили на міну, двох померло. 24.II. трьох відставлено до шпиталю.

Партизани дуже мало відбивались. Більша стрілянина була зі сторони німців. Німці забрали зі села решту коней і відставили до Кута Товстецького.[71]

Села Саджавки і Красне є сильно обсадж[е]ні німцями. Партизани подались в полудневому напря[м]ку лісів.

23.II.44. в с. Зелена[72] було 4-ох партизанів (2 жиди і 2 інш.[ої] нац.[іональності]). З с. Зелена виїхали до села Биленівка[73], де

[71] Йдеться за сс. Кут і Товсте Гусятинського р-ну.

[72] Село Зелена Скалатського пов. тепер називається с. Зелене Гусятинського р-ну.

[73] Йдеться за с. Білинівка Гусятинського р-ну.

заночували, а 24.II. відійшли в напрямку с. Зеленої – Саджавок. Мали зі собою кріси.

24.II. зловлено одного вечором з вище згаданих 4-ох партизан в с. Зелена. Останніх трьох втекло до села Биленівка. Зараз сроблено сильну розвідку та пошуки за ними. В Билинівці по короткій перестрілці коло год. 24-ої зловлено нами і цих трьох. Здобуто: пару коней, 2 кріси, аптеку (малу) і 30 набоїв. Після коротких допитів [полонених] викінчено. Були це, як вони признавались, 2 українці зі СУЗ та 2 місцеві жиди, один з Грималова, а другий з Тернополя. Робили по селах списки укр. поліцистів – бандерівців, щоб їх знищити.

22.II.44. через село Остра Могила їх[а]в наш зв'язковий Колодій Евстахій зі села Викно [Вікно] до Лободи. З ним їхала дівчина і фірман. По дорозі зловили його більшовицькі партизани і при острій ревізії знайшли зашитих в убрання дві штафеті (від Орла і Жука). Взяли на допит і в страшний спосіб побили і покрутили руки. Між іншим [с]казали: "ти сволоч бандеровска, скажи, хто етот Орел і Жук, ти командир бандировський, ти знаєш од кого ето". Коли він однак не сказав нічого, знову по сильних тортурах вивели його на поля разом з дівчиною і фірманом. Фірманові і дівчині наказали обернутись, а його розстріляли. До фірмана і дівчини сказали: "Вам буде ето саме, что ему, как нічево не скажіте", і взяли їх на допити далеко в ліс. Тут вони знову нічого не сказали. Після цього їх розібрали і нагих відіслали домів. Коні забрали.

Дня 1.II.44. до с. Хмилиська [Хмелиська] заїхали большевицькі партизани та закватирували на короткий час. В цьому ж часі зі с. Богданівка виїхали до Хмелиськ 5 укр. поліцистів з командантом. В'їзджаючи[х] в село бачили люди, головно поляки, і не повідомили, що [в] селі є партизани. В селі більшовики їх зловили. Зараз завели їх до укр. хати, де почали нараду. По нараді сказали поліцистам, що відпускається їх додому. Однак з цієї хати переведено до польської хати, їх зв'язано і виведено за село розстрілювати. Один поліцист визувався з чобіт, використав це, що розв'язано йому руки, втік і скрився в ярі, зариваючися в сніг. Його не знайшли. Чотирьох розстріляно, а саме:

1) Ткачук Іван – командант укр. поліції,
2) Країнський – поліцист,
3) Козак – [поліцист],
4) Голубович – [поліцист].

Всі чотири охоплені нами, а головно командант.

22.II. німці вислали перебраних укр. поліцистів до Острої Могили на розвідку. Стрічаючись більш.[овицькі] партизани з поліцистом, який говорив по-польськи, висловились перед ним, що вони не виступають так проти німців, як проти бандерівців.

Зараз майже пів повіту обсаджено німцями, головно Підволочищина і села в п[о]близу лісів.

Після зізнань трьох партизан, зроблен[і] ними списки націоналістів та східняків залишились в одного поляка-комуніста в с. Зелена (Млінець [Млинець] між Зеленою, Билинівкою). До списків причинився саме цей поляк. З цієї причини його рідню знищено разом з ним. Сам висилав своїх синів на розвідку, що роблять українці, він комуніст, а жінка сиксотниця. По списки мали прийти партизани до цього поляка і після них змобілізувати східняків, а націоналістів знищити.

25.II.44. дійшли останні вістки, що група більшовицьких партизанів, яка 24.II. відступила зі с. Саджавки на полудне, знову вернула до цього села і дальше грабить населення. Рівно ж появилась група більшовиків в сс. Галушчинці [Галущинці] – Хмелиська, яка йде в північному напрямку.

Інші вісти.

В днях 20–21.II. через папірнянські ліси пов. Теребовля переходив загін (мабуть УПА). Загін цей прийшов зі Сходу. Провідник цього загону – Бурун в якийсь спосіб сконтактувався зі станичним провідником с. Папірня, якому поставив вимогу повідомити Провід, що вони будуть перебувати в Бережанщині. Тому хай їм дадуть зв'язки, бо їм без зв'язків тяжко рухатися. Тому, що не було певності, що це УПА, відділові нічого не дано. Загін виїх[а]в з цього терену в невідомому напрямі 21.II. [о] год. 18-ій.

Сутичка загону з німцями:

21.II. до с. Папірня приїхало 10 німців і 6 шуцманів. В'їзджаючи в село, вони стрінули на дорозі с[е]лянина, якого запитали, чи в селі є партизани. Цей відповів, що незнає. Німці вступили ще до двох хат і там також питали про партизан. Відповіли їм, що не знають. Німці вже спокійніше поїхали в село. Коло церкви посипались на них стріли зі сторони лісу (це була засідка). Німці почали тікати. Під обстрілом їх згинуло трьох і одна лікар. Партизани зловили двох шуцманів і забрали їх зі собою. 22.II. до с. Папірня приїхали німці (в якому числі не подано). Застрілили українця на прізвище Стачук Микита, літ 60. Після цього скликали

збори. На збори прийшли 3 жі[н]ки і один мужчина, решта людей пішли в ліс. Німці питали на цих зборах: які партизани були в селі. Відповіли їм, [що] більшовицькі.

Того ж дня забрали німці двох трупів до Теребовлі. Вбитого шуцмана оставили в с. Кобиловолоки пов. Т[е]ребовля і там казали його похоронити.

24.II. знищено в селі Мечищів пов. Бережани 10 поляків (мужчин) та знищено їхні господарства. В тій справі 25.II. приїхало кріпо на бадання. Репресій з їхньої сторони не було жодних.

Дня 26.II. о год. 9:30 незнаний осібняк застрілив дир. шпиталю в Бережанах – Білінського, заступника коменданта кріпо, одного зондердінста і одного ранив з вермахту. Отже – цей незнаний осібняк разом вбив троє людей і одного ранив. Сам поповнив самогубство. Ближчих даних бракує.

21.II.44. при вечірнім поїзді застріли[ли] начальника стації в Біщу – Бережанщина (поляка). 22.II. в цій справі кріпо [та] 5 жандармів німецьких арештувало 4-ох українців в с. Поручин пов. Бережани.

В Підгайцях і Збаражи є відділи СС СДГ. В Збаражі 1500, в Підгайцях не подано. Про настрої в слідуючому звіті.

В Чорткові 24.II. розстріляно 25 людей. Це має бути відплатою за вбивство шефа гестапо, що мало місце на вулиці Чорткова дня 20.II.44.

Нестор

Постій, 29.II.1944 р.

* * *

Обл. Тернопіль.

НАДЗВИЧАЙНИЙ ЗВІТ ч: 11/44
(фронтові дії)

Дня 5–6.III.44 від[]сторони Шепетівки вдерлися фронтові більшовицькі частини та при підтримці д[е]санту і партизан почали наступ на лінію Тернопіль, Підволочиська та Тернопіль – Львів. Паніка, яка витворилася в німців з причини наглого більшовицького прориву, дала змогу вже більшовикам з 6–7.III. заняти села Дубівці, Шляхтинці, Янківці[74], Ігровиця. Одна група ще

[74] Тепер с. Іванківці Зборівського р-ну.

тої самої ночі атакувала Глубічок Великий, щоб перервати лінію Львів – Тернопіль. Друга група знова заняла села Ходачків Малий, Константинівка, Бірки Великі, Дички [Дичків], Смижівці [Смиківці], Чорнилів Руський [Чернелів-Руський] та перервала лінію Тернопіль – Підволочиська. З 7–[8].III. взяли більшовики села: Товстелуги [Товстолуг] і Гаї Великі, де між іншим находилося німецьке літовище. В перших днях німці почали панічно тікати з Тернополя та зі сіл, в яких станціонували, в напрямі Чорткова. Три доб[и] без перерви їхали автами, возами, роверами, та тікали пішки. По селах, яких кватирували, дозволяли населенню розграбити добро з ліг[е]ншафтів (радше роздали самі). В Березовиці розбили цукроварню, набрали собі цукру, а решту роздали селянам. Вояки по селах насилували жінок. В Тернополи по перших днях кинулася паніка серед німців і серед населення. Адміністрація почала спішно вибиратися. Розпустили домів бавдінст, українській поліції казали тікати куда хоче, гестапо спалило свої архіви, з тюрми випущено 6.III. всіх злодіїв, а 8.III. політв'язнів в числі 150 осіб. Польська вулиця піднесла голову догори, [що] дуже впадає в вічі. Рівно ж польське населення по селах ч[е]кає з відчиненими руками більшовиків, з надією, що більшовики приходять як їх союзники (в поль.[ських] низах орєнтації вона[75]). Десант і прорив більшовиків потряс більш українським громадянством, як можна було цього сподіватися. Всюди є великий страх перед большевиками. Хто чого ще не заховав, поспішно заховує. На еміграцію пішло дуже мало українців. Більшовицький прорив декому зовсім перечеркнув плани втечі. Багато наших інтелігентів відвізши рідню в "безпечне місце" не мають змоги там тепер поїхати, бо нема жодних серідняків [середників] комунікації. В Скалаті ляндкомісар роздав частину магазину мундурів між населення, очевидно не з доброго серця, а з конечності.

Занявши Глубічок Великий і п[ере]рва[вш]и з[а]л.[ізничну] лінію Тернопіль – Львів, большевики від 9.III. провадять з трьох сторін наступ на Тернопіль. Відворот німців є можливий лише в полудневому і полуднево-західному напрямку. Тернопіль борон[и]ться. Чути шалену канонаду в стороні Тернополя і Підволочиськ. Після останніх звідомлень німці мали на кільканайцять кілометрів відперти більшовиків поза Підволочиська. Пів повіту Скалат обсаджені німецькими частинами. Знаходяться вони в селах: Турівка, Фащівка, Іванівка,

[75] Так в оригіналі.

Качанівка, Оріховець, Віжно [Вікно], Грималів, Елеонорівка[76], Товсте, Красне, Бущини [Буцики], Глібів і Чонилівка[77].

Німецькі СС-и стоять у Жискові[78], Заднешівцях [Заднишівка][79], Богданівці та Камянках [Кам'янки]. Дух німецької армії дуже поганий і немає того 10%, що було в 1941 р. Найкраще держаться СС-и, вермахт зовсім упав на дусі, про що свідчить факт, що плакали, підходячи на фронт за Тернопіль.

Все[]ж таки німці ситуацію дещо опанували, хоч початково виглядало, що цього замішання і хаосу не дасться направити. Найгірше поступають з населенням СС-и. Вони [виставляють] біля своїх постоїв стійки, які без застанови стріляють до цивільного населення навіть і в день. В східних частинах Скалатщини та в двох північних районах [Т]ернопільщини порушуватись зовсім не можливо і тому нема від них жодних відомостей. Села Супранівка, Росоховатець та Коршилівка (Скалатщина) майже зовсім знищені. В Збаражчині знищено села Тока [Токи], Клебанівка та Дублянки.

СС стрілецька дивізія Галичина перейшла в числі 2.300 чоловік до УПА. Вістку цю подав курієр Криці, що зві[д]там приїхав.

Через шлях Теребовля – Сороцко – Скалат везуть німці над Збруч амуніцію, пальне і т. ін. Жодні військові частини тим шляхом не йдуть на фронт, як і не вертають. Всякий рух є на лінії Скалат – Грималів – Хоростів [Хоростків]. Літаків нім. можна бачити більше чим більшовицьких. Летять в боєвій готовності, по 3 – 6 – 9 і більше. Чути бомблення в стороні Підволочиськ і на північ Тернополя.

Дня 6.III. до с. Саджавки (Скалат) прибув відділ большевицьких партизанів в числі 500 чоловік, ограбив зовсім господарства на одній вулиці і відійшов в ліси. 8.III. в цьому село була большевицька розвідка, яку наші хлопці зловили. Того[]ж дня була большевицька розвідка (17. ос.[іб]) в Скалаті, яку зловили німці. Большевицька партизанка дос[я]гнула вже с. Баворів, Прошова, Скоморохи.

Узброєння червоних партизан є добре: – фінки, автомати, легкі та важкі скорострільні та легкі армати. Крісів майже не видно. Носять пістолі токарова. Псують багато амуніції і стр[і]ляють з пістолів та фінок до літаків. Одягнені якбудь, в більшости по цивільному. Кухні з собою не возять, харчуються виключно з насе-

[76] Тепер с. Оленівка Гусятинського р-ну.

[77] Очевидно йдеться за хут. Вавилівка (Вавелівка) с. Поділля Підволочиського р-ну, який тепер не існує.

[78] Очевидно йдеться за с. Мислова Підволочиського р-ну.

[79] Тепер с. Заднишівка є в складі смт. Підволочиськ.

лення. Населенню покищо нічого не кажуть, тільки в с. Бірки Великі здемолювали одно господарство, шукаючи за зброєю (донос). Східняки, які втікли від німців, зараз переходять до них та вказують на тих людей, яких знають. Говорять, що нічого не будуть робити населенню, але незабаром прийдуть такі, що будуть ділити на чесних і не чесних. Сумніваються, чи мобілізованих в Галичині кинуть проти німців, бо кажуть, "що чортовими людьми не довоюєшся". Вік їх різноманітний, є старі і майже діти. Командири москалі (в більшості) і жиди. Деякі носять пагони та зірки на шапках (зроблені з бляхи нім. консерв). В селі Товстолуг стрінули вечером нашого чоловіка та запитали чи він поляк чи українець. Він відповів, що поляк. Один з партизанів сказав йому: "От і добре, маєш тепер Польщу". В цьому вислові відчувалося сміх-глум.

В Теребовлі німці підпалили Союз.

Дня 12.III. м. Скалат заняли большевики. Їх стежі були вже в Сороцьку [Сороцьке]. Німці сильно втікають на Грималів. Говорять, що Тернопіль впав (це не правда).

13.III. по полудні три совітські літаки бомбардували транспорт війська на стації Денисів (лін.[ія] Тернопіль – Ходорів.

3.III. в год. 23-ій на полі коло Деренівки (Теребовля) скинув біль.[овицький] літак двох парашутистів. Одного з них хлопці зловили. Він є родовитий німець полонений, був два місяці на пропагандивному вишколі в Житомирі. Убраний в мундурі жовніра вермахту, кріс "Мавзер" без набоїв. Обов'язком його було до 14.III. доручити лист німецького генерала Зейдліца (який попав в полон під Сталінградом) до фе[ль]дмаршала полудневого відтинку Манштайна, а опісля зголоситися до партизанки Андрієва. В нараменнику (пагоні) мав він посвідку, що вказувала на те, що партизани можуть взяти його в свої загони. Інформували його, що тут може стрінутися з вермахтом або з большевицькою партизанкою; про українську партизанку йому нічого не говорили. Лист дав він в добрій вірі нашим хлопцям, які йому говорили, що вони, власне, є большевицькі партизани і доручать цього листа. Він є під наглядом. Посвідок ще йому не забрано, тому, що не зорієнтувався де знаходиться, бо по доброму все говорить, а як кричати до нього, то не хоче нічого казати. Справу його передали до Обл. С[Б]. Висилаючи, інформували його, що Манштайн був 3.III. в Тернополі, а якщо [б] в Тернополі його не було, то хай іде до Станиславова. На згадку гестапо – блідне.

Відпис цього листа залучую. Оригінал є власноручний (?) підписаний в мене. Чи цей лист написало НКВД, чи нім.[ецький]

генерал – годі ствердити. Парашутист мав кілька таких листів до родини. Вони в мене.

Слава Україні! Ярослав.

* * *

Обл. Тернопіль.
II.III.1944.

ФРОНТОВІ ПОДІЇ В ОКРУЗІ ТЕРНОПІЛЬ

7–8.III. 1944 р. більшовицькі частини врізались глибоким клином в напрямі Тернополя від Збаража, Ігровиці, Івачова Гор.[ішнього], Івачова Дол.[ішнього], та намагались окружити місто. Вдалось їм окружити Тернопіль від півночі та південного сходу. Найбільш висунені більшовицькі частини розташувались в Білій, а з південного сходу в Гаях Великих, Бірках Вел.[иких] та Константинівці. Сильний натиск ішов на шосу Тернопіль – Березовиця та Тернопіль – Гаї. У всіх випадках німці відкинули більшовиків. Німці концентрують довкруги Тернополя великі сили. Обсадили шоси: Тернопіль – Микулинці – Теребовля, Тернопіль – Березовиця, Тернопіль – Купчинці та залізничні лінії Тернопіль – Козова, Тернопіль – Березовиця, Теребовля (панцирні і піхотні частини). Між селами Мишковичі – Острів, німці вкопали трьома лініями гарматні гнізда. Німецькі резерви підходять всіма шляхами (залізницями, шосами та пільними дорогами). Поїзд Потутори – Тернопіль по дводенній перерві курсує знова. В Березовиці – цукроварні заняли більшовики в силі півсотні людей. В силі є німці. Одні других не зачіпають. Також в ліску біля Березовиці є більшовицькі партизани. Петриківський ліс обсадили німці. 12.III.1944 о 7-год. рано був налет більшовицьких літаків на цей ліс. Німці зістрілили два літаки.

Є відомості, що в Максимівці та Богданівці, п[ов]. Скалат опустилися більш.[овицькі] парашутисти. Також між Романівкою і Слобідкою Струсівською п.[овіт] Теребовля мали висадитись з 4-ох літаків більш.[овицькі] парашутисти. Відомості про ці висадки не провірені.

Прорив більшовиків був так наглий, що в Збаражі застали німців в кіні. В селі Добромірка б. Збаража стаціонувало около 800 чоловік з СС-Дивізії Галичина. Несподіваним наскоком більшовики

розбили їх. Впало около 200 людей, інші розбіглись. Зараз стягаються групами та голосяться до нас.

Про відношення більшовиків до населення поки що маєм скупі відомості. З людьми говорять різно. Наприклад: в однім селі б. Тернополя говорили[:] "Вам кажуть, що ми вас будем різати, це неправда, що ми вам зробили. Однак, коли прийде третя лінія, заберуть вас всіх до війська["]. Також твердять, що знають усе про нас, що є бульбівці і бандерівці, так кажуть, яка чия була робота така буде заплата. В с. Гаях б. Тернополя питали за станичним, який був сильно законспірований. Не застали його вдома, забрали кор[о]ву і відійшли.

Між більшовиками є одіті в нім.[ецьких] ш[и]н[е]лях, американських, цивільних і ін., і без сорочок та сильно обдерті. Озброєння добре. Мають скорострільні та автомати. Польових кухонь зі собою не мають, живляться тим, що заберуть від населення. Переважають старі поза 40 літ, та 16–17 літні підростки. Великий попит за горілкою. Між іншим вже міняли з людьми цукор в Березовиці за горілку.

Без зброї та з документами через нім.[ецьку] фронтову лінію можна переходити. Особливо не чіпають жінок.

Уляна

* * *

ТЕРНОПІЛЬЩИНА

Бережанська окр.

ВІСТІ З ТЕРЕНУ
від 15.III. – 31.III.1944 р.

БЕРЕЖАНЩИНА.

Н і м ц і: Дня 8.III.–44. З залізничної станції Бережани перевозили до ліса в Лісниках цілий день артилерійську амуніцію. Дня 10.III. з тої ж порохівні нім.[ецьке] військо розвозило цю амуніцію до Рогатина і Бережан.

Дня 17.III. до Гинович приїхала німецька жандармерія з Бережан, щоб звідти взяти 20 підвод для перевезення збіжжя з лігеншафту на залізничну станцію в Бережанах, а також потрібно їм

було крім підвод 20 мужчин. Коли не дістали ні одного робітника почали переводити в кожній хаті ревізію. Познаходили в кількох господарів закопане збіжжя, яке зсипали на купу, а мішки забрали (щоб господар не мав в чім другий раз закопати). Шукаючи по городах, знайшли в Матвієва Івана під купою сміття 100 шт. набоїв до кріса. Матвієва в той час не було вдома, бо виїхав возити збіжжя до Бережан. В Бережанах його арештовано і він сидить до тієї пори.

Загально на терені кватирує багато німецького війська, донських козаків. Дуже граблять селян.

К о м у н і с т и : Дня 14.III. налетіли більшовицькі літаки на село Городище і запальними кулями запалили село. Згоріло 25 господарств.

В селах Бережанщини появилися передові частини більшовицької армії. Ставлення до населення поки що можливе.

І н ш і : В лісі між Дунаєвом і Поточанами знаходиться узброєна жидівська група в числі ок.[оло] 50 чоловік.

ПІДГАЄЧЧИНА.

Н і м ц і : Дня 7.III. в Підгайцях проголошено виїмковий стан. Від того дня вс[і] уряди в місті нечинні.

Дня 10.III. до с. Мужилова приїхало 4 німців з Підгаєць, які зайшли до хати Соляк Анни та сильно її побили (причина невідома). Вертаючи від неї, стрінули Бачинського Михайла, який побачивши їх почав втікати і скрився в одному господарстві. Німці вслід за ним прийшли до господаря Фішера Павла та почали шукати за Бачинським. Не знайшли його, підпалили господарство і від'їхали.

К о м у н і с т и : Дня 21.III. в год. 21. на терені с. Рудники, в лісі т. зв. Голиця, більшовицький літак скинув невідоме число парашутистів. Того ж дня до Новіцького Івана, який мешкає в Голиці, прийшло 6 парашутистів узброєних в фінки, пістолі та гранати. Питали про польську партизанку, в яких околицях вона оперує, чи є тут бандерівці, що роблять німці. На другий день рано люди побачили в лісі завішені на дереві два пакунки (толу) і дехтяров, 4 запасові кружки, 100 шт. мін, запальники до них, 10 шт.[ук] батерій до радіо, 2 000 шт. набоїв до фінки і 4 парашути. Люди все це забрали.

Дня 22.III. в с. Лози Божиківські[80] в год. 21. до одної з тамошніх хат зайшло 6 більш. парашутистів (між ними одна жінка)

[80] Хутір Лози тепер об'єднано з с. Божиків Бережанського р-ну.

і хотіли заночувати. Запримітили їх наші люди і обложили вартою. Через неувагу одного з вартівників, який в між часі вистрілив, парашутисти почали втікати. Думаючи, що господиня їх зрадила, кинули в її сторону гранату, яка її ранила. Втекли в ліс.

Дня 25.III. через с. Вербів переїздив полк більшовиків. В селі задержались вони на короткий постій, а опісля розділившись на групи, роз'їхались по всіх селах повіту. По селах питають виключно за поляками.

Дня 29.III. 15 червоноармійців розібрало міст за Золотій Липі, який лучить Литвинів – Застав'є [Заставці]. Всі озброєнні в ППД, німецькі МП-і і гранати.

РОГАТИНЩИНА.

Німці: Німці вдержують ще адміністративну владу, випорожнюють збіжеві магазини, лігеншафти і все це поспішно вивозять на захід.

Дня 12.III. німецька жандармерія арештувала в Рогатині Залупку Івана за те, що він купував в узбеків зброю.

Дня 12.III. вночі німці зловили Андрійціва Михайла (II) з Бабинець в часі, коли він розліплював на мурах Рогатина [проти]німецькі летючки (від нас).

Від дня 15.III. в Рогатині перебуває ок. 2000 СС-ів і ок. 3500 вермахту. Крім того в Бурштині є ок.2000, в Конюшках 6000, в Бабухові 500, в Вербилівцях 250, в Залужу [Залужжя] 400, в Кутцях 500 і в Бабинцях 500 вермахту. Військо не вірить в перемогу Німеччини. До Рогатина прибуло також 25 осіб зондердінсту для скріплення жандармерії. Зондердінст – це самі поляки і поводяться з населенням дуже погано.

ПЕРЕМИШЛЯНЩИНА.

Німці: На цілому терені укр. поліція опустила свої станції. Німці погрожують, що на їх місце покличуть поляків. Родин поліцистів не чіпають.

В північній частині даного терену кватирує багато нім. війська різних формацій. Німці кажуть, що на лінії Тернопіль – Львів будуть ставити сильний опір більшовикам.

Поляки: В терені появилися інструкції польської організації "Польська подзємна", які закликають польське населення до співпраці з Червоною армією.

По нападі поляків в селі Глібовичі, поляки підкріпилися дещо на дусі та починають щораз більше погрожувати українцям. В Чорнім Лісі криється польська банда, яка жде на прихід більшовиків.

В Ганачеві [Ганачівка] поляки будують коло костела якісь бункри і огорожують їх дротом. В костелі зробили другі виходові двері оковані панцирною бляхою. Через Ганачів ніхто з українців не відважується переходити ані переїздити, бо зараз поляки ловлять і вбивають в лісі. Мешканці Ганачівки, які зараз перебувають в лісі, повідомили свої родини в Станимирі, щоб береглися бо в Ганачеві є 300 польських партизанів, які планують наступ на Станимир. Наваровський Петро має стислий контакт з польською боївкою в Ганачеві та стало її доносить про все.

Дня 8.III. в селі Коросні в домі Магировського Казимира відбулися польські організаційні сходини, на яких було присутніх 6 місцевих поляків. Говорили, про їхнє становище в часі приходу більшовиків та про співпрацю з ними.

14.III. в с. Чемеринцях до господаря Шангрети Степана зайшло 3 озброєних поляків. Він, побачивши їх, почав зі сином втікати. Зі сторони напасників посипались за ними стріли. Напасники забрали зі стайні пару коней і від'їхали в сторону Віциня[81]. Дочка Шангрети пізнала тих поляків. Були це Кровскі Ян, Кондрат Еміліян і Шайда Владислав.

20.III. через Дунаїв переходило 20 узброєних поляків. В місці нічого не робили. Відійшли в напрямі Копарівка.

На терені появилися з рамени організації "Польська подзємна" "Інструкція правивядовчей на одцінку українським".

ЗБОРІВЩИНА.

Німці: Серед німців панує великий хаос. Опору більшовикам майже не ставлять. Є випадки, що цілі німецькі відділи відмовляються іти на фронт. Моральна вартість нім. вояка мала. Не вірять в перемогу Німеччини, тільки просять Бога, щоб якнайскорше дістатися додому. До населення ставляться досить прихильно. Як чогось потребують, то просять або купують. Силою не забирають нічого. При відступі однак забирають збіжжя і худобу, часом палять.

Комуністи: Всі комуністи на тому терені з великим одушевленням вичікують приходу більшовиків, в'яжуться з

[81] Село Віцень перейменовано на с. Смереківка Перемишлянського р-ну Львівської обл.

поляками та спільно відгрожуються свідомим українцям. Більші комуністичні "аси" укриваються.

Від 6-9.III. більшовики заняли наступні села: Яцківці[82], Обарниці[83], Мильно, Бліх, Гонтова[84], Вертелка, Мшанець, Ренів, Залізці Старі, Залізці Нові, Панасівка, Загір'я, Гаї Розтоцькі, Гаї за Рудою. Від 9-10.III. заняли Білоголови. Від 1[0]–21.III. заняли Нетерпинці, Батьків, Гарбузів, Гнидава[85], Тростянець. В боях з німцями знищили цілковито такі села: Вертелка, Ренів, Залізці Нові, Панасівка, Мильно, Бліх, Гаї Розтоцькі, Гаї за Рудою.

П о л я к и : Свідоміша частина поляків незадоволена приходом більшовиків. Інші знову ждуть тільки тієї хвилини, щоб разом з ними вести протиукраїнську роботу. Польський організаційний рух замітний тільки в Поморянщині. Там переїздять всякого рода озброєні групи, які часто вступають до Замороза Францішка в Поморянах. В нього концентрується весь організаційний рух міста і околиці.

(ДО РОГАТИНЩИНИ)

Дня 18.III. в год.19. евак[уй]овані фольксдойчі східняки, які перебували в Болшові [Бовшів] придержали Насташинського Івана (пов.[ітовий] СБ) і Цимбалістого Василя. При Насташинському знайшли футерал від пістоля. Їх запровадили до стодоли місцевого священика, де тортурували їх і питали Насташинського, де подів пістоля. Коли цей нічого не сказав, повели на місце, де його зловили і там знайшли пістоль і гранату. Дня 19.III. виїжджаючи забрали арештованих зі собою. По дорозі стрінули авто, яким їхало гестапо і віддали арештованого до їх рук. При тому сказали, що це партизани. Гестапо випровадило їх на поле і там розстріляло. Якраз тоді переходи[в] з Болшова до Дем'янова Лашків Іван, господар українець, якого придержали, а по допитах розстріляли разом з вище згаданими.

Постій, 7.IV.1944.

* * *

---

[82] Хутір Яцківці тепер є в складі с. Сировари Зборівського р-ну.

[83] Село Обаринці тепер в складі с. Кобзарівка Зборівського р-ну

[84] Хутір Гонтова Мильнівської с/ради Зборівського р-ну тепер не існує.

[85] Тепер с. Піщане Зборівського р-ну.

З В І Т
з побуту більшовиків в П і д г а й ц я х
(25.III. – 5.IV.44.)

24.III.44 р. в год. 20. появилися в місті перші стежі більшовиків. Були вони, як решта війська, зле одягнені, озброєні в фінки та легкі гарматки. Не мали жодних наплечників х[лі]баків ні набійниць. Коли приїхав штаб, назначено коміняра Худого – головою, а Мандзія заступником голови міста (оба поляки). Заряджено перепис населення. Більшовицьке командування старалось вдержати свої частини в порядку та поводитися культурніше, як по села[х], [а]ле це їм не вдавалося. Вояцтво зразу кинулося грабувати населення, визувати з чобіт. Харчувалися тим, що здобули в людей. Також збіжжя, яке забрали в магазині, зараз мололи та пекли в пекарні хліб.

Поляки поставились до більшовиків дуже прихильно. Старалися здобути довір'я та наставити відтак більшовиків проти нас. Вони видали більшовикам о. Гайдукевича. Одначе жиди, яких ховалося до 200, внесли апеляцію до команди і о. Гайдукевича звільнили. Всі жиди зараз виїхали до Росії, таки в перших днях приходу більшовиків.

Армійці були переважно в віці 15–25 літ, старші хиба старшини, або спеціялісти. Саніт[а]рної опіки не мали жодної, ходили брудні по[]місті, на кватирах не мешкали. Перед населенням говорили про Бога, але самі не вірили. Українці (головно мужчини) скривалися. Більшовики говорили, що до армії будуть мобілізувати або ні, бо війна скоро скінчиться. Ходили підбадьорені й говорили, що німці вже тут не прийдуть.

Само військо не вишколене, що помічалось при відступі. Панцирної зброї в них не було. При відступі впало ок. 500 вбитими та до 300 полоненими. Бій за Підгайці з перестрілкою артилерії тривав 12 годин.

Всі поляки, які повтікали зі сіл, з приходом більшовиків вернулися знову на села.

Заняття міста німцями, все ж таки, як видно з руху військ і їх сил подвоює припущення, що більшовики прийдуть вдруге.

16. квітня 1944.

* * *

ВІДОМОСТІ З ФРОНТОВИХ ДІЙ В ПІДГАЄЧЧИНІ

Дня 22/IV.44. німецько-совіцький фронт знаходився над Стрипою і переходив через такі села: Зарваниця, Вишнівчик, Гайворонка, Лєсковки [Ласківці], Бурканів, Золотники, Хатки, Соснів, Раковець, Семаківці [Семиківці] та Іщків [Ішків]. Всі ці села ще до сьогодні знаходяться в німецьких руках.

Дня 21/IV.44. рано німці здобули сс. Раковець і Соснів. Причиною їхніх успіхів на тому відтинку була розвідка.

В селі Раковець, протягом 6-ох днів в одного господаря українця, скривався один німець СС, який, не зважаючи на велику скількість більш. війська, яке перебувало в цьому селі, вів свою розвідчу роботу. Він був в німецькій уніформі зі зброєю, однак задля конспірації майже щодня перебирався по цивільному. На розвідку ходив до сусіднього села Соснова та перевірював стан більш. військ. П'ятого дня його перебування до села прийшло ще двох СС-ів, які сконтактувались з ним, відійшли разом в невідомому напрямку. Другого дня німці прорвали на тому відтинку фронт. Більшовики мали втрати в людях і матеріяльні.

До прориву вживали німці лише 7 танків та дуже малу кількість піхоти, де біль.[шовики] мусіли відступити за ріку Стрипу.

22/IV.44. більшовики намагались прорвати лінію, яка переходила р. Стрипу через с. Раковець. Одначе хоча прорвались через ріку з великими втратами в людях і матеріялі, мусіли відступити знова до с. Бенева. В цей час, фронт на відтинку Соснів – Семиківці тримала дуже мала кількість німців, а саме: в Соснові було ок. 16, а біля Раківця ок. 20 вояків. Вони володіли важкими скорострілами та занявши добру позицію до оборони припускали більшовиків на близьку віддаль.

До дня 14/IV.44. на фронтовому відтинку Зарваниця – Семиківці оперували один полк СС-ів, один полк Вермахту, танкові з'єднання, артилерія та сильна летунська оборона. Штаб цих двох полків містився в с. Вага Золотницька, який мав 4 радіонадавчі апарати, рівно ж сильні телефонічні з'єднання і т. п.

Дня 16/IV.44. штаб полків від'їхав до с. Золотники, а на їх місце до с. Вага прибув генерал разом зі штабом, який часто вибирався зі старшинами на деякі відтинки фронту.

Дня 19/IV.44. на відтинку с. Золотники німці цофнули фронт до р. Стрипи, який був вже два кілометри за рікою. Генерал вибрався зараз до с. Михайлівка, а до с. Вага прибув полковий штаб. По прорванні фронту на відтинку Раковець – Соснів дня 21/IV.

дивізійний штаб повернув до с. Вага. Частини, що оперують на даному відтинку, є перекинені з Альбанії. Майже всі вояки були на східному фронті біля Брянська, а також на Криму та під Сталінградом. Майже 70% цих людей це австріяки, які не добре ставляться до Райху. Напр. один вояк сказав: комунізм на чолі зі Сталіном та націоналсоціалізм з Гітлером "дас іст дас зельбе". В розмові можна почути багато подібних висловів, але випадків, щоб здавалися в полон, або кидали зброю не стріляючи, на тому відтинку не стрічається. Частини на тому відтинку є більшості воюють з ген. фон Бравхічем і мають настрої подібні на 1941 р. В дальші[й] дискусії з вояками, один австріяк переконання комуністичного сказав: "ауссен комун[е] іст [ґ]у[т,] абер іннен, н[ай]н". Дуже багато німців в розмовах з українцями дають себе переконати, що комунізм це російський націоналізм. Вони знають, що пагони та церква це пропаганда. Про більшовицькі лінії фронту німці не орієнтуються. Був випадок, що в с. Вага один нім.[ецький] оберлейтнант у розмові з нашим чоловіком питався, як виглядає більшовицький фронт. Одержавши відповідь, був здивований, а заразом задоволений, що таки щось довідався від приватних людей. Вивінування фронтової армії таке саме як в 1941 р. – досить добре. Німецькому жовнірові, як завважилось, нічого не бракувало, хіба морального підкріплення, що з одиноким мінусом фронтових частин. Старшини чинної служби, як німці називають їх "актив", звичайно всі походять з Райху. Австріяки чи інші, це резерва, занимають пости лікарів, ветлікарів, та менші і більші військові шефи.

Ставлення старшин до рядовиків – добре, як рівнож відношення низів до старшин. Нарікань на своїх командирів майже не завважується. Відношення фронтових частин до українського населення позитивне. Ворожо ставляться до поляків, бо знають про польську співпрацю з більшовиками. Є випадки, що при легітимуванню людей нім. вояки питають чи це поляк чи українець. Нпр. в с. Шкіндерівці[86] СС-и легітимували нашого чоловіка, і коли цей сказав, що українець, просили його, щоб вказати їм де перебували поляки. В с. Вага Золотницька на одному подвір'ю нім. генерал стрінувши двох людей питався, чи це поляки. Прибічний старшина, який знав цих людей, сказав, що це українці.

В часі боєвих операцій знищені у 80% сс. Золотники, Соколів, Хатки, Соснів, Раковець і Семиківці. Населення було змушене

[86] Село Шкіндирівка тепер с. Сонячне Підгаєцького р-ну. Також село Семиківці мало хутір Шкіндерівка, який тепер не існує.

втікати, залишивши майже все майно на місці. Підчас наступу з обох сторін були деякі жертви з цивільного населення. Зараз мешканці сс. Золотники, Хатки, Дубники [Дубняки][87], Вага, Шкіндерівка, Антонівка[88], Соснів, Раковець, Семиківці, Іщків, Швайцарія і Маловоди (польське село) дістали наказ вибратися. Був до цього назначений реченець, протягом якого мали всі вибратися до Підгаєць. Хто вибрався скорше перед реченцем міг їхати куди хотів. Були випадки, що деякі мусіли вибратися протягом 4-ох годин (це було, розуміється, неможливе через брак часу). З вище поданих сіл люди, які не вибралися з села на означений час, гнали вже до Підгаєць разом з їхнім майном частини СА. Тут перед станцією відбирали все майно, а лише з малими клунками ладували до поїзду. Поїзд від'їхав в сторону Кракова. Вермахт, який кватир[у]вав по селах, намовляв людей, щоб по дорозі тікали й верталися додому, та забравши залишені речі, ішли на час фронтових боїв[]до сусідніх сіл. Зараз на відтинку 8 км. від фронту урядує фельджандармерія, яка тримає контролю над військом та цивільним населенням. Характерним є це, що вона старається виловити всіх поляків, які походять з сіл Маловоди та Антонівка. З початковими успіхами німців на цьому відтинку, населення було задоволене. Одначе як почали відбуватись подібні евакуації, населення опинилось в переполосі а з цим погіршилися відносини до німців. Найгірше вплинуло на населення насилування жінок (в присілку Регайлиха [Ригайлиха][89] 5 узбеків, які служили в нім. армії знасилували 9 жінок, а того 5 мужаток і 4 дівчини, які мали заледве по 14 літ. Зробили в цей спосіб: прийшли до села та говорили, що їм потрібно дівчат до оббирання бараболь, а коли ці зійшлися, узбеки почали насилувати.

БІЛЬШОВИКИ: Коли більшовики вступали на терен Підгаєччини, головні сили [с]концентрували в районі р. Стрипи. Разом з тим почали загосподарюватися в занятій території. Першим проявом було перепроваджування ревізій, на яких шукали за бандерівцями та їхніми криївками. Матеріяли до цих ревізій та інформації про наш рух давали їм поляки, які від початку запізналися з більшовиками. Був випадок що в с. Раковець при такій ревізії в одного нашого симпатика, в улику більшовики знайшли організаційну літературу. Одначе прочитавши її не робили жодних репресій, заховали її в карман і не зголошували командирові.

[87] Хутір Дубняки тепер в складі с. Золотники Теребовлянського р-ну.
[88] Хутір Антонівка тепер в складі с. Маловоди Теребовлянського р-ну.
[89] Тепер с. Степове Підгаєцького р-ну.

Між військом оперує “особий оддел” НКВД, який в тому терені на доноси поляків замобілізував ок. 400 мужчин, яких вивезено до Ямполя коло Збруча. Тут переходили деякі з них військовий вишкіл, після якого одних приділено до армії, других вивезено в глибину Росії. Між мобілізованими були селяни з сс. Соснів, Семиківці, Золотники, Бурканів і ін. При транспортуванні мобілізованих, деяким вдалося втекти, користаючи з цього, що конвоюючі війська були п’яні.

Відношення вояків до церкви досить насмішливе. Були випадки, що вояки розбивали двері церков (Соснів), внутрі все грабували, самі вбиралися в фелон або робили з фелонів сідла, а з мітків робили собі стремена та так проїжджалися селом. Моральний стан армії дуже низький. Більшовики насилують також жінок, кажучи, що мають дозвіл від своїх командирів. Від такого насилування дівчата навіть вмирають. Останньо перед офензивою німців (перед 21/IV.) більшовицькі частини, розміщені під Поплавами і Ганчарками, обстрілювали через три дні з полевих гранатометів свої частини в сс. Раковець та Семиківці. У висліді чого було багато вбитих більшовиків. Вояки через таку “помилку” нарікали на свій штаб. В розмовах з нашими селянами оповідають, що будуть відступати до р. Збруч, а дальше побачуть. (Кинуть зброю). По більшовицькій стороні є вкопані на становищах гармати, які дають на день не більш як 5 стрілів. Командири пояснюють це браком [с]нарядів. Коли перебути на фронті, то можна часто почути тарахкіт пружин від гармат “катюші” [с]нарядами[. Ч]ервоні пояснюють так: “Англія дала нам “катюші”, а не дала [с]нарядів”. Зі зброї стрічаються на фронті станкові кулемети. З легкої зброї мають ППШ і ППД та кріси. Зараз більшовики знаходяться по лівій стороні р. Стрипи та кватерують по селах Ганчірки [Гончарки], Панталиха, Поплави, Бенева, Богатківці [Багатківці]. Стежі їхні контролюють терен перед цими селами, аж навіть доходять до соснівського фільварку.

* * *

І Н Ф О Р М А Ц І Я
про політичну ситуацію на терені
Тернопільської області.

Терен Тернопільської області являється зараз тереном воєнних дій. Дві треті цього терену знаходяться в більшовицьких

руках. Головним центром боїв являється місто Тернопіль, за яке змагаються з великим завзяттям оба противники. Це місто переходило вже два рази в одні і другі руки і від 19.IV.–44 р. є в руках більшовиків. Німці окружили місто з північно-західної і південно-західної сторони і розтягнули фронт на північ до Залозець на південь вздовж ріки Стрипи. Правий берег цієї ріки держать в своїх руках німці, лівий більшовики. Фронт хитається на обі сторони, одначе поважних воєнних дій на цьому відтинку фронту зараз немає. Німці і більшовики підтягають чимраз більші сили до фронту і оба противники думають робити офензиву. Хто кого випереd[и]ть і осягне більші успіхи, поки що сказати певно – годі. Зараз німці здержали наступ більшовиків, одначе більшовики держать ініціятиву в своїх руках і оскільки німцям не вдасться їхня офензива, більшовики з певністю підуть на захід.

Села, куди переходить лінія фронту, цілковито знищені, а людей забрали німці або більшовики (головно мужчин). Німці на правому березі р. Стрипи евакують примусово все населення, забираючи від них всякі речі (одяг, взуття, майно, худобу і т. п.) і вивозять їх на захід. Більшовики поводяться ще більш дико. Забирають все, що під руки попаде, вбивають людей, насилують дівчат і жінок. На занятих ними теренах забрали всіх мужчин від 16–55 років життя. Багато людей, на доноси поляків, більшовики розстріляли. Всюди по селах питають і шукають за бандерівцями, харчевими магазинами та провідними людьми, яких мають на списку. Між ними навіть у першій лінії є НКВД. В занятих місцевостях з місця застосовують сильний терор, щоб тим вдержати в руках населення, про яке знають, що воно ворожо до них наставлене.

Наші пропагандивні кличі і написи роблять між ними помітне враження, одначе між бійцями є багато диких сибіряків, які майже не мають жадної національної ні політичної свідомості і є лише здібними стріляти, насилувати та грабувати населення.

Більшовицький терор у відношенні до українського населення та провокації поляків застрашили сильно населення українських сіл і міст. Воно зараз кидає все і панічно тікає на захід. Впарі з тим сильно пробиваються пронімецькі настрої, бо населення кидається з одної скрайности в другу. Таке ставлення справи в[]тій ситуації є для нас небажаним і шкідливим. Німці ті настрої можуть дуже зручно використати і рівнож як більшовики, можуть нас змобілізувати і кинути на “гарматне м’ясо”. З цією думкою вже

почали носитися німецькі політики, які бачать наше вкрайно вороже наставлення до більшовиків.

Український народ, який підняв вирішальну і завзяту боротьбу за свою незалежність, не повинен ніколи йти на жодні хитрі підступи ворога. Нам добра і волі не принесе ні московський, ні німецький імперіялізм, а УССД можемо здобути лише власними силами.

Тому завданням кожного українця є здобувати в підфронтових селах зброю і творити власні збройні відділи, які б помогли боронити себе перед знищенням.

Тільки той, хто буде мати зброю, може зберегти себе від заглади.

Хто втікає з сіл і міст без зброї, цей стає лише тягарем для других.

В обличчі важкої дійсности кидаємо клич:

Вся зброя в руки Українського Народу!

Лише збройна сила є запорукою нашого життя і запорукою відбудови Української Самостійної Соборної Держави!

Слава Україні! – Героям Слава!

Українські Повстанці.

* * *

ТЕРНОПІЛЬЩИНА

ОСТАННІ ВІСТКИ

БЕРЕЖАНЩИНА

В днях 6–7– 8.4.1944 р. відбувся між німцями і більшовиками бій за села Городище і Слобідку. Цього відтинку боронять з німецької сторони 600 вояків, двадцять гармат і кільканадцять танків. У висліді бою дісталися в нім. руки 90 червоноармійців – переважно українців, які пороз[с]трілювали своїх командирів.

Дня [22].4. зі села Щепанів виїхало на роботу (добровільно) до Німеччини 11 людей, в тому числі [1] активіст [і 1] юнак. Дня 4.4. забрали зі села Дібще [Дибще] 180 людей і вивезли в напрямі фронту. Мабуть копати окопи. Це саме повторилось в селах Вівсє

і Куропатник. Великі ловлі людей відбулись в таких селах: Таурів, Кізлів [Козлів], Дмухавець[89], Денисів, Веснівка, Будилів, Вибудів, Вимислівка, Олесин, Ценів, Козівка, Потік, Вербів. Зловлено по 60–150 мужчин у віці від 18-35 років життя.

Їм запропоновано: військова служба в СС-х, летунство, праця в Німеччині. Дня [2].5.44 р. в с. Шибалин СС-и зрабували дуже багато в селян обуви і одежі. Цього дня в селі стаціонувала частина вермахту: говорили, що їдучи зі Львова до Бережан невідома банда забрала в них 100 коней.

Довкруги сіл: Вербів, Шумляни[90], Біще, Лапшин німці роблять облави, забирають людей до Німеччини на роботи, арештують і т. п. Всяка теренова робота внаслідок таких репресій неможлива. Люди сильно зневірені, огірчені.

Дня [3].5.1944 р. в с. Лапшин роблено облаву. Все населення вивтікало і поховалося. Німці пострілявши зі скорострілів і гармат, виїхали. Цього ж дня німці робили в с. Рекшин облави. Всіх людей зігнали на середину села, жінок пустили домів, а в чоловіків перевірювали кенкарти. Хто не мав документів, мусів війт або священик затверджувати, або показувати метрикальні витяги. Всіх мужчин зі села Вербів, яких скоріше арештовано держать в Біщу на станції. Що задумують з арештованими зробити невідомо. Дня 4.5. ц. р. до с. Шибалин приїхала фельджандармерія і скликавши всіх громадян коло костела роздала їх карточки з якимись знаками і підписами. Говорили, що кого зловлять в селі без цієї карточки – розстріляють.

ПЕРЕМИШЛЯНЩИНА

Дня [2.5.].44 р. в с. Осталовичі квартирувала наша боївка. Цього ж дня до села приїхали німці. Один з німців попрямував просто до цієї хати, де кватирувала боївка. Господиня дому вийшла напроти і говорила, що немає йому дати, однак [...][91]

* * *

[89] Село Дмухавець Бережанського повіту тепер називається село Дмухівці Козівського р-ну.

[90] Село Шумляни Бережанського повіту тепер називається село Підлісне Бережанського р-ну.

[91] Документ не має закінчення, однак аналогічна інформація подається у наступному документі "Вістки з Тернопільщини" від 12.05.1944 р.

ВІСТКИ З ТЕРНОПІЛЬЩИНИ.

Бережанщина.

В днях 26 до 28.IV.44. відбувся бій між німцями і більшовиками за села Городище і Слобідку. Цього відтинку з німецької сторони боронить 500 вояків, двадцять гармат і кільканадцять танків. У висліді бою в руки німців попало 200 червоноармійців, переважно українців, які вистріляли своїх командирів.

22.IV. зі села Щепанів виїхало добровільно на роботи до Німеччини 11 людей, у тому один активіст та один юнак.

В селах К[у]ропатники, Вівс[я] і Дібще [Дибще] німці вивезли багато людей у сторону фронту, мабуть до копання окопів. В багатьох довколишніх селах переводять німці ловлю людей, переважно чоловіків віком 18–35 років, яким пропонують: Служба в СС Дивізії, летунство, праця в Німеччині.

Дня 2.V. в с. Шибалин СС-и пограбували в селян багато обуви та одежі. Люди огірчені внаслідок облав, що відбуваються в околиці. Організаційна робота в терені майже неможлива. Підчас облави в селі Рекшині німці зігнали людей на середину села, жінок і дітей зразу звільнили, в чоловіків провіряли документи. За тих, що не мали їх, мусіли потвердити війт або священик. Арештованих людей у селі Вербові держать німці поки що в Біщу на станції. Що задумують з ними зробити – невідомо. До с. Шибалин загостила фельджандармерія, скликала громадян на площу біля костела й роздала їм якісь карточки з якимись знаками та підписами. Заявила рівночасно, що кожного зловленого, який не матиме цієї карточки, розстріляють.

Перемишлянщина.

В селі Осталовичах квартирувала наша боївка. 2.V. до села приїхали німці. Один з них попрямував до цієї хати, де саме перебувала боївка. Напроти нього вийшла господиня й старалася спинити його, говорячи, що не має нічого, щоб могла йому дати. Німець намагався таки зайти в хату, тоді господиня прямо перестерегла його, що може бути тоді з ним погано. Двері держав один боєвик, німець одначе відчинив їх і ввійшов усередину. Хлопці кинулися на німця і вбили його револьверовим стрілом, після чого вицофались до лісу, а з ними й господиня з дітьми. Німці вбитого забрали зі собою, господарство спалили. В два дні пізніше до цього ж села приїхало 42-ох німців і почали обстрілювати з гармат ліс. Самооборона, що стояла на краю села,

сипнула по ворогові крісовим вогнем, у висліді чого німці панічно втекли, залишаючи двох убитих.

Дня 5.V. до Полюхова [Малий Полюхів] приїхали німці й почали грабити село. Відділ УПА, що кватирував у селі, окружив німців і почав бій. Вбито двох німців, трьох ранено, двох взято в полон, трьом удалося втекти.

На березі Гнилої Липи копають німці окопи та опірні пункти. Кажуть, що це має бути їх оборонна лінія. До робіт використовують цивільне населення.

З Перемишлян всі поляки втікають до Львова. В цьому часі на місто скинули більшовицькі літаки дві бомби, які знищили один будинок.

4.V. в околиці появились провокаційні німецькі летючки "Вєсті о Совєтской Родінє", підписані Сталіном.

З б о р і в щ и н а.

В цілому терені відбувались сильні облави, села обступали танками та військом. Зловлено багато людей. Скритись було важко.

Постій, 12 травня 1944.

* * *

ПІДГАЄЧЧИНА.

Я К В И Г Л Я Д А Є Ф Р О Н Т О В А Д І Й С Н І С Т Ь.

Фронт держиться дальше на Стрипі. На цьому відтинку продовжуються бойові операції зі змінним щастям обох сторін. Відступ німців у фронтовій полосі відбувається в більшій мірі організовано. Це стверджено на підставі оповідань, бо тут на терені Підгаєччини більших відступів ще не було. При відступі стараються німці населення евакувати, в залежності від того, як на це зізваляє час і обставини, а евакують в більшості мужчин. Самі німці говорять, що при відступі всі села та хутори будуть знищені. Всі хутори палитимуть, а під бляхою і дахівкою будуть підміновувати. Це рівнож стверджують ці люди, що їм вдається дістатися до своїх сіл над Стрипою.

При ненадійному відступі німців, зброї у них можна захопити, хоч може в невеликій кількості. Залишають ручні кулемети, набої

скрин[ь]ками і взагалі такі речі, які обтяжують відступ. Це роблять ці частини, які найдальше відсунені під ворожі становища.

Внаслідок воєнних подій на терені Підгаєччини падуть масові жертви, точно означити число жертв зараз неможливо, бо вони з дня на день зростають. В самому Швейкові внаслідок бомбардування згинуло около 40 людей. В Новосі[л]ці около 10, Раківці[92] 5, Мужи[л]ові 5, і в інших місцевостях.

Жертви з кожним днем збільшуються. Недавно в Угринові згинув від бомби, що впала на полі, один селянин (поляк), що в цей час орав. В Раківцях німаки застрілили 4.V.44 р. одного 16-літнього хлопця і 35-літнього мужчину, які ходили додому за харчами для рідні. Їх застрілено без жодного упередження. В подібний спосіб застрілили попередньо німаки дві дівчини в цьому селі.

Під час бомбардувань і боїв місцевого характеру, населення ховається хто куди може. Збиранням зброї займаються вже після боїв і то лише в селі, а на полю ніхто і не думає показуватися, бо німаки стріляють.

До поодиноких відділів УПА німці ставляться негативно. В більшій мірі німці зі страху стараються вести переговори з командантами поодиноких відділів про взаємний ненапад. Коли їм це не вдається стараються такий відділ знищити. Такі переговори хотіли німаки вести з УПА, що були в лісах Тростяниця [Тростянець] і Славятина [Слов'ятин]. Відносно акції на поляків, німаки ставляться пасивно, ще не зустрічається випадку, щоби німаки когось потягали до відповідальності за такі акції. Ляндвірт на сесії війтів в Підгайцях мав говорити, що вони знають все про ті протипольські акції, але нехай це все забудеться, що вже було, щоби лише такого другий раз не повторити.

На терені Підгаєччини більших наступів моторизованих частин не було, були лише наступи місцевого характеру. Підготовка до такого наступу ведеться вночі. Більшовики протягом ночі непомітно підтягають сили під німецькі становища. Скоро лише як тільки починає світати, вони розпочинають наступ із криком У-р-р-а-а. Наступ не має жодного бойового характеру.

Більшовики підсуваються групами одні за другими, німці відкривають по них кулеметний вогонь. Одначе помимо великих жертв із більшовицької сторони, вони змушують німців змінювати свої становища і відступати. Так виглядав наступ більшовиків в

[92] Йдеться за хутір Раковець, який тепер є в складі с. Волощина Бережанського р-ну.

с. Раковець. Населення перестрашене приходом більшовиків до певної міри. Із теренів зайнятих більшовиками втікали майже всі мужчини, між ними священики і учителі. Спеціяльного ставлення більшовиків до священиків і учителів не помічається. Трактують їх на рівні з іншими. Населення найбільше стероризоване масовим забиранням мужчин, а подекуди арештами та розстрілами як н[а]пр. говорить населення, що німці подають, що в Багатківцях в одній стодолі і церкві чи народньому домі є около 450 людей, замордованих більшовиками.

Терен у фронтовій полосі опановують більшовики цілком – вповні. Кожне село чи хутір наповнене більшовицькими частинами. Вони всюди проводять загарбницьку роботу. Часто знасилюють жінок. Селяни майже не реагують зі страху.

Були випадки (рідкі вип.[адки]), де селяни жалілися перед командирами на бійців.

Наприклад в с. Носові пожалівся один батько до командира, що бійці знасилували його дочку, [той] насварив на бійців, а вони опісля побили цього дядька.

Щодо віднайдення захованих річей ще чисельних випадків не було, тому за цим ще не дуже шукали. Деякі криївки попадали лише припадково, або при стислій ревізії. Криївки, які добре збудовані можна виправдати. В цьому терені криївок майже ніхто не використовував. В умовинах більшовицької дійсности наша робота зовсім спаралі[з]ована. Зв'язки функціонували дуже слабо, а то і взагалі не функціонували. Ставлення взагалі маси в цей момент, як звичайно питоме масі, велика частина була здеморалізована і нікого не хотіла слухати. Чулося з різних сторін докори і т. п.

Відділ УПА в цьому терені взагалі не міг існувати, щоб не оминути боїв з большевиками. На допомогу харчами у цивільного населення можна числити, але такі харчі відділ сам мусів би забирати. Бо хоч контроля у фронтовій полосі дуже стисла, але людин[а], яка знає добре терен, може дати собі раду. Всі села у фронтовій полосі внаслідок боїв (вздовж Стрипи) знищені на 80 процентів.

Поміж командирами і бійцями (внутрі армії) ворожнеча існує. Рядовики прямо ненавидять командирів за це, що вони силою гонять їх на фронт, як також, тому, що командири мають кращий харч. Рівнож і між самими командирами відносини не кращі. Нпр. у [Г]аличі біля Підгаєць була їхня забава. На цій забаві були майже самі командири. Був також один майор зі своєю жінкою. Її вподобав собі його командир і після забави прислав до нього НКВД.

Цей факт потверджує атмосферу між самим командним складом.

Конкретних проявів недовір'я до укр.[аїнців] червоноармійців не помічається. Зв'язки червоноармійці із домом мабуть мають. Оповідають, що коло вбитого червоноармійця знайшли листа від його жінки. Вона писала йому, що у них голод, що укр. партизани нападають на села і забирають харчі. Він оповідає, що його родичів більшовики розстріляли за це, що вони не втекли з більшовиками, коли німці наступаючи зайняли це село. Поза фронтовою лінією більшовики стоять лише по селах і то в малій кількості.

Про відносини між політруками і НКВД годі щось сказати за так короткий час. Рівнож не провадиться більшої політичної роботи серед червоноармійців. Агітації проти алі[я]нтів не помічається, але декотрі бійці говорять про неминучість їхньої війни з аліянтами. Чути закиди, що Англі[я] зрадила більшовиків тому, що не створила другого фронту. Боєвого наставлення в бійців, щоб виникав з ідейності, в них немає, а тим більше в українців. Більшість воює зі страху перед розстрілом, чим з ідейності.

Відношення бійців до червоної партизанки мабуть вороже. Більшість розмов на цю тему чи дискусії ніхто не провадив. Говорять, що один червоноармієць сказав, що всіх червоних партизан треба вистріляти, бо вони тільки грабують бідне населення і висиджуються по лісах.

Більшовики по приході до села жодних пропагандивних виступів не роблять. Першим за чим питають це "бандєровци" руководітєлі села і т. п.

Взагалі стараються довідатися якнайбільше про криївки [О]рганізації і т.п. Спеціяльного відношення до колишніх своїх прихильників чи комуністів не помічається. Про них відомості мали, котрі і звідки. Напр. в Соснові приїхали до колишнього свого прихильника за інструкціями, але він відмовив їм послуху. Чи вони знають про цих людей від командирів, чи від поляків невідомо. Говорять також, що Панасюк із Соколова, колишній районовий працівник з 1941 року, працював знову у воєнкоматі в Струсові і що за його стараннем випустили соколівського священика з гурту інтернованих, куди він був попав, бо не вспів був втекти.

Відношення до поляків, зі сторони червоноармійців було прихильне тому, що вони були для червоноармійців добрим інформативним матеріялом.

* * *

Повіт – Борщів.

З В І Д О М Л Е Н Н Я
про події на теренах окупованих більшовиками.

Н К В Д.

Органи НКВД в ЧА мали головним чином завдання контролювати чинності всіх рядовиків та старшинського складу. Під їхнім терором йшли міліони людей на заріз. Вони були головним чинником, який припинював дезерцію, котра безперервно поширювалася щораз більше. До ліквідації нашого руху не вживало НКВД війська, а тільки спеціяльні відділи до того призначені. Боротьба з нашим рухом прибирала жорстокі форми. Доказом цього є великі облави на ліси і села, які приносили чисельні жертви, масові розстріли та арешти часто невинних людей. Зараз по приході ЧА більшовики, маючи деяку кількість матеріалів, розпочали перше арештування, забираючи найкращий елемент. Опісля старалися завдати найтяжчий удар, забираючи ввесь мужеський елемент до армії. Забирали навіть хворих та цілковито нездібних до військової служби. Всіх людей розконспірованих арештовано та частинно зліквідовано. Арештуванням, облавами та засідками руководило НКВД. Воно рівнож в більшій части виконували їх разом із спеціяльними військами до того приділеними та польською міліцією. При переводженню слідства старалися доказати арештованим безцільність нашої боротьби, і тим самим заломати їх морально, відтак уживали найогидніших способів катувань для вимушення зізнань. По селах часто арештували від трьох до десять осіб, а часто і більше. Причиною арештувань були в більшості доноси поляків та місцевих сексотів. В початках в'язнів масово розстрілювали, згодом примінювали кари довголітньої в'язниці (20 років), деяких в'язнів звільнювали та передавали до воєнкомату.

Національний склад міліції переважно польський, а також (по містах жидівський). Є рівнож деяка кількість українців. Всі вони переважно молоді. До населення ставляться дуже погано (головно жиди та поляки). Компетенції міліції є подібними до НКВД, хіба з тою різницею, що не ведуть вони слідства.

Мобілізація.

Проголошена 17 квітня 1944 р. (це є два тижні після приходу ЧА). Мобілізації підлягали річники від 1892–1926 рр. Загал

українського населення протиставився цілковито мобілізації. Сітка вже заздалегідь підготовила маси проти цеї бранки, подаючи головно вказівки поступування, пропагуючи цілковитий бойкот мобілізації. Доперва по сильних репресіях пішло 80% населення до мобілізації. З того більшість старших. Змобілізовані не всі подали про себе вістку. Деякі з них (старші) працюють в Сибіру, а молоді річники змобілізовані вивчають військове діло, частина на Україні та в Середній Азії. При мобілізації були випадки арештувань.

Адміністрація.

Цивільну владу встановлено на цьому терені зараз по прибутті ЧА. Військова влада і цивільна співдіють, але між ними є деякі розбіжності, головно в тім, що військо занимається виключно своїми справами й її не підпорядковується. Уряди по районах є обсаджені переважно східняками та поляками. Українська інтелігенція, яка остала, пішла до урядів. Сільські проводи обсаджені в більшості ворожим елементом. При обсадженні урядів спеціяльно протегується поляків, ними обсаджена почта та залізниця. Мобілізація натискає на творення сільсько-господарських артілей. Інших доручень і наказів звернених супроти нас не впроваджено. Останньо більшовики проводять зібрання на яких змушують підписувати заяви в яких дякується Сталіну за визволення. По селах урухомлено комсомольські організації та доручено їм завести новий вибір. Піонерських осередків та дитбудинків немає. Торгівлю, школи, лічниці урухомлено. Фронтом було знищено около 10% засівів, а постоєм військ знищено майно, потрібне на прохарчування 250-тисячної армії на протязі місяця. Грабували найбільше партизани та військо призначене на ведення облав. Вони забирали весь одяг та взуття. Весною стягнули контингент рівний 20% стягненого скорше німцями. Рівнож по жнивах забрано контингент рівний половині стягненого німцями. Податків поки що не стягали, але здають "добровільну" позику та масові датки на будову колон танків.

Польське питання:

До поляків ставляться тепер більшовики як до союзників. Польське підпілля працює тепер в органах НКВД, доносячи і видаючи всіх свідомих українців, головно інтелігенцію. Головним інформативним органом, а заразом виконуючим, є польська поліція, яка переводить постійні арешти та слідкує за нашим

рухом. До більшовиків ставляться поляки з довір'ям, вважаючи їх своїми союзниками проти всіх своїх ворогів. Вони вірять, що за допомогою більшовиків їм вдасться здобути Польщу і помстити всі свої кривди. До українського населення ставляться наскрізь ворожо. Навіть мало свідомі поляки стараються слідкувати та переслідувати нас. Рівнож поляки всіма силами тиснуться до урядів, випихаючи всіма силами українців. Вони найскорше опановують залізниці, почту та адміністративні уряди (земвідділ, райпартком, райбазу і ін.). Жидів на цьому терені появилось около 400 осіб. Деякі з них, головно молоді, стараються відімстити своїх родичів, інші знова бажають вже спокою і не стараються шкодити нашому населенню.

Сітка.

Мимо наближення більшовиків наше членство не вірило в те, що більшовики тут появляться і тому прихід більшовиків стрінув усіх заскоченими. Тільки частина членства була свідома більшовицької небезпеки, але рівнож не здавала собі справи в який спосіб до цього підготовитися та забезпечити все українське населення. Низові проводи (стан.[иці], підр.[айонові] і навіть районові) не виправдали себе. По приході більшовиків все членство охопили паніка і більшість з них зневірилася цілковито, кидаючи проводові зраду, оплюгавлювало піднімецьке підпілля і взагалі стратило віру в можливість ведення дальшої праці. Краще держалася молодь. Всип орг. майна орг. людьми майже не було. Ці випадки мали місце тільки серед східняків та волиняків і тільки деякі здегенеровані низові проводи на цьому терені допустилися до зради тайн. Провідні кадри себе цілковито не виправдали, але самі дали приклад деорганізації та панікерства. Зі сторони тутешнього проводу не було жодних заходів для вдержання цілої сітки та зв'язків. Жіноча сітка рівнож цілковито заломалася, це головно під впливом мужеської. Тільки деякі виїмки можна було запримітити. Серед молоді – юнацтва, не було слідне так сильне заломання. Нова дійсність не мала та[кого] великого впливу на них, хоч праці рівнож не ведено. Зв'язки було вдержані. Юнацька жіноча сітка вдержувала їх надальше, а головно проявили свою діяльність тоді, коли мужчинам не можна було показуватись. Вони або не підлягали так сильній зневірі, або піддавались її тільки частинно. Пропаганда, як спеціяльний діл, себе не виправдала цілковито. Тільки в деяких місцевостях було розкидано летючки, а решта їх заховано (щоб село не потерпіло). Лозунгів не було розписано

нігде. Пропаганду поширювало тільки наше членство низове або симпатики. Пропаганда ця мала дуже часто добрі наслідки серед червоноармійців, бо деякі з них залишилися або хотіли залишитися та не йти воювати проти німців. При веденні цієї пропаганди зверталось особливу увагу на роз'яснення безцільної боротьби за сталінський режим.

По самім приході большевиків можна було сильно посилити підготовчу працю, головн[о] роз'яснювальну, серед населення. Саме ще тоді не було так сильної контролі і можна було пересуватися з місця на місце, цієї можливості жоден із членів не використав. Рівнож зв'язки можна було вдержати безперервно. У зв'язках найкраще можна було послуговуватися малолітніми хлопцями та дівчатами і старшими жінками. На час більшовицької окупації були видані тільки інструкції про творення самооборони сіл, через поділ боєздатного елементу на рої і відтак відповідного їх збереження. В цей спосіб задумано задержати маси та зберегти їх. Рівнож заряджено вербунок до відділів УПА та самооборони, яка творилася в місцевих лісах.

* * *

ВІСТІ З БЕРЕЖАНСЬКОЇ ОКРУГИ.

Рейди відділів УПА.

Відділи УПА, що стаціонували в цьому терені, зараз після переходу більшовицького фронту пішли в рейди в напрямі на схід. Ціль таких рейдів: 1) переведення широкої пропагандивної акції в терені та тим самим піднесення населення з духової депресії, 2) мобілізація військово-здібного мужеського елементу до УПА, 3) боротьба з НКВД і донощицтвом.

Доносять з терену, що такі рейди мають успіхи. Населення радо зустрічає наших партизан, пособляє харчами, а багато чоловіків добровільно голоситься до відділів.

10.7. рейдуюча група УПА зупинилась в с. Тростянці (Бережанщина), а вранці до села приїхало дві фіри більшовиків. Вив'язалась перестрілка з нашою стійкою, у висліді якої впало 8 більшовиків. Здобуто одного скорострільна та декілька крісів та ППШ. Ці більшовики, що втекли, накликали на село більшу кількість війська, а то 2 вантажних авта війська (30–40 бійців). В короткій сутичці зліквідовано ще 6 більшовиків, однак командир відділу, не бажаючи накликати на село[]репресій, наказав відділові відступити до поблизького лісу.

11.7. до Тростянця знов прибула група більшовиків і поляків з Бережан (прибл. 100 вояків), ходили вони по хатах та розпитували за партизанами. Більшовики поводилися коректно. Заборонено полякам грабити, мовляв, населення села лояльне і нічого спільного з партизанами не має. Одначе тут і там поляки доконували насилля. Вбили одного українця, в кількох хатах вибили вікна, де не було нікого вдома – виважували двері, знищили дві пасіки.

13.7. Рейдуючий відділ Р., що задержався в околиці Годова (Зборів), вислав до села кількох партизан з ціллю провести з людьми збори. В той же час більшовики скликали мітинг, на який прибуло з району двох енкаведистів. Партизани рівно ж пішли на цей мітинг. Селяни, знаючи хто вони, вибрали їх у президію. В половині мітингу партизани зтероризували більшовиків та почали свої збори. Й мали повний успіх. Енкаведистів забрали вони зі собою.

13.7. переїзджав через Жабин [Жабиня] (Зборів) вантажним автом більшовицький лейтенант зі шофером і в тому селі заночували. Ніччю цих червоноармійців покликали до себе партизани групи Р. Виказалося, що лейтенант родом з Києва, українець, від 1942 р. кандидат партії, нагороджений орденом "Красная Звєзда". Про наш рух чув. Говорили йому, що бандерівці тортурують, убивають усіх, хто попаде в їх руки, а особливо червоноармійців. Коли командир відділу звільнив лейтенанта і шофера, він цьому не хотів повірити. Мав нагоду бачити нашу групу і, як сам сказав, вона виказала себе не бандою, а справжнім військом. Хотів прилучитись до нашого відділу, а коли його не прийняли – сказав, що йде в Україну, зберe собі таку групу й має надію, що тоді ще стрінеться з групою Р.

Ніччю на 16.7. відділ Б. зробив наскок на польське село Поповичі [Пановичі] (Підгаєцького р-ну), в цьому селі містився осередок польського підпілля, а тамошні поляки робили наскоки на дооколичні укр. села. Село знищено, зліквідовано багато польських активістів. З нашої сторони втрат немає (вістки непровірені).

В Підгородді (Рогатинщина) відділ УПА, група С., зліквідував рогатинський воєнкомат. Той же відділ розігнав стадо корів (300шт.), що його більшовики транспортували на захід.

На шляху Бережани – Львів, біля с. Нараїв, натрапив відділ Ч. на транспорт змобілізованих до ЧА, який перепроваджували до Львова. Відділ розігнав конвоєнтів, а змобілізованих розпустив домів.

Дії самооборони.

В більшості терену зорганізовано досі самооборонні відділи. Там, де ще їх нема – творяться. Найбільшою перешкодою в цій роботі є подекуди брак зброї, брак відповідних охочих людей до цієї роботи, як також відсутність командатів, які зуміли б самооборонні групи очолити. Краще зорганізовані самооборони вже починають свою діяльність. Декілька фактів:

– Самооборонний відділ Гр. зупинив на шляху Бережани – Рогатин більшовицький трактор, що перевозив бензину. Відділ знищив трактор, ліквідуючи 5 більшовиків. Здобуто 6 бочок бензини та пару коней. Одному більшовикові вдалося втекти. По дорозі завернув він другий трактор, що їхав у тому ж напрямі, що й перший, заїхали на станцію Потутори та зголосили на стан.[ицю] НКВД про напад

НКВД порадило їм мерщій тікати з трактором до Бережан, щоб часом не накликати на станцію бандерівців.

– В Болотні (Перемишляни) самооборонний відділ зліквідував три фіри більшовицького військового табору. Здобуто: коци, консерви і ін. військове майно.

– 10.8. самооборона Гр. замітила на полі б. Гутиська озброєних поляків, що прийшли косити та жати. Крім 8 озброєнних був один старий та три жінки. Самооборона в числі 6 боєвиків зробила на них засідку біля присілка Кути. Було поранено трьох поляків (в тому одна жінка), одного вбито (командант Гутиська). Здобуто легкий скорострільний. З нашої сторони один легко ранений.

– До с. Б. де стояла постоєм група С.Б. прийшло трьох більшовиків. Їх зліквідовано. Пополудні появились у цьому селі три енкаведисти, питали за головою сільради. Трьох боєвиків, що стрінули енкаведистів, подали себе за місцеву сільраду та завели більшовиків до хати. Більшовики догадалися, про що йде, й вхопилися за зброю. Боєвики вбили двох енкаведистів, третій ранений сховався за скриню та з укриття вбив двох боєвиків. Заалярмована боївка прийшла на поміч. Всі кинулись товпою до хати, у висліді чого енкаведист убив ще одного боєвика та одного ранив. Щойно над світанком більшовика зліквідовано. Наслідків поки що жодних нема.

Поляки.

Поляки пішли цілковито на співпрацю з більшовиками у боротьбі проти нас. Напади польських банд, облави на українські села, арешти укр. громадян – це буденне явище. В селах, що

сусідують з польськими осередками, чи там, де були поляки, а ми їх прогнали, люди не сплять вдома, боячись помсти. Польська розгуляна стихія не зазнавши від нас жодного сильнішого удару – поводиться само[п]евно та гуляє безкарно по українських селах.

Зараз після відступу німців поляк Будзан з Бережан зібрав у місті загін до 200 людей і подався у західному напрямі в сторону Рогатина – Гутиська. По дорозі ця група наскочила на с. Лісники, тероризувала сім'ю Сенишиних, одначе нікого не вбила. В той час появилися більшовицькі стежі. Польський загін злучився з більшовицькими і подався назад до Бережан. З цієї групи опісля сформовано в Бережанах польську міліцію, що існує до нині.

3.8. група Хол.[одноярців] затаборувалася в с. Надорожнів (Бережани), щоб там перебути день. Місцеві поляки заалярмували міліцію і НКВД, так що вже в год. 4.30 село було обложене. Під лісом польські банди теж зайняли становища. Група почала вицофуватися в ліс. Дійшло до перестрілки, у висліді якої по нашій стороні був один убитий, двох зловили живими, зараз вони у бережанській тюрмі.

6.8. Польська міліція разом з енкаведистами та червоноармійцями, групою до 200 осіб, робила облаву на село Мичищів [Мечищів] та поблизькі ліси. В селі вбили одного українця, що намагався втікати. Відтак подалися розстрільною у напрямі ліса. На цю розстрільну натрапило трьох озброєних в кріси наших людей, що йшли до відділу. Вони заховались у корчі та прийняли польсько-більшовицьку банду вогнем. Поляки здезор[і]єнтовані розбіглися в боки, а наші продерлися крізь розстрільну до відділу. При цьому вбито одного поляка та поранено більшовика.

– До с. Таурова (Бережанщина) прибуло трьох енкаведистів з метою творити з місцевих поляків міліцію та перевести арештування чільних українців того села. Вночі заїхали таксівкою до села ще двох старшин-енкаведистів та заночували в місцевого поляка. Місцева самооборона довідалась про надходячу акцію, яку провокували тамошні поляки та постановила відплатитися за це. Вночі на 10.8. було зліквідовано 10 польських керівників підпілля. Хату, де заночували командири НКВД, закидано гранатами, вбиваючи двох поляків. Енкаведисти були важко ранені. 10.8. приїхала на поміч кізлівська міліція та НКВД, арештуючи восьмеро людей.

Польські збройні банди не раз, без відома більшовиків, роблять по селах ревізії, реквіруючи при тому одежу, взуття і ін. Такі ревізії переводилися в Візатині, на Корчунку (Рогатин), Капляницях. Подібних випадків можна зареєструвати безліч.

В лісі біля Бокова (Підгайці) появилося кілька озброєних поляків з Панович, говорили по-українськи. Закликали з поля селянина та вимагали, щоб дав їм звязок до відділу УПА, мовляв, вони розбитки. Коли дядько до нічого не признавався, його сильно побили та пустили.

10.8. приїхали до с. Бокова енкаведисти та польські міліціянти й заночували в селі. На світанку почали робити ревізії в хатах деяких наших членів. Зранили одного місцевого і трьох чужих людей. Їх забрали зі собою. Це всипа місцевих поляків, які кілька місяців тому втекли зі села.

В останньому часі бережанська міліція і НКВД в числі 200 осіб зробили облаву на с. Білку. При облаві та ревізії вбили кількох людей. Місцева […][93]

* * *

ЗВІДОМЛЕННЯ З ЧОРТКІВСЬКОЇ ОКРУГИ

Ситуація, яка в останніх місяцях заіснувала в Чортківській окрузі, створила була на цьому терені досить невідрадні умовини організаційної праці.

Фронт, який задержався на той час на відтинку Заліщицького і Чортківського повітів та Тернопільської округи, був цілий час гальмою всякої нашої діяльності.

Більшовики сейчас по зайнятті цього терену та здержанні фронту, який відтяв цей терен від теренової цілости, взялися до ліквідації підозрілих їм людей, в чім помагала їм створена на початках польська поліці[я], переведення мобілізації та сильного еваку[ю]вання підфронтових сіл.

Переводячи ревізії та арештування по селах, дуже велику увагу прикладали до замагазинованих нами орг. речей, за чим переводили дуже стислі труси. Добре незаконспіровані криївки, в яких було заховане орг. майно та розконспірування їх перед сусідами, а навіть поляками, допомогло більшовикам навіть дуже багато з наших речей викрити.

Рівно ж, як я уже згадувала, переводили вони при тім через доноси поляків масові арештування. Між арештованими були деякі наші районові, повітові і інші. Арештований був окружний військовик та інші члени і наші симпатики, які потім були випущені. Також навіть по кілька разів були зловлені в терені повітові та інші

[93] Документ не має закінчення.

підпільники жіночої сітки, одначе і їм удалося втекти. З арештованими поводилися в неоднаковий спосіб. Залежало це від начальника НКВД, який заводив такий чи інший спосіб переслухання.

Оголосивши загальну мобілізацію, яка обов'язувала всіх чоловіків від 17–56 років, більшовики були змушені терористичними способами приступити до її переведення, бо населення на перший поклик майже цілковито не пішло. Усі звернулися до Проводу, щоб забрати їх до УПА. Тут стрінувся Провід з перед тим непередбаченою можливістю задержання на цім відтинку фронту, що потягнуло за собою накопичення на цьому терені більшовицької армії, яка розквартирувалася майже по всіх селах. Перекидати кудись людей чи взагалі десь подіти таку кількість було неможливо, конче було їх охоронити тільки на місцях. В тій цілі сл. п. окружний провідник дав наказ потворити самооборонні боєві рої, які мали обороняти села від переведення мобілізації, арештувань і т. д. Вищезгадані рої мали бути скриті в добре законспірованих, викопаних довкола села криївках та получені між собою і з іншими селами сигналістичними знаками. Одначе так маси, як і члени відкинули це як щось непрактичне та неможливе до зреалізування. Почали ставитися до цього наказу ворожо, та що більше, почали братися до критикування проводу, бачучи причину так критичного моменту не в здержанні фронту та спараліжуванні більшовиками, а в проводі, який цього всього раніше не передбачив та не перекинув кудись усіх людей. Так критикуючи всіх і вся, опановані панікою, яку більшовикам удалося дуже скоро викликати, переводячи масові облави по селах, в яких багато падало жертв, почали поодинокі села масово голоситись до війська. Початок дав у Чортківському повіті Білобожницький район, в якому всього на цілий район залишилось 20 боєвиків, усі інші пішли в армію. За тим районом пішли й інші села. Неспокій серед населення викликала в великій мірі евакуація прифронтових сіл. Скоро розійшлись поголоски, що більшовики думають виселювати вглиб Росії, а широке пасмо виселених сіл дало можливість вірити в подібні чутки. Тому сл. п. Провідник Еней дав зарядження мимо натиску зі сторони більшовиків – населенню не евакуюватись, чого по части селяни придержуються. Багато селян не виїзджає зі своїх сіл, чим дуже допомогли хлопцям, що там же скриваються, бо ними опікувалися. Поза кількома селами, звідкіля чоловіки не пішли так масово на мобілізацію тому, що більшовики не надто тиснули, підпільників та членів – чоловіків в тій окрузі майже не осталося.

Бачучи таке цілковите зігнорування наказу про організування бойових роїв, сл. п. Провідник Еней дав наказ постягати усіх оставших ще по селах людей до лісів: до Циганського (Борщівщина[)], Дуплиська – Голігради (Заліщиччина) та в Копичинеччині. Цей плян вдався по части зреалізувати, людей удалося постягати до лісів. Одначе більшовики взялися до ліквідації відділів, маючи тут багато війська. Почали від Заліщиччини. Прийшло до першого бою в лісі коло Голіград, де наша група під проводом сот. Голуба, зайнявши дуже догідні оборонні становища, прийняла довгий, завзятий бій. Завзятість боєвиків та вміле керівництво сот. Голуба дали дуже корисні висліди бою. Більшовики, роздратовані тим незломним оборонним становищем відділу, який намага[ли]ся за всяку ціну зламати під'їжджаючи під ліс танками і обстрілюючи його надаремно, були змушені після кількагодинного бою, в якому згинуло около 170 червоноармійців, оставити ліс нездобутим.

Другий бій звели більшовики з нашим відділом, що був зорганізований в Дуплиніському лісі. Однак тут, через брак відповідної керми та дисципліни, вдалося більшовикам вже при першому ударі розбити цей відділ. Багато з тої групи, щоб себе врятувати, кидало зброю та голосилося до війська. Тілька мала частина вдержалася до кінця, а опісля, злучившись з групою сот. Голуба, перейшла в Борщівщину, в Циганський ліс, де тоді перебував з досить великим, але ще нездисциплінованим відділом сл. п. Пр. Еней. Цей відділ так, як і Дуплинський, не міг нічого вдіяти, бо було в ньому багато таких, що пішли в ліс задля особистої оборони, а стрінувшись з найменшою небезпекою дезертирували, ширячи при тому паніку. Цьому відділові прийшлося також звести бій в Циганському лісі, де кермував відділом сот. Еней. Не знаючи добре терену й не орієнтуючися, дав він наказ відступити, ведучи їх в дуже недобрий для оборони ліс коло Грабовець, де більшовики через пригожий їм розклад самої нашої групи, яка почала внутрі бунтуватися, вдалося розбити. В тім бою згинув сл. п. сот. Голуб та 12 боєвиків. Після розбиття цієї групи сот. Еней пересунувся з малою частиною (20 ос.) в Давидівський ліс, де звів другий бій, а звідси вже з 4-ма боєвиками продерся в напрямі Чорнокінець В.[еликих], де 22.V. впав біля цього ж села.

Ще один відділ, що містився в Копичинецькому лісі, коло Городниці, зорганізований командиром Бистрим[94] (УПА–Південь)

[94] Білинський Ярослав Михайлович.

в числі 700 осіб, продирався на Волинь, де розбито його на границі. Що дальше сталося з тим відділом – неможливо розвідати. З інформацій боєвиків, які після розбиття цього відділу вернулися в нашу округу, виходить, що причиною розбиття цього відділу був сам командир Бистрий, який по-перше: пустився з такою частиною в рейд без жодної розвідки, а по-друге – зараз після першого наступу більшовиків утік[95], залишаючи відділи без жодної керми.

В тій окрузі були створені ще й інші відділи, але були розбиті так само, як і попередні.

Таким чином наша округа осталася без провідника. Відділи, що про них вище згадано, були розбиті, хлопці з тих груп розбіглися по селах. Треба було тоді комусь тим усім зайнятися. Більшовики зараз після боїв опанували ліси та ще більше почали натискати на села. Багато викривали підпільників, які ховалися по бункерах, стрихах, хижах, та деяких, що переховувались по лісах. В тому часі зловили більшовики в лісі коло Росохача самого провідника Володимира, що був у Чортківській в'язниці. В Копичинеччині впали: повітовий СБ та всі його районові, в Борщівщині повітовий Юнак, районовий орг. Горліс та багато боєвиків. Рівно ж багато підпільників найшлося в критичному положенні й тому самі розв'язувалися з життям, пускаючи собі кулю в лоб, як зробив це сам повітовий ІНО Заліщиччини – Зуб і ін.

Ситуація, в якій знайшлося підпілля в цій окрузі, була прямо жахлива. Треба було знайти з неї якийсь вихід. Оставші ще окружні референти під проводом заступника окр. провідника Енея – друга Гриця, рішили: розмістити всіх оставших по селах, припинити всяку діяльність, яка звертала б на себе увагу, щоб таким чином зберегти ще ті сили, що остали.

Всю теренову працю перебрала на себе сітка жіноча, яка, використовуючи при тому юнаків, зайнялася в першій мірі опікою над підпільниками, що [с]початку пр[о]ходило навіть дуже тяжко, бо всі жінки, яких чоловіки пішли в Червону Армію, вмивали від всього руки, кажучи, що коли їхні чоловіки пішли, то хай і всі інші йдуть, бо й так із того ніщо не вийде. Дальше жіноча сітка мусіла зайнятися наново замагазинуванням потрібних харчів і т. п., бо все, що було дотепер замаг[азин]ване, впало і руки більшови-

[95] Згодом, 6 січня 1945 р. сот. "Бистрий" був важко поранений у бою з військами НКВД та, потрапивши у полон, пішов на співпрацю з ворогом. Детальнішу інформацію див. "Літопис УПА", Нова Серія, т. 9. – Київ – Торонто, 2007. – С. 181–236.

кам, або розкривали такі криївки самі селяни (з них зарядила я списати протокол). Врешті до ж.[іночої] сітки належала ще розвідка та піднесення на дусі дуже здеморалізованого тим всім населення.

Дуже багато до здеморалізування населення спричинилися деякі провідні одиниці, які або лишали терен, кажучи, що з того вже ніщо не буде, або попросту шукали собі якоїсь легальної праці, вмиваючи від усього руки, як зробив борщівський повітовий Борисов і чортківський Яків.

Так жіноча сітка і юнаки стали одинокими силами, якими можна було ще рухати терен. Підпільники могли діяти тільки в дуже незамітний спосіб під плащиком дезертирів, яких останньо є повно по лісах, бо в інший спосіб стягали на себе увагу, що у висліді давало багато жертв, бо в кожному випадку більшовики ліквідували при помочі фронтовиків, проти яких ми не мали сили виступати.

Тепер, коли фронт пересунувся та більшовики перекинули майже все військо на Білорусь, буде можливо вести працю трохи краще. Побажаним є кинути в той терен якогось доброго провідника, бо всюди завважується більше чи менше процвітаючу анархію. Кожний робиться великим провідником, а дуже рідко хто несе відповідальність за свою роботу. Рівно ж побажаним було б звернути увагу на охоплення самого НКВД, між якими є дуже багато добрих людей. Були випадки, що НКВД остерігало перед арештуваннями чи облавами. Добре було б вишколити в тому напрямі дівчат. Створити окрему відсепаровану від сітки референтуру, яка мала б лише заниматися розвідкою та розкладом НКВД і Червоної Армії.

Більшовики на терені Чортківської окр.[уги]

Прихід більшовиків до Галичини викликав сильний переполох між населенням, яке вже перед тим на підставі незабутого більшовицького терору в 1941р., збудувало собі в уяві, як змога в найчорніших красках, нову наступаючу дійсність. Знаючи їх, населення прямо з жахом дивилося на тих, що вдруге прийшли на цю територію. В панічному переляку оглядало їх перші відділи, які в порівнянні до німецьких були дуже нужденні і смішні. Зі страхом дивилися на творені по містах та районах влади, поліції тощо. Страшніше виглядало це й тому, що на вищі чолові місця приїзджали ті самі, що були в 41 році, а то Карпенки й інші жидки-

українці. З'являлися в містах переховувані навіть нашими людьми жидки, які, заложивши собі на руки червоні опаски, почали від першого дня вештатися та спільно з поляками, що також були прийняті до міліції, переводити по містах, а опісля по селах масові ревізії та арештування.

Так гуляли вони самовільно аж до приїзду НКВД, яке перебрало роботу в свої руки, показуючи свій відплатний спосіб арештування, польсько-жидівську міліцію підпорядкувало собі, як помічну нерішальну силу.

Так почали більшовики в д.[уже] короткому часі все унормовувати, заводити свої порядки та приступати до свойого діяння.

НКВД продовжувало почату міліцією роботу. Переводило арештування та допити, на які тягнули багато жінок та господарів, представлених поляками, але їх по короткому часі випускали. Випитували рівночасно про поодиноких людей, про яких раніше одержали інформації, про проголошення самостійности в 1941 р., сипання могил, про тих, хто в тім брав участь і т. д.

Воєнкомат, що був дуже скоро зорганізований, взявся до переведення мобілізації, яка обов'язувала чоловіків від 17 до 55 років. Мобілізацію проводжено не скрізь однаково і в один час, охоплювали постепенно по кілька сіл. Де-де забирали всіх чоловіків, не дивлячись на їх стан здоров'я, прим. в одному селі взяли чоловіка, що бачив тільки на одно око, в другому хлопця, що в правій руці мав тільки одного пальця. В інших селах брали тільки боєздатних і здорових. В багатьох селах можна було знайти собі якусь роботу, з якої не забирали до війська, прим. голова сільради, секретар, дяк, лісничий тощо. Знову по інших селах забирали всіх, а в сільуправі залишали людей старших віком, яких не обов'язувала мобілізація. Рівно ж не однаково стояла справа з учителями, бо де-не-де їх мобілізували, а в інших місцях, навіть коли в селі було більше вчителів, не забирали нікого. Подібно діялось і в містах. Однак ті, які залишились, навіть з посвідкою про звільнення не могли безпечно рухатись, могли ходити тільки в тій місцевості, де кожний міг потвердити правдивість посвідки, в іншому випадку навіть звільнені, переловлені в іншому терені, могли бути забрані до війська, якщо якраз там відбувалась мобілізація. Рятувати таких людей важче, бо заки хтось стане в їх обороні, транспорти мобілізованих швидко відходили на схід і важко було вспіти.

Духовенство більшовики залишили в спокою, також теологів, дяків, а де-де й церковних братчиків, до війська їх не брали. На

перший мобілізаційний поклик ніхто з чоловіків майже не пішов, що приневолило більшовиків викликати паніку. Робили тоді облави, прилюдно били, а навіть розстрілювали хлопців, віднаходили криївки, причому грозили та представляли безвихідне положення тих, що від них ховаються. Те було причиною, що так багато людей опісля зголосилися до війська. Залишились тільки ті, що ніколи не цінили свойого життя й віддали себе на службу нації.

Дальше приступили більшовики до евакуації сіл із прифронтової полоси. Виселювали по кілька сіл постепенно віддалюючись від фронту. Людям дозволяли забирати тільки найконечніші речі, все інше мусіли залишати. На такі села назначували по кількох десятників, при допомозі яких виганяли людей, що ніяк не хотіли покинути рідних сіл, опісля вони мали бути сторожами людського майна, що його залишено, щоб тоді, коли вони вернуться, застали все вдома. На ділі сталося інакше, бо, як сподівались, все розікрали. Жителі, які вперто держались і не покинули свойого села, залишились на місцях і зберегли своє майно. Більшовики сильно домагалися евакуації, а про безрадність більшовиків і завзятість людей свідчить факт, що евакуючи села більшовики від ранку бігали по селі, виловлювали людей, замикали в пивницях, а їх речі самі вивозили, то проте люди таки ховались, втікали, а виїздити не хотіли.

Одного разу вдалося більшовикам застати жінку, яка тільки що зайшла в хату з маленькою дитиною, й взялися вони сейчас її евакуювати. Висадили її з частиною речей на фіру й хотіли перевозити на друге село. По дорозі жінка, лишаючи на фірі всі речі та дитину, зіскочила з фіри і втекла. Москаль, що її перевозив, не мав що з тим усім зробити, мусів вернути до села й шукати якоїсь жінки, щоб заопікувалася дитиною, яка в несамовитий спосіб кричала. Жінка вернула вечером додому [і] мала вже спокій, бо більшовики більше її не чіпали. Таких фактів багато, всі майже люди, що насильно евакуювалися, скоро вертали крадькома на свої місця.

Вперту поставу нашого населення викликали самі більшовики тим, що виселювали зразу кілька районів, а тому населення думало, що вивозитимуть вглиб Росії, про що самі червоні згадували.

Більшовики, перебуваючи довше в нашому терені достаточно назбирали інформації про людей, які не евакуювались, а остались на місцях, і тоді в менш чи більш підмаскованому виді почали показувати своє справжнє обличчя.

Розконспірування, що наступило після проголошення самостійности, довело до того, що прийшовши сюди більшовики стали

дуже різнитися від тих, які були в 40 р. Протикомуністичні настрої, які не вірю, щоб перед тим в них не існували, певно лише були добре замасковані, а може приспані, почали проявлятися чимраз ясніше серед НКВД і ЧА. Так стрінулися вже ми з двома типами з НКВД і ЧА, з першими, які на сході стрічалися вже з нашими групами, й тепер у Галичині усвідомилися і стали в обороні українців та з другими, які залишилися дальше вислужниками сталінсько-більшовицької кліки, чигаючи на все, що тільки має націоналістичну закраску. Перші, перебуваючи в терені Чорт.[ківської] округи, старалися всіми засобами помогти нам, а це робили використовуючи свої енкаведистські і червоноармійські пости (остерігали перед арештуваннями та облавами). Також інші, що дотепер перелякані[, бо] так давно тривали під більш. терором, стали ставитися до нас так, як казало їм сумління українця. Був випадок, прим. у Кулаківцях де енкаведист переказав жінкою, щоб хлопці поховалися, бо буде облава, і дійсно під час облави зловлено тільки двох крививих чоловіків. Старалися ці люди випускати арештованих, як це було біля Пилатковець, Ширше-новець [Шершенівка], де НКВД пропонувало хлопцям втікати, чого вони послухали. Рівно ж червоноармійці, відступаючи на Білорусь, залишили нам д.[уже] багато зброї, яку вішали на деревах в лісах, або залишали прямо в хатах. Також майор 9-ої дивізії шукав з нами зв'язку, просив про те одну нашу жінку, а коли жінка ставилася до нього з недовір'ям, обурений відповів: "Я знаю, ви нам недовіряєте, але ми покажемо, що значуть східняки". Дальше почав переконувати жінку, що в ніякому випадку він не може бути нам шкідливий, бо він домагається тільки одної людини, яка давала б йому накази. Більше не хоче нічого знати.

1.VIII.44. І с к р а.

* * *

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ
Зборівський повіт

ІНФОРМАТИВНИЙ ЗВІТ

Ще на початку березня ц. р. більшовицькі війська заняли половину повіту (60 сіл). По сімох днях перебування червоні

приступили до мобілізації всіх мужчин від 18–52 рр. життя. До мобілізації пішло около 90% мужчин, 5% втекло на сторону німців, 5% переховалося ще до сьогоднішнього дня, з яких одначе 1% підозрівають як донощиків. Багато мужчин, які ховались деякий час, опісля арештовано й відставлено до Збаража. Терен, у якому стояло більшовицьке фронтове військо, під матеріальним оглядом знищене зовсім. Армія харчів майже не одержувада, а прохарчувати її мусіло саме населення. Кромі цього села дуже потерпіли від німецького бомбардування. Вкінці остаточно докінчила нищення евакуація всіх сіл 40 км. від фронту.

Кращі відносини були спочатку на німецькому боці фронту. До 5 травня війська у прифронтовій полосі було дуже мало, аж опісля, коли прибуло багато німців, умовини в терені дуже погіршились. Від 9 травня почалась масова ловля мужчин до СС-ів, у висліді якої понад 40% мужчин опинилось в нім. армії. Стаціонуюче військо доповнювало свої харчі забираючи все потрібне в населення. Пізніше почалося реквірування корів, коней та безрог. В часі більшовицької офензиви і відступу німців від воєнних дій знищено 50% сіл. Були також жертви з цивільного населення.

Зараз більшовики зорганізували вже в терені адміністративну владу. В містах не зорганізована вона ще вповні з причини браку працівників, бо українці до праці в урядах не хочуть йти, а ідуть тільки поляки. По селах зорганізовано вже сільради, головами яких назначувано переважно тих, які були вже ними в 1939–41рр. Зараз адміністрація разом з воєнкоматами займається мобілізацією мужчин 18–52 рр. життя.

Після приходу більшовиків поляки сильно піднесли голови, почали страшити наших селян вивозом на Сибір та відплати за їх кривди. З посеред тих головно рекрутуються донощики. Зараз масово йдуть до міліції і урядів. Найбільшу активність проявляють вони в поліції, яка разом з НКВД робить облави на села та арештування.

Наше населення досить пригноблене. Матеріально зруйноване, в додатку мобілізація. Селянинові приходиться лишати родину вповні незабезпечену, а самому йти в ЧА або в ліс. Однак у розвал большевії і нашу остаточну перемогу вірить, хоч свідоме того, що ще перед нами великі труднощі й жертви. До ЧА масово не йдуть одначе зроджуються сумніви, що з того вийде, коли до армії не підуть.

На УПА населення покладає надії, хоче однак бачити її на власні очі, хоче рейдів по своїх селах.

В і с т к и :

6.VIII.44 р. в с. Торгові появились німецькі летючки на укр. мові під заголовком “українці” в яких закликається укр. населення до боротьби з більшовиками в лавах укр. партизан.

15.VIII.44 р. більшовики з поляками в числі 50 чоловік напали на село Волосівку, де вбили 4-ох мужчин та 7 зловили і відставили до зборівської тюрми. Спалили два господарства. Самооборона ставила опір.

17.VIII.44 р. більшовики і поляки (з Козови) робили облаву на село Красна. Вбили трьох мужчин і одну жінку, арештували 20 мужчин. Спалено одно господарство.

17.VIII.44 р. більшовики з польською міліцією зі Зборова намагались обложити село Глинну, однак самооборона прийняла їх крісовим вогнем. Напасники відступили залишаючи трьох вбитих. Зібрали більші сили і розпочали вони наступ днем. Самооборона, не маючи догідного до оборони терену, відступила. Більшовики арештували голову сільради, секретаря і голову кооперативи.

Дня 20.VIII.44 р. більшовики з поляками робили облаву на с. Заруддя, у висліді якої смертельно ранено одного хлопця і арештовано 30 старших мужчин.

21.VIII.44 р. в с. Красна приземлився з причини дефекту більшовицький літак. Трьох летунів, які обслуговували літак, забрав відділ УПА та по пропагандивній підготовці їх пустив. Вони оповідали по дорозі стрічним червоноармійцям, що бандерівці не такі страшні, як їм про них говорили, що вони боряться проти гнобителів поневолених народів за самостійні держави тих народів. Те саме говорили НКВД-стам, які їх придержали.

25.VIII.44 р.

* * *

Тернопільська обл.
Бучаччина

І Н Ф О Р М А Т И В Н И Й З В І Т

В терені бувшої фронтової полоси населення сильно заламане й зневірене. Причиною цього є безперервне ловлення військовообов’язаних мужчин до армії, в якому активну участь бере поль-

ська поліція. Більша частина мужчин вже зголосилася. Залишились тільки ті, які одержали на деякий час звільнення. Більшовики пішли на хитрість. Частину мужчин звільняють, або продовжують речинці зголошення, беручи матеріяльні обставини та працю в урядах під увагу. Таким способом вони хочуть показатися як "добродії" населення. Одиниці, які зістали звільнені, участі в самообороні брати не хочуть, оправдуючися себе тим, що вони не є загрожені. З тої причини дії самооборонних відділів в селах бувшої фронтової полоси є мало успішні.

В селах, які не зачисляються до фронтової полоси, настрій населення багато кращий. До більшовицької мобілізації мужчини поставились негативно, ніхто не зголошується, мимо того ще і тут облави на села продовжують.

Найтяжче справитись мужчинам в мішаних українсько-польських селах. Поляки пішли на повну співпрацю з більшовиками. З них рекрутується польська поліція і донощики.

Вістки з терену.

9.VIII. більшовики робили облаву на с. Задарів. Зловили 6 мужчин, яких відставили до районного міста Коропця.

Дня 15.VIII. в с. Задарів задержалась фронтова частина, яка їхала в напрямі на Галич. Перебувала вона в тому селі 5 днів. За цей час робили [облави] в таких селах: 15.VIII. – в с. Лазарівка, 16.VIII. – в с. Лядське, 18.VIII. – робила облаву на ліс біля Задарова та в самому селі (обстрілювали ліс кулеметами, кидали гранати. В лісі вбили 2-ох мужчин, в селі зловили 9), 19.VIII. – в с. Лазарівка (без успіху), 19.VIII. – в с. Переволока (самооборона прийняла бій, у висліді якого по нашій стороні один вбитий, по більшовицькій 5).

20.VIII. більшовики з поляками робили облаву на с. Яргорів. Зловлено 12 людей, яких відставлено до Монастириськ.

22.VIII. 4 сотні більшовиків робили облаву в таких селах і на полях, які належать до цих сіл: Переволока, Озеряни, Осівці, Курдибанівка (в Курдибанівці зловили 8 мужчин).

23.VIII. до с. Бобрівника приїхала польська міліція на облаву. Тому, що не застали мужчин, зігнали всіх жінок на площу і загрозили розстрілом, якщо не зголосяться мужчин[и] до армії. По кількох годинах від'їхали з села, тому що чули в недалекому лісі стріли.

26.VIII.44 р.

* * *

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛ.
ЗБОРІВЩИНА.

СИТУАЦІЙНИЙ ЗВІТ ЗА СЕРПЕНЬ 1944 р.

По відступі німців около 3.7. терен Зборівщини дістався в руки більшовиків. В тиждень по переході фронтових сил створили більшовики адміністративний аппарат, що складається в більшості з працівників 40/41 рр., вчислюючи туди і польських урядників, яких зараз є більше як за першої більш.[овицької] окупації. До Зборова вернулися деякі старі працівники і партійці, як Давиденко і Роздолинський. Адміністрація почала свою роботу від виготовлювання списків населення. До двох тижнів почалася вже мобілізація до ЧА (не вчисляючи Залозеччини). До ЧА забрали з цілого терену приблизно 70% мужчин. Поважне число змобілізованих втекло.

Терен поділяється на 3 райони: Зборів, Залізці, Поморяни. В кожному р-ні є 10 чол. НКВД. До помочі мають польську міліцію а також на службу стає і частина українців. Зараз НКВД організує агентурну сітку. В деяких районах є вже агенти і донощики. Це переважно комуністи і бувші донощики, а також одиниці, що через особисті порахунки стали на услуги НКВД. Багато з них вже стихло та боїться доносити.

В с. Озерянка арештувало НКВД Турчина Олексу і ще кілька осіб, яких відтак звільнено. Турчина тортурують і надії на звільнення немає.

14.8. арештували в м. Поморяни Степцюру Андрія, якому поломили руки, Михайлицького Івана, Баса Миколу та Вихора Василя. Найбільше бушує польська поліція в спілці з НКВД в Поморянському р-ні. Ця поліція складається переважно із поляків із Віциня[96] (польський осередок).

Деякі поляки опустили міліцію і не хочуть показуватися НКВД-истам. Таке було в Поморянах 20.8.

Жінка начальника НКВД в Зборові плакала перед одною місцевою українкою, що вона з чоловіком дуже боїться нападу бандерівців та мусять ночувати по чужих мешканнях.

Тереном переходять більш. дезертири. Вони говорять, що немає за що воювати, бо Україна відвойована, а за Польщу їм не хочеться воювати. Люди усвідомлюють дезертирів про нашу

[96] Село Віцень Поморянського р-ну – тепер с. Смереківка Перемишлянського р-ну

справу та про міжнародне положення. Вони дуже раді за прихильне до них відношення і говорять, що бандерівці не такі злі, як їм про це говорили.

НКВД в Зборові говорить, що всіх бандерівців у Галичині є 27 000. На них кинуть зі сходу 10 000 НКВД-истів, які потраплять бандерівців знищити.

До м. Зборова прийшло 80 озброєних поляків на оборону міста перед бандерівцями. Вдень і вночі стоять стійки з кулеметами, хоча сама залога дуже боїться. Так само обставлені всі залізничні перестанки і станція в Млинівці. Вдень в Зборові всіх прохожих легітимують, навіть жінок.

Поляки говорять, що в Галичині Польщі і так не буде. Деякі по селах просять, щоб їх приняти в партизани. Знова активні опустили голови і найбільше бояться відділів УПА, що рейдують по терені. До ЧА поляки не хочуть іти. Є випадки, що разом з нашими людьми ховаються від мобілізації.

4.IX.1944 р.

* * *

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛ.
БЕРЕЖАНЩИНА.

ІНФОРМАТИВНИЙ ЗВІТ.

І. Самооборона : згідно з інструкціями обл. Проводу вже в другій половині серпня почали творитися на території нашої округи самооборонні групи по селах. По коротких військових вишколах розіслано ці групи домів. Їхнє завдання – обороняти свої села перед НКВД і ляхами, що лапають мужчин до ЧА, а молодих жінок на роботи, та нищать і палять майно.

Однак дії самооборони виказалися поки що маловартісними. Самооборона виявилася надто слабою, щоб давати відсіч багато більшій кількості противника.

Причини:

1) в першій мірі – брак лісистого терену, конечного для засідки і вицофання – одним прикриттям є село. Ця сама причина унеможливлює прибути другому селові з поміччю, бо противник має велике відкрите поле для обсервації і обстрілу.

2) Поодинокі групи по селах, в порівнянні з наскакуючими більш. відділами є чисельно замалі, незавжди в повній готовності,

а що найважніше – це брак фахово-бойового елементу, щоб можна перемогти сильнішого противника у відкритому терені.

Так приміром в Рогатинщині в сс. Гербутів, Руда, Яглуш, Мелна виказала самооборона дня 16.8.44 р. велике безсилля в боротьбі з НКВД. Це саме повторилося в Зборівщині 15.8., де самооборона с. Волосівки, Кудиновець, Глинне натрапивши на більші відділи більшовиків цілковито розбіглася і схоронилася в криївках та на полях. Такі невдачі поширили зневіру серед населення і сама самооборона почала духово заломлюватися. Ряд наших фактів показав, що цьому треба зарадити. В тій цілі переведено реорганізацію самооборонних груп. З кращого елементу сформовано більші відділи, як чоти і сотні. Їх постійно перевишколюється добрими інструкціями в карні військові відділи.

II. Ворожі чинники:

а) Адміністрація: ще в перших днях свойого приходу старалися більшовики якнайшвидше наладнати адміністрацію.

Велику увагу вони звернули на міста і містечка, куди почали з'їздитися навіть урядники 1939/41 рр. Назагал весь уряд по містах спочиває тепер в руках більшовиків, поляків та жидів. Міста, як Бережани, Бучач, Перемишляни переповнені польсько-жидівським елементом, який є вповні на услугах НКВД. По селах мішаних уряд є в руках поляків, які також дуже щедро вислуговуються більшовикам. Голови сільрад – українці, це переважно колишні комуністичні симпатики, які тепер ставляться дуже прихильно до нашого руху. Вся адміністрація займається зараз мобілізацією мужчин до ЧА та жінок до Донбасу і збиранням контингенту.

Щоб запобігти усяким труднощам, які вони зустрічають в тій ділянці з боку населення, висилають Рай. Комітети своїх агітаторів на села для уряджування мітингів, що однак не приносять їм бажаних успіхів.

б) НКВД та міліція: НКВД складається переважно з москалів та українців. Всі вони на зовнішній вигляд непоказні, навіть деякі мають вигляд хирляків. Між ними є багато НКВД-истів – жінок. В останніх тижнях почало НКВД свою роботу в ширшому масштабі при помочі сексотів та сітки донощиків, яку вони почали монтувати. Починається досить масове арештування мужчин і жінок, головно в Зборівщині, Перемишлянщині, а подекуди і в Рогатинщині (тут в південних районах арештовано 60 українців за доносами поляків).

Місто Бережани є районовим центром. Тут знаходиться від 100–150 НКВД-истів, около 150 міліції. Міліція зложена переважно

з ляхів і жидів. Вони повнять службу в місті. Ходять спільно з НКВД на села на акції, показують пальцями на підозрілих їм українців. В деяких повітах не бракує на таких акціях польок, які заангажовані в тій роботі, як міліція, або розвідчиці. Всі вони назагал поводяться з арештованими більш по варварськи, як НКВД-исти (в'яжуть колючим дротом та дуже катують).

Словом, поляки стараються використати кожну нагоду та довір'я більшовиків, щоб якнайбільше посилити знищення українського народу.

III. Настрої мас : Маси настроєні до більшовиків вороже. З нашим рухом обзнакомлені, знають, що лише УССД може забезпечити їм щасливе життя. Однак подекуди не вірять в наші сили, щоб перемогти ними таку кількість ворогів.

В часі переходу фронту побачили маси малочисельність більш. військ і брак у них бойового духа. Це все-таки вплинуло на них і від'ємно, бо вони почали мріяти про здобуття УССД зовсім легким способом, без крови, без всяких жертв.

Однак стан "безкоролівя" в занятих більшовиками теренах довго не тривав. Більшовики почали наїжджати до міст, обсадили ворожим елементом адміністрацію, а НКВД намагалося опанувати села. Це масу збудило зі сну. Вона переконалася, що Україна [не] повстане ані за тиждень, ані за два, що революційна боротьба продовжуватиметься, і це все привело її до початкового заломання. До більшого духового заломання дійшло на тих теренах, де відбувалися частіше облави, де були сильніші репресії на села. До таких повітів належала Рогатинщина, Зборівщина, Перемишлянщина.

Ті три повіти були найсильніше атаковані польсько-більш. бандами. Масові арештування, лапання мужчин до ЧА, жінок на роботу до Донбасу, приводить населення до крайности. Воно домагається помочі від відділів (самооборона виказалася безсильною), а самі забувають, якою кількістю висилали своїх синів до СС.

У всіх повітах помагає населення нашим відділам матеріяльно, але посвятитися цілковито нашій справі йому вже тяжче. В більшості воно носиться з думкою, що хто знаходиться в рядах УПА, цей мусить загинути. Особливо родини СС-в дивляться на наш рух з недовір'ям, орієнтуючись на німецьку армію, яка, мовляв, ось-ось прийде з їхніми синами. Великою ненавистю палає маса до ляхів – в її серці горить жадоба помсти за знищення майна, катування людей. Люди говорять: українців з поляками розсудить

тільки кров. До мобілізації і до здачі контингенту поставилося населення зовсім негативно. Однак через постійні облави і арешти в Рогатинщині і Перемишлянщині селяни вже заломлюються. Боячися вивозу родин, починають подекуди коритись ворожим наказам та зносять поволі контингент. Деякі села в Рогатинщині, як Кінашів, Заланів, Черче, а також райони Бучаччини, на теренах яких стояла довго фронтова лінія, майже в 100% вислали мужчин до ЧА.

Населення Бережанщини, Підгаєччини і західних теренів Бучаччини держиться досить добре. Це більш тому, що тут постійно люди мають нагоду бачити наші відділи, до речі і репресії більшовиків не є тут так загострені. Слід згадати і Перемишлянщину, населення якої, мимо чисельних арештувань і облав, не попало в зневіру. У всіх тих вище згаданих повітах ворожа пропаганда не дає жодних успіхів, тоді, коли наша находить пригожий грунт, щоб скріпити в населенні віру в неминучу наш[у] перемогу.

* * *

Бережанська окр.

І Н Ф О Р М А Т И В Н И Й З В І Т
за час від 15–30 вересня 1944 р.

I. Настрої мас.

Не дуже сподівані репресії більшовиків в м.[ісяці] вересні, спричиняли різні зміни в настроях укр. населення. Маса, побачивши, що більшовики не такі слабі, як вона це собі представляла в часі переходу фронту, глибоко розчарувалася. Безнастанні акції на села, арештування, терор НКВД, трохи зн[и]щ[ув]али людей фізично, а навіть подекуди морально. Ор[і]єнтація їх на самооборону страхувала, коли ця не зуміла, або не могла себе виправдати. Однак до більшого заникнення бад[ь]орості дійшло тоді, коли більшовики наважились робити акції ширшого розміру на ліси. То[д]і то розбиття деяких відділів в лісі (новозмобілізованих) та дальші компромітації самооборонних груп почали вщіплювати в укр. населення почуття менши скількості та меншивартісні у відношенні до ворожих військ.

А все[]ж таки до мобілізації в ряди ЧА населення ставиться в більшій скількості негативно. На це вплинули оповідання пере-

ходячих дезертирів (галичан), а також масово втікаючих червоноармійців – східняків про всякі страхіття на фронті. Така сама історія є з дівочим контінгентом до Донбасу на роботу. З жодного села не пішов до Донбасу добровільно майже ніхто.

Маса, хоч свідома того, що одинокий найкращий вихід з тої ситуації це творення більшої нашої військової сили, однак не дуже то відважно вступає до відділів УПА. Від цього здержують мужчин щораз більші репресії більшовиків, на ріднях [родинах], яких члени знаходяться в УПА або в підпіллі. Це прекрасно вміють використати більшрвики, вдаряючи на найслабшу нитку чуття нашого дядька, а саме: страшать вивозом на Сибір або до лягрів, конфіскацією майна і т. д. Така ворожа тактика приневолює деяких мужчин думати, чи не краще було б піти до ЧА. Такі думки вирінають в ширших колах, але покищо вони не дуже смілі. Інші постановляють ховатися до самого кінця, але це переважно ті, яких не манить жодне військове життя. Це боягузи, або не відривні від своєї землі гречкосії, що не хотять розуміти важности теперішнього моменту. Однак трап[л]яється досит[ь] поважна кількість молодиків, більш "розсудливих", а радше пізнодогадливих, які аж тепер переконалися, що найкращий для н[и]х вихід, це опинитися в УПА.

До більшовиків ставить[ся] населення з ненави[с]тю так, що тяжче знайти босячні таке число симпатиків як в 1939–41 р.

Приблизно від 15.IX.44 р. почали їздити по селах більшовицькі агітатори з "листами – як населення називає – до Сталіна". Зміст цього листа: з'ясування подвигів ЧА та подяка "батькові" Сталінові за "визволення" укр. народу з-під германського гніту. По перечитанні такого листа вони вимагають підписів присутних на мітінгу. Однак люди від того діла панічно втікають. Тому більшовики роблять всякі заходи, щоб в цьому зарадити, арештують в школі дітей, щоб цим примусити їхніх батьків прийти і підписатися, обкладають кілька прізвищ на цьому папері. В останньому часі почали а[н]гажувати до цеї роботи учительство, однак це не приносить жодних успіхів.

Свою пропаганду повели більшовики цього місяця в широкому маштабі, перепроваджуючи численні мітінги і використовуючи рівночасно кожну нагоду, щоб погрозити або промовити трудящим до серця. Однак вона знаходить не дуже то податливий грунт. Правда, люди здають контингент в сто процентах, але роблять тільки задля святого спокою. Їхні очеркнення і викр[и]влення нашої політики в душах мас цілковито не приймаються.

Маса є надто освідомлена, щоб вони могли її переконати і перевиховати.

До нашого рев. руху населення ставиться прихильно, радо його піддержує матеріяльними засобами. До незначних залом[а]нь доходить звичайно там, де дуже посилений ворожий терор. В грунті речі – люди вірять в Український Великдень і ця віра зростає з наростаючим конфліктом між Англією і СССР та зі зміцненням визвольного руху інших народів Европи.

З н[е]меншим призирством як до більшовиків, ставиться населення до поляків. Вістка, що поляки мають вибратися в Польщу принесла велике вдоволення серед маси. Часті наїзди польських боївок , терор міліції, рабунки і палення господарств і йому надокучили. Все ж таки українців тішить це, що між більшовиками і поляками загостр[ю]ється непорозуміння, внаслідок чого деякі польські групи намагаються помиритись з українцями, щоб спільними силами нищити більшовиків.

II. Більшовики.

а) Адміністрація: Міста в нашому терені майже в цілості опановані ворожим елементом. Тому адміністрація по містах лежить в руках совітів, полякі[в] і жидів. Українців по урядах стрічається дуже рідко, та і тих поляки намагаються усунути. З міст приїжджають на села прекрасні пропагандисти, переважно східняки, перепроваджують мітінги, розкидають летючки, в яки[х] як найчорніше представляють наш рух та закликають бандерівців покаятися. Вони закидують нам тісну співпрацю з гітл[е]рівцями, твердять, що ми заслабі щоб протиставитис[ь] СССР. Для помочі в тій роботі влада ангажує учительство. В народних школах учителюють переважно місцеві середн[ь]ошкільниці. Загально рівень знання учительських сил не дуже відповідний. Мимо того, влада наказує учителям більше звертати увагу на суспільну роботу, як на саме навчання. Нагляд над здачею 100% конт[и]нгенту, вислання всіх мужчин до ЧА, дівчат на Донбас – ось найважніший обов'язок теперішнього учителя.

В останніх тижнях старається влада серед укр. молоді зорганізувати якнайбільше піонерів і комсомольців, що однак доходить безуспішно.

б) НКВД і міліція: Вони намагаються змонтувати собі сітку донощиків, та це виказується важкою справою. Люди не дуже піддаються. Певне число сексотів трапляється, але наша строга розплата з ними стає пострахом для інших і параліжує всяку їхню активність.

НКВД береться за способи: висилає на села своїх людей-розвідчиків в виді втікачів з ЧА, ранених з СС-ів, або укр. партизанів, шукаючих зв'язків з нашими відділами. Ті, проходячи селами, нарікають на владу, розпитують про всякі події, про відділи, самооборону, де стаціонують, яка їх сила. Трапляються легковірні дядьки, від яких такий розвідчик засягне для НКВД цінні інформації. Крім цього, вживає НКВД ще другого способу: зловлених в часі облав арештують, [с]тягають з них слідства, послуговуючись при[]тім страшним тер[о]ром. По якомусь часі, витягнувши від слабодухів всякі, потрібні для них дані, випускають їх домів, та наказують їм доносити на НКВД все, що діється в селі.

Такої самої тактики придержується НКВД з арештованими. На села в[]цілі арештовань приїжджають НКВД-исти в товаристві польсько-жидівської міліції. Арештують людей за списками. Коли про дане село не знають нічого конкретного, приарештовують першого ліпшого господаря, та стараються щось з нього витягнути, "благаючи" його своїм способом.

У нас поважніших всипів, крім Перемишлянщини, і Зборівщини небуло, але і там проходить тепер ліквідування сексотів. Оскільки трапляються доноси, то переважно в мішаних селах – польської руки.

в) Рухи військ: Більшовики, переконавшись, що самі агітаційні мітінги є безуспішні, коли вони не мають військово-збройного опертя, відірвали поважну скількість червоноармійців з фронту, для зреалізування своєї цілі.

До Бучаччини приїхав відділ до с. Золотого Потока "Усмірітельная Рубаха" в числі 1500 чоловік. Час від часу відділ цей робить облави на ліси. В с. Коропці закватирував "Істрібітєльний баталіон", для нищення партизан.

Майже по всіх селах роблять більшовики облави на спілку з поляками. В відкритих теренах в часі облави окружують часами нараз кілька сіл, кого стрічають на полі, вбивають, кого в селі, забирають зі собою. В закриті терени йдуть з більшою силою і краще узброєні. Наперед провіряють ліси, яри, потім доперва відважуються в селі ночувати, щоб вдосвіта зробити облаву. В часі облави випитують жінок про бандерівців, шукають зброї, питають хто побив жидів. Кого злапають в лісі нещадно б'ють і мордують, мовляв це бандерівець, який настрашившись кинув в останньому моменті зброю. Звичайно по облавах уряджують мітінги, на яких хваляться своїми "подвигами" в боротьбі з укр. повстанцями, грозять тим, що не пішли до ЧА, вивозом родин та вин[и]щен-

н[я]м майна. Закінчують мітінги дуже лагідно, мовляв, вони тільки радять йти до війська, бо заки людей умундурують, вишколять, то війна скінчиться.

Все ж таки облави до ЧА, я[к] облави на Донбас (прим. в Бучаччині) не богато принесли користи. Їх висліди дуже скупі. Більше від 4–5 людей в селі не зловлять, бо деякі волять ризикувати життям, як опинитися в ЧА. Тому опасаються до останнього моменту втечею. (В Перемишлянщині більшовики в часі облав зловили в дванайцятьох селах 60-ох мужчин, а крім того 52-ох, які спасалися втечею, заб[и]ли).

З совітами можна стрінути жінок, що не гірше мужчин вивязуються зі своїх завдань, а деякі з них виказуються знаменитими терористами. Все ж таки в численних червоноармійців завважується нехіть до цеї роботи, а деякі стають навіть активними оборонцями населення перед своїми товаришами чи командирами.

III. Поляки:

Головну свою увагу скерували поляки на знищення українців. До цеї роботи вони взялися більш енергійно, як самі більшовики. Працюючи по урядах біля совітів і використовуючи при тому свої привілеї, стараються наставити владу до укр. населення якнайбільш ворожо. Вони стараються зломити нас матеріяльно [морально] – своєю пропагандою: Говорять, що відділи наші розбиті, що Анг[л]ія затвердила на західно укр. землях Польщу, що бандерівці, не мали жодної більшої зброї крім фінок і крісів, України ніколи не здобудуть. Поляки, перебрані за українців, їздять по селах більшими або меншими групами, вдають, що бояться більшовиків, питаються за відділами. Людей, які їм повірять і щиро розмовляться, арештують і розстрілюють.

Їхня організація діє тепер досить широко, легальним способом – при міліції військово вишколюються її молоді члени. На розвідку орг. сітка висилає старших жінок, які вдають типових спекулянтів. Ті хитро та спритно обсервують терен та збирають цінні для себе матеріяли від наших балакучих жінок.

Останньо влада проголосила мобілізацію поляків від 18–36 р. Вони не йдуть. Дня 3.IX.44 р. польська поліція дістала наказ голоситися до ЧА, але і ті покищо не голосяться. Всі в "сек[рет]і" говорять між собою, що так, як українці здобули собі Самостійну Україну при помочі Гітлєра, так вони здобудуть Самостійну Польщу при помочі "батька" Сталіна.

* * *

ВІСТІ З ТЕРЕНУ.

І. Бережанщина.

1.IX.44 р. о год. 10-ій перед полуднем з м. Козови до с. Кального приїхало підводами 11 ляхів, 7 НКВД-истів, 8 червоноармійців, голова та секретар Козівського району. Село обложили чотирма скорострілами і зігнавши людей силою, зробили мітінг, на якому визначили здачу контингенту в 100% д[о] трьох днів, та загрозили селянам карою за співпрацю з бандерівцями. Вони наказували гнати бандерівців зі села сокирами, вилами та лопатами, як бунтівників проти держави. Виїжджаючи зі села, поляки вдерлись до хати Райтера Михайла та вкрали два годинники і убрання. Зі села забрали 8 штук рогатої худоби.

2.IX.44 р. в напрямі з Дунаєва на Дрищів[97] їхало підводами около три сотні більшовиків. Для приспання уваги населення, говорили, що втікають розбиті з фронту домів. За Дерешевом розтаборилися і заночували. На другий день рано о год. 7-ій рано почали бити зі скорострілів та наступати на ліс, в якому було три рої самооборони з с. Поручина. Коли більшовики підійшли під ліс, самооборона відкрила вогонь. Жертвою вп[а]ло 4-ох червоноармійців та один командир. Самооборона без втрат відступила в дунаївські ліси.

По переведенні облави в поручинському лісі ті самі більшовики перейшли на облаву сіл Рекшин і Стриганці. Тут наткнулись на самооборонні відділи зі згаданих сіл та с. Вербова. Нав'язався бій, у висліді якого було: 20 більшовиків вбитих і кількох ранених. Втрата самооборони 7 осіб, крім того вбито двох господарів зі с. Стриганець, які ховалися в лісі.

2 на 3.IX.44 р. поверх три сотні більшовиків окружили місто та село Нараїв. Ранком о год. 7-ій увійшли рівночасно зі всіх сторін до міста і села, та почали стис[л]і розшуки по городах, хуторах та полі. Підчас облави вбили 11 осіб. З поля пішли в ліс та почали бій з місцевою самообороною. З нашої сторони впав Олексів Стах, років 18, зі сторони більшовиків один вбитий, один тяжко ранений. Самооборона відступила. В селі більшовики спалили 20 господарств, забрали 30 пар коней та зруйнували могилу Героїв.

4.IX.44 р. приїхали більшовики знову до села, писали мужчин до армії, робили розшуки по селі, палили стіжки сіна, мовляв, тут сплять бандерівці. Підчас тої акції відшукали криївку, в якій було 18 осіб. Криївку відшукали в цей спосіб, що в[]час свойого

[97] Тепер с. Надрічне Бережанського р-ну.

ходження по селі гукали: “Василю, Степане, виходь бо сих уже не має, в селі вже спокійно”. Спровокований цим господар виліз з криївки, та таким чином зрадив всіх, що силою факту мусіли вилізти з криївки. Того, що виліз перший, більшовики розстріляли, решту інших забрали.

5 на 6.IX.44 р. самооборона з Нараєва робила заставу спільно при відділі Романа. Відділ відійшов, залишаючи самооборону на даному місці. Недалеко від цього місця стояли відділи: Рена, Крилатого і Голки. 6.IX. більшовики обступили ліс і натрапили на самооборону, при чому почали бій. Самооборона по короткій перестрілці розбіглась малими групами по лісі, де майже цілу добу вела перестрілку з більшовиками. У висліді цего бою впало зі сторони самооборони 7 осіб, 4-ох від ворожої кулі, 3-ох розірвалось власною гранатою, нехотячись дати живцем в більшовицькі руки, 6 осіб впало без вісти, 3-ох, заховавши зброю, попали до тюрми, ранених було 5 осіб.

7.IX.44 р. з Нараєва виїхало 2 сотні більшовиків. Одна сотня через с. Рогачин поїхала на Куряни, а друга зі сторони того села обступила ліс. 8.IX. число більшовиків збільшилося до 1200 осіб. Того самого дня почали наступ на ті ліси, де були наші відділи. По двогодинному бою наші відділи відступили, а радше розбіглися з тих причин, що відділ був новозмобілізований. По боротьбі на побоєвищу знайдено звиж 30 осіб вбитих з нашої сторони.

9.IX.44 р. до с. Ценева приїхало з Козови 13 НКВД-истів і 4-ох поляків. Около 13-ої год. задержалися коло млина, не задержуючи навіть мотора, обступили млин та кілька увійшло до середини. Не л[е]гітимуючи нікого забрали 4-ох мужчин, які мабуть відповідали їм з обличчя, кинули їх на авто і поїхали до Козови.

17.IX.44 р. о год. 9-ій рано приїхало з Козови до Золотої Слободи 25 НКВД-истів з поляками на облаву. В часі облави зловили 35 мужчин, яких забрали до Козови, як арештованих.

19.IX.44 р. з Козови около 9-ої год. рано до села Ценева заїхало понад 100 більшовиків з поляками. На село наступали з трьох сторін. Ввійшовши в село, лишили за собою застави і довкола нього стійки. Дя[д]ьки втікали в сторону глибокого яру, що тягнувся на захід від села. Більшовики постійно втікали в тому напрямі, куди втікали дядьки. Недалеко коло самооборони лежало двох ранених наших воїнів. Самооборона, побачивши перевагу більшовиків, почала відступати, але натрапивши на більші стійки, почала битву, у висліді якої впав наш санітар і ранений. Добігши до побитих більшовики стягнули чоботи, били прикладами і коло-

ли штиками трупів. Ціллю наїзду більшовиків, було зловити 10 осіб, яких мали на списку. Це був всип одного з арештованих в селі 9.IX. Однак зі списка не зловили нікого. Натомість арештували двох селян. На місці, де перебувала самооборона і хорий, більшовики знайшли радіо, машину до писання і кілька військових плащів. Все [ц]е викопали з землі. Господарство спалили. О 15-ій год. виїхали до Козови.

19.IX.44 р. о год. 7-ій більшовики з поляками в числі трьох сотень зі сторони Урманя і Вульки[98] почали наступати на хутір так званий Поручин і Залужа [Залужжя]. В цьому місці кватирували наші відділи (Остапа і Боднаренка [Бондаренка]). Почався бій, який тривав від год. 7-ої вечора. Вислід: убито понад 100 більшовиків та здобуто три міномети, багато зброї і амуніції. По нашій стороні двох вбитих і трьох ранених. Більшовики своїх ранених перевозили через Урмань, та роблячи мітінг сказали, щоб люди дивилися скільки вони набили бандерівців.

Поляки: З Тавурова [Таурів], Будилова вибралось кілька польських родин, мабуть на захід. Поляки говорять, що більшовики з Галичини виберуться, бо вона перейде в склад польської держави. Говорять поміж собою, що у Львові і в Тернополі будуть створені польські дивізії, які мали б удержати лад і порядок при відступі більшовиків з Галичини. Поляки разом з більшовиками ширять пропаганду, що підчас облав забрали 600 укр. повстанців разом з табором. Останньо поляки почали говорити, що виберуться на захід, але заки виберуться, то багато шкоди нароблять українцям, щоб пам'ятали, що тут були поляки.

22.IX. арештували більшовики в Бережанах 10 поляків в серед-н[ь]ому віці підозріваючи їх, що роблять підпільну роботу. Ще дня 3.IX. при роботі коло моста в Бережанах більшовик з поляком говорив таке: поляк говорив, укр. партизани крім крісів і фінок не мають жодної іншої зброї, тому легко їх знищити. Але більшовик заперечив, кажучи, укр. партизани мають не тільки кріси і фінки, але гармати, скорострільні, гранатомети, а навіть літаки. Як доказ покликався на стрічу з УПА в Карпатах. Більшовик сказав, що треба йти в союзі з українцями, бо інакше не поб'ють германа.

Сексоти. 5.IX.44 р. в с. Лапшин повішено голову села Ярему Івана за донощицство на НКВД. В 1940–41 р. він був секр[е]тарем сільради. Працював на дві руки, хилючись більше на нашу сторону. Більшовики покликали його тепер знова на голову села. Щоб прислужитися більшовикам Ярема подав великий спис людей

[98] Тепер с. Волиця Бережанського р-ну.

через який богато селян мусіло піти на роботу і до ЧА. На пропозицію з нашої сторони, щоб вступив до самооборони, він не тільки відмовився, але ще доніс на НКВД, що в нього було 15 бандерівців і казали йому йти зі собою.

Загальне. По Бережанщині часто переїжджають невеликі відділи війська, від 10–300 жовнірів, для ліквідування нашого руху. Вони узброєні в фінки, кріси та пістолі. Мають часо 3–4 кулемети, 1–2 гранатомети. Танків і гармат незапримічується взагалі. В більших відділах находяться пере[ва]ж[н]о партійні, мало поляків. Таких відділів більших богато не має, бо нігде не роблять облав на ліс рівночасно в двох місцях. Натомість тих менших груп є більше і таких випадків на села в одному дні стрічається досить багато.

II. П і д г а є ч ч и н а.

4.IX.44 р. до с. Яблонівки [Яблунівка] приїхало 2 НКВД-исти і 5 поляків, жадаючи тих хлопців, яких мали на списку. Хлопці втекли, а вони забрали 5 коней, 7 штук рогатої худоби та один віз.

5.IX.44 р. до с. Волиці приїхало около 150 осіб війська, з того було 20 більшовиків, а решта поляки. Заїхали зі сторони ліса, хотіли робити облаву, але люди втекли. Другого дня робили те саме, але наслідки були ці самі. 8.IX. переходило через це село около 500 більшовиків. Йшли з Монастириськ в напрямі Завалова. Були узброєні в кріси, фінки та скорострільні, говорили, що йдуть на фронт.

10.IX.44 р. до Старого Міста (к.[оло] Підгаєць) приїхали організатори молоді до піонерів і комсомольців. Молодь не зійшлася. 14.IX. до сільради цього ж села прийшло зарядження, щоб поляки від 18–36 р. йшли до ЧА. Поляки поставились до того цілком негативно.

11.IX.44 р. в с. Сільці (к. Підгаєць) відбувся мітінг, на якому жидівка говорила, щоб люди здавали контингент, ставились до реєстру, при тому відчитала "сталінську конституцію" і жадала підпису від людей. 17.IX. о год. 14-ій була облава в цьому селі. Совітів було около двох сотень. Зловили 7-ох мужчин, з того трьох пустили. 18.IX. приїхала до цього села польська міліція в числі 200 осіб та робили облаву на дівчат, але нікого не зловили.

18.IX.44 р. до с. Голєндра прийшло з ліса до селянина, що орав на полі, 6 узброєних мужчин. Вони питали селянина, чи в Підгайцях є багато війська, чи в селі є зброя і чи через село переходять партизани. Селянин не відповідав нічого. Ті пішли до других господарі[в], що також орали на полі і почали розпитувати

про те саме. Необережні господарі, що знали, про те розказали. Одначе виказалось, що це поляки, бо з ліса вийшло ще двох і забрали цих людей до Підгаєць.

20.IX.44 р. до с. Мужилова приїхали більшовики і обложили село зі сторони ліса. Зловили 4-ох мужчин, 3-ох пустили. Того самого дня переїжджало через село 100 більшовиків з поляками в напрямі Раківця. Вечером вернулися до Мужилова. Деякі з них перебралися в вишиванки і мазепинки, ходили тихенько по селі і просили людей, щоб їх сховали, бо в селі є поляки. Однак нічого не скориставши поїхали до Підгаєць. Дня 20.IX. приїхало трьох більшовиків до цього села, заїхали до одної жінки і обрабували її. Але жінка здогонила їх, одного порядно вибила, "що аж кров'ю заївся". Другий обороняючись раний ту жінку в ногу і фірмана.

21.IX.44 р. [в] с. Раківці (Стрипа) прийшли до господаря Зазулюка 4-ох більшовиків і питали за синами. Коли вони виїхали зі села, син Зазуляка, що мав недалеко боївку, дігнав їх під Іщковом [Ішків], але ті лишили фіру і через став втекли.

25.IX.44 р. о 13-ій год. до с. Божикова приїхало авто поляків. Авто відїхало до Бережан, а поляки лишились і почали стріляти в будинки. Від стрілів занялося 7 нумерів, які згоріли. Поляки втекли лугами в напрямі Потутор.

26.IX.44 р. о год. 6-ій робили більшовики в с. Божикові облаву. Зловили 4-ох мужчин, з яких 2-ох пустили.

19.IX.44 р. в Сулевах коло Мужилова закватирував відділ поляків в силі 150 чоловік і оперує тепер по довколишніх селах.

22.IX.44 р. в селах Швейків, Гологочі [Голгоча] і Вербів арештували совіти поляків. Поляки організуються тепер в більші відділи, щоб протиставитись більшовикам.

22.IX.44 р. 4 сотні більшовиків окружили табор Тура, який містився поблизу Затурина. Зі сторони Монастириськ приїхало 2 авта і 13 фір та окружили табор від сторони Маркови. О 7-ій год. рано розпочали більшовики бій. Найгарячіша пальба тр[и]вала від год. 11–13-ої. Наш табор розділився на дві частині: одні прорвалися в напрямі Швейкова, де в поблизу Гути[99] звели бій, що тривав півтора години. Друга частина подалася в напрямі Лиси. Наш табор начисляв около 2-ох сотень осіб. Більшовики наступали на табор 6 разів. В кінці дійшли до табору на віддаль 300 м., наступаючи з горба на наших, що заняли становище на долині. Вороги були узброєні в гранатомети і мали 3 гармати. Скільки впало більшовиків не відомо, але на другий день в Підгайцях

[99] Хутір Гута тепер в складі с. Затурин Підгаєцького р-ну.

хоронили 5-ох командирів. З нашої сторони впало 40 стрільців, крім того 19 мужчин з Середнього, 6 з Затурина і 1 жінка. Впав лікар Славко, правдоподібно один чотовий. (В Затурині є дві учительки "польські українки", які дали більшовикам докладні інформації щодо табору).

26.IX.44 р. сотня москалів виїхала з Носова в напрямі Бокова. Розділившись на дві частині, одні завернули до Носова, а другі розстрільною розбіглись на Кримну[100], до господаря Бойка, де містилася наша жандармерія (4 особи). Прийшовши на подвір'я, вони почали стріляти до хати. В хаті застали лиш одного боєвика. Його на місці вбили, а господарство спалили.

26.IX.44 р. прийшло до с. Сільця 3 сотні більшовиків з міста Бережан. Село окружили і перейшли розстрільною в ліс. Провіривши ліс пішли на Тростянець, відтак п[о]далися на Молохів. Були узброєні в фінки, кріси, ППШ. 29.IX. пополудні о год. 5,30 прийшло 60 більшовиків до цього села зі сторони Божикова. Перейшовши городами села подалися в напрямі с. Славятина, тут зробили засідку, зловили одного хлопця і його застрілили. 10 хвилин пізніше попало в цю засідку 4-ох наших хлопців з СБ. Більшовики посипали на них стрілами. Однак хлопцям вдалося щасливо втекти, а вороги панічно вернулися на Сільце. 29.IX. більшовики подалися знову зі Сільця на Славятин, де злучилися зі своїми частинами, які окружили Шумляни зі сторони ліса. Того дня прийшла частина більшовиків з Божикова та зробили докладний трус на Сільці і Лозах[101]. Около полудня подалася ця сама частина на Шумляни. В дорозі до Славятина стрінулися з одною частиною більшовиків двох наших провідників Андрій і Джек. Андрія більшовики ранили, а Джек втік. Тяжко ранений Андрій вбив ще кількох більшовиків, а сам застрілився. В Паранчиному Жолубі коло Славятина зловили більшовики 17 мужчин. Ці самі зловили ще 6-ох мужчин в Шумлянах. Сильних розшуків за криївками не було. Жінок розпитували, де їхні мужі і брати. В кого знайшли військову книжку, брали з тої родини жінок.

30.IX.44 р. вертаючись більшовики зі Славятина несподівано заскочили на присілок Морги (Сільце) тут забрали 7-ох мужчин.

Вислід облави: в селах Божиків, Сільце Божиківське[102] зловили більшовики около 12 мужчин. В Славятині, Тростянці, Шумляни, Боків около 54, з того 4 вбито.

[100] Хутір Кримни тепер в складі с. Носів Підгаєцького р-ну.

[101] Хутір Лози тепер в складі с. Божикова Бережанського р-ну.

[102] Сільце-Божиківське тепер с. Квіткове Бережанського р-ну.

Різне. 26.IX.44 р. робили більшовики облаву на присілок Кримку [Кримни], де зловили наших двох хлопців з СБ. Деякі селяни виступили проти цього, чому група, яка знаходилася тоді в селі, їх не відбила. Вони говорили: “ми тих партизанів годуємо, а вони лише втікають”.

Влада до поляків ставиться більш прихильно, як до українців, але поляки з того не задоволені. Вони говорять між собою в секреті, що їх заберуть до армії, а жінки лишуться на українські ножі, що було б добре, якби тих українців взагалі не чіпали, і ін.

Майже кожного дня переходять дизертири з ЧА і говорять, що досить їм війни. Один говорив, що йому писала жінка, хай приїздить додому, бо там вже по війні, прийшло якесь незнане військо, дало їм корову, поле, а від них нічого не беруть.

Населення говорить, що поляків мають виселювати на захід, українців на схід, а тут мають населювати укр. комуністів. Недавно в Угринові був мітінг, на якому говорили, щоб укр. дівчата їхали на Донбас, а польські на вишкіл санітарок.

26.IX.44 р. більшовики пригнали до Підгаєць зі сіл около 200 поляків. Долучили ще трохи в місті і погнали в напрямі Зарваниці. Поляки деякі йшли з букетами і співали, а деякі плакали.

III. Рогатинщина.

23.IX.44 р. до с. Дібринова приїхала одна рота червоних на облаву. В їх руки попав один з В.П.[Ж.] – одного відділу, який поблизу стаціонував. Цей жандармерист запровадив червоних майже на самий табор. На щастя вони натрапили на табор Сіроманців, які рішучим протинаступом відкинули більшовиків. Червоні втратили около 50 осіб вбитими і 50 пораненими. Сіроманці втратили 4-ох вбитими та 5-ох пораненими. Крім того здобули 3 дихтярі, 3 фінки, 21 крісі. Крім того люди з поблизьких сіл знаходили в корчах кріси, фінки та вбитих НКВД-истів. Між вбитими був старший лєйтенант рогатинського НКВД. Влада наказала людям з с. Дібринова висипати високу могилу червоним героям. Тепер відбуваються в повіті масові арештування. В одному тільки районі на протязі двох тижнів арештовано 60 осіб. 32 особі з того вивезли до Станиславова 28 відпустили до дому, зобов’язуючи їх стати донощиками.

В с. Лукавці [Луковець-Вишнівський] польська боївка в числі 60 осіб, яка час від часу робить наскоки на наші села, вбила в с. Черневі 6 українців та кур’єрку з Посвержа. В відплату за це наша боївка зліквідувала 42-ох до[н]ощиків поляків.

Жиди: жиди частинно заняли пасивне відношення супроти нас, частинно пішли на донощицьку роботу. З нашої сторони зліквідовано 7 донощиків – жидів.

До сіл Заланів, Черче повертають ранені з новомобілізованих відділів ЧА. Вони оповідають, що їх вишколювали тиждень без зброї, відтак умундурували, дали кріси, по 250 шт. амуніції і відправили в першу лінію під Кросно. Оповідають, що німці б'ються скажено, занимають місця по горах і творять з червоноармійців гори трупів і ранених. Командирами галичан є самі східняки. На 15 наших припадає один червоний. Втечи з фронт[у] або перейти на німецьку сторону є неможливо.

До села Кліщівна повернув до дому втікач з ЧА. Він втік з[-]за Львова. Розповідає таке: втікаючи він забіг припадково до польської хати. Він настрашився, але полька сказала, щоб він не боявся, що вона його переховає, бо українців з поляками спільна доля тепер єднає. Рано, коли все вспокоїлося, вона його випровадила та спрямувала на дорогу в ліс. В лісі він стрінув польських партизанів, почав удавати поляка, але ті пізнали, що він українець. Казали йому, щоб він не боявся, бо поляки і українці мають тепер одного спільного ворога. Вони його спрямували дальше на дорогу, говорячи, йди туди там стрінеш своїх.

По нашім повіті ходять чуд[е]рнацькі чу[т]ки: Англійці більшовикам заборонили йти в ліс, на конференції США затвердили Польщу та Україну, угода між Англією та Німеччиною.

IV. П е р е м и ш л я н щ и н а.

5.IX.44 р. о год. 12-ій приїхало до с. Біла 2 поляки та 2 жиди НКВД-исти. Після списку взивали до сільради підозрілих їм мужчин та жінок.

6.IX.44 р. більшовики заїхали до с. Осталович, а звідси вечером розстрільною зайшли до с. Ушкович. Обстрілювали ліс та рівночасно села. Більшовики зловили 2-ох хлопців та одного з них ранили. Більшовики раненого взяли на допити і цей все виспівав, що знав: хто він такий, куди втікає, де міститься боївка. Обох хлопців більшовики забрали до Перемишлян. Про цей всип зі сторони боєвика розказав одному чоловікові поляк, який мав бути наочним свідком цього.

7.IX.44 р. до с. Лагодів приїхали більшовики, зробивши мітінг, спалили два господарства, а саме: Прилубчака Михайла, – бувшого підрайонового та матері його жінки Теклі Макар. На тих людей були всипи.

7.IX.44 р. відділи, які стаціонували в лісах сіл Прибин[ь] і Любешка, звели бій з більшовиками. Сотня Яструба по сутичці з більшовиками продерлася через більшовицьку заставу, втративши одного стрільця, якого більшовики зловили і зараз він сидить в тюрмі в Бібрці. Сотню Дира, яка осталась окружена в лісі, вдалось більшовикам розбити.

Ці самі більшовики цього самого дня, вертаючи з облав ліса, зробили акцію на с. Кореличі. Підчас акції вбито боєвика Орла та арештовано сотенного самооборони та кілька рядовиків. По допитах їх звільнено.

10.IX.44 р. до с. Волкова [Вовків] приїхала більшовицька міліція (один поляк та три жиди). Зайшли до господаря Чорнецького Михайла та питалися, де ділися місцеві жиди і хто їх побив. Не одержавши позитивної відповіди, зробили в хаті ревізію, однак нічого не знайшли.

11.IX.44 р. через с. Болотню, [в] напрям[і] з Бережан на Перемишляни, провадили більшовики 400 мужчин. Більшовиків було около 50.

11.IX.44 р. о 10-ій год. рано до с. Біле прибула міліція з Дунаєва і зловили 3-ох людей, яких мали на списку: Панчишина Василя, Миханів Михайла і Білець[к]ого Антона. Забравши їх зі собою від'їхали в сторону Дунаєва.

17.IX.44 р. до с. Тучне приїхали більшовики в числі 250. Обступивши село, зловили кількох мужчин до армії та спалили 10 господарств. На списку мали 15 родин. Забрали лише 4 родині, бо інших не вдалося їм зловити. Відїхали в сторону Перемишлян.

19.IX.44 р. в 4-ій год. ранком окружили більшовики с. Унів. Між ними була польська міліція та один місцевий жид. Дали наказ, щоб до пів години люди здали контингент в 100 %. Опісля перепроваджували ревізії по деяких хатах. Станичній грозили вивозом, якщо до її дому будуть заходити чужі люди. Зловлено 21 мужчин до армії та 5 родин вивезли зі собою: Боренько Іван (4 особі), син у відділі, Войціх Дмитро (2 особі), хворого стягнули з ліжка, Войціх Марія (2 особі), Зінек Ст[е]пан (4 особі), бувший громадський поліціянт, Нуд Андрій (2 особи), син при районовій боївці. Забраним людям зліквідовано господарства, забрано майно. Від'їхали в 6-ій год. вечером в сторону Перемишлян.

19.IX.44 р. до с. Лагодів приїхало кількох більшовиків між ними були поляки з Лагодова і Винник. Питали за людьми, яких мали на списку. Тому, що їх не найшли забрали 5 шт. худоби та спалили 7 господарств. Перед вечером відїхали в сторону Львова.

19.IX.44 р. приїхали більшовики трьома автами до с. Подусів. Забрали 36 шт. худоби. Того самого дня приїхало ще 10 фір НКВД-истів. Вони зловили одну дівчину, яка йшла на розвідку до с. Біле, та відїхали до Білки. По полудні 2 авта з худобою від'їхало в напрямі Новосілки, а одно авто лишилося в селі. Около 5-ії год. то авто виїхало зі села і стрінулося з боївкою з другого району в числі 10 стрільців. Двох більшовиків вбито, двох ранено, а двох втекло. Ранених більшовиків забрав до себе Зварич Семен і на другий день відвіз до Перемишлян.

20.IX.44 р. до с. Костенів приїхало около 25 більшовиків за контингентом. Секретар, користаючи з того, що більшовики є в селі, подав список мужчин, які не пішли до армії, лише ховаються (10 мужчин).

20.IX.44 р. гнали більшовики через с. Янчин[103] з Бережан в напрямі Перемишлян наловлених людей в числі 300 осіб.

20.IX.44 р. о 4-ій год. рано більшовики в числі 250 осіб окружили с. Липівці, перевели ревізію по деяких хатах, між іншим на зв'язковій хаті, знайшовши 10 клг. масла[, з]агрозили, що підмінують це господарство, бо тут зупиняються бандерівці. Того дня зловили 27 мужчин до ЧА, та вивезли родину кущевого Синього, сконфіскувавши майно.

21.IX.44 р. до с. Білка приїхало 25 більшовиків і скликали людей на мітінг. Перед мітінгом ходили по[]хатах, шукаючи за мужчинами, та питали за бандерівцями. Між іншим говорили, що їм донесено, що ніччю через це село переїжджали бандерівці в числі 60 осіб, а 10 переїжджало днем. Фактично так було, отже вже мусів хтось їм про це донести. Того самого дня зловили більшовики 16 мужчин до армії, а після мітінгу від'їхали до Перемишлян.

22.IX.44 р. о 4-ій год. рано окружили більшовики с. Вишнівчик. Зловили 39 мужчин до армії (від 35–40 літ). Того самого дня пополудні приїхала міліція, в склад якої входило 3-ох більшовиків, 2-ох поляків і один жид. Жодних репресій не було, лиш загрожено вивозом.

24.IX.44 р. о 4-ій год рано до с. Подусів приїхали більшовики в числі 60 осіб. Між ними б[у]ли поляки та жиди. Зі собою мали гранатомети та гармати. Вони обстрілювали ліс, але до ліса не й[ш]ли. Господарства, які мали на списку, облявши бензиною спалили (73 господарства), та забрали багато худоби. Підчас акції вбито дві особи (дівчина та мужчина 45-літній). Зловлено 6 мужчин, яких забрали зі собою. Від'їхали около 1-ої год. пополудні

[103] Село Янчин тепер село Іванівка Перемишлянського р-ну.

25.IX.44 р. около год. 5-ої рано більшовики окружили село Волків. По деяких господарствах перевели ревізії. Забрали слідуючі родини: Висоцький Степан (4 ос.) – родина станичної, Якимів Михайло (2 особи), Стецьків Василь, Марич Ксеня та Висоцький Панас. Їхнє майно сконфісковано. В селі забрали багато ярини, збіжжя та м'яса. Зліквідували господарство бувшого солтис[а] Сторожинського Михаіла (родина вспіла втекти). Більшовики, як тільки ввійшли до села, вступ[и]ли до місцевого поляка Мазурчака Яська, та мали з ним якусь раду. З більшовиками ходив по селі голова сільради Бучковський Іван та докладно про все їх інформував. Більшовики виїхали зі села о 4-ій год.

25.IX.44 р. більшовики окружили рівночасно с. Брикун. Примінювали цю саму тактику, що в Волкові та забрали 4 родини, а їхні господарства зліквідували.

24.IX.44 р. до с. Полюхів [Малий Полюхів] вдерлося 9 поляків. Підпалили господарство Чирського Володимира та втекли. Від цеї пожежі занялося, ще два господарства.

Різне:

8.IX.44 р. повішено жінку в селі Липівцях, яка говорила багато нісенітниць, тим самим шкодила нашій роботі. В тім самім селі зліквідовано 1 родину (чоловіка та жінку), які займались доно-щицт[в]ом та мали зв'язки з більшовиками та поляками.

10.IX.44 р. вечером знищили родину Лаби Олекси в с. Лагодів [з]а провокаторство. Родина мішана польсько-українська. Дочка, Лаба Марія, працювала на услугах НКВД. Тої самої ночі роз-стріляно польку Красілович Марію, за співпрацю зі своїми синами на користь більшовиків, які є в Перемишлянах.

21.IX.44 р.: в с. Білка знищено сексотку, яка видала в руки більшовиків місцевого господаря.

21.IX.44 р. до с. Брикун заїхало кількох поляків, які є при поліції та забрали 2 польські родини до Перемишлян.

25.IX.44 р. через с. Ладанці переїжджав поляк із Плитинич [Плетеничі] в цілях розвідки, його зліквідовано.

19.IX.44 р. знищено в с. Добряничі голову сільради за співпрацю з більшовиками. В селі Прибині того самого дня знищено 3 особі за донощицство.

17.IX.44 р. повішено голову сільради, який подав 15 родин.

18.IX.44 р. знищено голову сільради за донощицство.

29.IX.44 р. в с. Борщів зліквідовано жінку, яка працювала на услугах НКВД.

21.IX.44 р. знищено родину Курмана Дмитра за донощицтво. Господарство зліквідовано.

Бувший член ОУН (за Польщі) [Колод]ій Володимир після приход[у] більшовиків в 1939 р. став першим комсомольцем та активним працівником (мав би бути при морд[у]ванні нашого населення в 1941 р.). Пізніше разом з більшовиками втік на схід, тепер прибув знова на наші терени та працює в районі при НКВД. Постарався вирвати з рук більшовиків людей з Подусова, які були арештовані. Він сказав, що буде поступати так дальше, щоб направити свої похибки та бути корисним для свого народу.

В с. Вишнівчику більшовики зловили сот. самооборони (наддніпрянця) Марченка Андрія. Більшовики ведучи його на розстріл сказали: "от, сволоч, розстріляємо", він відповів: "я гордий з того, що гину за [У]країну". Пращаючись зі жінкою закликав: "прощай Насте, Україна кличе".

До одного селянина в с. Оста[л]овичах сказав більшовик так: "бандеровци заскоро взялися до роботи. На це ще [не] час, що вони роблять, однак я вірю, що Україна буде напевно".

В селі Янчин більшовики, які перебували говорили таке між собою: "от товарищ кидай усе, та удірай домой. Київ забрали партизани і там вже Самостійна Україна".

Полька Степанія Сипко зі с. Чемеринці їздил[а] з більшовиками в ліс та вказала місце, де крилася боївка та самооборона. Та сама полька збирала матеріяли та посилала до Віциня [Віцень], ще підчас німецької влади.

V. З б о р і в щ и н а.

9.IX.44 р. в с. Калинім [Кальне] НКВД арештувало 2 дівчині: Гнатів Марію, Ткачук Юлію і Нищоту Евгена. Арештовано їх підступом в цей спосіб, що прикликано їх до гуральні до праці, де вже ждало на них НКВД. Їх арештували і вивезли до м. Поморян. Марію Гнатів за два дні перевезено до Зборова, Ткачук Юлію випущено, Нищоту Евгена правдоподібно замучено.

15.IX.44 р. в цьому селі около першої год. пополудні НКВД знову арештувало 2 дівчині. Одна з них Боднар Текля призналася на НКВД до кого носила штафету, подаючи прізвище, і її звільнено. Другу держать в Поморянах.

9.IX.44 р. до с. Годова коло 6-ої год. ранком прибуло 6 фір НКВД-истів. Їх було около 30 осіб добре узброєних та мали 2 танкетки.

10.IX.44 р. около 10-ої год. рано в місті Озірна НКВД арештувало одну дівчину (станичну) Леськів Зену. Арештували її підступом. Прийшов до неї дижурнй сільради, щоб вона прибула до канцелярії, бо її покликає голова сільради в важній справі. Коли вона прийшла, на неї вже чекало 2 НКВД-исти, які забрали її зі собою. В тюрмі в Зборові держали її 1 тиждень і питали: про бандерівські рухи в місті Озірній, про збірки і т. п. Коли вона нічого не сказала, її випущено.

10.IX.44 р. в с. Пліснянах около 10-ої год. рано НКВД арештувало Процика Івана. НКВД-истів було 2, яких привіз сексот з с. Славної – Зарицький Осип, який працює тепер в м. Зборові міліціянтом.

10.IX.44 р. ранком около 7-ої год. в с. Нестюках НКВД арештувало одну дівчину Околіт Анну і вивезли до т[ю]рми в м. Поморянах.

10.IX.44 р. в с. Чистопади ранком около 6-ої год. прибуло 30 НКВД-истів з м. Залозець. Частина їх обступила село, а друга пішла до села. Тут почали робити ревізії, шукаючи за станичним і ще одним молодим хлопцем, які невідійшли до ЧА, а ще досі криються. Не знайшовши нічого, НКВД від'їхало о 11-ій г[од].

11.IX.44 р. около год. 10 прибуло знова 30 НКВД-истів до того ж села, шукаючи за тими самими людьми. Перевели стислу ревізію в 10-ох господарів, одначе нічого не знайшли. Пограбували людей, арештували батька того хлопця, який криється, та ще двох 60-літніх мужчин і від'їхали.

15.IX.44 р. в с. Нестюках арештовано Романів Степанію.

16.IX.44 р. около 10-ої год. в с. Розгадові НКВД арештувало Коваля Михайла та Наливайка Михайла.

16.IX.44 р. о год. 9-ій рано до с. Ярчовець прибуло 10 НКВД-истів (одягнені в цивільне подерте убрання і зі зброєю). Шукали за військовими речами і за зброєю у 83-ох господарів. Зброї не знайшли. Забрали 2 коци, мотор від мотоцикля, чоботи і від'їхали до м. Зборова о год. 12-ій. До села [с]провадив їх секретар сільради Ілівський Евген (поляк), тому, що обікрали його батька. В тім селі є сексотка (полька) Гречальська Юзя, яка мешкає в голови сільради, співпрацює з НКВД та майже що другий день ходить до м. Зборова. В м. Зборові є 30 вязнів: 25 мужчин, 5 жінок.

16.IX.44 р. около 6-ої год. ранком в м. Поморянах арештовано 3-ох осіб: Бодака Василя, Макуха Василя, Павлюка Володимира.

16.IX.44 р. в с. Розгадові около 5-ої год. пополудні НКВД арештувало Чорну Михайлину (зв'язкова), яка працювала в цьому селі на пошті.

18.IX.44 р. около 10-ої год. ранком в м. Поморянах відбувся мітінг, на якому складали подяку "батькові" Сталінові і ЧА, за визволення з під нім. окупанта. Після мітінгу примушували всіх присутніх підписуватись, хоч ніхто не знав нащо. Люди, одні за одним виходили з мітінгу, а підписались лише поляки. Такі подібні мітінги більшовики роблять по інших селах, не кажучи ясно нащо ці підписи, однак дуже мало людей підписується.

19.IX.44 р. в с. Хоростець арештувало НКВД в дорозі до Козови Пястецького Осипа (кущевий) та Порлицю Максима. Вони везли на контингент яйця. НКВД зробило ревізію на фірах, перекинули всі яйця, опісля зревідували обох мужчин. В Пястецького знайшли штафету і ляк. Їх арештовано і забрано до тюрми в м. Козові. По кількох днях їх з тюрми випущено.

22.I[X].44 р. з м. Поморян вивезено 5 родин: Ничаїв, Квітів (3 особі), Бодаків (3 особі), Вихрів (3 особі), Павлюків (3 особі). Забрано дітей та старців і повезено в напрямі м. Золочева, правдоподібно до лягрів.

22.IX.44 р. НКВД робило стислу ревізію в одного господаря в м. Озірній. Переглядали найменший куток в хаті, перекидали снопи та шпигали дротами в стодолі, а навіть на подвір'ї і на городі в бур'янах. Нічого не знайшли.

23–24.IX.44 р. до с. Озерянка, прийшло двох невідомих людей (узброєних) до Андрусишин Івана (заступника голови сільради – сексот) та забрали його зі собою.

24.IX.44 р. около 10-ої год. до с. Храбузна приїхало 3 фірі НКВД в числі 17 чоловік. Розстрільною пішли в село і ждали, поки люди будуть виходити з церкви. Одначе люди в церкві довідались про приїзд НКВД і по кількох виходили та розходились домів. Тоді НКВД пішло до голови сільради і сказали йому, що дня 23.IX. були тут бандеровскиє бандити. Сказали точно скільки їх було і в котрій частині села кватирували. Тоді НКВД почало робити ревізію по тих господарях, де дійсно кватирувало дві наші чоті. Такий донос в тому селі повторився, а підозріння падає на польку Ширинську, якої син працює на НКВД в місті Зборові.

Село Нестерівці спольонізоване (більша кількість поляків, то є 180 н., а українців лише 160 нумерів). Поляки слідкують за кожним нашим рухом, співпрацюють з НКВД в місті Зборові. Найбільш активними доносщиками є три поляки а саме: Чорний Людвиг, Безгубка Петро, Балицький Осип, є тут також сексот українець Балицький Василь. Від дня 10.IX. Чорний Людвиг і Безгубка Петро постійно працюють в місті Зборові на НКВД. Крім цього богато

поляків із цього села їздить до м. Львова, та привозять польську літературу, поширюють паніку між українцями, що їх більшовики повивозять усіх на Сибір, повиарештовують, порозстрілюють, а оставлять лише тих, які, як кажуть, не бавляться політикою, не мають жодних конфліктів з поляками і самі перейдуть на поляків, коли буде Польща, бо тут України не було і не буде. Такими пропагандистами являються: Валіцкі Карло, Новак Ян, Войтків Юзеф, Чорний Войтко, і Новак Блажко і Крижановська Маня. Всі узброєні.

В селі Осташівцях є конфідентом Кукурудза Іван (українець), який доносить на НКВД в місті Зборові, кожний рух, який запримічує в селі. Загрожує станичній так, що дівчина не може добре вивязатися, бо боїться. Подав усіх тих мужчин на НКВД, які пішли до відділу і цих, які вернулися додому. Від одного молодого хлопця відібрав фінку та гранату і віддав голові сільради, в якого в той час було двох НКВД-истів з м. Зборова. НКВД, забравши цю зброю, перевели дуже докладно ревізію [в] домі цього хлопця, шукали по стрихах, оборі, стодолі, викидаючи снопи, шпигали дротами по подвір'ю, однак не най[ш]ли нічого. Хотіли арештувати хлопця, але він утік.

В місті Кізлові в тюрмі є около 300 в'язнів. Всім зорганізованим та свідомим дівчатам загрожує один поляк Лєжанські Андрій, який працює в уряді. Він страшить їх арештуванням і розстрілом.

24.IX.44 р. до м. Поморян привезено 3-ох вбитих НКВД-истів. Відбувся мітінг, на який скликано урядників адміністрації. Підчас своєї промови начальник НКВД між іншим сказав: ті люди були на фронті 5 років і не згинули, аж тут знищила їх бандеровська банда. Але Рад. Союз вкоротці знищить до тла усі банди так, як зробили в Подусові. Так зроблять з усіма укр. селянами, бо ми не хочемо навіть українського попелу.

14-18.IX. замучено в тюрмі в Поморянах Бруха Івана зі села Угорець[104]. Залога Поморян: 100 НКВД, 17 НКГБ,7 міліціянтів, 30 рай. робіт. і 20 вояків.

VI. Б у ч а ч ч и н а.

7.IX.44 р. до с. Кресієва [Красіїв] у 18-ій год. вечером приїхало 60 більшовиків з кількома поляками. Підійшли до села крадьком[а] і почали ходити по хатах. Зловили 7 мужчин, 4-ох відставили до Коропця, з яких один втік, а одного, який втікав,

[104] Тепер с. Підгір'я Золочівського р-ну Львівської обл.

простріли і він другого дня помер. Третього, що також втікав, замордовано в звірський спосіб. (Зломали руки та ноги).

7.IX.44 р. в с. Переволоки перевели більшовики реєстрацію до ЧА. Зголосилося 19 мужчин.

8.IX.44 р. до с. Переволоки приїхало 10 більшовиків і 15 поляків. Арештували Єднака Василя, Майора Івана і Конопада Івана. Відвезли їх до в'язниці в Чорткові. В селі стягали адреси людей, що є в Німеччині.

10.IX.44 р. до с. Задарова повернувся українець з більшовицької війни. Він ранений в ногу. В селі додумуються, що більшовики [хочуть] використати його, як донощика. Він цілий час говорить тільки по російськи, бо так навчився у війську, а по українськи вже забув.

11.IX.44 р. в с. Задарові о 5-ій год. рано арештували більшовики двох людей за це, що їх сини, чи брати є бандерівці, але цього ж дня після протоколу їх випустили.

Більшовики стоять вже цьому селі кілька днів. Мужчин з цього села забрали на донос жінки, якого мужа вбили після приходу німців (він був комуніст донощик). Деякі факти вже це потверджують.

[13].IX.44 р. зі села Верб'ятина покликано до Бучача (вночі) Харевича Миколу (прихильника більшовиків). На питання, чого він їздив, не хоче нічого сказати. Люди підозрівають, що подавав людей на вивіз. Кілька днів пізніше він радив Харев[и]чеві Кирилові йти до війська (хоч він хворий), для прикладу іншим, та щоб не пошкодило йому.

13.IX.44 р. в с. Лука більшовики узброєні в автомати, кріси, та гранати робили облаву. Зловили 3-ох мужчин і 2 жінки. Жінок і одного мужчину випустили другого дня, а двох підозрілих їм задержали, питаючи за їхніми синами. Опісля відвезли їх до Станиславова. В селі є донощики поляки: Будзан Юзько, Будзан Яcько, Боршевський Матвій, Маєвскі Юзько, Герула Бронек.

17.IX.44 р. в с. Сороки вночі був напад на Васил[ю]ка Михайла. Від стрілу його нап[ад]ники втекли.

17.IX.44 р. з с. Переволоки виїхав відділ війська, що вибирав міни, а 22.IX. приїхав інший до тої самої роботи.

В Нисколизях [Низьколизи] дня 17.IX. з групи, яка містилася в поблизькому лісі, прийшов додому хлопець Кубітович. За ним слідили поляки, [які] повідомили про це поліцію, що містилася в сусідньому селі. Зловлено його зі зброєю. Зв'язаного його зі закритими очима везли його до Задарова, а на другий день знову

через Нисколизи везли до району. Вдорозі з ліса в Нисколизах хтось вистрілив кілька разів. Всі порозбігались, а він втік. Другого дня спалили його господарку , при чому згоріло також три сусідні господарства.

17.IX.44 р. в с. Красівці [Красіїв] була облава. Зловлено 1-го мужчину, а 1-го вбито.

18.IX.44 р. була облава на дівчат на роботу на Донбас.

18.IX.44 р. в с. Межигір'я 16 поляків з Устя Зеленого зробило засідку в городах. Обступили хату Провіяльного Ізидора, якого не застали, та забрали його батька. З другої хати, не знаючи нічого про засідку, вийшло двох молодих хлопців: Чагук Петро і Рущак Степан. Поляки почали стріляти і вбили Рущака.

18.IX.44 р. в с. Устя Зелене місцева поліція (16 поляків, з того 4 місцеві, решта з околиці) арештувала Маліяна і його дочку з одномісячною дитиною. Відставили їх до Коропця, підозріваючи у вбивстві жидів. По кількох днях їх випустили. Арештовано також Воробця, в якого, підчас ревізії за військовими речами, забрали цивільні [речі]. Він зголосив це в районі. Тоді польська поліція його арештувала.

19.IX.44 р. в с. Красієві зробили облаву 12 більшовиків і 6 поляків. Зловили Кулявого Степана, який по дорозі втік, вирвавши кріса в поляка.

19.IX.44 р. в с. Тростянець робило облаву 12 поляків. Обложили хату Балагури, зробили ревізію та лишили його з одним поляком. Він відібрав від поляка кріс і втік.

20.IX.44 р. в с. Вигілках [Вичулках][105] була облава на ліс, де був табор. Всім вдалося втекти, лише вбили стійкового.

20.IX.44 р. до с. Яргорова приїхало 18 фір більшовиків в числі 50 осіб, з того третя частина поляків. Обстрілювали ліс з автоматів, а село запальними кулями. Однак не пошкодили нічого. Зі села поїхало за дровами двох мужчин. Один молодший, боячися більшовиків, втік, а другого старого Стросенського вбили більшовики, говорячи, що він возив бандерівців.

21.IX.44 р. с. Сороки обложили в ночі більшовики з поляками в числі 200 осіб. Узброєні були в одну малу гарматку, два тяжкі скорострільні, фінки, кріси та гранати. Ранком, підчас облави, вбито Худика Павла, який втікав до ліса. З початку він відстрілювався від двох більшовиків і чотирьох поляків, але внаслідок трикратного поранення він помер. Від нього забрали зброю та стягнули черевики. Трупа взяли до сільради, знайшли при ньому фото-

[105] Село Вичулки тепер с. Гончарівка Монастириського р-ну.

графію і довідались, хто він і звідки. Допитували маму вбитого, але вона не призналася до сина, боячись за родину.

Того дня приїхав до Сорок відділ війська, мають зі собою телефон. Говорять, що це відділ від направи доріг.

21.IX.44 р. в с. Кійданові [Киданів] 5 польських поліцистів робило ревізії (не дуже докладно). Знайдені військові речі забрали.

Різне:

В селі Бобулинцях 18 польських поліцистів, які мають 6 автоматів і 12 крісів роблять облави в селі і в сусідних околицях. З того села пішло до війська 37 мужчин. Людвиг Зімроз (поляк) слідить за рухами в селі та рабує місцевих людей українців.

В селі Трибухівцях арештували Пискливця Івана, якого держать в тюрмі в Чорткові. В селі Верб'ятин Крижанівська Марія (українка) доносить жидові до м. Бучача про, те, хто вбивав жидів. В наслідок цього жиди грозять пімститися на населенні цього села. В тому ж самому селі Нізінський Мартин має зорганізувати донощицьку групу, в склад якої входять: Кутула Катерина, Неділенька Олена. Вони доносять на НКВД до Бучача. Рачкевич Казимир (поляк) має зв'язки з польською поліцією в Бариші, куди ходить майже що дня.

В селі Петликівцях Старих місцеві поляки стараються взяти сільський уряд в свої руки та доносять на голову місцевої сільради.

В селі Переволоках мужчин у віці від 35–52 р. від 15.IX. працюють в каменьоломі. То село здало 100% контінгенту.

В селі Новосілці від 8–16.IX. стояв відділ більшовиків в числі 17 осіб, узброєні в автомати, кріси та гранати. 17.IX. відбувся мітінг в справі контінгенту та збірок на танкову колону. Відчитано також вірш "Слово великому Сталіну" від [у]країнського народу.

В селі [місті] Монастириськах, Білий Васька (більшовик) залишився в 41 р. після відходу більшовиків. Підчас переходу партизанки Ковпака був комендантом поліції. Тепер є шпигуном. Їздить по селах і слідить за людьми.

В селі Лазарівці, Латин Василь, який в 41 р. пішов до більшовицького війська, повернувся домів і говорить, щоб не йти до війська, бо українців і так беруть на роботу.

В тому селі є 5 совіток, які мають телефон. Була також радіовисильня, але її віддали до Бучача зі страху перед бандерівцями. На донос тих совіток, що дівчата носять до лісу харчі, приїхав відділ війська, який слідив вказану їм дорогу, що нею йшли дівчата.

В селі Устя Зелене працюють як донощиці поліції: Надорожна, Беднарська, Ілійовська (українки).

* * *

Бережанська окр.

І Н Ф О Р М А Т И В Н И Й З В І Т
за час від 1–15 жовтня 1944 р.

З А Г А Л Ь Н А Х А Р А К Т Е Р И С Т И К А.

Більшовики:

Назагал між більшовиками можна помітити три табори:

1. Одні, це завзяті більшовики (москвини, жиди), переважно НКВД, запеклі вороги нашого визвольного руху, які стараються знищити всякі прояви вільного життя, поширюють брехливі вістки про місця та бої, де зліквідовано "бандеровцов, показують, що ЧА, яка б'є германців напевно дасть собі раду з "бандеровскими бандами", знищать їх безпощадно до тла.

2. Другі, це українці – східняки, які своїм говоренням і поведінкою виявляють свою прихильність до українських націоналістів.

Дня 1.X. в Рогатині скликано українців східняків, на яких шеф НКВД сказав між іншим таке: "Ми знали дотепер, що всі галичани це "бандеровская сволоч", але про українців зі сходу ми думали, що це "благонадьожниє граждани". Тепер підчас облав ми переконались, що українці східняки не щиро ловлять "бандітов", не [ст]ріляють їх, та помагають їм критися. Якщо ви будете дальше так поступати, то [ми] вас здесяткуємо, а як то не поможе, то розстріляємо".

3. Інші це переважно робітничі відділи, які занимаються виключно фізичною працею, однак часами силою факту беруть участь в облавах. Вони прихильно ставляться до населення, яке помагає їм харчами. Наш рух і література знаходять в декого серед них прихильність, в інших цікавість, а на решту не ділає, це на тих, які байдуже приймають життя та сліпо виконують накази НКВД.

Між більшовиками можна почути такі думки: "бандерівці, це не лише українці, але всі інші народи, які воюють проти більшовиків. Але найстрашніша з них всіх це УПА, яка є міцно узброєна і з якою треба числитися". Один НКВД-ист сказав до господаря в

Рогатинському повіті: “В лісах Рогатинського району є 8000 “бандеровцов” і щоб їх знищити треба хиба 100 разів більшої сили[”].

Тому, що проголошеної більшовиками мобілізації до ЧА та виїзди на роботи до Донбасу дальше не знаходить добровольців, більшовики дальше продовжають облави на села, в меншій мірі на ліси. Їх переводять спеціяльні відділи ЧА разом з польською міліцією, які перебувають по районах. Останньо по деяких місцевостях організуються з вояків ЧА і поляків боївки для боротьби з “бандеровскімі партизанамі” (прим. в м. Залізцях Зборівського повіту).

[Г]остріші репресії помічається тоді, коли облави переводять разом з більшовиками поляки. Вони виявляються точнішими ревізіями та більшими рабунками і нищенням всього, чого зі собою не можна взяти, як напр. хатньої обстановки. При ревізіях шпигають дротами довгими на один метр. Часом приїжджають більшовики на облави з псами. (Напр. в Конюхах, де пес віднайшов кілька приватних криївок).

Ловлі відбуваються переважно на мужчин, рідше на дівчат. Висліди одних і других є однак слабі.

Зі зловленими поступають так:

Одних беруть на переслухання, опісля випускають.

Других беруть на переслухання, опісля відсилають на призначене їм місце.

Третіх відразу відсилають транспортами на фронт, чи до Донбасу не переслухуючи.

Крім облав відбуваються теж арештування, підчас яких більшовики придержуються слідуючої тактики. Кількох НКВД-истів (часто з поляками) приїжджає в село, заходять до голови сільради та наказують йому прикликати дану людину. Ця людина не причуваючи нічого приходить до канцелярії, де її відразу арештує НКВД та забирає зі собою.

2. НКВД-исти з головою сільради входять до хати, і коли знаходять підозріло[го,] поводяться з ним чемно, кажуть йому збиратися і йти з ними до уряду села. Частина НКВД-истів лишається, щоб грозьбою та страхом змусити домашніх виявити ворожу для них роботу зі сторони арештованого. Рівночасно переводять стислу ревізію і рабують все, що попадає їм під руки.

3. До даної людини приходить картка, щоб вона означеного дня зголосилася на НКВД. Коли візваний зголоситься, його вже задержують. Підчас переслухання НКВД старається довідатися

про роботу УПА, розпитує обережно про різні справи, про станичних, про криївки і т. п. Переслухують людей різних, коли не мають доказів щодо даного осібняка і не зловлять його на жодному слові – випускають. При тому менше свідомих зобов'язують [на] донощицьку роботу під загрозою життя власного чи їхньої родини, а (більш виробленим) свідомішим одиницям лише натякають про це, прохаючи їх колись загостити на НКВД, чи до власного дому одного з НКВД. Випускають теж зрадників, які після звільнення обіцяють а деякі ведуть провокаторську чи конфідентську роботу. Задержують людей, на яких мають докази і від них стараються довідатися все, що ці знають. Спочатку поводяться з ув'язненим дуже гарно, пізніше уживають всяких глупих слів, а вкінці страшать і тортурують. Жінок випускають завжди, хиба в надзвичайному випадку, маючи докладні дані, задержують чи нищать.

По безпечніших місцях більшовики роблять мітінги в справі контингенту. Зараз вони намагаються різними штучками збільшити свою драчку. Для прикладу подам село Бережанського повіту Тростянець. Крім назначеного контингенту мешканці мають продати державі 100 сотнарів бараболь та 50 сотнарів збіжжя. На село наложено понад 29000 карб. позики і льотерію в сумі 8000 крб. Населення викон[у]є нерадо свою норму, але робить це тому, щоб не мати з більшовиками нічого до діла і не наразитися [на] репресії з їхньої сторони.

Останньо подано нам таке: в Підгайцях прийшов наказ, щоб всі урядники українці йшли до ліса на облави (правдоподібно 18.X.). Вони мають одержати зброю автомати.

Поляки.

Стараються якнайбільше винищити українців всякими провокаціями та рейдами, чи то з більшовиками, чи то на власну руку. В тому помагають їм також члени польської підпільної організації, якої пожвавлену роботу завважується між іншим в селах Будилів, Тавурів [Таурів] і Медова Береж.[анського] повіту. Головним діячем є там польський священик з Будилова Йонец Казимир. Однак в місцевостях, де є мало поляків і де не діє польське підпілля, видно прихильне наставлення поляків до українців. (Напр.[иклад,] в с. Угринові Підг.[аєцького] повіту поляки попереджують українців про облаву.

Останньо змінилися відносини більшовиків до поляків. Трапляються арештування і облави в польських селах). В днях 7–8–[9] жовтня більшовики робили облаву на село Лукавець

[Луковець-Вишнівський] Рогат.[инського] повіту, де зловили кільканадцять мазурів і спалили частину села. На останніх зборах голов сільрад по районах більшовицький уряд порушив справу переселення поляків на ЗУЗ до Польщі. Вони мають вибиратися, залишаючи в цілості свої господарства та господарський інвентар, бо на то місце прийдуть українці з Польщі. Кружляють вістки, що це більшовики роблять тому, щоб припинити внутрішні конфлікти між українцями а поляками і щоб переконатися про поступування "бандеровцов" відносно більшовиків, тоді, коли Галичина буде заселена виключно українським населенням.

Поляки поставилися до цеї справи негативно. Їм прямо не може поміститися в голові це, що вони мусять покинути свої гн[і]зда в багатій Галичині, до якої вони мали безпідставні претенсії від давніх часів. Сьогодні вони теж мріють про Польщу на українських землях, яку мали[]б здобути при допомозі Англії. В це вірять і переконують про це других.

Ці не обгрунтовані нічим їхні бажання і переконування не мають жодного впливу на український [з]агал. Однак трапився випадок, що польська пропаганда поділ[я]ла на несвідомих чи прямо дурних українців. (В с. Нараєві Береж.[анського] повіту перейшло на польське трьох неграмотних українців: Тузор Микола, Медовець Микола, Миколіша Іван).

Маси.

Ворожа пропаганда не має жодного впливу на українські маси. Вона завжди бажає чогось конкретного. Так і тут. Її запал і віру в свої сили підірвали не ворожа пропаганда, але репресії зі сторони більшовиків. Її мучить довга постійна боротьба. Дальше очікує з нетерпеливістю німців, які принесли б кінець безнастанним облавам і "нелізли б так на п'яти" мужчинам чи взагалі українцям.

Найбільш пекучим є тепер питання зими. Населення малює її в занадто чорних красках, говорячи, що коли до зими не вирішиться наша справа, то все пропало. В зимі всіх мужчин виловлять, людей повиселюють і вся праця піде марно. Маса – очікує зриву в найближчому часі, не ор[і]єнтуючись в міжнародньому положенні. Подекуди поширюється між населенням англофільство. Маси не думають настільки самостійно, щоб віри[ти], що м[и] здобудемо українськ[у] державу без чієїсь піддержки. Одним словом, населення відкидає всякі думки про зимування в більшовицькій дійсності. Не видно жодної підготовки до зими, як: копання криївок, магазинування збіжжя і т. п.

* * *

ВІСТІ З ТЕРЕНУ.

І. Бережанщина:

21.IX.44 р. до с. Посухова приїхоло около 100 більшовиків, узброєних в 2 гранатомети, кілька кулеметів та кріси. Зловили 7-ох мужчин. Між ними одного молодого хлопця та арештували жінку, в якої знайшли телефонічні приладдя, бандажі та портрети Бандери, Коновальця і Петлюри. До трьох днів випустили всіх крім вище згаданого хлопця.

22.IX.44 р. до с. Вільхівця заїхало 400 більшовиків, узброєних, і один гранатомет, 10 важких скорострілів, ручну зброю. Робили ревізії у тих людей, яких мали на списку. Підчас ревізії закрали багато приватних речей.

24.IX.44 р. до с. Конюх приїхало понад 300 більшовиків. Зі сторони 170 більшовиків, узброєних в 3 гранатомети, 2 максими, багато дехтярів. З Козови через Заберезки приїхало понад 130. Були узброєні в 3 максими, 4 скорострільки, 16 дехтярів, решта в фінки та кріси. В часі облави робили скрізь ревізії, шукаючи військових речей, при чому забирали коци, мантлі, взуття та бритви. Зловили 33-ох мужчин, з поміж яких 8-ох пустили. Трьох припадково ранили, коли стріляли на бишківські ліси та Конюхи. Арештували дві жінки: одну за те, що струїла пса, який викрив кілька приватних криївок, а в другої знайшли портрети Петлюри, Коновальця, [Бандери]. Жінок держать на слідстві, а мужчин вивезли до Донбасу.

В 15-ій годині більшовики виїхали з Конюх в напрямі Ценева. Перед Ценевом почали стріляти з гранатомета та розстрільною вступили в село. В часі облави переводили ревізії навіть в 60-тилітніх стариків. До 17-ої години зловили 7-ох мужчин і виїхали в сторону Бережан.

25.IX.44 р. відбувся з'їзд всіх голів сільрад району Козови. На тому з'їзді голова Райвиконкому говорив, щоб до 28.IX. був зданий контингент в сто процентах, щоб зголосилися покликані владою до армії та до роботи, щоб перевести реєстр до 25 року життя. Також казав подати список мужчин і жінок від 25 – 50 літ, які не мають дітей. Ці останні платитимуть податок.

26.IX.44 р. до с. Котова заїх[а]ло двома фірами 19 поляків. Ходили по хатах та домагалися їжі. В одній хаті підшиваючись під українців, питали: "чи нема в селі наших хлопців, ми випровадили б їх до ліса, бо в селі є ляхи". Про це зголосив голова на НКВД, говорячи, що в селі були якісь незнані люди та питали за хлопцями

з лісу. Згодом поляки поїхали в сторону Божикова, забираючи зі собою, ще одну фіру з Котова. За кілька годин, вертаючись назад до цього села, стрінули на дорозі двох поінформованих про них НКВД-истів. Ті завернули фіру з Котова домів, а поляків забрали до Бережан і там їх роззброїли.

27.IX.44 р. до с. Кривого заїхало 15 більшовиків, в справі дівчат, які мали їхати до Донбасу. Не заставши їх вдома, забрали їхніх батьків і завезли до Козови. Покищо держать їх ще в Козові.

27.IX.44 р. більшовики переїжджали через Котів, вертаючи з облави. По дорозі вступили до хати Манзія Зеновія та хотіли його взяти як зобов'язаного до війська, але він викупився горілкою та тютюном.

27.IX.44 р. до с. Лапшина приїхали: прокурор, голова міста та один НКВД-ист з Бережан в справі контингенту. З ними прибуло 27 поляків. З Лапшина поїхали на Гуту,[106] оглянули ще досі не зібране поляками збіжжя. Тимчасом наш відділ зробив засідку на Високій Горі перед с. Нараєвом. Коли більшовики верталися до Бережан, натрапили на засідку. Підчас бою згинуло приблизно 5-ох поляків, 8-ох більшовиків, а около 10-12 зловлено. [Д]вох більшовиків вернулося до Бережан слідуючого дня та казали, що їх випустили тому, що вони українці, а українців не стріляють. В Бережанах відбувся похорон вбитих. Підчас промов говорили про те, що погибших помордували бандерівці нелюдським способом, хоч це була неправда. Згинуло тоді також двох фірманів зі Шибалина, яких більшовики примусили їхати з ними.

27.IX.44 р. в часі облави на Тростянець арештували більшовики дві дівчині з Котова та одну з Молохова (не місцеву). Цих двох перших викупили їхні матері у начальника НКВД харчевими продуктами та вовною на светер.

Їх випустили 4.X., не переслухавши ні разу. Цю третю випустили того самого дня. Її арештували тому, що в саді господаря, в якого вона перебувала, знайшли котел з недовареною зупою. Розлючені тим більшовики перевели ревізії по хатах, убили місцевого чоловіка Клуна Михайла (літ 35), який відбившися від своїх, вибіг на поле та почав волочити. Більшовики запримітили це, пішли до нього та вбили на місці, забравши його чоботи. Дівчину цю взяли до Бережан де її переслухували, а випустивши зобов'язали підписати заяву, що буде доносити на бандерівців. Рівночасно подали псевдо, яким мала б вона цей донос підписати.

[106] Йдеться за хут. Гута-Скляна, який тепер в складі с. Рогачин Бережанського р-ну.

29.IX.44 р. до с. Вівся приїз[ди]в один більшовик з польським міліцистом і питали за Рубашевським Мироном. Не заставши Мирона вдома, забрали його стару матір, вивели на поле та москаль її порядно збив. Поляк не брав участі в побитті, лише був присутний.

В тому селі є 4-ох польських конфідентів: Мирон Грубяк, Смолєнскі Філько, Козловскі Влодко, Філюс Михайло. Всі вони мешкають в Козові, де переходять військовий вишкіл при поліції. Про все, що діється в селі вони доносять на НКВД, а інформації достарчають їм їхні родини, що живуть в селі. Спочатку жовтня прийшло покликання до ЧА до всіх мужчин від 50–55 літ. Покликані майже всі зголосилися. Їх випустили по трьох днях, наказуючи зголоситися знова 9 жовтня.

30.IX.44 р. переходили більшовики через ліс в сторону Молохова. По дорозі зловили Гринчишин Стапана з Котова та забрали його до тюрми в Бережанах. Внедовзі взяли на допит його жінку. Уживали всяких підступів, щоб довідатися щось про чоловіка. Напр.: принесли пачку з амуніцією та сказали, що це переховував її муж для бандерівців. Твердили, що він носив їм до лісу їсти, та що до цього сам признався. Жінка не призналася до закидуваних її мужеві провин. Її випустили, а мужа держали дальше в тюрмі.

4.X.44 р. приблизно 150 більшовиків робили в с. Золотій Слободі облаву разом з поляками. В часі облави зловили 10 дівчат і 47 мужчин. Два дні пізніше випустили 40 мужчин і 9 дівчат. Решту держать в тюрмі.

4.X.44 р. в 10 год. прийшло до с. Шибалина 12 поляків і обложили скорострілами господарство одного поляка Михайла Труса. Переслухавши служницю сказали, що за цього господаря ціле село вивезуть на Сибір. (Трус пропав без вісти).

5.X.44 р. в с. Надорожневі у 8-ій год. вечером до хати, яка трохи була віддалена від села, прийшло 4-ох поляків та почали добуватися через вікно в кімнату. В хаті зчинився крик і поляки відступили. За кілька годин прийшло їх більше та знову почали лізти до хати. В той час надійшло наших двох хлопців. Вони почали крики, та знаючи яка сила поляків, відступили на горбок і почали стріляти. Поляки відступили.

5.X.44 р. в с. Будилові понад 100 більшовиків робило облаву. Вони мабуть мали на меті виловити поляків, яких покликали до армії, звільнили, зобов'язуючи їх зголоситися при кінці вересня. Поляки, повідомлені своєю міліцією, повтікали, більшовики нато-

міст зловили 10-ох українців. Заїхавши до села, більшовики вступили на подвір'я до Михайла Стасишина. Стасишин, 23-літній мужчина, останньо повернувся з СС-ів і занимався хліборобством. Коли батько повідомив його, що червоні вже на подвір'ї, цей з переляку застрілився. Більшовики забрали зі собою старого Стасишина та зліквідували майно. Другого дня випустили всіх мужчин, крім нещасного батька.

6.X.44 р. коло села Лапшина зі сторони гостинця вкопалися більшовики та зробили засідку. Було їх около 30 осіб. Сиділи через дві ночі не показуючись людям. Вночі 7–8-го зі сторони Жукова переїзжджали наші фіри, за якими вони почали гнатися, але добігши до гори Лисиці, вернулися. Рано два лейтенанти, трьох полякі[в] і 10 рядовиків прийшло до Лапшина та забрали з крайних хат 3-ох мужчин середнього віку. Виїхавши за село допитувалися, хто возив бандерівцям їсти. Однак не довідавшись нічого, пустили людей додому.

8.X.44 р. до с. Конюх заїхало 50 більшовиків зі сторони Бережан і Козови. Вони були узброєні в дві малі гарматки, 3 максими та кілька дехтярів. В часі облави ранили 2-ох пастухів, які пасли худобу, та зловили 4-ох мужчин. Пастухам в селі зробили перев'язку і там залишили. Двох мужчин, при яких знайшли німецькі летючки, взяли до Бережан, а двох до Козови. Між більшовиками було 15 жінок (совіток), 11 польських поліцистів. Облава тривала від год. 7,30 до 14. Переїжджаючи через Бишки, ранили 50 літнього чоловіка, який пас корову.

8.X.44 р. директорка школи в Саранчуках, жартуючи з лейтенантом в своїй кватирі, вбила його з його власної фінки, а його сестру, яка учителювала в цьому селі, важко ранила. По вбивстві сама зголосилася на НКВД. В тому часі коли НКВД переслухувало довколишніх сусідів в цій справі, директорка пішла до Бережан, вибрала гроші для всіх учителів і на слідуючий день втекла. Ця учителька, це Лапунька Степанія, уроджена 1919 р. в Потуторах. Після вислову людей, які її знають, не можна про неї нічого доброго сказати. Вона не завжди відповідає за свої вчинки.

10.X.44 р. на стацію в Потуторах привезли 34-ох в'язнів з Бережан під конвоєм 15-ох поляків. Поїздом повезли в сторону Тернополя.

В Козові кватирує включно з урядом НКВД около 150 більшовиків. НКВД заняло дім коло костела. Всіх їх є 15 осіб. Таке ж число і польських міліцистів. На двірці кватирує около 100 звичайних жовнірів, які переводять облави, та є постійно до

диспозиції НКВД. В'язнів по переслуханні вивозять в сторону Тернополя.

В Козові, Козівці та Золотій Слобідці переводять більшовики опис родин СС-ів, а також тих, члени яких видаються їм підозрілими. Рівночасно списують їх майно.

В с. Жолнівці [Жовнівка] кватирує приблизно 300 більшовиків. В кооперативі мешкає постійно 14 НКВД-истів. На Камінцях (в тому селі) перебуває трьох старшин. Біля мостів міститься зенітна артилєрія, яка їх береже. В селі є невеличкий шпиталь, в якому піклуються хорими лікарі і одна санітарка. Находиться тут рівнож харчовий магазин. На Камінцях находиться кухня, а недалеко неї три землянки огороджені плотом. Що в них находиться, покищо не просліджено.

II. Підгаєччина:

30.IX.44 р. 24-ох більшовиків направляло телефон на лінії Завалів – Пановичі. З лісу почав хтось стріляти, а більшовики розбіглися, лишаючи одного вбитого. Дня 1.X.44 р. відбувся в Завалові його похорон. Над могилою промовляло трьох більшовиків з району, підчеркуючи в промовах, що бандерівці ніколи не добудуть собі держави.

30.IX.44 р. до с. Мозолівки приїхали з Підгаєць більшовики, та рано о год. 3-ій зробили облаву в Мозолівці та на Веселій Горі. Зловили 50 мужчин. Між ними чужого хлопця (Ромка) та від'їхали до Підгаєць.

26.IX.44 р. до с. Новосілки у год. 15-ій приїхало автом 20 більшовиків. Питали за людьми, які мали ставитись до Донбасу на роботу. В часі перебування в селі зловили 2-ох мужчин та привезли до Підгаєць.

27.IX.44 р. перепроваджувано ревізію в Підгайцях в цілій вулиці Боднарській, перевірюючи рівночасно документи, чи всі є вдома, чи нема кого чужого.

28.IX.44 р. з Підгаєць вивезли більшовики до Чорткова арештованих: Левковича Степана, Кахнія Петра (з Підгаєць), Лисого (з Галича), Залуцього зі [С]ільця. Всі вони арештовані ще скоріше за це, що не ставилися до війська. Цього дня вечером в Підгайцях арештовано Хоптія, що був донощиком на НКВД. За його доношцицтвом арештовано вище згаданих мужчин.

28.IX.44 р. до с. Рудник зі сторони Литвинова приїхало около 100 більшовиків. Закватирували в селі. Ранком від'їхали в напрямі Бокова. Були узброєні в кріси, гранати, 4 дехтярі та одну гарматку.

Цього дня до села зближалось двох більшовицьких дизертирів, але побачивши більшовикі[в] втекли на поблизький присілок Кримку [Кримни].

28.IX.44 р. Зі сторони Завалова до Носова коло 16-ої год. приї[ждж]ало біля 300 більшовиків з поляками. [Ї]хали на фірах, конях, йшли піхотою, було також одне авто. За селом заночували. Коло 23-ої год. 5 верхівців подалося через Лису попід Кримку в напрямі Рудник. Тоді в Рудниках б[у]ло рівнож військо. Через непорозуміння зчинили перестрілку та ранили двох своїх командирів.

1.X.44 р. у год. 11-ій зі сторони Завалова через Носів на Боків їхали поляки, на двох фірах. Вечером прийшла Струс Анна, яка була арештована 29.IX., з Підгаєць до с. Носова. Її звільнили під умовою донощицтва. Питали її, хто є станичним, санітарками, хто пішов до УПА, а відтак прочитали ї[й] імена шістьох мужчин, про яких вона потвердила, що пішли до СС-ів.

2.X.44 р. відбувся в Підгайцях мітінг поляків, на якому промовляли їхні вояки, закликаючи поляків до армії. Вони твердили, що будуть боротися незалежно від більшовиків за незалежну Польщу своїми власними силами, бо емігрантський уряд в Англії їх зрадив. Говорили також про евакуацію, яка має наступити після війни.

2.X.44 р. частина війська яка була в Підгайцях, виїхала з треном до Бучача. Цього дня по полудні приїхало нове військо.

3.X.44 р. до с. Новосілки прийшли більшовики в числі 500 осіб. Підчас облави зловили 5-ох мужчин, вбили місцевого старого чоловіка Рупинського Павла, та 5-ох з відділу, яких на місці замордували.

4.X.44 р. в с. Юстинівці відбувся бій групи з більшовиками. Група числила около 64 чоловік. Около 5-ої години виїхало з Підгаєць 700 війська. Одні поїхали в напрямі Новосілки, та розсіялись там по полі, частина пішла на Ригайлиху[107] (село) в числі 100 осіб, де зловили 7-ох мужчин. Друга частина подалася на село Теляче[108]. Коло Юстинівки скупчились всі разом. Натрапивши на наших повстанців в окопах, звели бій, де впало багато стрільців. Це сталося внаслідок непорозуміння обох командирів, з яких один вицофав, не повідомивши про це другого, і той лишився в окопах. Підчас бою в жахливий спосіб знущалися над раненими та вбитими. Їх мордували та різали з великою жадобою помсти. Живих-ранених з цеї групи, що була в окопах, лишилося двох. Це

[107] Тепер с. Степове Підгаєцького р-ну.

[108] Тепер с. Мирне Підгаєцького р-ну.

сталося правдоподібно внаслідок всипу поляків, які бачили переходячі туди відділи.

5.X.44 р. до с. Завалова приїхало о год. 9-ій 3 фірі поляків і поїхали в напрямі Панович. За селом фіри завернули, а самі поляки ходили до вечора по полі. Вечером вернулися до Завалова, переночували, слідуючого дня поїхали до Затурина, відтак до Підгаєць.

6.X.44 р. у 24 год. до с. Гологіч [Голгоча] приїхали більшовики з поляками та робили облаву. Зловили 26 мужчин. (В криївці зловили 7-ох, з яких одного вбито).

7.X.44 р. до с. Вишнівчика (районовий центр) на НКВД кликали голову сільради зі села Сапови. Питали його, хто сипав могилу, хто був при поліції, хто був фольксдой[ч]ером. Відтак пустили його домів.

12.X.44 р. у год. 10-ій з Підгаєць до Тернополя провадили більшовики около 30 мужчин-українців і поляків. Їх мали відтранспортувати до Донбасу. Цього дня у 15-ій год. відпроваджено 20 мужчин до армії до Чорткова. Дня 13.X. у год. 9-ій відтранспортували більшовики до Чорткова около 70 мужчин. Між ними були поляки-добровольці.

В Підгайцях мають зорганізувати самооборону зі самих українців.

14.X.44 р. до с. Юстинівки приїхало військо в числі 220 чоловік. Між ними було 20 поляків. Зловили 14 мужчин, одного старого пустили. Жінкам грозили смертю, якщо не скажуть, де їхні сини та мужі.

14.X.44 р. до с. Лисої зі с. Яблонівки приїхали бідьшовики на 8-ох фірах в числі 100 осіб. Робили облаву на ліс та вбили 2-ох мужчин: Голіята Евгена та одного евакуованого зі с. Б[у]рканова. Цього дня був в селі мітінг, на який приїхав представник з Підгаєць. Темою мітінгу було: визволення Західньої України з-під німецького ярма, за що населення має зложити велику збірку збіжжям.

III. Рогатинщина:

6.X.44 р. приїхали до села Діоранова [Дібринів] і Перелісок к. Пукова НКГБ-исти на 12 возах і кількох конях. Вони приїхали досвітком майже вночі. Ходили по хатах і говорили: “давайте нам той хліб, що ви напекли, бо наші хлопці хочуть в лісі їсти, а ви не виносите. Дайте нам вечеряти, ми в лісі мокнемо. Хіба у вас вечері не замовили”. В селі зловили трьох мужчин, питали за дорогою на

Курчунок [Корчунок] (присілок к. села Вульки[109]). Цього самого дня була облава в с. Підгороддя, де більшовики не зловивши нікого, виїхали до Рогатина.

7.X.44 р. більшовики з Грусятинського [с. Грусятичі] летовища вбили одного хлопця зі с. Долиняни, який побачивши їх втікав.

8.X.44 р. приїхала рогатинська міліція та НКВД до с. Підгороддя у 18-ій годині. Обступили село, почали стріляти, а відтак увійшли в село та почали ловити мужчин. Зловили їх 10. Около 20-ої год. виїхали до Рогатина. Тих зловлених випустили 10.X. На слідстві питали їх, хто забрав польську родину.

8–12.X.44 р. була облава в с. Княгиничі та Загір'я. Підчас цеї облави віднайшли більшовики на всип одного з мужчин 6 криївок. (Цього мужчину зловили більшовики в поблизькому ліску, а він під загрозою розстрілу всипав три криївки, відтак ще три криївки всипали ті, яких більшовики зайшли в трьох перших). Всіх мужчин зловили разом 20 осіб.

8.X.44 р. приїхало до с. Потока 7 більшовиків. Робили облаву, але не зловили нікого. В 2-ій год. цього самого дня приїхало пятьох НКВД-истів та робили ревізії в тих господарів, яких сини пішли до УПА. Вони говорили, що за три дні не буде ані одного "бандіровца", бо всіх поб'ють, а ліс спалять.

9.X.44 р. гнали більшовики на лінії Рогатин – Львів около 200 мужчин.

10.X.44 р. була облава в с. Путятинцях. Зловлено трьох мужчин, але один з них викупився горілкою.

14.X.44 р. біля 6-ої год. рано зробили більшовики облаву на села: Руда, Заланів, Дички, Яглуш, Виспа. Переходили також краями ліса. У всіх тих селах зловили лише одного чоловіка, а одного важко ранивши, забрали зі собою.

7–8.X.44 р. арештувало НКВД 2-ох поляків і дві польки. (Вони багато доносили на українців). Дня 6–7–8.X. більшовики робили облаву на с. Лукавець [Луковець-Вишнівський]. Зловили кільканадцять поляків та спалили частину села.

IV. Зборівщина:

26.IX.44 р. о першій год. до с. Панасівки до голови сільради Букала Стаха прибув незнаний чоловік. Він приказав голові збиратися та йти з ним і вивести його на добру дорогу. Голова зібрався. Коли цей невідомий дав йому наказ йти три кроки перед ним, голова зорєнтувався з ким має до діла, почав втікати. Цей

[109] Тепер с. Волиця Бережанського р-ну.

вистрілив за головою з пістоля і ранив його в ногу. Однак голова втік. Слідуючого дня зголосив голова на НКВД в місті Залізцях. Цього самого дня около 13-ої год. прибуло до Панасівки 7-ох НКВД-истів. В селі питали людей, що нового. Люди відповідали, що нічого не знають. НКВД побачило, що на могилі зрізано колець зі зіркою, а поставлено знову хрест. Вони оглянули могилу і не сказавши нічого від'їхали.

29.IX.44 р. до с. Кудинівці біля 8-ої години прибули більшовики з поляками в числі 50 осіб, на облаву та розшуки за нашим відділом, який вже був відійшов. Люди, побачивши таку скількість війська, почали втікати, головно мужчини. Вояки почали стріляти з гранатометів, фінок і крісів. Не вбили нікого, лише зловили 5-ох мужчин і вивезли їх до Донбасу на роботу.

29.IX.44 р. до с. Мильна прибуло около 9-ої год. 15 НКВД-истів з 20 поляками. Зробили облаву, підчас якої зловили тільки одного хлопця Павлусика Михайла. Він втік ще з канцелярії і НКВД від'їхало до міста Залозець з нічим.

3.X.44 р. зі с. Богутин зголосився на НКВД до м. Поморян Горбань Микола, який одержав картку і його вже не пустили.

4.X.44 р. до с. Тростянець Великий около 10-ої год. прибуло двох НКВД-истів з міста Залозець. Вони зайшли до голови сільради і веліли голові покликати дівчину Ладяк Катерину. Коли дижурний привів її, НКВД з місця арештувало та забрало до тюрми.

5.X.44 р. зголосилися на НКВД Русин Пазька і Литвин Петро, яких по переслухуванні випустили за 4 дні. Цих людей видала сексотка Гумен Параскевія та її муж (село Богутин). НКВД все тут приїжджає.

7.X.44 р. в с. Осташівці заквартирувало 35 чоловік ЧА зі звичайним вирядом і узброєнням. Харчуються в селі.

[...].X.44 р. до с. Озерянка около 7-ої год. прибуло 5-ох НКВД-истів за хлопцем Дорошом Петром, дезертиром з ЧА (він здезертирував з ЧА, по дорозі зловило його НКВД і він знова втік). Коли НКВД загрозило батькові цього хлопця розстрілом, він сказав, де його син, і згодився вести їх в поле, де син копав бараболі. Однак хлопцеві дали знати, що НКВД йде по нього і він втік. НКВД на його місці зловили Галайдаку Дмитра та забрали зі собою до Зборова.

Зі зборівської тюрми до Тернополя вивезено: Процика Івана (арештований в селі Пліснянах), Чорну Михайлину зі с. Заруддя, та Чоловську Дозію зі с. Юзефівки[110], яку звідтам випущено дня 8.X.

[110] Село Юзефці тепер с. Йосипівка Зборівського р-ну.

В с. Юзефівці арештовано ще дві дівчині: Буряк Анну та Павлович Марію, яких по переслуханні випущено. Досліджено, що випустили їх тому, що вони розказали на НКВД про все, що знали: хто станичний, де магазини (малі), зброя. Вони зобов'язалися доносити про все, що дослідять.

Постій, 23.X.1944 р.

Слава Україні!

* * *

Бережанська округа

ІНФОРМАТИВНИЙ ЗВІТ
від 15.X. – 30.X.44 р.

I. ДІЇ ВОРОЖИХ ЧИННИКІВ.

Адміністрація: Влада, зосередивши свою увагу на мобілізації українського населення до ЧА та як найбільшу поставку чоловічого й жіночого елементу на роботи до Донбасу, посилила на нашому терені облави та поїздки енкаведистів, стараючись при тім якнайбільше параліжувати наш рух. Одна така метода не принесла бажаних успіхів. Люди, зрозумівши, що їхнє положення не є ще таке безвихідне, як це їм здавалося, під впливом нашої пропаганди, а рівночасно застрашені маревом неминучої смерти, чи тяжкого каліцтва на фронті та маревом голоду у большевицьких робочих лагерях, рішили у своїй більшій кількості скриватися в криївках до останнього моменту. Тому висліди облав в останньому часі були маловартісні.

Щоб цьому зарадити уряд вживає хитрих способів, а саме: мужчин від 18–55 років, яких наловили, чи які добровільно зголосилися, через кілька днів випускали і, даючи їм при цьому посвідки, визначували деяким реченець поновного зголошення. Селяни, дивлячись, що уряд дає посвідки, почали масово голоситися на воєнкомат. Большевики тільки й того ждали. В останніх днях вони вивезли в сторону Тернополя всіх добровільно зголошених, не зважаючи на літа, стан здоров'я чи бойову вартість.

Зі сторони адміністрації дано до населення ще цікаве зарядження, а саме добровільно здавати подарунки для ЧА з нагоди свята Жовтневої Революції. Згідно з тим зарядженням,

кожний господар забов'язаний здати пакунок вагою 1 кг, в якому мали б знаходитися тістечка, цукор і інше. Також зажадав уряд м'ясопоставки вже на 45-тий рік. Контингент накладають большевики відповідно до величини села, а розподіляє його голова з десятниками. Контингент покищо не дуже великий. Напр., господар, що має 25 моргів поля здає 14 кірців збіжжя, 18 кірців бараболі, 90 кг м'яса, 4 кірці городовини. Селяни здають контингент в 100 %. Однак на цьому не кінець. Уряд наложив досить велику позику грішми, крім того змушує людей "добровільно" продавати державі збіжжя, м'ясо, бараболю. Висновок: большевицький окупант, противно до свого попередника, старається поволі за пляном виснажувати всі надбання праці селянства, щоб поставити потім український народ перед фактом голодної смерти.

Останньо проголосив уряд наказ, за яким поляки і жиди мусять вибратися на захід до Польщі. Вони всі мають виїхати до 15.XI.44. Вибираючись мають право забрати все своє майно: корови, коні і збіжжя вагою 20 кірців. В родинах мішаних, якщо чоловік є українець, то можна лишитися, якщо противно, то треба виїхати. Якщо не виберуться, то влада сконфіскує майно, а рідню забере до лагерів. Одначе поляки не вибираються, говорячи, що "тутай жилі дзяд і прадзяд, то і оні бендом жиць". Большевики не роблять жодних заходів, щоб змусити їх до виїзду.

В о р о ж а п р о п а г а н д а: Дії большевицьких пропагандистів розгортаються на щораз ширшому полі. До сіл приїздять досить часто, а в останньому часі говорять, що чого українці бажали, це й осягнули: "батько" Сталін злучив Галичину з Великою Україною. Тому не слід українському народові йти за бандерівцями, бо це німецькі агенти, яких по скінченні війни з німцями зовсім знищать. Вони хваляться на мітингах, що в кожних боях, які вони перевели з УПА, партизани розлітаються на всі сторони, або стелять своїми трупами поле бою. Свого часу на пропагандивних зборах в м. Болшівцях прелегент москаль, м. ін. так сказав: "Бандерівські партизани гулятимуть до тих пор, заки ми не стягнемо з фронту більших сил, а тоді ми перейдемо всі ліси і села і цілковито їх знищимо". Це саме говорять поляки, які стараються постійно нервувати наше населення. Вони говорять, що їм речинець виїзд[у] продовжено до весни, а тимчасом навіть старші жінки польки, які говорять "жеби тилько лісьцє цалкєм з джев злєцяло, втеди оні бендом панамі ситуації, бо бандеровце зостаном вибіці до но[ґ]і".

НКВД, поліції і рухи ворожих військ: В загальному беручи, большевики в другій половині жовтня назовні дещо притихли. Помітне це як в адміністративному апараті, так і в ліквідації "бандеровщини". Беручи під увагу чисельність військ стаціонуючих по районних центрах, слід відмітити, що число їх зменшилося, а причиною того було плянове пересування їх на фронт, так, що сьогодні по районних центрах є від 50–150 узброєних людей, в тому числі поліції, нквд і нкгб.

Тільки невеликими відділами шляються тепер большевики з поляками та грабують при тому населення, скільки можуть, виправдуючись, що вони шукають зброї та військових річей. Вони випитують часто малих дітей, де перебувають бандерівці, в кого знаходилися або знаходяться ранені. У підозрілих їм людей переводять стислі труси, а відтак "стислий" грабунок. В часі ревізії шукають по стрихах, ліжках, за образами, попід стріхи, а навіть заглядають в горшки, чи не захована там яка нелегальщина. Грабують все, що бачать під руками. В мішаних селах всипи бувають щоденним явищем. Деякі поляки пригноблені своїм виїздом, починають менше цікавитися нашим рухом, а противно, щораз то більше ненависно відносяться до большевиків. А все-таки більшість поляків використовує кожну догідну хвилину, щоб донощицьким способом, чи матеріяльно нищити українців.

Багато жінок, знищених нами поляків чи українців – сексотів, сьогодні співпрацюють з нквд. Всякі агенти нквд перебрані ходять по селах, ніби щось міняють, удають дешевих шевців та кравців і всяких інших майстрів, стараючись підійти під смак нашого дядька, щоб такими хитрощами розвідати докладно про нашу роботу. Ще навіть тепер на деякі наші зв'язкові лінії попадали самі енкаведисти (прим., Дібранів [Дібринів,] Підвеня [Підвиня]).

Тепер большевики почали свої наїзди на села навіть ніччю, а головно в Зборівщині роблять засідки та наскакують на підозрілих їм господарів, арештують їх або вивозять їхні родини.

Облави зараз переводять на мужчин і дівчат, але деяких пускають, намовляючи їх стати донощиками.

В останньому часі в Рогатинщині почали большевики видавати воєнні білети в чотирьох родах листків. Населення пояснює собі, що одні до війська, другі на роботу, треті на вивіз призначені, а четверті зовсім звільнені. Таке саме підтверджують червоноармійці.

II. НАСТРОЇ МАС:

Ставлення українського населення до нашої роботи залежне, як звичайно, від обставин, які заходять в даному часі. Хоч

большевицьким наклепам не вірить, то все-таки постійне понервування викликуване несподіваними налетами большевиків, вичерпує їх терпеливість. Тому деякі люди, що живуть лише під впливом вражень, дивляться на наших працівників з певним застереженням, мовляв, якби не ходження тих провідників та стаціонування відділів, ми спокійно жили б, москалі до нас не показувалися б та не вивозили б наших родин. Все-таки досить велика кількість населення ставиться до нашої боротьби з великою прихильністю і пошаною, але болить її тільки те, що ми до нікого не "пристаємо" і таким чином не маємо свого "хоронителя", як приміром Польща – Англію. До зими з большевиками населення рад–не–рад приготовляється. Тут треба признати в великій мірі заслугу нашим пропагандистам. Однак побажаним є посилити пропагандивну роботу, чи то масовими зборами чи сходинами, щоб таким чином лічити душу маси від щораз більшої депресії та зневіри. Треба признати, що населення з цікавістю слідить за подіями на німецько-большевицькому фронті. Коли німці почали в останніх тижнях ставити великий опір Червоній армії, заясніли знову іскорки надії на дні його душі, пробудилася знову віра в певну перемогу, бо кажуть тепер всі, що не тільки ми, українці, ставимо відважно чоло проти большевизму, але одною долею діляться з нами, особливо зараз, німці, враз з іншими народами сходу і заходу Европи.

* * *

Бережанська Округа.

І Н Ф О Р М А Т И В Н И Й З В І Т.
від 30.X. по 25.XI.44 р.

І. Д і ї в о р о ж и х ч и н н и к і в.

а). Адміністрація.

В останніх днях уряд натиснув на здачу контингенту з м'яса, а головну увагу звернув на позику, накладаючи подвійне сплачення, тим що не вспіли здати її до даного реченця. Тепер наложено новий контингент – по кілька сот корців на село та воєнний і грунтовий податок.

Свято Жовтневої Революції відсвятковано по всіх містах і районних центрах дуже скромно, бо до останнього моменту большевики сподівалися наскоку УПА. Прим. в Підг.[айцях] і

Береж.[анах] саму технічну підготовку до свята почали коло полудня 7 лист[опада]. Маніфестаційних походів не було. Села в відсвятковані Ж. Р. участи взагалі не брали. Святочні промови були майже по всіх містах однакового характ[е]ру. Промовляли переважно представники компартії. Говорили про заподіяні кривди німецькими фашистами укр. народові, представляли дотеперішні подвиги ЧА, її заслуги у визволенні укр. народу, висловлювали своє задоволення зі здачі контингенту, зазначуючи при тому, що заїмками є лише підлісні села, які на жаль є ще в цілості опановані "бандеровцами". Однак, щоб їм тільки до зими, вони тих "проклятих нім.-укр. націоналістів" вибють до одного, а тоді вже велично і відважно відсвяткуєм свято перемоги. На закінчення "торжества" відчитувано святочні телеграми до Сталіна. Вони були такого змісту: "Дорогий Йосифе Вісаріоновичу! Трудящі (даного міста) зібрані на святочному мітіньгу, призначеному 27 роковинам Ж. Р. в боротьбі з мерзенними загарбниками посилають Тобі свій палкий привіт".

Присутними на таких мітінгах були переважно поляки, жиди і деякі укр. урядники.

Однак ці палкі промови не дуже піднесли на дусі більш. урядників і армійців. Вони є в пригнічених настроях, бо кінця війни так скоро не видно, мимо того, що їх постійно потішали заключенням Рад. Союзом миру невдачно на фронті, безуспішна боротьба з бандитами – ось що є причиною їх політичного зневірування.

Адміністративні власті видали наказ головам сільрад урухомлювати клуби. Конкретною помічю являтиметься учительство. Крім того всі учні середньошкільники мають вибратися на схід на дальше навчання.

Згідно з найновішим зарядженням, вже деякі села мають здати контингент шкільних дітей.

Продовж останніх тижнів[, через хитрий підступ большевиків,] багато наших мужчин опинилось в руках нквд, а відтак в Чорткові. Влада покликала їх на воєнкомат, забрати собі військові книжки. Люди, не п[еред]чуваючи злого, прийшли до міста та таким чином попались в руки ворогів.

Зі сторони уряду видано в Рогатинщині зарядження про звільнення поляків від праці (це мало статись 15.XI.44 р.).

б). <u>НКВД і Міліція.</u>

До тепер послуговувалося нквд в навязуванні сітки сексотів різними людьми агентами. Тепер для поліпшення цього діла до цього взялося само нквд, їздять поодиноко до деяких сіл та

закватировують на кілька днів, у якоїсь молодички вдовички. Таким чином підбирають собі кількох поляків а навіть українців, які виконують їм бажану роботу.

Такі факти маємо в Підгаєччині в селах: Голгочі, Мозолівка, Литвинів; в Бережанщині: Саранчуки, Рибники. Ті нквд-исти занимаються ніби переведенням всяких збірок, списом худоби, а наділі розвідують про бандерівськую деяльность. Така тактика принесла[]б їм богато користи, якщо б людьми, нав'язуючими з нквд "приятельські" відносини, не заопікувалобся наше С.Б.

Також зловлені мужчини на облавах [скеровуються] виключно до нквд. Воно переводить переслухання, а відтак дає декому військові книжки та пускає домів.

Це саме роблять з арештованими. Є випадки, що деяких людей, зловлен[их] зі зброєю, випускали, такі люди перед нами викручуються мовляв, що вони крутили нквд-истам не сотворені речі, вкінці закрутили їм голову, тай ті їх випустили. Річ ясна ті мужчини є підозрілими, тому їх рівнож даємо "під опіку" відповідним апаратам.

В районах поки що існує польська міліція. Вона їздить по селах в справі контингенту, а користуючи з цеї нагоди робить ревізії, рабуючи при тому все, що є під руками. До цієї роботи поляки беруть кількох большевиків для пострaху перед населенням.

Тепер влада проголошує набір до поліції серед українців. Неохочих до цеї роботи нквд стягає силою. Вже по деяких селах починають рекрутувати до поліції мужчин і дівчат. Завданням цієї поліції є вести розвідчу роботу, стерегти село від бандерівців, брати участь в облавах.

в) Рух ворожих військ.

Істрибітєльная Рубаха розчленована на невеликі відділи (в числі 60 до 100 особ) оперує кожного дня на наших теренах.

Головним тереном для їхньої (провірки) є села чисто українські, положені між Бережанами а Підгайцями. Рівночасно в інших околицях Рубаха виявляє свою силу. Давнійше перед в'їздом до нашого села большевики давались чути кількома вистрілами з кріса чи [ф]інки. Така метода виказувала наближення ворога, село очікувало "бажаних гостей". Тому Рубаха змінила свою тактику. Починає частійше їхати по ночах, вкрадаючись тихесенько до села.

Характерно, що кожний вояка Рубахи є добрим пропагандистом. Не зважаючи на фізичну втому, він заходить в балачку з[і] старими і молодими членами рідні. Вихвалює колгоспи, вказує на наше "нужденне життя", в порівнянні з життям в СРСР.

Але і між[]ними є багато вояків, що не[]дуже[]то совісно сповняють свої обовязки. Вони[]більш в своїй роботі байдужі, а супроти населення милосердні. Їх головна ціль добре поживитися.

Та все таки більша частина Рубахи посилює свою пропагандивну роботу, бо бачить, що фізичним нищенням населення собі не з'єднає. Тому численних і солідних ревізій бійці не перепроваджують, а криївки знаходять хиба тільки за всипами або слідами, що ведуть до їх входу.

Тепер влада організує "добавку до Рубахи". Голосяться переважно поляки, хотя[]й большевики стараються за всяку ціну стягнути сюди більше українців.

П о л я к и.

Мимо заряджения поляки не вибираються. По деяких селах поляки не признаються до своєї національности, називаючи себе українцями. Частина почала переносити метрики з костела до церкви. Все-таки більша частина ставить рішучий спротив вивозам, уживаючи при[]тому навіть зброї проти большевиків. (Підвисоке – Гута [Гута Скляна]). Большевики через те ставляться до них з недовір'ям, мовляв ми їм дали зброю, а вони уживають єї проти нас.

Большевикам приходилось силою викидати поляків з їхніх хат (Бережанщина).

НКВД-исти ходили по польських хатах і описували їхнє майно, та помічається, що деякі поляки від 13.II., починають писатися до виїзду. Десь коло перших днів грудня мав[]би виїзджати перший транспорт на захід. Одні кажуть, що виберуться, а другі твердять що їх є велика сила і будуть ставити опір большевикам. Ті що мають вибиратися кажуть, що вони краще виграють, бо в Польщі процвітатиме самостійність, а тут буде комуна і колгосп. Польське населення є розбурхане і невдоволене, надіється на скоре закінчення війни та скритий прихід революції.

Один польський діяч Адамчук з Підгаєць, говорячи до поляків, висловився[:] "на випадок польської революції недивіться, що в[]когось з вас є польська рідня, але безпощадно вирізуйте їх як і всіх інших українців".

г) Ворожа пропаганда.

Зі сторони большевиків можна зауважити на мітінгах не прихильне, а навіть вороже ставлення до поляків. В початку вони казали полякам вибратися в Польщу, потішаючи їх, що тут буде самостійна Україна і бандерівці їх і так виженуть, а то і виріжуть. Але тому, що це на поляків не вплинуло, ті звертаються до голов

сільрад, щоб вони обов'язково їх викурювали з Галичини. Словом большевики домагаються, щоб до вивозу поляків приложились українці. В Потуторах на мітингу москаль висловився: всі держави будуть самостоятельні[:] Україна, Польща, Німеччина, але під їх владою. Численних мітингів поляки тепер не перепроваджують, до підлісних сіл майже не заглядають, а коли приїде який адміністративний чоловік, то політичних справ майже не рухає.

Промови на мітингах майже однакового змісту. Вони займають людей осягами ЧА, з яких держав вона прогнала німців, скільки забрала їхньої зброї. Не без того, що ці агітатори часами користуються політичними сплетнями. Подаю уривок одної промови до населення: "Товариші. Гітлєр вже в лівий бік параліжований, скоро буде вже цілком спараліжований, ми його зловили живого, і будемо судить його за те, що він напав на Радянський Союз, а ЧА обороняючи понесла великі втрати. Війна вже скоро скінчиться, тому скажіть своїм синам, батькам, хай вертають з ліса. Молоді нехай ідуть на воєнкомат бо ми їх судить не будемо, а все подаруємо. Коли не вернуться, то ми їм в лісі висиплемо високі могили, а вас з малими дітьми і старенькими дядьками заберемо там, де людська нога ще не була. Коли ЧА побила такого "германа" то що нам такі "бандеровци". Вам тут так гарно і тепло жити, а через них ви мусите скитатись по Сибіру. "Бандеровци" говорять вам, що вони боряться за національну Соборну Україну, її не було і бути неможе, Радянський Союз ніхто ще в світі не розбив і не розіб'є, бо "бандіровци" воюють так, що повісять бабу на селі, а цим України не здобудуть. Через них неможемо доставляти до села ні соли, ні нафти, бо вони все розграбують."

д) Шкільництво.

Школи по селах майже всюда урухомлені, однак відвідування їх дітьми є мало відсоткове. В останньому часі спричинила це також чутка, що дітей заберуть до Росії. Тепер інспектор їздить по селах та дає учителям напрямні в навчанні. Головну увагу звертають на "виховання" дітей. Наказують говорити дітям про ЧА та її перемогу, вщепляють ненависть до фашизму, а головно до націоналізму.

Вчительству припоручено організувати для молоді "клуби", а в школі агітувати та приготовляти піонерів і кандидатів до комсомолу. Однак це не знаходять серед учнів жодного відгуку.

19.XI. на вчительській конференції в Бережанах представники Рай. Освіти говорили, що вони знають, що ще є велика скількість учителів, які ідуть неправильним шляхом – хиляться в сторону лісу.

Вони закликали вчительство, щоб воно зверталось до бандерівців з пропозицією, щоб ті покаялись і влада їм простить.

II. Українське населення і впливи нашої пропаганди.

На[рі]д вірить в ско[р]ий кінець війни. Її тривання числять не на[]місяці, але на тижні і дні. Люди вірять, що ось-ось буде революція. Рубаха досить надокучила, однак вони вже до неї призвичаїлись і не дуже її бояться. Одинокі вивози є страхом для них (населення).

Позитивні впливи має на масу ліквідація донощиків. Їхня трагічна смерть на публичних місцях, чи телеграфічних слупах є доказом помсти тих, які виступають в імени тяжко покривджених родин, чи поодиноких їх членів. З нашої сторони є постійно розкидані летючки, головно по містах, які однак вороги стараються ще досвіта визбирати. Лискучий успіх в нервуванні ворога, а рівночасно в піддержуванні населення в кріпкій вірі мала поява "Універсалів" з 20–21листопада, в містах ця подія занепокоїла поляків та енкаведистів. Поляки перешіптувались і взаїмно себе питали, чи не наближається українська революція.

На загал дивувалися яким чином "бандерівці" розкинули летючки і розвісили "Універсали", коли була така строга військова варта.

В Підгайцях нквд, підозріваючи в тому "злочині" сами[х] червоноармійців, арештували одного большовика і поляка.

Їм закинули розвішення "Універсалів" і розкинення летючок. На загал афішеві "Універсали" нквд на спілку з поляками нищило. Деякі червоноармійці по докладному перечитанні зовсім "Універсалів" не здирали.

В Жолнівці [Жовнівка] большевик знайшов нашу летючку, прочитавши на кінці: "Смерть Гітлєру і Сталіну" голосно сказав "правильно".

Летючки і Універсали багато більш вплинули на неселення міст. До цього часу українська інтелігенція і міщанство не бачило з нашої сторони нашого руху. На зборах говорили їм що УПА наша цілком знищена, а тепер вони переконались, що вони їх обдурювали, бо щось робиться та хтось турбується недолею нашого народу. Навіть старенькі бабці зітхають і тихо моляться, щоб ті "партизани" виграли війну.

Постій, дня 23.XI. 44р

* * *

Округа – Чортків.
31/XII. – 44.

ІНФОРМАТИВНИЙ ЗВІТ
(за місяць грудень)

I. Характеристика терену.

Протягом звітуючого часу на терені округи в політичному життю проходять почасти деякі зміни. Концентрація польських осередків і ще[]більш заострені репресії супроти українського населення. Більшовицькі виступи і наша боротьба з ними ще більш скріплює маси на дусі. В ніч з 1-го на 2-го грудня в цілому терені Чортківщини скинено більшовицькі звізди з могил, а на їх місце поставлено хрести. Більшовики зараз в деяких місцевостях почали скидати хрести, висаджуючи їх мінами. В зв'язку з цим проходять відплатні акції на поляках, які найбільш ангажуються до цієї роботи. В парі з тим проходить ліквідація польських "стрибків" та сексотів, що у висліді задовільно впливає на маси. Піддержка більш. винищувальними відділами "колпаківців" і "чорної рубахи", які частіше почали відвідувати села (Заліщеччина), грабуючи та арештуючи громадян, почасти вдарило на населення. Одначе прихильників серед українського населення не знаходять. Головною думкою населення є, пережити зимовий тяжкий час. В розв'язці цих всіх наболілих питань зроджу[ю]ться чомусь думки, щоби якнайскорше дочекати весни. В цей час добачують закінчення війни.

Найбіль[ш] загроженим тереном зі сторони ворога є терен Бучаччини, на якому постійно шаліє терор польсько-більшовицьких банд. Днем, а навіть ніччю тероризують в нічому невинних жінок і дітей. Постійне виловлювання мужчин, які не пішли в армію, розстріли та грабунки виводять з рівноваги найбільш опанованих. Тут тільки негайна розв'язка польського питання поправить умовини в терені.

II. Протиукраїнський відтинок:

Більшовики.

Не маючи опертя серед українського населення, вживають різних методів та пропаганди, якою хотять викликати хаос та невдоволення серед населення. В першу чергу хочуть вирвати

населення з-під наших впливів, тому на всяких мітінгах чи зборах доказують агентурну роботу з нашої сторони. До цього ангажують свою редакцію, яка поміщує в газетах статті на цілі сторінки, різні звернення та заклики супроти нашого руху. А дальше хитро і підступно хочуть розложити нас з нутра. Всіх, які добровільно зголосяться, звільнюють, дають їм відпустку, щоби мали можність полагодити всі домашні справи, а опісля речинцево знова зголоситись на Воєнкомат – в Ч. А. При тім ведуть пропаганду, що вони нічого невинні, що Радянький уряд їм все дарує, що вони несвідомо попали між Бандерівців. Одначе зі зголошених, які пішли в армію, жоден вісток не подає жодних, значить ясно є, що Москва вміє розправлят[ися] і в далекому запіллю. Велику увагу присвячують організуванню ком[сомолу] та піонерів серед шкільної дітвори, одначе безуспішно, до [цього] признаються в газетах, поміщуючи уривки з засідань, що замал[о часу] мають над перевихованням молоді.

Зараз більшовики стараються вивозити родини арештованих і п[оля]ків, одначе дуже слабо та робота їм вдається, з огляду на те, [що за]грожені родини держаться обережно. Щоб застрашити українське [населен]ня дальше продовжують облави, при чому палять хати, грабують [в часі] облави, деяких зі зловлених розстрілюють, решту забирають в р[айон, а] молодих замикають в тюрму, старших висилають до роботи в Донб[ас, дея]ких випускають, ангажуючи до донощицької роботи. В районних [центрах] держаться досить обережно, ніччю збільшують стежі, сподіються к[оротко]часного наскоку.

НКВД і НКГБ.

Вперш за все стараються зорганізувати відповідний доно-щицький [елемент,] як також сітку сексотів.

Найбільш звертають увагу, щоб вдарити нас з нутра, анга-жуючи до провокаційної роботи людей, яких звільняють з тюрми. Звільненим доказують, що вони нічого невинні, тому повинні розправитись зі своїми провідниками чи командирами. До донощицької роботи хочуть заангажувати все населення, включно з стариками і дітьми. Ведучи боротьбу з нами, урегульовують свої бандитські наскоки згідно з планом та всяким хитроманством вищих своїх органів. Тому, що розчисляють на довший період з нашим рухом, заміт[н]а є їхня розкладова робота серед населення. Тому всяке лихоліття, яке діється в сьогоднішньому часі, в своїй пропаганді спихають на плечі бандерівців.

Для охорони обласного осередку є 45 НКВД-истів та 62-ох НКГБ. По районних центрах є від 7–9 НКВД-истів і 8–10 НКГБ.

Всякими облавами та переводженням арештів кермує НКГБ, яке також бере участь.

Польська поліція.

Помимо того, що в боротьбі з нашим рухом зазнає найбільших втрат, не припинює своєї винищувальної роботи. Всяке лихо заподіяне укр. населенню спричинює польська поліція, яка в засліпленню використовує час в відплатних акціях під плащиком безпеки в боротьбі з бандерівцями. Про це свідчать факти грабунків, підпалів, вбивств в нічому невинних людей, а навіть безпідставних розстрілів жінок чи дітей. В протоколах доказують більшовики, що це були бандерівці. Такі факти стверджують, що польська поліція є кермована почасти своїм підпільним рухом, у висліді чого в с. Бариші (Бучаччина) арештували більш. 11 активних польських "стрибків".

По деяких станицях Чортківщини по відплатних акціях, польська поліція зложила зброю, а деякі перейшли до районних осередків. На терені Чортківщини всеї польської поліції начислюється 272 чоловік.

Поляки:

На зверхний вигляд польське населення заняло пасивну поставу. Одначе скрито співпрацює з більшовиками через своїх посіпак "істребітельного баталіону". Переважно найбільш активним елементом в донощицькій роботі є поляки. Замало їм ще крови, яку проливають їх вірні собаки, творять банди, які ніччю мордують невинне населення (м. Чортків). Дуже часто ініціяторами і виконавцями акцій і арештувань є самі поляки. Були випадки на терені Бучаччини, що арештовані українці поляками не попадали в тюрму (пропадали без вісті). Головним осередком на цьому терені є Бариш, в якому створили собі відповідні умовини підпільної праці, а руками польської поліції виконують роботу, якої в інший спосіб не можна зробити.

Другим таким середовищем на терені Заліщеччини є с. Червоногород[111]. Перетворившися в твердиню ведуть іншу політику, хочуть в дипломатичний спосіб "жиць в з[ґ]одзє", обіцюючи гори мости. Одначе на Захід не мають думки виїзджати. Хочуть

[111] Червоногород (Червоноград), село Нирківської с/ради Заліщицького р-ну, яке тепер не існує.

видержати до останнього. В загальному дуже мала частина вибралась на Захід, переважно скріплюються їхні центра, або виїзджають до міст і районних осередків.

а) Культурно-освітне життя:

Після встановлення адміністративної влади, сталінські посіпаки повели пропаганду, що несуть народові волю, школи, культуру та найбільші наукові досягнення радянських наукових інституцій. Кожна людина у вільну хвилину буде користуватись бібліотеками, які розпоряджатимуть сотками творів найкращих письменників. Шкільна молодь буде забезпечена в навчальні підручники і матеріяльн[у] поміч. Так заговорили більшовики про культуру на перших своїх мітингах.

Доречі, більшовики замість культури принесли нечуваний терор і грабіж населення. Ніхто сьогодні зі старшого громадянства не цікавиться освітним життям. Початково зорганізовані клуби нечинні, ніхто майже їх не відвідує. Поза знищенням культурних надбань, які були до цього час[у,] український нарід не одержав нічого. Зараз поза районними осередками ні в одному селі нема урухомленого клубу, хоч більшовики поназначували голів та їх заступників. Не організують жодних концертів чи вистав. Час від часу появиться газета в сільраді, або пропагандивне звернення, на що населення не звертає найменшої уваги.

В районних осередках існують клуби, бібліотеки в яких є книжки московських, українських і польських письменників. Найбіль[ш] є поширене видання "Вітчизнянна війна", якою користуються: адміністрація, НКВД, НКГБ, воєнкомати, вчителі і інші вислужники. Пропагандивних мітінгів не проводили, крім "звернень уряду УРСР до населення Західних областей України".

б) Шкільництво:

Більшовики після великих зусиль почасти зорганізували школи. Не маючи кваліфікованих учительських сил, 50 % заангажовано учителів некваліфікованих. Учителі різних національностей, є около 20 % східняків. В школах великий брак підручників та приладдя. Шкільна дітвора дуже обмежено відвідує школи, коли взяти місцевості бувшої фронтової полоси, не більше 20 % загального числа шкільної дітвори.

На терені Чортківщини більшовики відкрили 44 школи. В Заліщеччині 52 школи. Більшовики підготовляють свої кадри для організації комсомолу, піонерів та жовтенят серед шкільної

молоді. Цього місяця в районних центрах відбувся курс організаторів комуністичного дорасту. В районних центрах вже вдалось зорганізувати комуністичн[у] орг.[анізацію] молоді.

в) Релігійне життя:

В звязку з сьогоднішними обставинами не краще мається релігійне життя. На терені повіту залишилось приблизно 20-ть священиків, які обмежуються тільки до своїх сіл. Самі обставини складаються так, що населення боїться відвідувати церкви з огляду на це, що загально панує страх перед лапанками до Донбасу. Така атмосфера є по якомусь часі успішною для більшовиків і вони переконались, що антирелігійної пропаганди не потребують вести. Зате школа не має нічого спільного з церквою, тут забороняють шкільній дітворі молитись і в дуже підступний спосіб наставляють дітей проти церкви. На церкви наложили великі податки від 8,000 до 10,000 крб.

г) Економічно-господарське життя:

Залежно від терену, виключаючи бувшу фронтову полосу, населення ще має що їсти. Після першого контингенту, населення не хоче давати додаткового контингенту. Більшовики проводять грабунки збіжжя, які називають добровільною здачою для Ч. А. За грабоване збіжжя не платять нічого. В зимових місяцях населення відчуло велику потребу взуття та одягу. Почасти стараються запобігти ту справу домашніми виробами, одначе це не дає задовільного висліду, бо більшовики при першій нагоді все рабують. Умовини які залишив по собі фронт, які є зв'язані з господарськими недомаганнями не беруть під увагу. Не обминає контингент і тих сіл, в котрих вже 20 % населення голодує, пр[им]. Зелена, Петликівці Старі, Осівці, Бобулинці, Пишківці, Медведівці, Новоставці, Білявинці. Населення мешкає по три родині в одній хаті, з огляду на це, що все знищене. Голодуюче населення купити харчів не може, бо ціни досить високі: 1 цнт. муки разової 200–220 крб., 1цнт. муки пш. 330–350 крб., 1кг. волового мяса 15–20 крб., 1кг. свинячого мяса 40–50 крб., 1л. молока 8–10 крб., 1л. олію конопляного 130–150 крб., 1л. самогонки 120-150 крб., 1 яйце 3–4 крб.

Коней, корів, свиней, овець, курей лишилось дуже мало. Це все зістало знищен[е] підчас пересування фронту. Тяглової сили не вистарчає для оброблення посівної площі.

Платня більш. працівників і учителів 300–500 крб. місячно, голови сільради 120–140 крб., секретарі 80–100 крб., фінагенти

20–120 крб. залежно від того скільки стягнули податку. З місячної платні стягають 30–35 %. Крім того наложили податок на бездітних 50–100 крб. місячно. В кооперативах брак всяких товарів. Населення, щоб забезпечитись перед зимою, нищить ліси, рубає на опал.

III. Вісті з терену:

Чортківщина:

В ніч з першого на другого грудня в цілому терені скинено із наших могил всі більшовицькі звізди, а на їх місце поставлено хрести з вінцями. Усунення більшовицьких звізд та ставлення хрестів пройшло в цілому терені без перешкод, крім села Бичковець, в якому поляки, обстрілюючи могилу кул[е]метним вогнем, старались до цього не допустити. Це спонукало кущ "Полтави" виконати в цьому селі на активніших поляках акцію, яка відбулася ще цеї самої ночі. Вислід акції: 8 господарств спалено та 10 осіб вбитих.

3.XII. в с. Біла більшовики висадили міною хрест на могилі.

4.XII. до с. Стара Ягольниця приїхало около 60 більшовиків, які обложили село, однак ревізій не робили жодних, тільки при відході зрізали з могили хрест.

4.XII. в с. Шульганівка більшовики арештували Сидор Степана, ур. 1927 р., через те, що не ставився до армії.

5.XII. з'єднання самооборонних кущів виконало акцію на польське скупчене село Залісся.

Вислідом акції є 6 вбитих та 25 господарств спалених.

5.XII. до с. Ріпинець приїхало 10 більшовиків та 4 стрибки, зрізали з могили хрест, порубали його та спалили. Перевели в деяких хатах ревізії та відїхали.

5.XII. в с. Цвітова польська поліція робили ревізії по деяких хатах та при тім поробила великі грабежі.

5.XII. в с. Бартошівка більшовики арештували Пережака Івана, ур. 1921 р., за те, що не пішов до армії.

7.XII. в с. Сем[а]ківці боєвики із куща "Полтави" зліквідували стрибка.

7.XII. в Новій Ягольниці хтось вбив жінку совітку, яка стояла на стійці.

10.XII. З Язловець польська поліція їздила на ревізії, при чому робила великі грабежі, за це більшовики їх роззброїли та казали йти в армію. Зараз вони всі 10-ть криються.

10.XII. На колонії Костюшувка боївка СБ зліквідувала 2-ох активних поляків.

11.XII. в с. Шульганівка більшовики зрізали хрест із могили.

12.XII. в с. Базар боївка СБ зліквідувала трьох стрибків.

13.XII. в с. Звиняч приїхало 13-ть стрибків, обступили хату Рошки Теодора, щоб зловити його сина з 1927 р., який не пішов до армії. Не заставши сина дома, забрали деякі речі, а хату здемолювали.

13.XII. до с. Біла приїхало кількох більшовиків, вбили двох мужчин і одну женщину, а на другий день більшовики почали ширити поголоску, що це зробили "бандерівці".

15.XII. в с. Долина боївка СБ зліквідувала вислужника НКВД Татарина Василя та його жінку.

15.XII. в с. Базар боївка СБ зліквідувала сексотів Стефанишина Михайла і Пивоняк Марію.

15.XII. в с. Заболотівка боївка СБ спалила 4 господарства та знищила двоє старших людей по нац. українці (сексоти).

Того самого дня ця сама боївка спалила в с. Улашківці двоє польських господарств.

15.XII. до с. Капустинці приїхали більшовики разом з стрибками. Обскочили хату, в якій перебувало двох наших підпільників. Підпільники вискочили до стайні, почали відстрілюватися. Стрибки попали в переполох, почали втікати. Підпільникам вдалось вирватись з обляженого господарства.

16.XII. боївка СБ в с. Паушівка[112] зліквідувала сексотку Панчишин по нац. українка.

16.XII. в с. Заболотівка приїхало 15 стрибків і висилили дві дівчині (сестри) і стару жінку Попадюк, а її дівчині вдалось втекти.

16.XII. в с. Улашківці переходили боєвики попри хату одної польки, звідки дався чути вистріл в їхньому напрямі. Це спонукало боєвиків перевести в цій хаті ревізію. Коли виявилось, що хтось на стриху сидів і не давав до себе доступити, боєвики здемолювали хату гранатами, наслідком чого згинуло двоє малих дітей.

17.XII. Пов. госп. боївка та боївка СБ зробила скок на районну базу в Новій Ягольниці, щоби забрати звідтам мануфактуру, скіру і інше. По дорозі стрінулись з поляком-мазуром Рокоцким, якого вбили. Під самою райбазою стрінули трьох більшовиків і одну совітку. Боївка їх придержала та дала їм наказ, щоб клались долів. Коли більшовики не хотіли цього зробити і вхопили зброю, боєвики почали до них стріляти і вбили двох, а саме: прокурора

[112] Тепер с. Палашівка Чортківського р-ну.

Крупка та завідуючого райбазою Петра Петровича. Вертаючи з райбази пішли на залізничний двірець, де здемолювали стаційний будинок та поперевертали телефонічні дроти.

18.XII. в с. Криволука боївка СБ знищила сексота, котрий слідив за нашим рухом, заглядаючи попід вікна (по нац. поляк).

18.XII. в с. Базар боївка СБ зліквідувала двох сексотів поляка і польку.

18.XII. в с. Броварі боївка сб. зліквідувала сексота по нац. укр.

18.XII. В с. Передмістя знищено двох сексотів (поляки).

19.XII. в с. Білій ці самі більшовики, які 13.XII. вбили двох мужчин і одну жінку, прийшли до українця Скрипника Миколи, забрали все убрання мужеське і жіноче, а при відході один більшовик сказав: "Ми є укр. повстанці, боремося за Самостійну Україну, то нам треба вбратися, а ви можете дома так сидіти". Більшовика цього господар пізнав, який кілька днів тому в цьому селі збирав контингент.

19.XII. в с. Колиндяни Самооборонні кущі "Чара" і "Гудза" зробили скок на спіртзавод, звідкіля забрали спірт, спалили сільраду та почту та вбили деректора школи східняка.

19.XII. в с. Заболотівка боївка СБ спалила двоє польських господарств.

20.XII. до с. Заболотівка приїхало 15 стрибків та арештували Доскочинського Петра котрий втік з Ч. А. Батька його дуже побили.

22.XII. польський поліцист вбив жінку по нац. українка.

22.XII. До с. Звиняч приїхало 28 стрибків, щоб вис[е]лити одну родину. В той час в тій хаті був оден боєвик, коли стрибки вступили в хату, боєвик почав до них стріляти. Стрибки почали втікати. Трьох стрибків зістали ранені, а комендант третього дня помер. На другий день це господарство і сусіднє більшовики спалили.

22.XII. в с. Скомороше відбувся прилюдний виступ пов. реф. Пропаганди. Присутніх на мітінгу було понад 200 осіб.

23.XII. в с. С[о]сулівка перелапано в одної польки список наших дівчат, яка мала віднести його до району. Ще того самого дня рай. боївка СБ спалила хату, в якій згинуло 9-ть осіб, а саме: сексотка, її мама, її троє дітей, мама її чоловіка та з другої хати жінка і її двоє дітей.

23.XII. до с. Бичківці прибуло трьох боєвиків із куща "Полтави". Заложили на могилі хрест, постирали всі більшовицькі кличі, знищили одну сексотку та в другій годині по пол.[удні] відійшли до Скородинець де забрали зі сільради гроші.

23.XII. до с. Скородинці о год. 3-ій ввійшов кущ “Полтави”, тут відбувся прилюдний мітінг пов. реф. Пропаганди.

23.XII. в с. Білий Потік кущ “Полтави” перевів акцію на польських стрибків та сексотів. Докладних даних щодо висліду акції ще немає. Говорять що: 10 господарств спалених, 12 осіб вбитих, 1 ранений, а 8 пропало без сліду.

23.XII. в с. Милівцях рай. боївка СБ скликала поляків до одної хати, щоб підписались, що будуть забиратися на Захід. Відтак підпалили хату, наслідком чого є 6 осіб вбитих і 2 або 3 втоплених. При відході з села спалила боївка ще 7 польських господарств.

25.XII. через с. Колиндяни в напрямі [хут.] Звіголь [с.] Тарнавка переїзджали більшовицькі партизани. За Тарнавкою під селом Пилатківці стрінулись із кущем “Чара” і “Гудза”, де звели бій. У висліді бою є: 1 вбитий і 1 ранений із куща “Чара” та 5 вбитих і 1 взятий живий із куща “Гудза”. Сам Гудз ранений. Після бою закватирували більшовики в Тарнавці, де пограбували свідоміших українців. Цілий відділ більшовицької банди начислює около 200 осіб. З того 100 на конях, решта піхота та обоз.

26.XII. в с. Тарнавка більшовики арештували Ольхову Наталю (літ 47) через дочку, яку підозрівають в політичній роботі. Того ж дня арештували Москаля Івана (літ 55) через що, невідомо.

30.XII. в с. Угринь злапали більшовики боєвика “Різуна”, який почав сипати.

Заліщеччина:

1.XII. до с. Цаповець[113] приїхало около 30 більшовиків з Товстого. Ходили по хатах, питали за підозрілими родинами, забрали збіжжя з магазину та в деяких господарів. Вивезли около 60 цетнарів збіжжя. Сказали, щоб 27 річник зголосився до Воєнкомату. Воєнкомат видав зарядження, щоб 28 річник зголосився з харчами на воєнкомат, до вишколу.

3.XII. до с. Торського приїхало 12 НКВД-истів та вивезли дві родині: Бобяка Івана з жінкою і двома дітьми та Земледуху Василя з жінкою та дитиною.

4.XII. до с. Головчинець приїхало 12 більшовиків з Ягольниці по контингент. Забрали паси з млина до молочення збіжжя в Товстім і двох хлопців з 1927 року.

5.XII. до с. Свидова приїхало 12 більшовиків з Ягольниці по контингент. Тим що не дали контингенту забрали худобу. Забрали 28 шт. худоби.

[113] Тепер с. Поділля Заліщицького р-ну.

6.XII. до с. Касперовець приїхало около 70 більшовиків узброєні в кул[е]мет, кріси та фінки. Забрали двох хлопців та їх розстріляли. Потім забрали голову сільради і його розстріляли ніби за те, що він обрабував кооперативу і молочарню.

7.XII. до с. Касперовець приїхало автом 20 більшовиків (поляки, жиди, НКВД), озброєні в один кул[е]мет, кріси та фінки. Хотіли арештувати Ярославу Фецик та Анну Фісяк, яких мали на списку, вони завчасу втекли. Ці самі більшовики поїхали до Лисичник, де арештували голову сільради Петра Бортківського, Тетяну Бень та вивезли родину Федірчик Калини з трьома дітьми, арештували Вигілюка Василя та хотіли вивезти його родину, яка завчасу втекла.

Цього самого дня НКВД арештувало в Свидові Вишинського, який на допитах і тортурах збожеволів.

9.XII. о год. 5-ій рано до с. Устечко приїхало около 60 більшовиків з Товстого. Підводи лишили за селом, а самі розстрільною прийшли до села. Їх провадив місцевий поляк. Підчас стрілянини вбили одного хлопця з 1928 р. В часі стрілянини повстала паніка в гуральні, звідки почали втікати робітники. Більшовики зловили двох робітників і арештували їх.

9.XII. о год. 11-ій до с. Лисичник приїхало 7 більшовиків, які арештували секретаря сільради Михайла Прокіпчука з 1929 р., якого мали на списку.

10.XII. більшовики знова прийшли до с. Свидова по Вишинського, який лежав хорий. По відході більшовиків зарізався.

11.XII. о год. 5-ій рано більшовики окружили с. Садки, почали стріляти. Наслідком стрілянини счинилась паніка і молоді мужчини почали втікати з села в напрямі Шутроминець. Підчас утечі вбили більшовики двох людей. Після того ввійшли до села і почали робити труси за магазинами, збіжжям та бандерівцями. Підчас тих трусів вбили двох хлопців. Вечером від'їхали в незнаному напрямку.

12.XII. до с. Дзвиняч прибуло 18 більшовиків, які переводили конфіскату майна попередньо вивезених українських родин.

Цього самого дня до с. Антонова приїхало 120 більшовиків на конях, спалили одну хату і від'їхали.

Цього самого дня до присілка с. Щитовець Хрипилова приїхало 7-ох більшовиків (6 поляків, 1 НКВД-ист). Тут запалили одну хату Йосипа Мандзюка (60 літнього старця). До горіючої хати вкинули цього господаря і одну жінку Товарянську Варвару, зв'язавши їх колючим дротом і виколовши їм очі.

Цього самого дня ці самі поляки спалили в с. Вигода одну хату. Звідси подалися до Синькова, де спалили одну хату, в якій згоріла господиня, і вбили одного чоловіка.

Звідси поїхали до Кулаковець, де хотіли арештувати Максимець Анну і Хоравську Анну, яких мали на списку. На щастя не застали їх вдома і від'їхали до Заліщик.

13.XII. до с. Устечка вдерлися зі сторони Городенки група більшовиків в цивільних одягах. Друга частина більшовиків розложилася по тамтій стороні Дністра з скорострілами та мінометами. Всіх більшовиків було поверх сотні. Більшовики, занявши відповідні становища, почали стріляти в село. Населення, відповідно, такими самими стрілами в їх сторону. Зчинився бій, в якому брали участь малолітні діти (14–15-літні) та старці. Стрілянина тривала до пізнього вечора, внаслідок чого впало по стороні села 3-ох вбитих, а по стороні більшовиків впало поверх сорок.

14.XII. приїхали до Устечка зі сторони Городенка більшовики, арештували Геню Сіворську та робили сильні ревізії за зброєю. Крім цього арештували двох мужчин і дві жінки.

15.XII. в с. Рожанівка стрінулись більшовики з більшовиками. Зав'язався бій, внаслідок якого був оден вбитий, а два ранених.

18.XII. да с. Блищанка приїхало 7 більшовиків, які спалили майно Яницького та Дорош Теклі.

20.XII. до с. Винятинець приїхало 16 більшовиків, узброєн[их] в "дехтярі", кріси та автомати. Списали родини арештованих дівчат: Марії Миськів, Марії Прокіпчук та Докії Мирончук.

21.XII. в год. 7-ій до с. Щитовець приїхало 28 більшовиків, узброєних в три кул[е]мети, кріси та автомати, обложили хату Федірчика Якима, шукали за бандерівцями.

21.XII. до с. Солоного приїхали стрибки, заарештували двох старших людей. В одного з них шукали за криївкою.

22.XII. більшовики приїхали до с. Вигода та арештували Василя Данчика і Михайла Сеника. Було їх 28 осіб.

25.XII. приїхали до с. Попівці, Слобідка, Бураківка більшовики та заарештували около 40 осіб. Цих людей відбито.

27.XII. приїхали більшовики в числі около 40 осіб до с. Кошиловець та зробили облаву. По облаві перевели мітинг. Спалили 11 господарств та арештували 11 людей. З нашої сторони впало 5 боєвиків.

28.XII. приїхали більшовики до Солоного. Арештували три особі. Вбили одного жандармериста "Бояна" та зловили Базишина.

30.XII. Відділ Колпака закватирував в Садках. До цього села з'їхався він з трьох сторін. Крім піхоти була також кіннота. Всіх було около 300. Ревізій не робили, тільки грабували.

31.XII. Від'їхали в напрямі Кошиловець. Бачучи наших боєвиків не стріляли.

Бучаччина:

3.XII. із с. Вістря більшовики вивезли три родини.

4.XII. до с. Лазарівки приїхали поляки враз з більшовиками та зловили 9-ть мужчин та 4 жінки, яких чоловіки криються перед Ч.А.

4.XII. на с. Яргорів, Красіїв, Задарів, Баранів[114] робила рубаха облаву. Надсунулась із Підгаєччини. Коли більшовики були вже в Задарові, оден господар почав втікати до криївки, в котрій вже був чотовий Хмара, інтендант групи Бистрого Ярема та [ще] двох місцевих. Більшовики завважили втікаючого господаря, пус[тилися бігти] за ним і спинились аж над криївкою. З криком "гуррра", "вил[азь б]андьора" окружили криївку. Двох місцевих і господар вилізли, а Ярема і Хмара постріляли самі. Одного із цих трьох, що вилізли, більшовики вбили [на] дорозі. Із Хмари стягнули німецьке вбрання і говорили пізніше всюди на мітінгах, що вбили підполковника. Господарство, де містилась криївка, обрабували, а врешті спалили.

Коли рубаха доїзджала до Задарова, дві вчительки східнячки які тут учителювали, думаючи, що це йдуть бандерівці, на босо втікали до польського села Коростятина[115], повідомляючи, що йде велика сила бандерівців. Голова сільради – поляк дав наказ, щоб всі, хто лиш має зброю, ставав до "боротьби з бандитами".

Коли тільки показались більшовики, поляки привитали їх кулеметним та крісовим вогнем. Виказалась порядна суматоха, підчас якої вбили більшовики 18 поляків, а 80 забрали з собою.

4.XII. на цей сам відділ рубахи наткнувся відділ поляків, який у Яргорові збирав худобу. Незнаючи хто це є, рубашники посипали на поляків вогнем, у висліді чого було 3-ох поляків ранених, а решта втекла.

5.XII. цей сам відділ рубахи переходив через Монастириська, Григорів, Сивалуски [Савалуськи[116]], Ковалівку в Підгаєччину. Спаніковані мужчини почали втікати на поле, а враз із ними

[114] Тепер с. Гранітне Монастириського р-ну.

[115] Тепер с. Криниця Монастириського р-ну.

[116] Тепер с. Савелівка Монастириського р-ну.

сл. п. пов. проп. Друг “Віктор – Семен”. Вибігши за два кілометри на поле, Друг [сл.] п. Віктор злегковажив собі цю облаву і, намовляючи інших, завернув до села. Не пройшовши ще навіть 200 м. натрапив на засідку, яку більшовики вже встигли затягнути в придорожнім цвинтарику. Діставши дві кулі в голову, одну в черево Друг сп. п. Віктор згинув на місці.

6.XII. до с. Чехів приїхало около 30 поляків, які зрізавши хрест із могили кинулись рабувати господарства тих, які не пішли до Ч.А.

8.XII. в Коропці проголошено, що всі поляки підлягають мобілізації і повинні йти до війська.

8.XII. з коропецької тюрми забрали чотири родині на Сибір.

8.XII. до с. Яргорів прийшло два мужчини, яких німці силою забрали до СС-ів. Оповідають таке: Коли нас німці забрали з дому, відразу завезли нас аж на французьку територію в концтабори, де нам грозила голодова смерть. Французькі партизани часто приходили потайки до лагрів і приносили дещо харчів. Коли англійські війська нас захопили, так зараз на кораблях завезли нас до Англії, де дістали ми нове військове убрання і доволі харчів. За кілька днів приїхали руські старшини і всіх руських та українців забрали на родіну. Зараз розпустили всіх домів на два дні, пізніше повинні ми зголошуватись у воєнкомат.

8.XII. через с. Залісся переїзджало кілька фір більшовиків, везучи зі собою кілька мужчин. Одного мужчину вбили в Заліссі.

8.XII. шістьох поляків з потіцької поліції ограбили в с. Русилів кількох господарів українців. Голова сільради пізнав одного полячка і зголосив на НКВД. Цих полячків держали кілька днів заарештованих.

10.XII. в с. Переволока Шелетин Михайло заїхав із полячками до одної криївки і польська босячня забрала около 7 цетнарів мила та комплєт дутої орк[е]стри. Поляки понапихавши в першу чергу кишені милом, кинулись по селі мінять мило за самогонку. Решту мила завезли в Бучач.

12.XII. поляки забрали в с. Рукомиші хворого на тиф Романа Ховара, який скривався. Хорий, недоїхавши до Бучача, помер.

12.XII. в Монастириськах почалась паспортиризація.

13.XII. ніччю до с. Переволоки приїхав відділ поляків і кілька більшовиків. Не зробили нічого.

13.XII. в с. Костільниках кількох перебраних полячків ходили ніччю по селі, впрошуючись на ніч. Над ранком завернули в Потік .

13.XII. в с. Вичілки [Вичулки] відбулась маленька облава. Більшовиків було около 30. Зловили 5 мужчин. В тому селі більше

мужчин вже немає. Мужчини самі старі – строєві. Того самого дня кільканадцять більшовиків було в Яргорові. Не зробили нічого.

13.XII. в с. Зубрець около 50 поляків робили ревізії за бандерівцями. Зловили 15 мужчин самих старших, яких [змобілізували] до Ч. А.

13.XII. в с. Савалуски [Савалуськи] відбулася облава підчас якої вбили 1-го хлоп[ц]я з Пишковець.

13.XII. около 300 більшовиків робили облаву на с. Григорів. Зловили двох мужчин.

14.XII. в с. Савалуски відбулась облава підчас якої зловили 5-ть мужчин. На облаві було около 200 більшовиків.

14.XII. цей сам відділ більшовиків робив облаву в с. Чехові, натрапили на криївку, в якій було 4 хлопці. Накидавши цілу купу гранат у вхід та вибивши кілька кружків з кулемета, стала босячня кричати "вилазі бандіт"! Осколки і кулі не шкодили хлопцям нічого. Із затисненими зубами чекали, що буде далі. Для контролі чи є хто в криївці, силою заставляють старшого дядька лізти в криївку. Він лізе і недолізши до кінця вертає, заявивши що нема нікого. Тоді лізе на наказ ще один більшовик і недолізши до кінця заявляє то само. Більшовики відходять, хлопці лишаються в живих.

14.XII. в с. Дубенка пішло в Ч. А. 34 поляки.

14.XII. до с. Григорів приїхало 20 совітів стягати строєвих в Ч. А.

15.XII. совітки які мали радіовисильню в с. Соколів втікли до Золотого Потока, мовляв, за ними хтось підглядає.

16.XII. в с. Бертники 250 більшовиків робили облаву на село, вилапуючи мужчин. Підчас облави зловили 7-ох мужчин-строєвиків. Зайшли до хати Михайла Гайди і застали його хорого на тиф. Його не чіпали зовсім. Коли вернулися по нього другий раз, він вже утік. Тоді забрали його жінку, яка вдягнулась в його плащ. В плащі знайшли більшовики гранату і кілька набоїв. Коли почали її допитувати, вона відмовилася відповідати. В сільраді її більшовик застрілив.

17.XII. польська потіцька поліція відставила на воєнкомат до Чорткова 1928 річник. Шість хлопців по дорозі хотілось загрітись і повернули до одної хати. Тоді польська поліція взяла їх як арештованих і завезла на воєнкомат загально всіх. Ту шістку домоглась на НКВД арештувати.

18.XII. начальник потіцького НКВД, маючи ввечері нараду з своїми найбли[жч]ими, дав наказ варті, щоб навіть знаних їм не підпускала близько будинку, в якому відбувалася нарада.

22.XII. п'ять більшовиків приїхало до с. Ліщ[а]нці і робили ревізії за військовими речами. Вертаючи в район наскочили на одну хату, в якій було 4-ох друзяків. В суматосі, яка счинилась, друзяки вискакують через вікно. Останній пострілом вбиває одного більшовика, який вже наставив голову до хати. Більшовики стрілами ранять його в руку та ногу, але він все ж таки добивається до ліса, а відтак на друге село. Більшовики скоро від'їхали в район.

23.XII. до с. Ліщинець [Ліщанці] приїзджають поляки, переводять слідство в справі з минулого дня, та при тім грабують що попало.

23.XII. з Коропця вивозять 17 в'язнів до Чорткова. Конвоює польська босячня, яка домагається, щоби в'язням пов'язати руки і ноги.

24.XII. 60 поляків та 20 більшовиків зробили сильну облаву на с. Ліщинці [Ліщанці]. Налапали 43 мужчини (самі старші), кілька жінок, а двох мужчин поляки постріляли на місці. Коли питається більшовик поляка: "што ты делаєш?", цей поляк, що стріляв, говорить, що він мусів боронитись. Зрізали хрест на могилі Героїв, пограбували село і відїхали в [Золотий] Потік.

24.XII. на донос поляки в числі 60 осіб наскочили на господарство в с. Стінка, на якому перебував друг Зірко ще з трьома друзями. Вбивши трьох поляків, а чотирьох ранивши, друзі продираються в ліс. Поляки з люті палять 12 господарств та грабують, що попало.

24.XII. в с. Вістря невідомі люди знищили голову сільради – сексота.

24.XII. в с. Лука невідомі люди зліквідували голову сільради – сексота.

20.XII. в с. Переволока, де страшно розпустила свої сіти ворожа агентура, невідомі люди провели акцію; зліквідували: 10 сексотів, 1 стребка українця і двох стребків поляків.

24.XII. приїхали поляки двома автами по другий великий магазин, про який знав провокатор Мих.[айло] Шелетин. Незаставши в ньому нічого, по[с]каженіли з люті і від'їхали з нічим.

24.XII. невідомі люди подбали про те, що майже на кожній могилі де більш. позрізували хрести, виросли нові хрести.

25.XII. в зв'язку з ліквідацією сітки сексотів до с. Переволока приїхали поляки та більшовики та забрали в Бучач дві дівчині. По пару годинах випустили одну, а за три дні – другу дівчину.

Постій, 5.XII.45 р.

* * *

Т Е Р Н О П І Л Ь С К А О Б Л А С Т Ь.
(листопад – грудень 1944 р.)

І. З ДІЙ УПА.

2.XI. большевики, що верталися з облави в Слав'ятині, Підгаєччина, на присілку Оринім Жолубі звели бій з відділом УПА "Орш" ["Орли"]. Внаслідок бою впало з нашої сторони 4 стрільці і спалено 7 господарств. Ворожі втрати невідомі.

19.XI. відділ УПА зробив засідку на гостинці Борщів – Королівка. Фірами переїзджали большевики. Впало трьох визначнів большевиків, а решта розбіглися.

22.XI. цей самий відділ наскочив на больш. авто, що переїздило, гостинцем Скала[-Подільська] – Чортків. У висліді вбито 5 большевиків і забрано 3 фіри яєць.

15.XI[I]. 44. 60 большевиків, вертаючися з облави в Скоморохах Нових до Болшівця (Рогатинщина), зустрілись з чотою УПА під ком. Чорноти. В бою з нашої сторони згинув чотовий, у большевиків один важко ранений.

9.XII. в с. Мильно (Зборівщина) один стрілець з відділу УПА під командою Дубая ранив начальника нквд – Криченка.

17.XII. в с. Кобиволоках [Кобиловолоки] (Тернопільщина) відділ УПА мав сутичку із телефонним відділом червоних, в якій впав сержант і 5 рядових большевиків.

26.XII. відділ УПА зробив наскок на с. Струсів, у висліді якого спалено 16 будинків, вбито сержанта воєнкомату, ранено майора нквд нкгб (до трьох днів помер) і знищено 5 сексотів-поляків.

1.XII. в с. Мшанець (Тернопільщина) відділ УПА зробив акцію на військову телефонну станцію: Вбито 1-го большевика, забрано зі собою 3 комсомолки та 1-го партійця; ст. сержант у обл.[117] Також забрано апарат і зброю.

18.XII. в с. Ігровиця (Тернопільщина) наш відділ наскочив на збіжевий магазин; вбито двох вартових поляків, а вартового українця ранено в руку. З магазину забрано збіжжя, 3 кріси й автомат. Знищено інвентар сільради та розкинено протибольшевицькі листівки.

30.XII. в с. Прошовіст [Прошова] (Тернопільщина) 3 большевиків натрапило в одній хаті на партизан. Між ними вив'язалась перестрілка. На поміч большевикам прибуло 60 червоних з [Великої] Березовиці та Микулинець. Партизан[и] відступили до

[117] Так в ориґіналі.

лісу. Червоні спалили хату, вбили 15-літнього хлопця, що вертався з праці на залізниці, та арештували двох робітників. В перестрілці згинув малий москаль, що мабуть належав до контррозвідки.

5.XII. до с. Осовик[118] (Скалатщина) приїхала "Рубаха" та польська голота з Гримайлова в силі 300 чоловік. Тут вив'язалась перестрілка між охороною табору повстанців а большевиками. Повстанці, відступаючи, залишили табір та 2 вбитих.

Того[]ж дня цей самий відділ червоних в с. Лука М.[ала] вбив 4 повстанців та 5 місцевих людей. Трупи побитих роздягли та змасакрували.

6.XII. на відділ повстанців, що кватирував в с. Монастирках [Монастириха] непомітно напав відділ "Рубаха". В бою впало 10 повстанців, а 17 большевиків. Вбитих повстанців червоні в страшний спосіб змасакрували.

29.XII. кількох повстанців, ідучи з с. Хоптянка (Скалатщина) натрапили на кількох нквд-истів. Почалась перестрілка, в якій вбито 1 енкаведиста і 1ранено.

II. САМООБОРОНА НАРОДУ.

9.XI.44. вечором відділ самооборони напав на польську поліцію в Будилові (Бережанщина). Їхню станицю закинув гранатами та міцно обстрілював її. Поляки свої жертви похоронили та навіть не згадують про них. Після наскоку поліція відгрожується, але поки[]що не нападає.

Того самого вечора наш відділ СБ підсунувся під Козову (Бережанщина) вистрілив кілька разів та відступив. Перелякані большевики зробили великий сполох. Нквд, що в той час заховалося, почало тікати, куди хто міг. Військо почало стріляти на всі сторони з гранатометів та скорострілів. Стріляли може півгодини. На другий день говорили, що на них напали бандерівці, але вони відбили.

25.XI.44. повітова боївка висадила в с. Шибалині (Бережанщина) станицю польської поліції. Приміщення знищено зовсім. Жертвами впали: 9 поліцистів і їхня розвідчиця. В селі спалено 10 господарств польських та трохи вибито ляхів. Здобуто коло 1000 штук набоїв до МГ та багато гранат, також визволено одного українця. Двом полякам, які мешкали на станиці, даровано життя. Їм сказано, щоб вони пояснили полякам, що українці нищать їх не як поляків, але як вислужників червоної Москви. Від гуку гранат

[118] Йдеться за хут. Осовик, який тепер в складі с. Монастириха Гусятинського р-ну

зчинився в Бережанах і Козовій великий сполох. На другий день большевики зробили облаву в Шибалині і Жлнівці [Жовнівка].

Також в Будилові знищено станицю польських поліцистів, при чому частина їх впала вбитими.

23.X.44. польська поліція арештувала в Слав'ятині (Підгаєччина) одну дівчину, в якої знайдено нашу літературу і деякі господарські звіти. Заскочені нашою самообороною поляки втекли. Дівчину відбито.

23.XI.44. польська поліція разом з трьома большевиками везла з сс. Тарнавки і Звігеля [Звіголь] (Чортківщина) 20 арештованих. По дорозі з лісу посипали стріли. Голота почала тікати, залишаючи трьох вбитих стрибків і 1-го раненого. Арештовані розбіглися і вернулися домів.

4.XI. між Лосячом і Скалою [Скала-Подільська] (Борщівщина) самооборонний кущ зробив засідку на краю ліса та розбив большевиків, які їхали на облаву до Гуштина, в числі 30–40 людей. У висліді бою впало 2 большевиків, в тому 1 лейтенант. Решта большевиків розбіглася.

15.X.44. самооборона зробила засідку на комісарів, що верталися з переводження мітінгів в сс. Вербівка і Турильче (Борщівщина). У висліді впав ренегат Телька Микита (укр.), командир стрибків (жид, ім'я невідоме), секретар райпарткому і райвиконкому Вербицький.

15.XI.44. в с. Устю (Борщівщина) большевики зловили 13 осіб на роботи до Донбасу і привели на станицю до Іваня Пустого. На сторожі біля них стояло 5 стрибків. Коли решта большевиків пішла на обід до села, дівчата набили стрибків і повтікали.

17.XI.44. за с. Іванків (Борщівщина) самооборонний кущ зробив засідку та розбив групу стрибків, які їхали на облаву. Кількість вбитих невідома.

24.XI.44. вивозили большевики кілька родин (16 осіб), зі с. Турильне [Турильче] (Борщівщина). По дорозі, перед селом Іванковом самооборонний кущ зробив на них засідку, в висліді якої вбито 7 большевиків, 3 ранено, виселенців відбито.

18.XI.44. приїхало 10 большевиків до села Шиповець і арештували станичну. Вертаючи назад попали на нашу засідку. На місці вбито другого секретаря райпарткому, секретарку комсомолу та начальника пошти. Живими зловлено фірмана пошти та обласну агрономку. Звільнену нами агрономку большевики арештували.

27.XI.44. до с. Лисячник [Лисичники] (Залізеччина [Заліщиччина]) в год. 6-ій рано прибув відділ Рубахи в числі 300 чоловік

добре узброєних в легку і важку зброю. Вив'язався бій між ними а нашим кущем. Під навалою наша частина мусіла відступити. Від міномета згоріло кілька хат. Також згоріло кілька хат в с. Митівцях [Щитівці], куди погнались большевики за нашою частиною.

14.XI.44. самооборона зробила засідку на групу польської поліції, яка грабувала сс. Баранів, Красіїв і З[а]дарів. 9 польських поліцистів і 2 лейтенантів. Решта мала змогу втекти з огляду на це, що підчас перестрілки вважали на фірманів, якими були наші люди.

24.XI.44. Підчас облави в с. Переволока (Бучаччина) на донос большевики знайшли одну криївку, в якій було 4-ох наших хлопців. Один з них вискочив з криївки і ранений попав в руки большевиків та відразу сказав, хто ще в криївці. Другий, що вискочив з криївки, промостив собі шлях гранатою і автоматом ранив 6 большевиків. Втікаючи поміж хати, натрапив на засідку і впав поцілений серією куль в голову. Два останні боролися в криївці ще 3-и години, відкидаючи большевицькі гранати та відстрілюючись. По трьох годинах польські поліцисти запхали до криївки на довгих дручках запалену солому і від вогню згинуло останніх двох хлопців.

8.XII.44. в с. Дем'янів арештували большевики одного господаря, і двох хлопців, які були з ним втекли, вбиваючи одного енкаведиста і двох поранивши.

31.XII.44. в с. Заднищу[119] (Скалатщина) вбито райінструкторку-комсомолку – секретарку нквд.

7.XII.44. самооборона відбила від нквд-истів і стрибків 8 укр. родин, які ці вивозили.

III. НАША ПРОПАГАНДИВНА РОБОТА.

7.XI.44. в Бучаччині вночі розліплено та розкинено Універсал УГВР по всіх селах та районних осередках. В рай. осередках розліплено навіть на будинках воєнкоматів, нквд і поліції. Другого дня большевики прямо казились зі злости, казали, що далі по плечах почнуть їм чіпати листівки. У зв'язку з тим підозрівали всіх українців, що працюють в урядах і майже зі всіми переводили переслухання.

13.XII.44. в м. Залізці (Зборівщина) всі начальники урядів одержали листи з нашими листівками. На копертах була печатка: "просмотрено воєнной цензурой".

1.XII.44. в с. Монастериха [Монастириха] (Скалатщина) повстанці перевели пропагандивні сходини з населенням.

[119] Йдеться за с. Заднишівка, яке тепер в складі смт. Підволочиськ.

5.XI.44. в Підгайцях появилася листівка “За що бореться УПА”. Поляки з цього були невдоволені.

3.XII.44. в с. Остап’є (Скалатщина) кількох повстанців перевело під церквою пропагандивні збори з населенням, мимо присутності в селі 21 большевиків.

IV. БОРОТЬБА З СЕКСОТАМИ.

7.XI.44. в с. Кривому (Бережанщина) знищено 3-ох сексотів: голову сільради і 2 селян.

19.XI.44. в сс. Худиївці [Худіївці] та Бабинці (Борщівщина) відділ зліквідував одного сексота та арештували 7 осіб. Арештовані були на услугах нквд. Після переведеня слідства звільнено 4-ох а 3-ох задержано.

В самій ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОКРУЗІ в м. грудні зліквідовано 56 сексотів: Теребовельщина: в сс. Зеленче (1), Могильниця (3), Бернардівка [Бернадівка] (8), разом 12.

Тернопільщина: в сс. Константинівка (3), Глядки (2), Пронятин[120] (1), Скоморохи (1), Товстогуб [Товстолуг] (1), Острів (4), Козівка (2), [Малий] Ходачків (6), Петриків (1), разом 21.

Скалатщина: в сс. Лука М.[ала] (2), Новосілка Грималівська (1), Бірки Вел.[икі] (6), Саджавки [Саджівка] (2), Остап’є (2), Кокошинці (6), Лежанівка (2), – разом 21.

V. ГЕРОЙСЬКІ ПОДВИГИ НАРОДНІХ МЕСНИКІВ.

8.XI.44. в с. Путятинцях один очайдух роззброїв сам 20 большевиків. Він вечером увійшов до хати, наставляючи “фінку” до них з криком: “Руки вверх! Коли не піднімете, скажу вас закидати через вікна гранатами!” (Хоч на дворі не було нікого). Большевики піддались, зброю лишили, а самі втекли до Рогатина.

VI. БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ ТЕРОР.

2.XI.44. до м. Зборова мали зголоситися всі з цілого району. Коли прибули до міста, обскочило нквд, замкнуло в одному будинку і поставило біля них варту. Ніччю прибуло до тих замкнених 3 енкаведистів і почали питати, де їх зловлено: в лісі чи в селі. Люди відповіли, що їх зловлено біля будинку воєнкомату. Одначе енкаведисти закидували їм неправду. Потім відійшли.

[120] Тепер в складі м. Тернопіль.

Зловлені спостерегли на що заноситься і почали шукати рятунку. З ремінців зробили шнурки та почали спускатися з другого поверха та втікати. Протягом ночі повтікали майже всі. Осталося лише коло 50, яких на другий день [в]ивезено до Чорткова.

8.XI.44. в Коропецькій тюрмі 16-літній хлопець, син голови райвиконкому, застрілив о так собі для "спорту" одного українця.

12.XII.44. до с. Вівся (Бережанщина) приїхало 14 польських поліцистів. Принагідно зловили трьох селян. Одного пустили, а другі почали тікати. Тих двох і жінку одного з них зловили, взяли до сільради і страшно побили. Внаслідок побиття жінка породила неживу дитину.

15.XII.44. приїхали большевики до с. Скоморох Нових, де передного дня в сутичці з ними згинув чотовий Чорнота. Господарство, де кватирував чотовий, ограбували, а до хати накидали гранат. Чотового викопали з гробу коло церкви, стягнули з н[ьо]го чоботи та убрання, стрілили ще[]раз до нього і незакопаного залишили. Питали людей, хто поховав чотового, не діставши відповіді, грозили, що спалять село.

13.XII.44. около год. 8-ої ранком большевики везли з Поморян до Золочева 14 в'язнів. Перед виїздом вислали нквдисти до лісу двох поліцистів. Коли в'язні переходили конвоєм попри цей ліс, поліцисти почали стріляти. В'язні думали, що це наша засідка і почали втікати. Нквд-исти всіх в'язнів постріляли, і закопали пов'язаних по чотирьох разом.

VII. ПРОВОКАЦІЯ.

15.XI.44. в Долішній Липиці (Рогатинщина) СБ зловили совітського шпигуна, який міняв в млині нафту і оливу. З собою мав гранату, посвідку з нквд, комсомольську книжку та багато грошей. (На другий день питали совіти в млині, де подівся лейтенант.).

16.XI.44. около год. 2-гої ніччю трьох нквд-истів прийшли до с. Годів (Зборівщина). На присілку Кушнірівка питали де мешкає Матвійко Григорій (він в часі німецької окупації був при відділі Ворона). Ці нквд-исти предсталялися перед господинею, як добрі знайомі і товариші Матвійка. Один говорив по-українськи, два майже не брали участи в розмові. Жінка повірила їм і повела їх до родини Матвійка. Тут вони питали, де він зараз перебуває. Сестра Матвійка, повела їх до Корнилівського Олекси який мав їм показати дорогу до Хороброва, де перебував Матвійко. Цей, побачивши чужих людей зі сестрою Матвійка, почав їм оповідати про

різні справи: казав, що збирав овес для відділу разом з Семениною Іваном і Вербіцьким Михайлом. Нквд-исти зажадали тої збірки, одначе Корнил[і]вський сказав, що збірку відставили до відділу. Таким чином нквд зібрало матеріяли і арештувало всіх трьох мужчин.

23.XI.44. до сс. Тарнавки і Зв'ягель [Звіголь] приїхало ок. 50 польських поліцистів і трьох большевиків, вдаючи УПА. Ходили по хатах свідомих українців, намовляли, щоб брали зброю в руки та йшли бити поляків. Ж[і]нкам казали готовити харчі. Коли старики повірили їм і почали витягати зброю, тоді ті їх арешт[у]вали. Арештовано 20 осіб, яких по дорозі відбила самооборона.

25.XI.44. підчас облави в с. Скоморохи, двох польських поліцистів передяг[н]улись і забігли до одної хати та стали просити господиню, щоб їх переховала. Господиня повірила їм і завела до криївки свого сина. Ляхи забрали зі собою сина і директора молочарні.

23.XII.44. в Ценові (Бережанщина) до крайної хати впало 16 хлопців поляків, поставили стійк[у] та ввійшли в хату. Господаря привітали привітом: "Слава Україні!" та відразу почали розпитуватися чи давно переїздили туди відділи, чи він не знає, де зараз кватирують. Господар зорієнтувався, сказав, що нікого не бачив і не знає. Поляки зробили ревізію, зрабували дещо і поїхали в сторону Козови.

Подібних випадків начисляється по кілька кожного дня. Через ті села, біля яких осінню велися бої з нашими відділами, часто переходять большевицькі шпигуни.

На початку місяця грудня протягом 2–3 днів на Вульці вдалося нашим зловити 4 шпигунів, які надійшли з Рогатинщини та перейшли вже кілька сел. Один з них при помочі дядька, який йому повірив, дістався на орг. зв'язки, але орг. люди його перевірили і пізнали шпигуна. Інших двох також перейшли через кілька сел і на Вульці почали допитувати за одним господарем по призвіщу. Знайшовши такого, почали їсти і питали за своїми. Господар вислав їх з малим хлопцем до сусіднього села, давши малому записку до людей, щоб їх перевірили. В дійсності це були шпигуни, які мали навіть деякі матеріяли позашивані в поли плаща. На питання слідчого, [щ]о думали робити, сказали, що були б йшли доки вдалося б, а коли б побачили, що хтось догадується, хто вони, старалися б втекти.

В с. Рибники (Бережанщина) кілька місяців кватирував один большевик. Він цілий час домагався зв'язків до нас та удавав дуже

ревного українця. 24.XII.44. він з другими енкаведистами арештував в цьому селі господиню з дочкою, де кватирував, і двох наших бойовиків.

До с. Биженя [Віценя] (Зборівщина) привели по зв'язку одного чоловіка, який хотів дістатися до відділу Меча. Його навернули до с. Пиняк [Пнятин], де знаходився відділ Шугая. Після перевірки виказалось, що це большевик.

16.XII.44. до с. Годів (Зборівщина) прибуло вночі до станичної 3 мужчин без зв'язку. Між ними був східняк з відділу Шпака (тепер провокатор), якого пізнала станична, бо цей пригадав її, що вона свого часу разом з іншими стрільцями в тому селі розквартировувала. Ці мужчини зажадали зв'язку до с. Юзефівки. Не прочуваючи нічого злого, зв'язкова їх туди повела. За ними йшло 120 людей, які, за словами східняка, мали б бути з відділу Шпака. З Юзефівки по зв'язку подались до Травотолоки. Тут станичний почав розквартировувати відділ, думаючи, що це самі східняки. Всіх зв'язкових, включно зі станичним з сіл Годова і Юзефівки большевики непомітно з-заду приарештовували, і під конвоєм вели зі собою. В Травотолоках закватирувало в хаті станичної кілька большевиків і зажадали горілки, бо дуже померзли. При горілці большевики випитували в делікатний спосіб про працю бандерівців, про провідників і де вони зараз перебувають. Десь коло год. 1-ої прийшов з цікавости подивитися на східняків член районного проводу. Цей тверезий, зайшовши в п'яне товариство, відразу догадався, що це провокація і висмикнувся, кажучи, що йде принести горілки. На другий день рано большевики забрали станичну і її батька, зрабувавши все господарство. З Травотолок подалися через Хворостець [Хоростець] на Хоробрів, тут вбили двох [х]лопців з відділу, які не мали часу скритися до криївки. Один застрілився сам. Недалеко від цього місця знайшли криївку та забрали підручну повітову апт[е]ку. В селі зловили ще 4 мужчин, яких держать в Козові.

26.XII.44. приїхав до с. Плотича (Бережанщина) заступник начальника нквд Шембаров. В приявности селян при горілці сказав м. ін. таке: "Ваші люди говорять, що ми тут не будемо і це є правда." Ви мусите [зач]екати хвилину, яку треба використати, однак коли така хвилина прийде , то й так не буде кому братися до роботи, бо ваших молодих людей дуже багато паде. Забагато пориваються до роботи. Не маючи певної сили, аж шкода, бо незабаром вам буде їх дуже потрібно". При тому просив, щоб ніхто нікому про те не говорив. На кінець сказав, що 60 польських

поліцистів міститься в Будилові на старій станиці, а крім того вибралися там поляки з Вимислівки. Шембаров в цей спосіб провокував селян, однак не вдалося йому нічого від них витягнути.

VIII. БОЛЬШЕВИЦЬКА ПРОПАГАНДА.

БЕРЕЖАНЩИНА:

Кіна і театри зовсім неурухомлені. Також, мабуть з браку паперу, большевики не видають жодних своїх журналів, зате всі ворожі газети і мітінги заняті тепер темою – "по борьбе с бандеровцами". Всіх закликають покаятися, грозять цілковитим знищенням, а часами ніби жалують нас, мовляв, ми всі є дуже бідні і нужденні, а наші хлопці з УПА не мають, що їсти, замерзають в лісі, хворіють на сухоти. Говорять, що ми тероризуємо населення, стягаючи силою харчі, убрання та вбиваємо невинних дітей і взагалі всіх людей, які не хочуть помочи нам в революційні роботі. Назагал твердять, що нашою роботою провадять німці і горстка німецько-українських фашистів, які стараються приспішити прихід "германа" в Галичину. Але цього осягнути нам не вдасться, бо населення рішуче бажає собі радянської влади, а доказом того є понад сто відсоткова здача контингенту, виконана добровільно 90-тьма відсотками укр. населення. Отже тільки 10 % нім.-укр. націоналістів шкодить у реалізації державних планів та вбиває найкращих синів СССР.

До боротьби з ними взивають поляків і все українське населення, від якого, на їх думку, залежить успіх у нищенні нас. Майже кожний боєць "істребітельних баталіонів" в часі облави намовляє людей не давати до лісу харчів і одягів, бо тільки таке негативне ставлення маси до нас принесе кінець облавам і арештуванням, а це [є] передумовою запанування миру внутрі держави. Обіцюють навіть нашім командирам, тим, що покаються, дати прощення, мовляв, вони не дивуються, що укр. нарід дав себе так обманути, бо він ще є дуже темним.

17.XII.44. відбувся в Зборові мітінг, на якому майор воєнкомату Волженко закликав бандерівців здати зброю. Говорив, що якщо не мають відваги принести її на нквд, хай підкинуть її під сільраду. Самі ж нехай прийдуть на воєнкомат і заявлять свою поправу. Грозив, що якщо до означеного реченця ніхто не зголоситься – виловлять всіх як мишей і розправляться з ними по закону, а їхні родини "унічтожать", і на Сибірі є хароша земля і край культурний". Тому, що українці нападають на села і вбивають

мирних жителів, обов'язково селянам треба створити самооборону в кожному селі по 60 стариків зі зброєю в руках, а зброю одержать з районів. Після того мав промову депутат зі с. Славна, який заявив, що боротьба з бандерівцями не буде такою легкою, бо вони краще озброєні, як не один вояк нквд.

Того ж дня на мітінгу в Бережанах промовляло 7 осіб. Тут зазначили, що вони дуже добре знають, як учителі поставляться до боротьби з бандерівцями. Звичайно вдень вислухають їх промови, а вночі ідуть ширити бандерівську пропаганду. Так подібно роблять селяни, які вертаючи від контингенту беруть мішок на плечі та несуть бандерівцям до лісу харчі.

IX. О Б Л А В И.

В листопаді й грудні цего року большевики посили репресії на Рогатинський і Підгаєцький повіти, а відділені села стали головними пунктами найбільшого ворожого руху та знущань над населенням. Майже кожне село з цих повітів було докладно провірене.

Спосіб переведення облав залежить в першій мірі від второпності командирів, залог деяких міст. Приміром, в Рогатинщині большевики починали облави майже завжди досвітком, тоді, коли в інших повітах військо цеї пори не придержувалося і до сіл приїзджало в кожній порі дня і ночі, ловлячи людей при кожній нагоді. (Облав на жінок продовж місяця грудня не було).

Такими постійними ворожими поїздками по терені та численними облавами большевики, треба признати, поволі осягають свою ціль: нищать людей матеріяльно, а подекуди і морально, а головно це, що український елемент заповняють щораз більше всякі чортківські, збаразькі та інші лагри (підсумування втрат в укр. населення від приходу большевиків залучу до слідуючого звіту). Якщо в тому виникає питання, чи большевики і поляки є дійсними второпними боєвиками в боротьбі з нами та в нашій дефензивній роботі, слід це заперечити. Головну заслугу свого усп[і]х[у] вони мусять признати численним всипам арештованих та взагалі донощицькій роботі сексотів, чи всяких явних або замаскованих приїзджаючих на облаву людей. Це є головні середники[, які] в першій мірі спричинники розконспірування криївок, магазинів та інших сховищів. Для ведення боротьби з УПА і викликування ширших репресій на

більш підозрілі села, лучаться большевики з поодиноких районів в один відділ в числі до 500 осіб. В часі облав підходять всякими підступами до дітей, дають їм тістечка, цукорки та просять їх, щоб ті сказали, де знаходяться брати, батьки чи взагалі бандерівці. Звичайно з цього не багато користали, однак бували випадки, що малі діти показували пальцем на стрих, де ховалися їхні батьки. Коли діти не хотять говорити з ними, вони закидують їм шнурок на шию і страшать, що повісять.

Шукають всюди. Розкидують стіжки, викидають снопи зі стодоли, сіно зі стрихів, або там стріляють. В пивницях перевертають бульбу, лазять до криниць. (До дерев'яних криниць кидають кусок паперу. Коли він в дорозі лету подасться вбік до стіни криниці, значить, що там є вхід до криївки). Якщо зі знайденої криївки ніхто не вилазить, закидують її розривними і димними гранатами. По ріжному відносяться до жінок: грозять, б'ють, уживають всяких підступів, при чому говорять немов то сусід твердив, що чоловік має зброю, або сховався в будинку чи в криївці.

Щоб захопити більше даних про наш рух, нквд взялося підбивати укр. населення на різні тріки. В останньому часі облав почали бійці будьто би дезертирували по 15–20 чоловік. Інші вояки їх ніби ловлять на очах людей, але на причуд не можуть ні одного ніколи зловити. В часі облави і по ній командири і енкаведисти говорять про це в кожній хаті, висловлюючи до дезертирів свою велику огиду і ненависть. Самозрозуміло, що вони, попередивши населення про існування в терені червоноармійців – дезертирів, будуть тепер слідити в яких хатах їх прийматимуть та які люди шукатимуть з ними зв'яків. Таким чином ці дезертири являтимуться на днях найкращими ворожими розвідчиками.

Цього місяця появився де-не-де в нашому терені (Зборівщина і Бережанщина) новий відділ т. зв. "Мітла" в числі 500 осіб. Він прибув зі Збаражчини. Бійці, це хлопці переважно в молодому віці, називаються "сталінські діти". Всі вони добре узброєні і умундуровані і відживлені. Цей відділ є один з найбільш упривіліованих большевицьких частин. Від ведення боїв звільнені тому, що він найбільше відзначився в боях під Сталінградом. Теперіш[н]е його завдання – нищити "бандерівців" на цілій Україні. Він повнить функцію контрольного чинника над всякими "Рубахами" та "істребітельними баталіонами".

При кінці грудня через декілька сіл Бережанщини переїздила "червона мітла" в числі 350 осіб, яка мала зі собою 2 гарматки,

кілька гранатометів, багато скорострілів та інших автоматів. Переїзджаючи терен, заходили групами 30–50 до розкинен[их] при шляху сіл. Вони, як звичайно, починали свою роботу (їдженням), а кінчали ревізіями й облавами. Криївок добре законспірованих не знаходили і нікого не вбили. Частина війська назагал добре одягнена та фізично досить здорова. Квартируючи по хатах, їли та пили без міри. Подекуди читали селянам газети, головно статті про "бандерівці". На кожному кроці показували свій одяг, говорячи: "Бандерівці говорять, що ми є босотою й голі, а дивися хазяйка, які в мене хороші сапоги. В мене є навіть три рубашки".

ЧОРТКІВЩИНА:

Продовжуючи добре випробовану тактику, дальше використовують всякі способи до поборювання українського населення. Були випадки де польська поліція враз з большевиками, зорганізувавши більший відділ, рейдувала по терені під плащиком УПА (Чортківщина). Дальше планово вивозять родини на Сибір. В деяких теренах Заліщеччини майже цілковито припинили свою роботу. На село не виїздять, бо бояться бандерівців. Одначе в той час інтензивно в'яжуть сітку сексотів. Загальна сітка сексотів діє більш законспіровано, тільки ведуть пропаганду, що в коротці приїде військо на усмирення населення. Останньо починали практикувати провокацію, продукуючи "нурців", яких завданням [є] влізти в нутро Організації. В цьому[]ж місяці на терен[и] Борщівщині перек[и]нули військову частину в числі 250–300 чоловік, добре вивінувані та узброєні. Національний склад ріжний, переважаюча кількість аліянтів. Акції проводять за даними своєї розв[і]дки, ненадійно впадають на села і переводять стислі ревізії. Помимо цього, опанувати положення не можуть, надіються на більшу кількість війська. В районних центрах партійці мають великий страх. З дня на день сподіються нападу бандерівців. Ще більшого страха дістали від тоді, коли хтось вкрав зенітку (Заліщики), а до будинку нквд кинув гранату. Велике поденервування викликали наші листівки, між іншим сказано було, що ще троха, то бандерівці на плечах будуть розліпляти листівки. В деяких селах старались з могил скинути хрести, однак [вони] знова є на могилах. Частіше прикликують до районів голів та секретарів сільрад, яких випитують про наш рух. Просять голів сільрад доставляти їм харчів до міст. Часом арештують в місті (на донос поляків) жінок з підозрілого села. Їх випитують про наш рух і

випускають, наказуючи слідити за нами. Час від часу нквд, військо, стрибки і урядники організують більшу групу і роблять випадки-облави на села; при таких акціях не забувають пограбувати цивільного населення.

ВИСЛІДИ ОБЛАВ ПО ПОВІТАМ:

БЕРЕЖАНСЬКА ОКРУГА.

ПІДГАЄЧЧИНА: облави відбулися в селах: Голгочі (27.X.), Лиса (29.XI.), Носів (29.X., 29.XI.,28.XII.), Шумляни (30.X., 27.XI.), Слав'ятин (1.XI., 17.XII.), Боків (1.XI., 17.XII.), Божиків (27.XI., 28.XII.), Мужилів (29.XI., 20.XII.), Ригайлиха (10.XII.), Вербів (10.XII., 28.XII.), Лози (18.XII.), Рудники (28.XII.), Литвинів (28.XII.), Волощина (28.XII).

Підчас облав зловлено: ок. 133 чоловіків і 17 жінок
вбито: 4 –"–
поранено: 1 –"–

РОГАТИНЩИНА: Беньківці (1.X., 30.XI.), Свистільники[121] (3.XI., 16.XII.), Фрага (12.XI., 28.XI.), Підбір'я (12.XI.), Любша (12.XI., 10.XII.), Руда (14.XI.), Стратин (14.XI.), Дібринів (14.XI., 10.XII.), Пуків (14.XI.), Чесники (14.XI., 2..XII., 7.XII), Яблонів (15.XI., 2.XII.), Хохонів (15.XI., 2.XII,), Кукільники (16.XI,), Черче (22.XI., 30.XI.), Бабинці[122] (29.XI.), Куропатники (25.XI.), Потік (30.XI.), Дитятин (2.XII.), Библо[123] (2.XII.), Загір'я Кукільницьке (7.XII., 21.XII.), Підгород[д]я – Голодівка[124] (5.XII.), Вербилівці (5.XII.), Радванів[125] (4.XII.), Чернів (4.XII.), Стисева Воля (4.XII.), Коростовичі (5.XII.), Псари[126] (8.XII.), Дегова (8.XII.), Мелна (7. і 9.XII.), Путятинці (16.XII.), Липиця Долішня (16.XII.), Кінашів (20.XII.), Підмихайл[і]вці (28.XII. – кватирували до 1.I.45 р.), Явче (29.XII., 30.XII.), Васючин (30.XII.).

Під час облав зловлено: ок. 283 чоловіків, 4 жінки
вбито: 37 –"–
поранено: 5 –"–

---

[121] Тепер с. Світанок Рогатинського р-ну.

[122] Тепер в складі м. Рогатин Івано-Франківської обл.

[123] Тепер с. Набережне Галицького р-ну Івано-Франківської обл.

[124] Тепер с. Луковище Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.

[125] Належало до Рогатинського пов., згодом Букачівецького р-ну, тепер не існує.

[126] Тепер с. Приозерне Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.

БЕРЕЖАНЩИНА: Вільховець (29.X.), Ценів (31.X.), Тростянець (4.XI.), Геленків (16.XI.), Каплинці – Медова (II.XI.), Криве (13.XI.), Базниківка (17.XI.), Затерязки [Заберізки] (2.XII.), Каплинці (8.XII.), Вибудів (20.XII.), Саранчуки (29.XII.), Котів (29.XI.).

В тих селах зловлено: 44 чоловіків, 3 жінки
вбито: 6 –"–

Зборівщина: ліс біля Поморян (4., 6.XI.), Волчківці (14.XII.), Оліїв (21.XII.).

зловлено: 9 чоловіків
вбито: 1 –"–
поранено: 2 –"–

ЧОРТКІВСЬКА ОКРУГА:

БОРЩІВЩИНА: Іванків (13.XI.), Стрілківці (13.XI.).
В тих селах зловлено 4 і вбито 2 чоловіків.

БУЧАЧЧИНА: Костільники (26.X.), Стінки (28.X.), Доброполе (29.X.), Трибу[х]івці (4.XI.), Кийданів (18.XI.), Григорів (21.XI.), Переволока (24.XI.), Сороки (30.XI.).

Підчас облав зловлено: 57 чоловіків
вбито: 11 –"-

X. А Р Е Ш Т У В А Н Н Я.

Арештують передовсім на підставі доносів і всипів. Тоді приходять прямо на дане господарство, переводять точні труси, арештуючи при тому потрібних їм членів родини. Також арештують господарів, де зловлено або вбито в бою наших людей, або взагалі де хтось боронився. Тоді беруть жінок, стариків. Є випадки, що по райцентрах, чи урядах (Букачівці – урядничка пошти). Переводити арешти по селах виїздить кількадесять (до 50) енкаведистів по кількох міліціянтів-поляків. Підчас переводження трусів побивають стариків, дітей, грабують, що попаде під руки. Коли не застануть дома того, кого мають арештувати – беруть членів родини (жінку, батька).

Звичайно практикують арештування людей, зловлених підчас облав (по перевірці чи пересортуванні за віком). Спеціяльні арешти окремих людей на селах – явище рідше. У звітовому часі найбільше таких арештувань переведено в Чортківській і

Тернопільській округах, менше у Бережанській окрузі. Арештовано виключно на доноси і всипи.

Стан в'язнів по тюрмах (на основі звітів):

Бережани: в'язниця міститься при вул. Івашкевича в домі нквд в підземеллі. В'язнів є ок. 200 осіб, жінок мала кількість. Обслуга тюрми 42 особи, в тому 18 жінок – східнячок.

В Кізлові (Зборівщина) в тюрмі сиділо 20 дівчат і 50 мужчин зі сіл: Денисова, Ходач[к]ова Великого, Покропивної і Кізлова.

Цікавіші приклади:

II.XI.44. арештовано в Новосілці (Підгаєччина) 7 осіб. При арештуванні було 50 большевиків і 1 поляк (Добровольскі, яких видав тих людей). В часі ревізії шукали по городах дротами, а в хаті по горшках та за образами.

I.XII.44. в с. Чагрові (Рогатинщина) арештували вчителя і сторожа.

8.XI.44. рано нквд арештовало в Заліщиках Горія Клічуха разом з родиною, Красія і дві дівчини. Всі вони працювали в друкарні. У Крас[і]я знайшли наші листівки. Три дні його били, не даючи нічого їсти, щоби признався, звідки взяв листівки.

20.XI.44. в с. Новосілці (Заліщиччина) большевики арештували 30 людей.

23.XI.44. 30 большевиків приїхало до села Поповець арештувати одного українця. Його не застали дома, тому взяли його жінку.

10.XII. в с. Сороцьку (Теребовельщина) начальник нкгб і 10 стрибків арештували робітників із спірзаводу.

19.XII. в с. Коцюбинці (Копичинеччина) відділ "Рубахи" арештував 12 дівчат.

XI. В И В О З И.

24.XI.44. з Литвинова (Підгаєччина) вивезено 12 родин, а 8.XII. з Новосілки, цього ж повіту 2 родини.

10.XII. вивезено зі с. Біще (Бережанщина) 4 родини, яких сини згинули при кінці листопада ц. р. в бою з большевиками, що відбувся в цьому ж селі.

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОКРУГА.

8.XII. зі с. Бернардівка [Бернадівка] (Теребовельщина) вивезли большевики 1 родину.

9.XII. зі с. Івачів Горішний (Тернопільщина) вивезли 10 родин – 26 осіб.

Більші планові вивози перевели большевики в
[Ч]ОР[Т]КІВСЬКІЙ ОКРУЗІ:
Чортківщина: 24.XI. зі с. Долина вивезено [...]
Борщівщина: 21.X. " " Пилипче –"– 6 родин (16 осіб)
Волківці –"– 1 –"– (3 особи)
Пилатківці –"– 1 –"–
Бабинці –"– 1 –"– (4 особи)
Боришківці –"– 1 –"– (2 особи)
Бучаччина: 21.XI. Верб'ятин –"– 6 –"–
Бариш –"– 1 –"–
Монастир[и]ська –"– 5 –"–
Золотий Потік –"– 1 –"–
разом 24 родини.

XII. П І Д П А Л И.

Большевики.

Палять господарства звичайно підчас облав, коли з якоїсь хати тікають, чи відстрілюються узброєні люди, коли знайдуть на господарстві зброю або прямо з лютості з метою нищити все, що можна.

Ось приклади:

3.XI.44. підчас облави в с. Свистільники (Рогатинщина) вибіг з одної хати узброєний чоловік і зник з очей большевикам. Большевики запалили хати, з якої втік [ц]ей чоловік, а від неї згоріло 32 господарства.

17.XII.44. в с. Жабиня (Зборівщина) большевики збирали контингент. В одній хаті наш бойовик пострілив одного большевика, коли цей ненадійно ввійшов. На другий день приїхало 40 большевиків, спалили хату тому господареві, де кватирував бойовик та ще 3 господарства.

14.X.44. до с. Горошови (Борщівщина) приїхали большевики ловити людей на роботи до Донбасу. Люди повтікали, а большевики в люті запалили кілька хат і поїхали.

В Чортківщині практикують палення хат підпільників, а навіть роблять масові підпали сіл, загрожуючи, що спалять хати всіх тих, що від них хтось пішов до УПА. Звичайно ініціяторами таких терористичних акцій є польська міліція.

17.XI.44. в год. 7-й рано до с. Красіїв (Бучаччина) приїхало 57 большевиків з поляками і почали п[а]лити село. Кільканадцять поляків поїхало до Баранова і Зударова [Задарова] та підпалили там кілька хат. Вислід цієї теристичної акції такий: в Красієві спалили 117 господарств, 4 мужчин вбили, 4 задушилось в криївці. Підчас акції грабували все, що попало під руки. В Зударові [Задарові] спалили 10 господарств, вбили 3 мужчин і 1 жінку. В Баранові спалили 11 господарств. Головним ініціятором цієї акції були поляки.

XIII. НАШІ ВТРАТИ.

2.XII.44. повертаючись зі села Забірізець [Заберізки] (Бережанщина) вбили большевики д. Шелеста, що працював при районі.

23.XII. в с. Базниківка (Бережанщина) згинув від большевицької кулі бувший райпровідник Демарс. Заскочений большевиками в хаті, він тікав через вікно в сторону лісу. По дорозі ранили його в голову, а потім добили і стягнули взуття та одяг.

25.XII. в с. Котові кількох большевиків зробило засідку між хатами на яку попав райгоспреферент з кількома бойовиками. Ранено двох бойовиків – один ранений в шию внаслідок уплив[у] крови помер. На відгук стрілів большевики телефонічно заалярмували Бережани звідки приїхало 1 авто босячні. Всі розсипалися по селі і поробили засідки. Тоді в бою з ними впав провідник повітової боївки В'юн.

13.XII. біля с. Перепельник (Зборівщина) згинув у больш. засідці підрайоновий пров. д. Грунка.

18.XII. в с. Іванкові (Борщівщина) наскочили большевики на хату, в якій сиділи Дідур Андрій і Палямар [Паламар] Михайло. Один з них, втікаючи через вікно, ранив одного большевика і сам ранений добився з власної пістолі. Другий скочив до пивниці. Большевики підпалили хату і він, щоб не задушитися відібрав собі життя.

XIV. ЕКОНОМІЧНИЙ ГРАБУНОК.

Взято 10.XI.44. в с. Торському (Заліщиччина) шість большевиків і зараз стягали контингент – "добровільна продажа державі". Хто не дав контингенту забирали худобу, або робили ревізії і забирали самі збіжжя.

XV. ПОСТАВА І НАСТРОЇ НАСЕЛЕННЯ.

Бережанщина:

Коли взяти під увагу українське неселення міст, воно не змінило своїх думок, ані переконань. Не дивниця. Ворог пересичує своєю пропагандою, яка по містах знаходить податливіший грунт. Якщо ж населення довідається дещо позитивного про наш рух, все це видається йому неймовірним, або таки легендарним. Але слід зазначити, що укр. інтелігенція, яка досі була пасивною, навіть в думанні починає щораз більше з внутрішнім переконанням хилитися на нашу сторону. Хотіла б з нами пов'язатися, щоб хоч діставати літературу. Однак тут треба обережно підходити з огляду на дуже можливу провокацію.

В настроях селянства не зайшли жодні зміни, хіба неточна репресія у зв'язку з тим, що не кінчиться війна мимо всяких ворожб та пророцтва. Тоді, коли навіть деяка кількість членів вірила в 22-гі, 28-мі грудні, нема причини дивуватися масам. Тому наша пропаганда почала свою роботу, щоб підготовити народ і членство до продовження війни і поза весняний сезон, скріпити всіх на дусі, додати охоти і сили до дальшої боротьби з ворогом в запіллі, влити в них силу видержливости до кінця.

Чортківщина:

Протягом звітуючого часу на терені округи в політичному житті зустрічаємо почасти психічне захитання мас (Бучаччина). Головною причиною цієї ситуації є безпогамоване розухвалення московсько-польської голоти.

Загально населення на цьому терені думало, що після пересунення фронту не зустрінуться з так жорстокою дійсністю. Бракує тут якраз кілька конкретних фактів, які напевно дали б позитивний вислід. По випадку в Баранові, Красієві й З[а]дарові взагалі чується нарікання зі сторони населення. Вражені є тим, що у віддалі 4 км. стояли відділи Бистрого й Коца і не старались зліквідувати або наполохати ту голоту, яка переводила на ті села акцію. Коли у вечір з того села у одної жінки забрали корову, то вона між іншим сказала, що відділи є створені на те, щоб забрати в українців останнє, що не вспіли забрати німці чи большевики з поляками. Цей випадок заломив морально населення.

На інших теренах, під цим оглядом дещо краще стоїть. Населення більше цікавиться нашим рухом. Одначе це все залежить від пропагандивної піддержки й конкретної роботи.

На українсько-большевицьким відтинку досить нервозне напруження. Щораз то нові большевицькі “тріки” та методи, змушують населення думати з чим стрінеться завтра. А головне зараз застрашує надходяча зима. Населення пояснює собі, що большевики готуються до якогось удару по нас, з тим то, що в терені появилось багато мужчин звільнених з Червоної Армії, з яких ніхто не хоче вертати назад на своє місце.

На українсько-польському відтинку, негативна постава українського населення щораз то більше зростає. Населення з ожиданням чекає розв’язки польського питання. До цього в першій міри причиною є самі поляки, які, користаючи з нагоди, на спілку з большевиками нищать українців.

XVI. ПОЛЬСЬКИЙ ВІДТИНОК.

Бережани: намічений виїзд поляків на Захід наставив їх в місті до влади навіть ворожо. Відверто критикується рад. владу. Сподіються з весною з нашої сторони якогось великого зриву. (Вислів одної інтелігентної польки до другої: “Бендзєш відзєць, як бандеровце на вйоснем збійов большевікув, бендов уцєкаць, аж к[а]пци поґубйом”). Крім того подивляють нашу витр[и]валість що ми видержуємо в лісі вже два роки, а поляки пішли воювати в 1939 р. та німці їх розбили.

Чортківщина.

Поляки цілковито стали знаряддям в руках большевиків. Скупчучись по районних центрах доповнюють ряди т.зв. “Істребітельних баталіонів”. Багато з них є сексотами та донощиками нквд. Деякі з них стоять на невтральному становищі, але цих є дуже мало. Відносно зарядження большевиків виїзджати на захід поставились негативно. Це все, що діється по селах спричинюють поляки. Доказом є те, що всякі облави чи ревізії переводяться переважно в мішаних селах. Значить ясним є те, що до цього часу ще не опам’ятались і дальше продовжують вислужницьку роботу.

23.XII.44. в Бережанах відбулися збори поляків, якими проводили представники польського комітету Федорук і Коро[т]ченко. Збори відбулися спеціяльно в тій цілі, щоб польське населення, яке записалося на виїзд, не ставилося вороже до Рад. Союзу. Коротченко говорив: “Ми знаємо, що ми для Вас такі, як для нас бандерівці – кістка в чарці. Ви не діждетеся того, щоб ми заховалися від вас, як ви від бандерівців. Рука рад. уряду довга,

вона вас досягне на Заході. Ви не кращі від бандерівських лакеїв, що хочуть створити буржуазну Україну. Ви, поляки помагаєте їм в тому своєю пропагандою, але вірте, що бандери тільки на час помазалися медом, вони повторять вам 1943 р. Якщо ви дальше вороже будете ставитися до нашого уряду, ніколи не будемо уважати, що ви є у нас гостями, тільки знищимо все по закону." На кінець Федорук сказав, щоб поляки не називали українського населення бандерівцями, бо цей апарат, який піддержує своєю хлібоздачею цілий фронт. Тому їх слід назвати сірими героями Рад. Союзу.

XVII. СТАТИСТИЧНІ ДАНІ.

В Бережанах війська включно з нквд і польською поліцією начисляють около 500 осіб. Поляки замешкують головні вулиці і ринок. Місцевого населення (польського) і понад дві тисячі біженців зі сіл.

В Козові (Бережанщина) є понад 300 осіб залоги, крім того 100 поляків вписалося до новозорганізованого "істребітельного баталіона". Большевики домагаються ще 50 українців. З Козови дуже часто відсилають людей на Донбас. (По 200 осіб або і більше). У в'язниці є понад 100 осіб.

Залога Поморян (Зборівщина) числить 224 чоловік. З того 24 енкаведисти. Начальником нквд є жид Ігоній, а начальником нкгб Кричев. В містечку є 60 районових робітників мужчин – партійців та 25 жінок, 15 польських поліцистів 150 вояків, бо 200 бійців 4.XI.44. виїхали до Львова. Ніччю навкола міста немає жодної варти, лише 3 вояки бережуть магазину зброї, який міститься в замку. Тут є 7 гранатометів і багато автоматичної зброї. Також є тут два магазини збіжжя (в школі і підземеллі замку, також там знаходиться магазин з мануфактурою).

Зборів: до II.XII.44. залога міста Зборів разом з районовими працівниками та "істребітельним баталіоном" числила 400 осіб. 11.XII. 33 особи відійшло на фронт.

Два рази на тиждень всі урядники партійці роблять конференцію разом з нквд і нкгб, на якій рішають: кого з арештованих вивезти на обласну тюрму, кого віддати в ЧА в передову, з кого рекрутувати сексота чи провокатора, котрі родини вивезти чи арештувати.

Залізці: Всіх мешканців в Залізцях є 2408; українців 1180, поляків 1040, русских 122, жидів 146.

Нквд знаходиться при вул. Брідській. Всіх енкаведистів є 19, начальник Криченко. Енкагебистів є 9, нач. Канаєв Петро. Начальником воєнкомату є Зіної [? Зінов'єв] Олександер, москаль, партієць, багато п'є, не виконує своїх обов'язків. Тюрма міститься в будинку нквд, залога: 20 енкаведистів і міліціонерів. В'язнів 15, самі українці. Слідство переводить сам начальник, або уповноважнений енкаведист.

В Залізцях відбулася вчительська конференція, на якій завідуючий РВНО казав ліквідувати неписьменність вечірним навчанням, відчитав скільки в районі є шкіл: 37, з того 30 початкових, 6 неповносередніх і 1 середня. Учнів є 5015. Прибуло 135, а вибуло 622, під кінець чверті є 4538, з того 2[296] хлопців і 2242 дівчат. В районі є один комсомолець і 87 піонерів. Учнів українців є 3432, 5 русских, 12 жидів, 1138 поляків. Всіх учнів задовільних в навчанні є 3245, а незадовільних 635. Вчителів в районі є 112. Вчителям є наказано організувати якнайбільше піонерів.

XVIII. Р І З Н Е.

2.XI.44. в Підгайцях в Народнім Домі відбувся мітінг. Темою доповіді було насвітлення бандерівської роботи в терені та організування "істребітельного баталіону" з усіх робітників і працівників, включно з жінками. До цього баталіону вписали 40 українських і польських жінок. Їх мають вчити військового діла. Жінки мають повнити службу в місті, а мужчини будуть брати участь в облавах.

21.XI. до Підгаєць приїхали українські родини з Заходу. Вони оповідали про знущання поляків над ними. По дорозі, заки вони заїхали, пропало 40 родин.

7.XI. в Народнім Домі в Монастир[и]ських відбулось свято жовтневої революції. Поляки заявили, що через те, що вони мають їхати на Захід, русских і українських пісень не будуть співати. Підготовили і провели самі українці. Підчас концетру поляки почали вигукувати: "Українці на Збруч, поляки на Сян, а тут лишиться дітько сам". Большевики почувши те, повикидали їх зі салі. В час свята будинок був обставлений кулеметами.

7.XI. в с. Переволока (Підгаєччина) в час святочної забави (тут кватирує дві сотні спецмінерів) бійці побили свого командира (жид – партійний). В загальному ці мінери ворожо ставляться до жидів і поляків, а про Сталіна говорять, що він виграє війну так, як Гітлер.

20.XI. польська міліція зі Звенигорода і Новоставець (Бучаччина) пограбувала церкву в с. Рукомиші. Забрали золоті чаші і всякі інші вартісні речі.

26.XI. до с. Чехів приїхав прокурор з району Монастир[и]ська і ходив по хатах за контингентом. В одній хаті зустрів молодого мужчину. Порадив йому, щоб зголосився на воєнкомат, і залишив у спокою.

19.XII. відбулися в Бережанах збори компартії. Зборами проводили нач. нквд, нкгб, нач. поліції Кор[от]ченко, Федорук. Обговорювали справу нового набору поляків до поліції. Підсумовуючи їхні великі успіхи в боротьбі з бандерівцями, Кри[ч]ев говорив про велику здібність поляків в боротьбі на фронтах і запіллі. У боротьбі з "бандитами" поляки доказують прямо чудес, б'ються з більшою ненавистю, як енкаведисти. Коротченко заохочував новобранців, що[б] також так завзято билися, а тоді "бандерівці не шукатимуть їх у власній хаті". "Бандери" вбивають найвизнаніших рад. людей : секретарів партії, які виїзджають на села заготовляти хліб для держави. "Самі бандери сміються з нас, що ми так дорожимо за свою шкіру тоді, коли їх гинуть цілі сотні. Так товариші, нє нада захищать свою шкуру і принимати на роботу таких, з яких держава не має жодної користі."

2.XII. секретар нквд в Бережанах поїхав кудись і більше не вернувся. Один енкаведист сказав, що шкода більше пістоля як його, бо він і так з бандеровцами братався.

10.XII. в Зборові відбулася учительська конференція, на якій доручено вчителям організувати драмгуртки, навіть зі старих. Говорили, що побажаним є, щоб учителі вплинули на бандерівців, щоб вони виходили з лісів та брали участь у виставах. Вчителів придержали до ночі. Коли по скінченні конференції всі почали розходитися, нквд розбіглося вслід за ними та ловило їх. Держали цілу ніч, а ранком випустили. На протоколах питали про бандерівців і рухи в селі.

В м. Струсові (Теребовельщина) начальник воєнкомату відправляє всіх молодих стрибків, а принимає старих. Причини невідомі.

15.XII. в Кобиволоцькому [Кобиловолоцькому] лісі (Теребовельщина) зловлено большевицьку курієрку, яка перевозила секретні листи до нквд. Вона мала при собі нагана.

7.XII. в с. Дрогоманівка [Драгоманівка] (Тернопільщина) забрано у фінагента 32000 крб., на які дано поквітування.

10.XII. в с. Ладачини [Ладичин] (Тернопільщина) голова сільради та десятники поляки збирали контингент по українцях, які вже зложили обов'язуючих 100 %. При тому важко побили двох старших мужчин українців.

11.XII. на залізничну станцію Купчинці – Денесів [Денисів] (Тернопільщина) прибув транспорт переселених українців з Ярослава. Там виладувались і розмістились в поблизьких селах.

* * *

Тернопіль[ська округа].

ВІДОМОСТІ З ТЕРЕНУ.
(січень [19]45.)

Тернопіль.[щина]:

28.XII.44. В селі Лозова зробив відділ УПА чистку серед поляків-сексотів. У висліді знищено около 150 сексотів та большевицьких вислужників, які були пострахом для українців у довколичних селах. На поміч ляхам-сексотам приїхало зі Збаража військо та бронепоїзд з гарматками. Почався бій і відділ без втрат відступив.

29.XII.44. До села Дубівці приїхали більшовики зі Збаражського та Глубічанського районів у силі 160 чоловік. Зробили несподіваний скок на відділ, який там кватирував. Вив'язався бій, у висліді чого впало 9-ох людей з відділу. По стороні босяків 14 вбитих.

В селі Ладичин знищено кільканайцять сексотів, а їх майно сконфісковано.

30.XII.44. в с. Висипівці знищено сексотку-польку.

В с. Довжанка пропав голова сільради.

1.I. в с. Юзефівці хтось забрав у одної польки текстильні вироби та безрогу. Люди говорять, що це зробили льотчики з недалекого ареодрому.

2.I. в с. Хатки більшовики робили труси по хатах, при тім забирали цивільні одяги і інші речі.

3.I. в с. Настасів розбито станицю стрибків. У висліді: 6 стрибків вбитих, 2-ох розброєних, та спалено 4 хаті. На поміч стребкам приїхав панцерний поїзд та обстрілював село. В цьому самому селі льотчики виганяли масово підводи і людей до ліса до роботи.

4.І. в с. Острів забрано гроші у фінагента, які він назбирав з податків. В с. Гаї Великі пропало без вісті двох хлопців 15 та 16 років. В с. Ладичин теренова боївка звела бій з більшовиками та стребками. Вбито 4-ох стребків, 1-го нквд-иста, 2-ох нквд-истів взято в полон. Спалено 17 господарств сексотів.

В селі Людвиківка[127] знищено 2-ох сексотів та спалено 7 господарств [сексотів], які повтікали.

5.І. в с. Ладичин стребок Сюдмак Бронислав убив 4 мужчин українців та 2 жінки з пімсти за це, що попереднього дня хтось вбив його брата. В с. Хатки представник району, ходячи за контінгентом, забирав всьо з продуктів, що стрінув на господарстві.

В селі Настасів большевики при стяганню контингенту рабували людей.

6.І. В с. Застав'є вечером стрибки стріляли через вікна до хат місцевих українців. Ранили українця Олійника Миколу, який по 2-ох днях помер. В с. Романівка зроблено ревізію в місцевих поляків та забрано військові речі.

В с. Пронятин обскочило нквд в числі 20 осіб хату, в я[к]ій кватирува[ло] 4-ох боєвиків. В бою впало 3-ох нквд-истів та 4-ох ранених. З боєвиків – один легко ранений. НКВД вбило дівчину з тої хати, де кватирували боєвики.

В с. Серединки босяки з обсерваційного пункту ограбили 2-ох укр[аїнців]. В с. Денисів відбувся мітінг, на якому більшовики виступали проти "українсько-німецьких націоналістів" та обіцяли подарування кари всім "бандітам", які зголосяться добровільно.

В с. Чернихові нквд переводило ревізії за бандерівцями, при чім спалили два господарства Вавчишина Івана та Грицая Василя. В багатьох селян забрали збіжжя.

8.І. в с. Івачів Д.[олішній] нквд сконфіскувало майно та спалило господарство Голія Василя, закидаючи йому, що він перетримував підпільників. В с. Малашівці стребки і нквд шукали за підпільниками і 27 р. При ревізії натрапили на 4-ох підпільників. У висліді бою згинуло 3-ох підпільників.

9.І. в с. Івачів Г.[орішній] вбито прокурора В.[елико-]Глубічанського району та ранено 2-ох нквд-истів.

В с. Лука В.[елика] знищено донощиків нквд: Хотенко Р., Лучків А., Зінків О.

В с. Воля Мазовецька[128] знищено польку – донощицю нквд.

10.І. в с. пропав донощик нквд Бриляк С.

---

[127] Тепер с. Дворіччя Теребовлянського р-ну.

[128] Тепер с. Воля Теребовлянського р-ну.

11.І. в Грабівцях пропав донощик нквд Грудецький С. та його син. В Дичкові пропав донощик нквд Кіт С.

12.І. до сіл Мшанець та Дідьківці [Дітківці] приїхало почаївське, крем'янецьке, голубочаське та залозецьке нквд, узброєні в міномети, скорострільні та танкетку. Окружили вони хутори, де кватирував наш відділ в числі 85 люда. В сутичці впало 3-ох наших і 2-ох ранених. По стороні босяків [є] вбиті і ранені. До села Хатки приїхали красноармейці та грабували населення, що лише впало під руки. Від'їхали в сторону Тернополя.

В с. Стегніківці [Стегниківці] розброєно красноармейця. Дано йому нашу літературу і відпущено.

В с. Мшанець червоноармійці з обсерваційного пункту ограбили двох наших селян.

13.І. в Купчинцях підпільники розброїли місцевих стребків, та загрозили карою смерти кожному з них, хто піде на службу до більшовиків.

14.І. в с. Петриків поляки кинули гранату до хати, де кватирували наші хлопці. Шкоди не було.

В Купчинцях перевели більшовики мітінг в справі зголошування підпільників на воєнкомат.

15.І. в Мишковичах пропав стребок Берчак В.

На терені Бірківського району появились на шосах та залізнодорогах летючки: За що бореться УПА, Красноармійці і інші.

16.І. до села Прошова приїхало панцирним поїздом залізнодорожне нквд та перевело ревізії в чотирьох українців. При цій нагоді попропада[л]и людям деякі хатні речі.

В с. Смиківці нквд арештувало Бутковського І. з ріднею і відставлено до тюрми Бірки В[еликі].

17.І. до с. Кип'ячки приїхало 15 стребків та 2-ох нквд-истів, хотячи виселити Тисячну К., однак їй вдалось втекти.

До с. Константинівка приїхало 30 стребків та перевели в трьох укр. ревізії. Господарства сильно пограбували.

В с. Острів більшовики з телефонічного пункту та залізнодорожне нквд переводили ревізії. Людей сильно пограбовано.

В с. Чернихів, теренова боївка розброїла станицю стребків, де забрано кулемет та 7 крісів. Трьох стребків зліквідовано.

18.І. до с. Застінка приїхало 2-ох нквд-истів та 10 стребків, щоб вивезти родину Кравчинюк. Родина втекла, господарство зліквідовано.

18.І. Коло Драгоманівки на хуторі приїхало 15 льотчиків з ціллю переведення ревізії та натрапили на хату, де кватирувало

2-ох наших підпільників. Почався бій, у висліді якого впало 3-ох босяків, між ними лейт[е]нант. Підпільники, прориваючи перстень окруження, вбили ще одного більшовика та почали відступати. При відступі один з підпільників згинув. Заалармавано найближчу летунську базу коло Маріянки, де перебувало около 500 льотчиків. Прийшла допомога босякам в силі 200 чоловік та 1 літак. Літак почав бомбити господарства, причому згоріло 25 господарств. По бомбленні льотчики почали переводити сильні розшуки по хуторі та натрапили знова на цього підпільника, який в сутичці вбив ще двох та ранив 4-ох льотчиків, а сам втік.

19.І. в Драгоманівці зліквідовано 19 сексотів-поляків, майно їх сконфісковано.

20.І. у вище згаданому селі нквд перевело арештування серед українців, та забрало зі собою 19 осіб (стариків – дітей) та відвезло до Кізлова.

В с. Буцнів хтось забрав з горальні 300 літ. спірту, правдоподібно, це зробили льотчики з найближчої бази.

21.І. в Кип'ячці пропав східняк – руский (полонений), який був на услугах нквд. На районний центр Глубічок Вел. напав наш відділ. Знищено воєнкомат та перервано телефонічну сполуку Тернопіль – Львів і Броди. В акції згинув лейт[е]нант нкгб і двох з воєнкомату. Всіх більшовиків згинуло 8. По акції розкинено нашу літературу.

22.І. в с. Малашівка кватирувало в одній хаті 4-ох підпільників. На донос сексота приїхало 20 стребків та окружили хату, в якій були хлопці. Вив'язався бій, в якому згинув начальник стребків з Янковець. Підпільники вийшли ціло.

24.І. в с. Бірки В.[еликі] нквд арештувало П'ятничку Я. та Худзія, які крились приватно від приходу більшовиків.

В цьому[]ж селі зголосився на нквд Махинка Н. та Сидяга Г., які крились через це, що були працівниками німецької адміністрації. Нквд дало їм роботу в районі.

До села Козівки приїхав відділ рубахи около 120 чоловік. На донос сексотів наскочили на цей кут, де кватирували наші люди. Через злі інформації місцевих селян, мовляв рубахи є неменше 2 сотки, підпільники почали відступати. Перебравши ініціятиву в руки, рубаха почала сильно атакувати. У висліді бою впало 10 підпільників. Треба зазначити що близько половина упавших сама себе достріляла, будучи важко пораненими. Зі сторони рубахи число вбитих 10–12 осіб, а пораненими значно більше. Після бою більшовики сильно порабували селян в цьому куті села, де кватирували підпільники.

В селі Пронятин, підпільник зайшов на кватиру до одної сексотки. Сексотка його приняла та рівночасно дала знати на нквд. По короткому часі нквд разом зі стребками, 12 чоловік, окружили хату та хотіли зловити підпільника. Підпільник вбив лейт[е]нанта нквд та двох стребків, а сам втік. Москвичі зі злости спалили господарство сексотки, а її арештували.

25.І. більшовицькі партизани, що стаціонують в Чернелеві Мазовецькім[129] в числі 70 осіб зробили грабункові випади на села: Ступки, Чолганщина[130] та Чернелів Руський. Беруть все, що попаде під руки.

26.І. в с. Пронятин ніччю бандитська шайка москалів зрабувала два господарства та вбила одну жінку. Почувши стріли недалеко села, втекла в сторону Тернополя.

27.І. в с. Заруддя знищено агента нквд східняка, який вдавав дезе[р]тира з Ч. А. Рівнож зліквідовано одну польку сексотку нквд.

28.І. в с. Чернелів Руський напала банда більшовиків та зрабувала укр.[аїнця] Курочку Григорія.

В с. Серединці розбито групу стребків та забрано від них зброю. В цьому [бою] впало 14 стребків та їх начальник Коломиєць.

29.І. в с. Плесківці[131] пропала донощиця нквд.

31.І. до с. Ходачків Малий приїхала група більшовиків разом зі стребками в числі около 150 чоловік. Обложивши село заставами, 80 з них подалась в сторону села, де кватирувало 14 наших людей. Вив'язався бій, у якому впало 14 вбитих ляхів та москалів, а крім того 7 ранених. Між іншими згинули начальник воєнкомату та начальник стребків жид Темес. Зі сторони наших впало 2, а один ранений. Заал[я]рмований Тернопіль вислав чотири авта вояків босякам на допомогу. Москвичі, не заставши підпільників, які скоро відступили змилюючи слід, з пімсти ограбили село та спалили 3 господарства.

* * *

[129] Після 2-ої світової війни село було перейменоване на Жукове, а у 1957 р. на Жовтневе Тернопільського р-ну.

[130] Хутір Човганщина тепер у складі села Чернелів-Руський Тернопільського р-ну.

[131] Тепер в складі с. Чернихів Зборівського р-ну.

[ВІДОМОСТІ З ТЕРЕНУ]
(січень [19]45)

Скалатщина:

3.І. в с. Остап'є в 2-ій год. по полуд.[ні] вбито фінагента сексота – поляка та забрано від нього 7000 крб.

В с. Глібів узброєні поляки напали на українця Кучера Михайла, керівника млина, застрілили його, його жінку та 8-[річно]го сина. Кучер був нашим симпатиком.

8.І. в с. Кам'янки знищено сексотку нквд. Рівнож наш пропагандист перевів збори коло церкви, на яких виголосив відповідний реферат. Тогож самого дня знищено сексота поляка в Коршилівці.

9.І. в с. Коршилівка наші пропагандисти перевели коло церкви збори.

10.І. в с. Поплави знищено укр. родину сексотів. Всіх повішано і написано картки "Смерть зрадникам укр. народу".

14.І. Нквд зі стребками в с. Теклівка вивезли одну родину, одну особу заарештували та спалили 4 господарства.

10.І. в с. Рожиська спалили стребки [з-]за Збруча чотири господарства, вбили чотирьох старців та 18 річну дівчину, і ограбили багато господарств.

11.І. в с. Іванівка пропав лейтнант нквд та один сексот.

12.І. в с. Чернилівка пропав нквд-ист.

13.І. в с. Оріхівці знищено сексота.

14.І. в с. Оріхівці наші перевели збори коло церкви. Цього[]ж дня у тому селі знищено розвідчицю нквд [з-]за Збруча.

В с. Зарубинці нквд вивезло одну укр. родину.

В с. Городниця знищено сексота – поляка та пропав зам. гол. с/ради разом з жінкою.

В с. Раштівці нквд зловило 3-ох хлопців з 27 р. того[]ж дня згоріло 9-ть господарств поляків – сексотів.

В с. Саджавки [Саджівка], де кватирував відділ УПА приїхала "рубаха". В бою впало наших 4-ох людей, а з рубахи впало 10 чоловік. Рубаха сильно ограбила населення.

15.І. в с. Лука Мала відділ "рубахи" заскочив двох наших хлопців зі східних повстанчих відділів (чот. Спартак, та стрілець Осика), зав'язався бій, який тривав від год. 10 до 23 год. Більшовики в жоден спосіб не могли здобути хати, де скрились повстанці. Вкінці хату здобули при помочі мінометів. В хаті більшовики застали мертвого Спартака та важко раненого Осику, який по дорозі до району помер. Втрати більшовиків 12 вбитих та 16 ранених.

16.І. в Скалаті заарештувало нквд 3-ох людей, які впали жертвою провокації.

17.І. до Грималова [Гримайлів] привезла рубаха 18 вбитих та 25 ранених своїх бійців. 3 ранених ще 12 померло.

21.І. в Оріхівцях нквд вивозило людей. Забрали 20 осіб (укр.).

22.І. в Вікні зловлено чотири дівчині до Донбасу.

23.І. в Остап'ю зловлено висланника нквд, який під маскою утікача з ЧА шукав звязку.

24.І. в с. Оріховець нквд заарештувало одного хлопця і дві дівчині. Тогож дня арештовано ще одну дівчину в Кочанівці [Качанівка].

25.І. в Кам'янках пропав нквд-ист. Слідуючого дня нквд спалило 2 господарства.

В Саджавках [Саджівка] більшовики зловили місцевого чоловіка, який втік з ЧА. Вивели його до ліса і закололи штиками. Того[]ж дня втікало 3-ох хлопців з Сатанова ([з-]за Збруча) з тюрми, яких переслідували стребки.

25.І. до Грималова везла рубаха 3 саней вбитих та ранених своїх бійців, около 20. Говорили, що мали бій з "бандерівцями".

26.І. в Кокошницях [Кокошинці] пропало 5 жінок і чотири мужчини, які були сексотами.

27.І. в лісі біля Коршилівки укр. повстанці вбили двох більшовиків та забрали 6 пар коней.

28.І. в Фащівці стребки зі Сатанова ([з-]за Збруча) забрали 3-ох мужчин, та ограбили багато людей.

30.І. до Рожиськ приїхало нквд та вибрали позаочно (тому що ніхто не хоче бути) голову с/ради. Заарештували 2-ві дівчині українки.

31.І. в досвіта наскочили більшовики на с. Рожиська та ранили одного підпільника. Якого забрали зі собою. Забрали на вивіз 4-ох людей та сильно пограбили місцеве населення.

30.І. відділ рубахи в силі 200 чоловік наскочив на районову боївку, яка кватирувала в Острій Могилі[132]. Вив'язався бій, який тривав цілий день. Боївка вицофала до ліса? а звідси вдарила по рубасі. Впало 6 босяків. Наші здобули 1 скоростріл та два кріси.

Теребовельщина:

1.І. стребки з Янова[133] ранили жінку укр. з с. Довгого, яка опісля померла. В Буданові стрибки і каца[п]и робили засідки на вулицях

[132] Село Гостра Могила належало до Турівської с/ради Підволочиського р-ну; тепер не існує.

[133] Село Янів було перейменоване на Іванівку, тепер – с. Долина Теребовлянського р-ну.

міста. В місті побільшено варту, до якої забирають всіх десятників, а навіть жінок.

2.І. в с. Дарахові закватирували наші хлопці в одної жінки, яка на другий день зголосила на нквд. Хлопці мусіли відступити в день. Підчас відступу були перестрілки.

3.І. в Ілавчу стребки, перебрані за жінок, напали на одного укр. Підійшли під вікно і просили, щоб господар впустив їх до хати. Господар пізнав, що це ляхи, і не хотів впустити до хати. Напасники почали стріляти до хати через вікна, та ранили малого хлопця в руку. Кинули до хати гранату, яка не вибухнула. Запалили стодолу з якої згоріло ще одне господарство. До Глещави приїхало авто нквд-истів в числі 18 чоловік і тут закватирували. На другий день приїхало ще 22 стребки. Робили по селі ревізії через два дні, а потім від'їхали до Говилова.

В Мшанці стребки і каца[п]и збирали конт[ин]гент.

4.І. Говилові Малім знищено 5 ляхів сексотів, одного повішано на прилюднім місці.

В Романівці 7 каца[п]ів робили подекуди ревізії, з одної вулиці впав стріл та ранив одного стрибка. Хто стріляв невідомо.

В Ласківцях 60 каца[п]ів вивезли дві укр. родини, яких чоловіки виїхали з німцями.

В Варваринцях до Горинь М.[ихайлина], укр.[аїнка], прийшло 3-ох чоловік з крісами у військовім уніформі. Вони залізли на стрих без її відома і просиділи там цілий день. В вечером злізли, прийшли до хати, повечеряли та питали за дорогою на Чортків. Вони говорили, що втікають з ЧА.

5.І. в с. Говилові В.[еликому] стребки робили ревізії, при тім побивали людей, рабували, та вибивали вікна. Перед вечером від'їхали до Теребовлі.

6.І. в с. Могильниці приїхали нквд-исти в справі вивозу людей. Обступили хату Войтович Марії, укр.[аїнка], якої чоловік [а]рештов[а]ний. Списали всі хатні речі. Сама Войтович втікла.

7.І. до Різдвян приїхало зі Струсова і Теребовлі нквд і стребки в числі около 200 чоловік. Обступили село, робили по хатах ревізії при тім побивали людей. В цей сам час були обступлені села: Острівець, Зубів, Застіноче. Підчас ревізії у Зубові найшли одного підпільника, який крився індивідуально, його замордували. Хлопці, які кватирували в тих селах, вийшли з кватир та звели бій з каца[п]ами, який тривав до вечора. Зі сторони більшовиків було 4-ох битих, з нашої сторони втрат не було.

8.І. до с. Слобідки Струсівської[134] приїхали стребки зі сторони Дарахова. Робили ревізії при тім рабували. Замордували голову с/ради та одного укр[аїнця]. В Слободці Янівській[135] ляхи вирізали одну українську родину Луців, 4 особи.

В с. Зубів стребки сконфіскували все майно Кухаришин Павла.

9.І. в с. Варваринцях до Горинь Михайлини зайшло 3-ох узброєних людей вечером та розпитували за дорогою на Слобідку С[трусівську]. Питали де є ст.[аниці] стребків, бо вони хочуть їх розброїти. Жінка, не знаючи, що це за люди, не відповіла їм нічого. Вони відійшли в незнаному напрямі.

До Брикулі Старої приїхали стребки та переводили в селі ревізії, при тім побивали людей.

10.І. через с. Кобиловолоки переїзджала група більшовицьких партизан в числі 25 чоловік. Вступили до кількох хат, наїлися і від'їхали в сторону Буданова.

В с. Довге незнані люди забрали всі хатні речі в укр.[аїнця] Омеляна Івана.

11.І. в с. Слобідці Янівській знищено двох стребків.

В с. Могильниці знищено дві сексотки-польки.

В с. Романівка знищено одну сексотку-польку.

В с. Іванівка знищено 18 сексотів-поляків.

12.І. в с. Деренівка кількох нквд-истів переівірювало листи в тих, де хтось пішов до ЧА.

13.І. в с. Сущин около 200 більшовиків і стребки переводили облаву. Через помилку вони вбили одну каца[п]ку, та ранили начальника нквд, який опісля помер. Незнайшовши нічого від'їхали.

14.І. в с. Ласківцях знищено дві сексотки укр[аїнки].

В Буданові відділ самооборони знищив дві сексотки укр.[аїнки] і одну жидівку.

В Говилові Малім висилили дві укр.[аїнські] родини.

В Остальцях переводили ревізії за 27 р.

В Теребовлі арештували 30 осіб польської інтелігенції.

15.І. Сам.[ооборонний] Від.[діл] району звів з більшовиками бій, в якому впав капітан воєнком.[ату], 2 ст. лейт[е]нанти і один стребок. З нашої сторони жертв не було.

В с. Вербівці знищено одну сексотку.

До с. Бернадівки в'їхали більшовики і стребки, по котрих самооборонний відділ відкрив вогонь. Босяки підпалили одну хату

[134] Тепер с. Кам'янка Теребовлянського р-ну.

[135] Тепер с. Слобідка Теребовлянського р-ну.

та заалярмували район. З району прибула поміч, обложили село та робили ревізії. Незнайшовши нічого від'їхали. По стороні більшовиків були вбиті.

16.І. на стребків, які їхали з Лошнева до Сущина, посипалися стріли, впало 2-ох стребків, 2-ох ранено, решта втекла.

17.І. в с. Ласківцях знищено чотири сексоти.

В с. Могильниці знищено дві родині сексотів поляків.

В с. Ілавчу 18 стребків переводили ревізії, нічого незнайшовши відїхали.

19.І. в с. Винявка[136] стребки переводили ревізії за 28 роком. Зловивши двох стариків, від'їхали до Дарахова.

До Ілавча їхали стребки, на них боївка зробила засідку. Вбито 4-ох стребків і одного лейт[е]нанта. Здобуто скоростріл, 2 ППШ, кріса і набої. Власні втрати: два легко ранені.

Цього[]ж самого дня о год. 5 вечером несподівано наскочив відділ рубахи в силі 80 чоловік на кватири, в котрих кватирували боєвики. Зав'язався бій, в якому впало трьох боєвиків, решта вийшла зі села, відбиваючись гранатами. Один боєвик що кватирував недалеко, почувши стріли вийшов з хати на дорогу, більшовики завважили й вбили. Хати, в яких кватирували боєвики, босяки спалили. При тім впало трьох стариків, котрі йшли рятувати господарства, та трьох з 27 р. Зі сторони босяків були жертви, число невідоме, бо їх зараз вони забрали.

21.І. в с. Могильниця нквд арештувало кілька хлопців з 28 р., забрали родину Тарнопольського П. і від'їхали до Буданова.

В Млиниськах ляхи вбили чотирьох українців і написали на дверях "так буде усім бандерівцям".

В с. Вибранівці[137] ляхи замордували чотири особи укр.[аїнців,] хати здемолювали, та забрали усі речі.

В с. Малеві переходив підпільник, з польської хати впав стріл та ранив його в руку.

До с. Ілавче о год. 2-ій по пол[у]д.[ні] Приїхала рубаха і арештувала 5 дівчат.

22.І. в с. Папірні було около 100 босяків, робили ревізії та питали за деякими людьми.

В с. Заздрість босяки робили облаву, незнайшовши нічого від'їхали.

---

[136] Тепер с. Хмелівка Теребовлянського р-ну.

[137] Хутір Вибранівка Підгайчицької с/ради Теребовлянського р-ну тепер не існує.

23.І. в с. Могильниці повішано дві сексотки укр.[аїнки] на прилюдному місці. Вони висіл[и] через пять днів, при них був напис “донощики нквд”.

В с. Вербівцях около 100 босяків робили ревізії. Натрапили на хату, в якій кватирували двох підп[ільників]. Хлопці втікли. Босяки спалили хату.

25.І. через с. Різдвяне переїзджали повстанці та попали на засідку, яку зробили стребки. Один повстанец[ь,] ранений в голову, попав в руки стребкам, решта втікла.

26.І. в с. Застіноче двох нквд-истів арештувало одну жінку укр.[аїнку], опісля її випустили.

28.І. в с. Довгім стребки робили розшуки по лісі. В лісі з людей, які рубали дрова, забирали убрання, шапки, взуття, відтак пішли до Мшанця і там закватирували. Вночі рабували людей.

В с. Застіноче знищено голову с/ради сексота.

29.І. в с. Кобиловолоках стребки прийшли до горальні, розброїли горальника, набрали спірту та по дорозі вступили до одної хати і ранили жінку. УПА зробило за ними погоню та вбило 4-ох ляхів, двох тяжко ранило, при тім згоріла одна хата.

31.І. в с. Довгім ляхи з Янова спалили 2-ва укр.[аїнські] господарства. При тім вбили одного чоловіка і трьох ранили.

Збаражчина:

2[8].XII.44. в с. Луб’янки Нижчі нквд зі Збаража робило основну р[е]віз[і]ю в гр[…] хлопцем, який у нього колись служив. При ревізі[ї …].

29.XII. Спец-отряд при підмозі панцирного поїзда робив облаву на Капустинці – Чорний Ліс. Підчас облави пограбовано багато селян.

2.І. в с. Воробіївка нквд з Нового Села з відділом війська робили (облави) ревізії, при чому запалили 2 господарства, та зловили одного хлопця.

В с. Мединневідомі осібняки кинули гранату до хати одного українця.

2.І. в с. Чернихівцях знищено 2-ох нквд-истів та місцевого сексоту Ренету, котрий переводив ревізії по селі.

В с. [Мала] Березовиця переловлено і знищено розвідчика нквд. [Кут]узова.

В с. Базаринці розброєно 4-ох нквд-истів.

В с. Чорний Ліс знищено розвідчика нквд. Такалова Т. (русский).

3.І. з с. Лозівка знищено сексота Сидорук Миколу.

4.І. в с. Токи переловлено і знищено Зарецького Л., поляка з СУЗ, підозрілого як розвідчика нквд.

В с. Кійданці [Киданці] знищено сексотів нквд поляків: Немчук І., його син та Боднарчук Марію.

5.І. в с. Красносільці нквд зі Збаража, в зв'язку з вбивством нквд-иста, робило ревізії по господар[я]х. Арештувало Телевяка Дмитра, підозрілого в цьому, що він нібито показав повстанцям, де нквд-ист був на кватирі. По 14-ти днях його звільнено.

5.І. переловлено і знищено стребка Дмухавського Евгена зі Суховець.

В с. Красносілка [Красносільці] зловлено поляка зі с. Зарудечко Гуньку, сексота нквд. Переловлено і зліквідовано уповноваженого нквд зі Збаража Савченка. В с. Красносілка вбито нквд-иста.

6.І. в с. Луб'янки Н.[ижчі] знищено сексота нквд Трофимову Марію.

9.1. в с. Шельпаки нквд, у зв'язку з вбивством 2-ох нквд-истів, спалило господарства Мороз Анни, Грищин Василя, Гаманович Марії і Спас Теодозії. В тому[]ж селі вбито лейт[е]нанта нквд Каніщева та робітника нквд Підгурського Вік.

11.І. в с. Чумалі нквд зі Збаража робило ревізії в Воробця Василя, закидаючи йому, що він когось передержуває. Підчас ревізії його важко побито. 17.І. Воробця арештовано з причини доносу місцевих поляків.

12.І. В Новому Селі знищено родину Крилишин в числі 3-ох осіб. Крилишин Ольга була сексотка нквд.

15.І. в с. Кошляки знищено сексотів нквд: Довбуш Гр., Чорна П., Лукасів К.

17.І. в с. Іванчани знищено сексота нквд Макогін Марію.

18.І. в с. Воробіївка знищено членів польського підпілля та сексотів: Шиюк Ст., Кравек., Олянюк., Шевчук Тек., Пезпалюк М., Рублєвску Ан.

19.І. більший відділ червоних [з-]за Збруча напав на село Токи і пограбував людей та спалив чотири господарства.

В селі Терпилівка відбуваються часті ревізії та грабування майна українського населення сталінськими наїзниками. Такі ревізії [т]а грабежі відбулись 3.І, 15.І, 19.І, 28.І, повстанців нікого не найдено.

19.І. с. Климківці обстрілював панцирний поїзд з Підволочиськ. Від запальних стрілен згоріло 2 господарства.

В цьому[]ж селі 22.І. зловило нквд двох молодих хлопців.

21.І. в с. Синягівка[138] польська боївка побила важко Недільну Анну, яка йшла на недільну відправу до церкви.

21.І, 22.І. в с. Гнилиці відділ більшовиків робив облаву. Першого дня пограбував кілька укр.[аїнських] господарств, а другого дня урядили мітінг, на якому пропонували повстанцям голоситися на нквд.

23.І. в с. Клебанівка згинуло 2-ох повстанців, вбиваючи 2-ох червоних.

23.І. в с. Луб'янки знищено фільварок та приміщення МТС. В акції знищено: 4 автомашини, 2 комбайни, 11 тракторів, 7 молотарок, млинки та варстати МТС.

24.І. в с. Синягівка напала польська боївка на хату одного українця. Наступ відбили 2 наші хлопці, які були в цій хаті.

26.І. в с. Воробіївка знищено 2-ві польки сексотки нквд та членів пол.[ьського] підпілля.

Постій 14.І.1945 р.

Слава Україні.

* * *

"ПОДІЛЛЯ"
Бережанська окр.

З В І Т
за час від 1.1. – 16.1.[19]45 р.

Бережанщина.

Адміністрація по містах і селах загально наладнана і не добачується більшого балагану. За неточне виконання праці або за прогули карають тюрмою. До ідейних працівників можна зачислити самих совітів. Поляки рівнож до праці ставляться позитивно. Місцеві жиди, які працюють по урядах, заховуються тихо, а до політичних справ підходять дуже обережно. Натомість місцеві українці, яких до речі по урядах є дуже мало, але і ті працюють за половицею, щоб був вовк ситий і коза ціла.

В середній школі в Бережанах є багато учителів східняків. Шкільної молоді не вдається їм перевиховати. Піонери дуже слабо працюють, а комсомол зовсім не існує. Недавно до нар. школи в Бережанах прийшла учителька московка. В розгортанні своєї

[138] Тепер в складі с. Синява Збаразького р-ну.

праці серед дітей, між іншим почала втягати дітей до піонерів. Коли вияснила ціль цеї організації, спитала дітей, хто впишеться до піонерів. В класі встало лише троє дітей.

Зборівщина.

На цілому терені відбуваються масові облави і арешти. При чому більшовики вживають різних підступів. Висилаючи по зв'язкам НКВД-истів, довідуються про все, що діється в селі, про криївки, внаслідок чого паде багато людей.

6.XII. вночі через с. Караманці[139] переїздив господарчий, який перевозив військові речі. Переїзджаючи стрінувся з більшовицькою сторожею. Двох боєвиків охорони без стрілу розброїли 4-ох більшовиків.

7. XIII. на хутір коло Озірної до господаря Теофіля Волошина приїхало п'ять НКВД-истів. Зайшли до хати і прямо до входу до криївки, з якої забрали Христинича Петра. В хаті нікого не чіпали. Від'їхавши з подвір'я сказали, щоби арештований втікав. Коли той вискочив з фіри, більшовики вбили його.

12.XII. до с. Білковець приїхало НКВД за Галаєм Василем, який втік з ЧА. НКВД-исти були в цивільному убранні, на вилогах мали тризубці, а прийшовши до голови сільради сказали "Слава Україні". Коли голова не відповідав нічого, вони повторили ще раз те саме. Тоді голова пізнав і сказав "здраствуйте товариш капітан". Галая не зловили тільки припоручили голові сільради, щоб він відшукав його.

12.XII. в с. Ярославичах відбувалася облава, яку зробив спецвідділ. Більшовики приїхали автами в числі около 1100 осіб. В с. Ярославичах вони розділилися на дві частини. Одна частина пішла на Перепельники, друга на с. Волківці [Вовчківці], а третя залишилася в Ярославичах. По хатах шукали дуже рідко. Зловили 6 мужчин. Того самого дня група, що була в Ярославичах, пішла до с. Кабарівці, де вбила одного місцевого мужчину, а другого з відділу Рубачів. В селі нічого не шукали, але пішли дальше в сторону Метенюк [Метенів] – Казимирівка. Друга частина більшовиків, яка була в Вол[ч]ківцях зловила 6 мужчин, 4 ранила, а 2-ох вбила.

14.XII. в с. Серквири[140] стояв відділ східняків "Чорні Гайдамаки". Того дня коло полудня переходили через село більшовицькі мінери. Вони зайшли до голови сільради і зажадали, щоби цей їх

[139] Так в документі. Населеного пункту з такою назвою не існує.

[140] Йдеться за с. Сировари (пол. – Сервери) Зборівського р-ну

розкватирував. Голова заявив, що в селі панує тиф і радив їм піти в сусідне село. Коли більшовики переходили селом, завважили біля одної хати узброєного чоловіка. Негайно пішло двох на провірку. Боєвик одного вбив, а другий враз з групою повтікали. Два дні пізніше до цього села приїхало 7 фір більшовиків, забрали жінку, господаря, де був вбитий москаль та арештували голову сільради.

18.XII. на хутори коло Озірни прийшов до хати господаря Кузьми Ілька москаль. Коли собі добре підпив, велів господареві себе вести на другий бік ліса. Як лише господар згодився на це, то москаль зажадав, щоб його вела донька. Дівчина пішла з ним і не повернулася. На другий день знайдено дівчину замордовану в лісі.

23.III. до с. Жуковець [Жуківці] прибуло около 150 більшовиків, а між ними був східняк, що втік з відділу Ворона. Цей східняк на псевдо Завзятий завів більшовиків до станичного, до магазину зброї, звідки більшовики забрали 10 крісів і гранати. Рівнож цей східняк запровадив більшовиків до того господаря, в якого стояв кінь сотенного і сідло. Забрали зі села 13 мужчин і дві дівчині. Дальше переїхали до села Мшани, де східняк заводив до кожньої хати, які знав. Тут забрали станичного, якого ще того дня замордували, як теж вбили одного чоловіка. В цьому селі знайшли цикльостиль, бандажі і літературу.

2.I.45. робили більшовики облаву в Озірній. На облаву прибули броневиком, який цілий час стояв на станції. Більшовики групами переходили вулиці, вступали на кожне господарство і основно перешукували. Підчас облави зловлено 8 старших осіб.

22.XII. в с. Торгові зловили з відділу східняка – азерба[й]джана. Як показалося, цей східняк добровільно дав себе зловити. Другого дня робили облаву в тому селі і в Махнівцях. Між ними був рівнож зловлений цей східняк. Він водив більшовиків [до тих людей], в яких скорше квартирував, як рівнож показував криївки. Цей східняк всипав станичного, санітарку, в якої при ревізії знайшли аптечку. Те саме він робив в с. Махнівцях.

30.XII. в с. Жабиня відбулася облава, в якій участь брали колпаківці в числі 2-ох сотень. Зі собою мали арматки і панцирні авта як рівнож тягарові, які брали збіжжя, нарабоване в селі. В селі знайшли дві криївки. В криївках тих знайдено машину до писання і двох мужчин. Господарів, в яких знайшли криївку, розстріляли. Взагалі колпаківці заховувались в селі так як жодні більшовики, які досі були на облаві. Всіх вбитих людей в селі Жабині є 7-ох.

17.XII. в с. Храбусна [Храбузна] на облаві зловлено молодого хлопця, якого опісля замордували.

31.XII. в м. Зборові була нарада фінагентів, на якій говорив начальник москаль. Він сказав, що при збірці грошей обходитися з людьми легко і говорити людям, що гроші йдуть на відбудову сіл. Коли фінагенти будуть зле обходитися з людьми, то з того будуть користати бандерівці.

30.XII. в с. Осташівці ніччю прийшло трьох більшовиків. Вони зайшли до Приймака Василя, в якого питали за нічлігом і щоб він їх завів до своїх хлопців. Приймак завів їх до Леська Михайла, який пізнавши що це більшовики вспів втекти. Більшовики забрали його брата, як рівнож таким підступом зловили разом в селі 9 хлопців.

3.1.45. рано прийшло трьох більшовиків до с. Кудилівці [Кудинівці] й зайшли під хату Марії Крук. Сказали, щоб вона їх пустила, бо вони свої. Тоді жінка відповіла, що їх не знає. Більшовики стали дивуватися, як жінка не може знати Хмари. Вона впустила їх в хату, на що її більшовики арештували та забрали до Зборова.

Рогатинщина.

26. до 29. XII. робили більшовики облаву в с. Виспа, де зловили більшовики Кулинич Івана, який втік з відділу і крився. Коли його зловили, він всипав криївки, в яких більшовики зловили 30 мужчин, магазин зі спіртом і з папером.

29.XII. підчас облави в с. Любша більшовики зловили в криївці 6 мужчин між якими був один з табору Коса, якого забрали до Стрілиськ [Нові Стрілища]. Другого дня приїхали з ним в Любшу і показував криївки.

3.1.45. до с. Помонят[а] прийшов більшовицький шпигун переодітий, сказав, що він ворожбит. Ходив по селі, доки його не зловили.

29.XII. більшовики підчас облави в с. Черчі зловили 14 мужчин і 1-ну жінку. З мужчин 11-ть звільнили.

5.1.45. до с. Колоколина приїхало около 100 більшовиків і поляків. В'їзджаючи в село бачили як мужчини втікали до скали. Обложили скалу навкола, одначе нікого не знайшли, бо всі повтікали дальше. Знайшли лише магазин зі сухарями.

4.1.45. в с. Пукові більшовики зловили 15 мужчин і кілька криївок.

31.XII. більшовики зловили в с. Бабухові 16 мужчин. В часі облави ранили боєвика Морозенка в обидві руки і ноги. Його за-

брали до Рогатина. З[]огляду на тяжке поранення перевезли його до лічниці в Станиславові, де він після операції помер.

* * *

"ПОДІЛЛЯ"
Бережанська округа

І Н Ф О Р М А Т И В Н И Й З В І Т
/ 5.1. – 20.1.1945.р./

І. Ворожа пропаганда й агентурна робота НКВД і НКГБ.

Агентурна робота НКВД і НКГБ проявляється головн[о] в селах, а меншому масштабі в містах. Щойно тепер відчувається більший брак контррозвідчого вишколеного персоналу, який міг би параліжувати ворожу роботу. Всипи арештованих є досить чисельні, хоч стрічається багато всипів фіктичних (нпр. НКВД приїзджає за людьми, які взагалі в цьому селі ніколи не існували). Зараз працює найбільше ворожий пропагандивний та розвідчий апарати. Тероризувати населення більшовики будуть, мабуть, на більшу скалю щойно по скінченому речинці (25.І.45.), до якого за їх "щирою" радою мали б зголоситися "бандерівці" на Воєнкомат чи НКВД.

Найголовніше, що ворог старається розложити нас різними способами з нутра. Хоче відірвати українські маси від Організації. В Зборівщині були випадки, що зловлених стрільців УПА НКВД змушувало терором ходити по селах, вказувати в кого вони квартирують, компромітуючи тим самим нас і страшучи людей, щоб ніколи не впускали до своїх хат "бандерівців", які на кожному кроці тільки зраджують. Є численні випадки, що НКВД-исти передягаються за повстанців, ходять по хатах, жадають собі зв'язків, доступу до провідників, харчів тощо. Більших облав в звітованому часі не було. Дуже багато зловлених людей НКВД випускає. Це ж ніщо інше, як бажання розгубити правдивих донощиків у великому числі переслуханих ними людей.

Крім того слідко велике намагання більшовиків дістатися до Організації. Такі агенти стараються в першій мірі про вироблення якнайкращої опінії серед українського населення ("щира" молитва в церкві, сповідь, жертвування на церкву більшої суми грошей, повідомлення підозрілих людей про приїзд НКВД чи "Рубахи" і т. н.).

При кінці січня буде, як говорять більшовицькі агітатори, масовий вивіз "бандерівських" родин. Також відбудеться строга реєстрація мешканців, в зв'язку з цим видавання паспортів.

"Хто переховуватиме бандерівців, [т]о[г]о рідню не вивеземо, але розстріляємо. Хто не матиме паспорту, того чекає те саме. Ще прийде час, і ви переконаєтеся, – звертаються на конференції інспектори до вчителів, – що "бандерівці" це німецькі агенти, зрадники України". Це власне є змістом теперішньої більшовицької пропаганди. Застрашуванням, компромітацією та піступом намагаються заломити нас морально та відірвати від нас маси.

II. Поляки.

Хоч давніше наказували полякам вибиратися на захід, але справа ця була дешо притишилася. Зараз знова набрала широкого розголосу, кожний поляк без огляду на вік мусить вибратися. Якщо не виїде на захід, НКВД грозить вивозом на Сибір. Поляки, постягані зі сіл в міста, пригноблено реєструються до виїзду в Польщу. Польська поліція, дістaвши наказ йти в ЧА, перейшла в більшості в підпілля та поважно думає вибиратися за Сян, мовляв, краще згинути там, на своїй рідній землі, як в ЧА. До більшовицької влади [с]тавляться поляки вороже, деякі просять українців приняти їх в підпілля.

В загальному поляків дальше можна поділити на дві групи: одні, що знайшовшись в критичному положені більш застановляються і болiють над долею свойого народу, звертаються до нас з більшою прихильністю, хотять злагіднити українсько-польські відносини; другі – це шовіністи, які хотять знищити українців, "відплатитися" їм за 1943–1944 рр.[, й]дучи навіть на службу більшовикам.

III. Настрої Червоної Армії і дезертири.

В розмовах з бійцями Червоної Армії, які по селах Зборівського і Поморянського районів збирають солому і сіно, можна чути ворожі слова на адресу поляків. Говорять: "Ми знаємо, що поляки роблять, але ще прийде час, коли ми обернемося і проти них. Один червоноармієць до голови сільради с. Богутина сказав, що він є такий українець, як ми всі та ненавидить НКВД, бо вони невинних людей вивозять та нищуть їхнє майно. Інший, трохи підпивши, говорив, що німецька армія є ще досить сильна, що на фронті є неможливо вдержатися 2–3 дні, бо дуже багато гине.

“Бандерівців” є всюди повно, а до того ще певна скількість білогвардійців.

Зараз на терені явилось багато дезертирів з ЧА. Деякі з них говорять докладно, звідкілля йдуть, де були. Інші – типи невиразні. Через села Богутин і Торгів переходили дезертири, які говорили, що Червона Армія голодна, боса, невдіта, не хоче воювати. Рівнож крадьком оповідають, що Бандера вийшов на волю, а тепер знаходиться на українській землі та обняв команду УПА. Говорять, що такі розмови є в рядах Червоної Армії. Сподіються, що війну зі совітами буде вести ще Америка, але Червона Армія проти Америки воювати ніколи не буде. В ЧА є дуже багато “бандерівців”, які дуже добре ведуть свою пропагандивну працю. Один дезертир галичанин з Підволочиського району сказав, що коли ЧА переїзджає до Галичини з-за Збруча, всі дістають наказ їхати в вагоні роззутими і роздягненими. Серед фронтовиків дуже велике загострення між українцями а москалями, зате панує велика приязнь між українцями і всіма народами Азії. В шпиталях голод і дуже брудно. До ранених українців москалі відносяться дуже вороже, коли ранений українець просить помочі, вони накидаються на нього, говорячи “вот хахол, чево он хочет, ещо йому плохо тут лежать, на фронт єво”.

IV. Настрої населення.

Настрої населення досі не дуже змінилося, хоч ворожа пропаганда діє тепер так посилено, як ніколи. Тішиться, що минуло вже пів зими. Одне сексотство і вивози далося їм взнаки.

* * *

ВІСТІ З ТЕРЕНУ.

I. Бережанщина.

Минулого тижня НКВД зловило дезертира, – східнячку, лікарку з Бережан. Втікала разом з інструментами і більшою кількістю медикаментів. Зловлено її в Козовій і під закидом, що вона втікає до “бандерівців”, засуджено її на 7 місяців примусової праці під наглядом НКВД.

[8].I. в с. Пліхів більшовики арештували 9-ть осіб.

[8].I. вечером більшовики, запримітивши в с. Нараїв світло в млині, обступили його та зловили 6-ох хлопців, які в той час там забавлялися. Трьох з них були озброєні. Всі місцеві.

9.І. 90-ть більшовиків і поляків обскочили в с. Ценів хату одного господаря та зловили 2-ох озброєних хлопців, які там кватирували. Господаря вбили.

9.І. та сама група більшовиків обскочила в Сенькові Потіцькому господарство Фалиша, в якого кватирувало 6-ох хлопців. Чотирьох втекло, 2-ох зловили. Старого господаря вбили.

10.І. більшовики на присілку Нараївські Куліби відкопали криївку, з якої витягнули 13 осіб, в тому одну жінку.

10-13.І.45. відбулася в Бережанах конференція вчителів. Завідуючий Райвиконкому Коломієць в своїй промові спеціяльну увагу звернув на виховання дітей. Сказавши, що приїзджаючи на села, запримітив, що діти зовсім не знають правил радянського учня. “Де тільки приїду, то всюди діти мене здоровлять “Слава Ісусу Христу”! Скажіть, що я маю на те відповісти? “На то по хвилині мовчання сказало кілька голосів: “Слава на віки”! Це його дуже обурило, зараз різким голосом закінчив промову. В острому тоні промовляв директор середньої школи Кіриковський: – “на днях покінчимо з “бандерівцями”, а опісля заберемося до вас. Не всі ви, але більшість з вас не може вибрати правильного шляху. Ми добре розуміємо, що до праці зголосил[и]ся тільки тому, що радянський уряд платить гроші і тому, щоб не поїхати на Донбас. Ставши радянськими урядниками, ви не беретеся до праці на користь держави, лише думаєте, як зробити щось злого для влади, дивитеся в ліс, живете з “бандерівцями” по братньому і чекаєте, коли вони вас визволять з-під нашого ярма. Не чекайте цього, бо ми з ними покінчимо скоріше як вони з нами”. Вчителі почали денервуватися і виходити. Тоді він виявив: “Вам і моєї промови важко слухати, але ви скоро переконаєтесь”.

Дальше говорили директори сільських шкіл, представляючи свою роботу. Відтак говорив секретар комсомолу, який почав цілком отверто критикувати роботу вчителів. У відповідь на це попросив слова директор Потуторської школи. В першу чергу запитав цих всіх урядників, чого вони хочуть від вчителів, спитав де є те добро, яке вони нам принесли, де є ці вказівки, по яких мають працювати і інше. Промову хотів переривати Колом[і]єць, але вчителі оплесками і криками домагалися продовження. Промову свою закінчив, всі вчителі приняли її сильними оплесками.

13.І. до с. Ценів приїхало 4-ох совітів і 20 польських поліцистів. Війтові наказали щоб за годину був готовий контингент, а самі виїхали до Вибудова. Перед Вибудовом авто задержалося, а

більшовики розійшлися різними стежками та окружили хату господаря Бурбели. Там кватирувало 4-ох стрільців УПА. Двох бійців вспіло скритися, а двох почало відбиватися. Один з них згинув на місці, один важк[о] ранений. З більшовицької сторони впав один лейт[е]нант і один поляк, двох тяжко ранених, з яких один по дорозі до Козови помер.

28.XII. НКГБ арештувало Петруха Михайла родом із Стриганець, який працював як інспектор фінвідділу. В уряді сказали, що він поїхав по "командіровку" до Чорткова. Другої ночі арештований втік через вікно в кльозеті. Зараз НКВД розіслало за ним розшуки, а на його кватирі переведено точну ревізію. Негайно по цьому випадку через служницю НКГБ переслали слідуючого листа писаного польською мовою:

До Ганчара Василя
с. Стриганці.
"Друже Комендант" :
"Я хочу повідомити вас о [о]днім зраднику, на прізвище Петрух Михайло, мешканець с. Стриганці, який 28.XII.44. р. був задержаний через НКГБ. На допитах він видав членів ОУН, а саме: Музику Василя, Дарморіз Василя, Островського Михайла і Миколу, Юзефенка Василя, Вас друже Комендант і других. Ваше псевдо він називає "Капітан". Він є сексотом НКГБ. Вони йому зробили ["побіг]" в ночі 29.XII. на 30.XII.44.р. Не вірте його брехні, що він втік, він є зрадник. Мені все одно, я задержаний і буду відправлений до ЧА, а Ви оставляєтеся,тому бережіться того чоловіка".

Слава Україні ! *Героям Слава !*

(Псевда "Капітан" і "Дуб" – неправдиві.). *"Дуб"*

II. Підгаєччина.

[8].I. Більшовики арештували в місті около 40 – польських поліцистів. 60-ть більшовиків з поляками приїхало до с. Сільця (коло Підгаєць), які зажадали від голови сільради списку мужчин. Голова подав [їм] тільки тих мужчин, які працюють в Підгайцях. Більшовики, не зважаючи на їхні "броніровки", забрали всіх до Чорткова. (13 осіб).

До того села часто ходить до церкви енкаведст "Микола". Ревно молиться, а навіть кладе голову під Євангеліє. Коли 3.I.

більшовики приїхали до села, він негайно пішов до голови, повідоми[в], що буде облава, та казав, щоб повідомив про це всіх мужчин, що скриваються. Того дня вечером цей "Микола" ішов в товаристві другого більшовика через Сільце. Стрінувши станичного, питали звідкілля він йде, чи він "бандьора", а відтак казали, щоб цей не боявся, бо вони такі самі як і він. Вони рівнож ждуть хвилини, коли брат з братом поєднаються і заживуть у вільній сім'ї. Відтак почастували його горілкою та хвалилися, що в одній хаті застали кількох "бандерівців", але своїм товаришам казали там не йти, бо там є тиф.

Такими способами стараються енкаведисти здобути довір'я серед населення та дістатися до Організації.

9.І. в 9-ій год. вечером в с. Божиків закватирувало 16 більшовиків. Селом переходило 3-ох мужчин – Сокирник (місцевий – п'яний) та 2-х стрільців з відділу. Стрінувшись з більшовиками, посипались з обох сторін стріли. У висліді згинув Сокирник і один стрілець ранений в ногу. З ворожої сторони впав один більшовик, а один важко ранений до рана помер.

9.І. до с. Мужилів приїхало 33 більшовиків. Зловили 3-ох хлопців, яких випустили, та в[ід]найшли криївку в кущевого господарчого.

10.І. 45-ть поляків і 4-ох більшовиків вечером приїхали знова до Мужилова. Вбили Медицького Василя та зловилил старшого чоловіка Кулинича Павла.

20.І. більшовики хотіли вивезти з Волощини родини всіх учнів Бережанської гімназії. Вивезли лише одну, бо інші повтікали.

20.І. більшовики хотіли вивезти 6-ть родин з Лисої, але зловили лише одну. Її в лісі відбила кущева боївка. На другий день робили в цьому селі облаву, в висліді якої вбили одного мужчину, а одного зловили.

III. Рогатинщина.

28.XII.1944. розпочали більшовики велику облаву на цілий цей повіт, а навіть на частини Бібреччини та Перемишлянщини, на села та ліси. Більшовики закватирували в селах: Псари – 60 осіб, Черче – 300, Буда – 100, Підгороддя – 150, Кліщівна, Чесники, Свистільники, Путятинці, Лучинці, Бабухів, Конюшки, Явче, Підмихайлівці, Колоколин. В деяких селах стаціонували 6–8 днів, а відтак переходили до інших сіл. Облави тривали до 15.І.45. з тим, що частина ще виїхала 5.І. на Поморяни, частина 10.І. на Станиславів і врешті останні 15.І. до своїх районів. У висліді тої

облави в цілім терені зловлено (за неточними даними) около 200 мужчин різного віку, вбито около 20. Між вбитими є сл. п. друзі: Евген, Ом, Комсомолець.

28. XII. була облава в с. Долиняни (через 5 днів). Зловлено 45 мужчин, вбито 3-ох.

IV. Зборівщина.

3.I. в Зброві відбулася вчительська конференція, якої завданням було провірити, чи солідно виконано накази, дані на конференції 11.XII.44. На тій конференції було припоручено вчителям пропагувати "бандерівців", щоб виходили з лісів та голосились на Воєнкомат. Учителі повинні були іти таки до лісів, де є "бандерівці", і звідсіль приводити їх на Воєнкомат. Ромельський, секретар партійного кабінету, критикував кожного учителя, закидуючи головно моральний занепад. Найбільшу догану дістала вчителька Замберзька з Озірни. Ромельський дав її припорученння проголосити мітінг проти "бандерівців", а вона відмовилась, кажучи, що хоче ще жити. Подібна доля стрінула всіх вчителів і вчительок зі сходу. Їм всім грозили арештуванням, закидаючи "збандеровщення".

29.XII. попало на більшовицьку засідку біля с. К[а]барівці двох боєвиків. У висліді короткої перестрілки впав один більшовик, а з нашої сторони зістав ранений розривною кулею боєвик Крах. Більшовики втекли, а раненого заніс товариш до К[а]барівець.

29.XII. ішло дві дівчині з с. Данилівці до Мшани: Осадца Анна, а друга з села Ярославич. Ця остання мала компромітуючі матеріяли. Стрінувшись з більшовиками, вспіла їх викинути, однак більшовики завважили, знайшли та арештували їх.

29.XII. до Беримовець приїхали більшовики та просили одної жінки, щоб ця запровадила їх на зв'язок, бо вони згубилися. Жінка запровадила їх до Олійник Марії. Ця відмовилась їх вести, кажучи, що взагалі їх не знає. Тоді енкаведист сказав, що він є Ремінець Левко з Куденовець [Кудинівці]. Ця повірила і НКВД забрало її до Зборова до тюрми.

31.XII. в с. Плавуча Велика зробили більшовики засідку. Перестрілка між нашими тривала 2 години. Впало 2-ох більшовиків, а одного ранили. Нашим не стало набоїв, тому, почали вицофуватися. В часі того вбито одного, а 5-ть ранено.

31.XII. в с. Плавуча Мала більшовики знайшли криївку в каміноломі, в якій було 9-ть хлопців. До цеї криївки вкинули газову гранату і ті хлопці подусилися.

31.XII. в. Данилівці більшовики хотіли арештувати Масну Стефанію, Осадцу Галину і Кукурудзу Лесю. Дівчата повтікали. 3.І. більшовики хотіли знову їх арештувати, але і тим разом їм це не вдалося.

25.1.1945.р.

Слава Україні !!!

* * *

ВІСТІ З ТЕРЕНУ.

Тернопільщина.

22.III.45. до с. Настасів приїхало 4-ри енкаведисти та кількох стребків, які перевели ряд ревізій, шукаючи за "бандерівцями", але нічого не найшли. Після того забрали кількох показних господарів яких змушували підписати заяви на донощиків. Коли ці відмовились від цього, мотивуючи це своєю ст[а]рістю і сліпотою, на[ч]. нквд сказав: "що нам нужно таких стариків".

27.III. до с. Настасів приїхав начальник нквд з кількома стребками та наказав голові с/ради приготовити кілька більших хат, в котрих будуть поміщатися станиці стребків, яких має бути 40.

1.III. в с. Красівка нквд арештувало Караванську С. та Павлусь О. (укр.[аїнки]). По переведенню слідства Павлусь О. звільнили.

В с. Пронятин знищено 6-ть сексотів, майно зліквідовано.

На с. Кокутківці, чисто польське село, боївка робила акцію. Знищили кілька поляків та згоріло кілька загород. Причиною невдачі боївки була сильна самооборона поляків, яка при помочі скорострілівлів скрившись в кострелі не дала змоги провести розпочатої акції.

2.III. в. с. Довжанка зловлено дві п[о]льки з Кізлова, які прийшли на розвідку за відділом.

3.III. до с. Настасів приїхав начальник нквд з кількома стребками та скликав мітинг, на якому обговорювано справу весняної посівної кампанії. Опісля підібрав 27 господарів і 7 господинь на закладників. В с. Голубічок великий [Великий Глибочок] вечером нквд забрало 5 укр. родин. Забрані сидять поки[]що в районній тюрмі.

В с. Товстолузі знищено голову с/ради Назарка, донощика на НКВД.

4.III. на хуторах Дубина[141] коло Мшанця знищено двох дроворубів-розвідчиків із землянки “наблюдательного пункта”, та одного ранили.

5.III. в с. Курівці зловлено сексотку, яка ходила по селах направляти кухонне начиння, займаючись при тому розвідкою.

В с. Товстолузі почала діяльність новостворена станиця стребків, всіх стребків начислюється 31, в тім числі кількох українців.

7. III. в с. Кутківці[142] нквд-исти і стребки в силі 20 осіб робили облаву, арештували 18 жінок, яких по слідстві звільнено. Рівночасно зробили облаву на кутковецький лісок в якому в той час було двох бойовиків з арештованим стребком. Відстрілюючись зі стребком втікли.

В с. Довжанка нквд-исти стрінулись з боївкою, між ними розпочався бій. У висліді бою впало 3 енкаведистів і 4 ранено. Зі сторони боївки втрат не було. Після того більшовики спалили дві хаті, арештували одну родину і двох закладників, яких звільнено.

На шляху Довжанка – Димаморич [Домаморич] їхало дві підводі нквд-истів. На першій підводі їхав капітан і лейт[е]нант, оба грузини. По дорозі зі задної фіри хтось кинув гранату на передню, від якої згинув фірман. Капітан і лейт[е]нант непошкоджені. НКВД-истів з другої фіри арештовано.

В с. Кривка арештувало нквд Гринчишин Антона, який відмовився підписати заяву, його держать.

9.III. до с. Людвиківці приїдх[али] о год. 19 нквд-исти і стребки Микулинецького і Струсівського районів на облаву. Тут вони натрапили на боївку, з котрою розпочали бій, у висліді якого було вбито трьох і кількох ранених більшовиків. По сторон[і] боївки двох вбитих і трьох ранених. Один тяжко ранений попав більшовикам в руки.

В с. Курівці знищено місцевого стребка-донощика.

10.III. в с. Настасів стребки несподівано натрапили в одній хаті на боєвиків, між якими почалася перестрілка, в якій впало 7 стребків та 3 москалів, з нашої сторони втрат не було. На другий день побитих стребків забрали їх родини, погрожуючи, що за кожного вбитого впаде 30 українців. Стребки заарештували директора школи, в котрого зайшли домову аптечку, говорячи, що, він лічив “бандерівців”.

До с. Кип’ячки приїхали стребки на чолі з представником району Корнієнком та стягали контінгент м’яса державі.

---

[141] Тепер в складі с. Вертелка Зборівського р-ну.

[142] Тепер в складі м. Тернопіль.

В с. Скоморохи знищено родину Ребітських (поляки) в числі 5 осіб.

До с. Прошови приїхало 25 стребків, які перевели ревізії в Чорного Миколи і Сампари Анни, у якої забрали пару коней.

До с. Козівки вечером приїхали стребки, переночували, рано зробили мітінг і заложили рад.[янський] клуб.

II.III. в с. Ігровиця вилетів в повітря двохповерховий будинок в котрім мала поміщатися станиця стребків.

II.III. до с. Кип'ячки приїхав начальник нкгб, представник району Корнієнко і 16 стребків, обговорювали справу агітаторів, а головно питали за Чикало Настя, котра пропала тому місяць.

15.III. в с. Застав'ю вечером стребки обскочили хату Заблоцької Н., в якої кватирували боєвики, та почали обстрілювати хату, яку запалили. Боєвики відстрілюючись відступили в ліс, при чому ранили одного стребка, котрий на другий день помер.

16.III. до с. Козівка приїхав відділ "рубахи" в числі 150 чол., кватирували один день і від'їхали.

17.III. в с. Скоморохи вбили невідомі люди-бандити одну родину: Беркович О. та його жінку. Вбиті були українцями.

В с. Смиківцях нквд арештувало Козуб Стефанію.

В с. Чернелеві Руському нквд арештувало Синицю Марію.

До с. Березовиця [В]елика нквд пригнало 45 арештованих, яких переводили з Чортківської тюрми до Тернополя. Майже всі були з Тернопільщини.

18.III. в с. Плотича висаджено в повітря трьох-поверховий будинок в якому від 20.III. мала поміщатися станиця стребків. Будинок мав 47 кімнат. Крім того спалено МТС та знищено устаткування новоствореного радгоспу.

До Микулинець з'їхалися голови с/рад Микулинського та Струсівського районів на нараду, на котрій заключили соцзмагання на 1945 р.

До с. Березовиця [В]елика приїхало військо на конях, зі собою мали багато награбованого майна. На другий день від'їхали.

19.III. в с. Настасів кватирували стребки з району та з Маріянки. Вечером начальник стребків з Маріянки ще з одним стребком придержали перехожу жінку і 13 літнього її сина, які йшли від сусіди додому. Хлопця побили прикладами і пострілєного кинули в яму з водою. Жінку цю вивели за село [і] катували в нелюдський спосіб. Її відрізали вуха, ніс, викрутили щоки, вибили зуби, відрізали язик, на плечах вирізували паси, і в такому стані полишили. Ранком хлопець віджив і сказав, що з ним і з його

матір'ю було. Сусіди найшли жінку напівмертву, яка в каретці померла. На повідомлення сільської ради приїхали нквд-исти [і] слідчий, які оглянули жінку і хлопця і з тим від'їхали.

До с. Острів приїхало 15 стребків і 3 нквд-истів. Арештували трьох людей, з них двох звільнили. Повертаючи закватирували на хуторах за селом. Коло год. 23 на їхню заставу в'їхало двох боєвиків, які відстрілюючись втекли. Біля години 3-ої на ту саму заставу в'їхала фіра з боєвиками, вив'язалася перестрілка. Боєвики залишили фіру, кожух, сідло, дві хустки, аптечку, а самі втекли.

20.III. на хуторах Манюки коло Мшанця знищено стребка-донощика.

До села Гаї [В]еликі перед вечером приїхали стребки в кількості 30 чол. Зробили засідку, в якій вдалося їм вбити двох боєвиків, одного ранили, одного зловили живим.

21.III. в с. Дітківці боївка зробила засідку на переїзджаючих туди більшовиків. У висліді засідки вбито: комендант "наблюдательних пунктів": Велико-Глубічанського, Новосільського, Почаївського, Вишнивецького, Залозецького, Збаражського та Зборівського районів, жид, партійний, відзначений 5 орденами; лейт[е]нант Велико-Глубічанського нквд Коломиєць та стребок Боднар. Один енкаведист ранений.

32.III. в с. Застінка арештували стребки Дороша Івана та його сина Ілька. Закидаючи їм переховування бандерівців, по переслуханн[і] звільнено.

В с. Романівка забрано Твердохліба та завідувача школи, Петюка, які були на услугах нквд. Обидва укр[аїнці].

До с. Лучка ніччю приїхали стребки та нквд-исти в числі 50 чол., ходили по селі, пукали до вікон і говорили, що вони свої – "бандерівці". Коли ніхто не хотів їх пустити, почали вломлюватись до хат та робити труси, вже не маскуючись. Нічого не найшовши від'їхали.

2[3] III. до Голубічка великого [Великий Глибочок] прибуло 300 ковпаківців з возами амуніції на поміч районові.

24.III. до с. Дітківці ніччю прибуло 200 ковпаківців, які зробили облаву, в висліді якої впало двох підпільників, один ранений втік.

Арештували одну жінку з донькою та кількох господарів.

В с. Чернихів 120 ковпаківців робили облаву. При чому арештували 18 жінок і одну родину.

В. с. Плесківці 80 ковпаківців робили облаву, стрінулись з боївкою, внаслідок бою впало двох повстанців. Втрати по стороні

ковпаківців невідомі. Ковпаківці зловили одного повстанця і арештували 4 цивілі. Тогож дня зробили більшовики облаву на с. Городище, де перебував відділ повстанців, внаслідок чого прийшло до бою, який тривав від год. 10 до 22. В бою зловили двох більшовицьких розвідчиків. По стороні більшовиків 60 вбитих та около 80 ранених, яких ще тої[]ж ночі відвезли до Збаража. По стороні повстанців втрат не було. Від мінометних стрілів згоріло 7 господарств. [Б]ільшовики відступаючи панічно полишали по дорозі багато амуніції. Другого дня підкріплені новими силами, коли повстанців вже не було в цьому селі, прийшли знова тут, але нічого не робили.

25.III. в с. Гаї Великі невідомі люди знищили 63 поляків, а хати спалили.

26.III. в с. Константинівка нквд арештувало Недошитко Марію, і Круненко Анну (укр.[аїнки]).

27.III. в с. Гаї Великі нквд і стребки робили докладні труси по українцях, при чому ограбили багато селян, та арештували окло 25 осіб, яких по переслуханню звільнили. Задержали Козуб М. і Депутат А., обі старі.

До с. Прошова приїхали о год. 23 стребки, окруживши село почали обстрілювати зі всіх сторін. Село держали в обложенні до слідуючого дня. Рано перевели ряд стислих ревізій, нічого не знайшовши від'їхали.

З Голубічанського [Великоглибоцького] району ковпаківці виїхали в напрямі Бережан.

30.III. в с. Козівка стребки арештували Задорожного і його 16 літ.[нього] сина.

Протягом місяця воєнкомати змобілізували 1929 річник на переучот. По всіх селах нквд поназначувало закладників. Це переважно політ.[ично] підозрілі і т. зв. "куркулі".

Скалатщина:

1.III. до с. Коршилівка приїхали більшовики Підволочиського району на облаву. Натрапили на одного підпільника, цей не маючи нічого крім гранати, розірвав себе нею. В тім же селі вечером впав на засідці один повстанець. На другий день тих двох повстанців похоронили при участі цілого села, на могилі була виголошена промова.

В с. Товсте знищено три сексотки, між ними учителька-східнячка.

3.III. в с. Товсте більшовики з Грималова зробили засідку, на котру попало трьох повстанців, котрим вдалося втечи. Тої самої ночі в тому ж селі знищено дві сексотки (польки).

6.III. в с. Раштівці кватирував відділ УПА, який знищив доносницю польку. Вночі відділ відійшов, рано прийшли більшовики і перевіряли хати, де кватирували повстанці.

7.III. в с. Глібові більшовики арештували Германа Н. за це, що не пішов в ЧА.

В с. Богданівці натрапив один більшовик на кватиру повтанців, побачивши їх почав стріляти з автомата по хаті, по данім стрілі зі сторони повстанців більшовик втік до воєнних, що охороняють міст. Повідомив про це район. Повстанці вийшли з кватири. По хвилині приїхали панцирним поїздом більшовики. Більшовики пограбили господарства, де кватирували повстанці. Не знайшовши нічого говорили "наверно дурной напілса і єщо нас трогає", потім спокійно поїхали з села.

В с. Вікні більшовики зорганізували 22 польських стребки, котрі роблять по ночах засідки і варту.

8.III. в с. Богданівка більшовики арештували двох мужчин укр[аїнців]. По дорозі до району один втік.

9.III. в с. Елеонорівка більшовики арештували одного мужчину.

10.III. в с. Чернилівка була облава, арештували три дівчині.

В с. Вікно більшовики арештували Гудза М., майно зрабували.

13.III. В с. Мовчанівці повстанці зловили одну більшовицьку розвідницю. Цього самого дня в Кам'янецькому лісі повстанці вбили трьох більшовиків.

15.III. після трьох денних безрезультативних шукань в Рожиськах більшовики вертаючи до району задержались в Оріхівці, де натрапили на повстанців. У висліді сутички впав один більшовик і двох ранено, зі сторони повстанців один ранений.

В с. Вікно стребки зловили жінку Куйбіду М. котра скривалася.

В с. Жеребки 3 стребки безпідставно повісили укр.

16.III. приїхали більшовики до с. Паївки, місцева боївка їх відігнала.

Тої самої ночі більшовики натрапили на відділ повстанців в Раштівцях. В висліді бою: згоріло дві хаті, двох більшовиків ранено, по стороні повстанців один вбитий.

24.III. в с. Іванівка зробили більшовики засідку на фільварку, на них натрапив переходячий підпільник, він обороняючися ранив двох більшовиків, сам вийшов ціло.

26.III. в с. Турівці більшовики напали на хату, де кватирував підпільник-східняк. Підчас перестрілки ранив двох більшовиків і одного вбив. Сам зістав ранений, від чого помер на другий день.

Більшовики арештували одну польку і одного хлопця. Цього самого дня застрілили невинну жінку.

27.III. в с. Козині кватирували повстанці, на донос сексотів більшовики обложили село кількакратно переважаючими силами, загороджуючи підступ до ліса. Повстанці від пів до другої відбивалися до вечора. Вечером відступили в напрямі ліса. Зі сторони повстанців: один вбитий, і один втопився. Більшовики встратили 17 вбитих і кількох ранених. При тім згоріло 45 господарств.

Як виявилося, в бою брав участь регулярний відділ ЧА, що прибув останнім часом в Грималівський р-н, та почав переводити розшуки по селах.

Кремінеччина [Кременеччина]:

2.II.45. в с. Сураж приїхав на хутір відділ більшовиків. Арештували 4 людей, і забрали одного раненого боєвика з деверс[ій]-ної групи ком. "Грача". Цього самого дня більшовики зловили в с. Жолобки 2-ох людей.

3.III. в с. Шумбар 6-ох більшовиків хотіли арештувати дві дівчині. Їх не застали вдома. На це місце арештовано других дівчат: одну в с. Вілія, другу в с. Цицинівки [Цеценівка]. По кількох днях їх звільнили.

До с. Матвіївці приїхали стребки. Робили сходку, на яку прибуло дуже мало людей. З цього червоні були незадоволені.

5.II. більшовики окружили Боложівку. Вдень робили сходку, опісля облаву. Арештували 4-ри жінки та зловили 2-ох мужчин.

В с. Бірки приїхали більшовики (до 50 осіб) на облаву. Зловили двох людей. Одного з зловлених вбили, другого забрали зі собою.

5.II. в с. Бриків більшовики робили перепис населення.

В с. Круг[о]лець 9-ох нквд-истів ограбили одну жінку, [коли] вертали в Шумськ, при тому чоловік, який стояв на варті біля мосту, пізнав свої речі. Як виявилося, нквд-исти ограбили свого вартового.

В с. Матвіївку [Матвіївці] приїхали стребки. Забрали одну родину на Сибір. Дочка втікла.

6.II. в с. Обич більшовики робили облаву, яка не дала жодних наслідків.

В с. Матвіївці стребки зловили цю дочку, яка втікла 5.II. Зловлену застрілили, господарку зліквідували.

7.II. в с. Сошищі більшовики робили перепис населення. Крім цього арештували 3-ох селян, двох вже звільнили.

В с. Радошівка червоні робили облаву. Арештували 14 осіб, з того 4 звільнено, а 10 забрали до до [Великих] Дедеркал.

Вночі червоні окружили Мізюринці. Вдень робили облаву та мітінг. Арштували 22 особи, 4 звільнено, 3 забрали в ЧА, а решту забрали в с. Якимівці.

Село Матвіївку [Матвіївці] окружили червоні та робили облаву. Зловили одного повстанця "Рибака", котрий віддав свою зброю та показав орг. людей. Арештували 14 осіб, з них 7 звільнено, дві родині забрали на Сибір.

В селах Малі і Великі Фільварки[143] червоні робили облави. Підчас облави здався в полон кул[е]метчик "Капітан" (післаний НКВД, як агент в УПА). Рівночасно арештували 13 осіб селян, та вбили голову с/ради Фільварки.

В с. Биківці приїхали червоні (до 150 осіб). Арештували 6 осіб та 3 осіб вивезли на Сибір.

В с. Садки червоні робили облаву. Арештували 4 особи, з яких дві звільнили.

В селах Великі й Малі Вікнини, Горанка [Горинка], Кушлин, Підгайці, Янківці[144] наїхали більшовики (число невідоме). Робили облаву, при чому арештували майже всіх з 1927, 28, 29 рр. Забрали їх в [Великі] Дедеркали. Арештували багато дівчат, з них багато вже звільнено.

В с. Вікнини Великі червоні вбили 2-ох людей.

В Вікнинах знайшли криївку, де перебувало двох боєвиків з господарчої референтури, їх вбили, господарку спалили. Крім того знайшли радіо і спалили ще три господарства.

8.II. в с. Обич червоні робили облаву. Арештували 11 осіб, з яких звільнено 3-ох.

В села Тетильківці – Вілія, прибули червоні.Робили облаву та мітінги. Арештували до 50-ть осіб, в тому числі голову с/ради та лікаря. На 17 осіб арештованих показала Каліжук Д. В с. Вілії забрано одну родину на Сибір.

В с. Загайцях зловили більшовики чоловіка, котрий втік з ЧА.

В с. Янківці червоні робили облаву. Арештували 3-ри жінки та 6-ть хлопців з 27 р. і 4-ри мужчини. Одного з арештованих убили.

9.II. в с. Татаринці приїхали більшовики в числі 30 осіб. Робили мітінг і перепис населення. Арештували дві жінки.

В с. Шкроб[о]тівку приїхали червоні, арештували 3-ох людей.

---

[143] Село Малі Фільварки перейменовано на Підлісне, а Великі Фільварки – на с. Плоске, обидва Кременецького р-ну.

[144] Тепер с. Іванківці Кременецького р-ну.

10.II. в с. Татаринці приїхали більшовики (до 60 осіб). Робили облаву, яка не дала жадних наслідків.

В с. Соснівку приїхали червоні (до 160 осіб). Там стрінулися з 4-ма повстанцями. Після перестрілки повстанці втікли, вбиваючи 4-ох більшовиків.

В с. Бірки більшовики робили облаву, причому арештували 11 осіб та забрали дві родині на Сибір.

В с. Новосілка арештували 7 осіб.

В с. Цицинівку [Цеценівка] приїхали більшовики,робили облаву, при чому арештували 18 осіб та вбили одного повстанця.

В с. Лідіхів [Лідихів] приїхали нквд-исти з Радивилова і перевірювали вночі хати.

13.II. в с. Онишківці червоні забрали одну родину на Сибір.

В с. Темногайці, Вербиця, Катербург[145] більшовики робили облаву, не знайшли нічого.

14.II. в с. Васьківці більшовики обстрілювали пропагандивний виступ.

15.II. в с. Котлярівка більшовики переводили перепис населення.

17.II. На хуторах біля села Темногайці червоні разом зі стребками замордували одну родину (6 осіб), хутір спалили.

18.II. в с. Валахівка[146] більшовики вечером заарештували одну дівчину.

В с. Потуторів більшовики найшли машинку до писання, зловили одного чоловіка, який видав ще 6-ть осіб і їх арештовано. Двох зі зловлених вбито, одного розірвали гранатою, решту забрали в район. 5-ть осіб забрали на Сибір. Одного з тих, що мали везти на Сибір, звільнили, бо його син зголосився в районі.

19.II. в с. Сура[ж] більшовики арештували 5 осібб.

20.II. В с. Биківці більшовики арештували дві жінки.

21.II. 20-ть більшовиків приїхало в село Голибіси[147], зловили одного хлопця з 28 р. який зараз є в стребках. Та забрали корову, що господарчий вів на м'ясопоставку.

22.II. в с. Обич 15 нквд-истів підступом зл[о]вили 12 хлопців з 27 і 28 рр. Зловили одного боєвика і дві дівчині.

[23].II. в с. Бірки червоні зловили одного боєвика[]з диверсійної групи "Ничая".

В с. Бірки більшовики ранили одного боєвика, який втік. Господиню, звідки вибіг боєвик, вбили, господарство спалили.

---

[145] Тепер с. Катеринівка Кременецького р-ну.

[146] Тепер в складі с. Травневе (кол. Заруддя) Збаразького р-ну.

[147] Тепер с. Мирове Шумського р-ну.

Повстанці (5 осіб) зробили засідку на соші [шоссе] Кремінець – Збараж. В цей час переїздив більшовицький відділ /70 осіб/. В висліді бою [загинуло] 7 більшовиків, в тому числі начальник "истребітельного бат[альйону]". Зі сторони повстанців жертв не було.

В с. Кокорів Старий на засідку вїхали повстанці, де згинув один з них.

24.II. в с. Онишківці приїхали червоні в числі 18 осіб. Арештували двох хлопців з 17 р. і одну родину.

В с. Бриків приїхали більшовики (до 50 осіб). Зловили 5 осіб. Арештували дві жінки і одного мужчину.

В с. Лішня більшовики арештували ст.[аничного] села.

25.II. В с. Попівці приїхали більшовики (до 300 осіб). Вночі поїхали на села Старий Тараж, Комарин. Тут стрінулися з повстанцями, які відстрілюючись – втекли. На другий день більшовики робили мітінг в Старому Таражі і Комарині. В Комарині арештували дві дівчини. Одну вже звільнили.

В с. Крижах повстанці стрінулися з червоними, які втекли полишивши кілька вбитих коней.

26.II. в с. Голибісах червоні зловили 2-ох хлопців з 27 року.

В с. Жолобки червоні зловили боєвика.

В с. Літовищі вночі приїхали більшовики, убили одного боєвика.

В с. Залізці [Залісці] червоні зловили двох людей, які ховалися, та одного боєвика. З його всипи – забрали станичну господарку с. Обич.

Цього самого дня вночі всі більшовики виїхали в Шумськ.

27.II. в с. Загірці більшовики збирали зернопоставку і забирали фіри для вивозу збіжжя з [Великих] Дедеркал в Ланівці.

Теребовельщина.

2.III. в с. Кобиловолоки підчас втечі з села до лісу більшовики вбили 1 повстанця, другого ранили, котрому вдалося ще втічи.

5.III. в с. Па[п]ірня підчас облави ліса військами нквд прийшло до сутички з відділом УПА. Як відомо з оповідань[]людей, зі сторони наших впало 26 чол., більшовиків 70.

Підчас облави в с. Деренівці більшовики натрапили на раненого повстанця. В обороні він вбив одного каца[п]а і сам загинув. Цього дня убили ще одну жінку, яка побачивши каца[п]ів утікала.

6.III. з Деренівці було знова військо, але не знайшли нічого.

7.III. до с. Деренівка приїхав відділ війська. Одна дівчина побачила входячих більшовиків на подвір'я і щоб уникнути зустрічі почала втікати. Каца[п]и почали стріляти і вбили її.

8.III. через с. Кобиловолоки переїздили більшовики, побачивши в одній хаті світло, зайшли туди. В цей час тут був один підпільник. Той, побачивши каца[п]ів почав відстр[і]люватися, вбиваючи лейт[е]нанта і кількох каца[п]ів ранив, сам також зістав забитий. Каца[п]и викинули його на дорогу і так по по нім переїздили усі фіри з каца[п]ами. Хату спалили, в котрій згоріла стара жінка і 6-ть літ.[ня] дитина. Того самого вечора зловили одного боєвика. Його підвезли до Теребовлі.

10.III. на колонію Валигори[148] коло с. Мшанець приїхало 13 нквдистів зі стребками. Обступили трьох боєвиків в хаті. Зав'явзався бій, внаслідок чого загорілася хата, боєвики відступили на поле. В висліді бою: трьох стребків ранено, згинула господиня цього дому, при чім згоріло це обістя.

11.III. в с. Вербівцях були війська нквд, перевели ряд ревізій, над раном від'їхали в сторону Мшанця.

13.III. в селах Деренівка і Довге були більшовики робили ревізії, арештували багато дівчат і старих мужчин, яких на другий день звільнили. В Деренівці закватирували і від'їхали на другий день рано. На полі між Деренівкою а Залав'ям завважили 4-ох наших підпільників. У висліді бою: двох наших впало, втрати по стороні ворога невідомі.

14.III. в с. Кобиловолоки війська нквд робили ревізії в селі і в лісі. В хаті гаєвого більшовики заскочили 8 наших повстанців. Під час бою загорілася хата, відступати не було куди. У висліді бою впало 33 більшовики і 13 ранених. Повстанці полягли всі 8-м.

15.III. в с. Кобиловолоках нквд-исти і стребки скликали мітінг, на котрім доказували недоцільність боротьби з Рад. Союзом. Говорили, що хто добровільно зголоситься і зложить зброю, буде йому все дароване.

18.III. до с. Деренівка приїхали нквд-исти зі стребками, забрали організаційні корови.

20.III. Нквд-исти підчас ревізії в Кобиловолоках найшли двох запільників, одного з них ранили, а другий ранений утік.

24.III. до с. Мшанець приїхали нквд-исти і закватирували, рано від'їхали.

25.III. до с. Мшанець приїхали нквд-исти організувати істребітельний баталіон. Записали до цього старших мужчин,

[148] Хут. Валигора тепер в складі с. Мшанець Теребовлянського р-ну.

молоденьких хлопців в числі 25 осіб. Завданням їх є обороняти село від бандерівців. Дали їм пару крісів, а командантом їх є прикріплений з району нквд-ист.

Через Кобиловолоки переїздив відділ більшовиків. Зорганізовано істребітельний баталіон в числі 60 осіб і прикріплено до нього двох нквд.

Того дня Дереворіз Н. (укр.[аїнець]) ніччю вбив двох підпільників. Його зловили.

27.III. в с. Кобиловолоках нквд-исти арештували жінку, якої чоловік криється.

28.III. в с. Кобиловолоках арештувало нквд 4-ри жінки, з них три учительки.

31.III. до Кобиловолок приїхали нквд-исти зі стребками і зрабували два господарства.

Зловлено зрадника, бувшого "Ворона", котрий здався більшовикам і показав їм магазин в цій станиці і розконспірував ще кілька підпільників. 31.III. його повішано на прилюдномі місці.

Постій, дня 15 квітня 1945 р.

С л а в а [У] к р а ї н і !

* * *

Т е р н о п і л ь.

В І Д О М О С Т І З Т Е Р Е Н У
/Березень – квітень 1945/

Новоселицький [Новосільський] р-н.

28.II. Ввечір з районного центру Н.[ове] Село приїхала босота до с. Шили. У цьому селі знайшли вони криївку, у якій було двох повстанців. Босяк, який відважився залізти до криївки, був хлопцями задушений. Один з хлопців застрілився, а другий попав живий до рук червоних.

2.III. Рано приїхало НКВД до села Добромирка та Гущанки. Тут заарештували одну дівчину, яку опісля випустили. З тих сіл поїхали до Лозівки, де витягнули з бункра одного раненого стрільця.

3.III. Червоні робили акцію в с. Кошляки, де ранили одного хлопця, якого забрали за собою.

5.III. В с. Кошляки була облава, у якій згинув один стрілець, а кількох з підпільників НКВД зловило.

6.III. В с. Климківці зловило НКВД кількох підпільників. Один підпільник застрілився.

6.III. В с. Просівці босяки та поляки арештували 8 мужчин та 6 жінок, при тім поляки ограбили кількох наших селян.

7.III. Большевики робили облави в таких селах: Скорики, Мединь, Пеньківці. Нікого не зловлено.

8.III. Червоні в силі двох сотень переходили через села: Ободівку, Лозівку, Гущанки й Добромирку. В Ободівці згинув член ПВЖ [ВПЖ] Орел, а в Лозівці пов. тер[е]н. Чугайстир і пов. проп. Остап та стрільці Кубанець і Чорноморець.

12.III. Та сама босота робила облаву в селі Терпилівка. Тут зловили 2-х мужчин, які втікали з армії, та забрали 2 дівчині.

13.III. Цей сам відділ червоних від'їхав на Волинь, де наткнувся на наш відділ під Гнилицьким [Гнилички]. По стороні червоних 5 вбитих та кілька ранених. Наші втрат не мали.

13.III. В с. Козари [Козярі] НКВД і комсомолка скликали молодь до клюбу, щоби її вписувати до комсомолу. Ніхто не прийшов.

15.III. Большевики в с. Кошляки забрали 2 родини. Рівнож хотіли вивезти родини підпільників у с. Гнилиці, але нікого не застали в хатах.

18.III. Через с. Мединь кількох більшовиків везло почту. На них нас[кочили] укр. повстанці та почту спалили. Большевики втекли.

Большевики в с. Воробіївці арештували 6 дівчат та 2-ох мужчин, яких по кількох днях звільнено. Того самого дня в с. Терпилівці зловили одного підпільника.

19.III. В с. Токи наш відділ розброїв 9 стрибків.

23.III. В с. Су[х]івці робили червоні облаву. Нікого не зловлено.

21.III. До с. Терпилівки приїхало 15 НКВД-истів зі стрибками та хотіли вивезти родини, однак безуспішно. Заарештували тільки одну 70-літню жінку, яку в тюрмі держали місяць.

16.III. В с. Клебанівка підчас облави зловили червоні одну підпільницю.

5.IV. В с. Терпилівка була облава. Нікого не знайдено.

8.IV. В цьому ж селі НКВД стріляло до хати одного господаря, в якого знайдено криївку.

2.IV. До с. Климківці приїхало 200 большевиків (мітла). Тут зловили 3 молодих хлопців. Двох хлопців, які пробували втікати, вбили. Одного з них раненого добили камінням, тому що кричав "не довго вже вам кати панувати на укр.[аїнській] землі".

12.IV. До села Терпилівка прибув відділ мітли. Обступив село і почав розшук. В одного господаря в криївці знайшли 5 стрільців. Червоні запропонували їм здатись, тоді 2-ох вилізло з криївки та піднесли руи вгору, останніх 3-ох кинули на них гранати та вискочили з криївки. Погибли всі 5. Большевиків впало 6 та кількох ранено.

13.IV. Відділ більшовиків в числі 30 чоловік робив в селі Клебанівка ревізії. З бункера витягнули 3-ох хлопців, з котрих опісля один водив червоних по селі та показував сховища, про котрі знав.

Того самого дня НКВД і стрибки ловили в Козарах [Козярах] хлопців з 27–28 р. Нікого не знайшли.

15.IV. Відділ мітли робив ревізії в селі Токи. Заарештував около 30 селян.

16.IV. НКВД у Воробіївці заарештувало одного мужчину, що втік з армії.

17.IV. В с. Ободівка, Лозівка, Гущанки та Добромирка війська НКВД робили стислі ревізії. В Лозівці вбито 3-ох стрільців, а в Добромирці 1-го.

18.IV. Військо НКВД робило облаву на села Шили. Нікого не зловили.

20.IV. В Гнилицях НКВД заарештувало одного дядька, якого по кількох днях випустили.

Збаражський [Збаразький] р-н.

5.III. В с. Розноши[н]ці НКВД робило облаву, у висліді якої згинув один повстанець, а одного зловили.

6.III. Була обліва в с. Ниж.[чі] Луб'янки. Нікого не знайдено. Слідуючого дня була знов облава в тому ж селі. Зловили одну дівчину з с. Доброводи та забрали 2 місцеві жінки та 1-го мужчину.

17.III. Около 100 большевиків гналося зі сторони Волині за одним повстанцем, який прибігши до с. Капустинецький [Капустинський] Ліс, скрився до ст[о]доли. Босяки його знайшли, одначе, щоб не здатись живим в руки, зарізався бритвою (не мав зброї).

18.III. В часі облави на Луб'янецький ліс згинув один повстанець, того[]ж дня червоні в с. Новий Рогівець заарештували 20 осіб.

5.IV. В с. Кійданці НКВД і стрибки в числі 50 чоловік робили ревізії, однак нічого не знайшли.

8–10.IV. В с. Ниж.[чі] Луб'янки заступник начальника НКВД зі стрибками робив розвідку по селі. 9-го IV.45. спалив він тут 3 господарства.

9.IV. Представник району робив збори в с. Романове Село, на яких виступав проти бандерівців та закликав поляків, щоб не виїзджали на захід, а разом з ними нищили повстанчий рух.

14.IV. Арештувало НКВД у вище згаданому селі священика Хамчука Григорія.

19.IV. В с. Ниж.[чі] Луб'янки приїхало НКВД та заарештувало Шморгай Ольгу та Парій Анну. Рівнож з могили скинули хрест.

22.IV. В Луб'янському лісі була сутичка між військами НКВД та укр. повстанцями. По обох сторонах жертв не було. Того ж самого дня большевики стрінулись з другим відділом НКВД, зайшло між ними непорозуміння та вив'язався бій, у якому впало 4-ох, а 4-ох важко ранених. Підчас облави в лісі припадково ранили підпільника Бугай М. з 27 р., який ранений сам дострілився.

23.IV. До с. Іванчани приїхало НКВД та заарештувало 6 дівчат. Забрали їх до [м.] Збараж і тут заявили, що вони мусять вступити в комсомол.

Великоглубочівський р-н.

26.III. В с. Владичин [Ладичин] робили большевики облаву. Нічого не знайдено.

28.III. Шляхом Тернопіль – Теребовля переїздив відділ рубахи на 60 підводах та віз зі собою різні речі награбовані на українському населенню.

15.IV. На залізничній станції Цебрів висіло 4 сотні війська НКВД, яке прийшло на поміч поблизьким районам. Того самого дня робили сильні труси в Цеброві.

16.IV. Большевики заарештували в Дітківцях учительку Ференюк Марію та учительку з СУЗ за зв'язок з "бандами".

15.IV. В с. Ігровиця згинув окр. оргмоб Бурлака (Вовк), заступник окр. оргмоба Суп, рай. оргмоб та 3-ох боєвиків. Всі пірвались гранатами. Втрати червоних: 9 вбитих, 4 ранених. При тому вбито одну жінку, спалено два господарства та одну жінку заарештовано.

17.IV. В с. Висипівці червоні робили сильні труси, шукали навіть в церкві.

20.IV. На с. Пронятин стягнули червоні більшої сили та робили облаву, однак безуспішно.

21.IV. На хутір Корчунок[149] (коло с. Дуб[івці]), на якому кватирував відділ УПА, наскочили большевики. Наші відступили до ліса. Гсподарів цеї хати, де були повстанці, НКВД заарештувало, а решта людей з хутора вигнала до села.

22.IV. Большевики робили збори в селах: Ігровиця, Івачів Долішний. Темою зборів був крик на українських повстанців.

8.IV. В с. Заруддя група УПА зробила засідку на 11 переїжджаючих більшовиків. Вислід: 3 большевиків вбитих та організаторка комсомолу і 4-ох зловлено живими. Зараз большевики по тім стягнули 2 сотні війська та зробили облаву на села: Мелашковці [Малашівці], Івачів Горішній, Янківці, Чернихів, Глядки, Куровці [Курівці] і Воробіївка.

9.IV. На шляху Мшанець – Ігровиця група УПА зробила засідку, де зловлено майора НКВ[Д], та старшого сержанта НКВД з Тернополя. Автомашину знищено.

12.IV. Залозецький район разом з Глубічанським зробили наскок на с. Нетерпинці, де кватирував ком. рай. боївки з 5-ма боєвиками. В бою згинув командир і чотири боєвики. По стороні большевиків є вбиті і ранені.

13.IV. Большевики робили акцію на с. Дітківці у висліді вбили ланкову УЧХ, а її матір заарештувал та майно сонфіскували.

24.IV. В с. Янківці робили червоні облаву. Тогож самого дня на хуторах Ма[н]юки кущ зробив засідку, у висліді чого вбито начальника НКВД, його жінку, дві польки, які робили службу на НКВД, секретара НКВД. Малого хлопчину та раненого НКВД-ста (укр.) пущено живими. З нашої сторони один ранений.

25.IV. В с. Ігровиця большевики зробили засідку, в якій згинув один укр. повстанець. По стороні червоних 2 вбиті та 2 ранені.

26.IV. До рай. Глубічок Вел.[икий] прибуло 240 чоловік військ НКВД. Притягнули з собою кілька гарматок.

Великобірківський р-н.

28.III. Робили большевики облаву в с. Ходачків Малий, нікого не знайдено.

2.IV. Знищено в с. Козівка 2-ох місцевих злодіїв-анархістів.

11.IV. В с. Козівка стрибки заарештували дівчину Марію Веселик, яку [забрали] до району Бірки.

14.IV. В с. Ходачків Малий кущ зробив скок на станицю стрибків. Двох стрибків убито, а решта втекла.

[149] Тепер в складі с. Ігровиця Тернопільського р-ну.

18.IV. НКВД зі стрибками зганяли в с. Застінка людей, щоб ті розбирали могилу, висипану в 1941 році. Ніхто з людей того не хотів робити. Тоді босяки самі частину могили розібрали.

21.IV. До с. Прошова приїхало НКВД з провокатором Бурлакою (боєвик обл. СБ), якого червоні зловили в Скалатщині. Бурлака питав за вищим проводом ОУН, поки місцеві зорієнтувались, НКВД з провокатором втекли зі села.

22.IV. Відділ рубахи в числі 300 чоловік, 2 танки та 7 автомашин зробив наскок на с. Прошова.

5.IV. В Байківцях забрано доносчика НКВД Добровольського Миколу.

7.IV. Районова боївка і частина відділу УПА наскочили на станицю стрибків у Баворові. Спалили станицю стрибків разом з трьома стрибками. Знищено також заступника райпрокурора, завідуючого млина та сторожа горальні. Цих двох останніх як доносчиків НКВД. Мимо всього скок не вдався, бо кільканадцять стрибків в той час виїхало було з Бав[о]рова. Того ж самого дня розігнано станицю стрибків у Застав'ю.

9.IV. В с. Товстолуг знищено доносчика НКВД Малиша.

24.IV. В с. Кип'ячка робили червоні облаву. Зловили дівчину з с. Гаї Великі, яка скривалась у рідні.

27.IV. До с. Кип'ячка приїхали стрибки, ограбили Дороша Василя, побили його сильно та від'їхали.

Микулинецький р-н.

31.III. В с. Настасів кущ знищив заступника районового НКВД Крупу (Микулинці) та його візника.

21.IV. Голова райвиконкому Микулинці скликав священиків, грозив їм за зв'язок з бандами. Рівнож питав [їх] про доходи церков і кожному священикові зосібна накладав податок.

12.IV. До с. Лучки приїхала рубаха з Теребовельщини в силі двіста чоловік та 2 танки. Походили по краю ліса, постріляли й від'їхали.

Микулинецький район скликав усіх голов сільрад (був присутний представник Києва) та припоручив їм робити по селах рогачки та алярмові сигнали.

Підволочиський р-н.

1.IV. Зловлено сексотку-агентку, яку післало НКВД з Підволочиськ. За[в]данням її було сконтактуватись з районовою боївкою та переконатись, де є бункери.

1.IV. В с. Молчанівка [Мовчанівка] знищено одного стрибка.

2.IV. В с. Фащівка підчас облави червоні забрали зі села 9 мужчин, 6 дівчат та дві ждінки.

3.IV. В с. Коршилівка знищено 2-ох сексотів.

Того самого дня червоні робили облаву на село Кам'янка. Зловили 5 підпільників (один був зі зброєю). На другий день знова в цьому селі була облава, де зловлено одного підпільника, та чоловіка і жінку, які скривались від вивозу. На третій день знова ж у цьому селі була облава. Знайшли червоні бункер, в якому був один повстанець та дівчина. Повстанець застрілився, а дівчину забрали до району. Того самого дня рай. боївка зробила засідку на червоних. Вбитий один енкаведист, а один ранений.

4.IV. В с. Каличарівка [Калагарівка] большевики арештували дві дівчині.

Того ж дня "мітла" обскочила Луку Малу, де заарештували 10 мужчин. Рівнож знайшли бункер, в якому сиділо 6 підпільників. Один з них застрілився Сербай Василь (Буря), а решту забрали до району.

6.IV. В с. Рожиська босяки зловили 2-ох хлопців з 27 р.

8.IV. В с. Турівка "мітла" робила облаву та застрілила хлопця з 28 р. Вночі "мітла" подалась на Острy Могилу, де кватирувала рай.[онова] боївка. Вив'язався бій. По стороні червоних 4-ох вбитих, а по нашій один ранений, який не міг відступати, розірвався гранатою.

Того ж самого дня в Рештівці [Раштівці] звів відділ УПА бій з мітлою. По стороні червоних 8–10 вбитих, по стороні УПА 2-ох вбитих.

9.IV. В с. Турівка знищено 1-ну сексотку.

11.VI. До с. Кам'янки приїхало НКВД зі стрибками в числі 40 люда. Вив'язався бій з боївкою, яка там кватирувала. По стороні червоних 4 вбиті та 2 ранені, по нашій стороні 1 вбитий і 1 ранений. Босяки підпалили 4 господарства.

13.IV. Червоні робили облаву на с. Кам'янки. Нікого не знайшли. По облаві відбувся мітінг (гнали силою), на якому заарештувли 16 дівчат та 2-ох мужчин.

15.IV. Була облава в с. Кам'янках, нікого не зловили.

17.IV. В часі облави в с. Мовчанівка застрілився Скрибньовський Гнат, 45 р. (член [ОУН]), який не хотів живим попасти червоним в руки.

19.IV. В с. Коршилівка босяки обрабували кілька господарств та заарештували 1-го мужчину.

20.IV. Червоні в селі Мовчанівка обрабували 4 господарства та заарештували 2 дівчині.

21.IV. Червоні зловили пов. санітарку "Зоряну" в с. Кам'янки. Подорозі, ко[ли] "Зоряна пробувала втікати, застрілили її.

22–23. Була облава в с. Монастириха і Качанівка. В Качанівці зловлено 2-ох мужчин і одного застрілили.

24.IV. В Кам'янках знищено 2 сексотки. Того дня розкинено наші летючки в тих місцях, де оперувало військо НКВД.

Грималівський р-н.

4.IV. Підчас облави в с. Глибів [Глібів] зловили червоні одного підпільника, який вказав на криївку, де крилося 2-ох боєвиків. Одного боєвика забрали живим, а другий розірвався гранатою.

12.IV. До с. Глибів [Глібів] прибула "мітла" та спалила господарство, де боєвик був розірвався гранатою (з 4.IV.).

13.IV. В с. Пізнанка Гетьманська зроблено акцію на станицю істреб. батальону. Здобуто кулемет, 6 кружків до нього та 5 гранат. Вбито 2-ох стрибків, а 2-ох зловлено живими.

18.IV. В с. Паївка знищено 3-ох сексотів.

23.IV. Зроблено скок на станицю істр. батальоні в Товстім. Вбито 16 стрибків разом з начальником молодш. лейтенантом. Того ж самого дня вбито уполномоченого НКВД в с. Раш[т]івці.

27.IV. Знищено станицю істреб. батальону в с. Лука Мала. Здобуто 5 крісів.

Скалатський р-н.

5.IV. В с. Магдалівка зловлено заст. начальн. НКВД та секретара комсомолу враз з жінкою (інструкторка комсомолу). Через погоню зі сторони не вдалося витягнути потрібних матеріялів. Того ж самого дня в тому ж селі знищено 3-ох сексотів.

9.IV. "Мітла" перевела облаву в с. Бірки Малі й Новосілках.

10.IV. Зроблено акцію на станицю істреб. батальону. Стрибки вивтікали. Забрано 17 крісів, 300 шт. набоїв та 6 гранат. 3-ох стрибків зловлено живими.

26.IV. В с. Магд[а]лівка зроблено другу акцію на станицю істеб. батальону. На станиці було 20 стрибків. Почався бій, на поміч стрибкам прибуло 20 польських партизан. В бою впало 9 стрибків і 3-ох зловлено живими. Згинув також командант поль. партизанки. По нашій стороні втрат не було. Здобуто 7 крісів, ППД,

ППШ та амуніцію. За кілька днів червоні з пімсти спалили в цьому ж селі 50 господарств. (29.IV.).

Постій, 30. IV. 1945 р.

Слава Україні!!!

* * *

Чортків – округа

ВІСТІ З ТЕРЕНУ.

Сили якими розпоряджають більшовики на цьому терені відносно невеликі. Одначе посилена дія малих більшовицьких груп та слаба реакція з нашої сторони дозволяють більшовикам діяти в деяких околицях дрібними групами.

Більшовицькі резерви в запіллі невеликі, тому вони кидають їх в першу чергу там, де цього вимагає безпосередня конечність. Ці терени виполощені поважно із мужеського елементу, так, що зараз облави роблять лише там, де вдалося підчас фронтових дій виховатись частині мужчин. Такими теренами являється Борщівщина, по часті Копичинеччина та Заліщеччина. Тому тут час-до-часу появляються більші з'єднання червоних, та переводять облави.

Головну увагу звернули більшов. керівники на Борщівський повіт. Тут постійно грасують більшовицькі "істребітельні батальони". В останньому часі тут оперує група 700–900 людей (окрім місцевих залог), які розбившись на 2–3 групки рейдами тероризують цілий терен.

Більшовики переслідують тим дві цілі:

а) Хочуть винищити ввесь мужеський елемент, якого тут поважна скількість.

б) Закріпитися тут, та зробити собі випадову базу на інші терени, перериваючи зв'язок відділів зі Сходом.

Тому також посилено діють здовж Збруча – в Копичинеччині.

НКВД – взяло собі цей терен за "експерементального крілика", намагаючися сильно розробити агентуру, та звідси діяти на сусідні терени. Останнім часом відбувся в Борщові три тижневий курс розвідчиків. Ангажували людей в віці 13–60 р.[оків] життя. Участь в курсі брало поверх 60 осіб. Всі вони розіслані в терен на розвідку. Особливо діють добре малі 13–14 літні хлопці, на яких ніхто не звертає уваги.

В останньому часі посилилися також і арештування (головно в Заліщеччині). Арештують в більшості жінок. Основна ціль того – вербовка агентів.

Слідне зараз у більшовиків намагання – розкладати нас морально. Боротьба з "бандеровцамі" – це сьогодні у більшовиків справа першорядної ваги. Немає мітінгу, гутірки, найдрібнішої нагоди, щоби більшовики не використали цього для "обіцянок" і погроз в сторону бандерівців. "Виходіть з лісів! Ми все вам даруємо!" – це кличі, що не сходять з уст кожного більшовика, від партійних тузів почавши, на жидівських комсомольських скінчивши. Наслідки цього говорення незначні, але вони є. Їх більше є там, де в парі з агітацією та погрозами йде дій[с]но фізичний терор, а з нашої сторони брак відповідної протидії.

Зараз населення, мимо погроз, терору, реквізиції – держиться. З мітінгів, на які тягнуть 80-літніх стариків – сміються, надіються на нас та на зовнішню інтервенцію. Вірять, як звичайно, що Україна прийде, як вислід закінчення війни, без більшого вкладу наших зусиль.

Повіт Чортків:

3.І. до с. Базар прибуло 20 стрибків, походили по селі, вступили до деяких хат, де побили портрети Тараса Шевченка та Івана Франка.

В с. Сосулівка, підчас трусу більшовиків та польської поліції за хлопцями із 27-го року, знайдено криївку, в якій в той час був один хлопець. Більшовики, боючись лізти до криївки, почали кидати до середини гранати та палити на вході вогонь. Хлопець, який був в криївці, правдоподібно сам застрілився. Відтак спалили це господарство, а господиню і його батька забрали з собою.

5.І. Кущ "Чара" зробив скок на спіртзавод в с. Колиндянах, звідки забрав 400 л. спірту.

В с. Білий Потік більшовики пограбували 10 хат без огляду на національність.

6.І. до с. Звіголь[150] прибули більшовицькі партизани, ходили по хатах, просили їсти, а в деяких хатах говорили, що вони йдуть тільки там, де їх запрошують поляки.

10.І. о год. 8-ій рано приїхало до с. Миловець 8 НКВД-истів і 16 стрибків в справі 27-го річника, який не зголосився на В.К. При[...][151]

[150] Тепер в складі с. Тарнавка Чортківського р-ну.

[151] Бракує одного або кількох аркушів.

[… злікві]дуєте, то я вас зліквідую.

До 2: Говорив член делегації. Кожний працівник радянської республіки є зобовязаний ширити пропаганду серед мас, щоб жінки і матері тих, які пішли блудом і попали в лави банд прохали їх, щоб виходили з лісів та йшли сміло на мирне життя до своєї рідні, щоб голосились до нас, а ми їх простимо і направимо на мирний шлях життя.

До 3: Говорив другий член делегації в справі контингенту. Він згадав, що до сьогоднішнього часу по Тернопільськ[ій] області ділянка по здачі контингентів стоїть дуже слабо. Вважайте, що у вашій області контингент і податок зданий тільки в 50%, а [д]о 100% ще далеко. Тому обовязково старайтеся стягнути його. Сказав, що треба вже приготовлятися до весняної сівби, щоб при кінці лютня, або з початком березня вповні почати весняну сівбу.

Дня 21.I. по від'їзді Микити Хрущова, начальник НКГБ Тернопільської області, який підчас наради просив о голос Хрущова, щоб дав йому виправдатися, а Хрущов заборонив йому говорити, забрав архів і втік без вісті. Говорять, що він втік до власовців.

25.I. відбулася в місті строга перевірка документів. Контролювали по улицях від год. 7–14. Забрали з улиці в часі провірки 17 мужчин в віці від 17–40 років.

22.I. з переселенчого пункту Чорткова переведено на зал.[ізничну] станцію около 200 осіб, яких вивезли в напрямі Тернополя.

18.I. відбулася в обласному театрі підчас вистави грунтовна провірка документів, при чому арештовано трьох військових старшин. Загально говорять, що це власовці.

Постій, дня 18.II.1945 р. Слава Україні!

* * *

Т/О

ВІСТКИ З ТЕРЕНУ
(за вересень – жовтень [19]45 р.)

Бережанський район.

З початком червня більшовики робили облави майже у всіх селах району, великих успіхів в цих облавах не мали.

3.6. в с. Нараїв в'їхали з Рогатинщини більшовики і привезли зі собою раненого стрільця. По звірськи тортурували, допитували

його про відділ. Стрілець мовчав, поки кати не замучили, подивляючи його витр[и]валість.

8.6. більшовики робили облаву на с. Мечищів. Знайшли криївку, в якій було кілька військових одягів та 10 кг. товщу. Під лісом зловили господаря, котрий віз для відділу харчі. Того самого дня біля с. Рибники вбили двох місцевих хлопців, переїзджаючи через с. Потутори зрізали ювілейний хрест та тяжко ранили хлопця каліку, котрий ішов до родини.

11.6. в с. Пліхів поляки в ночі напали на голову сільради, в той час надійшло 2 хлопців зі самооборони та с[т]рілами прогнали їх.

7.6. до с. Тростянець приїхало 22 більшовики на конях та шукали за дівчатами, котрі мали на списку. Однак нічого не зловили, тільки настріляли курей та від'їхали до району.

14.6. більшовики робили облаву в с. Посухів. Зловили 2 молодих мужчин і від'їхали до Бережан. Опісля зголосилося 4 підпільників, які працюють зараз в Бережанах.

15.6. в с. Вулька приїхав з Бережан відділ більшовиків, які за інформуванням Видайника Евгена витягнули з криївок 6 мужчин та забрали 9 родин. (Той осібняк 3.4.45. зголосився до стрибків.) По облаві більшовики зробили мітінг, та загрозили населенню, що вивезуть родини всім тим, що криються. Тут взяв слово вищезгаданий тип, що витягне з криївок всіх, кого тільки знає. Під впливом погроз більшовиків та Видайника зголосилося 24 мужчин.

2.7. провокаційний відділ під проводом Бродяги та Віщого зробив засідку в ліску під Комарівкою. Туди надійшло 6 підпільників, до них вийшов Бродяга. Ті, нічого не знаючи, привиталися з ним як з давним знайомим. В той час [їх] обскочили більшовики та забрали живцем.

2.7. більшовики в числі 200 осіб заїхали до с. Тростянця, де перебули 2 дні, робили ревізії та зловили кілька членів, які почали провокувати село. Між іншим зголосився Оріх. Також зголосилася його сестра, яка була санітарною.

8.7. з Бережанської тюрми до Тернополя вивезли 500 в'язнів. Натомість привезли з сіл 60 осіб.

8.7. до с. Поточан приїхало 30 більшовиків, які обступили хату, де ночувало 2 повстанців. Вони пробоєм втекли.

10.7. до с. Дрищів ніччю приїхало 30 більшовиків на конях і стільки ж піхоти. Були в різних уніформах, говорили, що вони з відділу "Чорного". Зажадали харчів. Голова сільради та 2 хлопців почали організовувати харчі. На цей час підійшло 2 озброєних

повстанців і вони почали стріляти. Повстанці втекли. Тих хлопців, що збирали харчі забрали зі собою.

10.7. в місті Нараєві більшовики принагідно натрафили на одного чоловіка, що вже довший час крився. Його на місці вбили.

11.7. вечором більшовики окружили с. Тростянець. В цей час в селі була чота "Холодноярців". Бачучи таке заскочення, хлопці пішли пробоєм та щасливо продерлися в ліс. На другий день зачалася облава, де витягнули 10 мужчин та забрали кілька родин. Добуваючи одну з криївок, натрапили на хлопця з відділу, котрий кинув гранату та втік на стрих хати, звітам стріляючи вбив 3 більшовиків, сам тяжко ранений добився та згорів разом з хатою, котру більшовики стріляючи запалили. Від'їзджаючи вичитали всіх тих, що криються, та заявили що як до 3 день не зголосяться, заберуть родини та зліквідують майно. На другий день, з вичитаних зголосилося 20 мужчин. Цей сам відділ слідуючого дня робив облаву в с. Мечищів. Тут витягнули з криївки 5 мужчин. По дорозі до району вбили боєвика Ворона, а тіло його забрали з собою.

11.7. о год. 10 вечером в с. Поручин більшовики обскочили хату Дмитра Николишина, де вечеряло 5 підпільників, хлопці відбиваючись виравалися з хати та втекли. Жертвою впав місцевий селянин, який в той час йшов дорогою. Більшовики його тіло прив'язали до хребта коня і волочили по дорозі. Родину, де були повстанці, вивезли. Крім того зловили ще 3 мужчин без зброї. Один з них показував стежки, куди переходять повстанці. В тих місцях більшовики робили засідки.

17.7. в с. Мечищів відділ "Рубахи" переводив в селі ревізії, де витягнув з криївки 5 молодих мужчин та 1 раненого з відділу. Крім того заарештували 15 залегалізованих мужчин.

Майже цілий місяць гостинцем Бережани – Нараїв можна було бачити групи більшовиків (половина без зброї), як[і] гнали тисячі коров, коней та кіз, з-заду тягнули довгі валки підвод з награбованими в Німеччині трофеями.

1.8. в с. Рай приїхали більшовики в справі арештування станичного, тому, що станичного не було вдома, арештували його жінку, яку після 3 днів випустили з зобов'язанням привести її чоловіка на нквд. Слідуючого дня вона це зробила. Нквд звільнило з місця її та чоловіка.

3.8. в с. Мичищів [Мечищів] підчас облави згинув відстрілюючись стр. Зір, ур. 1925 р. Цього самого дня в с. Тростянець більшовики обскочили хату, в котрій кватирувало 2 повстанців, які відбиваючись погинули оба. При тім згоріло 10 господарств.

8.8. в с. Стриганці більшовики обскочили хату в якій квартирувало 2 повстанців. Повстанці відстрілюючись вбили лейтенанта та оба тяжко ранені попали більшовикам в руки. Одного з них на другий день люди знайшли під лісом з повідрубаними руками.

10.8. більшовики обступили с. Мечищів сподіваючись застати в селі відділ, не заставши нікого, від'їзджаючи залишили в школі на стриху 15 бійців на обсервації. Нічого не зауваживши злізли зі стриху та забрали 3 родині.

12.8. коло вежі під с. Мечищевом попав на більшовицьку засідку чотовий Чай з одним стрільцем. Чотовий згинув, а ранений стрілець забрав чотового зброю і втік.

12.8. в с. Шумляни більшовики вбили повстанця, котрий втікав до ліса. З зловили живими.

13.8. в с. Поручин більшовики арештували 50-літнього господаря.

13.8. підчас облави в с. Рогачин, щоб не попасти живим в руки, розірвався гранатою стр. Нетяга.

14.8. в с. Мечищів забрали більшовики 3 родині, забравши їх майно.

14.8. в с. Шумляни провокайційний відділ, граючи ролю відділу УПА, по всім відомим пошукувань зв'язків станичного і т. п. забрав з млина 5 кірців муки та подався в ліс. Тут натрапив на революціонерів з самооборони, які обстріляли провокаторів, а ті залишивши муку втекли.

15.8. в с. Рай більшовики обскочили хату, в якій лежав ранений повстанець, з ним разом була дівчина, яка обслуговувала його. Ранений враз з дівчиною відстрілю[вали]сь, при тому вбили п'ять більшовиків і старшину. Вистрілявши набої повстанець застрілився, а дівчина отруїлася. (Настя і Назар).

15.8. в с. Мечищів більшовики відкрили криївку, з якої витягнули 2 підпільників.

15.8. до с. Саранчуки приїхало 40 більшовиків в справі контингенту і зловили Шкірника Олексу. На другий день сконфіскували його майно, а рідня розбіглася.

17.8. під м. Бережанами 2 повстанців зробило засідку та спіймали провокатора Самбульського Володимира. В той час над'їхало 4 більшовиків. Повстанці застрілили Самбульського, обстріляли більшовиків, які втекли до району.

17.8. більшовики обскочили хату в с. Мечищеві, в якій був стр. Кий, ранений стр. Дуб і дівчина, яка робила перев'язку. Зачувши гамір, вибігли на двір та побачили під хатою більшовиків.

Кий пустив серію з автомата і втік. Раненого забрали зі собою та опісля вбили.

19.8. більшовики робили засідку під с. Саранчуки. На неї найшов стр. Кос. Почалась перестрілка з котрої Кос вийшов ціло, а від куль зайнялось 2 господарств, що згоріли.

24.8. в с. Лапшин більшовики вивезли 3 родині.

24.8. в с. Нараїв більшовики робили облаву та ранили хлопця, котрого почали страшно мучити, що загинув в їх руках.

24.8. в с. Жуків 2 повстанців вбили прокурора нар. суду, котрий був знаний зі своєї діяльності ще з 1941 р. На другий день більшовики вивезли з цього села 10 родин.

30.8. більшовики робили облави коло с. Лісники. Підчас облави впав Гордієнко – хорунжий, Довбня – поручник, та оден – стрілець.

30.8. на полі коло с. Саранчуки більшовики вбили 50-літнього мужчину, котрий орав ниву.

2.9. в с. Посухів арештували 19-літню дівчину. На другий день забрали її родину.

4.9. більшовики вивезли зі с. Шибалин одну родину, арештували 2 хлопців, 1-го з 1929, а 2-го з 1920 р. Ніччю робили засідку, на яку найшли повстанці Боз і Черник, оба загинули.

12.9. під с. Посухів попали на засідку 2 повстанців – оба загинули.

20.9. в с. Лісники підпільник Головацький Михайло вбив 2 повстанців (Вінкля та Зуба). Сам втік до Бережан, де став лейт[е]нантом. Цей тип під час німецької окупації був гестапівцем.

25.9. в с. Нараїв більшовики арештували заст. гол. сільради, священика, та нач. почти.

Білобожницький район.

9.6. біля 1000 більшовиків обскочили такі сс. Звиняч, Скородинці, Скомороше, Скалу, Бичківці і ліс біля цих сіл. Підчас цеї облави зловили 2 підпільників.

9.6. більшовики, переходячи через Бичківський ліс, знайшли криївку в якій було 7 повстанців: рай. Вир, рай. проп. Ромко, рай. госп. Пімста, курієр СБ Теребовельщини і 3 стрільці. Біля криївки було 20 більшовиків. Стрілець Оріх викинув наверх гранату, а сам за нею вискочив, та почав навкруги стріляти. Те саме зробили інші. З криївки забрали: районовий архів, госп. звіти, нові інструкції і пропагандивні матеріяли. Рівнож впали звіти Теребовельського надрайону, які ніс курієр до округи. Підчас перестрілки більшовики втратили 4 вбитих і 3 ранених.

9.6. в другому місці більшовики знайшли криївку, з якої забрали 23 кріси, один “Максим” і 1 МР.

12.6. в с. Полівцях стрибки зробили засідку. З ними був якийсь енкаведист з області. На них найшло 2 повстанців.

В сутичці впав цей енкаведист і 1 повстанець ранений.

5.8. вечором в с. Бичківці 16 більшовиків заарештували дівчину. По дорозі до Звиняча стрінулись з переходячими боєвиками СБ, між якими почалась стрілянина. З того користає арештована і втікає.

5.8. районне нквд арештувало священиків зі сс. Бичковець та Джурина. Бичківського через два дні випустили, а Джуринського держать до цього часу, закидуючи їм співпрацю з нами. При арештуванню робили ревізію по церквах.

9.8. коло с. Бичковець впав районовий “Панас”, вертаючи з терену попав на засідку.

17.8. до с. Па[лаш]івка прибуло 50 більшовиків, повели протибандерівський мітінг. Другого дня рано кількох з них пішли в поле, на точно всипане місце криївки, в якій перебувало 2 запільників. Прийшовши близько криївки, почали стріляти. Запільники вискакують з криївки, з них одного вбивають, а другого ловлять живим. По кількох ударах признається, що він син голови сільради. Видає два кріси і пачку набоїв. Внаслідок цього зголосилось 8-ох.

24.8. впали в лісі бля с. Звиняч двох боєвиків з СБ Звір і Оріх. В перестрілці вбивають 1 більшовика і кількох ранять.

Борщівський район.

1.6. більшовики обложили с. Олексинці. Рано пішли в село та робили стислі ревізії, підчас ревізії в одної жінки знайшли криївку, в якій вбили 2-ох повстанців. Господарство зрабували і спалили.

3.6. рано до с. Більче [Більче-Золоте] приїхало около 70 більшовиків, які робили засідку під лісом і стріляли на село. В той час впав місцевий підпільник Вовчук Панько. Рано робили ревізії в кожній хаті. В одної жінки найшли кріса. Цю жінку арештували. Кромі цього ще заарештували 3 особі.

12.6. рано на с. Кудринці около 300 більшовиків робили облаву, підчас якої вбили Прокопчука Івана та арештували 4 громадяни.

12.6. три більшовики і шість стрибків натрапили на 12 повстанців, які почали кликати до себе начальника стрибків Хвидосова [Федосова?]. Хвидосов не пішов, лише другий більшовик, якого

зловили, а решта втікло до району. На другий день ок. 50 більшовиків арештували 4-ри дівчині.

14.6. до с. Гермаківка приїхало 40 більшовиків, які обскочили хату Лисюка та зловили Степана Ярему, пізніше забрали Лисюка та поїхали до району.

16.6. до с. Залісся приїхало около 200 більшовиків, зробили облаву, підчас якої витягнули з криївки Петра Гринчука та забили курієрку Оксану – родом зі СУЗ. Зі всипи Гринчука Петра арештовано 104 особи. Всіх забрано до району.

17.6. до с. Гермаківки приїхало ок. 300 більшовиків, які зловили в лісі Грицика Федя і вбили 4 мужчин.

18.6. в с. Ланівці більшовики робили облаву, підчас якої знайшли апт[е]ку [в] Маланчук Христини. Її дочку забрали до району.

20.6. в с. Боришківці приїхало около 150 більшовиків, які привезли зі собою скорше зловленого Ангелюк Ілька, котрий завів більшовиків до криївки, в якій сидів Хрощук Василь, та забрали [його] до району.

20.6. до с. Пилипче приїхало ок. 300 більшовиків, робили облаву на ліс і поле. Підчас облави забили 5 мужчин.

21.6. до с. Звиняч [Дзвиняч] приїхало 150 більшовиків, які арештували священика і 5-ох мужчин. Майно священика спалили.

22.6. до с. Волківці приїхало ок. 200 більшовиків, які робили стислі ревізії, вбили одного невідомого чоловіка і зловили Яковенчука Петра.

22.6. до с. Боришковець приїхало 30 стрибків і зловили 3 хлопців з 1927 р. і Федоровича Василя з 24 року. Федорович був хорий на тиф, майже безпритомний почав водити по криївках, які лише знав.

23.6. до с. Пилипче приїхало ок. 50 більшовиків. Підчас облави зловили 5 мужчин і 1 вбили.

1.7. в с. Більче[-Золоте] зробили більшовики засідку, на яку найшли 3 наших стрільців. У висліді цього Луцишин Микола вбитий, "Гай" ранений, третій вийшов ціло.

10.7. досвіта до с. Волківці приїхало сотня "рубахи". Вивезли 4 родині та зловили 2 підпільників ("Барилка" і "Гай").

12.7. півтора сотні більшовиків зробило облаву на с. Доброкут, підчас якої заарештували 5 дівчат, яких вже засудили та вивезли на каторжні роботи до Донбасу. Всипала їх і наочно показувала був.[ша] їхня звенова Гав'юк Марія.

12.7. в с. Олексинці і Шершинівці [Шершенівка] більшовики робили засідку, на яку найшов надрайоновий пропагандист "Андрій". Тіло його забрали до Борщова.

12.7. в с. Більче[-Золоте] СКВ спалив фільварок, т[ак званий] палац кн. Сапіги. Тут більшовики хотіли примістити фронтовиків.

13.7. в с. Мушкарові більшовики ранили 1-го хлопця з 1927 р. який відстрілюючись вбив 1 лейтенанта. Більшовики його зловили, а рідню вивезли на Сибір.

14.7. в с. Сапогів більшовики вивезли 2 родині підпільників. На другий день їхні сини пішли з "повиною", через що більшовики випустили їхні родини і їх.

16.7. в с. Кривче Долішн[є][152] більшовики зробили облаву, підчас якої 2 стрільців "Бук" і "Лиман"продирались до ліса. 30 більшовиків окружило їх. "Бук" здався живим, а "Лиман" ранив 3 більшовиків і сам впав від ворожої кулі. Тіло його змасакрували і оставили на полі.

17.7. в с. Сапогові СКВ в числі 12 осіб знищила молочарню і сільраду.

18.7. на полі біля с. Більче Золоте більшовики робили облаву та знайшли стрільця з СКВ "Любу", який почав втікати. Знайшовшись в безвихідному становищі, розірвав себе гранатою.

20.7. більшовики в числі 200 осіб зробили облаву на села Мушкатівка і Слобідка Мушкатівська. Ніччю поробили засідки, де вбито одного запільника, а двох ранено.

23.7. СКВ в числі 18 осіб спалили в с. Шишківці сільраду і фільварок.

24.7. рій СКВ знищив телефонічну лінію між Королівкою а Новосілкою у далині 2 клм.

21.7. Ніччю стрибки зробили засідку в с. Слобідка Мушкатівська підчас якої вбили одного запільника "Шума", а одного легко ранили, тіло вбитого забрали до району і спалили коло тюрми.

21.7. більшовики в числі 60 осіб зробили облаву на Мушкатівський ліс, підчас якої вбили Басарабу Петра з с. Іванків Скала-Подільського р-ну.

25.7. в с. Шершенівці розписано наші кличі, а коли 27.7. приїхали на села більшовики, читали їх та говорили: "Да правильно пишут бандьори". Нквд казало кличі скоро позривати.

---

[152] Тепер сс. Кривче Долішнє (Нижнє Кривче) і Кривче Горішнє (Верхнє Кривче) об'єднані в с. Кривче Борщівського р-ну.

27.7. більшовики в числі 70 осіб зробили облаву на с. Худіївці, підчас якої не заіснували жодні події.

27.7. рій СКВ знищив телефонічну лінію на шляху Борщів – Мушкатівка на довжині 3 км.

30.7. відділ "рубахи" в числі 40 осіб перевіряв через Слобідку Мушкатівську на Іванків. Вночі зробили засідку під лісом, де впав якийсь незнаний стрілець.

В с. Королівка почавши від 30.6. по сьогодні кватирував постійно "карательний отряд" в числі сотні, виїзджаючи на села на облави та засідки. Ніччю ходили по селах, грабували і знасилували дівчат та жінок. З Борщева до Королівки перенеслася частина нквд.

1.8. в с. Сапогів більшовики зловили стрільця "Лиса" разом зі зброєю. Він більшовикам викрив два бункри і псевда всіх місцевих підпільників та ходив разом з голотою на засідку. Вкінці підписав заяву, якою зобов'язався видати кущевого Оленя, ком. СКВ Меткого. По двох днях провізорично втікає, а більшовики про форму вганяють по селі за ним та стріляють. Лис про це доніс зараз органам СБ.

3.8. частина СКВ знищила в с. Ширшенівці [Шершенівка] колгосп, два трактори і провела пропагандивний виступ.

8.8. в с. Сапогів і Волківці СКВ спалив молотарки по колгоспах.

8.8. В с. Сапогів СКВ в числ[і] 30 осіб розігнав голоту, що була на сталому постою.

8.8. СКВ в числі двох роїв спалив стацію Вигоду Волківську.

8.8. СКВ в числі 15 стрільців розігнав більшовиків числом 20 бійців, які приїхали до села Шишківці вивозити родини.

9.8. в с. Стрілківці 6 стрільців з СКВ спалили сільраду.

9.8. з с. Худиївці 50 більшовиків вивезло 2 родині, а з с. Сков'ятина конфіскували майно тих, що криються.

10.8. з с. Висічка більшовики вивезли 6 родин, з того 4 по кількох днях випустили, а 2 задержали.

10.8. більшовики зробили облаву на ліс біля с. Кривча. В лісі в природній печері були скриті 7 стрільців. Більшовики довідалися про них, обложили печеру і держали в облозі їх цілу ніч. Ранком більшовики посилали одного дядька, щоб ішов намовляти їх, щоб здалися, він не хотів і за це його розстріляли. Тоді більшовики почали при отворі палити солому. Трьох стрільців вискакують і відстрілюючись втікли. 4-ри останні в печері подусились. Зі сторони більшовиків один вбитий.

11.8. частина адміністрації і частина "рубахи" в числі 80 осіб ніччю їхали до села Більча Золотого вивозити родини. Відділ СКВ

в числі 3 стрільців стрінувся з ними і по короткій перестрілці більшовики спанікувались так, що почались розбігати в ріжні сторони. Стрільці СКВ, побачивши, що голота втікає, добрали ще більше відваги. З нашої сторони втрат не було, з більшовицької є, однак не знати скільки, вони це законспірували.

18.8. більшовики проводили облаву на с. Глубічок підчас якої зловили розвідчицю СКВ "Галю". Її забрали до району. З села заарештували всіх демобілізованих, яких по якомусь часі випустили.

14.8. з району Борщів виїхав за Сян транпорт поляків в числі 50-ти вагонів.

14.8. більшовики в числі 80 осіб робили облаву на село Олексинці. З ними був провокатор "Подолян". Підчас облави заарештували станичну і санітарку кущеву та трьох допризовників.

15.8. СКВ в числі одного роя спалив молотарку в с. Ширшенівці [Шершенівка].

16.8. більшовики зробили облаву на с. С[т]рілківці, підчас якої арештували 4-ох людей.

17.8. більшовики в числі 200 чоловік робили облаву на ліс Діброву та в селі Більчу[-Золотім] 50 більшовиків. Робили ревізії. В лісі більшовики натрапили на стрільців з СКВ в числі одного роя. Підчас перестрілки зістав забитий стрілець Ліщина, а коло його дому через три дні більшовики робили засідки.

19.8. до с. Більча Золотого в полудне приїхало 25 більшовиків разом з б. курінним "Бистрим"[153] (схід). На мітінгу "Бистрий" між іншим сказав, що і він мав колись курінь, а коли здався радянській владі, ним гарно заопікувалися, вилікува[л]и і він тепер щасливий ходить вільно. І цим, що тепер зголошуються, радянська влада прощає. Сказав, що боротьба бандерівців не є доцільна і що УССД ніколи не буде.

21.8. СКВ знищив сільради в селах: Сапогів, Кривче Горішне та Кривче Долішне.

22.8. В с. Шишківці СКВ спалив сільраду. Тоді присутнім в селі був участковий з району і два нквд-исти. Підчас акції втекли не відомо куди. Щойно пізніше виявилось, що участковий заховавсь в бараболі та бачив як стрільці нищили сільраду.

22.8. до с. Сапогова прибуло 30 більшовиків для охорони молотарки.

24.8. СКВ знищив сільраду в с. Пищатинці.

---

[153] Білинський Ярослав Михайлович. *Див*. "Літопис УПА", Нова Серія, Т.9, С. 181–236.

24.8. в с. Мушкареві більшовики зробили засідку, на яку попали кущевий Бір та кущевий проп. Ум. Ум зістав легко ранений та утік, а Бір з[і]став вбитий. Тіло Біра забрали до району. На другий день три жінки зі с. Більча Золотого викрали тіло Біра та похоронили на цвинтарі.

24.8. в с. Гермаківка СКВ в числі 35 стрільців під ком. Проміня розбив станицю "стрибків" в числі 22 чоловік, спалив станцію і збіжевий магазин, де згоріло 16,000 центнерів збіжжя.

27.8. в сс. Верхняківці та Глубічок [Глибочок] СКВ знищив сільради.

28.8. до с. Сапогова приїхало около 150 більшовиків на облаву. Підчас облави відкрили криївку, де вбили кущевого Борислава (Оленя) і боєвика СБ Коса (Евген), тіла їх більшовики забрали до району. Тут відкрили криївку та забрали аптеку на суму 5.000 крб. та пов.[ітовий] архів.

29.8. СКВ зробив засідку під Мишківським лісом, де вбито 2 стрибків та здобуто 1 кріс і 1 ППШ. В селі знищено сільраду.

30.8. більшовики в числі 250 осіб робилиоблаву на сс. Висічка, Пищатинці і Стрілківці. Підчас облави наганяли рівночасно людей здавати контінгент. В Пищатиньцях арештували Германа Петра та сконфіскували все майно.

30.8. сотня більшовиків наскочила на Шишківську Стінку, де вбили двох підпільників зі села Шишковець – Бурю Василя (Довбня) та Зушмана Онуфрія (Порохно). Зістав тоді ранений стрілець з СКВ Граніт. Порохно довго боронився, називаючи більшовиків голотою, а Довбню раненого, обводивши по селі, розстріляли насеред села.

30.8. в с. Глубічку нквд з району арештувало Скундика Антона, та сконфіскували все його майно.

31.8. була велика облава на с. Сапогів та ліси: Сапогівський, Волківський і Кривецький. Цього ж дня вбито стрільця Шелеста і Юрка (Левка). Тяжко раненого Юрка більшовики питали за що він бореться, а той маніфестаційно заявив "за Самостійну Соборну Українську Державу". З окликом хай живе Україна згинув.

Тоді більшовики рівнож ранили в ногу кущеву сан. Бистру та забрали до району.

В с. Волківцях постійно перебуває від 30–50-ть більшовиків, які майже щоденно контролюють село та ліс.

Гостинцями: Товсте – Борщів – Скала-Подільська та Товсте – Озеряни постійно пересуваються війська 4-го укр.[аїнського] фронту.

Буданівський район.

9.7. в с. Скомороше більшовики арештували Мельник Анну і Степанію та Зубик Ярославу. Їх сильно б'ють. По дорозі до району знасилують Анну Мельник та кидають непритомну в рів. Мати забрала її додому і вона прочуняла аж за три дні.

6.8. раненько більшовики наскочили на хату М[у]равщина[154] (Звиняч), де зловили 6 дівчат, які скривалися. Забрали їх до Звиняча, звідки одна з них втікає. Стягали слідство в одній кімнаті, а в другій сиділи місцеві сексоти, які про них все говорили. Коли дівчата заперечували факти, подавані сексотами, більшовики били їх по 45 нагаїв. Зловлених дівчат забрали в район.

19.8. більшовики примушують зловлену станичну з с. Звиняч Крайчу Марію їхати на мітінг до с. Бичковець. На мітінгу вона закликала всіх хлопців та дівчат, щоб вони виходили з лісу, бо більшовики їм все дарують. В часі мітінгу, користаючи з нагоди, втікає. На мітінгу вона говорила так тому, щоб зменшити чуйність більшовиків.

Бучачський район.

1.6. на сс. Білівці [Білявинці], Петликівці Старі досвідком наскочила "рубаха" в числі 200 осіб. Вони переводили трус, при чому в с. Петликівцях Старих знайшли в господаря на стриху кущевого розвідчика СБ "Хмеля" і його стрільця "Стрілу". Щоб не попасти живим в руки, вони пострілялися. Вечером "рубаха" вибралась до с. Пиляви, там вбили одного підпільника з с. Новоста[в]ець. Вечером 2.6.45. мали сутичку з повстанцями.

2.6. до с. Новоставець надійшов рай. тереновий "Стрий", орг. реф. Див і командир СКВ Омелько та 7 стрільців. Вони зайшли на більшовицьку заставу. Підчас перестрілки більшовики ранили рай. теренового в ногу. Всім вдалося відступити.

3.6. на сс. Петликівці Старі, Зелена, Заривинці та Переволоку наскочила досвіта "рубаха" в чисі 300 осіб. В цих селах перевели трус. В с. Зелена більшовики знайшли в церкві 8 повстанців, 3 з них пострілялися, а п'ять зловили живими. Крім цього знайшли ще 2 повстанців на стриху в клубі. Кулеметни[к] стріляв до останнього набоя, коли не стало набоїв, він розібрав і розкидав кулемет, а сам застрілився. Другого стрільця вбили більшовики. В зв'язку з цією подією зголосилося з Зеленої 10 запільників.

4.6. ця сама "рубаха" скерувала в с. Переволоці, зловила 3 запільників, яких забрала до району.

[154] Хут. Муравщина тепер в складі с. Скомороше Чортківського р-ну.

5.6. на с. Переволоку наскочив відділ “рубахи” в числі 80 осіб. Вони обскочили одну вулицю і там перевели труси, при цьому зловили 3 запільників, в другому кінці принагідно зловлено ще 2-ох.

8.6. ніччю около 10 години в с. Трибухівці стрибки ловили дівчат на Донбас. Там їх зловили повстанці і [р]озоружили і нагнали додому.

10.6. через с. Переволоку переїзджала “рубаха”. Вони обскочили одну хату, де кватирував командир СКВ і чотири стрільці. При чому стр. “Чорного” вбили, “Дуба” зловили живим, а трьох втекло.

16.6. повстанці понищили документ[и] в таких сільрадах: Осівцях, Бобулинцях, Кіданові, Переволоці, Заривинцях, Рукомиші, Со[р]ока[х], Жи[з]номирі, Помірцях і Ріпиця [Ріпинці]. При цьому заборонили дальше урядування.

19.6. до с. Жизномир, приїхала “рубаха” в числі 30 осіб. Перевела трус в селі і на полі, при чому зловили 1 повстанця. Також перевела трус в Сороках і зловили одного запільника.

20.6. днем на сільраду в Озерянах наскочили повстанці, вони понищили документ[и,] що їх начальник нквд Хачов спакував в мішок та доручив участковому Мальованому заве[з]ти в район. При цьому між участковим, стрибками і повстанцями стала перестрілка підчас якої стали вбиті: Шромт Степан, українець з Озерян – сексот нквд, при ньому знайдено п’ятиденний звіт до нач. нкгб Андрущенка, також зістала забита Шайна Марія, українка з Озерян – сексот нквд.

21.6. досвідком на с. Озеряни наскочили поляки з с. Бариша та спалили 13 господарст. Вбили Хорович Ірину, Дудку Ірину з Озерян. Участковий Мальований про це зголосив на нквд і сказав, що зачали “бандерівці”, а закінчили поляки.

27.8. до с. Переволоки приїхав відділ “рубахи” в числі 60 чоловік, а зброю мали 4 кулемети й радіо надавче. Обступили один збудований підчас фронту німцями бункер і більш, як пів години кричали “бандьора здайсь”. По довшім стрілянню й киненню кілька гранат впустили собаку на шнурі до нутра. В бункрі однак не було нікого. На кінець підмінували й по вибуху міни ждали ще довгий час чи хтось не буде втікати з нього.

30.8. в с. Трибухівцях закватирувало військо, яке вело зі собою около 3-ох тисяч рогатої худоби.

3.9. з с. Трибухівці вибралось військо, яке там кватирувало.

3.9. в с. Жизномирі зістав вбитий участковий. Участковий цей проявляв велику активність, обкладаючи часто заставами це село.

5.9. в с. Жизномир виселено 3 родини.

6.9. до с. Петликівці Старі о год. 10-ій вечером приїхало 35 більшовиків, які поробили застави доокола села. На застави ці найшов Лис Михайло, літ 24, який вертав з кооперативи. Його важко зранили і ранений лежав до самого рана без жодної помочі.

7.9. в с. Петликівці Старі більшовики забрали раненого Лиса до Бучача до шпиталя. Арештували також в цім селі 4 мужчин (старших), де опісля того дня випустили.

13.9. в с. Новоставцях арештовано 3 стрибків (укр.) за крадіж.

13.9. в с. Петликівці повстанці зробили засідку на Бичкова, підчас якої зістав він ранений в груди і руку. Зараз в ночі приїхало військо і нквд, яке арештувало 11 осіб.

14.9. з с. Медведовиць вибралися більшовики.

19.9. в с. Мідвидівці [Медведівці] один комсомолець з 1924 р. Винарський Михайло пропав. Другого дня нквд заарештувало 4-ри особі та на слідуючий день випустили.

19.9. з тюрми в Бучачі мешканців с. Петликівці Старі випущено 5 осіб.

20.9. в с. Петликівцях Старих пропав Ковальський Антін (поляк).

Великобірківський район.

1.7. на полях біля с. Чернилів [Чернелів-]Руський, підчас облави більшовики застукали в криївці 3 підпільників а саме: "Городюка", кущевий, "Струга" і "Сафата". У бою, який там зав'язався, впало 9 більшовиків, і двох було ранених. Знову ж "Струг" і "Сафат" тяжко ранені здались живими, а "Городюк" розірвав себе гранатою.

2.7. в с. Красівці впав рай. СБ "Гуш".

7.7. в с. Черн[е]лів Руський зліквідували більшовики господарство Хойзи Анни, родина вся втекла.

9.7. на шляху Скоморохи – Прошова більшовики зробили засідку, на яку найшли повстанці. Москалі відкрили по них огонь, 4 ранили, з яких 1 розірвався гранатою, а решта втекло. На другий день ті самі більшовики зробили в Прошові труси при чому арештували 6 осіб, яких після одного дня випущено.

12.7. на полях біля Ходачкова Малого більшовики найшли криївку з двома підпільниками. Ті, викинувши наверх гранату, самі постріляли. Від гранати згинуло 2 москалів, а 1 був ранений.

18.8. в Козівці більшовики сконфіскували майно поарештованих родин.

23.7. в с. Романівка нквд приарештувало 3 дівчині. Учителька, яку хотіли арештувати, втекла.

23.7. в Чернилові Руському більшовики при ревізії найшли машину до писання.

26.7. в Мишковецькім лісі впав "Чайка", "Сурмач" та "Івась". Сурмач ранений застрілився з кріса.

26.7. на полях біля хутора Ставки більшовики найшли криївку, де сиділо 7 людей. Кинувши туди гранату вбили 6, а одного раненого забрали живим.

28.7. на полях біля Прошови більшовики зробили облаву, де знайшли криївку, з якої забрали кул[е]мет, два килими і бунду. Того ж дня приїхало нквд до Прошови зі зловленим Бойком Володимиром, який показував хати в яких він кватирував. Господарів цих поарештовано та страшно збито.

30.7. в лісі біля Прошови знайшли дві криївки. Після [вияснення в] населення їх мавби видати якийсь мужчина в чорнім убранні.

1.8. виїзджаючи більшовики з Прошови по району в с. Кіп'ячка [Кип'ячка] арештували 5-ть родин, а в Товстолу[з]і 2 родини.

3.8. на полях с. Кіп'ячки нквд і стрибки робили засідки. На одну з них надійшло 4-ох повстанців. Всі вийшли ціло.

4.8. в с. Кіп'ячка зголосилось 4-ох запіляків, які від 4.–7.8. ходили з більшовиками і стрибками на засідки.

4.8. в с. Товстолузі нквд зі стрибками окружили хату, де було 5-ть підпільників. 4-ом вдалось втекти, а одного зловили живим.

9.8. на полях недалеко с. Красівка більшовики знайшли магазин, з якого забрали 80 кг товщу, 2 пари убрання, 7 пар білля. В селі заарештували 2 дівчині, яких по двох днях випустили.

14.8. в с. Смиківці пропало без вісті двох комсомольців: Соловський і Стефільчук.

19.8. в Кип'ячці знайшли магазин з білля, одягами і т. п.

20.8. в с. Смолянці на засідку попав працівник СБ "Кіров" і тут згинув.

26.8. в с. Козівці більшовики робили ревізії. Того ж дня переловили дві дівчині, що везли літературу і дві машині до писання, маринарку та кожух.

28.8. нквд приарештувало 1-ну родину, жінка та 12-літня дівчина втекли з підводи, малу дитину (тиждень по народженню) люди відібрали. Батька знова забрали до району.

31.8. в лісі під Застав'єм більшовики знайшли дві криївки. Їх показав зголошений підпільник "Новий" з с. Кип'ячки. В криївках

нічого не було. Більшовики їх спалили. Рівнож тоді в лісі шукали за пораненими.

Великоглибочанський район.

6.8. більшовики з того району вбили в с. Ігровиця 18-літнього хлопця-стрибка, за це, що він віддалився від них [і] пострілював з автомата.

14.8. через с. Плотичі переходила група більшовиків около 150, які обстріляли колгоспників, спихаючи опісля вину на "бандерівців".

15.8. в с. Малашівці до 15.8.45. було постійно 50 "босих", на короткий час, коли виїхали до Янковець, а опісля до Мшанця, тут вони збільшились до 120-ть чоловік і перебували довший час. У Висипівцях перебував постійно спец. відділ в силі 50 чоловік. В цих селах та сусідних роблять постійно засідки та ревізії. Ніччю вдаючи повстанців просять у населення хліба або нічлігу. Населення, знаючи про це, не дає себе обманути.

21.8. в районному центрі повстанці розбили молочарню та забрали 350 кг. масла.

[...] район[155].

12.8. біля с. Поплави більшовики стрінули на полі жінку та 15 знасилували її. В селі знасилували ще 3 дівчині.

16.8. більшовики переводячи ревізію в с. Сапова знайшли 35 літрів спірту та арештували кількох старших господарів.

18.8. більшовики зробили під с. Сосновом над рікою засідку. На неї наїхало двох курієрів кіньми. Підчас стрілянини впав один курієр і або коні. Другий ранений відстрілюючись втік.

5.9. в с. Богатківцях [Багатківці] більшовики забрали 15 шт. рогатої худоби, за це що не здали на час контингенту.

В с. Бенева більшовики забрали 15 коней за нездачу контингенту, а в Соснові заарештували всіх десятників, якщо село не здасть контингенту.

10.9. більшовики перевіряли в с. Соснів все населення та робили облаву в лозах над Стрипою, де зловили 3 хлопців без зброї.

16.9. більшовики роб[ил]и облаву в сс. Бурканів та Бурканів-Лискавки, де застрілили 2 старших мужчин.

17.9. в с. Гниловоди зліквідували 4 господарства. Того самого дня на храм М.[атері] Божої в с. Зарваниці більшовики

[155] В документі назву р-ну закреслено і дописано ручно "*до стор.11*", тобто подані матеріали належать до Золотниківського р-ну.

хадили поперебирані поміж людей та наслухували хто що говорить, підслухали навіть в сповідальницях з чого сповідаються грішні.

22.9. до с. Ішків прибуло з району 4 більшовиків, між ними голова райвиконкому. атакували людей зща контингент стріляючи понад голови та забирали також худобу.

19.9. до с. Богатковець приїхало 10 більшовиків, які заарештували раненого Вівчара Василя, після допитів за його вказівками більшовики арештували 6-ть родин.

23-25.9. більшовики робили облави на с. Золотники, Бурканів – Лискавики, Гниловоди. Підчас облави грабували та били людей за конитнгент. Два дні опісля в с. Гниловоди зловили 1 хлопця, котрий показав криївку, де крилося 4-ох, які вернули з Німеччини. Їх забрано в район. Тої самої ночі більшовики зробили засідку під с. Зарваниця, на котру найшло 3 повстанців. При перестрілці 1 ранено, а одного зловили живим.

27.9. більшовики робили облаву на с. Зарваниця, зловили 3 мужчин, які сиплять село, внаслідок чого більшовики приїзджають до Зарваниці, щодругий день роблять засідки під сс. Гайворонка та Гниловоди.

21.9. голова виконкому з відділом більшовиків заїхав до с. Сапова, де провіряючи господарів за здачою контингенту казав забирати худобу та бити людей, які не здали контингенту. Цього вечора повстанці вбили голову виконкому. З цього приводу арештували в селі 50 осіб. Їх по двох тижнях випустили, залишаючи тільки одного мужчину і жінку.

Грималівський район.

8.8. в с. Саджівка попав на засідку “Вовк і Свіжий”. “Вовк” був легко ранений . Оба повтікали.

8.8. в Паївці вечером більшовики заскочили одного повстанця “Богуна”. Той почав втікати, та один більшовик зловив його так, що він не міг з нічого стріляти, вбив його штилетом, а сам втік.

Кілька днів пізніше нквд передало його сестрою лист, в якому пропонували йому зголоситися.

20.8. в с. Качанівка [Білинівка] на засідку найшов “Моряк” і дві дівчині. Всім вдалося втекти. На другий день зробили облаву на ліс, де зловили дівчину, що скривалась. Ранили 1-го запільника. Відтак була перестрілка з повстанцями. В с. Лежанівка на засідку найшло 3 повстанців, один з них “Сергій” згинув, других 2-ох втекло (один з них ранений). Кромі того ранили ще одну жінку. На другий день вловили 1 дівчину і жінку цего раненого.

2.9. в Саджавецькому лісі більшовики [н]аскочили на 10 повстанців. Всі відступили без втрат. В другій сутичці з 5-ма повстанцями було ранено 3 більшовиків.

12.9. зліквідовано станицю стрибків в Товстім, де забрано 1 кулемет, 1 десятизарядку і 6 крісів. В зв'язку з цим більшовики арештували 6 стрибків, закидаючи їм вбивство начальника стрибків. Рівнож арештовано двох мужчин, що були закладниками. Їх опісля звільнили.

18.9. в с. Лука Мала більшовики ловили молодих хлопців до стрибків.

18.9. в с. Глібові польські стрибки розбили гуральню і забрали 1200 л. спірту. В зв'язку з цим арештовано кількох робітників гуральні, закидаючи їм цей промах.

7.9. в с. Лука Мала заночувало нквд зі стрибками. Вночі п'яні волочились по селі. Один стрибок застрілив нквд, думаючи, що це бандерівець.

27.9. в с. Паївка 80 більшовиків робило облаву, арештовано 4 дівчині та 5-ть хлопців. Хлопців хотять забрати до стрибків.

1.10. в с. Новосілка кілька повстанців найшли на більшовицьку засідку, з якої вийшли ціло.

2.10. в с. Зелена попав на більшовицьку засідку командир боївки "Степ" з двома повстанцями. В бою, який вив'язавсь, зістав тяжко ранений Степ, який дострілився. Повстанці відступили. Тіло Степа забрали до р-ну, на другий день привезли знову до села й положили на вулиці. Через дві ночі робили коло тіла засідку, думаючи, що хтось прийде похоронити. Опісля казали похоронити його голові сільради.

7.10. в с. Лежанівка більшовики робили нічну провірку. Ходили по всіх хатах.

12.10. в с. Ставки енкаведист і кількох стрибків арештували матір і сестру одного повстанця. Коли дівчина хотіла вернутися до хати, щоб вдягнутися, енкаведист встрілив їй в груди, важко ранячи.

17.10. в с. Товсте більшовики арештували священика, який не хотів перейти на православ'я.

25.10. в с. [Малі] Бірки кількох повстанців натрапили на більшовицьку засідку, з якої вийшли без втрат.

28.10. в с. Паївка, більшовики, які сиділи на засідці, бачили як з одної хати вночі хтось виходив. Рано арештували з цієї хати дівчину.

Заліщицький район.

4.7. СКВ в числі 9 осіб спаливши с. Лисячинки [Лисичники] в сільраді всі папери, забрав около 2000 крб., забрав з кооперативи деякі товарі, а решту роздав поміж населення.

20.7. до с. Щитовець приїхало 10-ть нквд-истів. Заїхали відразу до родини, якої сини не пішли в армію. По деякому часі сини вийшли з криївки та разом з більшовиками від'їхали до Заліщик.

23.7. до с. Винятинець приїхали з Заліщик 160 більшовиків. До полудн[я] кватирували в селі, а пополудні зробили облаву на ліс біля цього ж села. По лісі стріляли, де ранили дві жінки на полі, які серпували.

25.7. до с. Щитовець зі сторони Заліщик приїхало 15-ть більшовиків, які підчас трусів заарештували одну жінку, а другу, яка була з маленькою дитиною, тяжко побили та сконфіскували майно.

28.7. до с. Зозулинці приїхало 10 більшовиків, які зробили засідку під селом. На засідку натрапили стрільці з СКВ. У висліді перестрілки яка між ними нав'язалась впав один більшовик. З нашої сторони втрат не було. Відтак заарештували станичну і з нею коло полудня виїхали в напрям Сенькова [Синьків].

16.7. більшовики в числі 70 осіб ніччю напали на с. Іванків, заарештували 4-ри дівчині, яких забрали в сільраду на допити. При допитах знасилували їх, а потім побитих забрали в район. Одну дівчину на допитах вішали за коси на шафу.

27.7. більшовики прослідили, де скривається рай. реф. Пісня (СБ) з своїми боєвиками, обскакують криївку саме в той час, коли Пісня пише на машинці звіти. Деякі боєвики, які були на верха, зводять з голотою бій та щасливо відступили. Друг Пісня враз зі своїм заступником Туром і боєвиком Морозенком відстрілюються з криївки, а вкінці останніми набоями відбирають собі життя. Трупів їхніх більшовики забирають до району, де фотографують та хоронять на місцевому кладовищі.

24.7. підчас облави на Іванківське поле більшовики зловили 3 людей, що скривалися від ЧА.

30.7. відділ "рубахи" підчас облави на Іванківське поле відкрив криївку, де крились 4 підпільники. Їх побили на місці.

31.7. цей сам відділ робив розшуки разом з районним нквд в с. Гуштинка. На Гуштинці знайшли двох, які скривались від ЧА. Їх з місця постріляли.

30.7. більшовики вивезли з Скалацької тюрми арештовані родини до Копичинець (50 родин).

30.7. більшовики біля с. Винятинець знайшли на полі криївку, в якій було 3-ох стрільців з СКВ. Двох стрільців згинуло та один ранений відбиваючись втік. Тіла впавших стрільців спалили під копами збіжжя. Копи збіжжя, які ще були кругом цего поля, також спалили.

16.8. більшовики, що постійно стоять в Голіградах, пішли в присілок Діброва біля ліса. Підсунулись аж до хатів і вбили 1 стрільця. Не підійшовши більше як 100 м. натрапили на стійкового з відділу УПА. Стрілець почав стріляти і вбив 2 більшовиків і 1-го ранив. Більшовики забрали вбитих і втекли.

21.8. Хартанівці [До с. Харитонівці] приїхало 7 більшовиків, а тому, що люди не спішились давати контингенту більшовикам, тому зовсім ограбили деякі хати.

В місяці VII і VIII більшовики провели арештування в таких селах: Городок: 2 дівчині, 2 хлопці; Голіграды: 80-літнього старика і 18-літнього хлопця; Кулаківці: 2 дівчині і 1 жінку з дитиною; Слобідці: 1 мужчину; [Щит]івці: 2 родини; Садки: 2 дівчині; Летяче [Литячі:] 2 дівчині і 1 жінка з дитиною; Вигода: 5 осіб; Касперівці: 2 жінки; Торське: 3 чоловіків; Кулаківці: 1 чоловіка; Лисичники: 1 жінку; Звиняч [Дзвиняч:] 1 жінку; Винятинці: 1 жінка; Новосілка: 1 дівчину.

Зборівський район.

10.8. в місті Озірна зборівське нквд робило облаву. Підчас облави згинув підпільник “Жук”, що був сховався в копицю сіна.

12.8. в с. Білківці нквд-исти застукали 2 підпільників. Одного з них вбили, а одному вдалось втекти. Крім цього зловили боєвика “Чорного”, який видав відомі йому криївки і магазин зброї.

[12].8. в с. Мшана вивезли на Сибір одну родину.

17.8. в с. Нестюки зголосився один мужчина, що скривався від мобілізації. Всипав криївку, де скривався його товариш, якого на наказ нквд сам застрілив.

17.8. в сс. Годів, Кальне, Розгадові закватирувало військо, завданням його є збирати контингент, та останньо почало вивозити підозрілі родини.

22.8. в с. Грабківці, районне нквд зловило станичного “Оріха” та звірськи збивши його забрали до району.

7.8. на станції Млинівці з переїзджаючого поїзду на схід втікало кілька старшин, яких в бігу постріляли. Втечу їх мотивують тим, що вони не хотіли вже більше воювати.

Золотниківський район.

В місяці липні більшовики в цьому терені більшими групами переходили три рази. В сс. Бурканів, Соснів, Богатківці арешто-

вано 17 осіб, з того 3 дівчині. Спалено по колоніях 8 господарств, на котрих були дані, що перебувають повстанці, рівнож пограбовано 10 господарств, [з] котрих мали забрати родини, але нікого не застали. Останньо оперував відділ "рубахи", котрий мав зі собою відділ кінноти, що переїзджав по збіжжях. 20-ть було в цивільних одягах, щодня брали коси на плечі ніби косарі. Такими штучками вдалось їм зловити 3 стрільців зі зброєю. В тих теренах, де вони більше оперували, вбили 8 осіб.

18.6. відділ "рубахи" в'їхав в с. Дубники[156], тут поробили ревізії, арештували Семена Коваля та від'їхали до с. Вага. На другий день зловили одного підпільника та забрали одну жінку, бачучи, як з поля утікав від неї чоловік. Її побили та забрали в район. Від'їзджаючи з села вступили в крайну хату, розломали двері та з хати все забрали .

19.6. вночі приїхали з району більшовики та арештували 5 мужчин, які не були воєннозобов'язані.

22.6. з Тернопільщині до с. Богатківці приїхало около 300 більшовиків. В селі перевели стислі ревізії та арештвали 3 господарів. Літак, що співдіяв з цим відділом, зауважив в трощі над Стрипою рух, почав обстрілювати трощу та кидати бомби. Внаслідок чого згинуло 3 хлопців та 3 поранено.

28.6. до с. Михайлівка приїхали більшовики, де почався бій з 9-ма повстанцями. Бій тривав около 3 годині. Тут згинули геройською смертю 7-ох повстанців. Одні від ворожих куль, а другі вистрілявши всі набої відібрали собі життя. Більшовикам вдалося взяти тяжко раненого Гоя Володимира. Живим лишився тільки Лисак Ярослав, тяжко ранений в чотирьох місцях, котрий захований в хаті. Геройською смертю згинули: Кучерявий Іван "Сич", Кучерявий Володимир пс. Тур, Когут Іван, Когут Страх, Когут Михайло "Крук", Несотник Володимир з 1922 р., Колісник Гриць з 1925 р. Всіх вбитих большевики в звірський спосіб змасакр[у]вали, так, що трупи були не до пізнання. Їх похоронено в братній могилі в с. Михайлівка. За кілька днів більшовики зліквідували г-во Колісника Гриця та Гоя Володимира, а в селі Михайлівці заложили станицю стрибків.

28.6. більшовики окружили с. Лапаївку[157]. Зауваживши одного мужчину, як ішов до криївки, ішли слідом та застали його як ще

---

[156] Йдеться за хутір Дубняки, який тепер у складі с. Бронгалівка Підгаєцького р-ну.

[157] Хутір Лапаївка тепер в складі с. Зарваниця Теребовлянського р-ну.

був на верха. Цей почав втікати, та більшовики стріляючи вбили його. З криївки витягли ще 3 зі зброєю.

28.8. на присілку Подорожчині[158] в господаря Кузіцького Романа була в хаті криївка. В ній крився Сум, господар і ще один хлопець. Більшовики шукали два дні за тою криївкою і не могли знайти. Тоді вони арештували служницю і 13-літню дівчину, які показали вхід до криївки. Коли більшовики почали відкопувати криївку Сум і господар вискочили і вбили 3 більшовиків і двох ранили і самі згинули. Хлопець сховався в печі і вийшов цілий.

9.9. на засідку попало 4 боєвиків і знищили більшовицький кулемет та ранили кулеметчика. Більшовики повтікали.

10.9. приїхав районовий участковий та арештвав двох стрибків. В той час хтось спалив машину-молотілку і знищив мотор. Того самого дня арештовано Гой Володимиру, якої чоловік криється. Майно арештованої сконфісковано.

12.9. до с. Гниловоди приїхало 6 більшовиків і 6 стрибків. Зловили Петра Гранчука, котрий всипав одну криївку. Хлопці, які були в цій криївці, врятувалися.

17.9. до с. Зарваниці приїхали більшовики і зробили облаву на ліс. Зловили Никитиного Володимира і ранили стрільця "Грушку".

21.9. в с. Сапова районовий участковий Данилишин Іван збирав контингент, якого місцеві хлопці вбили і забрали від нього зброю. Вечером того самого дня більшовики зробили облаву та арештували 60 людей: стариків і дітей. Зараз їх тримають в районі.

Золотопотіксьский район.

19.6. в с. Губині закватирувала група "Чорноморців". Їх зауважив участковий Абрамович Іван. Стрільці з групи "Чорноморців" розбили сільраду, спалили документ[и], від секретаря сільради забрали кріс.

20.6. секретар сільради с. Губина зголосив в район, що в нього повстанці забрали кріс. Зараз таки тоді поїхала "рубаха" і перевела в селі труси. Повстанців вже не застали, бо вони ніччю забрались за Дністер. Через Дністер переправлявся розвідчик з групи "Чорноморців", більшовики його завважили і вбили.

9.9. до с. Сокілець приїхали більшовики і один стрибок. Зігнали всіх людей на площу і казали, що заберуть худобу, якщо не здадуть контингенту, люди нагло молотили і здавали збіжжя, а за це віддавали їм корови.

[158] Хутір Подорожчина тепер в складі с. Багатківці Теребовлянського р-ну

11.9. до с. Русилів приїхав участковий зі стрибка[ми] та збирав по селі контингент, придержавшись до вечора замовили вечерю. Вчас з'явились повстанці – стрибки через вікна повтікали, повстанці з'їли вечерю, спалили в сільраді документи.

11.9. в с. Зубрець спалено 3 молотілки та 1 трактор розбито.

11.9. до с. Костільник переїзджали більшовики, вони почали здержувати фіри, одна не зупинилась, більшовики почали стріляти та ранили одного мужчину, а самі втекли до району. Цього раненого забрали до району. Після цього приїхали [ще]раз до села і забрали 3 родині, а їх майно пограбували.

13.9. до с. Порохова прийшла група повстанців та натрапила на ворожу стійку, та по короткій перестрілці здобуто зі станиці стрибків один кулемет, один кріс, та зловлено одного стрибка. Повстанці переходили дальше селом, з одної хати посипались на них стріли. Обступили ту хату – там було кілька стрибків і К[о]лачов. Почався бій. Підчас бою згоріла господарка поляка-стрибка та ще 3 господарки українців. К[о]лачов вирвався з вогню і втік до Зубрця. Повстанці спалили молотарку з мотором та папери в с/р, побили молочарню, розігнали худобу з заготскоту та вбили одного стрибка-поляка, котрий боронив худобу.

15.9. до с. Русилів рано приїхали більшовики з району[, а] з ним К[о]лачов та говола району Петренко. В полудне прийшов участковий Завалішин з 2-ма стрибками. Пред вечером підійшли наші повстанці. Голота зачала втікати до Соколова. Повстанці побили молочарню та знищили вагу від контингенту.

16.9. біля с. Вузилів [Возилів] повстанці зробили засідку на вертаючих 4-ох більшовиків, що збирали в селі контингент. Одного вбили, одного ранили, а 2-ох втекло до району.

23.9. до с. Стінки приїхало 50 більшовиків, які вивезли 2 родини за піддержку бандерівців і погрозили, якщо до 12-ої години в ночі не буде зданий контингент в 100%-ах, то горікоренем перевернем ціле село. Через великий трус в селі селяни зі страху опустили село та повтікали на поле.

27.9. до с. Стінка приїхало 50 більшовиків, які пограбували село та заарештували 3-ох стрибків.

27.9. в с. Скоморохах відділ "рубахи" перевів по селі труси і виселив одну родину Комарницького Ілька, укр., 76, та його жінку літ. 72. Цього самого дня арештовано Міцкевича Івана літ 41.

30.9. в с. Костільниках вечером у хаті кущева санітарка "Галка" клала баньки одному зі стрільців. Крім них в хаті знаходились ще і інші особи-запільники. Одному з них в кишені відобеспечилась

граната. Почувши тріск, намагавсь вибігти з хати, щоб врятувати присутніх, однак на порозі пошпортавшись упав і в цей момент наступила детонація. У висліді він сам зістав вбитий, а з присутніх санітарка тяжко ранена, 3-ох запільників і 2 місцеві дівчині.

Катергбурський [Катербурзький] район.*

2.7. Тридцять грабіжників с. Стелявки [Тилявки] (Шумщина) приїхали до Катербурга. Друга група в числі 60 осіб з Дедеркал приїхала до Катербурга.

4.7. в с. Татаринці зловили 3 осіб, що крилися від мобілізації.

5.7. більшовики робили облаву на Якимівських хуторах, та зловили 3-ох стрибків, що втекли зі служби.

10-11.7. робили засідки в сс. Вербівці [Вербиця], Якимівці, Кудлаївка, Підгайці, Кушлин, Янківці, Гринківці [Гриньківці] та на Якимовецьких хуторах. На тих хуторах робили трус. На засідку під Вербівцями та Гринківцях попали були деякі підпільники, але жертв не було.

11–19.7. провокативний відділ "Олега" провади грабежі сіл: Фільварки Малі, Новосілка, Тетильківці, Вілія та Цеценівка. Грабили коні, свині, одяг та інші речі. Населення відразу зорієнтувалося, що це не наші.

29.7. в с. Борщівка, Лановецького р-ну син з 1929 р. застрілив матір, як агентку нквд.

3.8. більшовики робили засідки навколо сіл: Кудлаївка, Піщатинці, Мизюринці [Мізюринці], Якимівці, Загірці і Михайлівка. Засідки продовжувались до 15.3.45. р.

15.8. більшовики зробили облаву на Ярзьковецьких[159] хуторах, де впало 5 підпільників а саме: Степовий, Корній (госп.), Юрко і Іван.

10.8. до с. Фільварки приїхало 30 більшовиків, де за посередництвом зрадника "Каміка" (Яськевича) відкрили 3 криївки. Господарів, де були криївки, понабивали та арештували одну дівчину.

23.8. більшовики у М.[алих] Фільварках застали у голови сільради 3 підпільників. Хату більшовики спалили.

27.8. в с. Цеценівка більшовики витягнули з криївки 2 запільників і 1 повстанця. Повстанець отямившись, сказав, що має в криївці пістоль. Його впустили знову до криївки, де він себе застрілив. Один запільник повів більшовиків до Новосілок, де показав їм криївку. Опісля його замкнули до льоху. Він почав

* Від жовтня 1940 р. – Великодедеркальський р-н.

159 Так в документі. Очевидно йдеться або за хутори с. Якимівці, або за хут. Ярочина с. Загірці Лановецького р-ну, які є поруч.

гримати в двері, а коли лейтенант відчинив їх, він кинув в нього цеглою і почав утікати, однак в бігу його застрілили.

28.8. більшовики арештували в Цеценівці одного старшого віком члена ОУН, який намагався втекти, однак в бігу його застрілили.

29.8. на Пищатинських хуторах згинуло, попавши на засідку 2 повстанців (Голуб і Коля), а третій "Небоюсь" утік.

Козлівський район.

1.8. в с. Кутківці нквд підчас облави арештувало 7 мужчин і 3 дівчат. Всім їм зак[и]дано зв'язок з "бандерівцями". Мужчин по кількох днях випустили, а дівчат задержали довше, які опісля з тюрми втекли.

4.8. в с. Таурів до одного господаря вночі прийшли незнані люди і домагалися в нього коня. Коли господар не хотів дати, вони його вбили. Населення догадується, що це зробили поляки.

4.8. Нквд покликало найближчих членів родин цих мужчин з цілого району, які були змобілізовані в ЧА, а не давали про себе жодних вістей, або дуже давно писали. Від них брали адреси цих мужчин.

5–6.8. в с. Довжанка, Янівка[160], Кутківці, хуторі Заруда[161] відпочивало військо, яке йшло на схід з таборами та табунами коней. Один старшина висловився "щоб нам лише за Збруч, там почнемо заводити порядок, бо за колгоспи ми не воювали".

12.8. з районної тюрми втікло 10 дівчат: 8 з Кутковець, що були арештовані, і одна з Довжанки, а одна з Денисова.

29.8. Нквд зорганізували в с. Довжанка станицю стрибків в числі 25 чоловік.

Козівський район.

4.6. в с. Дібща [Дибще] підчас облави більшовики вбили двох повстанців, "Чумака і Корча" та 2 ранили, з яких один втік, а одного зловили. Крім того зловили ще 3 мужчин.

22.6. більшовики зробили облаву на с. Вівся. Першого дня на всип одної жидівки, яка колись крилася в цьому селі, знайшли криївку, з якої витягнули двох хлопців. Один з них пробував втікати, однак більшовики його застрілили, другий не видержавши тортур показав ще 3 криївки, з яких більшовики витягнули 9 мужчин, 3 ППШ, 2 кріси. Облава тривала [до] 25.6.45.р., в якій більшовики зловили разом 19 мужчин.

---

[160] Янівка, згодом Іванівка, а тепер Підгородне Тернопільського р-ну.

[161] Хут. Заруда тепер в складі с. Велика Плавуча Козівського р-ну.

25.6. в с. Козівка більшовики зорганізували станицю стрибків силою 14 чоловік.

2.7. 12 більшовиків везли з Бережан до Козови 5 засуджених мужчин. Біля села Дібще [Дибще] самооборона їх відбила.

10.7. до с. Вівся в напрямку с. Маловід приїхало 50 більшовиків автами. За село[м] знайшли одну криївку і витягнули одного чоловіка. В той час кватирував чот. Зенко зі своїми кількома стрільцями, який з боєм відступав в напрямку с. Ригайлиха, під яким його більшовики окружили. Зенко і стрільці бачучи безвихідне становище пострілялися, живими здались лише 2 стрільців.

12.7. біля с. Золота Слобода 2 стрільців натрапили на більшовицьку засідку. Один втік, а другий легко ранений, вбивши двох більшовиків і двох ранивши, відібрав собі життя.

17.7. більшовики силою 400 чоловік робили облаву на с. Конюхи, підчас якої вбили 1 хлопця, зловили 6 мужчин, дві дівчині та виселили 6 родин. Після того зголосилося 35 мужчин.

18.7. до с. Слобідка приїхало 50 більшовиків та знайшли (всипа) 1 криївку, в якій було 3 підпільників. На зазив більшовиків вилазити, вони відповіли "Правдиві українські революціонераи – ворогові живим не здаються", та почали стріляти. Більшовики 2 вбили, а одного важко раненого забрали.

23.7. до с. Золота Слобода приїхало 4 стрибки і 1 москаль. Самооборона зробила засідку, розброїла стрибків, а москаль утік.

24.7. в с. Золочівка більшовики арештували 3 родині, сконфіскували їх майно та оголосили, що їх не випустять доти, поки не буде живий або мертвий пропавший попередньо голова сільради. На полі вбили 1 хлопця.

27.7. більшовики робили облаву на поля і села: Бишки, Конюхи, Ценів і Вибудів, яка не дала жадного висліду. В звірський спосіб скатували і забрали в район 3 жінки з Вибудова, за те що не признались де їх чоловіки.

Наслідки дій в жовтні:

Вбитих 2 жінки і один мужчина; зловлено 3 мужчин, з яких 2 випущено; арештовано 145 осіб, з того звільнено 125, а 20 осіб сидить (вісім жінок, 11 мужчин-селян, 1 священик[)]; зрабованих 14 господарств.

1.10. До Конюх приїхало 13 більшовиків, між ними уповноважений Наркомзагу Маркін. Ходили по селі за контингентом, а вечером 11 більшовиків від'їхало до Козови, а Маркін з одним стрибком лишився ночувати. Кріса залишив на возі, а до гос-

подаря сказав “я знаю, що до рана повисну на гілі, однак сам дальше не поїду”. Тих 11 більшовиків, що нібито його залишили, як тільки стемнілось, завернулися до Конюх та зробили засідку довкруги господарства, де Маркін ночував. На другий день від’їхали до району.

2.10. більшовики робили облаву на с. Потік. Робили стислі ревізії, розвалювали печі, стіни та розшивали стріхи. В одного господаря на стриху в сіні знайшли 3 хлопців. Один хлопець втік з рук більшовиків до стодоли до криївки та закритися вже не міг, бо один більшовик вбіг з-заду за ним. Цей більшовик закрив криївку, накидав снопів, а до інших більшовиків сказав, що тут нікого немає, що хлопець втік. Більшовики знайшли в селі ще кілька порожних криївок.

3.10. В Ценові районовий прокурор конфіскував майно засуджених. Конфіскував в цей спосіб: все майно оцінював на грошеву суму, а тоді ділив між усі члени родини, та конфіскував цю частину, яка припадала на засудженого. Родина могла цю частину сплатити.

5–30.10. в Конюхах кватирував відділ більшовиків в силі 60 чоловік.

5.10. розігнано станицю стрибків в с. Теофіпільці. Здобуто: 1 скорострільну, 2 десятизарядки і 5 крісів.

12.10. більшовики переганяли курей та гусок пішки з Бережан до Тернополя.

16.10. більшовики арештували священика Куриласа Василя, пароха с. Каплинці[162], який скоріше був в Буцневій.

17.10. до 22.10. більшовики робили облаву на ліс біля Конюх.

17.10. до с. Кального приїхав лейтенант нквд Мельніков та п’ять стрибків, щоб арештувати кількох людей. Кількох повстанців зро-били засідку і вбили Мельнікова і 2 стрибків. На другий день більшовики арештували 101 особу, яких по кількох днях випустили.

21.10. до с. Дібща [Дибще] прибуло 26 більшовиків, які вдавали повстанців. Один чоловік, якого зловили на полі, думаючи, що це дійсно повстанці, водив їх до деяких симпатизуючих з нами людей, яких більшовики змісця арештували. По переслуханні їх пустили.

21.10. до с. Ценева приїхав нач. рай. нкгб Заварегін, лейтенант нкгб Гаврилюк верхи та ще около 20 більшовиків. Вони арештувли Пташник Анну, якої чоловік укривається. Заварегін та Гаврилюк взяли її між коні, Гаврилюк тягнув за коси, а Заварегін бив. Їхали бігом. Коли жінка зімліла, її залишили на дорозі.

[162] Тепер в складі с. Медова Козівського р-ну.

24.10. ніччю до с. Золочівки прибуло 10 більшовиків, які вдавали повстанців. Шукали за підпільниками та санітарками, мовляв між ними є ранені. Дався обманути один хлопець, що вернувся тепер з Німеччини. Тої самої ночі інша група більшовиків зробила в селі засідку, на яку найшло 4 повстанців, які вийшли ціло.

22.10. ніччю більшовики зробили засідку в Кривім, на яку найшов один підпільник з жінкою, цей підпільник вбив 2 більшовиків, а одного ранив, більшовики вбили його жінку. Від куль занялось і згоріло 3 господарства.

Копичинецький район.

[2]9.9. в с. Коцюбинці арештували енкаведисти дівчину з однієї підпільної рідні. Її завели на станицю стрибків, де били майже цілу ніч, між цим три рази казали говорити 10 заповідей, розуміється їм ходило про декалог, але дівчина говорила тільки 10 Заповідей Божих. При цьому питали де підпільники та в котрих хатах квати-рують. Дівчина не визнала нічого, внаслідок чого її знасилували і забрали до району. Зараз її випустили, але з розбитою головою і важко побитою.

Коропецький район.

7.6. на с. Баранів наскочило 50 більшовиків зі стрибками і перевели трус. Зловили 5 мужчин, що скривалися вдома. Увесь день збирали в селі позичку.

4.6. на Устя Зелене наскочили повстанці і розбили участок. Вбили поляка команданта стрибків, зловили трьох стрибків укр. і забрали аптеку приблизно на 30 тис. карб. вартості.

8.6. в с. Лазарівка голова с/ради збирав позичку. Він говорив деяким селянам, що дістав наказ від підпільних хлопців натискати на людей, щоб здавали позичку.

16.6. через с. Грабки[163] переїзджало 8 фір більшовиків і стрибків. Вони наскочили на хату де було 3 повстанців. Двох з них убили, а 1 втік. Люди догадуються, що про це донесли стрибки українці з цього села. При цьому впав один більшовик, а одного поранено.

16.6. в сс. Яргорів, Баранів, Красіїв, Задарів заїхала рубаха. Сильних трусів не переводили. Зловили розвідницю групи УПА. Того самого дня до с. Задарова привели якогось повстанця по нац. татарин. Він був попередньо в цьому селі з групою УПА, а

[163] Хут. Грабок тепер в складі с. Комарівка Монастириського р-ну.

тепер його привели, щоб показував в котрих хатах поміщувався штаб і хто розносив харчі. Завів до Гули Анни і сказав, що вона є активною бандерівкою. Опісля завів до Жилавої Анни і сказав, що вона розводила по кватирах. Одну і другу більшовики арештували. Зловлений повстанець сказав куди попрямувала група.

21.6. до с. Задарова приїхав з участкової станиці Низколиз і 12 стрибків. Вони розсипалися по селі і користуючись з цього, що люди були в полі, почали розбивати двері і грабувати. До них підійшов голова с/ради і запитав чому вони це роблять. Стрибки не дали жодної відповіді. Голова с/ради сказав, що він йде зголосити до району. Стрибки вибралися.

Мельницький район.

7.7. около 30-ть більшовиків разом з східняком провокатором "Подоляном" прибули до с. Панівці і зайшли до господаря, де була криївка, про яку "Подолян" знав. Внаслідок цього в криївці згинуло 4 стрільців, одного злапали живим та заарештували дві жінки.

18.7. в с. Пелипче [Пилипче], більшовики робили засідку під-час якої ранили одного стрільця в обі ноги.

19.7. більшовики робили облаву на с. Гермаківка. У висліді якої є один вбитий підпільник.

20.7. в с. Гермаківка місцеві стрибки знайшли криївку одного підпільника, який побачивши безвихідність свойого положення розірвався гранатою.

20.7. до с. Залісся прибули стрибки та нквд з району. Цього ж дня зголосилось двох запільників.

21.7. в лісі Моравінець більшовики робили облаву. Перед вечером того ж дня вбили двох стрільців.

25.7. в Звиногороді [Дзвенигород] більшовики вбили 1 запільника, який скривався в горальні. Горальню спалили та заарештували ще 4 підпільників.

27.7. в лісі біля с. Волківці більшовики вбили 2 підпільників, між іншим районового пропагандиста сл.п. друга Шпака.

28.7. в с. Новосілці[164] більшовики робили облаву в силі 30 осіб. Підчас облави зістав вбитий один підпільник.

29.7. в с. Кудринці перед вечером більшовики зробили засідку під селом, у висліді якої 3 вбитих. Серед цих 3 впав оперативний СБ Олекса.

5.8. до с. Окопи прибули з-за Збруча около 70 більшовиків, які переводили ревізію. Вбили 1 підпільника.

[164] Тепер с. Збручанське Борщівського р-ну.

11.8. в с. Горошева 23 більшовики підчас ревізії знайшли в кривці 1 підпільника, якого змісця розстріляли.

12.8. до с. Іванє Пусте приїхали більшовики, які обскочили стодолу Никифорчин Варвари в якій кватирувало 4 підпільники. Вони відстрілюючись відступили, залишаючи 1 вбитого.

19.8. до с. Залісся приїхали більшовики, які обступили церкву та арештували багато дівчат. Після протоколів всіх випустили.

21.8. в с. Грошева [Горошова] відбулася облава, підчас якої арештували Андрусів Анну. Того самого дня зробили облаву на ліс Муравенець, підчас якої вбили 2 підпільників.

27.8. до с. Звенигород [Дзвенигород] над'їхали більшовики, які при вході в село вбили 56-літню жінку.

28.8. підчас облави на с. Залісся згинув один підпільник та один ранений.

30.8. в с. Залісся більшовики вбили 2 підпільників та 1 під Гермаківським лісом.

31.8. підчас облави на полю біля с. Нівра [Нивра] зістало вбитих 4 підпільників.

Монастирський район.

21.8. на хутір Лиса[165] біля с. Горожанки заїхало кількох більшовиків і спалили п'ять господарств.

1.9. в с. Маркова ввечір двох розвідчиків УПА натрапили на москаля Кровецького із фабрики в Монастириськах, який їх обох ранив.

9.9. в с. Вичілки [Вичулки] повстанці розброїли 5 стрибків.

11.9. в Монастириськах відбувся похорон Дерев'яніна, якого вбили повстанці. Він сам вбив 15 чоловік, 25 привів на НКВД. В час похорону привезено до міста раненого секретаря НКГБ Гоженка, вбито його жінку і фірмана, які згинули на засідці під Олешою.

17.9. в с. Заставцях повстанці зробили збори, на яких відчитано протокол сексота Залізняка Сенька і розконспіровано всіх сексотів, які з плачем оправдували себе. Це поділало не тільки на населення цього села, але і на сусідні села. Цьог[о] вечора більшовики обскочили хату Коломийця Івана, його вбили, а жінку і дитину ранили. Жінці вдалося втекти. Вбитого і його зброю забрали в район.

22.9. до с. Слобідка[166] Горішня у вечір прийшли більшовики з розвідчиком "Турової" сотні, якого давніше зловили. Прийшли під

[165] Хут. Лиса тепер у складі с. Саджівка Монастириського р-ну.

[166] Йдеться за хут. Слобідка с. Дубенки Монастириського р-ну

хату Гнатій Михайла, а хлопця пустили до середини. Він в хаті потихо сказав, щоб уважали бо є більшовики. Більшовики заглянули під хатою двох наших стрільців, почали до них стріляти, але їм вдалося втекти. Більшовики нікого не зловили.

Новосільський район.

24.8. в с. Козярі ніччю більшовики вбили 2 повстанців і 1 ранили.

26.8. в с. Паньківці [Пеньківці] на степу більшовики зловили 4 хлопців, між ними 1 підпільника "Гонту", який всипав 4 запільники і 1 господаря, де кватирувало 3 повстанців. В бою, який зав'язався між тими повстанцями а більшовиками, всі 3 згинули.

28.8. в с. Скорики згинув повстанець "Щит". Всипав його господар, в якого кватирував.

29.8. в с. Гнилиці Великі кватирувало 4 повстанців. За доносом сексота приїхали раненько більшовики і обскочили хату. В бою, який зав'язався, згинули всі 4 повстанців.

8.9. в с. Воробіївка більшовики в силі 25 робили ревізії, знайшли 1 криївку та арештували 1 господаря.

9.8. з с. Терпилівка арештовано кілька людей, опісля обступили більшовики церкву, закликали дяка і казали відчинити її. В час ревізії вив'язався бій між 5-ма повстанцями, які там скрилися, з більшовиками. З більшовицької сторони згинув нач. гарнізону і двох стрибків, з нашої: повстанці "Корній", "Підкова", "Черемха", "Чорний" і "Вуж". Більшовики церкву спалили.

18.8. біля с. Клебанівка більшовики вбили 3 повстанців, які вбили теж 3 більшовиків.

22.9. до с. Шили вночі прибуло около 50 більшовиків. Вночі робили засідки, а рано ревізії по деяких хатах. В одній хаті питали за "Наливайком", казали, що він мав тут кватирувати. Опісля обскочили хату, де кватирував ком. Збаражської районової боївки "Юрко". Підчас ревізії розшивали хату і валили комин (всипа). "Юрко", який мав криївку в комині, дав серію з автомата, а коли більшовики розскочилися, почав утікати, однак по дорозі згинув.

24.9. в с. Добромірка 5 повстанців натрапило на більшовицьку засідку. Згинув 1 повстанець і 2 легко ранених.

27.9. в с. Голошинці підчас облави більшовики знайшли 2 криївки, в яких в цей час нікого не було.

6.10. до с. Щаснівка прибуло ніччю 8 більшовиків. Вони вбили 1 господаря за те, що не хотів впустити до хати.

7.10. в с. Токи зліквідовано голову с/ради – сексота, ранено секретаря с/ради та спалено хату 1 комсомольця, що не хотів відчинити й утік зі зброєю на стрих.

10.10. в с. Шили рано около 20 більшовиків обступиил хату 1 повстанця. Три рази робили ревізію, повикидали всі снопи, перекопали ціле подвір'я і врешті знайшли криївку, в якій була бібліотека й радіоапарат. Забрали ту родину й усе, що було на господарстві.

12.10. до с. Шилів приїхало около 50 більшовиків, які привезли зі собою когось накритого й той показував деякі хати. Його тримали в одній стодолі й, якщо їм було щось неясне, ходили його питати. Забрали 3 родини, арештували 5 осіб і зрабували 4 господарства.

13.10. до с. Воробіївка вечером прийшло 6 більшовиків і, вдаючи повстанців, зайшли до одного господаря. Цей завів їх до зв'язкової, яку зараз арештували.

15.10. в с. Добромірка зловлено 1 більшовицьку розвідчицю. На другий день приїхало за нею 3 більшовиків, яких теж зловлено.

16.10. в с. Мединбільшовики зловили 1 запільника, а 1 зголосився.

В звітованому періоді більшовики старалися опанувати цілий терен. З тою метою кватирував в Кошляках гарнізон, силою около 30 більшовиків; в сс. Клебанівка, Лозівка, Терпилівка, Мединтоки, Гнилички, Шельпаки і Сухівці є станиці стрибків силою 10–15 чоловік. В с. Гнилиці "господарює" зі стрибками Гордій; це шайка злодіїів і рабівників, які тероризують і грабують населення. Майже до кожнього села навідуються щоденно більшовики. Ночами висилають по селах стежі в силі 10–16 чоловік і роблять часті засідки.

Підволочиський район.

2.8. на шляху Іванівка – Рожиська попали на більшовицьку засідку 2 боєвики, Гріша і Вася. Гріша згинув, а Вася втік.

16.8. в с. Турівці попало на більшовицьку засідку кількох повстанців, з якої за винятком 1 раненого в руку вийшли ціло.

16.8. в с. Оріховець більшовики зорганізували станицю стрибків з місцевих українців. Начальником є колишній комсомолець. Всіх є 26, а лише 15 має зброю.

25.8. в с. Іванівці підчас ревізії більшовики знайшли криївку з 1 підпільником, який боронився аж до поранення гранатою.

Більшовики забрали його до району. Тоді рівнож арештували 40 людей, з яких випустили тільки трьох.

8.9. в с. Кам'янка [Кам'янки] згинув, попавши на засідку, місцевий підпільник "Хмара".

9.9. до с. Турівки приїхало около 50 більшовиків, які ніччю робили засідки, а раном арештували 7 осіб та зрабували 2 господарства.

20.9. за с. Рожиська обстріляли повстанці 2 більшовиків, які їхали підводою. Більшовики повтікали, а фірман зістав ранений.

24.9. в Кам'янецькім лісі повстанці стримали машину, що їхала зі Львова до Києва. Нею їхали цивільні люди родом з Києва. Повстанці поговорили з ними, дали їм літератури та відпустили. Ці люди були дуже здивовані, коли побачили нашу літературу на російській мові.

27.9. в с. Богданівці забрали більшовики 1 родину, що їх дочки повтікали з тюрми.

28.9. більшовики виселили одну родину з Іванівки.

3.10. в с. Іванівка більшовики, силою около 50 чоловік, робили ревізії, спалили 1 стирту соломи, думаючи, що в ній хтось є, і ограбили 1 господарство.

4.10. до с. Рожиськ прибуло ок. 100 більшовиків з бронепоїзда, які ніччю робили засідки. Ранком прибуло ще около 50 і зробили грунтовні ревізії, шукаючи "бандерівців", і рівночасно стягаючи контингент. Зловили 8 мужчин, які крилися від мобілізації.

9.10. в с. Кам'янки більшовики зробили облаву. Арештували 3 дівчині. На другий день перейшли на Богданівські хуторі, де знайшли 100 крісових набоїв, ракетник, кілька ракет, бочку меду і 20 л. нафти.

17.10. до с. Рожиськ прибуло ок. 100 більшовиків. Частина залишилась, а частина від'їхала до Турівки. В тих селах робили засідки. На другий день в Турівці знайшли 1 організаційний магазин, а в Рожиськах 2 криївки і арештували 1 чоловіка.

27.10. в с. Рожиська більшовики робили засідки, а рано арештували 5 мужчин.

Підгаєцький район.

У звітованих місяцях відділ "рубахи" оперував майже по всіх селах району, переводячи ревізії по хатах та перешукуючи поля. Великих успіхів в цих операціях більшовики не мали. Перевіряючи ліс між селами Лиса – Носів натрапили на чоту УПА, яку обкружили.

Зачався бій, в якому згинуло 5 повстанців і 14 більшовиків. По короткім бою чота з окруження вирвалася.

Районне нкгб, маючи менш-більш [точні дані про наш рух] в терені, [в]исилало районну залогу ночами на засідки. Часті засідки були під сс. Новосілка, Теляче, Заставче. Жертвою засідки під Заставчем впав кущевий "Богдан" та станичний "Старий".

11.6. в с. Новосілка більшовики спалили 3 господарства, з яких втікали, відстрілюючись, підпільники. Один з утікаючих згинув. Підчас цієї облави більшовики зловили 18 мужчин, з яких 5 забрали до стребків.

11.7. в с. Юстинівка більшовики зловили 9 осіб, а 10 мужчин, застрашившись погроз більшовиків та вивозу, зголосились до району.

Того самого дня більшовики виселювали 1 родину підпільників. Все господарське майно завантажили на підводи і припоручили 12 стрибків відіслати разом з арештованою родиною в район. Решта рубахи від'їхала в інші села. Підпільник (син арештованої родини) з 3-ма своїми товаришами зробили на стрибків засідку. В перестрілці згинуло 3 стрибків та 3 ранено, арештована родина втекла. Син арештованої родини згинув в її обороні. Згоріло також 1 господарство, що занялось від куль.

Пробіжнянський район.

12.9. в с. Чорнокінецька Воля знищено 4 людей, які скорше були зголосилися з повиною і всипали. Один із цієї чвірки всипав постій районового провідника і пропагандиста та завів туди більшовиків.

14.9. в с. Босирах повстанці запалили станицю стрибків, яким одначе вдалось втекти. Цієї ночі застрілили колишнього кущевого, якого скоріше більшовики були арештували і випустили на провокацію, а пізніше він зголосився та їздив по селах голосити мітінги і показувати знані хати.

26.9. в с. Товстеньке спалено радгосп.

16.9. в Нижбірку Новім[167] розігнано станицю стрибків, 3 стрибків вбито, а 3 ранено.

17.9. більшовики робили облаву на сс. Круглець [Крогулець], Васильківці і Нижбірок Новий. У Крогульці більшовики натрапили на 1 підпільника, який ранив лейтенанта, а його зловили. Зловленого підпільника розстріляли під Чабарівкою.

[167] Тепер с. Нижбірок Гусятинського р-ну.

19.9. більшовики роблять на всипану частину ліса облаву біля с. Васильківці. Там двох друзів копало криївку. Окружені почали втікати відстрілюючись. Молодий стрілець “Кармелюк” із відділу УПА зістав смертельно ранений, тоді другий бере його і його зброю на плечі і дальше втікає. “Кармелюк” вмирає. Цей другий залишає його, а сам огнем з автомата промощує собі шлях до криївки, вбиваючи 4 більшовики та кілька ранивши.

Скала-Подільський район.

15.6. підчас облави на полі б. Жилинець згинуло 2 повстанців, які відстрілюючись вбили 1 більшовика.

1.6. більшовики силою около 60 чоловік робили облаву на с. Цигани. Запримітили, як до одної криївки входило 2 підпільників, обступили криївку та почали обстрілювати. Тут дострілився був.[ший] чотовий “Макар”, Яцишин Іван і Мельник Федь ранений попався в руки.

16.6. на Жилинському полі кватирував відділ УПА. Підчас облави більшовицькі літаки завважили стрільців та почали їх обстрілювати. Зістав ранений к-р “Хміль”, котрого забрали більшовики до Чорткова, де він помер.

5.7. більшовики робили облаву на с. Вербівка. При розшуках прокололи штиком Федорчака Назара і забрали в районну тюрму.

8.7. ніччю до с. Іванкова приїхали більшовики і зробили засідку, на якій зловили одного невідомого повстанця.

11.7. підчас облави в с. Іванкові зловили зі зброєю “Зоряна”. Зтортурованого водили по с. Цигани, а відтак забрали до Чортківської тюрми.

12.7. вечером до с. Цигани прибуло 20 більшовиків і зробили засідку під лісом. На засідку попав відділ УПА. Підчас перестрілки впав один боєвик. Тіло забрали до району. Після цього через 4 дні робили засідки під селом.

12.7. до с. Лосяч прибуло два представники з району, говорили мітінг, на якому вичитували всіх тих, що криються, а також сказали, що як до 20.7. не зголосяться, то вивезуть родини.

З цього села до району зголосилося 6 підпільників.

16.7. більшовики в силі ок.[оло] 70 чоловік ніччю прийшли до с. Іванків, заарештували 4 дівчині, яких забрали до с/ради на допити. При допитах знасилували їх та потім побитих забрали в район. Одну дівчину при допитах вішали за коси на шафу.

24.7. підчас облави на Іванківські поля більшовики зловили 3 підпільників.

26.7. о 3-ій год. рано около 70 більшовиків обложили малий лісок біля с. Гуштин, а також висилали розвідку в лісок. В цей час в цьому ліску кватирував районовий СБ і 6 боєвиків. Районовий був в криївці і писав на машині. В год. 4 прийшов один боєвик, який ідучи до криївки не запримітив більшовиків, що сиділи в корчах, другий боєвик його замаскував. В цей час більшовики почали наступати в цьому напрямі. Боєвики запримітили більшовиків, створивши бій, після якого відступили. В цьому бою більшовики втратили 16 вбитих, а наші одного.

Після цього більшовики зігнали людей і почали відкопувати криївку, в якій був районовий з боєвиком. Вони відбивались до 11-ої год., але побачивши своє безвихідне положення, знищили машину до писання, аптеку, та деякі важніші речі, а самі пострілялися. Тіла їх забрали до району і робили знимки.

16.7. ніччю около 50 більшовиків зробило засідку під лісом біля Іванкова, на як[у] попав відділ УПА. По короткій перестрілці більшовики мали 1 вбитого і відступили.

30.7. підчас облави на Іванківські поля більшовики відкрили криївку, в якій було 4 підпільників. Їх стріляють на місці.

31.7. підчас облави в селі більшовики знайшли 2 запільників, яких змісця постріляли.

1.8. більшовики підчас облави на с. Гуштинка витягнули з криївки 2 мужчин, одного на місці розстріляли, а другого забрали на допит. Помимо тяжких тортур він не зізнав нічого і по кількох годинах помер.

3.8. з Іванкова виселили 11-ть родин.

9.8. стрільці СКВ знищили молотарку в с. Бурдяківці. Того самого дня знищено сільради в сс. Бурдяківці, Гуштин, Дубівка і почту в с. Гуштин. Знищено теж стр. "Брехуна", який зголосився з "повиною".

15.8. СКВ знищив молотарку на колгоспному полі в с. Бережанка. Того ж дня знищено сільради в сс. Іванків, Гуштинка, Бережанка й Трійця.

18.8. згинув, попавши на більшовицьку засідку в с. Вербівка стр. Зазуляк Нестор – "Гомін".

19.8. Стрільці СКВ знищили молотілку в с. Турильче.

29.8. підчас облави на полі біля с. Гуштинка більшовики зловили 2 стрільців з СКВ – "Поляну" і "Мідяного".

Скалатський район.

8.10. на Городницькій колонії зліквідовано сексотку Рахлецку Галину.

10.10. в с. Криве зліквідовано сексота Стародуб Брониславу.

15.10. більшовики робили ревізії серед поляків, які від'їзджали на захід і стояли на станції в Скалаті. Знайшли пистолі і гранати. Власників цієї зброї арештували, а в їхніх родин сконфіскували солонину.

18.10. в с. Остап'є нквд арештувало священика, тому, що цей не хотів перейти на православ'я.

20.10. на ліс біля Остап'я більшовики робили облаву. Нічого не знайшли.

28.10. в с. Зазулинцях зліквідовано 9 сексотів.

Теребовлянський район.

3.9. до с. Говилів Малий приїхали більшовики з нквд-ми Ковальовим і Марти[ню]ком. Вечером зайшли до колишнього повстанця "Тріски", який зголосився. Він по протоколі застрілив Ковальова, а сам втік. По кількох днях його трупа знайдено на полі, мабуть сам застрілився. Внаслідок того другого дня більшовики спалили 5 господарств, заарештували голову сільради та ще 4 людей.

5–15.9. в с. Говилів Великий кватирували більшовики, які робили ревізії, засідки, та крім цього стягали контингент.

1–15.9. в с. Гумниська кватирували більшовики, які робили засідки і ревізії та виїзджали на сусідні села: Застіноче, Острівець, Малів. Крім цього тереном району проходила кілька разів група "рубахи", яка робила облаву. Поза тим майже щодня до поодиноких сіл приїзджають більшовики, стягають контингент, роблять ревізії та засідки.

Тернопіль місто.

В місяці серпні почалася реєстрація міста.

10.8. більшовики перевели ревізії в монастирі оо. Редемптористів, підчас якої забрали деякі речі і гроші. Рівночасно арештували 2 священиків, а третьому удалось уникнути арештуванн[я].

28.8. один лейтенант нкгб хотів відібрати в жінки на базарі помідори. На це звернули увагу переходячі цивільні та військові. Підчас суперечки хтось з товпи вистрілив і вбив того лейтенанта. В той час 2 енкаведистів відібрало документи в одного цивільного і в одного військового та почали втікати. Один з військових, побачивши це, почав стріляти за втікачами, яких вкінці зловлено та арештовано. На допиті показалося, що це була сторожа

Чортківської тюрми, яка продавала документи в'язням, а опісля на підставі них їх звільняла.

Ціни на селянські продукти підчас жнив дещо підскочили. Коли більшовики понакладали на селян налоги, ціни знова знизилися. Заборонено продавати на ринку нафту і інші пальні матеріали, з сільськогосподарських продуктів хліб, муку, крупи.

Товстянський район.

30.6. підчас облави на лісок біля с. Хмелева, більшовики находять криївку, в якій крилося 8 стрільців. В той час як більшовики відкривали отвір, один стрілець викидає між них гранату, вискакує наверх, за ним інші стрільці і почали до більшовиків стріляти, а навіть приклада[м]и бити по [г]оловах. З більшовицької сторони паде: 7 вбитих і 6 раненими, з нашої сторони гине 4 стрільців, а 4 легко ранених. Між більшовиками вбито 2 старшин. Більшовики, втративши своїх старшин, панічно втікають.

4.7. рій СКВ зробив засідку на 5 більшовиків, які верталися зі с. Устечка до району. Всіх побили, а це: 1 капітана, старшого лейтенанта, дир. спіртзаводу та 2 енкаведистів.

5.7. в с. Буряківка більшовики підчас облави арештували 30 дівчат і жінок.

9.7. більшовики зробили засідку біля с. Шипівці, на яку найшов кущевий Щуп зі своїми стрільцями, однак вийшов ціло.

10.7. приїхало двох більшовиків до с. Шипівців і знайшли магазин з орг. збіжжям (33 цент.[нери] жита), який всипала попередньо арештована станична цього села. Відтак арештували 8 мужчин, які за словами станичної магазинували це збіжжя.

12.7. в с. Устечко більшовики вбили стр. "Казака" із боївки СБ та арештували 10 осіб.

13.7. в с. Головчанці [Головчинці] на більшовицьку засідку попав кущевий, районова УЧХ і один боєвик. Боєвик згинув, інші вийшли ціло.

14.7. в с. Летяче [Литячі] стрільці зловили старшого сержанта.

23.7. більшовики закватирували в таких селах: Садки, Хмелева, Устечко, Солоне, Слобідка і Кошилівці. Ходять по полю, роблять труси, обскакують підозрілі хати та грабують.

26.7. стрільці з СКВ зробили засідку на Шевчука – "Зуба", який працював колись в орг. шевському артілі і зголосився до більшовиків. Вбито його жінку та 2 стрибків, а він сам втік.

29.7. в с. Садки організована дівчина вийшла заміж за капітана, котрий стояв на постою в с. Садки. Всипала вона 13 дівчат, з яких три арештовано, а решта криються.

29.7. в с. Дорогичівка підчас богослуження більшовики обскочили церкву і арештували багато людей, серед них двох підпільників "Струю" і "Березу".

8.8. в с. Хмелева ніччю ходили більшовики по хатах та провіряли мешканців. В часі контролі зловили матір двох підпільників, яку розстріляли.

22.8. в с. Кошилівці більшовики розстріляли хлопця з 1929 р., який працював на городі, а сестру його арештували та забрали до р-ну.

24.8. в с. [Ши]півцях більшовики зловили 2 запілляків, з яких один втік, а другий підчас тортур всипав криївку ще двох підпільників, яких забрали.

25.8. в с. Летяче [Литячі] більшовики зловики бувшого підрайонового "Розвору" та його брата.

25.8. в с. Бураківка зловили 1 підпільника. На допитах признався що в с. Слобідка має криївку, в якій є кріс і дві гранаті. Коли більшовики привели його до цієї криївки, він видав їм кріс і 1 гранату і сказав, що нащо він посвятився того додержить. "Україна нам, а не вам". По цих словах розірвав себе гранатою.

27.8. в лісі коло с. Іванє Золоте кулеметчик СКВ "Орел" війшов до ріки Дністер по воду. Завважили його з-за Дністра Городенське[168] НКВД, що саме в той час робило облаву на другому березі Дністра та кількома серіями з кулемета його вбили.

29.8. біля с. Ворвулинці підчас облави на ліс згинуло 2 повстанців: "Струм" і "Зазуля".

Чортківський район.

2.7. до с. Капустинці приїхало 6 стрибків. Юнак з 1929 р. в сільраді вихопив із рук одного стрибка автомат і почав стріляти до стрибків. У висліді чого 1 тяжко ранить. Юнак з автоматом втікає. Стрибки зараз таки забрали його рідню.

6.7. в с. Угринь вбили одного молодого хлопця, який від них втікав.

8.7. до с. Шульганівка приїхало 20 більшовиків з Білобожницького р-ну враз з провокатором Морозом, щоб заарештувати бувшу станичну. Незаставши її вдома, забирають її родину, а вона другого дня сама зголошується.

[168] Йдеться за м. Городенка, райцентр Івано-Франківської обл.

9.7. в с. Слобідка Давидківська[169] 4 стрільців зробило засідку на повертаючихся до району 7 стрибків та прокурора. Однак всім їм вдається втечи, залишаючи одну "фінку", 1 десятизарядку та 1 кріс.

10.7. підчас облави в с. Шульганівка більшовики знайшли криївку, в якій був районовий СБ "Орленко". Він тяжко ранив більшовика. Сам вискакує з криївки, відбирає від нього зброю і відстрілюючись втікає на подвір'я Шевчука Івана до стайні. Вистрілявши всі набої, хотів з пистоля застрілитися та тільки тяжко ранився в голову. Більшовики забрали його до Чорткова лічити.

11.7. в Заболотівці стрибки о[б]скакують 3 підпільників, яким вдається прорватися. Арештують тільки двох молодих хлопців, що були в тій хаті.

21.7. в с. Росохач натрапив на більшовицьку засідку районовий і один боєвик. Їм вдалося втекти.

1.8. в с. Капустинці більшовики вбили 1 хлопця та спалили це господарство, де він скривався.

14.8. в с. Росохач більшовики зробили засідку, підчас якої вбили 1 місцевого підпільника.

17.8. в с. Улашківці на полі енкаведист застрілив старшого господаря, батька 1-го підпільника.

17.8. в с. Нагірянка стрільці СКВ спалили молотілку.

18.8. в с. Заболотівка більшовики на всипу "Віктора" знайшли одну криївку.

20.8. в с. Улашківці срільці СКВ спалили дві молотілки.

23.8. в с. Милівці і Капустинці стрільці СКВ спалили сільради.

24.8. в с. Угринь більшовики підчас облави знайшли криївку в якій було 4-ох підпільників. 3-ох з них застрілилося, один з них здався живим і всипав все що знав.

27.8. в с. Шманківчики СКВ спалило 2 молотілки.

28.8. в с. Улашківці більшовики шукали за контингентом. Підчас того попали на 2 стрільців, що були на одному стриху. Більшовики запалили двоє господарств та вбили 1 стрільця. Другий стрілець, відстрілюючись, вбив одного більшовика та щасливо прорвався.

15 листопада 1945 року.

* * *

[169] Йдеться за хут. Слобідка с. Давидківці Чортківського р-ну, який тепер є в складі цього села.

Чортківська – Бережанська Окр.

ВІСТІ З ТЕРЕНУ
за м.[ісяць] жовтень 1945 р.

Район Бережани

30.IX. в с. Рибники больш. арештували Засєдка Степана, ур. 1931 р. Арештований всипав ше трьох. Один з 1930 р., другий з 1932 р., третий з 1931 р. Всі вони мали зброю. По тижневі їх пустили. Цього самого дня в с. Котів больш. викопали з гробів підпільників 13 хрестів.

1.X. в с. Нараїв больш. вбили жінку Параскевію Павлів, яка вечером переходила вулицю.

1.X. в с. Літятині больш. зало[ж]или станицю стрибків.

6.X. больш. ніччю пограбували та побили голову присілка Нараїв – Запуст. Забрали 3000 крб. та загрозили, щоб нікому про це не казав.

8.X.в с. Вулька арештували 3 дівчини. Цього ж самого дня больш. робили ревізію у священика с. Нараїв та в церкві.

Цього самого дня в с. Мечищів больш. при помочі 14-літнього хлопця знайшли криївку, в якій було 200 кг. паперу та 11 крісів. На другий день рідня цього хлопця вибралася в рай[он].

14.X. в с. Куряни вбито стрибка Сівка Володимира. Цього самого дня в с. Урмань больш. арештували голову с. ради та ще двох людей.

В с. Шибалин арештували учительку Дулик Ольгу.

17.X. на присілку Мечищів больш. зловили 3 хлопців з відділу "Холодноярці", котрі вночі зі школи втекли.

19.X. в лісі коло с. Шумляни больш. підчас облави вбили 3-ох підпільників Сіроманця та Крука.

20.X. в с. Жовнівка вночі больш. вкрали свинку та корову, забрали авто і тікали, тому, що авто по дорозі застрягло, ранком люди це все відібрали.

20.X. в с. Посухів вбито стрибка Чєсельського Михайла. Цього дня провокаційний відділ пограбував гайового та його жінку, що ставала в обороні свого майна, тяжко ранили, так, що другого дня померла.

23.X. ніччю через с. Шибалин переходила група больш., які охороняли забрані корови з Німеччини, відібрали в місцевих стрибків зброю. На другий день нквд цю зброю відібрало, але вже не було в ній амуніції.

26.X. в с. Шибалин пропав начальник стрибків Карилов. Цього дня в Бережанах пропав поляк Пєшинський Маріян та східняк Лагодський Аполіт. Оба вони були ініціяторами евакуації поляків на захід.

25.X. больш. робили ревізію в монастирі оо. Василіян в Краснопущі, мовляв що там мав би знаходитися головний ватажок бандьорів.

29.X. вночі на присілку Мечищова Кути больш. зловили Пилипишиного Івана. Пізніше розкопали одну могилу похороненої жінки, думаючи, що там похований підпільник.

3.XI. в с. Рудники зловлено зголошеного 4.IX.45 р. бувшого чотового відділу Риболовці Бродягу, який приїзджав з рай. збирати позику. Попередньо він їздив з больш. по селах, в котрих його знали, та робив збори, взиваючи, щоб підпільники зголошувалися. Підчас того як попавсь нам в руки, в с. Тростянець зроблено збори, де Бродяга висказав свої провини, відкликав це, що говорив, як був з большевиками, та сказав, що піддається Організації під суд, щоб покарали його по заслузі, по таких більших виступах Бродягу покарано згідно революційних законів.

Район Білобожниця.

9.IX. зголосився до р-ну один підпільник з с. Скородин[ці]. Опісля він приїхав з большевиками до села робити мітінг. Він був змушений просити прощення у народу за свою провину.

5.X. в с. Біла 4 повстанців зліквідували на Скалці двох лейтенантів і воєнного нквд.

7.X. до с. Бичковець приїхало 3 нквд-истів, які почали рабувати населення. 7-ох повстанців зробили на них засідку, в якій одного больш. вбили, а двох зловили живими. Зрабоване добро повернули селянам.

6.X. в с. Скомороше робили больш. облаву. До школи зганяли багато людей на перевірку, яких крім 5 розпустили. Придержаних забрали до р-ну.

10.X. в с. Базар повстанці розброїли 25 чоловік з "істребітельного баталіону". Начальник стрибків втік.

20.X. в с. Скородинцях 3-ох повстанців знищило одного розвідчика з нквд.

Район Борщів.

У звітовому часі в терені занотовано ряд облав на ліси, поля і села з метою ліквідувати наш рух. Облави ці не дали їм бажаного

успіху. Крім облав робили також по терені масові нічні засідки. Успіхи майже ніякі. Ці самі сили (внутрішні відділи військ нквд в числі від 100–300 чоловік, прикріплених до райцентрів до контенгентової кампанії) навідували меншими чи більшими відділами села і підганяли хлібоздачу державі. В цій цілі розчленувалися так, щоб своєю акцією охопити цілий район, бути всюди і завжди. Засоби стягнення контингенту наскрізь поліційні, п[р]итам[анн]і нквд: насильне стягнення, ревізії за збіжж[ям,] при тому крадежі одягу і обуви, конфіската худоби, одягу, обуви за нездачу контингенту.

29.VIII. больш. зробили засідку в с. Висічка на яку попали господар, молодий хлопець, що вертав з р-ну по відставі контингенту. Їх больш. постріляли, а дівчат[ам], яких пізніше придержали, казали говорити, що це зробили бандерівці.

30.IX. ніччю на с. Худіївці наскочили больш. Підчас наскоку вбили двох повстанців, двох ранили, з яких одного зловили. Зловленого водили по селі, а тому що він не хотів нічого сказати, розстріляли на місці. Цього ж дня арештували дві дівчини.

Приблизно 150 больш. зробили облаву на с. Більче Золоте. Підчас облави робили провірку населення. За селом була розміщена рота, в якій скрилося 9 повстанців. Туди привів больш. один сексот. Больш. хотіли половити повстанців живими. В тій цілі післали до входу сексота, щоб він намовив повстанців, щоб здалися живими. Його повстанці ранили. Не маючи способу здобути повстанців больш. вкопалися доокола роти та почали кидати до середини гранати, палили при вході вогонь, щоб в той спосіб примусити повстанців здатися. Крім звичайного входу з роти був ще тайний вхід, всипаний сексотом. Туди ж больш. поставили заставу. По 5-ох днях облоги позганяли з села людей та фіри і почали засипати отвори. Засипали через півтора дня, а опісля забралися до р-ну. Повстанцям вдалося щойно по 7-ох дня видобутися на волю.

2.[X]. на полі в с. Олексинці підчас облави больш. в числі 200 чол. окружили кількох наших повстанців, які там кватирували. Внаслідок бою впало двох больш, і один старшина. З нашої сторони один вбитий, один ранений, якого забрали больш. живим.

2.[X]. в с Більче Зол.[оте] больш. відкрили на всип криївку Марущака Василя. Він відстрілюючись ранив двох больш., а потім розірвався гранатою.

18.X. больш. в числі 5 чол. приїхали до с. Сапогів вечером під маскою повстанців, почали грабити майно. Люди почали кричати. Тоді больш. ранили Поришука Миколу, забираючи йому речі зі

скрині. У Фещука Василя взяли дві скрині, а в Кошути Василя забрали корову.

30.IX. в с. Більче Зол.[оте] больш. вкрали свиню у селянина. Для маскування крадежі виїхали з свинею на поле, постріляли, мовляв: "відбили свиню від бандерівців".

13.IX. больш. обскочили вулицю в с. Глубінок [Глибочок], на котрій вечеряв СКВ. По короткій перестрілці вбито одного больш., стрільці відступили без втрат.

Район Буданів.

2.X. в Буданові 7 наших повстанців розбили тюрму нквд, при тому здобули 1 кулемет і 4 кріси. Жертв по обох сторонах не було. В зв'язку з випущенням в'язнів з тюрми зраділо багато родин, що могли привитати своїх батьків чи синів, які напевно були б рознесли свої кости по Сибірі.

5.X. до радгоспу в с. Мшанець приїхав нач. нквд Чубаров. Зайшов до к[о]нтори і питав за головою радгоспу, але його не було. Звідтам пішов до стол[о]вки, розбив двері і забрав 30 кг. муки, светер, спідниці та кавалок хліба. Ці речі належали до бідної дівчини, яка працює в радгоспі. Чубаров від'їхав з тим до р-ну.

17.X. до с. Могильниця Нова приїхали больш. зо стрибками в числі 30 чол. Вони забрали все збіжжя двом родинам, яких чоловіки вже 5 років в армії.

24.X. до с. Ласковець приїхали нквд-сти і арештували одну дівчину за те, що її брата випущено нашими з тюрми. При арештуванні вона втікала, нквд-ст стріляючи за нею, тяжко її ранив.

Крім того арештовано нквд-стами в с. Кобиволоки [Кобиловолоки] 10 осіб, в Буданові дві дівчини, у Ластіїцях [Ласківцях] скеретарку с. ради. По переслуханню деяких з того числа випущено

Район Бучач.

В цьому р-ні, як і всюди, нквд пов'язувало контингентові акції з облавами на села, наскоками, нічними засідками, арештованнями цілих мас людей та грабунками. В тій цілі в р-ні оперує внутрішне військо нквд в числі 150–200 чоловік.

24.IX. до с. Жизнови [Жизномир] приїхало 7 нквд-стів в справі контингенту. Вечером прибуло ще 40 і робили засідки до[в]кола села без жодного успіху.

28.IX. в тому селі знову повторилось те саме, але вже з більшою силою.

4.Х. в с. Ріпенці [Ріпинці] на присілку Семінче зрабували нквд-сти 3 корови за конитнгент.

8.Х. в с. Пишківці прокурор і 15 нквд-стів стягали контингент. При тому забирали муку, кукурудзу в косах. Другого дня продовжували робити те саме.

10.Х. в Переволоці нквд-сти робили ревізії в кількох господарях, однак не знайшли нічого.

11.Х.в с. Жизномир 15 нквд-стів стягали контингент. За нездачу збіжжя зрабували 2 корови.

14.Х. нквд-сти обскочили хату, де кватирував Голос, який при відступі впав. Опісля арештували 3 мущин з того села (Заревенні [Заривинці]) і господаря, в якого кватирував Голос. Крім того перевели стислі ревізії по бункрах.

В днях 16, 19 і 21. Х. виїхало з залізничної станції в Пишківцях 3 транспорти поляків на захід в числі 50 – вагонів.

19.Х. в с. Медвидівцях [Медведівці] засудили за нездачу контингенту одного господаря на 3 роки тюрми. Господарство його зліквідували. Жінці з дітьми вдалося втекти. Другого дня в тому селі засудили на 7 місяців тюрми Допиць Катерину за те, що не йшла до копання торфу.

Протягом 22 і 28.Х. в Переволоці війська нквд робили облаву та арештували 8 осіб. Крім того оперував в селі провокаційний відділ нквд, який хотів арештувати одну дівчину, але їм не вдалося.

У звітовому часі в тім районі:

арештованих наших		9 осіб	большевиків	–
вбито	—	1 -//-	-//-	1
ранено	—	1 -//-	-//-	1

Район Гусятин.

15.Х. в с. Трибухівцях нквд-сти арештували священика і забрали до р-ну. За причину уважают[ь] протидержавні проповіді.

16.Х. в с. Целів [Целіїв] і стрибки напали ніччю на хату однієї жінки, яку сильно побили.

29.Х. в Городниці о год. 12-ій дня вбито начальника стрибків і 3-ох непоправних стрибків.

У відповідь на наші акції в днях від 4–10.Х. війська нквд робили пошуки краями лісів. Також районні війська нквд робили розшуки по селах та переводили арештування.

В терені завважено більше як коли-небу[д]ь дизертирів з робіт і ЧА. Оповідає один з утікачів: трійки, як за Молотова, що вони

приїхали без білетів і пропустки в Галичину, підкуплюючи папіросами залізничників на перонах.

В тому місяці:

арештованих наших 3 осіб большевиків 11 осіб
вбитих -//- - -//- -//- 7 -/-

Район Заліщики.

В тому місяці всі ділянки больш. адміністрації заангажовані були до збирання контингенту. Всі працівники виїзджають щоденно на села разом з військом, рабують в селян останнє зерно, а навіть майно і худобу, без огляду на те, що селяни здали вповності хлібопоставку. Крім [цього] дальше проводять облави на села, наскоки та засідки доволі часто.

9.X. до с. Лисичники приїхали нквд-сти, які через цілий день були в селі, а вечером зробили засідку коло с. ради, де просиділи цілу ніч. Рано обскочили хату Фрузини Гомінюк і питали за нею і її дочкою Василиною. Їх вдома не було тому, бо вони криються. Нквд-сти вибили стару бабку, зробили докладну ревізію всюди і кинули до ями гранату.

11.X. до с. Торське приїхало 13 нквд-стів, а за годину приїхав ще більший відділ та почав робити облаву [в] селі. Перепроваджували стислі ревізії, рабуючи при тому людей. Пополудні виїхали з села.

30.IX. в с. Сенків [Синьків] зробили больш. числом 200 чоловік облаву на село і ліс Вигода – Сенків [Синьків]. Тут вбили двох стрільців Хмару і Грома та зловили стрільця Кармелюка, який стріляючи тяжко ранився.

27.XI. [в] с. Голіградах підчас облави і засідок вбили нквд-сти 3-ох цивільних людей: Язловецький Осип, Краснюк Микола і Краснюк Іван. Останнього вбили в криївці.

27.IX. в лісі біля с. Блищанка бойовик Сокіл зробив засідку на переїзджаючих 6 фір большевиків. На засідці впав капітан і ранено одного нквд-ста. При тому він сам згинув. Решта стрільців з його боївки втекла. Нквд-сти, забравши вбитого капітана, в паніці також втекли.

6.X. в с. Угринівцях [Угриньківці] застрілили нквд-сти 12-літн[ь]ого хлопця Грицька Шмондюка за те, що він не хотів їхати з ними до Дуплиська. Стріляючи з фінки припадково застрілили ще одного москаля. Трупів забрано до району, там сказали, що їх побили бандерівці. Другого дня в тому селі 19 нквд-стів розбили хату вбитого хлопця, обрабували все, що було на господарці.

18.X. до с. Угринович [Угриньківці] приїхало автомашиною і фірою 15 нквд-стів. Розбили хату Свищ Пелагни та зрабували все, що було.

Район Золотники.

І.X. підчас облави в селі Сапова больш. знайшли криївку, з якої добули 60 кг. масла. При цьому арештували 10 осіб, та після переслухання пустили.

4.X. до с. Котузів приїхали больш. з участковим нквд та відкрили всипану криївку, в якій було 5-ох підпільників. На заклик больш. "здатися" з криївки відповіли стрілами, а опісля порозривали себе гранатами. З інших криївок витягнули ще 5 осіб, які себе дали в руки живими. Рівнож в цей день арештовано около 20 жінок та мущин цього села. По слідстві випустили.

7.X. до с. Ішків прибуло нквд у формі УПА і тут вдалося їм підманути одного дядька, який пока[за]в їм дівчину, що могла б дати їм звязок. Дівчина, зор[і]єнтувавшись, втекла. На другий день больш. перевели докладні ревізії в селі, арештували 3 дівчини та 4-ох хлопців, роз'їхались по сусідніх селах.

8.X. в с. Гниловоди підчас облави больш. зловили 5-ох підпільників, між ними один член ОУН.

12.X. підчас облави в с. Сапова больш. зловили жінку районового господарчого, котра на тортурах призналася, де її чоловік Гак. Больш. вбрали її в шинелю та пішли з нею на поле, де була криївка, в котрій був Гак і ще один член. Коли больш. відкрили криївку, революціонери почали відстрілюватись, а відтак розірвали себе гранатами. З криївки больш. забрали організаційну літературу та звіти, жінка сьогодні в районі, головою крав[ец]ького артілю.

15.X. в с. Котузів була облава, підчас якої зголосилось 32 мущин, які скривалися. З ними разом зголосився також ланковий, який підписав заяву на сексота. Всіх їх приділили в ліс до роботи.

22.X. больш. робили засідку в с. Сапова, в котру попався один симпатик. Його забрали в район.

27.X. в с. Киданів попався в больш. засідку один підпільник. Його забрано в район без зброї.

Район Золотий Потік.

1.X. в с. Соколів нквд-сти арештували священика.

1.X. в с. Жубрець [Зубрець] знайшли повішеного лейт[е]нанта з кватируючої там частини ЧА. Його знайдено в стодолі Гаврилюк Ірини. Хто його повісив, не відомо.

4.Х. в с. Сновидів стягали больш. контингент. За нездачу контингенту рабували в селян що попало під руки з хатної обстановки і одягу.

5.Х. коло с. Василів [Возилів] повстанці зробили засідку на нквд-стів, які вертались з арештованими. Вбито одного нквд-ста, 3-ох стрибків, а 4 ранено. По нашій стороні згинув один стрілець. Здобуто дві десятизарядки, 1 кріс, 3 диски від ППД і одну шинелю.

7.Х. до с. Губина приїхало 4 нквд-сти в справі контингенту. За нездачу контингенту грабили у селян що попало з одягу і худоби.

7.Х. до с. Русилів приїхав Колачев з 5-ма нквд-стами стягали контингент. В деяких хатах перевели стислі ревізії.

8.Х. до с. Стінки приїхало 150 больш., які перевели ревізію в селі, а потім провірили ліс. По перевірці арештували в селі Мельник Анну, Боєчко Калину, Янківську Ірину. Це самі молоді дівчата.

10.Х. в лісі коло с. Зубрець, там де рубають червоноармійці дрова, розкинуто наші летючки. Вони зробили помітне враження на червоноармійців, які їх читали. Коли прочитали "Смерть Гітлеру і Сталіну", – сказали, "да правильно, Гітлєр вже єсть, єщо Сталіну".

12.Х. до с. Костільники приїхали больш. в справі контингенту. Грабили у селян що попало. З возів, що їхали сіяти в поле, забирали збіжжя, призначене на насіння. Подібні акції проводили в таких селах: Стінка, Возилів, Сокільці [Сокілець].

14.Х. перевели больш. масові мітінги в справі здачі контингенту в селах: Возилів, Порхова [Порохова] (секретара партії), Сновдів [Сновидів], Броварі, Скоморохи. На мітінгах говорили про обов'язок здачі державі хлібопоставок. За невиконання зобов'язань грозили Сибіром та тюрмою. Крім цього виголо[ш]ували промови, звернені проти нашого руху. Того ж дня знищено в селі Скоморохи районову молочарню і клуб.

17.Х. в с. Костільники прокуратор з 6-ми больш. ограбили селян за нездачу контенгенту. У бідної Прокіпчук Катерин[и] забрали все з хати, бо не меле збіжжя на контингент.

20. і 21.Х. в цілому районі перевели війська нквд провірку лісів та деяких сіл. Говорили больш., що в цих облавах брав участь цілий полк внутрішних військ нквд. Сильні ревізії провели в сс. Мішанці [Ліщанці], Возилів, Стінка, Стінецькі хутори, Космирин і Костільники. Арештували багато жінок та мущин, провірювали їх та випускали. В часі згаданих облав вбили двох: Шевчука Петра, літ 38, з Ліщинець і Марчука Кирила, літ 36, що йшов до ліса по дрова.

Район Козова.

1.X. до с. Конюхи приїхали 15 больш. з уповноваженим з наркомзагу збирати контингент. Вечером больш. виїхали з села ніби до району, а уповноважений Маркін лишився в голови сільради ночувати, говорячи, що він "бандьорів" не боїться, бо він їм нічого злого не зробив. Як тільки смеркло больш. вернули тихцем до села, зробили коло обійс[т]я голови засідку. Просидівши до рана,та нічого не скориставши, від'їхали.

1.X. больш. зробили начальником стрибків в Плавучі Малій бувшого сотенного УПА Глинського. Сам він родом із Скалатщини, страшний д[е]спот та ворог нашого руху.

2.X. ніччю больш. обступили село Потік та ранком зачали робити ревізію. На стриху в одного господаря знайшли 3-ох хлопців. Один з хлопців втік з рук больш. та забіг до стодоли і виліз на снопи. Больш., що біг за ним, побачивши на снопах хлопця, прикидав його снопами та сказав присутним больш., що тут його немає. Вечером больш. від'їхали, а хлопець вийшов ціло.

3.X. в с. Кальному пропала депутатка до рай. ради. За те больш. покарали село так, що мусять що другий день возити до Козови кари.

3.X. до с. Ценів приїхав з району прокурор Марущак та накладав грошеву кару на родини арештованих. Зібрав 6.500 крб. грошевої кари.

5.X. в с. Пеофіпільці [Теофіпілка] кущева Самооборона розброїла стрибків, забрали 1 кулемет, дві десятизарядки та 11 крісів. Начальника стрибків поляка повішено.

10.X. до с. Заберізки приїхав з стрибками начальник стрибків Глинський з Плавучі Малої. [В] господаря Верстви викопали на городі два кріси та арештували господаря. Пізніше забрали з поля від бараболі дівчину з с. Конюхи.

11.X. в с. Козівка больш. підчас облави знайшли на стриху місцевого підпільника, який на другий день показав криївку, де скривався його брат. Обох їх забрали до району.

12.X. нквд завізвало священика з с. Каплинці в райцентр. Коли він зголосився, то там йому запропонували переписати свою парохію на православ'я. Священик не погодився і вернув додому. На другий день нквд приїхало до села та арештувало його, закидаючи, що в с. Бруневі [Буцнів] (Тернопільський р-н) при ревізії на його обійстю знайдено нелегальну літературу. Священика забрано до Чорткова. Двох синів цього священика були в УПА, вже

погинули, [один] в бою, а один учень Богословії у Львові попереднього року вивезений на Сибір.

13.X. до с. Вибудів приїхав місцевий хлопець з больш. і сказав арештувати одну дівчину, водив їх ще до кількох господарів. Це робив з пімсти за це, що попередньо пропав його батько.

16.X. в с. Бишки арештували 4-ох господарів.

16.X. в лісі коло с. Конюхи закватирувало около 6 сотень большевиків. Пробуваюч[и] тут 5 днів, шукали по корчах за криївками. Не знайшли нічого.

17.X. до с. Кальна приїхав з 3-ма стрибками слідчий нкгб Мельников, арештував голову кооперативи. Самооборона зробила засідку, в ній згинув Мельников та стрибки. Здобуто оден скоростріл, 2 кріси, фінку та пістоль. На другий день больш. обступили село, робили сильні ревізії та арештували 105 осіб. До тижн[я] випустили всіх.

19.X. до с. Теофіпілка приїхав з району голова райвиконкому ще з одним больш. та сказав голові сільради, щоб цей підписав, що йому нічого не станеться, якщо він лишиться в селі ночувати. Голова підписав, за те голова району наложив на нього ще раз такий контингент як мав здати, підозріваючи, що він знається з бандитами.

21.X. вечером в селі Дібше [Дибще] зайшов провокаційний відділ в числі 26 осіб. Зловлений по дорозі чоловік показав їм обійстя одного підпільника, якого больш. забрали. Після того цей сам показав їм десятника; сказавши, що він переводив грошеву збірку. Больш. прийшовши до нього питали, де він відніс зібрані гроші. Цей, думаючи що це свої, завів їх до дому станичного та його не було. Десятник зор[і]єнтувався, що це больш., хотів утікати та ці, зловивши його, страшно побили і забрали до рай. осередку.

22.X. больш. зробили в с. Криве засідку, на котру найшов один підпільник із жінкою. При перших стрілах впала жінка, а мущина відбиваючись вбив двох больш., а одного ранив. При тім згоріло 3 господарства.

22.X. до с. Ценів приїхали фірами 20 больш., а на коні начальник нкгб Заваригін та слідчий Гаврилюк. Оба заїхали на обі[й]стя Пташника Степана, який скривається, та спитали жінки, де чоловік. Жінка сказала, що чоловік в Німеччині. Тоді Заваригі[н] взяв її за волосся і їдучи конем тягнув за собою, а Гаврилюк бив. Жінка побігши з 500 м. знеможена впала. Коні переступаючи через неї розбили її голову, тоді больш. лишили її. Жінку напівпритомну забрали люди до села.

23.X. до с. Вибідів [Вибудів] приїхав Заваригін з 30-ма больш., арештували 3 жінки та зрабували 10 господарств.

24.X. ніччю в Слободі Золотій на станиці стрибків счинилася стрілянина. Причиною було те, що начальник стрибків набрав страха, наробив стрілянини, щоб вибратись до району, бо мовляв нападають "бандьори".

24.X. до с. Золочівка приїхав начальник стрибків Глинський з стрибками у формі відділу УПА. Привіз зі собою двох стрибків з перев'язаними головами та ногами, занесли до одної хати та питали за санітаркою. При тім стрінули одного хлопця, який вернув з Німеччини і спитали його чи він криється від больш[евиків]. Він сказав, що криється, та повів їх ще до двох хлопців-підпільників. Ці пізнали здалека стрибків, привитали їх кулями та втекли.

25.X. больш. приїхали до с. Вівця [Вівся] за контингентом. При тім зрабували 3-ох господарів та відібрали [у] двох муку, яку [ті] щойно привезли з млина.

Район Копичинці.

Облав цього м[і]сяця не було, тільки через терен перекидалися загони військ нквд. По селах робили чисельні засідки, головно коло підозрілих хат.

14.X. в с. Оришківцях больш. застрілили одного місцевого хлопця, що йшов додому.

5.X. в Перемилові війська нквд робили облаву, а вночі засідки.

14.X. в с. Клювенцях [Клювинці] був празник. До села приїхали червоноармійці, будучи в гостях попилися та почали бити одного з переселенців. Дали знати на станицю стрибків. Стрибки прийшли і один з них застрілив старшину, що не хотів піднести руки до гори. Вив'язалась перестрілка, в якій ранено одного стрибка.

21.X. в Перемилові війська нквд робили облаву. Підчас перевірки села п'яні солдати били людей та крали все, що попало під руки. Один інвалід "ві[тч]изняної війни" побив бійця в школі за те, що вкрав мило і побив його жінку. Війська нквд виїхали до Копичинець.

Район Коропець.

3.X. в селі Лядське 15 босяків з району арештували дві жінки.

6.X. в с. Лука 8-ох нквд-стів арештували одну дівчину. Вертаючи в напрямі Устя Зеленого натрапили на засідку, зроблену з 6-ма повстанцями. По перших стрілах голота втекла, залишаючи

3 трупів. Між ними один нкгб-ст старший лейтенант, який приїхав з області для провірки участка. Знайдено при нім цікаві матеріяли.

6.X. в с. Яргорові війська нквд перевели облаву. Арештували 6 осіб, яких по тижневі випустили.

7.X. в с. Вербівники [Бобрівники] двох нквд-стів і 4 стрибки арештували 3 дівчини. Опісля поїхали до Лядського і там арештували 1 жінку та з ними вернулись до району. Коло с. Вербка один стрілець пустив за ними серію з десятизарядки, від чого больш. розбіглися, а арештовані повтікали.

12.X. на станицю стрибків в Низьколизах наскочили 5-ох повстанців. Вони підступом вдерлися до середини будинку, вбили участкового, а стрибки здалися без стрілу. Здобуто 3 кулемети, 1 ППШ, 15 крісів, 4000 набоїв. Будинок знищили зовсім.

14.X. зі сторони сс. Коростятин, Комарівки, Добромишля[170], Низьколиз, надійшла більша скількість військ нквд, яка спинилась в Задарові. Зганяли там зловлених дівчат з сс. Красієва, Задарова, Добромишля, Горбівника [Бобрівники]. Ловили переважно жінок і дівчат. Мущин придержували для провірки і пускали. До району забрали около 30 осіб, звідкіля їх випущено, крім 7 дівчат. В часі облави, яка відбувалася три дні, війська нквд ходили по хатах і просили їсти. Один москаль прийшов до хати, господиня не дала йому їсти, тоді він взяв собі сам 4 яйця. 3 шт. [господиня] відібрала від нього, а одно роздусила йому в руках, говорячи: "мій чоловік згинув в Росії, а ти тут згинеш". На це він не відповів ні слова і вийшов з хати.

Район Мельниця.

З уваги на те, що на терені району "прикордонна смуга" больш. посилили сильні акції з метою повністю ліквідувати наш рух. Для того по лісах і селах району оперують більші відділи військ нквд, які пенетрують докладно ліси і села. Крім цього в терені мають своїх агентів, які добре працюють. У висліді їх праці багато впало криївок і згинуло наших людей.

Через терен району переходять і переїзджають масові валки таборів, худоби і всякого трофейного майна на схід.

2.IX. в с. Кудринці больш. знайшли за селом криївку, в якій скривалося двох підпільників. З села привезли двох старших людей, щоб післати їх до середини криївки. Одного з них застрілили тому, що не хотів лізти, а другий зомлів зі страху. Больш. почали

[170] Тепер хут. Добромишль в складі с. Бобрівники Монастирського р-ну.

самі добиратися до входу. При тому підпільники застрілили одного босяка. Тоді підмінували криївку, від цього один підпільник згинув, а другого витягнули живим. Цей показав іншу криївку, де крилося 4-ох людей: з них один застрілився, один втік, а двох забрали живими. Ті ж всипали ще дві криївки, з яких больш. витягнули 9 чоловік, а два пострілялися самі.

3.IX. в с. Панівці больш. вбили на дзвініці одного підпільника. Другого дня застрілили нквд-сти одного підпільника з Устя.

5.IX. в с. Волківці підчас облави впав один підпільник, по національності чех, льотчик-радист, який залишився тут від 1944 р.

6.IX. больш. в числі 500 чоловік, зробили облаву на с. Горошове. Проводили стислі труси, перекидали стіжки збіжжа. Підчас облави впало 3-ох підпільників, а з больш. сторони одного вбито, а одного ранено.

9 і 13.IX. вивезено 3 родини з сс. Давиняча [Дзвинячка] (2 род.), Устя (одну).

28.IX. в с. Латківці нвд-сти грабили в селян вівці, забираючи 40 шт. з пасовиська.

6.X. в с. Білівці 20 нквд-стів зробили з вечера наскок на вулицю, де все кватирували повстанці. У висліді вбито одного повстанця, а один втік.

Район Монастириська.

У звітованому часі органи нквд вели дальше операцію у виді облав, наскоки, нічних засідок, пенетрування лісів. Переводили рівнож масові арешти селян, в тому і жінок, переслухували, стягали протоколи про різні події в терені. Напр. протокулування наших пропагандивних мітінгів по селах. При тому організують агентурну сітку в терені, використовуючи масові арештування для замаскування агентів. Успіхів того рода акцій нквд майже не мало.

Побіч сієї роботи посилило нквд акції збирання контингенту. Задля успішності цієї акції вживають різних методів. Насильне стягання у селян збіжжа, мітінги, на яких говорили про здачу контингенту, страшили народ конфіскацією майна та судом. На мітінгах виступали з доповідями проти нашого руху, закликаючи голоситися на нквд з повиною; грабунки та конфіскати майна і худоби.

24.IX. в с. Горожанці 40 нквд-стів перевели в селі облаву, шукаючи за 2-ма мущинами, яких мали на списку. Не знайшли нікого. Вбили дві жінки, які не хотіли показувати, де хто мешкає.

27.IX. в с. Товстобаби с-ний Остап разом з двома повстанцями підступом звіквідували станицю стрибків (представились, як больш.). Вбили при тому інструктора РПК Кнуренка, III-ий секретар райкому комсомолу та участковий на Монастириська Бірчак. В полон попав один стрибок-поляк. Здобуто 2 ППШ, 2 пістолі і 1 десятизарядку.

3.X. в с. Горожанка війська нквд робили облаву, підчас якої зловили 5-ох мущин. Розпитували за деякими родинами. Вечером від'їхали.

5.X. з с. Бортник в сторону Григорова йшло в ночі 6 повстанців, які вийшли на засідку. Повстанці залягли і на стріли відповіли стрілами. У висліді один больш. вбитий, а повстанці вийшли ціло.

5.X. в с. Григорові вночі робили больш. засідку, а рано перевели в кожній хаті в селі ревізії. Придержали около 70 мущин, яких забрали до району на провірку.

5.X. до с. Слобідка Гор[і]шна прийшов провокативний відділ і питав за зв'язком у селян. Потім пішли до голови с. ради, забрали його з собою, в ролі наших людей.

15.X. з Монастирець виїхав до Бережан провокативний відділ. Командиром вд. нквд ВВ був майор Сокалов [Соколов].

Під кінець місяця проведено силами пропаганди в районі пропагандивні збори по селах: Горожанка, Товстобаби, Слобідка Гор[ішня]. На зборах говорилося про міжнародне положення та про нашу боротьбу.

Район Пробіжна.

12–15.X. через терен переходили спецвідділи військ нквд числом около 700 чоловік, в напрям Борщівщини. Закватирували по деяких селах, робили засідки, наскоки на підозрілі хати та перешукували села: Чорнокінці Малі і Великі, Кривеньке, Товстеньке, Сидорів, Босери [Босири] і Васильків.

23.X. в с. Сидорові 3-ох наших повстанців стрінули[ся] з стрибками, які їх затримали. Повстанці дали по них серію стрілів і відступили з села. Стрибки стріляли цілу ніч зі страху та запалили дяківку, що[б] було видно, як "бандьори" наступають.

Район Скала Подільська.

1.IX. больш. зробили облаву на Іванківський ліс та в околиці села. Підчас облави впало наших 4-ох підпільників. З большевицької сторони впало 9 і двох ранено.

2.IX. підчас облави на Сап[о]гівський ліс впало 6 стрільців з СКВ. Між ними впав райовий [Б]артагін.

14.IX. через провокацію больш. арештували одного підпільника.

Район Струсів.

Продовж цього місяця переходили через терен малі відділи військ нквд і арештували велику кількість людей, яких по допитах звільнили (вербовка сексотів). Між іншим арештували одну дівчину, яка всипала на допитах криївки, з цієї причини впав районовий.

Район Теребовля.

9.X. в с. Глещаві больш. стягали контингент. Хто не здав контингенту, в того рабували все, що попало під руки: обуву, одяг, харчі і збіжжа.

9.X. в с. Семинові [Семенів] на млин зроблено наскок. Вбито двох нквд-стів, старшого і молодшого лейт[е]нантів. Здобуто одно ППШ, 1 кулемет, 8 крісів, 10 гранат, 1000 шт. набоїв і телефонічний апарат.

14.X. в Говилові М.[алому] босяки знищили одно господарство, побили 13-літн[ю] дівчину за те, що син господаря втік з армії і криється "в бандьорах" .

23.X. в с. Садах[171] ніччю хтось вбив 7-ох больш. нквд-стів. Це стало причиною облави на село. Крім цього нквд арештувало капітана і майора. Опісля обложили кошари до[в]круги кулеметами і робили провірку документів.

25.X. через Теребовлю їхали автом жінки, які скинули вбитого полковника на вулиці коло будинку нкгб.

Район Тлусте.

2.IX. в с. Летячому [Литячі] нквд-сти зробили мітінг, в якому насвітлювати конечність здачі контингенту. По полудні після вечерні наш пропагандист мав явний виступ біля церкви. По виступі роздав між населення летючки.

Про мітінг цей довідалося районне нквд. Вже другого дня приїхало 15 нквд-стів на розвідку до Летячого та до сусідних сіл. На них зробили 3 стрільці та кілька паступів[172] засідку біля сс. Дорогичівки та Кошиловець. У висліді вбито одного стрибка, ранено

[171] Тепер в складі міста Теребовлі.

[172] Так в ориґіналі.

3-ох нквд-стів, а решту панічно повтікали. Здобуто дві фінки, 1 кріс та 3 підводи.

9.IX. відділ військ нквд силою 300–400 чоловік забльокував сс. Слобідку, Бураківку, Попівці і Садки. Цей відділ протягом кількох днів пенетрував села та ліси. По селах робили труси та грабували знайдене добро, яке звичайно селяни переховують. В с. Садках одного дня зробили мітінг та заявили народові, щоб усяке майно, яке є [з]аховане, [повитягали,] бо як знайдуть, то сконфіскують. Люди повитягали все і[з] скриток на верха. Другого дня больш. зробили в селі ревізію та забрали в людей всі виявлені речі. В рабуванні не минали навіть тих, які повернули з ЧА. Після облави виїхали.

9.IX. в с. Литячому відбувся мітінг на якому нквд-сти змусили підписувати телеграму до Сталіна такого змісту: "ми селяни з с. Литячого, вже здали весь контингент. Готуємось до осінньої сівби та дякуємо тобі батьку за визволення з німецької неволі". Хто не хотів підписати, то били до крови. Найгірше побили одну жінку Марію Микитюк.

12.X. в с. Садки нквд-сти в числі 200 осіб враз з провокатором Чабаном, б. командиром жандармерії УПА. Підчас облави вдалося Чабанові спровокувати дві дівчині і одного стрільця, викликавши їх на зв'язок до ліса. Больш. їх пов'язали. Одній дівчині ще перед тим вдалося втекти. Циркові за допомогою одної дівчини на ім'я Катруся вдалося стрільцеві визволитися з пут. Він вдарив стійкового каменем і втік. В бігу дістав кулю в щоку. Дівчину відвезли до с. Устєчко і тут над нею страшно знущалися; аж щойно другого дня відвезли її знову до с. Садки. По дорозі пробувала втекти і скочила в млинівку, однак її витягнули за коси, відтак страшно били, що вона їм на руках померла. Катрусю закопали під лісом.

23.IX. в с. Ворвулинці нквд-сти розкопали на цвинтарі могили, шукаючи за тілом д. кущевого Щупа.

2.X. вечером в с. Устєчко нквд-сти вбили жінку Бесащук Софію і арештували її маму. Вони проводили в той час ревізію та пограбили багато речей.

Район Чортків.

Подібну тактику терору, а саме облав, арештів, масового масштабу (це мабуть в цілі вербовки агентів), наскоків та засідок контингентових грабункових акцій, застосували больш. в цьому терені. З[]огляду на масовість таких випадків, подаю декілька.

До Улашковець приїхали больш. робити мітінг в справі організації комсомолу. Того ж дня відбулися такі мітінги в справі комсомолу в сс. Заболотівка, Милівка [Милівці] та Пустинці [Капустинці].

7.IX. больш. в числі 50 осіб зробили наскок на місце квартирування сл.п. кущевого Полтави та його бойовиків. Внаслідок бою вбити кущевий і один стрілець ранений. Решта стрільців повтікали. З больш. сторони впало двох.

10.IX. під с. Шульганівка пасли діти худобу. Кількох больш. вийшло до них і хотіли забрати худобу. На крик дітей повибігали люди з села та повиганяли їх з криком: "ти жидівська комуно, знов рабуєш, забирайся в свою московщину".

13.IX. в с. Шульганівці зробили бойовики СБ засідку на больш., які вертали до району. Підчас перестрілки тяжко ранили двох нквд-стів.

17.X. в с. Пастуше спалили повстанці в сільраді канцелярійні книги, з молочарні забрали баньки та спалили папер[и], в школі позабирали лозунги та портрети, а порозкидали наші летючки.

23.IX. в с. Милівці 8-ох нквд-стів розбирали будинки тих людей, які скриваються. Цього ж дня арештували Максимчук Степанію, яку обвинувачують в збірці грошей для ОУН.

22.IX. в с. Долина нквд-сти переводили контингентову акцію. В Татарина Павла забрали корову за нездачу контингенту.

20–23.IX. в с. Свидов[а] стягали в селі контингент. Хто не мав збіжжа, забирали худобу, а навіть муку. В разі спротиву били людей.

22.IX. до с. Шульганівки приїхали автом большевики з тютюнової фабрики на контролю до Коритка Михайла в справі контингенту тютюну. Його жінку зловили, як продавала на спекуляції тютюн, це стало причиною контролі. При тій нагоді пограбили збіжжа без огляду на то, що він здав контингент.

* * *

Недавно вернула одна жінка, котра була вивезена в Амурську СРСР[173], перебувала Іжевському районі пристань Волошка [Воложка][174]. Оповідає, що в колгоспі, в якому вона працювала, через саботування колгоспників не зібрано всего збіжжа (77 га. збіжжа і 7 га бараболі). Кілограм хліба в АССР коштує 120 крб., одна

[173] Йдеться за Удмуртську АРСР колишнього Радянського Союзу, адміністративною одиницею якої, власне, був Іжевський р-н.

[174] Пристань Воложка на р. Камі, як і однойменне селище, адміністративно приналежні до м. Іжевськ, Удмуртія, Росія.

морква 11 крб. Загально тамошне населення ворожо наставлене до партії. Якщо виступає проти нквд, не боїться погроз, та чекає нагоди і вірить, що зі всіма розчислиться.

Чоловік, який втік перед большевиками до Чехословаччини, а тепер вернув оповідає:

Чехи, що попередньо хотіли більшовиків, тепер розчарувалися. Большевики своєю поведінкою цілком зрадили собі чеський народ. На вулицях міста оминають большевиків, бо ті здирають годинники жінкам з рук, нападають та грабують по домах що попаде і таке інше. Націоналістична партизанка, яка попередньо воювала проти німців, воює тепер проти большевиків. Дуже часті вбивства большевицьких старшин та нквд. Старшини ЧА, бачучи як зрадили собі населення, стараються відвернути це. Політруки на політ-занятях стараються бійців перевиховати. Вчать їх доброго тону. Це немає жодних успіхів, бо бійці звикли до сваволі, а на іншу дорогу їх звести неможливо. Чеський народ чекає хвилини, коли можна буде позбутися таких "чесних гостей". Покладає надії на Англію і Америку.

Робітник, що вернув останньо з окупованої американцями зони з Німеччини оповідає: Всі[х] колишні[х] вояк[ів] СС Дивізія Галичина американці були інтернували, а тепер випустили на волю. [З т]их, що не хотіли вертати в Галичину, створили український легійон [леґіон], який начислює 8000 вояків.

Постій, 10.XII.1945 р.

* * *

Чортківщина

ВІСТІ З ТЕРЕНУ
(за мм. жовтень, листопад і грудень 1946 р.)

Район Бережани:

Від початку серпня до 17 вересня 1946 р. по лісах і селах: Нараїв, Мечищів, Тростянець і Краснопуща більшовики переводили великі облави[, у] висліді яких було вбито 4-ох повстанців.

1.8.46. в с. Шибалин більшовики розброїли станицю стрибків, тому, щоби "бандьори" не забрали їхньої зброї.

8.8. в лісі б. с. Лапшин повстанців стрінулися з більшовиками. Підчас перестрілки вбили Двох більшовиків, а одного ранили.

14.8. на присілку Рогачин – с. Вулька повстанці ранили партійця, який здирав з населення контингент.

17.8. в с. Лісники двох повстанців попало на більшовицьку засідку. При перестрілці ранили одного більшовика, а самі вийшли ціло.

– Цього самого дня в с. Куряни повстанці застрілили сексота Ілька Закришку. У зв'язку з цим більшовики другого дня арештували 18-ть дівчат і господаря Юзьків Івана. По кількох днях дівчат звільнили, крім Марії та Евгенії Іванків.

– В половині серпня більшовики робили засідки на сс. Вільховець, Комарівка, Базниківка, Лапшин. У висліді було вбито 3-ох повстанців.

– З села Котова до Поточан переселено 4-ри родини.

14.8. з лісу вийшла провокативна група, яка розділилась на чотири частини. Одна частина зробила засідку в с. Поручин, друга в Поточанах, третя в числі 6-ть осіб, між ними 2-ві жінки, пішла до с. Пліхів і в голови с/р домагалися зв'язку на Шумляни. Четверта група, в числі 12-ть осіб, в с. Дрищів в господаря Хабари Василя, повибивала вікна, поломила двері та пограбували все майно за те, що не хотів впустити їх до хати. Другого дня всі частини зійшлися в Поточанах і від'їхали до Бережан.

– Внаслідок цього, що священик с. Вільхівець не погодився перейти на православ'я, влада замкнула церкву.

– Священик с. Літятин зрезигнував зі священьства і став учителем.

20.8. около 50-ть більшовиків робили облаву в лісі і с. Рогачин. Нікого не стрінувши повернулися до с. Кур[ян]. Не діставши обіду, розійшлися по селі ловити стрічних людей, яких випускали аж тоді, коли ці давали їм "кушать".

28.8. в с. Вербів більшовик убив 18-ть літного хлопця – Ріпецького, що обороняв свою маму, яку москаль хотів знасилувати.

– на присілку Гайок[175] – с. Куропатники стрінулися повстанці з більшовиками. В висліді перестрілки вбито одного більшовика і одного ранено.

9.9. в с. Потутори, повстанці вбили інспектора пожежної охорони та ранили одного стрибка.

11.9. в с. Рай один повстанець убив начальника стрибків.

В м. серпні по сс. Лапшин, Жуків, Шумляни, Дрищів і ін. більшовики здирали хлібопоставу без огляду на це, чи даний

[175] Хут. Гайок – тепер с. Ясне Бережанського р-ну.

господар виконав свої зобов'язання, чи ні. При цьому послуговувались крайно бандитськими методами: ламали двері, нищили хатню обстановку, били людей до непритомності, а навіть вбивали. Крадіжі і грабунки, побої і вбивства перевела "влада" в таких селах:

7.8. в с. Лапшин – побили демобілізованого, який був 5 разів ранений на фронті, за те, що не здав контингенту.

8.8. в с. Лісники – пограбили 5-ох господарів.

13.9. в с. Жуків – пограбили двох господарів (убрання, інвентар, збіжжа).

– в с. Комарівка – пограбили Савчина Панька і Вайду Анастазію.

14.9. в с. Краснопуща – пограбили монастир оо.Василіян.

16.9. в с. Рогачин – убили дві жінки і вкрали корову.

19.9. в с. Вільхівець – вкрали дві корови. Одну в Пришляк Насті, другу в переселенця Шалій Василя.

17.8. в с. Лапшин секретар РК КП(б)У закликав голову сільради, секретаря, та сільський актив на нараду. Кожний з присутних, не виключаючи й голови, дістав "нагану" – буками по спині, за те, що село не виконало контингенту. Тут уживають меодів, якими послуговувалися цар і його опричники, змальовані Шевченком в поемі "Сон":

"*Дивлюся цар підходить*
До найстаршого… та в пику"…

Гідним наслідником царя є більшовицьке начальство.

19.9. в с. Лісники більшовики пограбили переселенця, при тім так його побили, що він збожеволів.

Район Білобожниця:

2.10.46. до с. Біле приїхало 15-ть більшовиків, між якими були працівники мвд і мгб. Вони до сільради стягали всіх бувших арештованих (около 30-ть осіб), яких розпитували про рухи "бандерівців". Відтак розмовляли з кожним зокрема. Таку саму "провірку" зробили 11.10.46. в с. Скородинці.

13.10. в с. Бичківці емведисти і емгебисти разом з гарнізоном с. Звиняч окружили церкву, а по закінченні Богослуження провірювали документи. Підчас перевірки придержали, а відтак забрали до р-ну Головацьку Марту і Крайчика Мирослава.

15.10. в с. Криволука більшовики з гарнізону с. Базар арештували: Сидлячку Юлію і Різничку Юлію, закидаючи їм співпрацю з повстанцями. По кількох дня оббитих арештованих звільнили.

– Другого дня в с. Криволука повстанці вбили більшовицького вислужника, працівника комунгоспу – Якубова Петра.

20.10. в с. Паушівка більшовики арештували: Вітковського Степана і Токальського за крадіж кооперативного майна.

– Ранком в с. Семаківці більшовики окружили село. На всіх роздоріжах і ярах дали застави, а інші увійшли в село, де робили стислі ревізії і арештування людей. По перевірці, над вечір, людей звільнили домів. В цій облаві брали участь: гарнізони сс. Базар, Звиняч, Білобожниця і "истребительни баталионы" сс. Біле, Білий Потік, і Ридодуби.

23.10. в с. Базар більшовики зліквідували половину господарства Бугрин Івана за те, що його син, будучи в ЧА, коли стояв на стійці, хтось обікрав магазин, біля якого стояв. Сина змісця арештували і засудили на 10-ть літ тяжких робіт.

24.10. в с. Паушівка більшовики робили облаву, в якій брали участь около 100 чол. Підчас облави робили стислі ревізії і арештували підозрілих людей. По полудні деяких випустили, а: Вахович Павла, Корнак Миколу, Ковбель Василя, Гошуляк Евдокію, Ковбель Зофію, Карабін Константина і Ковбель Степана забрали до р-ну.

28.10. більшовики в числі 30-ть чол.[овік] переходили Ромашівський ліс. На одній доріжині стрінули двох повстанців, по яких відкрили вогонь. У висліді стрілянини одного повстанця ранили, а другий відступив. Ранений повстанець, відстрілюючись зі СВТ, застрілив 5-ох більшовиків, а відтак, бачучи свою безвихідність, дострілився. Тіло повстанця забрали до с. Бичківці, а відтак до р-ну.

30.10. в с. Ремаківка [Ромашівка] українські повстанці зліквідували сільраду.

31.10. в с. Базар більшовики в числі 300 чоловік робили облаву, підчас якої переводили стислі ревізії. Шукали по стрихах, стіжках і в соломах взагалі. Подекуди розшивали стріхи і розкидали загати.

Район Бучач:

1.9.46. по сс. Рукомиш, Цвітова, Жизномир, Трибухівці, Озеряни, Бариш більшовики здирали з населення контингент. В с. Жизномир позамикали до пивниці та не давали цілу добу їсти десятникам, які не добре збирали контингент. Цього дня за нездачу контингенту, побили більшовики в с. Трибухівцях: Іваніцького Михайла і Іваніцьку Настю.

– Цього дня по сс. Ріпинці, Звенигород і Заривинці більшовики в числі від 20–40 робили облави, а вечорами попід згадані села поробили засідки.

5.9. в с. Помірцях 30-ть більшовиків, між якими був уповмінзаг-у Дарган, здирали контингент. За нездачу контингенту Дарган побив Федорів Маланку та Павлюк Михайла. Разом зо збіжжам більшовики збирали по селі кури на обід.

7.9. в с. Новоставці 13-ть більшовиків робило засідку. Рано ходили по селі здирати контингент і робили ревізії по підозрілих хатах. Господар, в якого кватирувало двох повстанців, побачивши більшовиків почав кричати "втікайте". Більшовики, почувши це, обскочили хату. Повстанці, відкривши вогонь по більшовиках, почали відступати. Підчас відступу повст. Ісай став важко ранений, а щоби не попасти живим в руки ворога, застрілився. Другому вдалося втічи.

11.9. участковий с. Трибухівці пішов з 2-ма стрибками до Чвиль Петра, щоб цей дав йому курку. Від цього пішли до Нетреб'як Палагни за горілкою. Коли жінка відповіла, що горілки немає, участковий почав її бити, говорячи при тому, що: "бандьорам є, а для нас то нема".

13.9. в с. Пушкарі 20-ть більшовиків здирали контингент. Вони в кожній хаті перепроваджували ревізії, при чому били і грабували людей.

– в с. Помірці Решетніков з 6-ма більшовиками арештував Машталір Івана, закидаючи йому, що він має зброю.

14.9. в с. Цвітова ніччю більшовики стрінули на дорозі повстанця, що говорив з дівчиною. Большовики почали стріляти і поранили дівчину, яку зловили та забрали до шпиталя.

17.9. гарнізон зі с. Переволока забрав зі с. Заривинці 40-ок осіб на протокол. Підчас протоколу, поручали їм слідити за повстанцями.

– в с. Нагірянка[176] повстанці вбили більшовицького партійця.

21.9. в с. Заривинці повстанці зробили засідку, на якій вбили двох більшовиків, а двох поранили.

Другого дня гарнізон зі с. Переволока робив облаву, підчас якої арештували кількох молодих хлопців, закидаючи їм, що вони стріляли і побили цих більшовиків.

24.9. в с. Заривинці більшовики з гарнізонів сс. Жизномир, Переволока та з району обложили лісок. Вечером до ліса підійшов старий дядько, що ніс повстанцям їсти. Він відчинив криївку, де

[176] Село Нагорянка тепер в складі м. Бучач.

містився магазин, думаючи, що там сидять повстанці. Більшовики відкрили по старику вогонь і вбили його. З магазину забрали: 16 крісів, 350 набоїв, 5 протитанкових гранат та 2 шинелі.

3.10. ніччю около 60-ть більшовиків поробили засідки довкруги с. Сороки. Вночі кількох більшовиків, перебраних по цивільному, робили ревізію в Горички Марії. Підчас ревізії нічого не знайшли. При відході загрозили їй, щоб вона про це нікому не говорила, бо повісять її. Пороблені засідки не принесли для них жодної користі.

– в с. Курдибанівка 4-ох більшовиків стягнули від стрибків зброю і від'їхали в р-н.

5.10. більшовики вертаючись з с. Кійданів, поступили в с. Осівці до Дерецького Д., в якого забрали корову за нездачу контингенту. Син Дерецького вдарив палицею одного більшовика, за що його арештували і забрали в р-н.

7.10. до с. Ріпинці приїхав уповмінзаг-у Дарган з 20-ма більшовиками. По селі збирали контингент. Хто не здав, а в нього не знайшли збіжжя, то забирали корову, а навіть забирали кози. При тому побили таких людей: Мартинюк Марію і Свенціцкого Дмитра. Вечером зайшли до Побуриного Василя, боячись повстанців, назганяли багато цивільних людей і під їх охороною заночували. Рано віддали людям корови і кози, а сам[і] від'їхали в р-н.

11.10. до с. Сороки прийшло 60-ть більшовиків, які тут кватирували 7 днів. Днем стягали контингент, а ніччю робили засідки. За час свойого побуту вкрали в людей 300 курей та 2 безроги.

14.10. в ліску б. с. Заривинець 80-ть більшовиків обступили криївку, в якій було двох повстанців. Один повстанець, вискочивши з криївки, закидав більшовиків гранатами і стріляючи продерся з оточення. Другий важко ранений помер.

19.10. в с. Рукомиш 16-ть більшовиків робило ніччю засідку біля фільварку. Днем ходили по селі і робили ревізії, при чому арештували 3-ри дівчині: Ховар Ольгу, Ховар Анну та Кошелю Іванну.

20.10. в с. Бариш 20-ть більшовиків збирало контингент бараболі. Ці самі більшовики арештували на Гутишині одну дівчину.

– В с. Озерянах 50-ть більшовиків робили ревізії по хатах. Вони арештували Попову Марію і відїхали в р-н.

21.10. до с. Кійданів приїхало 10-ть більшовиків збирати бараболю. Вони збирали бараболю також вночі. Ст. лейтенант

казав іти бійцям в село без зброї, щоби "бандьори" зброї не відібрали.

22.10. в с. Білявинці більшовики збирали контингент. Вони прострілили десятника Козиру Гриня, а вечером, при вечері застрілився один більшовик. Другого дня більшовики відїхали в р-н, забираючи зі [собою] вбитого і Козиру Теодору та Литвинку Ілію, в яких стався цей випадок.

4.11. в с. Заривинці більш. з р-ну були на засідці. Над раном вкрали ялівку в Гурського Миколи. Селяни с. Рукомиш бачили, як вони гнали ялівку до Бучача. Коли Гурський прийшов на мвд по свою ялівку, начальник мвд сказав, що то "бандерівці" забрали.

9.11. в с. Звенигород 15-ть більшовиків ходили по селі і шукали за збіжжам (навіть у ліжках). Знайдене збіжжа забирали, не враховуючи його до накладеного контингенту. Ніччю зробили засідку, на яку попало 2-ох повстанців. По короткій перестрілці, повстанці відступили без втрат.

13.11. в с. Рукомиш більшовики з району робили засідку на подвір'ї Гаврилюк Василя. Над раном вкрали зі стайні ялівку. Коли господар вийшов з хати та почав кричати, вони вистрілили кілька разів з кріса і відійшли до Бучача. Рано Гаврилюк пішов до р-ну і зголосив це на мвд. Начальник мвд сказав йому, що ялівку забрали "бандеровці" тому, що їм не хоче вже [ніхто] давати їсти.

16.11. в с. Кійданів зайшли більшовики до Русецького Йосипа за контингентом. Він дав їм 2 л. горілки, думаючи, що в той спосіб позбудеться "гостей". Більшовики горілку випили та пограбували 4-ри центнери збіжжя.

21.11. в с. Новоставці більшовики арештували Галушку Василя. Того самого дня арештували в с. Звенигород Ющак Василя. Арештованих забрали в район.

24.11. до с. Заривинці приїхали більшовики, які вдавали повстанців та питали за дорогою на Переволоку. Говорили, що тепер їм добре буде, бо гарнізон з с. Переволока забрався. Вони арештували Годов[а]но[го] С. На терені Бучацького р-ну від 1-го вересня до 25-го листопада 1946 р. зробили більшовики 135-ть засідок, 18-ть більших облав, що в них брало участь від 50-ть до 200-та чоловік. Треба замітити, що на засідках ні на облавах не було ніяких жертв з нашої сторони. Жертви були у наслідок агентури.

Район Гусятин:

7.10. в с. Чабарівка українські повстанці розбили станицю стрибків. Вбито заступника начальника і ранено одного стрибка,

а інші здали зброю. Зо сторони повстанців втрат не було. Здобуто: 2 СВТ, 6-ть крісів, 4 ППШ і малу кількість амуніції.

13.10. ніччю в с. Вільхівці [Вільхівчик] українські повстанці розбили станицю стрибків. Стрибки здали зброю без бою. Здобуто: 1 СВТ, 8 крісів, 4 ППШ, 220 руских і 100 німецьких набоїв. Другого дня розброєних стрибків більшовики арештували, забрали в р-н, де побоями змушували їх взяти зброю вдруге та повнити службу стрибків. Стрибки на це не погодилися. Того ж дня робили більшовии ревізії в цілому селі та арештували крім стрибків Бродій Степана і Рублевську.

15.10. на полях б.с. Вільхівці [Вільхівчик] з причини провокації більшовики відкрили криївку, що в ній кватирували повстанці: Крук, Залізняк, Куна і його жінка. В криївці згадані повстанці постріллялися.

18.10. в с. Васильківці більшовики арештували Дудка Палагну, а за кілька днів зловили Мусій Анну, яка скривалася. Обі арештовані забрали в район.

23.10. в м. Гусятин енкаведист придержав чоловіка зі с. Самолусківці. Придержаного випитува проти людей в селі, "бандеровців", про рух вночі, чи в людей не пропадають свині. На другий день придержаного звільнено.

23.10. до с. Трибухівці приїхало 100 більшовиків, робили по господарствах стислі ревізії та заарештували з кожної хати по одній особі, що їх по провірці звільнено.

24.10. зі с. Самолусківці воєнкомат покликав всіх демобілізованих з ЧА для провірки документів. Хто не мав документу, платив 100 крб., хто мав, платив лише 50-ть крб.

27.10. в с. Чабарівки більшовики робили облаву. В підозрілих людей проводили стислі ревізії, розшиваючи стріхи та розкидаючи стіжки і загати. Крім того брали людей на провірку до с/ради, де розпитували про повстанців і хто з ними співпрацює.

28.10. в сс. Мишківці[177] і Целіїв більшовики робили облави, підчас яких переводили ревізії і арештували людей. Арештованих того ж дня по перевірці звільнили.

Район Золотники:

Від дня 11.8. до 15.8.1946 р. в сс. Семиківці, Соколів, Сокільники, Вишеньки і Золотники перевели більшовики ряд облав і ревізії. Підчас облав ходили по полях шукаючи за криївками. Також провіряли комиші над Стрипою.

[177] Тепер в складі с. Целіїв Гусятинського р-ну.

4.8. до 15.9.46 р. кромі облав місцеві гарнізони та районне мвд робили засідки по сс. Раковець, Вага, Семиківці та інш. На одну з них (в Раківці 15.9.) попали два повстанці: Савка і Гомін. Тяжко ранений Савка застрілився, а Гомін легко ранений утік.

19.9. більшовики, перебравшись в жіночу одежу, ходили по селах, полях, лісах, розвідуючи за повстанцями.

18.8. в с. Росоховатець [Росохуватець] більшовики арештували Барана Теодора за те, що він відмовлявся від служби в стрибках. Арештованого, сильно побитого, забрали в р-н.

28.8. в с. Сапова 3-ох більшовиків з Бучацького р-ну домагалися в одного господаря меду. Він відмовив їм, за що більшовики грозили йому. Згаданий господар повів цього ж дня коні до перегляду і зголосив про це на РО МВД. Вислані з р-ну в цій справі більшовики до с. Сапова не застали своїх побратимів, бо напасники відійшли у сторону с. Кійданів, куди подались вислані на провірку. Трійка напасників, побачивши військо, почала втікати. Погоня, догнавши їх, постріляла. В с. Кійданів були інші більшовики у справі контингенту. Вони, зааляpмовані стрілами, пішли на місце випадку, де сконстантували, що вбиті були: уповнімзаг, перший секретар партії і працівник РО МВ[Д] Бучацького р-ну. Старшого лейтенанта, що наказав стріляти до трійки, збили так, що його змісця повезли до шпиталя. Частину війська Золотницького р-ну заарештували, а решта втікла до Вишнівчика (осідок Зоолотницького р-ну). Господаря, що зголосив про це в р-ні, арештували.

27.7. в с. Іщків [Ішків] вбито другого секретаря РК КП(б)У – Мурахова підчас наради з десятниками, коли він говорив: “ми ліс візьмем і знищим бандьорів”.

16.8. в с. Раковець уповноважений мінзаг-[у] Макляк з двома бійцями мвд через вікно влізли до хати (хата була замкнена) і пограбили все збіжжя від Олійник Марії і Кекеш Анни. Згадані жінки жали тоді за сніп, щоб заробити собі на прожиток.

26.8. в с. Раковець цей сам уповмінзаг грабив зо стрибком в Триль Варвари добавочний контингент. Господиня старалася не дати останнього збіжжа. Коли більшовик таки намагався забрати збіжжа, вона вдарила праником стрибка по голові. Господиня збіжжя не дала, а її саму заарештували.

Золото-Потіцький район:

3.9. в с. Соколів більшовики обступили церкву, в якій на бані крився повстанець Сокіл. Більшовики намовляли його здатися.

Коли він не хотів, один з більшовиків почав лізти на баню. Сокіл почав стріляти з кріса до більшовиків. Більшовики почали обстрілювати баню. Сокіл застрілився. Місце його перебування було спровоковане.

6.9. до с. Миколаївка приїхав з мвд Колачков [Колачов] з одним більшовиком, покликав до с/ради Андріїшин Василя, Грицак Івана і Яворського Степана. Яворського допитував про його службу в СС-ах і бив при допитах по лиці. Двом іншим закидував приналежність до УСТ, до якого вони платили вкладки і ношення тризубів за німецької окупації.

16.9. в с. Миколаївка більшовики з р-ну забрали все збіжжя в снопах у Гав. Катерини, яке вимолотили і забрали як контингент. Згаданій господині звернули лише одну копу на насіння.

На терені району в м. вересні занотовано 25-ть засідок і 3-ри облави. Щоденно по всіх селах р-ну більшовики стягали контингент збіжжа і грабили селян. Накладали добавочні контингенти. При ревізіях забирали усе зіжжа, яке знайшли в господарстві. Котрий господар не вив'язався у 100% з хлібопоставки, конфісковано в нього майно: корови, речі хатньої обстановки і т. д. Крім цього виганяли фірманки возити дерево з лісу на залізнодорожну станцію в Пишківцях.

Район Козова:

В місяцях серпні і вересні були проведені облави в таких селах р-ну: Куропатники 16.8. – село і ліс, Бишки 11.9. – 14.9 – ліс, Конюхи 11.9. – село і ліс. В облаві на Конюхи брало участь 600 більшовиків.

– Крім цього більшовики перевели ревізії і арешти в сс. Потоці 16.6. і 19.9., Конюхах 19.9., Каплинці 30.3. і 2.9., Золочівці 20.6., Будилів 16.8. Переводили стислі ревізії по господарствах і стрихах. Арештували 37-м осіб, яких забрали в р-н. Нач.[альник] РО МВД брав участь при таких операціях і при тому вербував агентів.

26.8. в с. Каплинці стрибки ніччю обскочили хату і зловили підпільника, що спав на стриху. Зловлений втік. Другого дня зловили його батька і зліквідували господарку.

28.8. в с. Дібще [Дибще] з причини провокації більшовики пішли до криївки, коло якої спали повстанці: Гонта і Карий. Більшовики від сплячих забрали зброю та скричали "руки вверх". Повстанці зірвалися і хотіли вхопити за зброю та в цей [мо]мент більшовики постріляли їх.

7.9. дві жінки зі с. Золочівка – Луцишин Евдокія і Бойко Настя (багатодітні матері) домагалися в р-ні ман[у]фактури для дітей. За це більшовики їх арештували.

– Майже [що]день вдень гарнізони і мвд роблять засідки по полях, селах і лісах. На засідку в с. Золочівка 3.8. попало двох повстанців. які відстрілюючись ранили двох стрибків, а самі втікли. В с. Кал[ь]не на засідку попало 4-ох повстанців, з них двох впало.

– в сс. Каплинці 7.8., Медова 5.8., Золота Слобода 18.8, Геленків [Геленки] 10.8., Теофіпілька [Теофіпілка] 16.8. і ін. більшовики з р-ну стягали контингент, не беручи під увагу, чи даний господар виконав свою належність, чи ні. Вони по господарствах робили стислі ревізії і забирали все збіжжа, яке знайшли. Знайдене збіжжа відставляли в р-н.

6.8. в с. Золота Слобода більшовики місцевого гарнізону зайшли за контингентом до господаря Мандзій Яцка. В стодолі побачили напис: "Слава Україні", за що господаря і його зятя арештували. Крім цього пограбували: 18 кіп збіжжя, 250 кг муки, 30 кг крупи, 500 кг зерна і 200 кг меду. В цьому ж селі 17.8. зліквідували господарку Чарківського Петра, пришиваючи йому куркульство.

– в сс. Вимислівка, Куропатники, Золота Слобода, Олесин більшовики ніччю грабили майно селян, забираючи: корови, кожухи, білля, полотно, збіжжя і інш. Грабунки мали провокаторський характер. Більшовики старалися кинути підозріння на укр. повстанців. Та це їм не вдалося, бо селяни пізнали більш. грабіжників з р-ну.

20.8. на хутір Тригубів[178] б. с. Золота Слобода заїхали більшовики з р-ну і почали грабити майно Скобій Катрі. Вона впізнала напасників, за що її вбили, а маму так збили, що вона по кількох днях померла. Рано приїхав начальник РО МГБ – Заваригін і казав, що це робота "бандьорів". Та не вдався йому цей наклеп, бо сусід за слідом, що його значила кров убитої безроги, зайшов на повідр'я РО МВД.

2.8. в с. Вибудова засудили Зазулю Петра на 3 роки позбавлення волі за нездачу контингенту.

– в с. Конюхи 3-ри дні більшовики зганяли підводи зі збіжжям, організуючи "червону валку", про яку 12.8. писала р-нна газета "Радянське Слово", що: "населення с. Конюхи з великим піднесенням здає хліб державі".

---

[178] Село Тригубів с/ради Вівся Козівського р-ну тепер не існує.

Район Копичинці:

1.9.46. в с. Верхівці за нездачу контингенту засудили Хоптій Володимира на 3-ри роки тюрми.

4.9. через передмістя Копичинець – Гора переходили повстанці. По дорозі стрінули начальника залізничної станції – Амлєчка, якого по провірці документів, коли він почав кричати, застрілили.

– в с. Яблонів більшовики не заставши нікого в хаті Мацика Михайла, розбили двері та пограбили все збіжжя, муку і убрання.

6.9. до с. Яблонів приїхало 15-ть більшовиків, які пограбували в Журавля Дмитра все збіжжя, муку і хатню обстановку, помимо цього, що він контингент здав в 100%. З награбованим майном від'їхали в сторону ліса. Другого дня говорили, що [це] зробили "бандеровці". Одначе населення в таку брехню не повірило.

7.9. в м. Копичинці на вул. Гусятинські[й] більшовики зробили засідку. Вечером надійшов працівник залізничної станції – Черниш Володимир. Більшовики, забравши документи і зробивши коло нього ревізію, забрали його до штабу, що цеї ночі кватирував в парку. В штабі закидали йому, що має зв'язок з повстанцями і били так, що він до рана помер. Рано більшовики постріляли мертве тіло хлопця та, положивши під дім мвд, говорили, що це вбитий на засідці "бандеровець". Другого дня, коли родина хотіла похоронити тіло закатованого, більшовики не дозволили, а говорячи, що "ето бандіт", відвезли в ліс, де залишили не похоронене. По кількох днях родина перенесла трупа на кладовище.

8.9. в с. Клювинці 10-ть більшовиків з районої адміністрації і двох з області (це село було на останньому місці в р-ні по хлібозаготівлі) збирали контингент. Двох з області зайшло до Слідевіча [Слєдзєвіча], якого почали немилосердно бити, питаючись чому він не здав вповні контингенту. Коли більшовики порядно його збили, дали йому можливість втічи. Господар втікаючи стрінув районних більшовиків, які спитали, що йому сталось, коли господар розказав, що його били більшовики за нездачу контингенту, районні відповіли, що це неправда і почали знову його бити, говорячи, що радянські люди нікого не б'ють. Обласні від Слєдзевіча пішли до голови с/ради і довідаавшись, що він тоже не здав 100% контингенту, почали його бити, копати ногами та останніми словами лаяти. Відтак побитого нагнали до с/ради. Голова плентаючись стрінув районних більшовиків, які дивувались його виглядові і коли довідались про все, говорили, що з їхніх ніхто не бив[]би голову с/ради, а це зробили "бандеровці".

З області більшовики в подібний спосіб побили ще кількох господарів, а відтак відїхали до Копичинець. Районні більшовики через 3 дні грабили господарства, забираючи останній кусок хліба.

8.9. дорогою Копичинці – Яблонів зі школи вертала дівчина. З ліса вийшло два більшовики, які забрали в неї течку і 100 крб, а книжки викинули на землю.

10.9. в с. Хоростків більшовики зробили засідку, на яку попали повстанці. В висліді перестрілки зістав вбитий повст. Орел, а з більшовицької сторони два вбитими і один ранений.

– в с. Верхівці більшовики за нездачу контингенту побили 70-ть літнього Вонсач Яцка і його 68-літню жінку. Не зважаючи на це, що його два сини були в ЧА, де один загинув, а другий вернувся поранений.

14.9. в с. Верхівці більшовики ограбили господарства: Городинського Івана – інваліда "отечественной войни", Грановської Марії, Білінського Михайла і Сліпець Марії.

– в с. Яблонів більшовики, стягаючи контингент, забрали все збіжжя молочене і немолочене в інваліда "отечественной войни" – Шкатули Осипа.

17.9. в с. Верхівці за нездачу контингенту присудили Гавронови Григорови заплатити 17,000 крб і здати повністю контингент. Цього ж дня забрали все збіжжя в переселенця зі заходу – Циграра Михайла.

19.9. в м. Хоростків с/рада Вибранівка[179] згоріло 22 господарств. Вогонь почався від дорожного вала, який палить дровами і не відповідно забезпечений від вогню. В кілька днів більшовики ходили по спалених господарствах, питаючись хто спалив їх.

20.9. над ран[ко]м с. Увисла окружило 500 більшовиків. Коли розвиднілось, переводили в селі стислі ревізії, які їм нічого не принесли. По полудні наїлись, заарештували одну родину і від'їхали.

21.9. до с. Перемилів приїхало 20-ть більшовиків стягати контингент. Між ними з районової адміністрації Захлявий – 1 секретар партії, Кадаченко – голова наркомзаг-у, участкові по контингенті – Дац, Кузьміцов. Контингент здирали через чотири дні, без різниці чи вже здав хто, чи ні. Першого дня шукали за збіжжям в Галабіна Павла, одначе не знайшли нічого тільки самогонку. Коли за самогонку більшовики почали бити шістьдесять-

[179] Село Вибранівка тепер в складі м. Хоростків Гусятинського р-ну.

літню жінку – маму Павла, надійшов її наймолодший син, який п'ять років був в ЧА (два старших сини також служили в ЧА) і мав військовий ступінь сержанта, став в обороні своєї мами. Коли сказав: "Я п'ять літ воював, а ви тепер будете бити мою матір", більшовики почали бити його, а відтак забрали на станицю стрибків, де держали кілька днів. Того ж дня більшовики побили Глабіцького Миколу – демобілізованого ЧА та забрали корову в Глабіцкого Михайла. В Слуцкого Гната, якого зять загинув в ЧА і залишив двоє малих дітей, хотіли забрати все збіжжя. На фіру зі збіжжям Гнат висадив діти і сказав, щоби брали разом. Більшовики кричали, били дітей, але побачивши, що діти не злізуть з фіри, залишили все.

Другого дня забрали все збіжжя в Баган Анни, не лишаючи її нічого на прожиток, хоч вона контингент вже здала в 100%. У Сирника Михайла забрали все збіжжя, яке він купив за гроші для себе. Третього дня ограбили Климка Дмитра і побили його жінку. Забрали все збіжжя в Мимрик Осипа, Глабіцкого Володимира, Павлишин Михайла, Сліпець Гриня, Го[р]баль Андрія, Галан Андрія і ще в кількох переселенців із заходу, закидаючи останнім, що вони переховують "бандерівське" збіжжя. Четвертого дня побили і ограбили: Гумніцку Марію, Тучабську Катерину і ще кількох господарів.

25.9. в с. Коцюбинці до директора спіртзаводу прийшло 15-ть більшовиків під маскою повстанців і зажадали від нього спірту. Коли цей відмовився, його забрали до ліса, де били в немилосердний спосіб, поки він не погодився дати спірт. Вернувшись до села, більшовики забрали спірт і від'їхали в р-н.

25.9. в с. Яблонів енкаведисти арештували Шастків Михайла і Боднар Івана за дезерцію з ЧА. Шасткова засудили на 5 років тюрми, а Боднара відставили на службу в ЧА. Другого дня арештували Мицик Михайла і Журавель Василя. Причина арештування та, що перший підчас німецької окупації був війтом, а другий мужем довір'я.

28.9. в с. Хлопівка більшовики збирали контингент. Замісник накомзаг-у Кучер зайшов до хати шістьдесятлітнього селянина Зима Петра і довідавшись, що господар не здав повністю контингент, почав кричати і сказав йому і його шістьдесятилітній жінці іти з ним. Вийшовши на двір, виняв пистоль і сказав, що веде їх до річки топити. Завівши над річку, сказав їм лізти в воду. Старі плакали і просили помилування, тоді Кучер зо сміхом нагнав їх до хати.

Протягом місяця через терен майже щодня переїзджали валки циганів, які складались з 6–20 підвод, а на[чи]сляли від 20–100 чол. Між ними найбільше було мужчин в молодих літах (20–40), а дітей і стариків дуже мало. Такі циганські валки найбільше можна було стрінути на базарах в ярмарочні дні. Зауважилося, що мали досить грошей і купували багато коней, які відставляли на захід. Жінки, які були з ними, ходили по селах і ворожили. При таких ворожбах часто напитували про українських повстанців, або говорили, що з ними стрічаються.

Одна така циганська валка заїхала до м. Хоростків і тут закватирувала, чекаючи три дні на базар в ярмарочний день. За цей час "цигани" ходили і ворожили людям, стараючись входити з ними в розмови. До Вавришин Осипи зайшов один "циган", щоби наїстися і зачав з нею розмову, випитуючи докладно про Хоростків і про людей, які тут живуть. Жінка зараз ж пізнала, що це не циган і пізнала місцевого поляка Сольського Кароля, який в 1945 р. виїхав з Хоросткова до Польщі. Коли жінка спитала, звідки він тут взявся і чому так їздить, довідалася, що з міста Хоросткова є з ним 8-м чоловік, які виїхали на захід. Вони переїзджають на схід. Дальше говорив, що їх вибрали самих таки[х], що мають чорний заріст і знають циганську мову та створили з них т. зв. "циганські валки". Жінка спитала, як ставляться ті цигани до українського населення, то він відповів, що добре. Яку працю і завдання мають ці люди – "цигани", то годі було довідатися, але одне точне, що між ними є поляки.

4.10. в с. Увисла повстанці зайшли до хати, де кватирував уповноважений мінзаг-у, ісntруктор райкому партії – Мошонкін Гарасим. Коли повстанці ввійшли до хати, він зорієнтувався, що це не більшовики і хотів взятися за пистоль. Одначе повстанці його випередили і він мусів піднести руки вверх. Вийшовши на двір разом з повстанцями, почав утікати, внаслідок чого повстанці його застрілили.

Другого дня приїхали більшовики, забрали тіло вбитого та арештували: голову с/ради Шевця, Верховода Івана, Мостового Павла та ще кілька господарів. Від цього часу майже щодня до села приїзджає від 20–30, а навіть 50–100 більшовиків, які постійно стягають контингент, грабують все, що попаде під руку (хліб, сало, бараболю) і безнастанно тероризують село. В районній газеті пишуть, що с. Увисла добровільно понад план виконало хлібоздачу.

5.10. в м. Копичинці більшовики арештували начальника залізничного двірця – Жураківського Василя, Алексієвича –

руского партійного, Хахарків Олексу, Тастушин Івана і Залєцкого – працівників на залізничному двірці.

Район Коропець:

27.9. в с. Межигір'я під лісом більшовики зробили засідку, на яку попали повстанці. Більшовики, підпустивши на дуже близьку віддаль повстанців, відкрили по них вогонь. У висліді зістало вбитими 4-ох повстанців, а один важко ранений.

12.10. до с. Бобрівники прибуло около 300 більшовиків з Коропецького і Товмацького районів. Окружили село і ліс. Рано переводили стислі ревізії в селі і провірювали ліс. Нікого не стрінувши пере[д] вечером відійшли.

– до с. Лядське з трьох напрямків прибуло до села около 40 більшовиків. Вони переводили по селі ревізії, при чому арештували: Качмара Василя, Бабія Олексу і Атаманюк Михайла.

15.10. на хуторі Весела[180] більшовики арештували жінку Семенчук Катерину. Арештовану забрали в район.

20.10. на хуторі Діброва Коропецька[181] 15-ть більшовиків забрали все збіжжя в Довбенко Степанії, а ніччю робили засідку.

– в райцентрі Коропець повстанці розбили молочарню, з якої забрали 15-ть центнерів масла. Другого дня більшовики робили розшуки за маслом, але нічого не знайшли.

22.10. вечером на райцентр Коропець наскочили повстанці, які розбили промкобінат забираючи з нього багато шкіри. Освітивши ракетами район відійшли.

– На терені Коропецького р-ну за місяць жовтень занотовано 58-ім більшовицьких засідок і одну більшу облаву.

Район Монастириська:

28.8. в с.Вичілки [Вичулки] вечером більшовики розпочали перестрілку зі стрибками місцевої станиці, вдаючи повстанців. Ціллю була провокація стрибків. По кількахвилинній перестрілці більшовики далися пізнати.

29.6. в с. Вичілки [Вичулки] вечером повстанці по короткім бою розбили станицю стрибків. Здобуто всю зброю. Начальника стрибків ранено. Другого дня приїхало на 3-ри автомашини більшовиків, які зробили облаву на ліс і заарештували управу села.

7.9. в с. Слобідка-Горішня більшовики з гарнізону с. Швейків арештували Гринишин Марію. Арештовану забрали в р-н.

---

[180] Хут. Весела Зубрецької с/ради Бучацького р-ну тепер не існує.

[181] Хут. Діброва (Діброва Коропецька) тепер в складі смт. Коропець Монастириського р-ну.

8.9. до с. Дрищів[182] приїхав прокурор з кількома більшовиками. Зі собою привезли Місюрака Михайла (арештованого минулого місяця). Більшовики скликали все населення села, створили суд і засудили арешованого на 5-ть літ тюрми за це, що він бувши головою земгромади не вив'язувався як слід з контингентом.

Ніччю в селі розклеєні були протибільшовицькі кличі.

13.9. в с. Слобідка-Горішня 3-ох енкаведистів арештувало: Грицишин Томка, Грицишин Михайла і Гнатів Марію. Арештованих забрали в р-н.

14.9. в с. Вичілки [Вичулки] більшовики, не заставши нікого вдома, розбили хату Парубочої Явдохи. З хати забрали: білля, одяг і інші речі.

17.9. в с. Слобідка-Горішня більшовики арештували Наняка Гриця.

21.9. до с. Товстобаби приїхало на підводах і автомашинах около 400-та більшовиків, які їхали в напрям Станиславова і тут закватирували. Місцевий гарнізон, не знаючи, що це за військо, виступив зі села і аж другого дня між собою порозумілись.

23.9. в с. Маркова більшовики арештували Королевич Миколу за те, що він не хоче працювати в артілі.

1.10. в с. Вичілки [Вичулки] начальник гарнізону видав наказ про заборону ходження вулицями по 8-й годині вечером. Вичілецькі стрибки пограбували в кількох господарів виправлювану ними скіру, яку продавали поміж населенням.

6.10. в с. Дрищеві начальник стрибків з одним стрибком під маскою повстанців вкрали два коні.

– в с. Швейків вечером до клубу посходились хлопці, між якими було кількох комсомольців. Забава, яка розпочалась, не обійшлась без горілки. Коли собі добре підпили, розпочали сварку, підчас якої один хлопець вдарив комсомольця в лице, а сам почав втікати. За ним пустилось кількох комсомольців, стріляючи з пистолів. Утікаючий забіг до хати свойого брата, а комсомольці почали стріляти крізь вікна. При чому зістала ранена жінка брата. Комсомольці завернули до гарнізону та повідомили начальника, що за ними бігли з сокирами і кричали "комсомольці, ви хочете комуни". Начальник сказав, що вони могли були їх всіх побити і за те їм нічого не було б.

19.10. в с. Маркова участковий Телейко ходив з одним більшовиком по селі за горілкою. Коли собі вже добре підпив,

[182] Тепер с. Підлісне Монастириського р-ну.

вертаючи до р-ну стріляв на пострах. На дорозі стрінув малого хлопця з Маркови, який носив тютюн на контингент. Участковий, його сильно побив забираючи від нього всі речі, одержані за тютюн.

24.10. впав перший сніг. Більшовики, використавши це, пішли на провірку лісів. В лісі за слідами підсунулись близько до квартируючих повстанців і відкрили по них вогонь. Повстанці відстрілюючись відступили. Підчас відступу впав повстанець Орлик.

– в с. Маркова більшовики вилізли на вежу в костелі і цілий день обсервували чи не буде хто іти до ліса чи з ліса. Вечером ходили по селі і забирали всякі харчі. На дорозі стрінули двох цивільних хлопців. З огляду на празник в тому ж селі один хлопець ніс фляшку з горілкою. Більшовики почали відбирати горілку, за що хлопець вдарив більшовика в лице.

Район Підгайці:

3.9. в м. Підгайці більшовики святкували "свято перемоги над Японією". Підчас свята хтось застрілив нач. гарнізону та ранив його ординанса. Вбивника не зловлено. Другого дня мвд арештувало кількох більшовиків.

9.9. ніччю завалівський, підгаєцький і новосілецький гарнізони поробили засідки в сс. Гринів [Угринів], Яблонівка [Яблунівка], Заставче – селі і попід ліс. Рівнож ходили по хатах, вдаючи повстанців. Рано зробили облаву на ліс. По полудні вернулись до с. Яблонівка, робили ревізії, при чому крали харчі.

22.8. в околиці сс. Слав'ятин, Шумляни, Боків більшовики в числі 300 чол. перевели облаву на ліси.

17.9. до с. Теляче приїхало 4 автомашини більшовиків і заночували. Рано розділившись на дві частини робили облаву на ліс.

18.9. з ліса до с. Мужилів прийшло около 400 більшовиків на обід. По обіді пішли знову в ліс в напрям Волощини. Від 18.9. до 20.9. довкола лісів робили засідки.

– в днях від 20–28 вересня більшовики робили великі облави на ліси, діброви, поля і села. Всюди переходили рострільною. Зі собою мали кухні і гарматки. Ночували в лісах і по хуторах. Ночами робили засідки.

22.9. в с. Лиса на засідці більшоики вбили повстанця Гомят Миколу (Ціграч).

– 100 більшовиків з Підгаєць робили засідки на полях і коло сіл: Галич, Сільце-Підгаєцьке[183].

[183] Тепер с. Сільце Підгаєцького р-ну.

14.9. через с. Носів переїзджала фіра більшовиків в напрямі Шумляни. По дорозі стрінулись з повстанцями. Почалась перестрілка, в висліді якої жертв не було. Більшовики, які прийшли на підмогу з найблищого гарнізону, заарештували 3-ри дівчині.

1.9. в підгаєцькому млині селянин Оратовський Василь побив міліціонера і відібрав у нього пистоль.

18.8. в с. Боків уповноважений по заготівлях – Погода з п'ятьма більшовиками, побоями змушував людей здавати контингент. Чопей Софію, яка вповні не вив'язалась з хлібопоставкою забрав в р-н, де її тяжко побито.

– в с. Носів уповноважений по заготівлях – Галай замкнув до пивниці господарів, що не здали вповні контингент, і держав їх цілий день. 70-ть літню жінку посадив на коня і зробив з неї посміховисько. В цьому ж селі більшовики побили голову земгромади за те, що він не постарався водки і яєць для прийнятя "гостей".

Район Пробіжна:

2.10. до с. Чорнокінці Малі приїхало 15-ть більшовиків, які через три дні робили ревізії в підозрілих господарствах, а ніччю засідки і провірки по хатах.

6.10. в с. Шидлівці більшовики арештували Дубівську Домку та Теонів Івана – війта з часів німецької окупації.

17.10. зі с. Коцюбинчики вибрався гарнізон. По собі залишив багато пограбованих господарств і багато венерично заражених жінок (кожний більшовик був венерично [х]ворий).

24.10. в с. Товстеньке повстанці знищили сільраду та заатакували станицю стрибків. Одначе через сильне укріплення станиці і оборону стрибків, станиці не здобуто.

– в с. Гадинківці 15-ть більшовиків закватирувало в Козюк Володимира. Ніччю робили засідки і провірки по хатах.

* * *

ДОДАТКОВІ ВІСТІ З ТЕРЕНУ
(за вересень, жовтень, листопад і грудень 1946 р.)

Район Золотники:

27.10.46 р. в с. Б[ага]тківцях більшовики наскочили на хату, де було весілля. В хаті заскочили 3-ох повстанців. В висліді перестрілки впав один повстанець Антоша, а інші два втікли.

6.10.46 р. в с. Вага більшовики зробили засідку, на яку попало двох повстанців. В висліді перестрілки впав вбитий повстанець Яр і один більшовик.

16.11.46 р. до с. Котузів приїхало двох більшовиків: голова РВК Яровий і секретар РКП Чикаленко [Чепеленко]. Вони зігнали декілька осіб на мітінг. На мітінгу прочитали "наказ" міністра Строкача та намовляли людей, що[б] люди вмовляли "бандьорів", щоб ті йшли з "повиною". Перед вечером, коли від'їзидили до р-ну, повстанці зробили на них засідку. На засідці Ярового важко поранено, а Чепиленко [Чепеленко], легше ранений, втік бричкою в р-н.

Другого дня приїхали з р-ну на 7-ох автомашинах більшовики, які перевели облаву на село. Нічого не знайшовши, заарештували около 70-ть осіб (чоловіків і жінок), в тому числі всіх зголошених. По перевірці частину звільнили додому, а около 20-ть осіб забрали в р-н. По трьох днях слідства і тортур людей звільнили. Районна адміністрація і районний гарнізон були ще через 6-ть днів в селі, підчас чого грабили все, що попадало під руки.

[Район Козова]

7.10.46 р. в с. Дібща [Дибще] вечером в хаті Смачила Левка вечеряло двох повстанців, а на стійці стояло двох молодих, цивільних хлопців. Дорогою надійшли більшовики, які заарештували хлопців та почали стріляти до хати. В висліді перестрілки впав повстанець Руб і один більшовик. Більшовики арештували також господаря і Шкільного Теодора, який ніс цукор повстанцям, та обох хлопців, що були на стійці. Арештованих забрали до Кривого, де підчас слідства застрілили господаря, а одному хлопцеві перестрілили рамено, скрутили шию і поломили руки. Відтак цих хлопців відставили до Козови.

9.10.46 р. в ліску б. с. Криве на більшовицьку засідку попало 3-ох повстанців. Від більшовицьких куль зістав ранений та дострілився повстанець Володимир.

10.11.46 р. до с. [За]берізки приїхало около 50 більшовиків, які окружили хату, де спав Солодкий Володимир (станичний по псевду Ярий), зі своїх братом Василем, який приїхав з Німеччини. Заатакований більшовиками, Ярий кинув через вікно гранату, а відтак сам вискочив та почав втікати. Більшовики на подвір'ї його вбили. Відтак вивели з хати брата Ярого та серед дороги розстріляли. Трупи обох братів забрали до Козови, а господаря зрабували.

22.10.46 р. до с. Кривого приїхало около 200 більшовиків, які зробили стислу ревізію на село, підчас якої знайшли в Дяківського Михайла премуровану стіну, де було заховане збіжжя. За це господаря арештували, а збіжжя забрали. Около 9-ої год. ці більшовики з місцевим гарнізоном зробили облаву на ліс. В лісі стрінули двох повстанців, які ранили одного більшовика і самі скрилися в корчі. Більшовики цей відтинок ліса, де втікали повстанці, перешукували два і пів дня безперервно, так, що одні йшли до села по харчі, а другі шукали.

Ніччю довкола цього відтинку палили вогні. В висліді знайшли в корчах криївку, де було 25 м манафактури і кілька російських книжок. В цьому лісі арештували учительку Федорів [Софію] і селянку Любенчик Юстину, які збирали дрова. Арештованих забрали в р-н.

10.11.46 р. до с. Будилів приїхали 7-м більшовиків зі зловленим Деркачем з Олесина. По полудні наскочи[ли] на них 4-ри повстанці. Більшовики держали в канцелярії вище згаданого арештованого, якого зловили на хуторі Уритва. Повстанці, довідавшись про це, рішили його відбити. Більшовики, запримітивши повстанців, почали вибігати з канцелярії і залягати на становища. Повстанці відкрили по них вогонь і ранили одного, який почав сильно верещати і тікати до канцелярії. Решта більшовиків спанікувалась і також почали тікати. Раненого повстанці дострілили та разом з Деркачом, який забрав від нього зброю, почали гонити більшовиків. Підчас переслідування повстанці зранили ще 3-ох більшовиків.

Район Бережани:

17.10.46 р. під лісом Краснопуща більшовики зробили засідку, на яку попало 4-ох повстанців. Підчас перестрілки зістав ранений, а відтак дострілився один повстанець. По цьому більшовики зайшли до голови с/ради с. Пліхів та пили в нього горілку. Через подвір'я переходив сусід голови, якого п'яний більшовик, не питаючи хто йде, важко ранив.

8.11.46 р. до с. Лапшин ніччю більшовики приїхали автомашиною та хотіли грабувати населення. Довідавшись про це, повстанці стрілами відігнали грабіжників.

10.11.46 р. в с. Вільховець ніччю приїхали на автомашині більшовики та хотіли грабувати населення. Повстанці відогнали їх зі села стрілами.

10.11.46 р. в с. Урмані вечером на засідці більшовики вбили постанця Вільху.

16.11.46 р. в с. Жуків на одне господарство, де більшовики зробили засідку, зайшли три повстанці. Один більшовик зловив за плечі повстанця, що ішов зі самого заду. Та повстанець вирвався та вистрілом вбив більшовика. В висліді перестрілки зістав вбитий один повстанець і один більшовик.

24.11.46 р. в с. Шумляни, вечером до одної хати, де був підпільник, почали добуватись більшовики. Коли більшовики виломи[ли] двері, підпільник вистрілом з кріса вбив одного, а другого зраних і сам втік. Господаря, який на цей час був у млині, більшовики арештували.

18.11.46 р. в райцентрі Бережани, хтось ніччю під ратушем повитягав і порозкидав стовпи зо звіздами з могил побитих більшовиків. Після того там тепер стоїть варта.

24–30.11.46 р. в сс. Лапшин, Лісники, Рай була велика облава, як[ої] ще не було за цілий час більшовицької окупації. В Лапшині і Лісниках шукали цілий тиждень та нічого не знайшли. Шукали сильно по селі, лісі, полях, трощі (комиші). В селі викидали солому, сіно, снопи з кожного стриху і інше. Шпигали дротами землю, копали ями, валили стіни і інше. Підчас облави рядові бійці не хотіли іти в трощу, бо там була глубока вода, аж якийсь старшина пішов по пахи водою вперед, а за ним мусіло іти військо. Коли перейшли трощу, цей старшина бив бійців по обличчю за те, що вони не хотіли іти через воду. Один більшовик сказав; що не хоче вже шукати за "бандьорами", хоче вже йти до свойого дому, а "бандьора" хай іде до свойого. Підчас цеї облави арештовано багато людей, яких по слідстві звільнено, а також знасилували жінок.

1.12.46 р. в Мечищівськім лісі більшовики окружили криївку, де було 6-ть підпільників. Підпільники, відстрілюючись, вбили одного більшовика, а двох ранили. Відтак, коли не стало набоїв, самі постріляли.

21.12.46 р. на вулиці райцентру Бережани, вечером хтось вбив штабою по голові стрибка, який спричинив смерть 5-ом повстанцям в с. Білій [Біще] та спалення кількох господарств.

23.12.46 р. в с. Шибалин невідомі люди розбро[ї]ли більшовицького капітана та 3-ох більшовиків, які кватирували з автом в Старка Федора. Забрали від них уніформи і з авта цукор, а також убрання того господаря.

Район Підгайці:

27.10.46 р. в сс. Галич і Нова-Гребля[184] більшовики зробили облаву, підчас якої застрілили Колодницького Івана, який тікав на поле.

26.10.46 р. між сс. Угринів – Яблонівка [Яблунівка] найшов на більшовицьку засідку повстанець Чайка і тут згинув.

29.10.46 р. в с. Лиса більшовики обскочили в хаті 3-ох повстанців. До хати кинули гранати, від яких згинуло двох – Вій і Гай, а третій повстанець, легко ранений, відстрілюючись втік.

24.10.46 р. до сс. Угринів, Завалів, Носів, Боків, приїхала більша скількість "військових мвд" і згадані села заблокувала. В кожному селі кватирувало понад 300 більшовиків, які розквартирувались по 10–15 чол. на господарство. Мали свої кухні, але в населення грабували всі потрібні харчі. Кватирували протягом 10-ти днів, підчас яких робили сильні ревізії. В селі ставали один біля одного і лавою шпигали дротами землю, копали ями, викидали все зі стрихів і стодолів, не залишали найменшого кутика, валили печі і стіни. В лісі проходили густою лавою, оден біля одного так густо, що торкались ліктями, згортали зі землі листя і підтягали кожний корчик. Ревізії були так стислі, що ще таких за часів більшовицької окупації не було. І ці стислі ревізії дали більшовикам деякі користі:

– В с. Бокові знайшли криївку, з якої витягли 5-тьох людей живими, а також другу, з якої витягли 2-ох повстанців.

– В с. Носові відкрили криївку, в якій було 4-ох повстанців. З них: Дем'ян, Влодзьо і Скакун пострілялися, а Сад здався більшовикам живим.

– В с. Шумлянах знайшли криївку, де було 5-ть поствнців, які пострілялись самі.

– В с. Божикові відкрили криївку, в якій було 3-ох повстаців, які також пострілялися самі.

– В лісі знайшли криївку, з якої одного зловили живим, а 4-ох повстанців пострілялося самі.

26.11.46 р. на хуторі Райку б. с. Вербова попав повстанець Криця на більшовицьку засідку і тут згинув.

[184] Хут. Нова Гребля тепер в складі с. Сільце Підгаєцького р-ну.

8.11.46 р. б. с. Середного, під лісом натрапив на більшовицьку засідку один підпільник і впав від ворожих пострілів.

Район Козова:

4.12.46 р. до с. Конюх приїхало около 400 більшовиків. Разом з ними прибув штаб з невідомим генералом, біля якого робили день і ніч варту. Цей генерал був присутний при ревізіях, де викорчовували щепи, шукали за вентиляторами від криївок, валили печі, стіни і все перевертали. Рівнож в лісі б. с. Конюх перевели якнайстислішу облаву.

9.12.46 р. до с. Дібще [Дибще] приїхала "легендірована банд-група" (провокативна група) в числі 7-м осіб. Вони закватирували в Хоми Липки, вдаючи повстанців. Через день, хто з чужих зайшов до хати, того тримали до вечера. Перед вечером до хати зайшов підпільник Липка Іван – Бистрий, якого провокатори зловили і забрали в р-н.

15.12.46 р. в с. Щепанів більшовики вечером зробили засідку, на яку найшов 50-літній господар Яцюк Павло. Більшовики відкрили по ньому вогонь з кулемета. Поранений в ноги почав втікати та зачепився [з]а дріт, де його більшовики, пострілами в голову добили. Тіло вбитого забрали на гарнізон.

24.12.46 р. на хуторі Уритва більшовики зробили засідку. Через хутір переходили два повстанці, по яких більшовики відкрили вогонь. Підчас перестрілки зістав ранений повстанець Хмара.

3.12.46 р. в с. Козова більшовики засудили колгоспницю Гай Еву на 4-ри роки позбавлення волі за те, що вона, не маючи, що дати корові їсти, взяла з колгоспу верету соломи.

27.12.46 р. в с. Вівсю на більшовицьку засідку найшов підпільник, який переходив селом. Більшовики почали до нього стріляти і вбили його.

26.12.46 р. до с. Бишки приїхало двох більшовиків, один з них ст. сержант. Вони зайшли до Галяш [Ґоляш] Таніни, де застали розчину на горілку, за що господиню заштрафували на 500 крб. Коли господиня не мала грошей, сержант сказав, що її подарує, але за це хотів її знасилувати. Жінка вирвалась та почала тікати. Більшовик, стріляючи, з пистоля зловив жінку та затягнув її до комори. На крик жінки прибіг чоловік і почав боронити жінку, за що більшовик його важко побив, а за цей час жінка втікла. Більшовик почав шукати її по сусідах та зайшов до Стасюк Параньки, де казав собі дати горілки. Коли жінка відмовила, він витягнув пистоль і почав стріляти за жінкою, яка втікла.

8.12.46 р. в с. Конюхи до госп. Гуриша Василя, в якого був на кватирі учитель Кухар Петро, приїхав з області інспектор і інспекторка з РВНО. Вечером вони понапивались горілки та почали бавитись гранатою, яка їм в руках вибухла та важко поранила всіх трьох. Вони зізнали, що гранату вкинули через вікно до хати "бандьори".

Район Коропець:

26.10.46 р. до с. Бобрівники приїхало кількох більшовиків організувати колгосп. Вони ціл[и]й день скликували та зганяли людей до с/ради на мітінг, одначе з населення ніхто не прийшов, а зігнані втікали, так, що більшовики перед вечером від'їхали з нічим до р-ну.

30.10.46 р. з райцентру Коропець з тюрми відвезли до Чорткова 8-м арештованих. Того ж дня, в приміщенні райфінвідділу відбулись комсомольські збори, на яких були присутні всього 4-ри комсомольці.

6.11.46 р. зі с. Бобрівник покликали до р-ну мельників: Красуляк Михайла, Красуляк Василя і Осадець Степана та там їх арештували, закидаючи допомогу повстанцям.

8.12.46 р. в с. Лядське більшовики арештували голову с/ради Пилипка Миколу. Цього дня перевели стислі ревізії по селі і зрізали з могили хрест.

12.12.46 р. ніччю с. Залісся обступила частина "внутрішни[х] войск мвд" в числі 120 чол. Рано перевели в селі найосновнішу ревізію, підчас якої знайшли три порожник криївки. Одну з них в Каганець Теклі, де була на кватирі учителька-східнячка. Учительку забрали на протокол, одначе, вона нічого про криївку не знала.

По полудні ці самі більшовики перейшли лісом до с. Комарівка, де підчас облави застрілили одного хлопця з 1928 р., який крився перед більшовиками.

13.11.46 р. до с. Лядського ранком прийшло 30 більшовиків та перепровадили ревізії: розшивали стріхи, розвалювали мури, відкидали загати і т. п. Незнайшовши нічого, від'їхали.

13.11.46 р. в с. Нисколизи [Низьколизи] досвідком більшовики зробили облаву на село. Під оборіг заховався повстанець Корч, якого більшовики завважли. Повстанець кинув між більшовиків гранату і сам почав тікати до лісу. По дорозі натрапив на заставу, де від кулеметного вогню зістав вбитий. Від повстанчої гранати було двох більшовиків вбитих і трьох ранених.

3.12.46 р. через с. Лядське переходило 20-ть більшовиків до с. Комарівки. Під селом стрінулись з повстанцями, які почали до них стріляти. Більшовики розбіглися.

5.12.46 р. в с. Бобрівники більшовики зробили засідку, на якій вбили одного повстанця. Підчас перестрілки повстанець вбив 4-ох більшовиків і одного тяжко ранив.

Район Золотий Потік:

2.11.46 р. в с. Костільники більшовики зганяли фіри до ліса. В полудне привели арештовану Катерину Кожинок, яка показала в лісі криївку, де була захована бараболя. Більшовики бараболю і арештовану забрали в р-н.

6.12.46 р. в с. Берем'яни 200 більшовиків зробили облаву. Підчас сильних ревізій познаходили заховане збіжжя і арештували: Лукинів Івана, Шестиняк Василя, Головейку Франку, Іваськів Марію, Оробчук Миколу, Оробчук Михайла.

9.11.46 р. в с. Костільники 400 більшовиків зробили облаву, підчас якої познаходили багато захованого збіжжя і зловили одну дівчину, що крилася.

13.11.46 р. до с. Порхови [Порохова] приїхав голова р-ну, депутат Чубей, провірити чи багато людей записалося в колгосп. Виявилося, що тільки двох чоловік захотіли жити "щасливим життям".

20.11.46 р. в с. Берем'яни більшовики обскочили хату Оробчука Степана, який крився, і зловили його. По 4-р[и]годиннім тортуруванні, не довідавшись нічого, капітан Тарайковський проколов йому багнетом груди, від чого він невдовзі помер.

20.11.46 р. в с. Соколів більшовики арештували Панкевича Степана за те, що він не хотів повнити службу "стрибка".

23.11.46 р. в с. Губин більшовики зловили підпільника Андріїшина Івана. В с/раді сильно його побили, а відтак на мотузці пігнали до району.

24.11.46 р. в сс. Броварі і Новосілка більшовики викрили шайку злодіїв, підчас її ліквідації одного зранили і одного вбили.

0,13/а

* * *

Листівка політвідділу УПА “Не для гада ця принада”
(з фондів ГДА СБУ)

1947

Чортківщина

ВІСТІ З ТЕРЕНУ
(за січень, лютий і березень 1947 р.)

Район Козова:

1.2.1947 р. до гарнізону м. Козови приїхало понад сотню "старших курсантів" (Суворовського училища), в ступенях від лейтенанта до майора. Частина з них розійшлася по селах на охорону виборчих дільниць, а решта залишилась в Козові. По "виборах" частина з них виїхала невідомо куди, а решта залишилися для знищення "бандьорів" і вдержання порядку. Кватирують в школі, а їсти їм носять люди за чергою.

14.2.47 р. в с. Гелєнків [Геленки] в Гринюка Івана хтось вкрав зі стодоли жито снопами. Ранком господар слідом зайшов аж до Козови на подвір'я РО МВД і там побачив свої снопи на санях. Господар зголосити про це начальникові боявся, бо знав, що він також злодій, а вернувши додому розповідав, що енкаведисти – це самі злодії.

27.1.47 р. в с. Ценів, ніччю обступили большевики село і робли сильну ревізію, однак без жодного висліду. Відтак арештували двох мужчин: Чорноуса Миколу і Микитюк Гната, яких по переслуханню пустили. Більшовики були самі старшини, від лейтенанта до майора (курсанти Суворовського училища).

30.1.47 р. в с. Бишки більшовики підчас ревізії в Пирожак Василя забрали 9-ть літрів горілки, а його самого побили.

6.2.47 р. в с. Ценів ніччю, контролюючи в селі варту, уполномочений Халін, завважив наші противиборчі листівки. Це його так розлютило, що він застрілив 50-літнього Красновського Пилипа, який був на варті.

14.2.47 р. до Ценева ніччю приїхало 24 більшовики та через цілу ніч робили засідки, а днем шукали по полю і цвинтарі за криївками. Відтак арештували 4-ох хлопців: Чорноуса Василя, Пташника Миколу, Безвушка Микиту, Суту Гринька, яких по кількох днях звільнили.

27.1.47 р. в с. Вибудів більшовики в числі 120 чол., робили на село облаву. Підчас облави знайшли в Кутного Семена криївку, де

було 7 цнт. збіжжя і 5 цнт. муки. За це арештували господаря та двох його братів Михайла та Ілька.

31.1.47 р. в Бишк[и] з причини всипу Коцюрки Насті і її брата Осипа, більшовики знайшли в Коцюрки Миколи криївку, в якій крилося 3-ох повстанців, а саме: Крук, Морозенко і Володя. На більшовицьку пропозицію, щоби здалися, а буде їм все подароване, повстанці відкрили до більшовиків вогонь з автоматів. Відтак знищили все, що було в криївці, та заспівавши національний гімн, пострілялися власними пистолями. Трупи забрали більшовики до р-ну, господаря арештували, а господарку знищили.

28.1.47 р. в с. Потік ніччю обступили більшовики село та переводили ревізії до 30.1.47 р. По триденній стислій ревізії, від'їхали до Бережан.

27–28.1.47 р. в с. Вимислівка 70 більшовиків робили по селі стислі ревізії. Нічого не знайшовши, арештували дівчину П[он]чко Стефу і від'їхали до Золочівки.

19.1.47 р. в с. Будилів більшовики зі Слобідського гарнізону робили цілий день ревізії, а вечером арештували: Козицького Теодора, Бойка Романа і Терещука Осипа.

12.2.47 р. на хуторі Заберізки, переходячі повстанці стрінулися з більшовиками. В висліді перестрілки зістав ранений рай. пров. Сумний, який по гл[и]бокому снігу не міг відступати. Його окружили більшовики, з яких Сумний вбив ще трьох, а відтак, бачучи безвихідне положення, застрілився сам останнім набоєм. Тіло сл. п. Сумного завезли до Конюх на гарнізон, а також возили по інших селах, щоб люди пізнавали.

Район Бережани:

2.1.47 р. в с. Шибалин, до хати, де закватирувало 3-ох повстанців прийшло кількох більшовиків з начальником стрибків Головацьким Павлом. Повстанці вбили ст. сержанта Анікієва, ранили Головацького, а самі вийшли ціло. Родина Старки Павла, де вони кватирували, втікла, а господарку більшовики зліквідували.

15.1.47 р. до с. Комарівка приїхало 25-ть більшовиків. Вони за[в]важили, переходячого, підпільника Білика Івана – Залізняка. За підпільником почали більшовики стріляти і важко його ранили. Раненого забрали до Бережан, де він вкоротці помер.

11.1.47 р. в с. Вербів, до одної хати, де було двох більшовиків, підходив підпільник Степ. На крик більшовика: "Кто йдьот",

підпільник почав тікати. Більшовик чергами з автомата вбив його на городі.

21.1.47 р. в с. Лапшин, около 300 більшовиків зробило облаву. Підчас облави придержали около 40 східняків, що ходили за хлібом і арештували 12-літню дівчинку Лисунчик Марусю, в якої знайшли революційну пісню. В облаві на село брали участь переважно самі старшини: лейтенанти, капітани, майори, а навіть підполковники. Б[а]гато з них було старшого віку від 35–40 років. По облаві говорили, що: "Лапшин вміє ховати бандьорів, бо шукали самі офіцери і нічого не знайшли". Інші говорили: "Ми знаємо, що ми вам вже надокучили та це вже довше не потягне як ще рік, бо народ хвилюється. В нас панів нема, а є тільки такі, що мають больші пуза".

24.1.47 р. в лісі б. с. Жуків більшовики знайшли дві криївки. В одній було двох мужчин і дві жінки, в другій книжки і папір до писання. Заскочені в криївці пострілялися. Тіла побитих витягли та повезли в напрямі Львова.

25.1.47 р. на полі між сс. Жуків і Дрищів, більшовики знайшли криївку, в якій було 3-ох повстанців. Заскочені повстанці пострілялися самі.

30.1.47 р. в Нараєві більшовики вбили двох підпільників, а одного зранили і зловили живим.

Район Золотники:

7.1.47 р. до с. Котузів прийшло на засідку 20-ть більшовиків з начальником мвд Фуркалом. Вони розділились на дві групи, зайшли в село з двох кінців. В 7-й год. вечером 6-ть більшовиків переїхало саньми через село в напрямі р-ну, вдаючи, що виїхали всі, а решта, замасковані в білі халати, поробили засідки. На засідку натрапило двох повстанців, по яких більшовики відкрили вогонь, одначе, повстанцям вдалося втічи. Роблячи погоню за повстанцями, більшовики в багатьох хатах перевели стислу ревізію та здержували всіх переходячих дорогою, з яких побили голову кооперативи Ярослава Гуменюка і розбили голову Синьків [Сеньків] Михайлові.

26.1.47 р. в с. Котузів більшовики зробили засідку. В цей час надійшло трьох школярів, по яких більшовики відкрили вогонь. Одного з них Пастух Михайла більшовики вбили, а: Пастуха Осипа, Пастух Федя і Сеньків Степана зловили і забрали в р-н. Трупа вбитого хлопчини також забрали в р-н, говорячи, що вбили "бандьору".

10.1.47 р. до с. Бенева приїхав, перебраний по цивільному, начальник мвд. Він ходив вечером по хатах та говорив, що збирає гроші на плащі для повстанців. При вході до хати здоровив: “Слава Україні!”. Однак нікого не вдалося йому спровокувати.

11.1.47 р. цей сам начальник кликав на протокол Юрків Антона і дівчину Колессу Марусю. Юркового питав, де його син і щоби за три дні зголосився, а дівчині доказував, що син Юркового Антона, що зараз скривається, ходить до неї і вона повинна знати, де він перебуває. Коли вона заперечувала цьому, її сильно побив, а відтак звільнив. Підчас допиту хотів її знасилувати.

16.2.47 р. до с. Богатковець приїхало 30-ть більшовиків з полковником Грищенком і підполковником (прізвище незнане) та провокатором “Бурлакою”. Вони закватирували в селі, а ніччю долучили до них гарнізони з таких місцевостей: Струсова, Микулинець, Кізлова, Козови, Бережан, Підгаєць і Золотник. Рано під командою полк. Грищенка робили стислі ревізії по селі і на хуторах. Підчас облави арештували людей: Пронишин Анну, Василишин Славку, Якимець Магду, Чикиту Настю і інш. Їх через два дні протоколували, а відтак відпустили домів.

20.2.47 р. в с. Іщків [Ішків] більшовики підчас облави арештували дві дівчині: Самош Марусю і Штойку Марусю, яких забрали в р-н, а опісля в Тернопіль на слідство.

30.1.47 р. в с. Соколів повстанці застрілили уповноваженого с. Бен[е]ви, який вертав з р-ну. З ним разом їхали: учителька (східнячка) і медсестра того ж села. Їх більшовики арештували, добре побили та по кількох дня звільнили.

5.2.47 р. в с. Соколів, секретар с/ради Півторак Маріян та голова с/ради Пастухевич Осип, підпо[ї]ли капітана – начальника гарнізону, що був призначений на час “виборів”. По дорозі, коли його відвозили на кватиру, секретар витягнув пистоль від капітана, застрілив його, а сам втік. Голова с/ради спанікований завіз вбитого на гарнізон. Коли більшовики притиснули голову, він зізнав, хто вбив капітана. Більшовики цього голову арештували та сконфіскували його майно. Також арештували матір і брата Півторака, яких за три дні випустили.

10.2.47 р. в с. Михайлівка, вечером більшовики обскочили хату Гречкосія Василя, в якій було 4-ох повстанців. Повстанці відкрили вогонь по більшовиках, вбили трьох більшовиків і без втрат відступили. Родина Гречкосія Василя втікла, а господарку більшовики зліквідували.

22.1.47 р. в с. Сапова, в хаті Боднаря більшовики переодили ревізію. В цього господаря на стриху кватирувало двох повстанців. Коли більшовик виліз на стрих шукати, повстанці його вбили. Інші більшовики повтікали, а повстанці, без втрат, відійшли.

7.2.47 р. в Вишнівчику, вечером, більшовики зловили одного хлопця, коли він розліплював противиборчі кличі. На допитах він всипав ще 11-ть хлопців, що також розліплювали летючки. Більшовики всіх поарештували, при чому зробили сильні ревізі по їх господарствах. Підчас ревізії знайшли 1 кулемет, 1 автомат і 12 гранат. Всіх арештованих, мимо сильного морозу, босих і лише в підштанцях і сорочка[х] водили на слідство та сильно тортурували. По довгім слідстві 6-ох звільнили, а 5-ох забрали до Тернополя. Всі ці хлопці зі с. Вишнівчика. Вони всипали бухгалтера райспоживспілки Дідуника Богдана зі села Михайлівки, ур. 1928 р., якого більшовики арештували. При арештованім знайшли противиборчі кличі, летючки та "Заклики до молоді, що живе легально". Арештованого три дні тортурували, а день перед "виборами" і в самі "вибори" ранком водили босого, в підштанцях і сорочці по вулицях райцентру, щоб застрашити людей. Третього дня начальник РО МВД Фуркало забрав його на протокол та по довгій прозьбі, коли цей не хотів до нічого признатися, Фуркало звернувся до Богдана: "Надумайся, а я зараз верну" – сказав та вийшов на двір.

В кімнаті, де переводилося слідство стояв автомат. Богдан взяв його і рішив помститись за ці надлюдські муки, які йому заподіяли кати, а коли не буде виходу – вмерти чесно, а не зрадити. І коли начальник вертався в кімнату, Богдан сипнув йому чергу з автомата в живіт, та ранив в плече судію, який йшов позаду Фуркала. Використовуючи замішання, Богдан вискочив з автоматом надвір і почав втікати, не завваживши, як йому з автомата випав кружок. Кватируючий гарнізон розпочав погоню. Він, не маючи чим відстрілюватися, паде важко ранений від більшовицьких куль та вкоротці вмирає. Важкораненого Фуркала, більшовики негайно відставили до лічниці в Чортків, однак, він по дорозі помер.

Район Підгайці:

25.2.47 р. в с. Лиса повстанці зліквідували слідчого РО МВД, який переїзджав в цивільному убранні, тільки з пистолем і гранатами.

15.1.47 р. в с. Новосілка, на хуторі Ригайлиха, більшовики зробили засідку на яку попав повстанець Хоптій Гриць – Чорт і тут паде від більшовицьких куль.

30.1.47 р. в Старому-місті [Старе Місто], вечером, більшовики зробили засідку, на яку попало 4-ох повстанців. В висліді перестрілки впав один повстанець – Голіят Гриць зі с. Лисої.

17.1.47 р. зі с. Галич, з криївки втік сексот, фінагент, зі с. Голгіч [Голгоча], Федчишин Іван. Більшовики цим сексотом заопікувались та дали його до шпиталю. Дня 22.1.47 р. двох повстанців перебрались в рускі уніформи і в шпиталі його застрілили. Це викликало великий респект між населенням, а страх між всякими "юдами", бо від "бандьори" нема де сховатися таким.

22.1.47 р. в Старому-місті, 20-ть більшовиків перевели сильну ревізію в кількох господарствах, підчас якої знайшли криївку, де було двох повстанців. Повстанці в криївці пострілялися.

23.1.47. в с. Загайці, більшовики з причини провокації, окружили хату, де кватирувало двох повстанців – Дон і Степ. Повстанці, відстрілючись, вбили одного більшовика, а відтак самі пострілялися.

Травень 1947 р.

0,13/А

* * *

Тернопільщина

Січень 1947 р.

ВІСТІ З ТЕРЕНУ

В КРАЇНІ СОЦІАЛІЗМУ

Р-н: Козлів

Дня, 18.1.1947 р. в с. Слобідці 6-ох емведистів зайшли до Шимкова Петра, якому приказали закрити вікна і засвітити лампу. В хаті сиділи тихонько, наслухуючи, чи де не гавкають собаки. Опісля сказали дати собі горілки та закуску. Один з большевиків побачив під ліжком валізку, непомітно її забрав та вийшов надвір. Господиня побачила большевика з її валізкою, почала кричати: "Рабунок!". Бандити змушені були вийти з хати, але валізки не

віддали. Ще до ранку вони вештались по селі, опісля від'їхали до району.

Р-н: Підволочиська

Дня, 1.1.1947 р. в с. Богданівці уповноважені по контингенті Химальскі і Садома ограбили господаря Палія Миколу, сина Теодора, за те, що не здав всіх бараболь. Забрали муку, пшеницю і кілька овечих скір. (Палій бараболі возив, тільки, що на приймальному пункті не хотіли приняти, бо були дрібні).

СОВЄТСЬКА ДЕМОКРАТІЯ

Р-н: Зборів

Дня, 18.1.1947 р. до с. Богданівки на станицю істребків зайшов один большевик з р-ну, який разом з істребками, як провокативна група, пішов до с. Осташовець. Під маскою українських повстанців вони заходили до хат, просили їсти та хотіли організувати деякі речі з убрання. Хто не хотів дати, тому грозили розстрілом. Бандитам не вдалося взяти підступом нікого. Їх скоро населення виявило та відповідно до них поставилось.

Р-н: Скалат

Дня, 19.1.1947 р. в с. Поплавах ніччю до села прийшло трьох большевиків. Ходили попід хати, стукали до вікон і при цьому говорили по-українськи. Казали, що вони повстанці і хочуть заквартирувати. Так вони ходили до третьої години досвідку і ніхто не впустив їх до хати. О 4-ій годині зайшли під вікно до голови земгромади Барановського Василя, почали стукати і просити, щоб пустив їх до хати, мовляв, що це свої – повстанці. Одначе господар не впустив їх, бо відразу зорієнтувався, що це большевики.

Напасники, недоговорившись по-доброму, виломали двері і з криком: "Чи ти українець, чи кацаб [кацап], чому не хочеш своїх людей впускати до хати!?" – ввійшли до хати. Господар встав, засвітив лампу і вже при світлі пізнав одного з бандитів, який не раз приходив до с. Поплав з о/у ВВ МВД Малофеєвим. По хвилині господар запитав: "Чого ви хочете, чого нападаєте на мене?". Вони відповіли, що хочуть солонини і горілки. Господар дав їм

тільки солонини, бо горілки не мав. Опісля їх запитав: "Хто вас до мене прислав, Малофеєв, чи хтось другий, бо одного з вас я бачив нераз з Малофеєвим в нашому селі?". Цей большевик спочатку відпирався, що це не він, а потім засміявся і сказав: "Я хотів тебе провірити, чи ти впустиш бандерівців до хати і, чи вони до тебе заходять". Опісля бандити, погрозивши, щоби нікому про це не говорив, відійшли до р-ну.

Дня, 25.1.1947 р. о годині 10-ій ранку до с. Колодіївки приїхав депутат до Верховної Ради УССР Дружинін, перший секретар райкомпартії Карагіна, другий секретар райкомпартії Гудовнік, голова райвиконкому Майстеренко, нач. РО МГБ Молостов і 10 гарнізонників. Зайшли вони до будинку с/ради і Майстеренко приказав голові с/ради скликати населення на збори до клубу. Він дуже сердився на голову, що до цеї пори ще не зійшлися на збори. (Він йому телефонував ще тому три години, що до села приїде депутат і населення повинно вже бути зібране на привитання його). На зборах говорилося про вибори до Верховної Ради УССР. Наприкінці взяв слово Гудовнік і завзивав, щоб всі люди йшли голосувати, щоби не слухали бандерівців і не читали їхніх антивиборчих листівок, бо це є брехня. В 2–гій год. пополудні від'їхали вони до району.

Р-н: Підволочиська

Дня, 10.1.1947 р. в с. Богданівці органи РО МГБ арештували слідуючих осіб: Голуб Марію, Чабан Марію, Савку Івана, Карпінка Степана, Загибайло Михайла, Козія Степана і Пен[ц]арського Михайла.

Р-н: Нове Село

Дня, 4.1.1947 р. до с. Скорик приїхали: суддя Власов, упов. райвиконкому Лисакова і чотирьох емведистів. Зайшли до будинку с/ради, полагодили невідомі справи, а опісля переводили збори в справі виборів. Закликували селян йти голосувати, а не слухати пропаганди українсько-німецьких націоналістів. Після зборів, пообідавши в Лемика Дмитра, від'їхали до р-ну.

В днях від 3–10 січня 1947 р. в с. Гнилицях Великих большевики перевдили щоденні акції та засідки. Майже кожного дня і ночі РО МВД робили ревізії на хуторах: Ліщина, Пасіка і Вірля. В селі арештували людей, на котрих ще мають давні всипи.

Дня, 21.1.1947 р. до с. Скорик приїхала уповноважена Лисакова. Зайшла до будинку с/ради, а потім перевела збори, на яких говорила, щоб до виборів селяни здали всей контингент і йшли голосувати, але з чистою совістю перед державою. Того дня забирали демобілізованих з 1921 по 1923 років до р-ну, подавали їм кріси і вислали в село як самооборону на час виборів.

Дня, 28.1.1947 р. до с. Клебанівки приїхав уповмінзагу по цьому ж р-ні Зарічний, зайшов до Маслюка Данила, де і заночував. Цього вечора емведисти з істребком Дорошем пішли до Шурина Дмитра і під маскою українських повстанців випитували його про голову і секретаря с/ради. Господар не зорієнтувався, відповів, що то комуністи і дуже погано ставляться до людей. Після того емведисти себе здемаскували, почали господаря бити і з ним вже приарештованим від'їхали до р-ну.

Р-н: Збараж

Дня, 19.1.1947 р. до с. Луб'янок В.[ищих] прибув уповноважений з райвиконкому Топор з участковим Безухом і арештував Гаврилюка Миколу. Після того відійшли до с. Луб'янок Н[ижчих].

Дня, 21.1.1947 р. до цього ж села приїхав уповноважений з райвиконкому Топор та ще з одним большевиком, перевели збори, присвячені підготовці до виборів. При цьому назначили 20 осіб, які мали їхати слідуючого дня до р-ну на передвиборчі збори.

НАРОД БОРЕТЬСЯ

Р-н: Микулинці

Дня, 21.1.1947 р. в с. Ладичині большевики зігнали [л]юдей на мітинг, на якому виступав нач. фінвідділу Шестаков і якийсь представник з Києва (так його представив згаданий начальник). Цей представник в своїому докладі говорив про вибори, а коли згадав про колгосп, присутні, виявляючи своє незадоволення, зробили шум, шушукання, тупіт ногами, крики і т. п., а багато опустило приміщення і повиходило надвір. Промовець звернув зараз на іншу тему й цим врятував ситуацію.

Р-н: Нове Село

Большевицькі акції не припиняються. На хуторі Вірля большевики, побачивши двох повстанців, відкрили по них вогонь, що

змусило перших відступити на хутір Ліщина. Коли підходили під хати, на них почав стріляти емведист, що стояв під хатою. В той час в хаті спало 7-ох емведистів, що вчувши стріли, поховалися попід ліжка, думаючи, що то на них є наскок зі сторони повстанців. Спаніковані большевики втікли аж на хутір Шили, залишаючи в хаті пістоль, автомат і кулемета. Ці речі забрали аж слідуючого дня ранком, переводячи заразом на цих хуторах ревізії. Відповідальний за цю операцію о/у РО МВД лейт. Прокопець тоді ж висловився: "Коли б мені дозволили, то я ту Україну спалив би за два дні".

Р-н: Підволочиська

Дня, 8.1.1947 р. до с. Рожиськ приїхав нач. істребків зі села Оріхівця Горошков враз з істребками. Хотів провести збори, але з людей ніхто не прийшов. Після того зайшов він до одної хати, щоб наїстися. Жінка йому відмовила, кажучи, що не має. Горошков обурений вийшов з хати і проклинаючи сказав: "от народ, бандітам дає їсти, а нам не має".

Р-н: Збараж

Дня, 31.1.1947 р. до с. Заруддя прибув участковий зі села Стриївки, якийсь невідомий лейт. та двох істребків. До приміщення с/ради завізвали 16 молодих хлопців і хотіли їх втягнути до істребітельного баталіону. Хлопці відмовилися від цього, тільки колишній участковий Генгало заявив свою згідність з тим. Змісця зістав знова призначений участковим. Большевики з невдачею від'їхали до р-ну. За кілька днів повстанці зловили участкового Генгала і повісили на публичному місці. Внаслідок того большевики робили через два тижні засідки в цьому селі, які однак пройшли без бажаних для них результатів.

ГЕРОЇКА УКРАЇНИ

Р-н: Нове Село

На хуторах, біля с. Гниличок М.[алих], большевики застали в хаті двох повстанців, які привітали їх автоматним вогнем і відразу вбили одного большевика. В зав'язаній стрілянині зістав вбитий один повстанець, а другий, відбиваючись, ранив ще одного большевика і ціло відступив.

* * *

Тернопільщина

Лютий 1947 р.

ВІСТІ З ТЕРЕНУ

В КРАЇНІ СОЦІАЛІЗМУ

Р-н: Козлів

Дня, 11.2.1947 р. в с. Довжанці в хаті, призначеній для подорожних, ночувало 20 прошаків зі СУЗ. До них зайшов істребок Салій Василь, який неправно зібрав від них по 20 крб. від особи за користування хатою. Він прогнав дві жінки, які не мали грошей це оплатити.

Р-н: Нове Село

Дня, 3.2.1947 р. до с. Скорик приїхав суддя Власов. Вже після полудня зайшов до Довгого Степана за саньми, щоби відвезти до р-ну харчі, які назбирав для себе в селі.

Р-н: Збараж

Дня, 27.2.1947 р. до с. Кійданець [Киданці] прибув участковий села Максимівки Горбулько з кількома істребками, забрали збіжжя у погибшого від большевиків Білинського Михайла і від'їхали до участка. Того самого дня приїхало на чотирьох підводах до 9 большевиків і рабували все майно вищезгаданого.

ГОЛОД

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Через залізнодорожну станцію В.[еликі] Борки одного дня (12.2.1947 р.) приїхало 6000 голодуючих. Це лише частина, бо очевидець мав змогу перечислити тільки два транспорти. Заокруглено, в місяцях, осінь – зима, село, яке було близько залізнодорожної станції чи десь при шосе, кожного дня відвідувало від 150 до 200 голодних; село, подальше від головних доріг і станції, від 50 до 100 прошаків.

Р-н: Нове Село

Населення зі СУЗ щоденно ходить по селах, просить або купує чи вимінює за речі хліб. Тих людей так багато, що в деяких селах переважають місцеве населення. Голі, голодні часто замерзають на полях. Під с. Скориками люди знайшли трьох трупів, що замерзли. По одінню впізнали прошаків зі СУЗ.

В с. В.[еликих] Гнилицях повісився молодий хлопець зі СУЗ тому, що не мав що їсти і де переночувати.

СОВЄТСЬКА ДЕМОКРАТІЯ

Р-н: Заложці

Дня, 17.2.1947 р. до с. Гарбузова в 8-ій год. ранку приїхав з р-ну суддя Брюхонда з кількома большевиками та припоручив голові с/ради скликати людей на збори. Коли люди не сходилися, він приказав стягнути їх силою. На зборах агітував селян вписуватися до колгоспу. Однак, побачивши, що селяни мовчать, і ніхто не подає заяви, Брюхонда вдається до другого способу. Після закінчення покликає кожного господаря зокрема і пропонує йому вписатися до колгоспу. Хто відмовлявся, тому грозив конфіскатою майна, тюрмою, вивозом на Сибір і т. ін. Так повторялось щодня. Вкінці, дня 20.2.1947 року рано прибув Заложцівський гарнізон В[В] МВД в числі 15 чол. і, здійснюючи свої погрози, арештували: Винярського Тимка, Чеха Василя, Мельника Ізидора і ще дві дівчини за те, що ніби то вони підпалили стодолу, яка була призначена на колгосп. Арештованих відставлено до р-ну, де вони просиділи 5 днів. За той час большевики позганяли до с/ради інших громадян і примушували їх вписуватись до колгоспу. По двох тижнях страшного терору вдалося большевикам втягнути 110 господарів до колгоспу.

Р-н: Скалат

Дня, 7.2.1947 р. до с. Поплав приїхав другий секретар райкомпартії Гудовнік і упов. з райвиконкому Орлов, приказали скликати десятників і з ними перевели бесіду. Після того післали їх в село скликати людей на збори. На зборах, якими проводив Гудовнік, говорили про вибори до Верховної Ради УССР. Наприкінці закликали населення йти голосувати , а не слухати бандерівців

і їхньої “брехні”, бо то “зрадники” українського народу; їх багато вже немає, а ті що остались, позалазили по схронах і виписують “брехливі” листівки. В 2-гій год. пополудні від’їхали до р-ну.

Дня, 10.2.1947 р. до с. Полупанівки приїхали перший секретар райкомпартії Карагіна і упов. райвиконкому Забуцький. Зайшли до будинку с/ради, перевели з десятниками бесіду, потім післали їх в село скликати людей на збори. На зборах говорили про організацію колгоспу і намагалися до нього втягнути населення, однак воно сприйняло це мовчки. Відпоручники району почали кричати до людей: “ви тому не хочете писатися до колгоспу, бо надієтеся на Америку! Шкода вашого чекання, війни і так не буде, а Радянський Союз є і буде!”. Після зборів вони від’їхали до р-ну.

Р-н: Микулинці

Дня, 19.2.1947 р. в с. Острові бандити ограбили Дзюбановського Михайла в якого забрали муку, збіжжя та інші речі. Згадані бандити рекрутуються з т. зв. довірених ліц рад. влади, тим самим можуть свобідно ніччю ходити по селі.

Цеї ж самої ночі в с. [Великій] Березовиці бійці залізнодорожного гарнізону ограбили Сірант Марію, Стешина Ілька, Тарапату Василя, Кручового Романа, в яких забрали: муку, крупи, сало, вбрання. Грабежі такі переводять ніччю зі зброєю в руках. Господарі робили заходи до влади, але це їм нічого не помогло.

Р-н: Нове Село

Дня, 3.2.1947 р. до с. Клебанівки приїхали большевики і переводили ревізії в слідуючих господарів: Лисого Петра, Косовського Йосифа і Станишина Омеляна. Після скінчення цього о/у РО МГБ старш. лейт. Зябліцов арештував тих господарів і забрав до р-ну.

Ніччю, з 8 на 9.2.1947 р. гарнізонники Ланівецького р-ну робили засідку на хуторі біля с. Коржковець, Новосільського р-ну. Досвітком, забравши в одного хуторянина шість пар чобіт, відійшли до Вишгородка.

Дня, 9.2.1947 р. в с. Верещаках істребки і бійці В[В] МВД ранком ходили по хатах і гонили людей до голосування. У виборчій дільниці були представники р-ну і охорона, зложена з бійців військ МВД. О 9-ій год. ранку на контролю виборів приїхав нач. РО МВД стар. лейт. Іонов і голова райвиконкому Слободян.

Дня, 9.2.1947 р. в с. Думанинці[185] вже досвітком від першої години бійці ходили попід хати і виганяли населення до голосування, що проходило під наглядом уповноважених р-ну і бійці В[В] МВД.

Р-н: Збараж

Дня, 10.2.1947 р. до с. Заруддя прибув лейт. МВД Півоваров, арештував Брегіна Андрія і від'їхав з ним до р-ну. Причина його арештування покищо не відома.

Дня, 17.2.1947 р до с. В.[ищих] Луб'янок прибув учасковий Безух з кількома істребками і перевів ревізію в Парія Олекси. Прицьому зловив дезертира істребітельного баталіону Кічана Пилипа. Арештувавши його і господаря, від'їхав на свій участок.

Р-н: Підволочиська

Дня, 1.2.1947 р. в с. Качанівці большевики арештували Шаварина Матвія, за те, що він сказав, що кандидат в депутати до Верховної Ради УССР є жидом. Арештованого відвезли до РО МГБ.

Дня, 3.2.1947 р. до райцентру прибуло військо на охорону виборів. Частина – з с. Товстого, Гримайлівського р-ну, другі – зі Збаразького р-ну. На час виборів заангажували також частину працівників адміністрації, котру озброїли і розділили по селах охороняти виборчі дільниці.

Цього ж самого дня в с. Качанівці малювали на будинках лозунги на честь виборів до Верховної Ради УССР. Коли господар Козіброда Василь побачив біля свого будинку затруднену в цій роботі учительку, спитав пощо вона це малює і висловив своє бажання залишити цю роботу. Учителька заперестала це і сейчас зголосила рай. прокуророві, що саме був прибув до села. Господаря за його поступ вкарали 10-дневним квартируванням війська на його господарстві.

Дня, 9.2.1947 р. в с. Качанівці, від 2-ої год. досвітку, десятники ходили попід хати і заганяли людей до голосування. Населення почало сходитися допіру около 6-ої год. ранку. Виборець, прийшовши під дільницю, перш за все звернув увагу на двох військових, що стояли біля дільниці і її вартували.Опісля, як увійшов до середини, стрінув там істребка, котрий спрямовував голосуючих до призначеної кімнати. Ввійшовши до першої кімнати

[185] Хут. Доманинка тепер в складі с. Бережанка Лановецького р-ну.

побачив на столі кулемета, спрямованого на двері, кудою входили виборці. Тут зараз брав його порадщик і вів до стола, де мав зареєструватися. Відтак другий порадщик спрямовув до сусіднього стола, де давали виборчі б'юлетені. Потім третій провадив до самої урни. Порадщики були самі руські. Виборець Дудик Михайло, коли зайшов до кабіни, застав там бійця з гарнізону, котрий будь-то-би там спав. Крім того кабіна була заслонена тільки до половини. Коло години 3-ої пополудні упов. райвиконкому Приймак казав підчислити листу, щоб переконатися, скільки ще не голосувало. Оказалось, що ще не переголосувало около 160 чол. Тоді Приймак сказав відчислити таку саму скількість б'юлетенів і зложити їх так, як мається кидати до урни. Тоді покликав до дільниці чоловіка, котрий був на дижурстві з кіньми і с[к]азав йому їхати до певної хати, звідкіля ніщо не винеслося б, і там кинути ці б'юлетені до малої скринки. (Дав йому скрин[ь]ку і б'юлетені). Крім того сказав: "но, тільки вважай, якби бракнув один голос, або коли б хто довідався про це, що ми робимо".

Перед тим, як мали відвозити урну, то заявили, що її відвезуть до Скалата. Коли вже урна була на санях, то допіру сказали візникам їхати в сторону Підволочиськ. Після закінчення виборів в клубі відбулися танці.

Ніччю, з 9 на 10.2.1947 р. в цьому ж селі в Стодухова (директор спиртзаводу) був упов. Приймак, нач. охорони спиртзаводу Резьнік і ще кількох незнаних осіб. Відбувалася тут забава. Коли вже були підпиті, котромусь прислухалося, що до вікна хтось стукає. Перелякані почали через вікна стріляти, думаючи, що то повстанці.

Дня, 19.2.1947 р. до с. Іванівки прибули майже всі чільні представники районної адміністрації, а головно органів РО МГБ і РО МВД. Забрали трупа Єлфимова і арештували таких людей: Туркота Михайла, Туркота Григорія, Міняйла Миколу, Гудь Настю, Величука Дмитра, Величука Ілія і голову с/ради Шевця Івана, якого відразу відвезли до Тернополя.

НАРОД БОРЕТЬСЯ

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 26.2.1947 р. в с. Ходачкові М.[алому] 20 большевиків зігнали людей до с/ради і вимагали, щоб вписувалися до колгоспу.

Около 30 господарів були придержаних два дні, але ніхто зі селян заяви не підписав.

Р-н: Микулинці

Дня, 5.2.1947 р. в с. [Великій] Березовиці заст. нач. РО МГБ Шовнін, користаючи з неприсутності чоловіка молодої господині Процюк Юлії та, вдаючи п'яного, намагався її знасилувати. Жінка наробила крику, так що вчув її чоловік і прибіг на її оборону, роззброїв згаданого та віддав його на місцевий гарнізон залізнодорожного МВД, звідкіля його зараз відпустили.

Дня, 16.2.1947 р. в с. Острові після відправи богослуження православний священик (прізвище невідоме) почав агітувати селян за вступ до колгоспу. Із присутніх хтось відізвався: "як хочете, отче, [т]о пишіться самі до колгоспу, а в церкві не агітуйте!".

Р-н: Заложці

В днях, від 15–24.2.1947 р. в с. Перепельниках большевики Щедрін та Розумний при помочі кількох емведистів організували колгосп. Селяни, щоб не стрічатися з ними, втікали на сусідні села й большевикам не вдалося заложити колгоспу.

Дня, 26.2.1947 р. в с. Перепельниках большевики з р-ну при помочі місцевого гарнізону В[В] МВД забирали в селян все збіжжя. Грабуючи говорили, що хто впишеться до колгоспу, тому звернуть збіжжя. Однак на це ніхто не погодився і большевики зграбували в селян 140 ц збіжжя.

В днях від 11–20.2.1947 р. в с. Загір'я був сильний натиск на колективізацію, яким керував уповмінзагу по цьому р-ні Довгаль. Терор відносно населення був такий страшний, що люди сходили з ума. Дня, 20.2.1947 р. до господаря Рижовського Іллі зайшов Довгаль з большевиками і хотів йому сконфіскувати майно, та змісця забирати за те, що згаданий господар не підписав заяви до колгоспу. В моменті, коли большевики розпочали свою грабіж, Рижовський Ілля кинувся до Довгаля та почав його кусати зубами. Інші большевики забрали обидвох до р-ну. Р[и]жовський Ілля зійшов з ума. Його відвезли до лічниці у Львові. Подібна доля стрінула ще п'ять осіб з цього села, що спричинив страшний терор та нелюдська грабіж. Їх всіх відвезли до лічниці у Львові. Цей сам Довгаль зайшов ще тоді до Ярмуш Григорія і заявив: "Пишися

до колгоспу, бо як ні, то зараз розбираю хату, а ти тоді йди собі куди хочеш". Господар заяви не підписав.

Р-н: Підволочиська

Дня, 18.2.1947 р. повстанці застрілили участкового інспектора фінвідділу Єлфимова і активного комсомольця Вовну Андрія. Обидва ходили зі зброєю. Це мало місце в с. Іванівці. Крім того провірили, а потім відпустили шофера з Підволочиськ Куліша Володимира (українець, з Харківської обл.). Того зараз з Підволочиськ кудись перенесли.

Р-н: Скалат

Дня, 20.2.1947 р. до с. Поплав приїхав голова райвиконкому Майстеренко і другий секретар райкомпартії Гудовнік. Зайшли до приміщення с/ради, приказали скликати десятників і перевели з ними нараду. Опісля післали їх в село скликати людей на збори. На них говорили про життя в колгоспі і намагалися всіма силами його зав'язати. Населення попросту висміяло їх з цього. Нпр., одна переселенка сказала їм, що до колгоспу ще не приготована йти, бо немає ще вшитої торби. Цю жінку відразу арештував Майстеренко, і разом з нею від'їхали до р-ну. Цю жінку держали в РО МГБ 10 днів, а потім випустили. Зараз слідуючого дня вона зі своєю родиною кудись виїхала.

ГЕРОЇКА УКРАЇНИ

Р-н: Збараж

Дня, 24.2.1947 р. до с. Кійданець прибув ст. о/у РО МГБ майор Канаєв з 9-ма бійцями і кликав до будинку с/ради на переслухання кількох осіб. Коло 2-ої год. пополудні окружили вони одно господарство, де квартирувало трьох повстанців. Розгорівся короткий бій, в якому згинуло двох повстанців і місцевий господар Білинський Михайло. Третій повстанець, легко ранений, врятувався живим. Большевики забрали трупів і від'їхали до р-ну.

* * *

Тернопільщина Березень 1947 р.

ВІСТІ З ТЕРЕНУ

В КРАЇНІ СОЦІАЛІЗМУ

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

В дянх від 29–31.3.1947 р. в с. Козівці перебували уповноважені по збиранні контингенту і при помочі гарнізону В[В] МВД з с. Скоморох зібрали 140 ц збіжжя та, за нездачу контингенту м'яса, сконфіскували корови в Горбиша Михайла і в Петрик Анни.

Р-н: Скалат

Дня, 8.3.1947 р. до с. Колодіївки приїхав голова райвиконкому Майстеренко і II-ий секр. райкомпартії Гудовнік, зайшли до будинку с/ради і там покликали заможніших господарів і змушували їх писатися до колгоспу. Однак з них ніхто не вписався. Тоді Майстеренко наложив на них додатковий контингент від 2–5 ц збіжжя від кожнього і приказав їм, щоби до трьох днів то збіжжя здали, або, щоб внесли заяву до колгоспу.

Дня, 12.3.1947 р. до цього ж села приїхав нач. фінвідділу Поляков, зайшов до будинку с/ради і разом з секретарем с/ради ходив по тих господарах, на котрих Майстеренко наложив додатковий контингент. Провіряв також квитки здачі контингенту м'яса. В тих, котрі не здали контингенту, забирав муку, крупи, насіння, а навіть худобу. Вечором все майно забрано до р-ну, а худобу приказав завести до місцевого радгоспу.

Дня, 26.3.1947 р. до с. Новосілки приїхав упов. райкомпартії Хутін і бувший прокурор Михальченко, зайшли до с/ради і покликали там деяких господарів. Хотіли, щоби вони писалися до колгоспу. На тих, котрі ставили опір, накладали по два до чотири центнери додаткового контингенту і говорили їм: "заяву до колгоспу, або до 3-ох днів здати це збіжжя".

Дня, 26.3.1947 р. до с. Ст.[арого] Скалата приїхав упов. з райвиконкому Король, зайшов до с/ради і покликав заможніших господарів, і примушував писатися до колгоспу. Понакладав на них, як додатковий контингент, по 2–4 ц збіжжя. На їхнє прохання, що не в силі це здати, відповів, щоб за 1 ц збіжжя зложити по 3000 крб., або внести заяву до колгоспу.

Дня, 29.3.1947 р. до с. Новосілки приїхав упов. райкомпартії Хутін і бувший прокурор Михальченко. Зайшли до будинку с/ради, а потім з головою с/ради ходили по тих господарях, на котрих наложили додатковий контингент. Хто не здав збіжжя, або не вніс заяви до колгоспу, в того забирали муку, крупи, насіння, а навіть худобу. Майно забрали до р-ну, а худобу позганяли на подвір'я спиртзаводу і віддали це під охорону істребків.

Дня, 29.3.1947 р. до с. Ст.[арого] Скалата приїхав упов. райвиконкому Король, зайшов до с/ради, взяв двох десятників і ходив по тих господарях на яких був наложений додатковий контингент. Господарі замість збіжжя давали гроші.

Р-н: Нове Село

Дня, 3.3.1947 р. до с. Паньковець [Пеньківці] приїхав уповмінзагу по цьому р-ні Лісіцін і 6 бійців В[В] МВД. Шукали в селі за збіжжям. В Петрушинського Олекси знайшли 100 кг. жита, а в Дарії Войцещук 100 кг. ячменю. Все це забрали до р-ну.

Дня, 17.3.1947 р. до с. Скорик приїхав 1-ий секр. Власов, заст. голови райвиконкому Щупа, упов. райкомпартії Лисакова і 4-ох емведистів. Зайшли до с/ради і провіряли поставку молока та м'яса. Після того заночували. В хаті, де ночував Щупа емведисти забрали господареві самогон. Господар звернув їм на те увагу, у висліді чого Щупа пішов до с/ради провірити чи цей господар здав ввесь контингент молока. Вдійсності цей господар вже був здав більшу частину контингенту молока. Однак Щупа приказав йому до 9-ьох днів здати вповності контингент молока з цілого року, бо в противному разі грозитиме йому засудження.

Дня, 27.3.1947 р. до с. Клебанівки приїхав лейт. МГБ Клецко Василь з 5-ма бійцями. Вони перевели ревізію в Гуриша Степана, Греха Степана, Гручмана Михайла, Формагон і Млинка Івана. В час ревізії лейт. Клецко забрав дитячу колиску і 50 кг муки. Помимо прохань власників, не віддав цього і від'їхав до р-ну.

ГОЛОД

Р-н: Микулинці

Дня, 7.3.1947 р. між сс. Буцнева – Серединки на залізній дорозі знайдено два трупи, що померли з голоду. Це були голодні прошаки зі СУЗ.

Р-н: Козлів

Дня, 11.3.1947 р. в с. Кутківцях коло кладовища знайдено двох голодних зі СУЗ, які згинули з голоду.

Дня, 25.3.1947 р. між сс. Ходачків В.[еликий] – Купчинці знайдено на полі 4 трупи голодних зі СУЗ. Всі вони були по-національності українці.

Дня, 25.3.1947 р. на залізнодорожній станції В.[еликий] Ходачків знайдено замордовану жінку, а недалеко цеї другу мертву жінку, яку, мабуть, викинули з поїзду. В цій околиці знайдено також втоплену жінку. Після даних встановлено, що всі вони це прошаки зі СУЗ.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 10.3.1947 р. в с. Ігровиці в придорожному рові померла знесилена голодом жінка-східнячка. Оставила 5-літнього хлопця, який залишився в цьому ж селі.

Цього місяця в с. Плотичі померло з голоду 4 особи зі східних областей України.

Р-н: Зборів

Дня, 26.3.1947 р. в с. Озірній на вул. Зарудці помер з голоду прошак-українець зі СУЗ.

Зараз в лічницях в Озірній і в Зборові лежить дуже багато голодних зі СУЗ, хворих на тиф.

СОВЄТСЬКА ДЕМОКРАТІЯ

Р-н: Скалат

Дня, 7.3.1947 р. до с. Колодіївки приїхав голова райвиконкому Майстеренко і II-ий секр. райкомпартії Гудовнік. Зайшли до с/ради і післали десятників в село скликати населення на збори до клубу. На них говорили про життя в колгоспі і всіма силами намагалися заложити його в цьому селі. Майстеренко викликав зі салі на сцену Поліщука Івана (бувший голова с/ради) і сказав йому потихо, щоби він вніс заяву до колгоспу і тим самим поміг їм його започаткувати, за це дістане 4 тис. крб. і буде наставлений головою

колгоспу. Майстеренко попрохав Поліщука сказати ще пару слів до населення і заохотити його до вступу, на що Поліщук погодився. Дійсно виступив він до населення, але висказані його слова нанесли розчарування для Майстеренка. Поліщук промовляв до населення тими словами: "люди, ви на мене не дивіться, я старий, мені є прощено, але ви до колгоспу не пишіться". Тоді Майстеренко почав йому рукою вимахувати і кричати: "Хватіть, хватіть, ти старий бандьоро, ти бандито, ти рабіжнику! Це бандерівці так тебе провчили, одначе ми з тобою розщитаємося!". На цьому неудачні збори закінчились.

Р-н: Збараж

Дня, 2.3.1947 р. вечором до с. Синягівки прибуло 12 большевиків, зробили засідку в середині села, а вже над досвітком зайшли до гром. Радзюка Івана. Під маскою українських повстанців просили його відчинити, мовляв, це Шпилеві хлопці. Та провокація їм не вдалася і вони змушені були відійти.

Дня, 11.3.1947 р. перед вечором до с. Кійданець на 4-ьох підводах прибули большевики і заночували в одного господаря. Слідуючого дня ранком, враз з енкаведистами В. Борківського [Великобірківського] р-ну, перевели в селі облаву. Утікаючого селянина Сидора Івана застрілили. Арештувавши Солому Ольгу, враз з трупом, від'їхали до р-ну.

Дня, 13.3.1947 р. до с. Заруддя прибуло 2-ох большевиків з кількома істребками зі Стриївки, приказали істребкові Гайцуку вибиратись з родиною до р-ну. Цього ж дня арештували Дрегіна Андрія, Сікорського Михайла, Глувку Петра, Зарубинського Григорія, Калька Дмитра і всіх їх відвезли до р-ну.

Дня, 14.3.1947 р. на хутір Капустинецький [Капустинський] Ліс прибуло двох істребків, ходили по господарствах за горілкою, а хто не хотів дати, тому грозили тюрмою і Сибіром. Після невдачі відійшли до с. Красносілець.

Дня, 18.3.1947 р. до с. В.[ищих] Луб'янок прибув о/у РО МВД Кононов і упов. райвиконкому Топор, арештували Поврозник Анну і від'їхали до р-ну.

Дня, 23.3.1947 р. до с. Заруддя прибув о/у РО МГБ майор Канаєв і з ним около 48 бійців В[В] МВД. Село обставили заставами і перевели по хатах грунтовні ревізії, які однак не принесли їм бажаних результатів. Перед вечером від'їхали в сторону с. Гриців.

Дня, 29.3.1947 р. до с. Новики прибуло около 40 большевиків і перевели в селі загальну облаву, яка пройшла для них без успіхів. Перед вечером від'їхали в напрям с. Курники.

Р-н: Нове Село

Дня, 19.3.1947 р. до с. Кутиськ приїхав один большевик, зайшов до будинку с/ради, а потім до церкви, де переводив опис церковного майна.

Р-н: Заложці

Дня, 20.3.1947 р. до с. Білокерниці приїхав емгабіст Білов з трьома бійцями, зайшли до господині Грунтовської і там арештували матір і жінку повстанця Чорноти, які досі скривалися. Рівнож забрали і цю господиню. Арештованих відвезли до р-ну.

Р-н: Зборів

Дня, 26.3.1947 р. до с. Даниловець прибули III-ій секр. райкомпартії Туркот, завземвідділу Порожний, завфінвідділу Печін і ще трьох емведистів в справі організації колгоспу. Зайшли до будинку с/ради і при помочі сільського активу скликали людей та пропонували їм вносити заяви до колгоспу. Населення ставило спротив і одверто заявило, що до колгоспу не піде. Після цього большевики арештували селян і держали до того часу, поки придержані не підписали заяви. Перший подав заяву голова с/ради, а за його прикладом пішли і інші. Всіх до колоспу вписалося 8 господарів.

НАРОД БОРЕТЬСЯ

Р-н: Микулинці

Дня, 3.3.1947 р. в с. Ладичині упов. по контингенті Шестяков переводив збори в справі поставок державі. При цьому почав агітувати селян до колгоспу. Люди, почувши слово "колгосп", почали розходитись. Большевикам не залишилось нічого іншого, як поставити варту коло дверей та не пускати присутніх із залу. Одначе й таке насильство не помогло. Жінки крикнули: "ми не хочемо колгоспу, ми не хочемо вмирати з голоду, як вмирають на

Сході!". З різними вигуками на устах проти радянської влади і колгоспів люди розійшлися домів.

Дня, 3.3.197 р. в с. В. Луці [Велика Лука] большевики звернули тут спеціальну увагу і зробили всі заходи до здійснення свого плану – заложити колгосп. Два тижні гарнізон В[В] МВД, в числі 30 чол., тероризував селян своїми ревізіями: зривали підлоги, валити печі і т. п. Так було в громадян: Зінькова Михайла, Брикайла Івана, Брикайла Теофіля, Мудрого Ілька та інших. Це називалася колгоспна акція в цьому селі, яку проводив нач. РО МГБ Сусленко і III-ій секр. райкомпартії Фльорис. Ці два большевики при помочі вищезгаданого гарнізону витворювали різні методи, які мали б привести до зав'язання колгоспу. Одного дня покликали найбільш чесних громадян і казали їм підписати заяви до колгоспу. При цьому страшили тюрмою, Сибіром. Однак люди відповіли їм мовчанкою, що висказувала "ні". Другого дня повторилося те саме з другою групою наловлених людей, які також держались. Врешті третього дня большевики арештували около 60 осіб, яким сказали: "підпишете заяви, то пустимо на світ, а як ні, то запроторимо вас в тюрму. Ми знаємо хто ви є. На все ми маємо досить матеріалів". Вкінці народ не видержав. Першим відізвався Семків Василь (безземельний): "Сибір для нас сьогодні не страшний, воліємо смерть, ніж колгосп!". За ним закричала ціла товпа людей: "Бандити! Чого мучите нас. В колгоспному ярмі ми жити не хочемо. Ви вже нас ограбили зі всього, а тепер можете везти нас на Сибір!". На цю поставу товпи злетілося багато жінок, всі шкільні діти з камінням в руках, і це все кричало: "Геть колгоспи!" і намагися вхопити в руки вищезгаданих організаторів, які негайно пустили придержаних, а самі з автоматами в руках враз з охороною охороняли себе. Так закінчилася колгоспна акція в цьому селі. Після цього жодний большевик не відважився в цьому селі говорити про колгосп.

Дня, 13.3.1947 р. в с. Мишковичах о/у МГБ Панченко з кількома большевиками зайшов до Слободян Анни, яка в 1940 р. була втягнена в колгосп. Коли Панченко сказав її тепер вступити до колгоспу, вона відповіла: "Краще відрубайте мені голову, ніж я мала б вступити в колгосп".

Дня, 16.3.1947 р. в с. Настасові використано до колгоспної агітації навіть і весілля, яке тоді відбувалося. З бесідою виступив агітатор Бурій Василь (місцевий комуніст) і почав заохочувати населення вписуватися до колгоспу. Щоб позбутися небажаного гостя, люди кинулися на нього і хто чим мав, бив зненавидженого

большевицького вислужника. А що ціла ця сцена відбувалась ніччю на подвір'ю, то большевицький агітатор не міг докладно пізнати хто його так належно частував.

Дня, 28.3.1947 р. в с. Настасові до господаря Мокрія Івана зайшов 1-ий секр. райкомпартії Терещенко та його зграя і наново розпочали з ним цю саму історію – вступай до колгоспу! – бо як не вступиш, то запроторимо тебе в Сибір і не побачиш більше світа. Згаданий громадянин був вже так психічно вичерпаний, що пішов до св[оє]ї стодоли і там повісився. Большевицькі сатрапи побачивши, що відпала їм одна жертва, подались до других господарів, незважаючи навіть на те, що їхня робота є спричинником смерті.

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

В днях 15 і 16.3.1947 р. в с. Кіп'ячці большевики насильно зігнали людей на мітинг, на якому змушували до підпи-сування заяв до колгоспу. Однак заяви ніхто не підписав.

Те саме діялось в с. Гніздечко, де майже половина селян повтікала з домів, а ті, що залишилися, рівнож не підписали заяв.

Р-н: Козлів

Дня, 15.3.1947 р. до с. Довжанки приїхали: голова райвиконкому Прусиліс, II-гий секр. райкомпартії Слатін Іван і о/у РО МГБ Цегульський. Вони скликали громадян до с/ради та примушували їх підписувати заяви до колгоспу. Помимо всяких намагань не вдалося їм зловити ні одної жертви.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 18.3.1947 р. в с. Плотичі роззброєно станицю істребків, з якої забрано 12 крісів, 6 гранат, а з колгоспу забрано 2 коні та двоє поросят.

Дня, 26.3.1947 р. в с. Дубівцях 4-ох большевиків (з Малашовецького гарнізону) ходили через день за податком, а вночі заквартирували в цьому ж селі. Надвечером другого дня трьох від'їхало в напрямі р-ну, а один залишився. Коли стемніло до села прибуло 12 бійців з Малашовецького гарнізону, сконтактувалися зі згаданим большевиком і зробили засідку. На цю засідку натрапило 2-ох повстанців: Птах і Комар. Одначе їм вдалося

щасливо відступити. Розлючені большевики пізніше зловили прохожих трьох хлопців і тяжко їх побили. Крім цього ще тої самої ночі вони побили ще двох господарів, які були на своїх обійстях.

Р-н: Заложці

Дня, 24.3.1947 р. в с. Гукалівцях були уповноважені мінзагу Беньковський, Мельник і Жук, які заходили до господаря Марчука Миколи і припоручили йому відвезти їх до с. Ярославич. Одначе господар дав їм горілки і вони відійшли від нього. Тоді пішли за підводою до Післяка (переселенець), але господар відмовився везти їх і вони його так побили, що напівживого рідня занесла до хати.

Дня, 26.3.1947 р. до с. Гарбузова ранком прибуло 15 бійців гарнізону В[В] МВД зі с. Перепельник і відразу пішли на місце, де був повішаний голова колгоспу, який одержав заслужену кару за активну участь в організуванні колгоспу. На другий день відбувся похорон, на якому виступив з промовою серж. В[В] МВД. Між іншим сказав: "Вбили одного голову, буде другий. Вб'ють другого, буде третій, а колгосп все ж таки зав'яжемо".

Дня, 29.3.1947 р. в с. Мильні 20 бійців гарнізону В[В] МВД з Залозець робили облаву. Підчас облави двох братів Марціясів, які криються на власну руку, залишивши зброю, втікли. За ними бігли большевики, але зловити їх не могли. Пізніше знайшли їхню зброю і за те арештували даного господаря, якого по кількох днях звільнили.

Р-н: Скалат

Дня, 21.3.1947 р. до с. Городниці приїхав голова райвиконкому Майстеренко і упов. райвиконкому Проходько. Зайшли до с/ради і приказали десятникам скликати людей на збори. Агітували селян за вступ до колгоспу. Однак люди, як почул[и] про що він говорить, почали виходити зі салі. Майстеренко запримітивши то, зараз закінчив збори.

Дня, 25.3.1947 р. до с. Ст.[арого] Скалата приїхав голова райвиконкому Майстеренко і II-ий секр. райкомпартії Гудовнік. Зайшли до клубу, де вже застали трохи зібраних людей, що ждали на збори. Голова Майстеренко розпочав їх і заохочував людей писатися до колгоспу. Люди не хотіли слухати його балаканини, в салі зробився шум і присутні почали розходитися домів. Тоді

Майстеренко в різній формі виступив проти цієї поведінки, почав називати всіх бандерівцями, саботажниками і злодіями. Грозив їм арештом і вивозом на Сибір. На цьому збори закінчилися.

Р-н: Збараж

Дня, 8.3.1947 р. до с. Синягівки прибуло 4-ох істребків зі села Синягви [Синява] і хотіли зібрати для себе харчів. Одначе ніхто з населення їм нічого не дав і вони з нічим відійшли на свій участок.

Дня, 18.3.1947 р. до с. Розношинець прибуло двох невідомих большевиків і хотіли перевести з населенням збори. Тому, що ніхто не явився, змушені були відійти до р-ну.

Дня, 20.3.1947 р. до с. Стриївки прибув II-ий секр. райкомпартії Котляров з 10-ма бійцями В[В] МВД і старався перевести в селі збори. Тому що ніхто не явився, почали силою зганяти людей. Населення тікало хто куди міг. Того дня збори не відбулися. Котляров заночував в селі на підсобному господарстві. Другого дня бійці наловили около 70 жінок і дітей і з ними перевели збори, що були присвячені організації колгоспу. Після того силували населення підписувати заяви про вступ до колгоспу. Мимо стосованих різних методів, ніхто з населення не вписався і большевики з неудачею від'їхали до р-ну.

Дня, 28.3.1947 р. до с. Стриївки прибув II-ий секр. райкомпартії Котляров, рай. прокурор і 13 бійців В[В] МВД. Намагалися перевести збори, одначе на них ніхто не явився, тоді силою почали зганяти людей. Зігнали около 30 жінок і одного 70-літнього старика Крука Михайла, поставили в дверях стійкового, щоби люди не повтікали, і почали заохочувати записуватися до колгоспу. Споміж присутніх виступила одна жінка і сказала: "Чого ви мучите населення, як ніхто не хоче йти до колгоспу, ви краще нагодуйте тих людей, які зараз ходять за жебраним хлібом!". На це большевики нічого не відповіли. Тоді Котляров звернувся до 70-літнього старика і казав йому підписати заяву до колгоспу. Старенький просився, щоб його пустили додому, бо він не має сили тут стояти. Після цих слів Котляров накинувся на нього, почав бити і називати "бандітом". В обороні старика стала його невістка, зловила Котлярова за волосся і почала його сильно бити по лиці так, що аж большевики мусіли розборонять. Присутні з антидержавними вигуками на устах опустили салю і на цьому збори закінчилися.

Дня, 30.3.1947 р. до с. Заруддя прибули уповноважені райвиконкому Фещук і Фомин Ніна, хотіли перевести збори, одначе з населення ніхто не явився і тому збори не відбулися.

ГЕРОЇКА

Р-н: Нове Село

Дня, 19.3.1947 р. на полях біля с. Климковець бійці істребітельного баталіону обступили криївку, де перебувало 4-ьох повстанців. Розгорівся бій, що тривав цілий день. Вечером приїхав нач. РО МВД ст. лейт. Іванов і 15 бійців В[В] МВД, що тим самим скріпили сили ворога. Помимо цього бій тривав ще цілу ніч. Повстанці, вистрілявши всі набої, самопострілом – по-геройськи закінчили зі своїм молодечим життям.

* * *

Тернопільщина

Квітень 1947 р.

ВІСТІ З ТЕРЕНУ

В КРАЇНІ СОЦІАЛІЗМУ

Р-н: Микулинці

Дня, 7.4.1947 р. в с. [Великій] Березовиці 8 бійців з гарнізону охорони газопроводу ніччю обікрали господаря Параду Ілька. Забрали 2 ц муки та інші речі.

Дня, 17.4.1947 р. до с. Буцневи прибув з р-ну суддя Берінко і прокурор Драпаченко на народний суд над громадянкою Стасишин Марією за нездачу контингенту молока. На суд скликали людей, однак ніхто не явився. Тоді представники радянської влади в присутності голови с/ради присудили Стасишин Марії 12 тис. крб. штрафу. У своїх обвинувальних актах записали, що сам народ засудив згадану громадянку.

Дня, 20.4.1947 р. в с. Буцневі упов. по контингенті Фльорис враз з другими стягав по селі позику і в тій цілі зайшов до громадянина Городинського Миколи і Сороки Григорія. Він домагався, щоб ці господарі добровільно дали позики по дві тисячі крб.

Господарі відмовились від такої високої ставки, тоді сталінські опричники почали страшити згаданих тюрмою і Сибіром. До Сороки Григорія сказав: "Ти бандит, ми знаємо, хто ти такий. Тобі місце на Сибірі, а не тут". Вкінці, щоб змусити їх до підписання "добровільної позики", забрали їх на авта і вдавали, що вже везуть на Сибір. Стероризовані селяни були змушені підписати по 500 крб. кожний з окрема.

Дня, 24.4.1947 р. в с. В.[еликій] Березовиці бійці з гарнізону охорони газопроводу ніччю обікрали Умриш Анну. Забрали в неї муку, одіж та інші речі.

Дня, 30.4.1947 р. до с. Ладичина прибуло 7 большевиків на чолі з Шестяковим (зав.фінвідділом) збирати "добровільну" позику державі. В тій цілі скликано мітинг, на якому згаданий большевик змушував селян підписуватись на визначені для них суми. Між іншим покликано Гогусь Анну. "Давай, розпишись на 500 крб.!" – гукає Шестяков. Жінка зложила 400 крб. і сказала, що більше не може дати, бо не має. Большевики порозумілись між собою і її саму залишили в другій кімнаті. Там її "освідомляли". По короткому часі винесли непритомну жінку надвір. Візвано лікарку, яка привела її до пам'яті і зараз відставлено домів.

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 7.4.1947 р. в с. М.[алому] Ходачкові зам. упов. мінзагу Цигрик, його засупник та ще 8-ох большевиків переводили в селі ревізії за збіжжям. Під час ревізії в Омелька М. знайшли 300 лопат і 100 кіс. Ці речі сконфіскували і забрали до р-ну.

Дня, 9.4.1947 р. в с. Смиківцях гром. Чикало Анна справляла поминки по своєму померлому мужеві, на яких, крім рідні і сусідів, була також сільська нічна варта. Ніччю вдерлись до хати трьох озброєних бандитів в большевицьких уніформах, вивели всіх учасників з хати, а коли ці почали розбігатись, бандити відкрили по них вогонь. Відтак розбили комору та ограбили згадану господиню, забравши, муку, пшоно і інші продукти. Рано прибули з р-ну большевики і списали протокол в справі цієї крадежі. Сільські вартівники, що були очевидцями грабежу, пізнали одного з них вчорашнього грабіжника.

Дня, 20.4.1947 р. в с. Стегніківцях большевики сильно побили Чикала Семена за те, що не здав на час позики. Господарів Рибку Л. і Скоробагатого Василя зрабували зі всього збіжжя і бараболь за нездачу позики.

Р-н: Козлів

Дня, 2.4.1947 р. до с. Купчинець приїхали: ІІ-ий секр. райкомпартії Слатін, голова райвиконкому Пруселіс, нач. РО МВД Теренков і прокурор Пилипенко. В колгоспі перевели мітинг з колгоспниками в справі посівної кампанії. Слатін говорив до колгоспників, щоби не ждали на поміч від держави, а йшли між населення і самі збирали собі зерно для сіяння.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 11.4.1947 р. до с. Плесковець прибув упов. райвиконкому з трьома емведистами і збирали по селі збіжжя для держави. При цьому ограбили Коція Прокопа і Гой Степанію.

Дня, 19.4.1947 р. в с. Івачові Г.[орішнім] бійці з Малашовецького гарнізону В[В] МВД обікрали господаря Лотоцького Семена. Господар їх пізнав, одначе речі, забрані ними, пропали.

Р-н: Заложці

Дня, 27.4.1947 р. до с. Вертелки прибув упов. Довгань з 10-ма бійцями. При помочі сільського активу скликали людей на мітинг, на якому Довгань говорив про позику, контингенти м'яса, молока і т. п. Опісля ходили по селі і списали майно кількох господарів за те, що не виконали вповні поставок державі.

Р-н: Скалат

Дня, 22.4.1947 р. до с. Поплав прийшов упов. райвиконкому Орлов, ходив по селі і збирав в людей по відрі бараболь на насіння.

ГОЛОД

Р-н: [Великий] Глибочок

Дня, 10.4.1947 р. в с. Ігровиці в одній стодолі, де переночувували голодуючі зі СУЗ, померла 25-літня жінка. При ній була її 6-літня дитина, яка оставила матір і сама пішла дальше за хлібом.

За час від 1.4.1947 р. до кінця місяця в с. Плотичі померло з голоду 4 особи, які ходили за прошеним хлібом. Всі були зі СУЗ.

Дня, 13.4.1947 р. в с. Кокутківцях голова райвиконкому Ніконов при помочі трьох большевиків скликав селян на збори, на яких висловився, що "Всі ті, які приходять зі СУЗ сюди за хлібом – це самі ледарі, яким не хочеться робити в колгоспі".

Р-н: Микулинці

Дня, 10.4.1947 р. в с. Мишковичах о/у РО МГБ Панченко арештував двоє осіб – голодних зі СУЗ за те, що вони ширили агітацю проти колгоспів. Згадані арештовані походили з Вінницької обл.

СОВЄТСЬКА ДЕМОКРАТІЯ

Р-н: Микулинці

Дня, 1.4.1947 р. нач. РО МВД Куліков покликав до райцентру усіх істребків з с. Ладичина нібито на перевишкіл. Вдійсності перевів з ними мітинг відносно українського національно-визвольного руху. В своїй доповіді сказав, що "треба докласти всіх зусиль, щоб знищити рештки бандитів". Він сказав, щоб істребки активно допомагали радянським органам безпеки виловити бандерівців. Дальшу половину своєї доповіді присвятив міжнародному положенні. "Ми, радянські люди, – продовжив він – не можемо спокійно дивитися, як капіталістичні держави Америка і Англія обкружують Радянський Союз і допомагають таким фашистським урядам як Туреччині і Греції. Ціль їхня нам відома, – вони змагають до знищення комуністичного руху в світі. Однак, – сказав твердо – це їм не вдасться, бо народ завжди переможе". Наприкінці згадав ще про боротьбу народів Індії та Китаю, насвітлюючи Америку і Англію, як найбільших народних гнобителів.

Дня, 12.4.1947 р. в с. Чорторії[186] большевики з р-ну числом 10 чол. перевели докладну ревізію в гром. Гарматія Петра, шукаючи за криївкою, в якій мав критися повстанець Нестор Федик. Ця ревізія тривала 4 години. Під час неї валили мури, в хлівах позривали всі плитки, перекопали землю, вкінці головну увагу звернули на пивницю, яку зруйнували зовсім: розібрали

[186] Тепер с. Миролюбівка Тернопільського р-ну.

мурованні стіни, вирвали одвірки, так, що пивниця є нездатна до ужитку.

Р-н: Козлів

Дня, 4.4.1947 р. до с. Городища приїхав з р-ну о/у РО МГБ Проходько, суддя Карпов і ще один, якого прізвище не відоме. Заходили до господаря Хрипівського Дмитра, сина Петра, який повідомив їх, що цеї ночі бандерівці забрали м'ясо в Стадник Ольги. Після цього вищезгадані большевики пішли до с/ради і покликали туди Стадник Ольгу та питали її, чи до неї заходять бандерівці і коли вона давала їм м'ясо. Стадник відповіла, що до неї ніхто не заходить і м'яса вона нікому не давала. На це Проходько сказав: "Ми знаємо, ти дала м'ясо бандерівцям, а нам не хочеш сказати, але пам'ятай, що коли не скажеш, то будеш арештована". Помимо різного рода стосованих застрашувань, Стадник поставила рішучий спротив, і ще раз заявила, що до неї ніхто не заходить і нікому вона не помагає. Після переслухання Стадник звільнили. Крім цього Проходько покликав того дня до с/ради Табаку Д. і Дубового Михайла. Їх питав про зв'язок з українськими повстанцями і де скривається Кульматицька Надія. При відході Проходько наказував, щоби нікому не опоминали про що він з ними говорив.

Дня, 11.4.1974 р. до с. Купчинець прибуло около 100 чол. В[В] МВД з Микулинецького р-ну, в тому числі і істребки. Большевики поділилися на три групи і переводили ревізії. Докладно шукали в таких селян: Качунів Петра і Олекси, Плішки Миколи і Теклі, Білик Теклі і в Ониськів Юлії. Під час ревізії забирали все печене, як м'ясо і солонину, а також і горілку. Вищезгаданою групою командував майор з області. З Козлівського р-ну присутний був о/у РО МГБ Проходько. Після ревізії вищезгадані бандити зайшли до с/ради і покликали на слідство слідуючих селян: Білика Ілька, Плішків Теклю і Наталку і Ониськів Юлію. Після переслухання відпустили їх домів.

О годині 20-ій вищезгадана група військ МВД перейшла на хутори Драгоманівку і заквартирувала в таких селян: Барабаша Михайла (Проходько і 4-ох бійців), Олійника Ярослава (15 бійців), в Шарик Наталії (старшини з області), у Венгліка, Блажкевич Евдокії і під лісом в Климишина Івана (бійці).

Дня, 20.4.1947 р. до сс. Купчинці, Денисів, В.[еликий] Ходачків, Маріянка, Йосифівка, Ішків, Богатківці прибуло кільканадцять

сотень В[В] МВД, якими проводив підполк. Гриценко. О годині 3-ій почали переводити ревізії. При співучасті літаків, панцирних авт розстрільною переходили всі поля тих сіл і ліски. Під час перевірки задержували і провіряли всіх прохожих селян. При ревізіях звертали увагу на свіжозасіяні поля, городи, окопи. Міряли будинки ззовні і знутра, розбирали пивниці, викопували новозасаджені дерева, розбивали стріхи і провіряли все, що могло звернути на себе увагу. В подібний спосіб перевірка тривала від 20–23.4 На наказ Гриценка третього дня большевики зрізали всі березові хрести на могилах впавших борців за Волю України. В результаті триденної облави знайшли якусь стару криївку на Драгоманівських Хуторах. Ограбивши населення, надвечером третього дня, вищезгадані війська, від'їхали з цих околиць.

Дня, 27.4.1947 р. до с. Городищ прибув Кисельов та при допомозі сільського активу виганяв підводи до Бережанського лісу. Міжіншим заходив до Захаркового Петра і припоручив йому дати 2 літри горілки. Господар відмовився, через те Кисельов перевів на його господарстві ревізію. Знайшовши кілька літрів горілки, відійшов до Гарасимів Антоніни, [я]кій також припоручив дати собі горілки. Тому, щоби позбутися нахаби, пішла позичити, бо вдома не мала. Кисельов оставшись з дітьми в помешканні, вистрілив кілька разів з автомата і притому поранив дітей. Незабаром повернулась господиня з горілкою і, побачивши ранених дітей, прогнала Кисельова. Звідсіля згаданий бандит пішов до Мукосія Олекси та наказав господині варити курку. Коли господиня відмовилася, тоді цей приказав господареві лягати на підлогу та совгатися по-пластунському, відтак, вдаривши його кілька разів в лице, вийшов з хати і подався в село. Прикінці Кисельов зайшов до Баджаги Миколи та приказав господареві завезти його до р-ну. Дочка цього господаря не хотіла дати підводи, за це її Кисельов побив, сам забрав підводу і від'їхав до р-ну.

Дня, 6.4.1947 р. до с. Купчинець прибуло 15 бійців з Козлівського гарнізону В[В] МВД. Заходили до с/ради, а відтак на хуторі Веснянка перевели ревізію в підозрілих господарствах. Прицьому повідомляли селян, щоби зрізували березові хрести на могилах, в яких похоронені повстанці.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 2.4.1947 р. в с. Д.[олішньому] Івачові большевики обстригли Біловус Дарію (дочку повстанця Чорноти) і передали листа до її мами, що скривається.

Дня, 19.4.1947 р. в с. Г.[орішньому] Івачові 7 бійців з Малашовецького гарнізону В[В] МВД вступили вечором до Кашуби Петра і, користаючи з темноти, вкрали зі стола свячену паску і яйця. Відтак ходили по селі аж до рана. Рано відійшли на місце постою.

Дня, 18.4.1947 р. в с. Мшанці стар. лейт. Лещенко з 9-ма бійцями з Малашовецького гарнізону В[В] МВД робив засідку. На другий день робили ревізію в 10-ьох господарствах, покликали на протокол Скочилу Степана (брат повстанця Джері), а опісля пішли на кладовище і поломили хрести на могилах впавших повстанців. Звідсіля пішли на хуторі Манюки і перевели ревізії в кількох господарствах. Перед вечером через хуторі Дубину подалися в напрямі с. Малашовець. Коли большевики відійшли з кладовища, молодь зараз відновила могили, поставила хрести і поклала вінки.

Дня, 19.41947 р. до с. Дубовець прибуло 17 бійців гарнізону В[В] МВД, ходили по селі і організували підводи. В цих господарів, які не хотіли дати коней, розбивали двері і силою забирали. Зорганізувавши відповідну кількість підвід, 6-ох бійців від'їхало до Чагарського лісу, а останні залишилися в селі.

Р-н: Заложці

Дня, 4.4.1947 р. в с. Олієві емведист Білов перепроваджував збори в справі весняних робіт. Після зборів приїхав Діхтяренко і разом з Біловим пішли на станицю істребків. Ніччю розкопали могилу впавших повстанців, а над ранком пішли до господаря Будника Василя і під маскою українських повстанців, розпитували, чи в селі є Білов з большевиками. Ця провокація їм не вдалася. Ранком відійшли до р-ну.

Дня, 13.4.1947 р. до с. Гарбузова перед полуднем приїхав депутат Верховної Ради УССР Булига з охороною 15 бійців. Голова с/ради скликав мітинг, на якому виступав цей депутат. Між іншим він сказав, щоб населення не зневірювалося, а дальше пильно бралося до праці. Закликав також до організування колгоспу, одначе населення сприйняло це мовчанкою. Після мітингу від'їхали до р-ну.

Дня, 23.4.1947 р. до с. Олієва прийшли енкаведисти Білов та Дігтяренко та заночували в Романюка Дениса. Ніччю туди прийшло ще 5 большевиків і осталися тут всі до ранку. Слідуючого дня всі пішли до громадянки Денисюк Марії і арештували її сина Петра нібито за те, що він рисував Тризуб. Арештованого відставили до району.

Р-н: Нове Село

Дня, 1 .4 1947 р. до с. Скорик приїхало кількох емведистів і розслідували справу убитого хлопця, який зістав застрілений на засідці в цьому ж селі.

Дня, 4.4.1947 р. до с. Клебанівки приїхав нач. РО МГБ майор Постнов і ще якийсь невідомий капітан. Зайшли до будинку с/ради і покликали Гуриша Степана, з якого взяли 3 тис. крб. Попередньо цей Гуриш Степан був арештований і випущений.

Дня, 12.4.1947 р. до с. Клебанівки приїхав рай. прокурор і покликав до с/ради Гуриша Степана. Питав його, чи в нього Потіха (господар) забрав 6 тис. крб. Гуриш відповів, що це є неправда. Тоді прокурор з бійцями істребітельного баталіону арештував Потіху, його жінку, матір і від'їхав з ними до р-ну. Цього ж дня о/у МГБ ст. лейт. Забліцов з 10-ма бійцями переводив в селі ревізії в Гручмана Михайла, Маліха і Дзядова. Незнайшовши нічого пішли в поля і біля с. Лозівки знайшли криївку, в якій була нафта, маскіровочні плащі і зшитки зі списками бійців істребітельського баталіону.

НАРОД БОРЕТЬСЯ

Р-н: Микулинці

Дня, 3.4.1947 р. в с. Петрикові прокурор Драпаченко з кількома большевиками скликав людей на мітинг. Тому, що люди знали в чому справа, на мітинг нерадо йшли. Однак він все ж таки відбувся в присутності невеликої скількості переселенців та кількох місцевих. З доповіддю виступила Драпаченко, яка почала захвалювати колгоспне життя в УССР. Між іншим сказала, що колгоспники на СУЗ заробляють на рік від 18–20 ц збіжжя і 15 тис. крб. грішми. Люди почувши таке диво, почали сміятися. Один переселенець Лазаренко Ілько, не видержавши очевидної брехні, сказав: "Товаришко, що ви захвалюєте ті колгоспи, коли вдійсності так не є. Я знаю, як є на СУЗ, бо сам був цілий рік в Миколаївській області. Зразу я не знав, що таке колгосп. Ви обіцяли мені рай на землі, а коли я приїхав зі своїм майном (мав ще пару коней, 2 корови і сільськогосподарський реманент) до колгоспу, то протягом одного року стратив усе. Худоба вигинула з голоду, весь реманент від мене забрали, так, що я лишився

тільки з торбинкою і палицею та повернувся з такого раю жебраком". Скомпрометована бесідниця нічого не відповіла на це. Старалась тільки втихомирити людей, які зробили великий шум і демонстративно почали вихо-дити з залу. На цьому цей мітинг закінчився.

Дня, 6.4.1947 р. в с. [Великій] Березовиці большевики, щоб започаткувати колективізацію села, арештували всіх десятників, примушуючи їх до вступу в колгосп. Протягом двох днів тероризували десятників та людей, але, вкінці, народові було вже забагато терору і він відверто заявив ворогові, що до колгоспу не піде, хоч би всіх мали вивезти на Сибір. Так сміло виступили проти колгоспу господарі Парада Ілько і Волинець Іван. Вони сказали: "Ми Сибіру не боїмося, а хоч би нас всіх посадили в тюрму, до колгоспу не підемо".

Р-н: Козлів

Дня, 1.4.1947 р. до с. Покропивної ніччю прибула провокативна група в числі 4-ьох чол. та під маскою українських повстанців ходили по селі, стукали до вікон, але господарі не пускали. Надранком зайшли до господаря Козюпи Андрія і просилися на квартиру. Господар, пізнавши провокаторів, прогнав їх геть з подвір[']я. Вже надранком провокатори, неосягнувши успіху, подались до р-ну.

Дня, 11.4.1947 р. попри господаря Олійника Ярослава, що мешкає на Купчинецьких хуторах, переходило двох повстанців: Морозенко і Бистрий. Саме в цій хаті квартирувало кілька большевиків і була виставлена стійка. Стійковий, почувши кроки надходячих, здержував їх. У відповідь Бистрий пустив в його напрямі чергу з автоматної десятки, що спанікувало першого, а повстанці щасливо відступили. Ранком большевики переводили докладні ревізії по всіх хуторах. Притому забирали все, що попало їм під руки. Над вечером, незнайшовши нічого, відійшли в напрямі с. Богатковець.

Дня, 15.4.1947 р. до с. Денисова приїхали II-ий секр. райкомпартії Слатін, голова райвиконкому Прусиліс і суддя Карпов. При допомозі сільського активу намагалися скликати населення на мітинг. Одначе з населення ніхто не явився і мітинг не відбувся. Вже при від'їзді Прусиліс наказав голові с/ради, щоб він повідомив населення про позику державі, ставка якої несміє бути менша від 6 тис. крб.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 3.4.1947 р. вечером повстанці: Бистрий, Оріх і Кривоніс виходили з Мшанецького ліса і, завваживши большевиків, відразу почали відступати в глубину лісу. Большевики рівнож їх зауважили і відкрили по них вогонь. Знова інша група большевиків почала їх окружувати. Повстанець Кривоніс, відбігши кількасот метрів, змучився і дальше відступати не міг. Коли оглянувся, то побачив, що двох большевиків є вже близько нього. В той момент він заліг і дав одну чергу з автомата в напрямі большевиків. Большевики, які гналися за ним, на хвилину здержалися, а повстанець за той час відступив.

Дня, 3.4.1947 р. в с. Мшанці вже над досвітком повстанці Богдан і Байда натрапили на засідку. Большевики почали перші стріляти, але повстанець Байда в віддалі 5-и метрів дав довгу чергу з автомата і большевики розбіглися.

Дня, 26.4.1947 р. в с. Мшанці висвітлювано кінофільм, на якому представляли бої за міста. При цьому представляли армію німецьку і армії інших союзників. Коли на екрані появилися червоноармійці, діти почали кричати: “Торба, торба!”. Механік був змушений вигнати всіх дітей з залу.

Р-н: Заложці

Дня, 26.4.1947 р. енкаведист Щедрін з 6-ма бійціями робив засідку на роздоріжжі коло церкви. Рано зловили гром. Трембуляка Григорія і Антонів Павла та казали їм зрізати хрест з могили впавших Героїв. Одначе ці відмовилися, хоча большевики грозили їм розстрілом. Після цього самі зрізали хрест.

Дня, 26.4.1947 р. на хуторі біля с. Манаєва повстанці стрінулися з бійцями гарнізону. По короткій перестрілці повстанці відступили до Гнидавецького лісу. Большевики зараз зааляр-мували гарнізон і поробили застави довкруги лісу. Одначе до лісу і вдень не пішли.

Р-н: Зборів

Дня, 28.4.1947 р. на залізній дорозі біля с. Озірни відбулася перестрілка між бійцями залізнодорожного В МВД з повстанцями Чорнотою і Дзвоном. Повстанцям вдалося відступити без втрат. В зв’язку з цим слідуючого дня залізнодорожні війська робили

ревізії по хуторах. Докладно ревізію перевели в громадянина Вонс Андрія. Після ревізії арештували Вонса Андрія і його сина Михайла. Слідуючого дня їх звільнили.

Р-н: Скалат

Дня, 16.4.1947 р. до с. Поплав приїхав участковий міліції Побідинський Микола. До вечора ходив по селі, а опісля зайшов до господаря [Мельчуса] на вечерю. Цього ж вечора були в селі 3 повстанці: Славко, Орест і Вовк і зловили цього участкового живим.

Дня, 24.4.1947 р. в с. Ст. Скалаті стар. о/у РО МГБ ст. лейтенант Коріньов цілий день переслухував істребків і опісля заночував на станиці. Цього ж вечера істребок Давідчук зауважив повстанця Славка, як він зайшов до господаря Коломийця. Про це він сейчас зголосив Кореньову. Цей подзвонив в РО МГБ, взяв зі собою участкового Самохіна і 10 істребків і всі пішли до того господаря, куди зайшов Славко. Сейчас окружили хату. Славко, зорієнтувавшись в ситуації, викинув 2 гранати, дав дві серії з автомата, що змусило большевиків повтікати, а сам щасливо вийшов з хати. За 15 хвилин приїхало з р-ну авто большевиків, окружили цю хату і почали її обстрілювати, думаючи, що там ще є цей повстанець. Виявивши вже свою роботу безуспішною, зайшли в хату, перевели грунтовну ревізію, ограбили майно і з арештованими господарями від'їхали в р-н.

Р-н: Збараж

Дня, 19.4.1947 р. до с. Капустинець на автомашині прибуло кількох большевиків, котрі ходили по господарствах і збирали бараболі. Одначе ніхто з населення бараболь не хотів їм дати і вони з нічим від'їхали до р-ну.

Дня, 20.4.1947 р. в с. Стриївці вечером припадково найшло 2-ох повстанців на двох большевиків. Звели між собою перестрілку, внаслідок чого згинув один большевик (воєнрук, якого прізвище не відоме), а раненому участковому Батову вдалося втекти і ще ніччю дістатися в р-н. З нашої сторони жодних втрат, ані ушкоджень не було.

Р-н: Шумськ

Дня, 28.4.1947 р. 9 большевиків з Хмелиського гарнізону були заквартировані на нічліг в Алашинського Йосифа. В той час

переходило тудою двох повстанців яких вартовий задержав окликом: “стой! Кто йдьот?”. Повстанці обстріляли вартового і відступили, а большевики перейшли на слідуючу квартиру до Іващука Сергія, де перебули до дня.

ГЕРОЇКА

Р-н: Козлів

Дня, 19.4.1947 р. як тільки почало смеркатися, до сс. Купчинці, Драгоманівка, В.[еликий] Ходачків, Денисів і Городище конспіративно прибули В[В] МВД і поробили засідки. О годині 23-ій коло с. [Великого] Ходачкова натрапило трьох повстанців на засідку , яка була розположена здовж дороги [Великий] Ходачків – Маріянка (попри летовище). Десь при кінці розположеної засідки дг. Орлик запримітив підозрілі рухи, повідомив про це других повстанців і всі скоро залягли. Тоді дг. Орлик запитав по-руськи “Хто есть!?”. За той час всі приготовили зброю до стрілу. Бойовик Залізняк відразу пустив довгу чергу в напрямі большевиків з автоматної десятки, а відтак дг. Орлик дав кілька черг з автомату і всі почали відступати. У висліді засідки був тяжко ранений в спину сл. п. пров. О.[рлик], який, бачучи безвихідне положення, знищив всі матеріали, що мав при собі і застрілився з власного пістоля. По стороні боьшевиків було кількох вбитих, а трьох ранених.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 4.4.1947 р. до с. Мшанця ніччю прийшло 15 большевиків з Малашовецького гарнізону В[В] МВД. Досвітком попрямували до Дітковецького лісу і переводили облаву. Перед полуднем знайшли криївку, в якій були повстанці Бистрий і Оріх. Коли тільки большевики відкрили вхід, Оріх зараз дав собі в голову чергу з автомата, а Бистрий розірвався гранатою. Трупів большевики забрали до Малашовець в гарнізон, де Сагайдачний (східняк, бувший інтендант відділу Гордієнка) ствердив, що це за повстанці.

Р-н: Збараж

Дня, 22.4.1947 р. досвітком до с. Романового Села прибуло 70 большевиків під ком. майора МГБ Канаєва. Окружили село та почали переводити ревізії на одній вулиці. Там квартирувало 6-ьох

повстанців, що зорієнтувавшись в положенні, почали відступати до лісу. В часі відступу всі погинули геройською смертю, а саме сл. п. друзі: Хмара, Крук, Дорошенко, Чорнота, Вовк і Гарячий. Большевики забрали трупів [і] від'їхали до р-ну.

* * *

ВІСТІ ЗО СХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ

Вже втретє доводиться населенню СУЗ переживати жахливі дні невиносимого голоду. Багато людей падає жертвою невблаганої голодної смерті. Інші, доведені до крайності, рятуючись від неї, їдять падлину, котів, псів, варять стару засохлу скіру, виварюють юшку з бур'яну, від якої пухнуть і скоро вмирають. Тисячними валками переходять щоденно голодуючі Збруч, щоб на ЗУЗ шукати хліба. Голод охоплює щораз ширші маси. Лише деяка частина адміністрації не відчуває його. Вона, маючи змогу задоволити свої життєві потреби, улаштовує навіть пиятики та забави тоді, коли число жертв щоденно збільшується. Головною смертю вмирають люди різного віку: старі, юнаки, діти, а найбільше мужчини середнього віку, головно демобілізовані з ЧА.

В с. Кізи [Кізя], Оринінського р-ну, майже щоденно гине з голоду 3–4 особи.

В с. Підпилип'я, Оринінського р-ну, Кам[']нець-Подільської[187] обл. у днях від 1–20 березня 1947р. вмерло голодовою смертю понад 20 осіб. Зараз такою смертю в цьому селі вмирає по кілька осіб денно. Трупи їх лежать по 7–8 днів на вулицях, бо немає кому їх похоронити. У цьому селі помер на вулиці з голоду один чоловік. Похоронити його влада не дозволила, бо дома вмирала ще його дружина, на якої смерть казали чекати, щоб відтак похоронити разом.

Переходячи через с. Підпилип'я, помер на вулиці з голоду один чоловік з с. Кізи [Кізя]. Тіло його лежало 9 днів непохоронене. Через трупа плила весняна вода, але відсунути його набік не було кому. Один з енкаведистів, що проходили попри нього, сказав до прохожих: "Ето часовой".

В с. Підпилип'я населення розікрало 40 цнт. збіжжя, яке одержав колгосп на відгодування коней до весняних робіт. В цьому ж селі згинув кооперативний кінь. Щоб ніхто його не вкрав,

[187] Тепер Кам'янець-Подільський р-н Хмельницької обл.

управа замкнула його до стайні. Ніччю хтось виважив грати у вікні та, порубавши коня на куски, вкрав.

Голод, який безнастанно пожирає нові жертви, спричинює серед населення ворожі настрої до большевиків, але дуже чітко помічається брак у нього політичної і національної свідомості. Воно, зненавидівши большевиків, бажає їхнього провалу, бажає зміни, але при тому на власні сили не покладається. Чекає якого визволителя, який мав би принести бажану зміну. Звичайно, визволителем вважають Англію та Америку. Дуже рідко трапляються одиниці, які [прихильно] ставляться до революційної боротьби і орієнтуються на власні сили. Вони проявляють велике зацікавлення цією боротьбою та навіть беруть участь частинно в ній.

Нпр., у час "виборів" до Верховної Ради УССР в с. Підпилип'я було багато позчеркуваних бюлетенів. Під час передвиборчої кампанії один хлопець зі с. Підпилип'я перейшов Збруч, щоби назбирати по наших селах противиборчих листівок. Назбиравши їх, вернув у своє село і там розповсюдив. При тому давав деяким довіреним людям читати. Коли відтак повстанці, стрінувши його, питали, нащо він це робить, хлопець відповів: "Або ми що, гірші. Нехай і в нас щось робиться, ми також хочемо цього, що ви!"

Демобілізований з ЧА комсомолець в цьому ж селі просив повстанців, щоб вони помогли ліквідувати всіх місцевих партійців, які експлуатують населення, або, щоб позичили зброю, а він зробить це сам з місцевими хлопцями. Цей самий комсомолець обіцяв на випадок війни залишитися і разом зі своїми братами вступити в лави українських повстанців.

Селянка з с. Підпилип'я, яка повернула з Полтавщини від родини, розказує, що там "бандерівці" у білий день розбивають колгоспи, роблять мітінги та роздають голодуючим збіжжя з колгоспних магазинів. Деякі, почувши це, висловлюються: "Коли ж то вже до нас прийдуть ті наші бандерівці та зроблять те саме тут?"

Постій, дня 5 травня 1947 р.

(*Вістки зібрані від голодуючих з СУЗ*).

* * *

Р-н Шумськ.

ІНФОРМАЦІЇ З ТЕРЕНУ.
(за час від 25.IV. – 25.V.1947 р.)

Військові відділи МВД:
Антонівці – гарнізон військ МВД 10.V.47 р. виїхав до с. Хмелищі[188].
Тилявка – гарнізон військ МВД 9.V.47 р. виїхав до с. Хмелищі.
Хмелищі – загальне число гарнізону військ МВД 100 чол.
Командир гарнізону ст. лейт. Орлов (руський)
Заст. ком. ст. лейт. Жорж (азербайджан).
О/у Павлов (лейт., руський)
Озброєння: 12 кулеметів, решта СВТ, ППШ і кріси.
Національний склад – переважно руські.
Білокриниця – на початку місяця вибуло 50 бійців, залишилося ще 50 чол.
"Истребительни баталіони" розташовані по селах:
Кордишів – без змін,
Обич – без змін,
Онишківці – без змін,
Рахманів [Рохманів] – без змін,
Станиці істребків в сс. Васьківці і Сураж дня 29.V. большевики розброїли, а істребків звільнили.

Андрушівка:
4.V.47 р. 11 більшовиків з райадміністрації стягали позику від селян.
9.V.47 р. 8 большевиків стягало позику від селян. В селі були до дня 11.V. і кожної ночі робили в селі засідки.
15.V.47 р. 9 большевиків з Шумська робило засідку на краю села.
23.V.47 р. 12 большевиків з Шумського гарнізону МВД робило засідку на краю села. Ранком другого дня відійшли в напрямі с. Переморівки.

Антонівці:
25.IV.47 р. бійці місцевого гарнізону військ МВД при помочі 5-ох істребків скликали десятників і припоручиил т[и]м зорганізувати варту з селян в числі 10 чол. Одначе десятникам не вдалося зорганізувати варти.

[188] Тепер у складі с. Залісці Шумського р-ну.

Цього ж дня 5 большевиків з району заходили до гром.: Кравчук С., Козарик Горпини, Козарик Насті, Шкорубський А., Романюк Омеляна, Романюк Сергія, Музики Трохима. В якій справі – не відомо.

Інших 7 большевиків, цього ж самого дня, ходили на цвинтар і чогось там довший час шукали, а відтак розпитували про Музику Антонію.

26.IV.47 р. 10 бійців місцевого гарнізону військ МВД виходило в напрямі с. Іловиці В.[еликої], а інших 7 большевиків ходило на х. Данилівка. Вертаючи з хутора заходили до млина.

Цього самого дня покликали до місцевого гарнізону гром. Романюк С.

29.IV.47 р. з Шумська приїхало 5 большевиків і заходили до млина. В якій справі не відомо.

Цього самого дня упов. Якушев із ще одним большевиком заходив до гром Тещук Лева.

Вечором того ж дня большевики робили засідку на хуторі цього села.

30.IV.47 р. з лісу приходило трьох большевиків до гром. Козарик Гната, де наїлися і відійшли назад в ліс.

Цього ж самого дня група большевиків грабувала в селян картоплі. В кого лише знайшли картоплі, то забирали всі.

Ніччю була в селі засідка.

1.V.47 р. на х. Гуральня заходили 4 большивики і розпитували про гром. Романюка Купріяна, а інших 8 большевиків ходили на х. Залуг.

2.V.47 р. невідома кількість большевиків ходила по горах коло хуторів Лісовики і Гуральня.

Цього ж самого для з району приїздило кількох большевиків в справі різних поставок.

3.V.47 р. група працівників райадміністрації на чолі з зав. РайВНО Техтіловим зібрала всіх десятників і відпровадили їх до району. Частина працівників залишилася в селі і збирала позику від селян. Цього ж самого дня ніччю була засідка на х. Гуральня.

5.V.47 р. 6 большевиків з гарнізону ходило на х. Рудня.

6.V.47 р. трьох большевиків з райадміністрації збирало позику. Вечером від'їхали до р-ну.

7.V.47 р. трьох большевиків з райадміністрації заходило до гром. Тещук Льва і Хмельницької Оксани.

Цього ж самого дня 8 большевиків робило ревізію в гром. Дужик Володимира, Козарик Насті (на х. Гуральня), а відтак пішли

на х. Рудня, а опісля на х. Гутисько, де заходили до гром. Тищук Леоні[да].

8.V.47 р. большовики з райадміністрації на чолі з зав. РайВНО Техтіловим збирали позику. Селян, які не давали позики, замикали на кілька годин до льоху.

9.5.47 р. рано большевики арештували священика Карпець Константина і діякона Найчук Петра, яких відвезли до Шумська.

10.V.47 р. виїхав гарнізон військ МВД. З собою забрали всі награбовані речі, як: ліжка, столи, крісла і т. п. – все на дев'ятнадцятьох фірах.

11.V.47 р. 7 большевиків відвозило фірою, з обійстя, де кватирував гарнізон, цеглу, дошки і ще деякі речі.

12.V.47 р. була засідка на х. Залуг і Данилівка.

13.V.47 р. 7 большевиків під маскою укр. повстанців заходили на х. Гуральня, а відтак були на х. Куток, де були в священика і голови с/ради та просили, щоби дали їм хліба. При тому говорили: "Для большевиків, то ви все даєте, а нам не хоч[е]те. Боже, Боже, доки ми будемо так страдати". Одначе люди зразу впізнали провокаторів і відмовилися помогти їм. В голови с/ради їх не пустили до хати, тоді провокатори повибивали вікна і пішли до Омельчука Андрія, де хотіли виломити двері до комори. Господарі, почувши рух, зчинили крик і вийшли надвір. Тоді большевики побили господині і відійшли.

15.V.47 р. 8 большевиків робило засідку на хуторах Лісовики. Рано відійшли на х. Соснівка.

16.V.47 р. від сторони с. Іловиці В.[еликої] прибуло 5 большевиків і заходили до гром. Польового Льва, Польової Параскевії і Данилюк Сави. В якій справі не відомо.

17.V.47 р. 8 большевиків робило засідку біля обійстя гром. Штанковича Івана. Рано заходили до гром. Омельчука Андрія, Міньковського Олександра і Тищук Марти.

18.V.47 р. від сторони с. Стіжок прийшло на хутір Підтрійця около 100 більшовиків, де пообідавши відійшли до ліса на облаву.

19.V.47 р. рано прибуло на х. Лісовики 8 большевиків. По якомусь часі пішли на х. Соснівка, де зайшли до гром. (прізвище не відоме), а опісля пішли в напрямі с. Стіжок. Вечером повернули на х. Л[і]совики і закватирували в гром. Романюк Валентини. Рано другого дня відійшли на х. Залісеччина.

20.V.47 р. 8 большевиків розкинули мо[ги]лу впавшим повстанцям на х. Лісовики.

23.V.47 р. приїздив голова райспоживспілки з кількома большевиками в справі голови кооперативи. Не відомо з якої причини вибори не відбулися.

25.V.47 р. 14 большевиків на чолі з Якушовим робили засідку на Лісовики. Опісля відійшли на х. Підтрійця, де в гром. Польового Сави спали до дня. Рано ходили в село. Вечором відійшли в напрямі с. Іловиці Великої.

Боложівка:

2.V.47 р. 9 большевиків робило в селі засідку. Рано відійшли в напрямі с. Сураж.

3.V.47 р. 9 большевиків робило в селі засідку. Рано відійшли до Шумська.

4.V.47 р. 4 большевики збирало позику.

5.V.47 р. вищезгадані большевики збирали позику.

6.V.47 р. – 10.V.47 р. 16 большевиків, в тому числі і з гарнізону, стягали в селян позику. Вечером того ж дня зайшли в справі позики до гром. Лепацького Олександра. За те, що господар не міг погодитися н[а] предложену большевиками суму позики, вони почали його тортурувати. Рано вивели його за хату і застрілили. Між населенням большевики говорили, що він втікав, а вони думали, що це "бандіт" і застрілили його.

12.V.47 р. 11 большевиків з Шумська робили в селі засідку. Рано відійшли в р-н.

14.V.47 р. 5 большевиків з райадміністрації стягали в селян позику.

17.V.47 р. через село переходило двох большевиків, які говорили, що втікають додому.

24.V.47 р. 9 большевиків з Шумського гарнізону військ МВД робили ревізію в гром. Ковальчука і ще в одного на х. Лоза.

Васьківці:

1.V.47 р. 20 большевиків з Шумського гарнізону військ МВД робили в селі засідки.

3.V.47 р. 10 большевиків гарнізону МВД з с. Хмелищі ходили ніччю по хатах на х. Діброви.

10.V.47 р. вищезгадані большевики були знова на х. Діброва.

11.V.47 р. двох большевиків з Шумська були на х. Діброва і ходили з хати до хати та просили соломи і картоплі.

14.V.47 р. 6 большевиків з райадміністрації на чолі з Ейдельом збирали позику від селян.

17.V.47 р. 4 большевиків з району ходили по хатах і шукали за самогонкою. В двох господарів виляли рощину на сомогонку.

20.V.47 р. 10 большевиків з Шумського гарнізону військ МВД робили в селі засідку.

Гута Руська:

4.V.47 р. 10 більшовиків стягало позику, а ніччю зробили засідку.

9.V.47 р. 8 большевиків з Шумського гарнізону військ МВД робили в селі засідку. Рано закватирували в селі, а вечером відійшли до р-ну.

13.V.47 р. 7 большевиків з райадміністрації стягали в селі позику, а ніччю зробили засідку.

17.V.47 р. з Шумська прийшло 15 большевиків і зараз відійшли в напрямі с. Зелений Дуб.

23.V.47 р. 7 большевиків з р-ну стагяли позику. Хто ще був не здав позики, в того забирали збіжжя і зачислювали на конто позики.

Забара:

28.IV.47 р. 9 большевиків гарнізону МВД закватирували в гром. Адашинського Йосифа. Ніччю туди переходило двох повстанців, яких задержав большевицький стійковий. У відповідь повстанці відкрили вогонь з автоматів і щасливо відступили. Большевики зараз після того випадку, перенеслися на іншу кватиру, де перебули до ранку.

29.IV.47 р. 8 большевиків з Шумська перевозили через село харчі до Антоновецького гарнізону військ МВД.

4.V.47 р. 8 большевиків з Антоновецького гарнізону військ МВД ходило по селі та просили в селян їсти. Інших 7 большевиків з райадміністрації збирали позику.

5.V.47 р. працівники райадміністрації Безпалько, Петрук і голова с/ради с. Залісці збирали позику в селян.

10.V.47 р. через село переїжджав гарнізон військ МВД з села Антонівці до села Хмелищі.

11.5.47 р. вечером прибуло до села 20 большевиків, які зробили засідки на всіх головних роздоріжжях доріг. Рано відійшли в невідомому напрямі.

15.V.47 р. 8 большевиків взяло дві підводи і від'їхали в напрямі с. Угорська.

17.V.47 р. 50 большевиків перепроваджували в селі ревізії.

18.V.47 р. в напрямі Антоновецького хутора Майдан пішло 45 большевиків, які перепроваджували три ревізії.

20.V.47 р. група большевиків робила засідку коло гром. Мацюка Антона. Другого дня розпитували за його сином, а відтак збирали від селян облігації за 1945 р.

24.V.47 р. на х. В'язоветчина прибуло 15 большевиків, які грабили в селян картоплі, а ніччю робили в селі засідки.

Залісці:

30.IV.47 р. 4 ветеринарів при охороні 15 бійців гарнізону МВД переводили перегляд коней. Відтак напилися самогону і почали вистрілювати. В той час до села вертало 15 бійців з гарнізону, які відкрили вогонь по п'яних большевиках. По короткій перестрілці порозумілися і перестали стріляти. Опісля ветеринарі і їх охорона від'їхали в р-н.

2.V., 5.V., 6.V., 9.V., працівники з райадміністрації стягали позику від селян.

4.V.47 р. 8 большевиків гарнізону МВД з с. Хмелищі окружили хату гром. Ваврисюка Матвія, де кватирував один повстанець Ростик. Повстанець, побачивши большевиків, відразу почав відступати. По кількох стрілах большевики його вбили. Опісля большевики арештували господаря, забрали трупа й від'їхали до району.

7.V.47 р. ніччю около 25 большевиків поставили застави на роздоріжжях і зганяли всіх громадян до с/ради та примушували здавати позику. При цьому допомагав їм голова с/ради Бондар Степан, який не менш, як большевики говорив до селян: "Давай ти, ти маєш з чого".

17.V.47 р. приїхало 5 міліціантів і заборонили пасти худобу в саді б.[увшого] поміщика.

18.V.47 р. 8 большевиків гарнізону МВД з с. Хмелищі ночували в гром. Бенюка Василя. Рано відійшли на місце постою.

19.V.47 р. большевики перевозили через село вбитого повстанця Земляка.

23.V.47 р. 3 міліціонерів робили ревізії за розчинами на самогонку.

24.V.47 р. вищезгадані большевики писали акти на селян, які мали дрова з лісу.

Жолобки:

27.IV.47 р. до канцелярії с/ради приїздили працівники райадміністрації: Осітров [Осетров] і ще двох невідомих. В якій справі не відомо. По двох годинах від'їхали до району.

30.IV.47 р. приїздило 4 большевиків в справі відсвяткування дня 1 травня і в справі позики.

2.V., 3.V., 8.V., 9.V.47р. большевики з району збирали позику.

14.V.47 р. кількох большевиків з району і голова с/ради через цілий день пили горілку в Тимощук Петра, а вечером відійшли до району.

Цього ж самого дня кілька большевиків з гарнізону МВД зі с. Хмелищі робили ревізії в підозрілих господарствах. Нічого не знайшовши відійшли на місце постою.

18.V.47 р. з Шумська приїхало чотирьох большевиків і зайшли до с/ради, а один з них пішов до гром. Вавринюка Тимофія, де довший час пив з ним горілку. Перед вечером большевики від'їхали до р-ну.

19.V.47 р. група большевиків робила засідку біля господарства гром. Вавроньчука Тимофія, в якого в той час було весілля.

21.V.47 р. до села приїздило чотирьох большевиків з райадміністрації в справі поставки м'яса і молока.

22.V.47 р. група большевиків грабила в селян картоплі і сало, за нездачу городини ще в минулому році. Перед вечором приїхала машина, забрала награбоване і разом з тими большевиками від'їхали до району.

Іловиця Велика:

24.IV.47 р. до молочарки заходило 6 працівників райадміністрації і припоручили її, щоб вона казала людям нести більше молока до молочарні.

30.IV.,5.V.,9.V., суддя, зав. РайВНО Техтілов і інші працівники райадміністрації збирали позику.

2.V., 3.V. кількох большевиків з району робили засідки.

15.V.47 р. 9 большевиків арештували Петрук Любу. Під час арештування дуже побили її, а відтак забрали до гарнізону в с. Хмелищі.

18.V.47 р. 9 большевиків на чолі з Якушевим прийшли до голови с/ради, Попик Пилипа, забрали його сина і пішли з ним на х. Гутисько та закватирували в Петрук Олени. Рано взяли гром. Гусятинського Антона і пішли з ним до лісу. В лісі розпитували його, чи він знає що про "бандитів". При тому добре побили його, а відтак звільнили.

20.V.47 р. з ліса прийшло 18 большевиків і до полудня були в селі, а відтак пішли в напрямі с. Антоновець.

23.V.47 р. перед вечером прийшло з ліса 9 большевиків і зробили в селі засідку. Ще ніччю відійшли на х. Лішники і закватирували в гром. Попик Федора. Ранком відійшли в невідомому напрямі.

25.V.47 р. ніччю до гром. Тимощук Володимира прийшло кілканадцять большевиків і розпитували, чи його сусіди є всі вдома.

Іловиця Мала:

28.IV.47 р. 8 большевиків робило засідку на х. Поляна. Надранком перейшли до гром. Левчук Тараса, де переспалися і відійшли до с. Антоновець.

2.V.47 р. 10 большевиків робило засідку на х. Поляна. Рано пішли в ліс, де стрінули молодого хлопця Божук Н[и]кона, якого розпитували про "бандьорів". Коли хлопець нічого їм не сказав, большевики заложили йому шнурок на шию і почали витягати його на гіляку. Не добившись успіху, сильно побили хлопця і відпустили додому, а самі відійшли в напрямі с. Кути.

3.V.47 р. 9 большевиків робило ревізію в гром. Побережного Сави. Під час ревізії вкрали 1 л. самогонки.

Інших 8 большевиків були в с/раді в справі позики.

4.V.47 р. прокурор, суддя і ще кількох невідомих збирали від селян підписи на позику.

5.V.47 р. було кількох большевиків, які збирали позику. Ніччю була в селі засідка.

14.V.47 р. до села прибуло 14 большевиків, з яких кількох закватирувало в гром. Хоміцького Гордія, а інші робили в кількох господарствах ревізії.

15.V.47 р. 9 большевиків робило засідку на горі "Мурована".

19.V.47 р. в селі було 9 большевиків, які тільки походили по селі і відійшли в напрямі с. Іловиця Мала.

20.V.47 р. передвечором прийшло 9 большевиків і закватирували в гром. Божук Стефи. Рано взяли фіри і від'їхали до с. Антоновець.

Ісерна[189]:

6.V., 13.V. і 24.V.47 р. большевики стягали позику від селян. В тому часі були забрали корову гром. Вознюк Варки за нездачу позики, але ще того самого вечора корову повернули господині, під тою умовою, що господиня обіцяла скоро [з]дати позику.

[189] Тепер с. Кутянка Шумського р-ну.

20.V.47 р. працівники з району стягали позику. В гром. Омельник Теклі були засунені двері до хати. Більшовики розбили замки і забрали з хати ячмінь, гречку і сало. Про це господиня повідомила зараз до р-ну. На другий день її повернули награбоване, за виїмком одного пуда гречки. Повертаючи награбоване, большевики побили цю господин[ю] за те, що вона повідомила до р-ну.

Кордишів:

1., 4., 5. і 14.V.47 р. большевики збирали позику. В громадянина Пархомюк П[е]тра були забрали бика за те, що він не дав на час позики. По двох днях, коли господар дав позику, большевики звернули бика.

18.V.47 р. Голощапов, Яковлев і ще кількох большевиків ограбили в гром. Дацюк Федора, Дацюк Володимира і Василюк Василя два мішки картопель і від'їхали до Шумська. По дорозі вступали до громадянина Скибіцького Григорія.

19.V.47 р. було чотири большевики, які покликали до с/ради селян і наказували, щоб селяни здавали молоко і м'ясо.

20.V.47 р. вищезгадані большевики пр[о]віряли, як виконується м'ясопоставка. Вечором на станиці стребків заходив Голощанов і н[а]мовляв істребків, щоб помогли йому вкрасти мішок картоплі. Істребки на це не погодилися і він з нічим відійшов до р-ну.

Круголець:

29.IV., 14.V. і 17.V.47 р. були в селі засідки.

4.V.47 р. вечором через село переїзджало автомашиною 9 большевиків. В той час в Терещук Оксеньки були вечорниці і зайшли большевики та стали провіряти документи. Коло цього обійстя переходило двох повстанців, яких завважив большевицький стійковий і запитав, хто йде. Повстанці у відповідь відкрили вогонь і зараз відступили.

11, 12, 13.V.47 р. большевики з райадміністрації стягали позику від селян.

22.V.47 р. ніччю прибуло до села 30 большевиків. Одні з них ходили по хатах і просили їсти, а інші переводили ревізії в гром. Полощанюк Івана. Рано арештували гром. Терещук Оксеньку і відійшли до р-ну.

Круголець:

29.IV.47 р. кількох большевиків переводили мітинг в справі позики і примушували селян підписуватися на предложені ними суми позики.

2, 4, і від 5–12.V.47 р. большевики щодня збирали від селян позику.

За той час навіть ніччю примушували селян нести до с/ради позику.

17.V.47 р. через село переїзджало 7 большевиків в напрямі х. Мощкове.

23.V.47 р. 25 большевиків знайшли в рові коло х. Замчисько кілька старих криївок, до яких кидали гранати. Вечором закватирували на хуторах, ранком другого дня відійшли до с. Хмелищі.

24.V.47 р. 5 міліціонерів арештували гром. Горбатюка Володимира.

Обич:

28.IV.47 р. через село переїжджали 7 большевиків в напрямі Шумська. Вечором вертали назад.

1.V.47 р. переїжджаючі большевики з Шумська до Хмелищ перевіряли варту на станиці істребків.

4.V.47 р. чотирьох большевиків перевозили фірою трупа повстанця Ростика.

6, 23.V.47 р. большевики робили в селі засідку.

7, 8 і 9.V.47 р. большевики з райадміністрації стягали від селян позику.

13.V.47 р. большевики збудували телефонічну лінію з Хмелищ до Шумська.

17 і 20.V.47 р. були перерізані телефонічні дроти, які большевики зараз направляли.

24.V.47 р. через село переходило 20 большевиків в напрямі Шумська.

Одерадівка:

I.V.47 р. 3-ох большевиків з групи Ш[и]шіна зруйнували могилу впавшим в боротьбі за УССД.

10 і 24.V.47 р. працівники з райадміністрації стягали від селян позику.

15.V.47 р. 8 большевиків робили засідку за селом від сторони с. Жолобки.

23.V.47 р. 11 більшовиків з групи Шишіна переходили через село в напрямі с. Соснівка.

Переморівка:

4 і 9.V.47 р. кількох большевиків з району стягали від селян позику.

13.V.47 р. 8 большевиків з Острізького р-ну арештували гром.[адянку], яку забрали зі сообю.

24.V.47 р. 8 большевиків з Острога робили в селі засідку.

Рохманів:

29.IV.47 р. через село переїжджали чотирма підводами большевики і вступали на хуторі за харчами, а відтак поїхали в напрямі с. Жолобки.

30.IV.47 р. через село переходило 11 большевиків, які ходили по обійстях на х. Полівка, а відтак пішли в невідомому напрямі.

2.V.47 р. Феоктістов з кількома працівниками райадміністрації збирав позику.

4.V.47 р. 12 большевиків гарнізону військ МВД з с. Хмелищі кватирувала на х.[уторі] в Мельніка Івана, Влінчука Нікона, Шліхти Сергія і Павла. Рано відійшли на місце постою.

5.V.47 р. Шарапов з жінкою і дітьми гостював в Табачука Тихона і Токарського Якова. Перед вечором прибуло до села 20 большевиків з Шумського гарнізону МВД і закватирували в Кабінського Нікона. Вночі прибуло ще 10 большевиків і долучили до попередніх, які вже кватирували в селі. Ранком прибуло ще 40 большевиків і закватирували в садках. До полудня около 35 большевиків ходило рострільною понад річку і ставок. Перед вечором всі від'їхали в напрямі с. Жолобки.

8.V.47 р. 13 большевиків з Шумського гарнізону військ МВД кватирувало в гром. Лінчука Нікона. Вечором зробили засідки на краю села від сторони Голобис [Голибіси][190]. Другого дня ранком закватирували в садках, а перед вечором відійшли.

10.V.47 р. в селі було 10 большевиків.

12, 13, 15, 16.V.47 р. большевики з райадміністрації стягали від селян позику.

18.V.47 р. 8 большевиків переводило телефон з с. Хмелищі до Шумська.

19.V.47 р. вечером прийшло до села 11 большевиків і закватирували в гром. Красевського Константина, в якого були до другого вечора.

22.V.47 р. 9 большевиків робило в двох місцях села засідки. Ранком закватирували в селі. Вдень до них долучило ще 23 большевики і перед вечором відійшли всі в напрямі с. Голобис [Голибіси].

---

[190] Тепер с. Мирове Шумського р-ну.

Садки Малі:

Від 1–17.V.47 р. щодня були большевики і стягали від селян позику.

19.V.47 р. 12 большевиків з райадміністрації стягали позику, м'ясо і молоко.

23.V.47 р. 10 большевиків з Шумського гарнізону МВД робили засідку.

Сошищі [Сошище]:

29.IV., 11.V., 18.V. і 23.V.47 р. большевики робили в селі засідки. Найчастіше робили засідки на краях села.

3.V.47 р. 9 большевиків прийшло на х. Лиса і просили в селян їсти. Опісля пішли до гром. Собчук Івана, де перевели стислу ревізію.

4.V., 7.V., 10.V., большевики стягали позику від селян.

19.V.47 р. в Діхтярук Пилипа кватирувало 10 большевиків. Рано відійшли на х. Мищанку, де в рові пересиділи до вечора, а відтак пішли на х. Залісеччина.

23.V.47 р. через село переходило в напрямі хуторів Лиса 5 большевиків.

Стіжок:

25.IV.47 р. в Радчук Григорія ночувало 8 большевиків з Антоновецького гарнізону військ МВД. Рано ходили на х. Гутисько і заходили до Берговського Григорія і Юліяна, а відтак пішли в ліс в напрямі с. Угорськ.

29.IV.47 р. через село переходили Якуше[в], Гусєв і кількох бійців та пішли через ліс в напрямі с. Антоновець.

30.IV.47 р. 8 большевиків робили засідку на городах гром. Іващук Мотрі і Тимощук Анастазії.

1.V.47 р. 8 большевиків на чолі з Якушевим робили ревізії в Тимощук Анастазії і в Радчук Петра. Звідсіля пішли до гром. Ільчука Миколи і полягали в клуні спати. В той час Якуше[в] із кількома бійцями ходив до гром. Савінського Олекси. Опісля всі відійшли в напрямі села Антоновець.

4.V.47 р. 14 большевиків, в тому числі 6 працівників з райадміністрації, збирали позику.

5.V.47 р. вищезгадані большевики збирали позику.

9.V.47 р. 8 большевиків переходило через село в напрямі села Лішні. Повертаючи назад, почали брати з полів фіри. Люди почали тікати і тоді большевики відкрили по них вогонь. Зоргіназувавши кілька фір, від'їхали в напрямі Антоновець.

11.V.47 р. 8 большевиків на чолі з Якушевим робили біля господарства гром. Тимощук Федора засідку. Трьох інших большевиків під маскою укр. повстанців стукали до вікна гром. Ільчука Миколи. Одначе він їх не пустив.

14.V.47 р. на х. Гутисько в гром. Берговського Григорія квартирував Якушев з 8-ма большевиками. Рано вони перевели ревізію в гром. Савіцького Олекси. Опісля відійшли в ліс.

20.V.47 р. Якушев з 8-ма большевиками кватирував в гром. Данилюк Єфтуха, рано пішли в ліс.

Сураж:

1.V.47 р. 10 большевиків ходило по хуторах Березина, а рано відійшли до Шумська.

2.V.47 р. через цілу ніч в селі було 10 большевиків. Через день були на станиці істребків. Вечором відійшли до Шумська.

Від 3.V.–14.V.47 р. большевики з р-ну збирали позику. За несплату позики забрали в слідуючих громадян вбрання і збіжжя: Півець Макара, Дунаш Василя, Ніколюк Романа і Верещинського Пилипа.

16.V.47 р. 10 большевиків робило на х. Березина засідку.

20.V.47 р. 5 большевиків з райадміністрації збирали позику.

Тилявка:

9.V.47 р. гарнізон військ МВД перенісся до с. Хмелищ. Пополудні приїздив Шишін і зараз від'їхав до району. Ніччю були довкруги села засідки.

15.V.47 р. 5 большевиків перевозили через село якогось раненого, який тут і помер.

19.V.47 р. большевики збудували за селом на горбі вежу.

Від 23–26.V.47 р. працівники райадміністрації стягали від селян позику.

25.V.47 р. Шишін зі своєю групою натрапив ніччю на прошаків зі СУЗ і, думаючи, що це повстанці, обстріляв їх з автомата. При цьому вбив двох прошаків, а одного тяжко поранив. При прошаках знайдено наган і два багнети.

Угорськ:

Від 26–30.IV.47 р. не відом[а] кількість большевиків робила в тих днях засідки на краю ліса.

Від 2.V.–13.V.47 р. працівники райадміністрації стягали позику.

Ходавки [Ходаки]:

1. від 4–8., 13., 20 і 21.V.47 р. працівники райадміністрації стягали від селян позику.

11.V.47 р. 5 емведистів арештували Мельнічук Евгенію.

24.V.47 р. 15 большевиків робили засідку в лісі коло криниці.

Андруга Мала (Крем.[енецький] р-н):

28.IV.47 р. упов. Василенко робив опис селян для призначення позики.

Від 4.V.–9.V. і 18.V.47 р. більшовики з району збирали позику. За той час зібрали в селі 27 тис. крб.

19.V.47 р. большевики хотіли вибрати нову управу кооперативи, але люди не зійшлися і вибори не відбулися.

21.V.47 р. 10 большевиків на чолі з Манталиніном заходили [до] слідуючих селян: Шевчук Анни, Коваль Петра, Назарук Дениса і Долинської Тетяни. В якій справі – не відомо.

Веселівка (Крем.[енецький] р-н):

3 і 4.V.47 р. больш. з райадміністрації збирали від селян позику.

6.V. 8 большевиків на чолі з Задорожним хотіли перевести мітинг в справі позики. В той час люди виходили з церкви і йшли на цвинтар посвящувати хрест на могилі впавших повстанців. Задорожний з большевиками здержали селян і сказали, що коли здадуть зараз позику, то позволять поставити хрест і посвятити. Люди зараз зложили трохи грошей і посвятили хрест.

19.V.47 р. 20 большевиків Крем'янецького гарнізону військ МВД робили ревізії в цілому селі.

21.V.47 р. больш. збирали позику. Того дня зібрали 2000 крб.

Лішня (Крем.[енецький] р-н).

4.V. і 6.V.47 р. нач. РО МГБ Кравченко, уповноважений Кужіль, секр. райпарткому Сироєдов, упов. лісхозу Штуна і ще кількох працівників збирали позику.

11.V.47 р. около 300 бійців війська МВД робили облаву на ліс. Підчас облави вбили одного повстанця.

16.V.47 р. около 100 більшовиків робило облаву в Башковецькому лісі. Вечором робили засідки на краях лісу.

18.V.47 р. група больш. робила засідку на хуторі під лісом.

8.VI.47 р. Слава Україні!
Героям слава!

(–) Вій

* * *

ВІСТІ З ТЕРЕНУ
(за мм. квітень, травень і червень 1947 р.)

Район Бережани:

9.4.1947 р. на присілку Нараїв – Чверті приїхало 5 большевиків з Поморянського р-ну за сіном. Двох большевиків зайшло до стодоли, в якій квартирувало двох повстанців. Повстанці на цей час розібрали зброю і чистили її, Коли большевики замітили повстанців, повстанець "Лис" стрілом з пістолі вбив одного большевика, другий скрився за угол і вбив втікаючого другого повстанця. "Лис" почав відступати, обороняючись пістолем проти трьох. При відступі поранив ще двох большевиків і щасливо відступив.

18.4.47. в с. Біще 13 большевиків з начальником Глебовим поломали хрести на могилах впавших в борні з большевиками повстанців. Ці самі большевики другого дня поломали хрести на могилах в с. Лапшин. Відтак награбували в людей святочних пасок і вернулись на гарнізон у Шумлянах.

15.4.47. в с. Рогачин большевики арештували Гайового Степана. По дорозі до Бережан попали на засідку, яку зробили другі большевики. Конвоїри розбіглись, арештованого забрали зі собою другі большевики, що зробили засідку і вдавали повстанців. Вони арештованого завели до криївки, де держали його через два дні, а відтак вивели на гостинець та пустили. Подібний випадок большевицької провокації трапився з аре[ш]тованою Войтинів Анною, яку заарештували в Стратині, а відтак перевозили з Бережан до Кур'ян [Куряни].

18.4.47. біля с. Шибалин в лісі на горі Лисоні большевики в числі 60 осіб заскочили в криївці 5 повстанців. Повстанці, вистрілявши всі набої, останніми пострілялися самі.

– В с. Демня на Воскресення Христове большевики вбили в хаті одного підпільника.

22.447. в с. Комарівка, підчас облави в лісі большевики знайшли криївку, в якій розірвався гранатою підпільник Шагай Михайло.

1.5.47. большевики зробили облаву на ліси біля сс. Поручин, Біще та до кінця місяця робили засідки в сс. Поручин, Пліхів, Урмань, Біще, Двірці, Стриганці, Поточани.

4.5.47. в цілому районі почалася збірка грошової "позики". На район большевики наложили 2,000,000 крб. "позики". До тижня стягнули з населення цю суму понад план.

5.5.47. в с. Лапшин на мітингу партієць Семенко говорив: "що ми мусимо зброїтися, бо ми окружені капіталістами, а бандьорів і їх знищимо і звідусіль не вступимося, бо ми за це свою кров пролляли["]. По зборах Семенко зайшов до господаря Середи Нестора, в якого залишився ночувати, запевнивши господаря, що "сьогодні буде спокійно спати, бо наші вартують коло села". Коли Семенко чистив чоботи, дочка господаря спитала, чи він сьогодні піде до церкви, що так дуже начищується. Він відповів, що до церкви не піде, але відразу до неба. Вечором, хоч большевики робили кругом засідки, зайшов до хати, де був Семенко, один повстанець і стрілом з пістоля тяжко ранив Семенка. Важко ранений Семенко по кількох годинах помер. Большевики зі засідки почали обстрілювати хату, але повстанець вийшов звідтам живий.

Другого дня за вбивство Семенка большевики наложили на село 250,000 крб.

15.5.47. в лісі біля с. Лапшин пропав один большевик з гарнізону МВД – Карачієв Василь, з Вологодської обл., нагороджений медалями за участь в боротьбі з "українсько-німецькими націоналістами".

6.5. 47. в Базниківському лісі большевики вбили двох підпільників: Дубчак Романа і "Явора".

5.5.47. в м. Бережанах вбито голову міськради Шагай Степана, кандидата в чени КП(б)У, працівника большевицького уряду з 1939–41 рр. В 1941 р. був поранений підпільниками, але вилічився. 8.5.47. відбувся похорон Шагая. На похоронній промові II-ий секретар РК КП(б)У Кочитенко сказав: "Ми за Шагая вб'ємо сотню бандьорів". Підчас похорону були сальви.

9.5.47. в м. Бережанах большевики знайшли між звалищами 6 демобілізованих старшин ЧА, які переховувалися, мали зброю (гранати і пістолі) та ходили грабувати людей. Большевики 2 зловили, а 4 втікло.

11.5.47. в с. Гіновичі [Гиновичі] на подвір'ю Мрочки Михайла ніччю вбито большевика з Шумлянського гарнізону.

11.5.47. в с. Літятин вбито начальника "істребітельного баталіону" Драганька. Большевики після вбивства станицю стрибків роз[зброїли].

24.5.47. в с. Поручин большевики вбили на дорозі демобілізованого з ЧА Ковальчук Михайла. Підчас стрілянини запалили стайню Лещишиного Петра.

16.5.47. на присілку с. Куряни – Павлів большевики арештували: Іванів Євгенію, Рихлевич Григорія і Барика Михайла. Арештованих забрали на залізнодорожне МВД в Ходорові.

19.5.47. в с. Біще підчас засідки большевики стріляли за переселенцем, але не влучили.

21.5.47. в м. Бережани вечором тяжко ранено райпрокурора, який бив людей в с. Жуків.

23.5.47. в Базниківському лісі повстанці ішли до криниці митися, а большевцький зорець завважив з дуба через далековид. Большевики обскочили це місце і почали стріляти. Повстанці, відстрілюючись, без втрат відступили. Підчас стрілянини впав один легальний чоловік зо с. Саранчук – Карась Теодора.

25.5.47. до цеї самої криниці прийшли інші повстанці. Большевики, які сиділи там на засідці, відкрили по повстанцях вогонь. Від большевицьких куль впав один большевик[191] "Сойка" і один ранений, який добився щасливо до своїх.

25.5.47. большевики зробили на Базниківський ліс облаву, яка тривала через три дні. Облавою командував підполковник "войск МВД". Підчас облави згинув один повстанець. По облаві всі війська від'їхали до Бережан.

24.5.47. большевики розпочали виловлювати по всіх селах голодуючих зо східних областей України, які приходили за хлібом. Ця акція тр[и]вала протягом тижня. Зловлених забирали на машини, відставляли до потягу і відсилаи на схід.

16.5.47. в с. Біщу помер з[]голоду молдаван Гожан Антон, ур. 1913 р. в Бендерській обл. МССР. На фронті був тяжко ранений, в 1947 р. нагороджений медалем за "вітчизняну війну", член "Осоавіахіма".

– В с. Баранівка померло з голоду трьох голодуючих східняків.

12.5.47. в лісі на горі Лисоні біля с. Шибалин большевики в числі 60 осіб зробили облаву. Підчас облави знайшли криївку, в якій були заховані книжки з бібльотеки.

29.5.47. в с. Рекшин на вулиці вбито голову сільради. Большевики після вбивства робили облаву по рекшинських полях.

1.6.47. в с. Лапшин большевики на засідці вбили повстанця Процик Михайла – "Сокола", родом з с. Дрищів.

8.6.47. большевики арештували родини підпільників в таких селах: в с. Поручин 3 родини, в с. Гіновичі [Гиновичі] – 1 родина, в с. Нараїв – 3 родини.

9.6.47. в с. Вулька большевики ранили одного підпільника.

9.6.47. в с. Біще большевики зрізали [х]рест на Могилі Героїв. В сусідних селах хрести з могил Героїв поскидали скорше.

---

[191] Так в ориґіналі. Має бути – повстанець.

13.5.47. в с. Гіновичі [Гиновичі] большевики робили засідку, на яку попали повстанці. Підчас стрілянини повстанці вбили одного большевика і відступили без втрат.

Район Бучач:

6.4.47 р. в с. Трибухівці до одної хати зайшло кількох повстанців по харчі. Большевики, які були на засідці, підсунулись під хату і вбили стійкового. Решта повстанців вискочили з хати і, відстрілюючись, почали відступати. Підчас відступу зістав вбитий ще один повстанець. Другого дня тіла побитих повстанців – "Соловія" і "Квітки" забрали в р-н.

7.4.47. большевики з гарнізону с. Жизномир зробили засідку біля с. Ріпинці. На засідку наїхали повстанці, що їхали фірою. Большевицький стійковий вистрілом з кріса рани[в] одного повстанця в обличчя. Повстанці залишили фіру і, відстрілюючись, відступили до лісу.

7.4.47. на хуторі Бучацькі Гаї[192] большевики з жизномирського гарнізону зробили засідку на подвір'ї одного переселенця. Господар, почувши якийсь рух на подвір'ї, вийшов з хати. Большевики кинули до нього гранату і почали стріляти. Від большевицьких куль господар згинув.

12.4.47. большевики з гарнізону Переволока зробили засідку між сс. Звенигород – Заривинці. На засідку попало 2-ох повстанців. Большевики відкрили вогонь і ранили тяжко повстанця "Грізного". Коли большевики підсунулись близько нього, він витягнув гранату і хотів кинути до них, та в цей м[ом]ент куля прошила йому голову і він впав на землю мертвий. За другим повстанцем большевики почали погоню. Вони поскидали шинелі і чоботи, гнались за ним аж до Новоставець. Тут стратили повстанця з очей і вернулись назад.

6.5.47. в с. Старі Петликівці большевики зловили Юриста Василя і його сина. Обох забрали до сільради і там сильно били. Розпитували їх, де криється "Дунай". Юриста Михайло привів над вечором большевиків до криївки, в якій нікого не було. Розлючені большевики застрілили його в криївці.

10.5.47. зі сс. Жизномир і Переволока вибрались гарнізони. Цього[]ж дня прибуло до райцентру нове підкріплення гарнізонам, які від цього дня примінили іншу тактику боротьби.

22.5.47. в с. Медведівці большевики обскочили хату, в якій кватирували 2 повстанці. По короткій перестрілці большевики

[192] Тепер в складі м. Бучач.

побили обох повстанців: “Низа” і “Крука”. Господаря, в якого кватирували повстанці, большевики арештували.

3.6.47. в с. Ріпинці в Петрівської Марти большевики, з причини провокації, знайшли криївку, в якій нікого не було.

7.6.47. в с. Верб’ятині 5 большевиків, під маскою повстанців ходили по селі і збирали харчі. Якщо хто не хотів відчинити двері, то вони ломали. Закватирували в порожній хаті Неділеньки Семена. Другого дня вечором вкрали в селі 9 курок і занесли варити до Зеленюк Федя. Ранком знову закватирували в Іванців Василя, а вечором знову розбивали людям двері і вимагали від людей харчів. По кількох днях перебування в селі, вони відійшли.

9.6.47. в с. Помірці вечором большевики з провокатором Гартом обскочили хату. З хати почали втікати молоді хлопці цивільні. Большевики почали за ними стріляти і вбили 17-літнього Кузбаса. Відтак арештували Бедрийчук Катерину. Людям говорили, що Кузбаса вбили пвстанці.

9.6.47. в с. Бариш поранено капітана гарнізону і вбито його коханку Пшепюриху.

12.6.47. в с. Рукомиш большевики обскочили хату, в якій кватирувало двох повстанців. Повстанці, бачучи своє безвихідне положення, постріялися.

13.6.47. на хутір Занева [Занива][193] приїхали на двох машинах большевики, які зробили облаву і арештували: Качур Явдоху, Леськів Марію, Римар Параску і Римар Анну.

18.6.47. між сс. Сапова – Кійданів большевики зробили засідку. Ніччю вони зайшли до с. Кійданів і арештували підпільницю “Ірку”.

20.6.47. до с. Кійданів приїхали большевики, між ними Січкар і Міша. Над вечір частина з них від’їхала до с. Бобулинці, а 4 залишилось ночувати. Рано ці большевики виганяли фіри за дубами. Тому, що люди не хотіли їхати, Січкар бив сильно людей. Над вечором від’їхали до р-ну.

Район Монастириська:

9.5.47 р. в с. Маркова до демобілізованого з ЧА Колісник Василя прийшло вечором чотирьох большевицьких провокаторів. Вони вдавали українських повстанців і говорили господареві, що його знають, бо колись кватирували в нього. Господар повірив їм і розказав, коли і котрі повстанці приходять до нього. Вони розпитали, що нового в селі і чи він знає яких сексотів. Господар

[193] Хут. Занива тепер в складі с. Трибухівці Бучацького р-ну.

сказав, що знає і запровадив їх до одної жінки. Коли провокатори заказали жінку, щоб не доносила, господар ще більше упевнився, що це дійсно свої і розказав, що має кріса і кожної хвилини готовий піти з ними. Відтак господар завів їх до Дармоли Степана, щоб в разі потеби "повстанці" мали до кого зайти. Відтак провокатори відійшли.

Другого дня приїхали большевики з Паршаковим і арештували: Колісник Василя, Дармолу Степана і Колісник Евгенію. Арештовані здали большевикам кріси і пістолі. Цього дня арештовано ще 5 осіб, яких всипав Дармола і Колісник.

5.6.47. до с. Завадівка приїхав оперуполномочений Паршаков та арештував господаря Колісник Миколу.

15.6.47. до с. Маркова приїхав відділ військ МВД в числі 60 осіб. Дармола і Колісник водили їх по селі і лісі. Слідуючого дня большевики перешукували частину марківського лісу.

17.6.47. Колісник Василь водив большевиків в ліс по другій стороні [Золотої] Липи. Там вони перешукували т. зв. Корчі. Слідуючого дня большевики робили облаву у великому лісі.

19.6.47. біля 80 большевиків знову перевіряли корчі в лісі Олешева, по другій стороні [Золотої] Липи. Перед вечором перейшли до великого лісу по цей бік Липи.

12.6.7. ніччю до с. Коржова прийшло [2]5 большевиків. Вони збудили господаря-переселенця, який мешкає на кінці села від [сторони с.] Завадівка. 9 большевиків зайшло до хати та тут конспіративно впродовж двох днів кватерували. Вони не показувались нікому з людей, а навіть заборонили виходити господареві до села. Решта большевиків – 16 осіб поробили засідки поза селом в житах і коло млина.

13.6.47. ніччю 16 большевиків перейшли ріку та заквартирували в Малярського Панька в стодолі і не показувалися нікому з людей. Друга група з заступником РО МГБ Казанським закватирувала в ліс[і] в окопах. Днем вони арештували дівчину Косик Анну зі с. Яргорів, яка переходила ліском. Вечором усі большевики зібралися у вище згаданого господаря-східняка та відійшли в напрямі Товстобаб[194].

18.6.47 р. начальник "істребітельного баталіону" с. Товстобаби Кварцяний з двома большевиками з району прийшли до Коржови і забрали за нездачу молока худобу в господарів: Кордяк Осипа (корову і козу), Гнасевич Данила (корову) і Цандрівської

[194] Тепер с. Високе Монастириського р-ну.

Франки (корову). Сконфісковану худобу забрали до колгоспу в с. Товстобаби.

10.6.47. до с. Дрищів приїхало 11 большевиків з оперуповноваженим Ковригою. Вони кватирували в селі протягом трьох днів. Підчас цього протоколували людей, які повернули з Німеччини, випитували за тими, що пішли до СС-ів та покликували ще кілька осіб. Вони також арештували сестру повстанця "Зеленя" і її тяжко побили.

14. і 15.6.47. начальник паспортного стола Білаєв і 4 большевики виганяли людей возити дуби на телефонічні стовпи. Один чоловік, щоб не їхати по дуби, втік з хати. За якийсь час, думаючи, що большевики вже від'їхали, вернувся додому. Побачивши надходячих большевиків, він вискочив через вікно і почав втікати. Большевики почали за ним стріляти і вбили його.

13.6.47. в с. Горожанка Коврига робив з большевиками засідку на хуторі Очерета[195]. Днем большевики кватирував в селі, а Коврига протоколував людей, що повернулись з Німеччини.

6.6.47. на хуторі Гутка Шкляна[196] ст. л-т Паршаков з большевиками арештував Швидкого Проця і його дві дочки Гелену та Михаліну. Арештований господар "всипав" багато людей, які помагали повстанцям.

11.6.47. в с. Товстобаби начальник "істребітельного баталіону" Кварцяний арештував жінку підпільника "Ліса".

21.6.47. 150 большевиків з Монастирецького і 80 большевиків з Підгаєцького районів робили облаву на ліс. Найбільше шукали біля "Турової" могили, на "Сирисі" і під с. Заставці. Частина большевиків кватирувала впродовж двох днів в лісі під с. Заставці. Вони ловили людей, що шукаючи грибів наткнулися на них, та держали біля себе.

22.6.47. 30 большевицьких кіннотчиків робили облаву на Заставецькі поля.

29.6.47. в с. Заставці большевики викинули з хати Новіцького Миколу, а на його хаті поселили якогось "західняка", що приїхав до Заставець. Щоночі большевики в числі від 10–15 чоловік роблять засідки по селі.

16.6.47. большевики кватирували в житах між сс. Шляхта [Швейків] – Заставці. Вони часто заходять на порожні хати між цими двома селами і там вар[я]ть собі їсти.

---

[195] Хут. Очерети тепер в складі с. Горожанка Монастириського р-ну.

[196] Хут. Скляна Гута тепер в складі с. Завадівка Монастириського р-ну.

20.6.47. на хут. Кривулина [Кривуліна] біля с. Ковалівка провокатор "Каштан" з кількома большевиками зробили провокативну засідку, щоби нібито відбити одну арештовану. Коли над'їхали другі большевики з арештованою, "Каштан" витягнув пістоль, щоби до них стріляти. В цей час один большевик пустив з боку серію з ППШ та ранив "Каштана" легко в ліву руку. Большевики говорять, що це зробили повстанці. З цеї причини 21. і 22.6.47. робили облаву на Ковалівський і Савалуський ліси[197].

26.6.47. до с. Григорів приїхав Черкін з РО МВД з двома большевиками. Вони списували людей, які повернулися з робіт з Німеччини. Вечором цього ж дня 10 большевиків зробило засідку на кінці села від гостинця.

16.6.47. в с. Ковалівка управа спіртзаводу і ОШОСДОР-у віддали всі документи своїх робітників на воєнкомат. З кожньої установи має бути забронірованих тільки 4 робітники.

Район Коропець:

8.4.1947 р. до райцентру большевики привезли з лісу біля Коропецької Діброви[198] 4-ох вбитих повстанців. В год. 7-ій з Бучацького р-ну приїхало 3 автомашини з большевиками, які забрали тіло одного повстанця до Бучача.

20.4.47. в райцентрі на вулиці Підтилис в перевалі большевики розстріляли 7-ох в'язнів, з цього 5 мужчин і 2 жінки.

21.4.47. в райцентрі в приміщенні клубу відб[у]лися комсомольські збори. На зборах обговорювано справу весняної сівби та доручено кожному комсомольцеві організувати комсомол по селах.

10.5.47. з райцентру виїхав гарнізон ВВ МВД, а на його місце приїхав новий гарнізон в числі 130 чоловік. Вони заквартирували біля воєнкомату. Другого дня приїхало ще 110 большевиків, які долучили до перших.

22.5.47. на хуторі Вадова[199] ніччю 8 большевиків, вдаючи повстанців, арештували Шмігельського Дмитра і Пуршака. Арештованих забрали в р-н.

27.5.47. в райцентрі вечером застрілився лейтенант МГБ Високий Андрій. Його було розброєно і мали судити. Високий впився, прийшов на свою квартиру, де мав ще тут кріса, і тут застрілився.

---

[197] Ліси біля сс. Ковалівка і Савалуськи (тепер Савелівка) Монастириського р-ну Тернопільської обл.

[198] Хутір Діброва (Коропецька Дірова) тепер в складі смт. Коропець Монастириського р-ну.

[199] Тепер с. Світле Монастириського р-ну.

25.4.47. в с. Коропецька Діброва секретар РК КП(б)У Криворот, секретар РК ЛКСМУ, агроном району ще з одним большевиком робили мітінг. На мітінгу було 19 осіб присутніх. Їм говорили про весняну сівбу, позику збіжжя державі і грошеву позику. Крім цього сказали, що котрий господар має пару коней або два плуги, мусить половину віддати державі.

1. до 7.5.47 р. большевики в цілому районі здирали з людей позику.

29.4.47. в с. Тростянці большевики намагались зорганізувати комсомол. Молодь, довідавшись про це, повтікала з села.

8.4.47. в с. Повстанці[200] повстанці розбили колгосп. З колгоспу забрали 2 коні і 5 коров.

Другого дня приїхало до села 4 автомашини большевиків (одна з Коропця, одна з Бучача і дві з Монастириськ). Вони зробили облаву на ліс, шукаючи за колгоспною худобою. По полудні привели з Вербки арештованих двох мужчин і одну дівчину. Арештованих забрали до Монастириськ.

29.4.47. в с. Залісся ніччю до хати Каганець Катерини зайшли два повстанці. Большевики, що прийшли на засідку, запримітили їх і оточили хату. Вив'язалась перестрілка, у висліді якої від большевицьких куль згинула старенька мати господині, а дочку поранили. Повстанці "Вівчар" і "Клим", вистрілявши всі набої, постріляли самі. Другого дня большевики забрали тіла побитих до району. Рівнож арештували ранену дочку господині і учительку-східнячку, яка була тут на квартирі. Господиня втікла.

Район Золотники:

11.4.47. в с. Росоховатець [Росохуватець] повстанці роз-[з]броїли "істребітельний баталіон". Зброю забрали, стрибків розігнали. Другого дня приїхали автомашиною 80 большевиків з Сегієвом. Сергієв стягнув слідство і арештував начальника стрибків і сусідів біля приміщення "баталіону".

4.4.47. в с. Раковець приїхав уповноважений та скликав людей на мітінг. На мітінгу захвалював пропозицію, щоб населення писалося до колгоспу. Люди спитали, що як так добре в колгоспах, то чому ваші люди приходять сюди жебрати хліба. Якщо ми підем в колгосп, то де підем за жебраним хлібом, хіба прийдеться отут з голоду гинути. Уповноважений від'їхав в р-н з нічим.

[200] Так у тексті. Очевидно, має бути – с. Тростянці Монастириського р-ну.

9.4.47. в с. Соколів [приїхали] уповноважений Кобур з кількома большевиками і почали зганяти з села людей на мітінг. Зігнавши з цілого села 9 осіб, вони перевели мітінг, на якому захвалювали колгоспну систему і змушували людей писатись до колгоспу. Люди відповіли: "Ми знаємо, як в колгоспах живеться і бачимо, як ідуть з ваших колгоспів люди сюди за хлібом."... Тоді Лобур[201] відповів: "Ви всі бандьори. Ви слухаєте, що вам бандерівці говорять. Нічого, ми усіх бандерівців і так виб'єм". По невдалому мітінгу від'їхали до р-ну.

17.4.47. в с. Соколів перед вечором приїхали до села на автомашині 5 спекулянтів і одна жінка. Вони почекали за селом до вечора і вечором поїхали на хутір. На хуторі зайшли до одного господаря і почали вибирати з ями бараболю і носити на авто. Це почула дівчина, що вийшла з хати, і наробила крику. Злодії почали стріляти. Відтак забрали до решти бараболю, з комори забрали все збіжжя і убрання. Забравши все це, від'їхали в сторону "пантелийських степів"[202]. Люди говорять, що це були большевики зо Струсівського р-ну.

5.4.47. начальник "істребітельного баталіону" Буєчко разом з 4-ма стрибками напав на господаря Гусаря Михайла, в якого ночували голодуючі зо східних областей України, які мали зі собою різне барахло, щоб заміняти його на хліб. Буєчко пішов до Пришляка Михайла, підмалювався, щоб його не пізнали, а відтак пішов зі стрибками коло хати господаря, де ночували голодуючі, та відкрили сильну стрілянину. Буєчко підчас цього добивався до хати, але люди не пустили і він, по невдачнім рабунку, вернувся і зателефонував на РО МВД, що "бандьори" напали на Гусаря Михайла і він мусів до них стріляти. Другого дня приїхав на "істребітельний баталіон" начальник РО МГБ майор Фадєєв і розпитував, що вночі було. Буєчко зізнав так, як телефонував. [Через] кілька днів РО МВД знало, що Буєчко сам робив грабунковий напад і мали його арештувати, та повстанці скорше справились з Буєчком, покаравши його смертю.

19.4.47. в с. Бронгалівка 10 большевиків робили ревізії по господарствах і арештували: Мілюзину Петра, Василишин Марію і Процика Василя. Арештованих забрали на гарнізон до Раківця.

26.4.47. в с. Зарваниця ніччю хтось підмінував трактор. Большевики, які були на засідці, освічували з цеї причини цілу ніч

---

[201] Так у тексті – різнописання прізвища: Кобур, Лобур.

[202] Територія коло с. Панталиха Соколівської с/ради Теребовлянського р-ну.

село ракетами. Ранком до села приїхало 24 большевики, які обложили село заставами і виловлювали всіх голодуючих зі СУЗ. Підчас ревізій знайшли порожну криївку. Господиню, де була криївка, арештували, а господар втік. Майно сконфіскували.

30.4.47. за с. Гниловоди[203], від сторони Кійданова [Киданів] 15 большевиків зробили засідку. На засідку найшли три повстанці, яких большевики підпустили на дуже близьку віддаль і відкрили по них вогонь, освічуючи при тому ракетами. Повстанці залягли і почали відстрілюватись і також освічували ракетами. Останню повстанці вистрілили ракетну гранату, яка розірвалась між большевиками. По цім вибуху большевицькі стріли стихли і повстанці відст[у]пили, забравши одного раненого з собою. У висліді перестрілки по большевицькій стороні 5 вбитими і 2 раненими, по нашій стороні – 1 легко ранений.

3.5.47. до с. Гниловоди приїхало автом 15 старшин з Тернополя, які ходили на місце, де була стріча з повстанцями. Командира, який був відповідальний за люд[е]й на засідці, РО МВД арештувало і мало судити за невдалу засідку.

14.5.47. під с. Котузів вечором приїхало автом 30 большевиків. Під селом большевики позлізали з авта, пустили одну ракету понад село і авто поїхало в сторону Підгаєць, а большевики поробили засідки довкола села. Зо села вийшли повстанці "Дон" і "Чорний" на стрічу. На місці стрічі нікого не було і "Дон" ще раз вернувся до села по деякі речі. Вертаючись зі села, "Дон" найшов на большевиків, що вже сиділи на засідці. Большевики підпустили "Дона" на близьку віддаль і відкрили по ньому вогонь. Ранений в ногу "Дон" заляг у рів коло цвинтаря і почав відстрілюватись і кидати до большевиків гранати. Коли большевики припинили вогонь, він почав співати пісню: "З піснею на устах ми йдем до бою…". Переспівавши пісню сказав до большевиків: "Хто з вас українець, то відійди до мене". Один кацапчук сказав: "Даже я єсть українєц". "Дон" відповів: "Ти не українець, ти настоящий кацап, бо якби ти був українець, то чому ти тут? Чому не в рядах Української Повстанчої Армії? За що вбиваєте, мордуєте наш народ?["] Большевики у відповідь почали знову стріляти. Тоді "Дон" знову закричав: "Брати і сестри, хто з вас тут є, вийдіть і подивіться як я тут гину["] та дальше продовжував оклики: "Слава Україні! Смерть московським большевикам!" і згинув. Невідомо, чи сам себе застрілив, чи большевики вбили його. Большевики ракетами

[203] В 1965 р. с. Гниловоди переймоноване у с. Гвардійське Теребовлянського р-ну.

запалили стодолу і стайню господаря Яцури Миколи. На пожежу почали зі села бігти до вогню люди з криками: "Бийте, люди, голоту! Бийте заразу!", та люд[е]й большевики відігнали стрілами. Ранком другого дня тіло сл. п. "Дона" забрали до району, при тому говорили: "От бандіт герой, якого ми ще не стрічали". А в районі до "рубашників" на політзанятті старшина сказав: "Якщо б ми так всі воювали, як цей бандіт, то напевно вже не було би ні одного бандьори".

3.5.47. до с. Бурканів прийшло 16 большевиків і уповноважений Курієнко. Вони збирали позику і переводили ревізію. Підчас ревізії в одної господині побачили на стриху в посудині яйця і почали ховати по кишенях. Господиня, побачивши це, відібрала від них і почала кричати: "Ви за бандитами шукаєте, але то не ці бандити, що ви за ними шукаєте, але ви, бо що побачите, то грабуєте". Щоб застрашити господиню, большевики забрали її з собою, та, побачивши, що вона не боїться, з дороги звільнили.

11.5.47. до с. Бурканів приїхало 3-ох працівників уповмінзагу, які у Федоришиного Романа забрали бараболю, солому і останнє збіжжя, за це[, що] не зміг виконати держпоставки за 1946 р.

25.5.47. до с. Сокільник на точний всип приїхало 25 большевиків, які обложили господарство Барского Михайла, який був за німців війтом в селі. Господар, побачивши большевиків, побіг до стодоли, де спав його син з сусід[ськи]м хлопцем, а відтак почав втікати в напрямі Соколова. Під Соколовом друг[і] большевики, що робили там засідку, побачили утікаючого і почали за ним стріляти. Від куль падає важко ранений Барский і, щоб не датися живим на тортури, останніми зусиллями долазить до мосту на ріці Стрипа і кидається у воду. В дому Барского большевики арештують жінку і сина. В селі арештують: Паласюка Евстаха, Паласюка Володимира, Шипіту Степана. Тіло втопленого витягають і разом з арештованими забирають в р-н.

29.5.47. на Соснівських хуторах Ганчарки привів большевиків голова пант[а]лівської сільради Топольніцкий Петро. Большевики зробили засідку коло господині Трач Евгенії. Підчас засідки вбили одного підпільника, другий, відстрілюючись, відступив. Другого дня в цеї господині большевики перевели сильну ревізію, підчас якої знайшли криївку. В криївці лежав хворий повстанець "Байдак", якого большевики почали вмовляти, щоби здався, але цей відповів до них стрілами і, вистрілявши всі набої, останньою

гранатою розірвався сам. Тіла побитих забрали до р-ну. Господиню арештували, господарку сконфіскували.

10.5.47. зі с. Раковець вибрався гарнізон до р-ну. Вночі перед від'їздом були розліплені листівки "До бійців і командирів ЧА", які зробили на бійців велике враження. Коли в бійців побачив листівки начальник гарнізону, повідбирав від них, щоби не читали.

23.5.47. в с. Ішкові оперуполномочений Діріпаско з большевиками зганяли людей до розкопу могили, яку населення насипало ще за часів польської окупації впавшому стрільцеві у Визвольних Змаганнях 1918–20 рр. Населення відмовлялося від цієї роботи, а особливо моло[д]ь ставила сильний спротив. Більшовики, бачучи, що населення не розкидає могили, розкопали могилу самі, а землю розвезли по дорозі. Цього ж самого дня в с. Росоховатець ці самі большевики розкидали могилу, насипану в 1941 р.

3.6.47. між сс. Котузів – Гниловоди 30 большевиків зробило засідку, на яку попало 3-ох повстанців. Від большевицьких куль згинув тут повстанець "Чорний", а один легко ранений і третій повстанець, відстрілюючись відступили.

14.6.47 р. біля с. Гайворонка 50 большевиків, з причини провокації, окружили 3-ох повстанців. Вив'язався бій, у висліді якого впали повстанці: "Жук" і "Сава", а "Довбуш" тяжко ранений. Вбитих і раненого забрали большевики до р-ну, де по кількох годинах "Довбуш" помер. В селі арештували 15 осіб та по кількох днях звільнили.

Район Козова:

16.4.47. в райцентрі на зборах районної і сільської адміністрації в справі здачі позики грошевої і збіжевої та "добровільну" продаж державі бараболь, по згаданих справах 1-ий секретар РК КП(б)У Вакуненко оголосив дискусію на політтеми. Між іншим, Акішев, голова райспоживспілки, запитав, де зараз знаходиться маршал Жуков. На це Вакуненко відповів, що Жуков тепер командующий по Одеській Воєнній Окрузі. Тоді [Акушев] оповів другим східнякам, присутнім на зібранню, що Жуков ще в серпню 1946 р. на зібранню в Москві обставав за простим населенням та домагався, щоб для жидів був приділений окремий шмат землі, де вони мали б свою республіку, бо причиною сьогоднішньої нужди в СС[Р] є жиди. За це Сталінова жінка хотіла вбити Жукова, але Сталін зловив її за руку і Жуков став ранений в руку. Він взяв кількох генералів і втік до Америки, а Одеською Округою командує інший Жуков – генерал-лейтенант. Це все оповідав Акішев, що

йому про це розказував підполковник, при якому він був чурою [джурою]. Це було донесено до Вакуненка, який другого дня викликав Акішева до себе, списав з нього протокол і відібрав від нього партійний білет.

9.4.47. в с. Вівся 9 большевиків зробили засідку, на яку попали два повстанці. Вив'язалась перестрілка, підчас якої повстанці відступили без втрат. Другого дня большевики зробили на цій вулиці, де була перестрілка з повстанцями, стислі ревізії. Підчас ревізії знайшли два маскхалати і пагони.

15.4.47. в с. Вівся днем переходив один повстанець, перебраний по-цивільному. На дорозі здержали його 4 большевики, що хотіли його легітимувати. Повстанець вистрілом з пістоля важко ранив одного большевика і сам відступив.

1.4.47. в с. Ценів уповноважений Халін з трьома большевиками склика[в] всіх демобілізованих ЧА і говорив їм, щоби слідили за повстанцями, бо вони радянські люди і повинні допомогти їм знищити їх. Демобілізовані відповіли, що цього робити не будуть тому, що ніччю ходять воєнні і стріляють в кого попаде, а днем "бандьори" не ходять.

15.4.47. до с. Куропатник прийшло з ліса 15 большевиків, які в кінці села робили стислі ревізії. Підчас ревізії в Бурштика (переселенець) мала дитина Бурштика їла кашу. Більшовик, не питаючись нічого, витягнув з-за халяви ложку та почав з дитиною їстит. Господиня почала сваритися і відганяти від дитини. Одначе большевик не вступався, тільки їв дальше.

2.5.47. в с. Будилів 12 большевиків з гарнізону З.[олота] Слобода награбували у селян горілки, попились та побили важко переселенця Кучвася Богдана і його жінку й забрали від нього 2 цетнери бараболі.

12.5.47. в с. Будилів в Кривана Івана большевики робили засідку. По двох днях знову приїхали автом большевики з р-ну Кізлова, зайшли в хату, вигнали всіх хатних до с[і]ней, самі забрали з хати все, що попало під руки і повиносили на авто. Пограбувавши збіжжя, убрання подушки, перини і інш[е]. З награбованим добром від'їхали в сторону Кізлова. 17.5.47 до цього села приїхали автом з району 1-ий секретар РК КП(б)У і начальник РО МВД Ковальов в справі здавки держпоставок молока і м'яса. Криван Іван звернувся до них в справі грабунку. У відповідь Ковальов почав страшно кричати та грозити, що його заарештує: "Ти розголошуєш, що тебе ограбили воєнні. То брехня! Тебе ограбили "бандьори", а не воєнні…". На цім закінчилась його порада і поміч господареві.

23.5.47. в с. Будилів уповноважений по селі Павленко скликав збори в справі позики. Підчас зборів звернувся до Костецької Анни (переселенка) чи вона вже сплатила наложену їй позику. Жінка відповіла: "Я не оплачу, бо немаю грошей. Я ледве сама животію". Павленко вдарив її кілька разів кулаком по голові. Жінка вирвалась від нього і втікла.

3.5.47. в с. Золочівка уповноважений Березюк з начальником "істребітельного баталіону" Плотніковим і 15-ма стрибками стягали грошеву позику. Хто немав грошей, в того забирали корову, коня, козу чи інші речі.

10.5.47. в с. Золочівка до Гупали Марії прийшла голодуюча жінка (східнячка[)] і просила в неї кусок хліба. Господиня відмовила їй в цьому, хоч хліб мала. Голодуюча вийшла надвір мовчки, а за кілька годин почало горіти господарство цеї захланної господині. Внаслідок пожежі згоріло 26 господарств. Як пізніше виявилося, пожежу спричинила ця голодуюча, бо за горіючою стодолою знайшли її клунок з нажебраним хлібом.

15.5.47. в с. Золочівка 15 большевиків зі слідчим РО МВД Плотніковим підчас ревізії в Кіт Катерини знайшли криївку, в якій пострілялося 4-ох підпільників. Майно цеї жінки сконфіскували. На село за це, що переховувало "бандерівців", наложили 110,000 крб. кари.

11.5.47. в с. Каплинці большевики сконфіскували у 13 господарів корови за невиконання 100% держпоставок молока і м'яса.

3.5.47. в с. Бишки 9 большевикі[в] з кап. Шпінком робили ревізії по підозрілих хатах. Вечором пішли на цвинтар і повикидали хрести з могил впавших повстанців.

15.5.47. в с. Ценів 13 большевиків робили засідку в Стандарт Марії. Ранком в її хаті арештували Зборовського Осипа, якого на допитах в сільраді сильно тортурували та припалювали п'яти вогнем, щоб признався, де скриваються його брати.

18.5.47. над ранком с. Ценів обложили большевики в числі 110 чоловік. Днем вони зробили облаву на село. В селі квартирували повстанці, які довідавшись про облаву, почали відступати до ліса. Большевики почали за ними стріляти, від чого згинув повстанець "Дума" і "Слух". З упавших здерли убрання і забрали їх до району Бережан.

20.5.47. в с. Олесин 13 большевиків з начальником Ковальовим і слідчим Сургушеновим перевели стислі ревізії по господарствах. Підчас ревізій знайшли дві порожних криївки і побили сильно Смачило Анну і її семилітню дочку Олю.

10.5.47. зі с. Конюх вибрався гарнізон, який кватирував тут ще від 1946 р. При своїому від'їзді понищили всі меблі, повибивали вікна, поламали двері та повиривали всю городовину, що її самі садили.

15.5.47. в с. Куропатники до господаря Райци Михайла прийшов голодуючий східняк і просив в господаря помочі. Цей йому в цьому відмовив. Голодуючий вийшов і по хвилині почало горіти господарство Райци. В наслідок пожежі згоріло сусіднє господарство Бабія Петра.

1.5.47. в с. Криве 10 большевиків зайшли до господаря Реви Захара і заявили йому, що в нього є криївка. Господар відмовлявся, але большевики почали робити стислу ревізію і знайшли криївку. Під побоями господар сказав хто цю криївку будував і хто в ній мешкав. Большевики господаря залишили і самі від'їхали в р-н. По їх від'їзді жінка і дочка почали на господаря сварити і плакати, нащо він сказав чия це криївка. Господар з нудьги повісився.

13.5.47. до с. Куропатник приїхав начальник Ковальов і Конопелько (цивільний урядник східняк), який від цього дня залишився в селі і працює головою сільради. Другого дня до Конопелька долучили ще одного чоловіка східняка, який має бути секретарем.

28.5.47. в с. Вівся капітан Дроздов з 4-ма большевиками усунули місцевого голову сільради і назначили головою Стружак Оксану (східнячку), яка весною 1947 р. прийшла до цього села як голодуюча за прошеним хлібом і найнялася на роботу в Зіски Миколи за прохарчування.

26.5.47. в с. Кальне повстанці вбили начальника козівського "істребітельного баталіону" ст. лейтенанта Коломійця і повісили на прилюдному місці місцевого сексота Смішнюка Михайла. Другого дня большевики за вбивство Коломійця наложили на село 300,000 крб. кари.

23.5.47. в с. Геленків [Геленки] з причини провокації приїхало 30 большевиків, які обступили хату Козак Марії і почали ревізію. Один большевик підліз на хатний стрих, де кватирувало 3-ох повстанців з СБ – "Прут", "Іванко" і "Річка", і вбили його. Решта большевиків почали обстрілювати хату і запалили її. Повстанці, відстрілюючись, вбили ще одного большевика і останніми набоями постріляли себе. Цілковито спалені тіла повстанців большевики забрали до р-ну. Внаслідок пожежі згоріло 9 господарств.

3.6.47. в с. Вимислівка 12 большевиків з радіонадавчим апаратом підсунулись під хату Пришляка Семена, в якого молоді хлопці і дівчата співали революційних пісень. Большевики всіх арештували і забрали до одної стодоли, де до півночі переводили слідство, підчас якого зізнання кожного передавали радіонадавчим апаратом до Козови. По слідстві від кожного арештованого зажадали по одній літрі горілки або меду, за що звільнять їх додому. Рідня арештованих принесла їм ці хабарі і вони звільнили арештованих.

14.6.47. в с. Вимислівка вечором 10 большевиків з радіонадавчим апаратом закватирували в Пришляка Павла. Ранком пішли на хутір Дуби і в Садівника Андрія зробили стислу ревізію. Нічого не знайшовши, арештували господаря і від'їхали в р-н.

10.6.47. в с. Каплинці 16 большевиків з радіонадавчим апаратом робили ревізії по селі, а пополудні арештували 6 осіб і від'їхали до р-ну.

7.6.47. до с. Козівки приїхало автом 16 большевиків з Львівського МГБ. Вони арештували Кішку Андрія і Жук Анну (переселенці з Дахнова, Любачівського району [повіту]). В мешканні арештованих перевели стислу ревізію, а відтак з арештованими від'їхали до Львова.

16.6.47. до с. Козівки прийшло 16 людей, деякі з них мали зброю і зайшли до хати Посторовича Льва. В хаті пов'язали шнурами всіх хатних, а відтак забрали все збіжжя, муку, перини і убрання. Потім вивели коні зі стайні, запрягли до воза і з цим всім заграбованим майном від'їхали в невідомий напрям. Ранком господаря розв'язали сусіди і він зараз повідомив про це на МВД. Начальник МВД від цеї справи відмовився, а господареві сказав, що його ограбили "бандьори".

16.6.47. до с. Ценів приїхало автом 25 большевиків і заквартирували в сільраді. Вечором прийшли під хату Маржинюк Анастазії, вдерлись вікном до хати, забрали в неї 8 курей, 40 кг муки, діжку сира і молоко.

16.6.47. в с. Вівся 12 большевиків зробило засідку на городах від поля. На засідку найшло 5 повстанців, на яких большевики почали стріляти. Від перших стрілів став ранений повстанець "Рись", який кинув до большевиків гранату і большевики повтікали. Раненого забрали на поле до криївки. Другого дня рано до села приїхало ще 12 большевиків і покрутившись на місці, де була засідка, пішли розстрільною в сторону Кадовбів [Кальне]. В годині 7-й почалась стрілянина і було чути вибухи гранат. Бій тривав до

год. 1,15 хв. Заскочені в криївці відбивались. Всі повискакували наверха і, відстрілюючись, почали відступати. У висліді бою 5 вбитими з нашої сторони, між ними к-р В., пр. М., "Рись" і двох боєвиків. З большевицької сторони 3 вбитими і 6 пораненими. Тіла впавших забрали до району Козови.

Район Підгайці:

15.5.47. в с. Гнильче ходило трьох перебраних большевиків на голодуючих і питали чи нема де своїх хлопців (повстанців), щоби їм дали якусь допомогу.

2.5.47. в с. Юстинівка провокатор Кучма Петро, Підвінський (оба з Новосілки), ст. лейтенант і два стрибки ограбили Стоса М. під маскою повстанців.

24.5.47. в с. Ковалівка, Монастирецького р-ну большевики зловили сестру одного підпільника. З неї стягнули слідство і повезли автом в сторону Чорткова. По дорозі другі большевики зробили засідку і, стріляючи понад голови, відібрали арештовану. Від большевиків, що везли дівчину, забрали зброю, а їх без зброї нагнали. Дівчину і зброю забрали зі собою до ліса та, вдаючи повстанців, почали протоколувати. Казали її, що вона сексотка і видала багато людей і вони її за це повісять. Дівчина почала оправдуватися, що вона нічого не винна і має брата в повстанцях. Большевики сказали, що їм треба конечно стрінутися з братом і вона обов'язково мусить їх зв'язати з ним. Дівчина погодилась і повела їх до Голгіч, де мав би бути її брат. Брата там не застала. Господиня дала їм повечеряти і харчів на дорогу. Тоді большевики сказали, що їм конечно треба зв'язатись з якими-небу[д]ь повстанцями. Сохацький, що був на той час в хаті, сказав, що тут є такий Вайда, до якого заходять повстанці і він повинен би знати, де вони кватирують. Большевики беруть Сохацького і дівчину та ідуть до Вайди, якому представились як провідники. Вайда згодився і вони всі пішли до ліса, де мали б бути повстанці. В лісі Вайда зорієнтувався, що це большевики, щосили вдарив найближчого большевика в ніс і втік. За ним большевики почали стріляти, але даремно. Большевики передали записку дівчині до брата із означенням стрічі. Зараз Вайда скривається, а його майно сконфіскували.

9.5.47. на Литвинських хуторах Морги большевики підчас облави зловили двох підпільників. Один зі зловлених всипав криївку, в якій було 3-ох підпільників. Заскочені в криївці підпільники пострілялися.

13.5.47. в Мужилівськім лісі большевики підчас облави вбили 3-ох повстанців: “Боян”, “Левко” і третій невідомий.

16.5.47. до с. Вербів приїхало 9 большевиків, які виганяли фіри до ліса по “норму”. До них долучило ще 15 большевиків і зробили засідку коло Білого Івана. Кількох большевиків, вдаючи повстанців, пішли під хату і почали кликати дочку господаря по імені. Дівчина не хотіла вийти і почала кричати. Крик почу[в] батько, який спав в стодолі і вийшов на подвір’я. Тут большевики його застрілили. Большевики вбитого залишили, а самі пішли до ліса. Ранком приїхав слідчий РО МГБ, списав протокол про вбивство і сказав похоронити вбитого на цвинтарі. Цього самого дня прийшло на це подвір’я 6 большевиків, які переводячи ревізію підкинули на леговище господаря старий пістоль. По ревізії тіло вбитого забрали в р-н.

27.5.47. в с. Вербів ніччю переходило 20 большевиків і стрінулись з повстанцями. Почалась перестрілка, у висліді якої впав один большевицький ст. сержант. Другого дня большевики арештували в селі 15 осіб і по кількох днях, по переслуханні, звільнили.

28.4.47. в с. Гнильчу большевики на засідці зловили Плеканого Еміліяна, який скривався. Зловленого цілу ніч тортурували і вимагали від нього, щоб він показав криївки. Ранком він повів їх до ліса і показав стару, завалену криївку, а сам почав втікати. Большевики, підчас втечі, вбили його. Тіло забрали в р-н.

6.5.47. в с. Гнильче 6 большевиків знайшли криївку на полі, де скривався Козярчин Евген. З криївки Козярчина витягнули вже неживого.

23.6.47. большевики з Підгаєцького, Монастирецького і Бережанського районів зробили протягом трьох днів облаву в заваді[в]ських, голгіцьких, волицьких лісах, затуринських і лісах Монастирецького р-ну. Ці війська кватирували в лісі. Днем ходили по лісі і робили розшуки-прочоски, а ночами робили засідки.

16.6.47. біля с. Шумляни 40 большевиків з причини провокації Лебедя (зловленого 8.6.47) знайшли на полі криївку, де крилися три повстанці: “Поль”, “Ластівка” і “Коваль”. Повстанці постріляялися, тіла їх забрали до р-ну.

29.6.47. в с. Голгочі 10 большевиків на засідці зловили Сохацького Василя. Його забрали зі собою. По дорозі до р-ну страшно тортурували, а на кінці застрілили.

Другого дня до села прийшло знову 16 большевиків, вони обступили хату Максимишиного Гриця і забрали його зі собою. По

дорозі до р-ну Максимишиного большевики застрілили. Тіло забрали на підводу і завезли до р-ну.

Район Золотий-Потік:

1.4.47. в с. Стінка Колачов з кількома большевиками зробив засідку. На неї найшло двоє повстанців. Почалась стрілянина, у висліді якої загинув повстанець "Листок" і один большевик. Другого дня рано тіло повстанця большевики забрали в р-н. Там здерли з нього одяг і кинули під мур. По трьох днях молодь району викрала труп і поховала на цвинтарі, висипавши могилу. Большевики другого дня позганяли людей розкидати могилу. Коли ніхто не хотів, большевики самі це зробили.

3.4.47. на торзі в Золотім Потоці 10 жінок зі села Русилів ходили за Галімурзою та кричали, що він заложив в їх селі колгосп, обіцяючи, що буде їм добре жилося, що держава буде ними опікуватися. Тепер вони з голоду попухли. Кляли йому, щоб він не дочекав бачити свою жінку і дітей.

6.6.47. зі с. Новосілка і Заліщики Малі большевики вивезли по одній родині на Сибір.

10.6.47. в с. Берем'яни вечором 8 большевиків, вдаючи повстанців, арештували учительку. Вони зав'язали її очі і завели до криївки в лісі. В криївці вона бачила "провідника" Юрка, Тризуб та різні націоналістичні лозунги. Ці, що привели, зголосили "провідникові", що зловили сексотку. "Провідник" списав протокол, випитував за повстанцями і т. п., а відтак вивели з ліса і відпустили додому, заказуючи її, що[б] про це нікому не говорила.

21.5.47. під час перевірки лісу біля хутора Погоріла большевики зловили Стефанюк Івана, який скривався. Зловленого забрали до району.

31.5.47. в с. Сновидів большевики робили засідку, підчас якої зловили Ковальчук Філька, який скривався. Зловленого забрали до р-ну.

Район Борщів:

3.4.47. в с. Висічка більшовики в числі 5 бійців та 4 стрибки збирали податок за малосімейність. Відтак перевели ревізію в Герман Марії та Марущак Юстини. Забрали від них крісла та віднесли на гарнізон. Перевели також ревізію в польській каплиці та гробівці, де побили ікони та забрали крісла.

4.4.47. в с. Волківці [Вовківці] приїхали машиною большевики, які арештували: Ковцун Ярославу, Яворську Стефанію,

Федоровську Параску, Жегальського Івана. Арештованих забрали до Борщева.

8.4.47. в с. Слобідка Мушкатівська відбулися батьківські збори, на яких батьки запротестували проти насильного вписування дітей в піонери.

10.4.47. в с. Сапогів 20 большевиків з кількома стрибками перевели ревізію, підчас якої знайшли криївку. В криївці було 3-ох підпільників: "Рись", його жінка і повстанець "Орлик". В одногодинному бою "Рись" і його жінка Анна зістали вбиті. "Орлик", щоб не попасти живим в руки ворога, застрілився. З большевицької сторони впав один вбитий стрибок. Тіла побитих забрали до району.

11.4.47. в Борщеві підчас Богослуження до церкви зайшов в шапці Селіверстов (лейт. МГБ). Підійшов до престолу, де відправляв священик Дубіцький Павло, і арештував його, говорячи: "… твою мать! Ходи сюда!" Священика арештовано за те, що він в церкві не відправляв Богослуження після православного обряду.

13.4.47. в с. Кривче-Горішнє підчас свячення пасок під церквою батько Лисака Івана (депутат у Верховну Раду УРСР), Лисак Василь просив у людей хліба. Говорив, що гине з голоду. Одначе, ніхто з людей не змилосердився і не дав куска хліба, хоч він голосно молився.

15.4.47. в с. Більче-Золоте партприкріплений прокурор переводив мітінг в справі виконання п'ятирічного плану, здачі молока, держналогів. Після мітінгу Сергієнко з большевиками переходив дорогою, на якій гуртом стояла молодь. З переходячих большевиків молодь почала сміятись. Розлючені большевики накинулись на неї та почали бити й копати, називаючи при тому її "бандітами".

15.4.47. в с. Монастирок большевики переводили мітінг в справі здачі держналогів та боротьби за високий врожай. Дехто з населення висловився, що большевики не вміють жити з ними. Тоді большевик сказав: "Ми 10 літ вчилися як з вами жити. Ви вчити нас не будете".

19.4.47. в с. Висічка міліціонер Корчак зайшов до Мельничук Михайлини по солому. Коли Мельничук не хотіла дати соломи, Корчак почав набирати сам. Тоді вона видерла від нього автомат і вдарила його прикладом. Корчак застрашився і почав стріляти з пістоля, на що прийшла йому поміч (10 большевиків) і відібрали від жінки автомат.

20.4.47. до с. Висічка прибули большевики [повстанці], які розліпили в селі протиколгоспні листівки. Ніччю зі станиці стрибків хтось вкрав 4 цент.[нери] ячменю.

20.4.47. в райцентрі Борщів появилися протибольшевицькі летючки.

21.4.47. в лісі біля с. Кривче большевики вбили повстанця "Кригу". Тіло вбитого забрали до Кривча, здерли одежу, а надягли подерту – цивільну. Відтак викинули тіло на могилу, дали в руки камінь і насміхались з нього. Другого дня вбитого забрали до Мельниці [Мельниця-Подільська].

21.4.47. в райцентрі Борщів, біля народного дому вечором трьома пострілами з кріса вбито начальника міста Літвінова. Від нього забрано зброю.

25.4.47. в с. Сапогів застрілено голову колгоспу (агент МГБ) Король Івана і пропала без вісті Бойчук Параска (агент ОББ).

27.4.47. в с. Королівка застрілено Тавіянську Туську і пропала без вісті Кравців Розалія.

25.4.47. в с. Більче Золоте большевики арештували: Максимчук Юрка, Жиляка та Назара.

25.4.47. в с. Доброкут Андрійов з большевиками збирав податок. Хто не мав грошей, в того грабували одежу і харчові продукти.

1.5.47. в с. Юр'ямпіль Староверов (МГБ) зі стрибками зганяв на мітінг людей. Щоб не брати участі на мітінгу, селяни втікали в поле, звідки їх завертали стрибки, які їздили на конях.

Від 1 до 16.5.47 большевики стягали в цілому р-ні грошову позику. На село накладали від 30 до 160 тисяч крб. позики.

8.5.47. в с. Глубічок Куропятніков і 7 большевиків збирали позику. Вечором ці большевики і Медведьов з 22 большевиками стрінулись з повстанцями. Повстанці перші відкрили вогонь і большевики розбіглись.

3.5.47. в с. Шупарка Золотько прикликав в сільраду людей в справі позики. Хто відмовлявся, того арештував. Вечором арештованих забирав в р-н.

5.5.47. в с. Бабинці стрибки збирали позику, при тому переводили ревізію в Бирки Михайла. Підчас ревізії знайшли сало та хотіли забрати, але господиня не хотіла їм дати. Партприкріплений Лімон[ов] сказав, що заарештує господиню за те, що вона кричить на нього. Господиня розсердилась, взяла мітлу і вигнала партприкріпленого зі стрибками з подвір'я.

6.5.47. в с. Юр'ямпіль ніччю знищив хтось клуб. Другого дня приїхав другий секретар РК КП(б)У Тіщенко з 10-ма большевиками. Він замкнув церкву і забрав ключ зі собою, заявивши населенню, що відчинить церкву тоді, коли населення вибере собі завідуючого клубу.

9.5.47. в с. Більче-Золоте Сергієнко побив до крови Андрійчука Івана за невиконання держпозики. Під час цього надійшов син господаря Андрійчука (демобілізований ЧА), побачивши це, кинувся на Сергієнка з буком. Відтак запровадив з розбитою головою батька до сільради, де був партприкріплений Андрійов. На внесення сином скарги прокурор тільки заспокоював його та, обмивши побитого від крови, відправив додому. Сергієнкові не казали нічого.

10.5.47. зі сс. Кривче-Горішнє, Більче-Золоте вибрались гарнізони до Борщева.

10.5.47. в сс. Юр'ямпіль, Королівка, Верхняківці появились протиколгоспні кличі. В деяких селах кличі стояли навіть через 2 дні. Населення дуже радо їх читало. Розлючені большевики появою листівок, повибивали вікна в хатах кількох родин підпільників.

11.5.47. в с. Висічка, Пищатинці появились протиколгоспні кличі. У Висічці побили демобілізованого Квака Богдана за те, що не ходив ніччю вулицями і не бачив хто розліпив кличі, а також набили і відібрали муку в Борецької Палагни, яку вона несла чоловікові до тюрми на передачу.

11.5.47. в с. Королівка спалив хтось господарство секретаря ВЛКСМ Смоляк Ярослава. Днем відбулася в клубі забава, на якій було около 200 осіб. Дівчата танцювали з большевиками і стрибками місцевої станиці.

16.5.47. в с. Шишківцях повстанці стрінулись з большевиками. У висліді перестрілки [зі]став поранений большевик. Господиню, біля якої була перестрілка, большевики ограбили.

17.5.47. в с. Кривче-Горішнє помер з голоду Блоха Петро. Є також багато людей, що лежать опухлі з голоду. До села часто приходять голодуючі з Мельницького р-ну і СУЗ, одначе населення їм мало помагає з браку харчів.

18.5.47. в с. Шишківці Саліванов з большевиками арештував Андрейчука Дмитра. Арештовано[го] забрали в сільраду, де на протоколі тортурували, питаючись за братом "Максимом". Вечором звільнили додому і сказали зголоситись другого дня в районі на МГБ. Ніччю знову прийшли до нього, та, тортуруючи, питали про криївки брата. Нічого не довідавшись, замучили його. Скатованого трупа підвісили на бантині телефонічним дротом. Другого дня говорили людям, що Андрійчук повісився, щоб не явитися на визов МГБ.

19.5.47. в с. Волківці Золотько (нач. МВД) Селіверстов (МГБ) і 9 большевиків зайшли до Басараба Степана, де застали двох

чужих селян. Селіверстов послав одного селянина на стрих провірити чи там кого нема. Коли цей відмовив послуху, Селеверстов почав бити його. Побачивши це, Золотько вдарив по лиці Селіверстова, кажучи: "... мать твою. Я приказував тобі, а ти його посилаєш". Селіверстов відповів, що хоче так само жити як майор. Після цього провіряти стрих післали бійця.

20.5.47. в сс. Доброкут, Монастирок і Стрілківці большевики перевели ревізії по церквах. Підчас ревізії в церкві с. Монастирок знайшли біля церкви закопану скриню з медикаментами.

23.5.47. в с. Сков'ятин вечором повстанці вечеряли в Щербанюк Ілька. Большевики, які були на засідці, почули рух, визулись на босо і, підкравшись під хату, почали обстрілювати повстанців. Повстанці відступили, залишаючи одного вбитого ("Еней"). Другого дня тіло вбитого "Енея" большевики возили машиною і показували людям, відтак завезли до Борщева.

24.5.47. в с. Шупарка 10 стрибків змушували людей, щоби зрізали хрест на могилі Героїв. Зловили господаря Українця Івана та побоями змушували його до цеї роботи. Коли один зі стрибків бив Українця автоматом, цей вирвав зброю в напасника та кинув нею так сильно до землі, що вона розлетілась на куски. Тоді прийшло більше стрибків і почали бити його. На допомогу [У]країнцеві прибігла його сестра і вдарила стрибка Атаманчука два рази по лиці. Хрест примусили зрізати Негрея Федора і Українця Василя.

25.5.47. в с. Бабинці 7 большевиків забрали в Дуплавої Василини 5 бохонців хліба і її арештували. Питали її для кого вона напекла стільки хліба.

22.5.47. до с. Більче Золоте приїхали автомашиною большевики, які рубають ліс. Коло могили машина стала і начальник пішов до якоїсь хати. Тоді один большевик скочив з машини і зірвав з хреста рожі. Це побачив їхній начальник, вдарив того большевика та наказав поставити рожі назад на могилу, говорячи: "Це не наше діло". Цього самого дня учні 1-ої і 3-ої класів заквітчали могилу цвітами і побили портрет Сталіна, що висів в школі.

27.5.47. в с. Доброкут до Ливак Дмитра зайшов Сергієнко з 7-ма большевиками. Забрав його сина Івана, який завів большевиків до ліса та показав криївку. З криївки большевики забрали 180 кг збіжжя, 9,25 мет.[рів] скіряного паса, 28 м. сирових пасів (з млина), один кулемет "Дехтярова", три диски, 1000 шт. набоїв, один кріс, рушницю, 2 л. спірту, 10 л. нафти, книжки і газети.

28.5.47. через с. Сков'ятин перед вечором переїзджали на 2-ох автомашинах большевики. На присілку Перейми залишили автомашини, повернулися в село та зробили засідку біля кладки на річці Нічлава. На засідку попали другі большевики і почали між собою перестрілку. У висліді перестрілки вбиті: Саліванов Яша (капітан МГБ), Проходько Іван (начальник ОББ), лейтенант, сержант, а крім цього було 3-ох ранених большевиків.

1.6.47. в с. Бабинці стрибки з Коноваловим збирали контингент молока і м'яса. Вечором прийшли ще 8 большевиків, які перевели ревізію в Гуски Івана, а опісля зробили засідку коло могили Героїв. Ранком змушували Чубей Дмитра зрубати хрест на могилі. Коли цей відмовився, його тяжко побили і змусили зрубати хрест.

1.6.47. в с. Худіївці партприкріплений Птащенко з Савчуком і 5-ма большевиками переводив мітінг біля церкви. На мітінгу говорив, щоб люди здавали м'ясо, молоко і інші держналоги, а також, щоб люди не вірили в скору війну, бо СССР є могутній і нікого не боїться. Взивав також людей, щоб вони усвідомили Зелену Анну і Видяк Василину і намовляли їх, щоб вони зголосилися, бо шкода їхнього здоров'я.

1.6.47. в с. Шупарка партприкріплений Термос переводив мітінг в справі здачі молока, м'яса і інших держналогів. Відтак прочитав Указ ЦК ВКП(б) про господарське піднесення України та Указ ВР СССР про скасування кари смерті в СССР. По прочитанні цього указу взивав "бандерівців", щоб голосилися. "Волос їм не впаде – ми все простимо," – сказав Термос. Накінці відчитав список всіх, що пішли зі села в підпілля.

1.6.47. в с. Волківці Васильців переводив біля церкви мітінг в справі молока, м'яса і інших держналогів. Відтак прочитав Указ ВР СССР про скасування смертної кари в СССР і закликав людей, щоб вони вмовляли "бандерівців" голоситися. Коли люди почали розходитися, не чекаючи кінця мітінгу, Васильців закричав: "Вас шляк трафить, куди втікаєте. Ми вас ще навчимо як маєте слухати! Ви думаєте, що буде війна. З кожною державою СССР підписав мир на 20 літ. Війни взагалі не буде, а про неї не вільно нікому говорити, бо за це буде покараний від 5 – [до] 15 років тюрми...".

1.6.47. в с. Більче Золоте Сергієнко з 3-ма большевиками арештував Шмигуватого Степана. Цього самого дня партприкріплений Андрійов перевів мітінг в справі здачі держналогів, а відтак прочитав указ ВР СССР про знесення смертної кари. Коли люди, не чекаючи [закінчення] мітінгу, почали розходитися,

Андрійов закричав: “Ви любите бандеровскі мітінги, біжите без духу і кричите “Слава”, плещете так, що хоч вуха затикай. Коли ми переводимо мітінги, то ви всі втікаєте, а коли прийдеться проголосувати, то ви мовчите і не скажете хто за, а хто проти. Своїм бандерівцям скажіть хай приходять зі зброєю голоситись, а Сталін їм все простить. Боротьба їх даремна, самостійної України не буде”.

4.6.47. в с. Доброкут партприкріплений Андрійов за нездачу молока забрав корови в Галюк Василини і Чокан Максима.

6.6.47. в с. Олексинці 7 большевиків арештували і вивезли на Сибір Гищука Гаврила і його 13-літню дочку Наталку за те, що син був в підпіллі (тепер вбитий).

6.6.47. в с. Стрілківці большевики[]арештували і вивезли на Сибір Стецка Дмитра за те, що його син в підпіллі.

6.6.47. в с. Глубічок большевики арештували і вивезли на Сибір Федишина і три його дочки: Мелянію, Ольгу і Марію за те, що його син в підпіллі (тепер вбитий).

Цього самого дня большевики вивезли на Сибір зі села: Монастирок [–] 1 родину, зі с. Сков’ятин – 2 родини, зі с. Шупарка – 1 родину. Всіх їх за те, що їхні сини в підпіллі.

9.6.47. до с. Монастирок приїхали на 5-ох автомашинах 300 большевиків. Вони перевели олаву на ліс “Діброва” і провіряли поле біля села.

14.6.47. в с. Більче Золоте стрибки переводили ревізії. В Матвійчук Параски знайшли 50 кг збіжжя і 60 кг муки. Це все намагалися забрати, однак господиня не дала. Відтак провірили виконання контингенту та стан живого інвентаря. За те, що Матвійчук не зареєструвала одної ялівки і частини поля, її покарали грошовою карою в сумі 22,000 крб.

15.6.47. в с. Пищатинці відбувся перегляд коней зі сс. Пищатинці, Висічка і Стрілківці. Для війська забрано 10 коней.

17.5.47. в с. Висічка Галецький Василь і Марущак Микола змушували молодь, щоб записувалась в комсомол.

“Народний суд” засудив на два роки тюрми Замойського Петра за е, що він присвоїв собі 5 цент.[нерів] колгоспного ячменю, Даніцку Михайлину за крадіж збіжжя покарано грошовою карою в сумі 19,000 крб.

18.6.47. на хуторі Балки біля с. Королівка пропав без вістки Вендзера Іван (літ 17).

18.6.47. в с. Кривче-Долішнє стрибки, заставши замкненою хату Лучки Івана, розбили двері та забрали деякі хатні речі. Коли

господар зайшов на станицю стрибків і домагався звороту вкрадених речей, стрибки вигнали його, говорячи, що це напевно зробили "бандити".

24.6.47. в с. Кривче-Долішнє повісилася Миронюк Анна, яка вернулась з Німеччини. Немаючи що їсти, спухла з голоду і, щоб не вмерти з голоду, поповнила самогубство.

24.6.47. на ліси і поля біля сс. Бабинці, Шупарка і Худіївці большевики в числі 200 осіб робили облаву, яка тривала два дні. На полі біля Шупарки знайшли большевики криївку, з якої забрали дві пари чобіт, палатку і дві шинелі.

13.6.47. в с. Слобідка М.[ушкатівська] 4[-]ох повстанців стрінулись з большевиками. Счинилась перестрілка, у висліді якої впало двох повстанців, третій важко ранений дострілився, а одному вдалося втікти. Тіла побитих забрали до Борщева.

26.6.47. в райцентрі Борщів тайне засідання РК КП(б)У встановило підвищення норм контингенту для багатих селян. Із норми 250 кг. на 420 кг від гектара.

30.6.47. в райцентрі Борщів відбувся суд на д членом КП(б)У Калашніковим (зав. райфінвідділу). Суджено його за хабарництво.

Район Заліщики:

2.4.47. в с. Колодрібка 35 большевиків з нач. МГБ Запорожцем, лейт. МГБ Жмурком і ст. лейт. Іващенко, розділившись на три групи, поробили засідки. Частина, якою проводив Запорожець, стрінула під церквою старого дідуся, що молився. Його большевики тяжко побили, називаючи його "бандерівцем".

9.4.47. в с. Іване Золоте зав. РВНО Котляр, кореспондент райгазети Колос і лейт. МВД Стороженко перевіряли як проводиться праця в сільраді, клубі і школі. Відтак за замовільне залишення праці арештували завідуючого клубом Дудчак Степана.

10.4.47. в с. Торське 5 большевиків з кап. МГБ Уваровим обскочили господарство Собешко Антона на присілку Глушка, де кватирувало двох повстанців. По чотиригодинному бою повстанці вбили капітана погранвійськ МВД, двох большевиків та тяжко ранили кап. Уварова. Повстанці вийшли з окруження без втрат.

18.4.47. в с. Дзвиняч 4-ох большевиків з секретаром ЛКСМУ намагалися змусити учнів вступити в піонери. Однак ніхто з учнів не вступив.

27.4.47. в с. Іване Золоте 4-ох большевиків сконфіскували майно Коваль Івана за нездачу контингенту (коня, січкарню, подушки, верети і інше).

3.5.47. в с. Бедриківці большевики протягом трьох днів збирали по селі позику. В Іванишин Василини слідчий МВД П'яткін побив горшки, називаючи її різними хуліганськими словами за те, що відмовлялась дати гроші на позику.

3.5.47. в с. Касперівці большевики в числі 150 осіб зробили облаву на ліс. Підчас облави впало трьох повстанців: "Хмель", "Бульба" і "Грім".

В с. Касперівці залишились 9 большевиків з підполк. Леусенком, які до 7.5.47. збирали позику. Підчас стягання грабуйпозики були з населенням різні конфлікти. Селянин Футрик (переселенець) назвав їх злодіями, грабіжниками, бандитами. "Відколи жию, – сказав Футрик, – таких бандитів ще не бачив. Якщо нам прийдеться ще рік-два бути під цею бандою рабівників, то ми всі підемо з торбами. Від мене не дістанете ні рубля. Я не буду працювати на таких дармоїдів і голодранців, як ви. Ви мені ще не віддали тамтогорічну позику".

7.5.47. в с. Дзвиняч приїхали большевики в числі 15 осіб. Вони скликали людей до сільради і змушували їх до підписання передплати на позику. При тому вживали погроз і страшили людей вивозом на Сибір. Хто рішучо відмовлявся, того били або забирали збіжжя. Побили до крові Сохацького Михайла, а в Кайдан Евгенії забрали 30 кг. збіжжя.

9.5.47. в с. Мишків большевики, збираючи позику, побили до непритомності жінку Залуцького Дмитра за те, що вона не мала грошей на позику. При тому забрали з комори хліб та яйця. Господаря назвали бандитом, саботажником, що не хоче підтримувати СССР. "Ви самі бандити, рабівники, обідранці. Післав вас сюди Сталін, такий самий бандит, як ви, що рабуєте нас," – сказав з обуренням Залуцький.

Другий секретар РК КП(б)У Марченко важко побив Красій Дмитра (62 роки) і його жінку (56 років) за те, що не дали позики (дуже бідні). Цих старих людей Марченко називав "бандерівцями", різними вульгарними словами. Дуже тяжко побив Марченко Рудик Костя. Густоватого Якова Марченко покликав до сільради і лаяв його за те, що до цього часу ще не здав позки. Коли Густоватий відповів, що він може дати позики 35 крб., які він одержав від держави як інвалід, Марченко розсердився та почав його називати бандитом. "Я об'їздив, – сказав Густоватий, – Америку, Канаду, Німеччину, але нігде такої біди не видів, як в Радянському Союзі. Ви кажете, що ми всі одна родіна, всі брати, то чому так не є...". Марченко почав називати

його різними словами та наказав замкнути його. По двох днях Густоватого звільнили.

13.5.47. В Бедриківський ліс Миколаєв з 7-ма большевиками привів Баранецьку Софію з с. Дуплиська. Арештовану страшенно тортурували: підпалювали під нею вогонь, били буками по всьому тілі, прив'язували догори ногами, пхали патик в полові органи і т.п. Наситившись муками окровавленої жертви, пустили її додому.

24.5.47. в с. Касперівці большевики зробили засідку, на яку попали повстанці. Підчас перестрілки ранили одного повстанця.

24.5.47. в с. Угринківці [Угриньківці] на полі большевики в числі 10 чол. окружили 4-ох повстанців. Повстанці, вистрілявши всі набої, постріляшися. Другого дня їхні тіла забрали до району.

4.5.47. в с. Мишків 20 большевиків переводили ревізії, підчас яких забрали в селян 26 шт. овець та від'їхали до р-ну.

5.6.47. в с. Дзвиняч большевики арештували Костенюк Івана і Некорук Миколу за те, що вони похоронили тіло сл. п. повстанця "Гамалії".

В с. Касперівці на пасовиську большевики зловили 22 шт. овець, які за нездачу контингенту забрали в р-н.

29.6.47. в с. Угринківці большевики побачили на полі Земяка Миколу і його зятя, які працювали. Большевики почали до них стріляти, у висліді чого вбили Земяка Миколу, а зятя ранили. Раненого забрали до села, а вбитого залишили на полі.

Район Скала-Подільський:

7.4.47. в с. Турильче слідчий МВД Руський покликав на гарнізон Гоцуляк Теклю і питав її за сином. Коли Гоцуляк відповіла, що не знає де син, цей вдарив її кілька разів по лиці. Від ударів жінка впала на земл[ю], тоді Руський почав її копати і погрожувати, що вивезе її на Сибір. Цього ж дня Руський побив її доньку Гоцуляк Осипу.

10.4.47. в с. Жилинці прийшов Венкель з кількома большевиками. Ніччю збирали харчі під маскою повстанців. В одного господаря розбили двері і забрали три буханці хліба і два гладущики молока, при тому говорили до господаря: "Ми українські повстанці не жаліємо свого молодечого життя, боремося, щоб вам краще було жити, а ви жалієте для нас їсти...".

11.4.47. в с. Козаччина стрибки арештували дівчину, яка не хотіла дати їм їсти. Арештована почала сваритись зі стрибками, говорячи: "Щоб ви вже раз на все наїлись, щоб ви вже останній раз ходили по хатах. Кидайте зброю, бо тепер прийшло літо і кара

вас від “бандерівців” не мине. Вони вже віддавна вам говорять, щоб ви розійшлися, а ви не хочете. То ж пам’ятайте, що не помилують вас, як попадетеся їм в руки”. Тоді стрибки набили її по лиці та загрозили, що про все розкажуть Венкелеві.

14.6.47. в с. Жилинці большевики зробили засідку на Порубах. Розбили двері і забрали все печиво, приготовлене на свята. Господареві сказали, що вони повстанці і наженуть його в район, якщо скаже кому-будь про це.

14.6.47. в с. Пилатківці 3-ох стрибків вкрали в одної господині два буханці хліба. Не дивлячись на це, що господиня вибігла за ними і кричала, щоб вони віддали хліб, вони хліба не віддали.

18.4.47. в с. Козаччина большевики арештували 2-ох злодіїв, які вкрали в одного господаря ялівку. Коли злодії дали большевикам 10 кг м’яса, ті звільнили їх. Господареві, в якого вкрали ялівку, сказали: “Замикай на другий раз добре стайню”.

25.4.47. в с. Бережанка 15 большевиків переводили ревізії. Підчас ревізії вкрали в одного господаря 50 кг. муки. Коли господар намагався відібрати муку, провокатор Ліс побив його.

28.4.47. в с. Жилинці Оконний переводив мітінг в справі здачі контингенту молока і м’яса. Коли погрожував судом за невиконання контингенту, селяни відповіли: “Не страште нас, бо нам вже гірше не буде. Досить “щасливо” ми вже тепер живемо. Гірше нам не страшне. Ми вже все пережили і все бачили…”.

30.4.47. в с. Ланівці большевики намагалися зорганізувати “істребітельний баталіон”, одначе ніхто не погодився вступити в члени його.

1.5.47. в сс. Турильче, Скала, Озеряни відбулися мітінги і святочні імпрези. Мітінгами проводили представники большевицької районної адміністрації. Населення на мітінги зганяли десятники. Сільська адміністрація і шкільна молодь з поблизьких сіл району ходили брати участь у святі в райцентр. Діти багатьох сіл не хотіли нести святочних транспараментів [транспарантів] та лозунгів, говорячи: “Ми таких бородачів не будемо нести, бо нам стидно. Як хочете, то несіть самі”. Після параду відбулася в райцентрі забава.

2.5.47. в с. Пилатківці большевики арештували 35 осіб. Арештованих держали цілу добу і питали за українськими повстанцями.

3.5.47. в с. Турильче відбувся біля церкви мітінг в справі держпозки. Також було говорено про перехід на православ’я. Населення розійшлося, не чекаючи кінця мітінгу. Василець (секр.

райвиконкому), що проводив мітінг, остався сам з головою сільради. Від цього дня заборонено відправляти Богослуження в селах: Турильче, Вербівка і Підлип'я.

3.5.47. в сс. Ланівці і Пилатківці большевики збирали держпозику. При цьому арештували в цих селах около 200 осіб за те, що не хотіли підписати позику. Арештованих держали дві доби, а відтак звільнено.

4.5.47. в с. Гуштин большевики арештувал дві жінки: Анну Гаврилюк і Евдокію Слободян. По дорозі в р-н арештовані почали втікати. Большевики відкрили вогонь і вбили Гаврилюк Анну, а другу зловили.

4.5.47. в с. Цигани уповноважений Буряк арештував всіх десятників і около 70 осіб за невиконання позики.

7.5.47. в с. Констанція Венкель переводив ревізії на вулиці Помірки. Підчас ревізії вкрав хустину і три метри полотна.

10.5.47. зі с. Турильче вибрався алярмово гарнізон до Борщева.

14.5.47. в райцентрі Скала-Подільська невідомі злодії намагалися вкрасти в одного господаря корову. Господар, помітивши їх, почав кричати. Злодії вбили його під хатою.

16.5.47. в с. Залуче [Залуччя] повстанці організували харчі. Місцеві стрибки, дізнавшись про це, непомітно підійшли і відкрили вогонь по повстанцях. По короткій перестрілці повстанці відігнали стрибків.

16.5.47. в с. Турильче невідомі озброєні люди напали на колгоспний магазин і забрали збіжжя.

17.5.47. в селах цілого р-ну були розповсюджені листівки проти стрибків.

17.5.47. в лісі б. с. Пилатківці большевики з м. Чорткова знайшли криївку, з якої забрали: 2 кулемети, 3 кріси і паку гранат.

20.5.47. в с. Констанція за нездачу молока большевики забрали від господарів 20 корів. Корови забрали до Озерянського колгоспу.

21.5.47. в с. Пилатківці за нездачу молока большевики забрали корови в трьох господарів. Крім цього карали деяких грошевою карою по 800 крб.

21.5[.47. в] с. Козаччина большевики забрали за нездачу молока 15 корів. Сконфісковані корови забрали до р-ну.

22.5.47. на присілку Тересін Лукіянов з 8-ма большевиками переводив ревізії. Підчас ревізії большевики вкрали в господаря дві пари білля, бритву і 1000 крб. Господар зголосив про це в

райцентрі, та большевики вкрадені речі не віддали, а посадили його в тюрму, де він просидів 3 доби.

23.5.47. в цілому р-ні були закопані на могилах Героїв хрести та запалені смолоскипи.

24.5.47 в сс. Цигани, Пилатківці, Озеряни, Турильче, Іванків, Лосяч та Гуштин большевики забрали з могил хрести і вінці та відвезли до райцентру.

24.5.47. в райцентрі Скала-Подільська большевики арештували учителя Скороду Михайла і Кравчук Ольгу.

29.5.47. в с. Лосяч большевики зловили сестру підпільника "Дзвона". Зловлену привели до сільради та застрілили. Коло вбитої поклали кілька повстанських листівок, а другого дня говорили людям, що вона розклеювала революційні листівки. В селянина Візьнюк Миколи сконфіскували все майно за те, що він говорив, що большевики взяли її з дому.

29.5.47. в с. Гуштинка большевики робили облаву, підчас якої знайшли криївку, в якій були якісь папери. Господаря, де була криївка, арештували і забрали в р-н.

Район Тлусте:

1.4.47. в с. Ворвулинці большевики скликали збори, на яких призначили на село позику в сумі 70,000 крб. Коли селяни заявили, що село не може здати [с]тільки грошей, ті відповіли: "Продавайте все що маєте – убрання, верети, подушки, полотно і інш.[е], а 70,000 крб село мусить здати". На питання одного селянина, хто в них купуватиме, якщо всі будуть продавати, большевики відповіли: "Принесете до нас, а ми купимо".

5.4.47. в с. Панівці 10 большевиків з лейт. Камінським знайшли на господарстві Лопушняк Параски криївку, де було двох підпільників: "Соловій" та Лопушняк Микола. Большевики кинули до криївки дві гранати, від вибуху яких підпільники погинули. Тіла побитих забрали до р-ну.

6.4.47. в с. Берестоk большевики за нездачу молока забрали корову в Тодорчук Степана, а Котузяк Евгена покарали грошевою карою в сумі 2,000 крб. за те, що кричав і називав їх бандитами.

15.4.47. в с. Шутроминці участковий Ткачук, Мітрофанов, Дідок, Безручко і ще один большевик зігнали на мітінг около 30 стариків, яких привитали такими словами: "Ви бандити, на мітінги не хочете ходити, ми ще з вами розчитаємось".

15.4.47. в с. Головчинці 2-ох большевиків з району намагалися задержати виходячих людей з церкви і перевести мітінг.

Одначе люди, не слухаючи большевиків, розійшлися домів. Розлючені большевики з нічим від'їхали в р-н.

20.4.47. в с. Садки повстанці наскочили на 8-ох большевиків. Большевики розбіглись, залишаючи одного вбитого і одного важко раненого (помер). Здобуто кріс і наган. Вечором приїхало 18 большевиків і арештували 7 осіб, яких розпитували, хто стріляв до большевиків.

27.4.47. в с. Лисівці пропагандист Зима з 4-ма большевиками перевів мітінг в справі здачі держпозики. Підчас мітінгу докоряв людям, що люди годують "бандитів", а самі пухнуть, з голоду.

1.5.47. біля с. Бересток ніччю стрінулись повстанці з большевиками. Відстрілюючись, повстанці відступили в сторну Гинковець [Гиньківці]. У висліді півгодинної перестрілки впало вбитими двох повстанців. Тіла вбитих забрали большевики в район, де сфотографували, а відтак завезли до Чорткова.

6.5.47. в с. Хмелева 25 большевиків зробили стислу ревізію в Смука Юрка, підчас якої знайшли на подвір'ю криївку. Розкопавши її, впхали до середини 14-літнього Смука Степана з карткою, в якій закликали повстанців здаватись. Коли хлопець не виходив з криївки, большевики силою намагалися впхнути Вацик Степана, та в тому часі в криївці вибухла граната. Після цього большевики післали до середини Вадлюк Максима і Бурбон Михайла, які винесли з криївки тіла самопостріляних: повстанця "Івана", санітарку "Галю" та Смука Степана. Тіла вбитих забрали в р-н. Господарку, де була криївка, зруйнували.

10.5.47. в с. Садки 18 большевиків побили сильно Ягнич Параску і вкрали бритву в Свинарчин Романа. Коли большевики прийшли за позикою до бідної селянки Садовнік Евфрозини, вона патиком побила одного большевика та вигнала з подвір'я. Хто не хотів давати позику, в того забирали одіж, збіжжя і [ін]ш[е].

11.5.47. в с. Свершківці 30 большевиків обскочили хату [Пш]иничук Миколи, де кватирувало двох повстанців. Підчас намагання вийти з окруження повстаці згинули. Тіла їх забрали в р-н.

13.5.47. в с. Солоне большевики підчас ревізії в [Вийзя]на знайшли 16 цент.[нерів] захованого збіжжя. За це наложили здати до трьох днів позику в сумі 17,000 крб.

17.5.47. в с. Шипівцях большевики за нездачу позики арештували 12 осіб. Відтак переводи[ли] ревізії, шукаючи за колгоспним збіжжям.

17.5.47. в с. Устечко цивільне населення розбило державний магазин збіжжя, який поміщувався в спіртзаводі. В зв'язку з цим большевики арештували: Коропецького Ілька, Осадчук Анну, [Ольман] Маланку, Лопавчук Марію та Жабюк Михайла. Арештованих забрали в р-н.

21.5.47. в с. Ворвулинці зробили на городах засідку, на яку попав підпільник "Ярема", який від большевицьких куль згинув. Тіло вбитого забрали в р-н.

21.5.47. в с. Цапівці опер. Камінський з 10-ма большевиками зробив засідку, на яку попало трьох повстанців: "Тятива", "Омелян" і "Боян". Всі три загинули від ворожих куль. Другого дня тіла повстанців забрали в р-н.

22.5.47. до с. Летяче [Литячі] приїхало 12 большевиків, які збирали позику. Хто не мав грошей чи не хотів дати, в того забирали речі домашнього вжитку чи худобу. В Репужинської Павлини забрали столик.

23.5.47. в с. Лисівці 12 большевиків зробили засідку, на яку попали повстанці. У висліді перестрілки згинули повстанці: "Хвиля" і "Жук". Третій повстанець ранений втік.

24.5.47. в с. Цапівці 12 большевиків перевели сильний трус в Падана Василя (переселенець). Підчас ревізії знайшли криївку, де був повстанець "Петро". Коли большевик почали розкопувати криївку, повстанець розірвав себе гранатою. Цього ж дня большевики зловили Кольбу Миколу, який намагався втікати, і його застрілили. Тіла побитих забрали в р-н.

9.6.47. в с. Устечко в лісі большевики зробили засідку, на якій впав повстанець "Оріх". Тіло вбитого забрали в село, де над ним знущалися: стріляли, копали та били буками, а відтак забрали в р-н.

10.6.47. на присілку Якубівка большевики важко ранили повстанця "Сома". "Сом", щоб не попасти в руки большевиків, застрілився.

12.6.47. в с. Устечко большевики арештували: Якубовську Ксеню і Коропецького Семена. Арештованих забрали до р-ну, а відтак до Чорткова.

25.5.47. на полі б. с. Цапівці [Цапівка] 12 большевиків з Палигіном зробили наскок на криївку, в якій кватирували повстанці: "Клим", "Дик", "Сокіл" і "Скиба". Будучи в безвихідному положенні, повстанці постріляли ся. Тіла вбитих забрали в р-н.

31.5.47. в с. Устечко 15 большевиків з Мікациним і Міхіним зробили засідку, на яку попали повстанці: "Соловій" і " Степовий".

Большевики, підпустивши їх на близьку віддаль, відкрили вогонь і обох побили. Тіла повстанців забрали большевики в р-н.

Район Чортків:

20.4.47. в с. Росохач українські повстанці знищили Маляревську Анну і Малітовську Анну за співпрацю з большевиками.

2.4.47. в с. Млинки вечором зайшли до Мельничук Данила трьох підпільників і там пили молоко. Голова сільради, знаючи, що вони там є, повідомив большевиків і сам з Дзиндрою Миколою і одним переселенцем окружили цю хату і почали стріляти і закликати здатися їм. Підпільники покидали зброю і вийшли надвір. Тут їх почали большевики бити по головах і відвели до Колиндян. По дорозі один підпільник втік, а двох інших передали на гарнізон.

6.4.47. в с. Угринь большевики організували станицю стрибків. Стрибків арештували, змушували, били, кидали їх до ями і тримали їх так довго, доки вони не вписалися в стрибки.

7.4.47. большевики привезли зброю і роздали стрибкам.

12.4.47. в с. Угринь були розліплені листівки до стрибків.

15.4.47. в с. Угринь повстанці зробили засідку на начальника стрибків. В той час надійшов голова сільради Лесів Іван, агент МГБ. Повстанці зловили його. Він почав кричати і повстанці змушені були його застрілити.

Другого дня відбувся величавий похорон голови, на якому большевики обіцяли пімститись за "хорошого" чоловіка. По похороні арештували 8 осіб.

1[9].4.47. всі стрибки здали зброю большевикам, кажучи, що бояться, щоби їх не постріляли. Також стрибки зі сусіднього села Синякова[204] повтікали. Залишився тільки гарнізон, який був скоріше.

25.4.47. в с. Сосулівка 9 большевиків зробили засідку, на яку найшли 2 повстанці. Коли повстанець "Род" переходив кладку, в половині ріки большевики відкрили по ньому вогонь і вбили його. Другий повстанець втік. Тіло вбитого забрали в р-н.

20.4.47. в с. Антонів ніччю хтось підпалив большевицький клуб.

23.4.47. в с. Антонів з пасовиська большевики з Товстенського р-ну забрали худобу і погнали на Товсте. Тоді около 200 людей перебігли большевиків і відібрали худобу. Большевики, побачивши натовп людей, настрашились і повтікали, залишаючи серед дороги мотоцикл. Люди здобутий мотоцикл притягли до

[204] Тепер у складі м. Чортків.

сільради. Між большевиками, які повтікали, був голова р-ну Нікітенко.

17.4.47. в с. Милівці большевики в невідомій кількості поробили засідки вздовж Серету по полях, ярах і головних дорогах. На одну із засідок попали переходячі повстанці. По короткій перестрілці повстанці без втрат відступили.

1.5.47. до с. Антонів приїхали: перший секретар РК КП(б)У Літвіненко, начальник МВД Шишлаков, начальник МГБ. В село приїхали на контролю як відбувається свято 1-ше травня. Кричали на голову за те, що не підготовив зовсім до свята село.

4.5.47. в с. Антонів большевики збирали позику. Підчас цього побили сильно Березовську Докію за те, що не хотіла підписати [позики] на суму 700 крб. Спротиви, нарікання, плач господині не помогли, таки змусили її большевики підписати на суму 500 крб.

12.5.47. між сс. Мухавка – Свидова на роздоріжжі большевики робили засідку. Ранком всі большевики виїхали в ліс Чагор і перевели облаву. В облаві брало участь 300 большевиків.

16.5.47. на ліс Чагор знову большевики зробили облаву, в якій брало участь понад 200 чоловік.

30.4.47. в с. Мухавка Друкер з 4-ма стрибками пограбував в Гранат Івана всю бараболю, як[у] той залишив собі на насіння.

14.5.47. в с. Мухавка тому, що Барицька Магдалина та Фериштан Стефа не хотіли підписати заяву на позику, стрибки їх сильно побили.

10.5.47. до с. Нагірянка большевики привезли трьох вбитих повстанців. Їхні тіла кинули під сільраду.

9.5.47. в с. Долина ніччю до села прибуло 30 большевиків та поробили засідки. Дорогою переходило трьох цивільних людей до спіртзаводу. Большевики, думаючи, що це повстанці, відкрили по них вогонь, одначе люди повтікали.

4.5.47. в с. Сусулівка [Сосулівка] 6 большевиків зробили мітінг коло церкви. Мітінг говорив [проводив] прокурор в справі позики. Між іншим сказав: “Не слухайте бандитів, бо їх вже нема, в селі є тільки ще Пеньок, але ми його скоро зловим”. Люди почали розходитись. Большевики здержували. Тоді Римар Павлина сказала: “Ми не маєм що їсти і пухнем з голоду, а мітінгів слухати не будемо”. 6.5.47. прийшли большевики до неї та почали перепроваджувати ревізію. При ревізії знайшли хліб і муку та запитали, що це є. Вона відповіла, що хліб. Тоді большевики арештували її і забрали на Улашківецький гарнізон. З гарнізону її відставили до Чорткова.

16.5.47. на полях сс. Шульганівка, Долина, Хом'яківка[12], Мухавка і Буряківка большевики в числі 300 чоловік робили облаву. Підчас облави знайшли дві порожніх криївки.

23.5.47. в с. Шульганівка на фільварок приїхало 5 большевиків. Діти, побачивши їх, почали втікати і кричати, а большевики почали за ними стрілят. Большевики прибігли до Гуцул Матвія і почали його бити, питаючи його, хто втікав. Большевики зробили в нього сислу ревізію.

* * *

Тернопільщина

Травень 1947 р.

ВІСТІ З ТЕРЕНУ

У КРАЇНІ СОЦІАЛІЗМУ

Р-н: Козлів

Дня, 4.5.1947 р. до с. Денисова приїхали з р-ну: 1-ий секр. райпарткому Слатін і II-ий секр. райпарткому Сухенко в справі позики. Господареві Варениці Іванові наложили 15 тис. крб. позики. Цей не хотів погодитися на таку велику суму, тому його вкинули до льоху і били доти, поки він не погодився.

Дня, 4.5.1947 р. в с. Яструбові арештовано Фіялку Василя за те, що не хотів підписатись на визначену для нього суму позики.

Дня, 5.5.1947 р. в с. Купчинцях суддя Карпов ходив з головою с/ради по селі і збирали позику. Вполудне приїхав Слатін і упов. райвиконкому Голий, які пішли на роздоріжжя і провіряли кожного прохожого селянина скільки здав позики. Хто не здав ще був, того арештували і замикали до пивниці. Так тримали до того часу, коли арештований погодився здати наложену на нього суму грошей.

Дня, 7.5.1947 р. до с. Купчинець приїздив суддя Карпов і Кравченко та з головою Волохатим зайшли до Чайки Григорія і припоручили йому здати 1500 крб. позики. Жінка Чайки – Анастазія відмовилася від такої суми і за те її арештували та списали акт обвинувачення.

Дня, 6.5.1947 р. в с. Купчинцях в часі збирання позики о/у РО МГБ Проходько і суддя Карпов арештували селянина Підгорецького Миколу за те, що відмовився декларувати на 1500 крб.

[205] Хутір Хом'яківка тепер у складі с. Косів Чортківського р-ну.

позики. Його відпущено щойно тоді, як дав свою згоду. У громадян Шиліжинського, Пуки Йосифа і Літнянського Михайла з цієї причини сконфісковано збіжжя і бараболі.

Дня, 7.5.1947 р. в с. Денисові 1-ий секр. райкомпартії, II-ий секр. Сухенко і нач. РО МГБ Кобзар арештували Щебивлока Івана, Дусановського Дмитра і Рибак Іванну за те, що відмовились дати по 5 тис. позики. У в'язниці в райцентрі після 4-ьох днів вони підписали на вищезгадані суми і їх звільнено.

Дня, 8.5.1947 р. в с. Купчинцях суддя Карпов разом з головою с/ради заходили до Питля Олекси. За нездачу наложеної на нього суми грошей, арештував його і від'їхав до району. Подорозі в селі Яструбові звільнив його.

Дня, 9.5.1947 р. в с. Денисові упов. Гмира з головою с/ради збирав позику. За нездачу позики побив громадянина Криська Івана.

Дня, 23.5.1947 р. на залізнодорожні станції Яструбово 2-ох емведистів відбирало у голодуючих зі СУЗ випрошене зерно. Хто не хотів віддати, того арештували.

Р-н: Микулинці

Дня, 27.5.1947 р. до с. Мишкович около 4-ої год. рано прибуло 7-ох большевиків, які зайшли в садок господаря Хоми Василя і спали цілий день. Вечером зробили засідку в кінці села від сторони лісу. Ніччю перевірили господарства громадян: Дударя Івана, [Б]езпалька Данила і Іванюти Степана. В останнього хотіли забрати м'ясо з теляти, яке він зарізав, закидаючи йому, що це "бандьорівське" м'ясо. Одначе господар не дав, доказуючи, що це його власне.

Р-н: Зборів

Дня, 17.5.1947 р. в с. Кудобинцях большевики арештували священика Стойка Богдана за те, що не здав начас наложеної на нього грошової позики. Другого дня його звільнили під умовою, що до кількох днів здасть наложену суму.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 17.5.1947 р. в с. Дубівцях 7-ох большевиків з р-ної адміністрації збирали по селі бараболі. Між іншим заходили до Дзядека Петра, який не хотів дати бараболь і почав з ними сваритися. Тоді большевики силою забрали це. Після цього пішли на весілля, добре напившися, від'їхали до р-ну.

Дня, 18.5.1947 р. на хуторах Манюках якийсь стр. лейтенант і Сагайдачний (бувший інтендант відділу Гордієнка) в селянки [...] Марії силою забрали 50 кг бараболь.

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 4.5.1947 р. на хуторі Шляхтинецьких Гаях[207] емведисти Скоропис і Крилов з кількома бійцями робили ревізію в Даткуна Павла. Ніччю вони напали на нього, а коли господар почав дзвонити в алярм, напасники відкрили по ньому вогонь, внаслідок чого господар стратив 2 пальці в руці. Вломившись до хати, ограбили його зі всього. При відході загрозили смертю, якщо він виявить, хто грабував.

Р-н: Заложці

Дня, 3.5.1947 р. в с. Манаєві упов. райвиконкому Довгаль з кількома бійцями зтягали з населення позику. Другого дня прокурор Мокренко і суддя Брюхондра засудили Кармазина Івана на 10 діб тюрми і 27 тис. крб. штрафу за нездачу начас контингенту і позики. При цьому заявили, що така постава буде відноситись до всіх, хто не здасть позики.

Дня, 8.5.1947 р. в с. Чистопадах трьох большевиків з р-ну збирали позику. В громадянина Магдія (на хуторі) перевели ревізію і знайшли горілку, муку і інші харчі, які господиня приготовляла на весілля своїй дочці і за те сказали дати 2 тис. крб. позики, хоча вперід мала призначено 1 тис. крб.

Дня, 8.5.1947 р. в с. Монилівці участ. Влодька з двома істребками припоручив селянинові Туркотові дати собі 20 кг круп, 100 кг бараболь. За невиконання цього погрозив арештом.

Дня, 10.5.1947 р. в с. Манаєві упов. по збиранні позики заходили на хутір до Ваврика Олекси за позикою. Немаючи жодної підстави, зробили в нього ревізію і в скрині знайшли 3 тис. крб., які забрали на позику, помимо того, що господар мав призначених тільки 500 крб.

Дня, 10.5.1947 р. в с. Івачові до с/ради приїздили 1-ий секр. райкомпартії Малько, II-ий секр. Капштик і упов. райвиконкому Довгаль. Переводили збори з активом села і припоручили їм в найкоротший строк зібрати позику, бо в противному разі будуть карати.

---

[206] В Зборівському р-ні були 3 хутори Манюки при сс. Ренів, Мшанець і Бліх. Тут, очевидно, йдеться за хутір с. Мшанець.

[207] Йдеться за хут. Гаї Гричинські с. Шляхтинці Тернопільського р-ну.

Дня, 11.5.1947 р. в с. Манаєві уповноважені по збиранні позики заходили на хутір до громадянина Бакуменка Івана за позикою. Господар на цей день ще не був приготовив грошей. Тоді вони самі пішли до пивниці, набрали 1 ц бараболь і продали прошакам. При цьому господареві сказали, що ці гроші за бараболі беруть як добровільну позику.

Дня, 13.5.1947 р. в с. Бзовиці большевики: Брюхондра і Мокренко разом з головою с/ради перевели ревізію в Калинки Григорія. Під час цього знайшли багато матерії, ременю і т. п. Це все сконфіскували і забрали це зі собою.

Дня, 27.5.1947 р. до с. Вертелки прибуло з р-ну 10 большевиків на чолі з упов. райвиконкому Довгалем в справі позики. В присутності 28 осіб перевели мітинг, на якому Довгаль заявив, що хто до 1-го травня [червня] не здасть позики, того будуть судити як ворога.

Дня, 28.5.1947 р. до с. Беримовець перед полуднем приїздив упов. райвиконкому Довгаль і ще двох невідомих большевиків, які ходили по селі і забирали корови в тих господарів, що не здали контингенту молока і м'яса. Перед вечером звернув господарям корови під умовою, що до кількох днів здадуть контингент.

Р-н: Збараж

Дня, 7.5.1947 р. до с. Кретовець прибув о/у МГБ Кононов і районний секр. ВЛКСМ Маркус. Ходили по тих господарях, котрі не здали позики і списували їхнє майно. При цьому заявляли, що коли не здадуть до означеного часу позики, то сконфіскують їхнє господарство.

Дня, 29.5.1947 р. до с. Кійданець прибув агент уповмінзагу Савіцький і ще трьох больщевиків в справі здачі молока і м'яса державі. Ходили по тих господарях, котрі відстають в цьому і списували їхнє майно.

Р-н: Дедеркали [Великі Дедеркали]

Дня, 4.5.1947 р. до с.Темногаєць приїздив Богдан – керівник при політчасті при МТС в р-ні та ще з кількома большевиками і ходив хата від хати, щоб селяни підписувалися на позику. Хто не хотів підписатися на назначену суму, грозили вивозом на Сибір. Така кампанія велася 9 днів підряд. Наніч кожного дня від'їжджали в р-н.

Дня, 10.5.1947 р. в с. Загайцях ніччю Фотик Андрій (істребок) стояв на варті коло державного магазину зі збіжжям. В цей час

йшли колгоспники і хотіли незаконно набрати собі збіжжя. Істребок почав стріляти з кріса. Тоді колгоспники, знаючи де його господарка, пішли туди і запалили його будинки. Фотик Андрій побачивши, що горить його господарка, побіг рятувати. Колгоспники використали нагоду, пішли до магазину і набрали збіжжя, скільки могли.

Дня, 13.5.1947 р. в с. Потутореві 8 большевиків з р-ну на чолі з о/у РО МГБ Лутцовим арештували Мику Гаврила і Маковоза Степана за те, що не здали позики.

Дня, 24.5.1947 р. до с. В.[еликих] Загаєць з м. Крем'янця приїхало 3 автомашини з большевиками. На кожній автомашині було 20 осіб. В селі забирали худобу в тих селян, які ще не здали контингенту м'яса. Надвечір від'їхали до Крем'янця.

Р-н: Почаїв

Дня, 4.5.1947 р. до с. Духії [Духів] прибула група большевиків в числі 15 осіб на чолі з о/у Пасічником і о/у Соборіним і збирали в селі позику. При збиранні наложили на Гончарука Петра 3 тис. крб. Вони сказали, якщо не виконає цього, то зліквідують його господарку. В Лівчука Леоніда перевели ревізію з тієї причини, що не хотів дати 100 крб. позики. Під час цього знайшли 12 ц збіжжя, 100 кг солонини та ящик мануфактури. Після ревізії оштрафували його на 10 тис. крб.

Дня, 5.5.1947 р. на хуторі Дерищі [Дерещі][208] у Грабовського Василя большевики забрали швейну машину за те, що господар не здав назначеного йому контингенту. Це саме повторилося на хуторах Шишках[208] в Гарасимовича Василя.

Р-н: Шумськ

Дня, 3.5.1947 р. в с. Веселівці кілька большевиків з рай. адміністрації на чолі з упов. по позиці Задорожним, робили сходку [...] на якій говорили, що найбідніший селянин мусить дати найменше 500 крб., а найбагатший 3 тис. крб.

Дня, 4.5.1947 р. в с. Лішні 6 большевиків з рай. адміністрації, в тому числі нач. РО МГБ Кравченко і упов. Кужіль (Крем'янецький р-н) протягом двох днів збирали з селян підписи на позику. Під час цього заарештували Прокоповича Степана за те, що не підписався на позику.

Дня, 5.5.1947 р. в с. Кордишів двох большевиків збирали позику. В Пархомюка Петра за те, що не хотів дати 1 тис. крб.

[208] Йдеться за хут. с. Хотівка Кременецького р-ну.

позики, забрали дворічного бика. По двох днях, коли селянин заніс позику, бика повернули.

Дня, 7.5.1947 р. в с. Залісцях большевики з р-ну і 20 бійців з гарнізону створили по дорогах варту та ніччю зганяли людей до канцелярії с/ради, де під загрозою вимагали від них плати позики. Допомагав їм голова с/ради Боднар Степан, говорячи до кожного: "Давай, бо ти маєш з чого."

Дня, 8.5.1947 р. в с. Антонівцях большевики з рай. адміністрації на чолі з Тохтіловим збирали зі селян позику. При цьому арештували і замкнули до льоху селян, які не сплачували позики, а саме: Дужика Афеногена, Омельчука Андрія, Романюка Василя, Сорочинського Петра, Польову Теодору і Павлюк Марту.

Дня, 8.5.1947 р. увечері прийшли большевики до Лапацького Александра зі с. Боложівки і зажадали, щоб він підписав зобов'язання на сплату позики більшої суми. Лапацький на цю суму не погодився. Большевики почали його тортурувати, що тягнулося майже до дня, а надранком вивели на город і застрілили. Поміж населення пустили поголоску, що він втікав, а вони думали, що це "бандіт" і тому застрілили.

Дня, 8.5.1947 р. двох большевиків записували позику в с. Жолобках. З ними ходило ще двох з Тилявецького гарнізону, які одночасно збирали позику. Вони зайшли до громадянина Хом'яка Макара, в якого відбувалося весілля. Силою забрали в нього 31 літру самогону та списали протокол. Коли Хом'як звернувся з просьбою, щоб повернули йому самогон, большевики зажадали від нього 3100 карбованців. Господар заплатив згадану суму, однак большевики горілки не повернули, а забрали в Тилявку, де розпили її. Підвечір привезли йому посуду, наляту водою. Однак господар не хотів цього приняти, внаслідок чого большевики побили посуду і від'їхали в Шумськ.

Дня, 10.5.1947 р. з с. Антоновець виїхав гарнізон В[В] МВД до с. Хмелищ. Зі собою забрали ліжка, столи, крісла та все інше награбоване майно, яке везли на 12-ьох підводах.

Дня, 13.5.1947 р. в с. Ісерні 5-ьох большевиків з рай. адміністрації збирали позику. За невиплачення позики, забрали корову і ялівку в Вознюк Дарки.

Дня, 14.5.1947 р. большевики, які збирали позику в с. Кордишеві, вкрали в Пархомюка Івана 16 кг житньої муки, 20 кг жита і 32 кг гречки. Після того від'їхали в Шумськ.

Дня, 20.5.1947 р. в с. Серні 5 большевиків з рай. адміністрації збирали позику. В Омельник Теклі була замкнена хата, большевики

розбили замок, влізли в хату та забрали жито, ячмінь, гречку і сало. На другий день жінка ходила скаржитися в Шумськ. [Т]ам все її повернули, крім пуда гречки. На другий день ці большевики зайшли знова до неї, і за те, що вона повідомляла в Шумськ за рабунок, сильно її побили.

Дня, 21.5.1947 р. в с. Веселівці 7-ох большевиків на чолі зі зав. райфінвідділу стягали з населення примусово податок з малосімейних і нежонатих. Стягнули 2 тис. крб.

Дня, 22.5.1947 р. в с. Жолобках большевики ходили по селі і грабували в селян сало і картоплі за минулорічну ставку ярини. Підвечір приїхала машина і большевики, разом з награбованим майном, від'їхали в Шумськ.

ГОЛОД

Р-н: Зборів

Дня, 8.5.1947 р. в райцентрі Зборів на залізнодорожній станції один обезсилений з голоду чоловік зі СУЗ впав під поїзд, який обтяв йому ноги. Його зараз забрали до лічниці, одначе він помер.

На шосе Тернопіль – Львів знайдено мертву прошачку зі СУЗ.

Дня, 7.5.1947 р. в с. Озірній ніччю прошаки зі СУЗ обікрали громадянина Козовика Івана. Забрали: 50 кг кукурудзи, білля, убрання і т.п. Рано їх зловлено.

Р-н: Микулинці

Дня, 25.5.1947 р. в с. Настасові на руїнах поваленої хати громадянки Зазуляк Анни згинув з голоду чоловік зі СУЗ, який ходив за прошеним хлібом. На слідуючий день знайдено його тіло і місцеві люди похоронили. Органи влади навіть не поцікавились, що це був за чоловік та яка причина його смерті.

На шляху між сс. Буцневою а Серединками знайдено мертвого чоловіка зі СУЗ, який згинув голодовою смертю.

Р-н: Козлів

Дня, 23.5.1947 р. в с. Яструбові двох бійців залізнодорожного В МВД ловили прошаків зі СУЗ і при побоях відпроваджували до вагонів і відсилали на Схід.

СОВЄТСЬКА ДЕМОКРАТІЯ

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 21.5.1947 р. в с. Баворові група емг[е]бістів зі Львова арештувала переселенців з Любачівського пов. з с. Нового Села, а саме: Пальчинського І., Гордій Катерину і Гид Катерину.

Того самого дня згадані емг[е]бісти арештували в с. Застав'ю переселенців: Воловатого Дмитра, Кульчицьку, Яворівського С., Гуля Т. і Чобота Матвія. Арештованих відставили на станцію Прошову, а звідсіля до Тернополя.

Дня, 29.5.1947 р. в с. Лозові Львівське МГБ арештувало Гордій С., Сварника І. і Гах Марію. Всі вони переселенці.

Р-н: Микулинці

Дня, 25.5.1947 р. в с. Мишковичах участ. МВД застрілив господаря Ковальчука Василя. Причиною вбивства було те, що п'яний большевик намагався йти з ним на провірку варти. Коли господар відмовився йти з причини хвороби, він витягнув пістоль і застрілив згаданого в ліжку. Вбивника арештовано.

Дня, 27.5.1947 р. в с. Кривках вечером кількох провокаторів з групи Бурлаки зайшло до хати господаря Дембровича Василя і, вдаючи повстанців, просили їсти та чи господар не міг би відшукати їм кого небуть з "хлопців". Один з повстанців сказав до старенької бабці: "Коли то бабцю цих москалів дідько візьме і ми перестанемо вам докучати?" Стара бабця, не підозріваючи підступу, відповіла: "Дав би Бог, щоб якнайскорше, бо вже не годен витримати з ними." Однак господар скоро підозрів згаданих і вигнав їх з хати.

Р-н: Козлів

Дня, 2.5.1947 р. до с. Дмухавця приїхав лейт. МВД Хомічов і арештував Біленького Степана, Віхра Василя, Лещишина Володимира і Андруховича Мирона.

Цього ж дня приїхав вже після полудня упов. Одринський і при помочі сільського активу перевів мітинг, на якому говорив про позику державі.

Дня, 4.5.1947 р. до цього ж села знова прийшов Одринський і при допомозі сільського активу скликав людей на мітинг, [н]а якому говорив про позику, а зупинившись на міжнародному положенні сказав, що їх союзники приготовляють війну проти них.

Дня, 5.5.1947 р. в с. Слобідці секр. с/ради Львівський Володимир при зустрічі з Се[нь]ковим Василем сказав: "Ти польовий! Йди в поле і забирай всі коні. Ці коні заведемо в р-н, скажемо, що їх зловили в збіжжі. За це людей покарають грошовою карою, а цим село віддасть більше грошей для держави". Сеньків на це не погодився, а сказав, що коли стріне

подібні випадки, то він знає, що має зробити. При відході Львівський загрозив Сеньковому арештуванням, якщо він про це кому-небудь скаже.

Дня, 27.5.1947 р. до с. Денисова на хутір Веснівку прибув о/у РО МГБ Проходько і 6 бійців Козлівського гарнізону МВД та арештував Петрик Те[к]лю і Степанію за це, що спали на вишці, мовляв, до вас заходять "бандьори". Після цього з арештованими від'їхали до р-ну.

Дня, 29.5.1947 р. до с. Денисова прибув Проходько і 6 бійців Козлівського МВД та робили засідку на вул. Вигін. Під час засідки задержали прохожих: Бунковську Ярославу, Рибак Іванну і Бурина Петра. Їм закидували, що співом дають знати повстанцям, що в селі є большевики. Над ранком придержаних звільнили і від'їхали до району.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 19.5.1947 р. в с. Д.[олішньому] Івачові відбулося весілля в одного господаря, на якому був присутній голова с/ради Гураль Володимир. Вечером дане господарство обскочили большевики, яких ніхто не запримітив. В той час голова с/ради вийшов за хату, в той момент посипалися стріли і голова зістав ранений. Гості зробили паніку і почали втікати надвір. З цього скористали большевики вскочили до хати і ограбили все зі столів (печене і варене) та втікли. Рано було в селі 17 большевиків і говорили, що це зробили "бандити" та навіть пробували шукати по селі за ними. Одначе населення було переконане, що таке зробити можуть тільки большевики.

Дня, 23.5.1947 р. в с. Малашівцях були енкаведисти Бачинський, Сикотун і ще один невідомий, які випровадили около 50 мужчин до роботи, а самі від'їхали. Вночі з 23 на 24, около 60 большевиків, в тому числі і істребки, обкружили село і зараз зранку почали робити ревізії. Арештували і забрали до р-ну Тимочко Ольгу, Криву П., в якої знайшли яму, в якій вона колись переховувала збіжжя, Біловус Лідію і її сина, Тимочка Івана. 27.5. всіх арештованих, крім Біловуса звільнили додому. Біловусові за те, що до нічого не признався, прострілили ногу і відставили до лічниці в с. Плотичі.

Дня, 30.5.1947 р. в с. Курівцях енкагебіст Ломов з групою бійців арештували: Луковського, Федика, Олексевича Василя, Зварича Василя і Ванрона Василя. Їх арештували в справі вбивства двох міліціонерів: Смика і Ординанса.

Р-н: Зборів

Дня, 5.5.1947 р. в с. Данилівцях емг[е]біст Фунт[е]ров з 28-ма бійцями і кілька бійців залізнодорожного МВД робили ревізії в цілому селі. Шукали в будинках і по городах. В кількох господарствах зривали підлоги і валили стіни. Перед вечером розійшлися на місця постоїв.

Дня, 27.5.1947 р. в с. Грабківцях большевики, які сиділи на засідці, завважили двох переходячих мужчин і вслід за ними зайшли до господаря Зарванського Юліяна. Обкружили обійстя і почали кричати: "Бандьора здайся!" Коли з хати ніхто не виходив, збудили господаря і розпитували, хто до нього перед хвилиною заходив. Господар відповів, що перед хвилиною повернув його син з праці. Одначе большевики не повірили і так обкружену хату держали до ранку. Рано зробили ревізію і переконалися, що господар говорив правду.

Р-н: Заложці

Дня, 10.5.1947 р. до с. Ренова прибули: суддя Брюхонда, Топорницька і ще один емведист та при помочі сільського активу збирали позику. Через те, що мало зібрали грошей, арештували актив села, а саме: Беркиту Івана, Безкоровайного, Паперняка, Совича і Беркиту Миколу, яких відставили до р-ну. По двох днях їх звільнили.

Дня, 12.5.1947 р. в с. Підберізцях ніччю 9 большевиків арештували Рудака Дмитра і відставили до р-ну. На другий день його звільнили.

Р-н: Нове Село

Дня, 16. 5. 1947 р. в сс. Лозівці і Ободівці була велика загальна облава. Облаву робили місцеві і чужі гарнізони та істребки. Разом около 300 чоловік. Ще вночі обступили згадані села, а коло години 2-ої почали робити ревізії. На заставах переважно стояли істребки, а поміж них зрідка бійці гарнізону. Ревізії переводили тільки в Лозівці, хоч обставлена б[у]ла також і Ободівка. Ревізії не були всюди однакові. В окремих господарствах робили ревізії дуже грунтовно. Крім цього було помітним, що гарнізон Новосільського р-ну робив сильніші ревізії, як гарнізони з других р-нів (Збараж і Ланівці). Ці останні найбільше шукали по горшках і скринях та нарікали на начальство, що їх сюди пригнало. Під вечір гарнізони роз'їхались, ніде нічого не знайшовши. В селі зіставився тільки о/у РО МГБ Зябліцов і 8 бійців.

Дня, 19.5.1947 р. в с. Лозівці большевики застрілили цивільного чоловіка Нагірного Петра. В нього був місцевий запільник Грізний і вони обидва говорили на подвір'ю. Їх розмову підслухали большевики і зробили засідку [б]іля заїзду. Коли Грізний мав відходити, Нагірний вийшов на заїзд, щоб огляну-ти чи хто не йде дорогою. Большевики наперід крикнули: "Стой, кто такой!", а вслід за цим пішла кулеметна черга і Нагірний згинув на місці, а Грізний втік. Втікаючи через городи, він зробив за собою слід. Рано большевики цим слідом зайшли аж до с. Яцовець[209] і там негайно зробили облаву. Стягнули весь гарнізон і почали робити ревізії по цілому селі. Однак нічого не знайшли і підвечір від'їхали до р-ну. В селі оставився лише о/у РО МГБ Зябліцев і 12 бійців, які робили ніччю засідки, а рано відійшли до с. Клебанівки.

Дня, 21.5.1947 р. до с. Клебанівки о годині 10-ій приїхало двох урядників райфінвідділу, які переводили конфіскацію майна, там де з родини є хтось засуджений. Формально вони мали конфіскувати частку, яка належала засудженому. Вдійсності бра-ли все, що вартісне і попало під руки. Забирали з хатів обстановку, як: скрині, лавки, крісла, а також подушки, килими і другі речі. З господарства брали живий і мертвий інвентар. Підвечір все це відставили до р-ну.

Дня, 26.5.1947 р. в с. Яцівцях було 4 істребки, які примушу-вали населення зносити їм харчі. Хто не хотів дати, того замикали до пивниці і тримали цілу добу.

Дня, 28.5.1947 р. до с. Терпилівки о годині 20-ій прийшов зі с. Шельпак гарнізон в числі 9 чол. Вони забрали місцевих істребків і пішли в село. Зайшли на хутір до Хоми Григорія, обступили подвір'я і почали стріляти і кидати ракети немов би там когось завважили, хоч вдійсності не було нікого. Опісля добулись до хати порабували все, що було до їдження, а господар[я] арештували і забрали до р-ну. Другого дня його звільнили.

Р-н: [Великі] Дедеркали

Дня, 9.5.1947 р. в с. В.[еликих] Загайцях Потапенко з рай-парткому говорив на мітингу про перемогу СССР над Німеч-чиною та про те, що Англія і Америка хочуть відірвати Німеччину від СССР та зробити її знову великою мілітарною державою. Однак СССР до цього не допустить. Що він здобув, того не віддасть нікому.

[209] Село Яцівці тепер с. Шевченкове Підволочиського р-ну.

Р-н: Почаїв

Дня, 2.5.1947 р. на [х]уторі Мисиках большевики сильно побили жінку та дівчину. Жінку били за це, що не хотіла сказати, д[е] переховується її чоловік.

Дня, 19.5.1947 р. до с. Гради прийшло 9 большевиків, які переводили ревізію в Трачука Михайла, перешукуючи всі будинки. Не знайшли нічого. Після арештували Солонинку Василя і Главу Петра.

Дня, 21.5.1947 р. до с. Шпиколоси приїхала автомашина большевиків, в числі 12 осіб, на чолі з Собуриним. Вони перепроваджували слідство в справі прикрашування могил поляглих повстанців, при чому набили Дячук Юстину, кажучи, що вона знає хто це робив.

Р-н: Шумськ

Дня, 2.5.1947 р. 10 большевиків робили засідку на хуторі Поляна. Рано пішли в ліс Базилянщину, де зустріли молодого хлопця Божука Нікона. Його питали, де скриваються "бандьори". Коли він нічого не відповідав, вони почали його бити, і, накинувши шнурка на шию, чіпали до гиляки. Бачачи, що нічого від нього не довідаються, залишили і пішли в напрямі с. Кутів.

Дня, 7.5.1947 р. большевики з упов. райвиконкому Задорожним в с. Веселівці зайшли до громадянина Яцюка Антона і обвинувачували його в тому, що він зі своєї ініціативи поставив вчора хреста на могилі повстанців. Під тим претекстом наложили на нього 2 тис. крб. позики. Гроші мав принести за 4 години до канцелярії с/ради.

Дня, 9.5.1947 р. в с. Антонівцях большевики заарештували священика Карпеця Костя і діякона Найчука Петра, яких відвезли в Шумськ.

Дня, 12.5.1947 р. в с. Ходаках ніччю большевики забрали Мельничук Таїсу і Мельничук Анну, правдоподібно, на Сибір. Відразу їх завезли до Збаража.

Дня, 13.5.1947 р. 7-ох большевиків під маркою повстанців зайшли на хутір Гуральню, а опісля на Куток, де заходили до священика, голови с/ради і Омельчука Андрія. Просили, щоби їм дали солонини і хліба. При цьому говорили: "Большевикам ви даєте, а нам не хочете, – Боже, Боже, доки ми так будемо ст[р]аждати?" Люди пізнали, що це большевики і не пустили їх. Тоді вони вибили вікна в хаті голови с/ради і пішли до Омельчука Андрія, де залізли до комори і хотіли забрати сало. Жінка Андрія

наробила крику, за що большевики її побили. Це все діялося ніччю. Над ранком вони пішли до Паламарчука Федора, де спали до дня.

Дня, 20.5.1947 р. 8 большевиків прийшли з напряму хуторів Рудні, зайшли на хутори Лісовики і зруйнували могилу, висипану селянами на тому місці, де большевики закопували замордованих людей.

НАРОД БОРЕТЬСЯ

Р-н: Козлів

Дня, 11.5.1947 р. в с. Городище участ. Гаврищук, будучи п'яним, стрінув групу голодуючих зі СУЗ. Провіряючи документи, почав їх називати неробами, а відтак виганяти зі села. Голодні, між якими були і демобілізовані з ЧА, кинулись на Гаврищука, відібрали зброю, пірвали на ньому уніформ, та, копаючи ногами, кинули в рів. При цьому викрикували: "Ми сьогодні пухнемо з голоду, а ти напившись до безтями, виганяєш нас? Ми воювали на фронтах, а ти випасав живіт за нашими [п]лечами." Вони побили його до непритомності і відійшли в невідомому напрямі.

Дня, 12.5.1947 р. до с. Купчинець приїхав суддя Карпов. Наперід заходив до с/ради, а відтак заходив з голов[о]ю до Питля Олекси. Жінка Питля відмовилася дати позику. Тоді Карпов витягнув наган і почав грозити. Жінка не надумуючись із коромислом почала наступати на суддю. Карпов відібрав коромисло і за це грозив п'ятьма роками тюрми.

Дня, [18].5.1947 р. на хуторі Драгоманівку приїхав о/у РО МГБ Проходько з 8-ма бійцями В[В] МВД, де переводили ревізію в слідуючих селян: Олійника Петра, Дусановського Петра і Ярослава. Між іншим зайшли до Котика Тимоша і замовили снідання, а двох бійців в той час пішли до Кушніра Івана зорганізувати горілки. Входячи на подвір'я побачили втікаючого мужчину, який брав до рук зброю. Большевики відкрили зараз по ньому вогонь і вбили його. Як виявилося, в Кушніра Івана скривався його син Євген і зять Кінах Василь. Почувши стріл, Євген без зброї почав втікати в напрямі с. Городищ. Недалеко хутора Кушніра Івана його зловило п'ятьох большевиків. Зловленого привели на його обійстя і при допитах в нелюдський спосіб замордували його: викололи очі, витягнули мозок. В зв'язку з тим арештували Кушніра Івана, його жінку Зофію і доньку Уляну, а майно сконфіскували. На другий день знайшли на обійстю криївку, де скривалися побиті.

Р-н: Зборів

Дня, 9.5.1947 р. в с. Озірні на вулиці розмовляли між собою участковий Заріпов, Вонс Мирослав і Козовик Михайло. [Між іншим] Вонс Мирослав звертається до Козовика (бухгалтера кооперативи), щоб він дав йому мануфактури на спод[н]і. Козовик відповів, що зараз немає в кооперативі, хіба треба десь писати. Почувши таке, один голодний зі СУЗ приступив до них і каже: "Пишіть до Сталіна, бо він дуже мудрий і що схоче, те зробить". І тут розказує, як то одна жінка мала крілики, яких ховала під землею, щоб Сталін не бачив і не наложив м'ясопоставки. Однак Сталін таки довідався і вона мусіла здавати м'ясо. Тоді жінка продала ці крілики, а за гроші купила собі портрет Сталіна за те, що він так все знає. Участковий Заріпов, який був в цивільному убранні, не відзивався нічого, і цей незнаний чоловік зі СУЗ пішов собі дальше.

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 24.5.1947 р. в с. Стегніківцях [Стегниківцях] трьох повстанців натрапили на засідку. По короткій перестрілці вбили одного большевика і самі щасливо відступили.

Дня, 30.5.1947 р. в с. Скоморохах роззброєно станицю істребків, а начальника розстріляно. Після цього до села приїхало около 40 большевиків і квартирували тут 4 дні. Щоночі тут робили засідки[,] а вдень ревізії. В тому часі арештували 10 істребків, яких по кількох днях звільнили, крім Турянського Осипа і Кимповича Михайла. Також були арештували голову кооперативи, якого по двох тижнях звільнили.

Р-н: Заложці

Дня, 10.5.1947 р. в с. Чистопадах в канцелярії с/ради невідомо хто подер портрет Сталіна і конституцію. Подертий портрет відвезли до р-ну. На мітингу большевики грозили, що населення заплатить 2 тис. крб. кари за те.

Дня, 25.5.1947 р. в с. Гнидаві бойовики СБ стрінулися з групою большевиків. По короткій перестрілці вбили двох большевиків, а трьох поранили. По стороні боївки СБ був один легко ранений в руку.

Дня, 25.5.1947 р. в с. Олієві о годині 9-ій рано на трьох повстанців наскочила група большевиків. По короткій перестрілці повстанці відступили з одним раненим в око. По стороні большевиків був ранений тяжко ст. лейтенант, який по кількох днях помер.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 1.5.1947 р. в с. Д.[олішньому] Івачові вночі хтось вивісив синьо-жовтий прапор. Люди збігалися дивитись, бо думали, що то вже Самостійна Україна.

Дня, 26.5.1947 р. в с. Глядках 10 большевиків робили під лісом засідку, на яку натрапило двох повстанців. По короткій перестрілці повстанці відступили без втрат. Большевики в часі перестрілки вбили лоша, яке ходило по подвір'ю.

Дня, 30.5.1947 р. в с. Дубівцях упов. райвиконкому Головатий з трьома іншими большевиками хотів робити кооперативні збори, але тому, що люди не зійшлися, збори не відбулися. Над вечером вони від'їхали до р-ну.

Р-н: Збараж

Дня, 3.5.1947 р. на хуторі Капустинецький [Капустинський] Ліс прибув Литвинчук з кількома большевиками, які перебувши до вечора, заночували. Вечером зробили засідку, на котру найшли повстанці. Після короткої перестрілки повстанці відступили без втрат.

Дня, 7.5.1947 р. в с. Мосурівцях [Мусорівці] ніччю хтось невідомий роззброїв трьох істребків, де є між ними і один ранений.

Р-н: Шумськ

Дня, 11.5.1947 р. 300 большевиків з Дубенщини робили акцію на ліс, під час якої натрапили на трьох повстанців. В часі перестрілки [...].

Дня, 6.5.1947 р. в с. Веселівці 8 большевиків на чолі з Задорожним хотіли скликати мітинг, однак люди в цей час були в церкві, а після Служби мали ставити пам'ятник на могилі поляглих повстанців. Задорожний чекав аж вийшла процесія і люди почали ставити пам'ятник. В цей час він виступив і сказав, що коли хочуть поставити цього хреста, то щоб зараз здали 16 тис. крб. позики. В іншому випадку не позволять, а якщо поставлять, то большевики зріжуть його. Люди тоді здали назначену суму грошей, а пам'ятника таки поставили.

Дня, 18.5.1947 р. в с. Андруга М.[ала] 10 большевиків з рай. адміністрації гонили людей, щоб здавали контингент м'яса, молока, та сплачували позику і податки. Підвечір хотіли скликати мітинг, але ніхто не пішов.

Дня, 29.5.1947 р. в с. Боложівці 9 большевиків з МВД вночі заквартирували в Яцюка А. В 8-ій годині ранку робили ревізію у

Вальчука Ф. і Ковальчука І. на хуторі Забара. Крім того робили ревізію в селі у Шевчука Д., якого знайшли в криївці. Тому, що він не хотів здатися, почали до нього стріляти, внаслідок чого він зістав вбитий. Трупа забрали большевики в Шумськ.

Дня. 31.5.1947 р. в с. Васьківцях 15 большевиків з МВД прибуло до села і ночували в Родзінського М., роблячи коло нього засідку. Тієї ж ночі в селі були розкинені рев.[олюційні] кличі. Рано большевики ці кличі зривали, причому сильно сердилися.

Р-н: Почаїв

Дня, 6.5.1947 р. в с. Біданівці большевики, які були попереднього дня, згонили людей до с/ради, щоб ці підписувались на позику. Однак люди не хотіли йти і втікали в ліс. Тоді большевики пішли облавою на ліс, де зловили дві жінки, яких привели до хати Кудлячки, де їх сильно побили. Ті жінки лежали хворі.

Дня, 12.5.1947 р. в с. Попівцях Собурін і ще 4-ох з МВД робили збори в справі зорганізування істребків. Однак в істребки не пішов ніхто, хоч було призначено 15 людей. Тих людей арештували і відставили до Крем'янця.

Р-н: Вишневець

Дня, 15.5.1947 р. на шляху Збараж – Вишневець обстріляно автомашину. Цього дня було спалено автомашину, півтори тонни нафти, знищено 2 трактори і роззброєно 2 істребки зі східних областей.

Дня, 19.5.1947 р. зловлено участкового фінагента та лейтенанта МВД Козлова, яких з огляду на загрожуючі обставини зліквідовано без слідства.

Дня, 21.5.1947 р. в с. Шимківцях на засідці поранено нач. іст. бат. і здобуто два кріси.

Дня, 22.5.1947 р. в с. Гніздично роззброєно іст. бат. в числі 20 осіб. Під час бою спалено будинок їх постою та кооперативу тому, що містилася в тому самому будинку. Взято 14 крісів, 2 автомати, спалено два будинки за винятком хати нач. іст. бат.

Дня, 27.5.1947 р. на засідці згинув кущевий Курган, а його бойовик став легко ранений в ліву руку; куля залишилась в руці. На засідку попали підчас переходу звечора попри ліс. Втрачено автомат, пистоль, торбу, в якій була форма звіту та деяка література. Ранений в руку друг Чесний залишив кулемета "Дігтярова" та дві диски з амуніцією, одну вистрілявши.

ГЕРОЇКА

Р-н: Заложці

Дня, 31.5.1947 р. в с. Ренові о годині 12-ій 20 большевиків обкружили хату, де квартирували Крук, Валя і брат Крука – Андрій. Коли підпільники побачили, що їх обкружили большевики, почали відстрілюватися. Крук продирався крізь стріху, де зістав ранений і там розірвався гранатою. В дальшій перестрілці зістав вбитий брат Крука Андрій. Валя щасливо вийшла з окруження.

Р-н: Зборів

Дня, 27.5.1947 р. до с. Кудиновець ранком приїхало 11 большевиків. Спочатку ходили по селі, а відтак окружили хату Острого Григорія і відразу почали обстрілювати дах. На стриху в криївці переховувався Хом'як Теодор, який почувши стріли викинув до большевиків дві гранати. Перестрашені большевики втікли за будинки. Цей момент використав підпільник, вискочив з будинка та почав втікати. Від[б]ігши триста метрів впав обезсилений. Одначе большевики не відважилися підходити до нього, тільки здалека обстрілювали його. По кількох стрілах потрапили і вбили. Зараз скинули з нього убрання, чоботи і так повезли до р-ну. Сл. п. Хом'як Теодор є братом впавших трьох братів в рядах УПА.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 1.5.1947 р. в с. Городищі 11 бійців гарнізону В[В] МВД зробили засідку, на яку натрапило трьох повстанців. Большевики пустили їх на близьку віддаль, а тоді вистрілили ракету і почали обстрілювати їх. У висліді впав стрілець Куліш. Тіло вбитого сл. п. Куліша рано большевики забрали до р-ну.

Р-н: Збараж

Дня, 13.5.1947 р. на засідці під Луб'янецьким лісом на хуторі Тихівці згинув симпатик ОУН Петринка Дмитро під псевдом Шрам.

Дня, 22.5.1947 р. згинув на засідці бойовик рай. провідника дг. Оса. Тяжко ранений дострілився з власного пістоля.

Р-н: Шумськ

Дня, 19.5.1947 р. 9 большевиків на всипу прийшли на хутір Городище і пішли в рів, де ховався дг. Земляк. Він в цей час був зверху. Побачивши большевиків, почав втікати. Під час цього його

тяжко ранили. Бачучи, що попадеться живим в руки ворога, розірвався гранатою.

Р-н: [Великі] Дедеркали

Дня, 13.5.1947 р. в с. Гриньківцях на донос сексота 25 большевиків окружили хату, в якій квартирували повстанці, маючи там криївку. Повстанці, побачивши безвихідне положення, приняли бій. Однак в дерев'яній хаті не можна було вдержатись, повстанці були змушені пробиватися з окруження. В бою дг. Славута і дг. Павлик були побиті ворожими кулями, а дг. Чижик став тяжко ранений в обидві ноги і руки, так, що сам не міг дострілитись і большевики забрали його живим. Однак він нічого не сказав, і по 10-ох годинах помер.

Р-н: Вишневець

Дня, 19.5.1947 р. на засідці згинув заступник рай. провідника дг. Зимний.

* * *

Тернопільщина

Червень 1947 р.

ВІСТІ З ТЕРЕНУ

В КРАЇНІ СОЦІАЛІЗМУ

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 12.6.1947 р. на хуторах Гаї Шляхтинецькі 8 большевиків з емведистом Скорописом на чолі переводили ревізію у Середюка Степана [–] тільки оглянули, що він має. Ніччю вони напали на його хату і ограбили все (одяг, взуття, харчі і продукти).

Р-н: Козлів

Дня, 16.6.1947 р. до с. Денисова приїздив упов. Солодкий, який заходив до с/ради, а відтак ходив з десятниками по господарях і провіряв здачу молока. В господарів Дубельта Домки, Биндюги Миколи, Юркових – Проця, Миколи, Дмитра і Бунковської Ольги забрав корови. Того дня над вечером Козлівський гарнізон МВД прибув до села та через дві ночі робили засідки на вигоні. Вдень ходили по селі і просили селян харчів.

Дня, 18.6.1947 р. в с. Кутківцях большевики сконфіскували корову в Кутового Данила, який був звільнений від контингенту молока з причини старості.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 18.6.1947 р. в с. Мшанці упов.[новажений] з р-ну Гандза, Старинський, Венгер, Воробець, Гусак і трьох невідомих провіряли стан рогатої худоби. З незаписаних корови забрали зі собою.

Р-н: Заложці

Дня, 14.6.1947 р. до с. Серетець приїхали двома автомашинами большевики: з райуповмінзагу, райфінвідділу та забирали корови в тих, що не здали були поставок молока і м'яса. Перед вечером, на запевнення селян про скору здачу поставок, корови віддали.

Дня, 30.6.1947 р. до с. Вертелки автомашиною приїзджав упов. мінзагу Довгаль і ще 4-ох невідомих большевиків. На мітингу Довгаль говорив, щоб до 5.7. населення здало 100 % контингенту молока і м'яса, бо в противному разі буде віддавати під суд.

Р-н: Нове Село

Дня, 17.6.1947 р. до с. Гниличок приїхав Сиротюк (працівник райвиконкому) в справі здачі контингенту молока і м'яса. Він говорив селянам, що хто не здасть до означеного речинця цих поставок, то піде під суд, а все майно буде сконфісковане.

Того ж дня до с/ради в с. Терпилівці надіслано з р-ну дерективу, в якій говорилося, щоб селяни, які не здали всего контингенту м'яса і молока – виповнили до 25.6.1947 р. в 100 %. За невиконання цього наказу буде відданий до суду, а майно буде сконфісковане.

Р-н: Почаїв

Дня, 6.6.1947 р. в с. Кімнаті був упов. по заготівлі м'яса і молока Донской і ще з 5-ма большевиками. В селянина Антонюка Василя, сина Івана за невиконання м'ясопоставки забрали ялівку і вівцю, а в селянина Білика Григорія забрав свиню і вівцю.

Р-н: [Великі] Дедеркали:

Дня, 14.6.1947 р. до с. В.[еликі] Вікнин прибуло з р-ну 22-ох большевиків, які цілий день проводили облаву по хуторах і в селі.

В тому числі був агент з райуповмінзагу Муж[ч]инський, який забирав у селян худобу, якщо хтось не виконав поставки.

Дня, 24.6.1947 р. до с. В.[еликих] Загаєць приїхав агент уповмінзагу Мужчинський і ще трьох большевиків, які забрали корови в селян за те, що не виконали поставки. Корови забрали в Бузи Федора і в Тарасюка Івана.

Р-н: Шумськ

Дня, 2.6.1947 р. в с. В.[еликій] Андрузі 30 большевиків, затримавши людей, які йшли з церкви, робили збори в справі різних поставок та порушували справу крадежі дров у лісі. Пізніше забирали у громадян привезений з лісу матеріал, а також грабили інше майно. В громадянки Цимбалюк Т. пограбили сало і одежу. Крім цього ограбили кількох громадян за незаплачення позики. Гука Ф. оштрафували на суму 5 тис. крб. строком на одну добу.

3.6.1947 р. ці самі большевики знову грабили селян, забираючи одежу, харчі і інше майно. При кінці Богослуження два большевики зайшли в церкву (в шапках) і, коли селяни почали виходити з церкви, большевики забирали зі собою всіх мужчин, яких пігнали ладувати в лісі на авта будівельний матеріал. Нагрузивши 9 автомашин і 86 фір, большевики від'їхали в р-н.

Дня, 5.6.1947 р. в с. Залізцях [Залісці] ходило п'ять большевиків і домагалися в селян їдження. Хто відмовлявся, в того забирали силою. Вечером відійшли до гарнізону.

Дня, 6.61947 р. в лісі біля с. Жолобок квартирувало 20 большевиків. Цього дня до села прибуло з р-ну ще 24 большевиків, які списували в канцелярії с/ради людей, що не здали контингенту м'яса і молока. В Заблоцького Д. забрали корову, в Хом'яка Н. кабана, в Далечука А. кабана, а в Козачук Т. вівцю. Після цього хотіли скликати збори, але люди не зійшлися. Большевики залишилися ночувати. На другий день знову зганяли людей на збори, але ніхто не пішов. В 8-ій годині ранку від'їхали в Шумськ.

Дня, 11.6.1947 р. в с. Голибісах 10 большевиків з рай. адміністрації провіряли селян, хто скільки дав контингенту молока та м'яса. За невиконання цих поставок в гром. Матвійчука забрали корову.

Дня, 14.6.1947 р. в с. Ходаках 15 большевиків з рай. адміністрації пограбили Панаса Скорського за невиконання поставки за 1945 р. (забрано все, що лише було на господарстві). Антонюк С. ограблено за невиконання поставки за 1946 р., в якого забрано все збіжжя, картоплю, муку та одежу.

Дня, 16.6.1947 р. в с. Голибісах 4 міліціонери і Шарапов заходили до таких господарів: Сипки Каленика, Ткачука О., Мельничука Зінка, в яких домагалися самогонки. Коли кожний відмовив їм, тоді вони нав'язалися до Мельничука З., питаючи, навіщо він носить бороду. Його арештували, а жінці сказали, щоб прийшла в гарнізон. Жінка взяла літру самогону і 1 кг сала та пішла з тим в гарнізон, за що звільнили чоловіка.

Дня, 19.6.1947 р. ніччю до с. Антоновець прибуло 10 большевиків на чолі з о/у МГБ Якуніним та почали стукати до хати голови с/ради Тищука Павла. Коли цей їм не відчинив, розбили двері до льоху, звідки забрали сало. Господар вийшов надвір, а большевики в цей час зайшли до хати та ограбили колгоспників, які там ночували. Забрали від них чоботи та 200 крб. готівки. Від голови с/ради пішли на хутір Залуг, де заквартирували в Паламарчука Федора. На другий день вполудне долучило до них ще 5 большевиків, після чого всі разом пішли до с. Хмелищ.

ГОЛОД

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 14.6.1947 р. в с. Глядках помер з голоду один чоловік зі СУЗ.

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 7.6.1947 р. в с. Козівці голодовою смертю померла жінка зі СУЗ.

Р-н: Козлів

Дня, 23.6.1947 р. в с. Яструбові участ. міліції Сюрженко і голова зем. громади Косар Степан відбирали від прошаків зі СУЗ збіжжя.

СОВЕТСЬКА ДЕМОКРАТІЯ

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 3.6.1947 р. в с. Козівці большевики з В.[елико-] Борківського, Скалатського, Теребовлянського і Микулинецького р-нів переводили ревізії в цілому селі. Ніччю довкруги села були засідки.

Дня, 5.6.1947 р. в с. Базарові [Базаринці] большевики арештували переселенців: Гуля Івана, Пальчинського Василя,

Федія Василя і Молодовича Степана. Цього дня ті самі большевики хотіли арештувати на Застав'ю Левковича Михайла і Гордія Івана, одначе їх вже не було вдома. В с. Грабівцях скриваються переселенці Терех Григорій і Яринчик Василь, яких большевики хотіли арештувати.

Дня, 7.6.1947 р. в с. Кип'ячці большевики арештували Гриньового Петра і Дороша Петра, які всипали криївку, копану ще в 1944 р. З криївки большевики забрали кілька крісів, кулемет і амуніцію. Вищезгадані зголосилися ще навесні 1945 р. Цього ж дня большевики арештували Небесну Александру, яку так тяжко побили, що до одної доби померла. Тіло її видали родині. Крім них большевики арештували ще Керничного Дмитра, Басок Анну і Кучмій Марію.

Дня, 12.6.1947 р. за с. Константинівкою 16 большевиків робили засідку, а нач. РО МГБ Пасько і його заступник ходили селом та співали "Гей там на горі січ іде."

Дня, 18.6.1947 р. в с. Скоморохах большевики сконфіскували майно арештованих: Івахів Дарії, Рибак Марії, Вітрової Емілії, Смаковус Евгенії, Губчак Іванни і Світиської Уляни.

Дня, 30.6.1947 р. в с. Товстолузі большевики переводили загальну облаву на поля, а відтак арештували в селі Литвина Юрія і Петра.

Р-н: Козлів

Дня, 3.6.1947 р. до с. Покропивної прибули голова райвиконкому Прусиліс, II-ий секр. райкомупартії і упов. райвиконкому Якубов. Заходили до громадянки Кутовської Евдокії і насильно вигнали її з помешкання, а в її домі примістили канцелярію с/ради. Вечером від'їхали до р-ну.

Дня, 5.6.1947 р. в с. Слобідці на полі Шимкового Іллі господарі Кінаш Дмитро і Лещишин стрінулися з кількома озброєними людьми, які йшли в напрямі с. Тавурова [Таурів]. Озброєні покликали господарів і сказали їм йти до села та принести харчів, бо вони є партизани. Знають Кривокульського Володимира (Тарас), якого брат, [я]к казали вони, пішов до Купчинець прослідити, хто вбив двох повстанців. Лещишин не зорієнтувавшись, повірив провокаторам, і приніс молока, яєць і хліба. Кінаш довго з ними про щось говорив, але про що, Лещишиному не хотів сказати. Після цього провокатори відійшли в вищезгаданому напрямі. Того ж самого дня провокативна група в числі 6 чоловік заходила до Лещишиного і під маскою повстанців ходили з ним за молоком до Бойка Теодора. Бойко казав, що

молоко здав вдень для повстанців і вже не має. Останніх 4-ох були в Кінаша Дмитра. Після цього провокатори попрощалися і відійшли в невідомий напрям. Наслідки цього наразі невідомі.

Дня, 9.6.1947 р. в с. Таурові двох перебраних по-цивільному емведистів стрінули господаря Жуковського Теодора на полі (їхав орати) і просили його закурити, а відтак питали, хто є куркулем в його селі і чи він має гроші. Господар пояснював вищезгаданим, що куркулів тепер нема, а грошей зі собою не має. Після цього большевики кинулися на Жуковського, розрізали йому живіт і відійшли в сторону с. Будилова.

Дня, 10.6.1947 р. до с. Денисова прибув о/у РО МГБ Проходько, з РО МВД – Панфілов і ще трьох бійців Козлівського гарнізону військ МВД. Зайшли до господаря Петрика Василя та під час ревізії забрали 3800 крб., які господар набув через продаж безроги і, закидуючи йому що то збірка для повстанців, арештували. Крім цього арештували ще Гречаник Ольгу і Возімірську Катерину.

Дня, 13.6.1947 р. до с. Денисова приїздив з райздороввідділу Шевченко і двох бійців Козлівського гарнізону В[В] МВД і випроваджали підводи до Бережанського лісу. Хто відмовлявся, того били і прозивали. Тоді Шевченко побив таких людей: 70-літнього Войтину Степана, Варениця Теклю, Миколишина Степана і 73-літнього Бойка Григорія. Під час побиття Макогона Луки бандити зломили йому руку.

Дня, 13.6.1947 р. в с. Яструбові участ. міліції Сюрженко примушував селянина Нечая Петра (переселенець) розбирати гарматне стрільно, яким хотів глушити рибу. Сюрженко побачивши, що господар не хоче розбирати стрільна, побив його і жінку.

Дня, 16.6.1947 р. до с. Купчинець приїздив о/у РО МГБ Проходько і 8 бійців В[В] МВД. Заходили до Котика Тимоша і розпитували, чи ніччю приходять повстанці. Після цього були в Ковалів Степана і Івана. В Івана просили меду, а коли він відмовився дати, тоді вони арештували його жінки сестру Синишин Наталію. При відході дістали трохи меду і за те звільнили Наталю. Ця група большевиків перебувала на хуторах 5 днів. Ночами робили засідки, а вдень перевіряли кілька господарств.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 9.6.1947 р. в с. Мшанці енкагебісти Лещенко і Козуб та 8 бійців з гарнізону списували родини підпільників і казали їм приготовлятися на Сибір. Вечером всі від'їхали до с. Дітковець.

Дня, 16.6.1947 р. до с. Ігровиці на двох автомашинах приїхали большевики, обступили обійстя Біловуса Івана і Грицечка (переселенець), а інші пішли до хати і питали Грицечкову жінку, чи нема в неї криївки. Коли господиня сказала, що вона нічого не знає про криївку, тоді большевики з якимсь цивільним пішли в садок, де показав він вхід. Большевики зараз відкрили камінь і знайшли криївку. Опісля арештували Біловус Миколу, Біловус Степана, Довгополого Олексу і Грицечко Анну. Господаря, де була криївка, не було вдома. На другий день він сам зголосився до р-ну. Всіх арештованих, крім Грицечка, по трьох днях звільнили.

Дня, 23.6.1947 р. в с. Ігровиці большевики арештували Сович Романну і Фриз Ярославу. Ніччю слідуючого дня арештували Грицечко Анну і Колодій Анну.

Дня, 24.6.1947 р. до с. В. Іванівки приїхало около 20 бійців гарнізону В[В] МВД. З ними був Маценко, Хлєбов і Загреба. Вони заїхали прямо на подвір'я Гнатюк Марії. Відмірявши кроками від пивниці, одні почали шпигати коло пивниці, а другі в пивниці. Коли не найшли нічого, Загреба пішов в корчі, які є віддалені яких 30 м від пивниці, подивився на якийсь папір і вказавши місце приказав зішкрабувати мураву. Зішкрабуючи мураву знайшли продих криївки, в який Загреба вистрілив ракету. По хвилині іншими продихами почав виходити дим, після чого вони зорієнтувалися в котрому місці криївка і почали копати. Большевики самі не копали, а копали люди, яких вони наловили. З криївки, яку розкопали, забрали організаційну літературу, 6 малих бляшаних пачок амуніції, 2 коци і 2 шинелі. Після цього большевики хотіли арештувати цих господарів. Одначе господарів не було вдома. Господиня з 18-літнім сином була в Тернополі, а дочка Анна на державній роботі. Коли довідалися, що тих двоє в Тернополі, зараз вислали напроти них кількох бійців. Ці в Тернополі скоріше довідалися про цей випадок і вспіли втекти. Це саме зробила і дочка. Большевики ждали на них до вечора і цілу ніч, бо думали, що додому все ж таки хтось звідається. На обійсти була тільки стара бабця, але її большевики не арештували. Як можна було завважити по большевиках, то їм найбільше ходило про сина господині Миколу. "Вот нам етого парня поймать, – казали большевики, – він нам всьо розкаже."

Дня, 27.6.1947 р. в с. Ігровиці большевики окружили господарства: Дейнеки Марії, Наконечного Сильвестра і Бойка Антона та почали робити ревізії. В той час в Бойка була підпільниця Біловус Наталія зі с. Стегніковець, В.[елико-]

Борківського р-ну. Побачивши большевиків почала втікати. Большевики, побачивши втікаючу жінку, відкрили вогонь і поранили її в руку. Внаслідок поранення не могла втікати і її большевики зловили. Коли большевики почали робити дальші ревізії, вона побачивши, що коло неї є тільки один большевик, почала знова втікати. Большевики відкрили вогонь і вдруге її тяжко поранили та забрали зараз до лічниці в Тернополі, де вона на другий день померла.

Дня, 30.6.1947 р. в с. Ігровиці на подвір'я Колодія Кирила прибуло 13 большевиків і казали дати собі молока. В той час дочка Колодія Ольга несла воду з криниці і побачивши большевиків почала втікати. Большевики, запримітивши втікаючу дівчину, почали стріляти і тяжко поранили її. В дорозі до лічниці вона померла.

Р-н: Зборів

Дня, 11.6.1947 р. в с. Мшані емгебіст Сіненко і 29 бійців ходили по полях і знайшли якусь стару криївку. Розпитавши пастухів чиє це поле, пішли до села до громадянки Скочиліс Парас[к]евії і сказали, щоби вела їх на своє поле. На полі Сіненко питав її, хто скривався в тій криївці. Вона відповіла, що її чоловік, який зараз сидить в тюрмі засуджений. Господиню цю зараз звільнили.

Р-н: Заложці

Дня, 6.6.1947 р. до с. Чорний Ліс прибуло 26 большевиків і опісля ходили по лісі і водили з собою перебраного по-цивільному, бійця. Кожного стрічного селянина питали, чи він не пізнає його, бо це бандерівець. Вечером відійшли до р-ну. На другий день цього "бандерівця" люди бачили вже між большевиками в мундирі бійця.

Дня, 10.6.1947 р. в с. Вліху [Бліх] кількох большевиків випроваджали підводи до р-ну, а відтак переводили мітинг в справі здачі контингенту молока і м'яса. Між іншим один большевик сказав: "Я знаю чому ви не здаєте контингенту, – ви ждете на Америку, ви не стягайтеся, бо ще трохи довго треба ждати."

Дня, 12.6.1947 р. в с. Загір'ї Бєлкін робив ревізії з 8-ма бійцями на [х]уторі Ліщина. Шукали по городах, шпигали попід корчі і т. п. На дубі коло гром. Баран Анни хтось вирізав тризуб. Цього дуба большевики зрізали.

Дня, 12.6.1947 р. в с. Гаях за Рудою ніччю до гром. Бенцала Семена і Макара Пилипа заходило трьох перебраних по-цивільному большевиків і під маскою українських повстанців, що вони з відділу Рубачів, мали бій в с. Лукавець, Заболотецького р-ну та просили сконтактувати їх з Оксаною, Даркою або Ромкою. Господарі зразу зорієнтувалися в підступі і не хотіли з ними нічого говорити. Тоді вони почали питати ще за Рухом і Лютим. Одначе і на те їм нічого не відповіли. Відтак заходили ще до Макар Ярослави, яка рівнож нічого їм не сказала. Опісля стрічали на вулиці одного господаря і завели з ним розмову. Між іншим питали його, чи скоро буде війна. Господар, не зорієнтувався з ким має до діла, відповів, що здалася б якнайскоріше, бо вже кожному надокучило таке життя. Тоді большевики сказали, що війни скоро не буде, тільки наших жертв багато впаде. Треба голоситися, говорив один з них, бо щоби не було запізно.

Дня, 13.6.1947 р. до с. Монилівки приїздило трьох емвед[и]стів, які сказали гром. Тивонюк Петрові скинути хрест з могили впавших повстанців. Господар спочатку відмовлявся, а коли ті загрозили розстрілом, здіймив хрест, який большевики зараз порубали. Опісля подалися в сторону с. Ярославич.

Дня, 25.6.1947 р. до с. Панасівки перед вечером приїхав Бєлкін і ще кількох большевиків, зайшов на кладовище, поломив хрест на могилі впавших повстанців, позривали квіти і розрили могилу. Тоді пішли в село і зробили засідку коло обійстя гром. Шпак Романа. На другий день ранком відійшли до с. Загір'я.

Р-н: Микулинці

Дня, 7.6.1947 р. в с. Мишковичах вечером большевики стрінули голову с/ради Сцібайла, якого забрали, щоб показав їм, де мешкає Дудар Семен. Разом подалися до згаданого господаря і почали домагатися, щоб пустив їх до хати. Коли господар не хотів цього виконати, вони насильно вдерлися, виломали двері. Слідчий РО МГБ хотів його за те арештувати, однак господар заявив: "Арештуйте, заберіть мене, жінку, діти і зрабуйте ще дорешти, чого ви ще не докінчили. Я арешту не боюся!" Бачучи таку одвертість господаря, напасники відійшли, не роблячи нічого. Відтак зайшли вони до другого господаря Сцібайла Левка, домагаючись від нього "водки". Господар відказувався, що немає навіть куска [х]ліба, не то горілки. Тоді бандити почали робити грунтовну ревізію, застрашуючи його тим, що він скриває повстанців. Перешукавши всюди, а не знайшовши нічого, відійшли без "водки".

Дня, 4.6.1947 р. В[В] МВД, в числі 100 чоловік робили облаву в Буцнівському і Острівському лісах, де натрапили на кількох повстанців, які там квартирували. До сутички не дійшло, бо повстанці скоріше опустили місце квартирування, непринимаючи бою. Другого дня відбулася знову облава, в якій взяло участь 200 війська МВД. Провіривши конкретно ліс, вечером поробили засідки коло криничок. Результатів не було жодних.

Дня, 8.6.1947 р. в с. Конопківці провокативна група на чолі з Жуком Арсеном (Бурлака) зайшли до учениці 8-го класу Франків Іванки і, показуючи її якісь записки, запитували, нащо вона давала ці записки бандитам і що вона зізнала в цій справі нач. Сусленкові і Шовнінові, коли була арештована в школі дня 25.5.47 року. Франків Іванка не призналася до жодних записок, як рівнож не сказала провокаторам, що її питали на слідстві.

Р-н: Нове Село

Дня, 13.6.1947 р. до с. Клебанівки приїхав емведист і покликав на протокол двох хлопців. Їх питав, чи не знають, де криється Мл[и]нко Михайло (Орлик). Хлопці відповідали, що не знають. Тоді емведист почав їх бити. Протокол тривав около 3 години, після чого, цей емведист пішов в село і, напившися мов безрога, від'їхав до р-ну.

Цього ж дня до с. Кошляк прибуло автомашиною 5 старшин частини – ЧА, яка стоїть в м. Проскурові[210]. Вони збирали в селі харчі (хліб, муку, крупи, яйця і т. п.). Багато було таких випадків, що згадані продукти забирали самі. Один стр. лейт. трохи випив, наївся і почав висказувати свої жалі: "Надокучило вже все. Служу в війську від 1939 р. і вже час демобілізуватися. Однак сам не хочу виходити з армії, бо ще є будь-що їсти. Піти додому, то хіба на те, щоби разом з батьками гинути з голоду. Тут у вас в Західній добре жити, бо є що їсти, гарні села, багато деревини, а в нас по селах ні хати порядної, ні деревини, тільки бур'яни і голод["].

Дня, 23.6.1947 р. в райцентрі Нове Село хтось обікрав церкву. Вкрадено всі фелони і чашу. Підозріння падає на большевиків, тому, що туди ходять їхні стежі і ніхто інший не міг туди зайти.

Дня, 24.6.1947 р. до с. Клебанівки о годині 21-ій приїхав о/у РО МГБ стр. лейтн. Зябліцев і 10 бійців гарнізону. Ідучи селом, вони стрінули сільського вартівника, який їх спиняв. Вони відповіли вогнем, внаслідок якого вартівник зістав вбитий. Большевики оставили вбитого будьтоби нічого не знали і пішли на

[210] В 1954 р. перейменоване на м. Хмельницький.

засідку на господарство Млинка Михайла (Орлика). Там просиділи цілу ніч і другого дня рано прийшли до вбитого і говорили, що його вбив "бандит" Млинко. Згадані большевики перебували в селі цілий тиждень. Ніччю ходили на засідки, а днем робили ревізії по хатах. Переглядали знимки і вишивані ру[ш]ники, на яких шукали тризубів. Вміжчасі арештували одного чоловіка і тримали 2 тижні в р-ні. Люди підозрівають цього чоловіка в сексотстві, тільки не відомо чому його арештували. Чи за те, що не дає матеріалів, чи за те, щоб здезорієнтувати населення. За цей час большевики хотіли насилувати 3 жінки, але ці з криком вирвалися з рук і втекли.

Р-н: Збараж

Дня, 11.6.1947 р. до с. Чагарі Збаразькі приїхав автомашиною майор МГБ Канаєв в товаристві 8-ох емг[е]бістів. Вони наскочили на господарство Нечая Павла та перевели на ньому стислу ревізію, яка, однак, не дала їм бажаних результатів. Після переведення ревізії арештували дочку вищезгаданого господаря Галю, котру забрали зі собою до р-ну та по кількох днях відіслали до Тернопільської тюрми. ЇЇ закидали співпрацю з українськими повстанцями. Згадана арештована перебуває ще до сьогодні в Тернопільській тюрмі.

Дня, 16.6.1947 р. до с. Новик в годині 2-гій пополудні приїхало автомашиною з р-ну 15 большевиків. Вони наскочили на два господарства, в яких перевели стислі ревізії. Переведені ревізії не дали бажаного їм успіху. Після переведення ревізії заарештували дві дівчини: Попович Марію і Дячук Степанію. Ці дівчата жили у вищезгаданих господарствах, як також були членами родини обидвох господарств. Арештованих забрали зі собою до р-ну, а по кількох днях відставили до Тернополя та ув'язнили в Тернопільській тюрмі, яких не звільнено до того часу. Причина арештування не відома.

Дня, 22.6.1947 р. до с. Красноселець, перед полуднем, прибув з р-ну упов. по контингенті. Він підійшов на кладовище коло церкви і задержав людей, які розходилися додому після скінчення Служби Божої. Таки на кладовищі перевів мітинг, на котрому говорив, щоби люди якнайскорше виповнили молоко-поставки і м'ясо-поставки. Між іншим надмінив, щоб населення не слухало пропаганди, яку ширять ОУН, що буде якась війна, що Радянський Союз розвалиться тощо. Дальше підчеркнув: "А хоч би й була війна, то Радянський Союз сильний, атомної бомби не боїться." Після скінчення цього мітингу зайшов до помешкання голови с/ради, а опісля поїхав до р-ну.

Р-н: Скалат

Дня, 29.6.1947 р. до с. Поплав прибуло около 20 чол. провокативної групи. Через ніч робили засідку навкруги села, а досвітком відійшли в напрямі с. Магдалівки і заквартирували на полях в збіжжі. Вечером знова робили засідку навкруги села Поплав. Переводили її в той спосіб: на віддалі 200–300 м від села, групка від 2–3 чоловік лягала в збіжжя, що 150–200 м одна від одної. Як хтось йшов з цивільних людей, то вони взагалі себе не виявляли, а ще краще скривалися в збіжжя. На засідці були до ранку. Днем квартирували всі на полях недалеко кринички. Харчі привозило їм авто. Їдучи дорогою воно ставало біля кринички і шофер набирав воду до мотору. Тоді двох виходило зі збіжжя і забирало харчі. Коли в той час були близько цивільні люди, то авто стояло доти, пока бійці по-пластунському не підсунулись і не забрали харчів. Авто все їхало з м. Скалата через гостинець Колодіївка – Митниця, а вертало до р-ну через с. Криве. Ця двадцятка квартирувала на полях між Поплавами а Магдалівкою до самих жнив. Що ночі робили засідки надівкола с. Поплав. Коли почалися жнива, вони почали квартирувати в с. Поплавах, а засідки робили в с. Магдалівці.

Р-н: Почаїв

Дня, 3.6.1947 р. в с. Рудках большевики, в числі 30 осіб, з нач. РО МГБ Яременком на чолі, зночі були вже в селі. Рано перевели докладні ревізії в домах господарів, а пізніше забрали до вивозу на Сибір родину повстанця Зубкевича Павла. Майно зліквідували.

Дня, 6.6.1947 р. в с. Шпиколосах большевики арештували Гилюка Павла, в якого під час ревізії знайшли тризуб. Цього дня переводили ревізії в Мороз Лікери в якої знайшли підозрілу листівку і сказали, щоб вона явилася через три дні в р-н в МВД.

Дня, 26.6.1947 р. в с. Крижі 20 большевиків з Радивилівського р-ну арештували дві дівчини: Бобрик Ніну і Тевкевич Ольгу. Їх відвезли в Радивилів.

Р-н: Ланівці

Дня, 1.6.1947 р. до с. Білозірки прибула група большевиків в числі 10 осіб на чолі з о/у РО МГБ стр. лейт. Шипуліним і арештували гром. Мазур Анну, закидаючи, що до неї заходять повстанці.

Дня, 8.6.1947 р. в цьому ж селі група большевиків в числі 18 осіб на чолі з Шипуліним переводила на краю села засідку, під час якої мали 9 кулеметів.

Дня, 14.6.1947 р. до с. Молотькова [Молотків] прибув участ. міліції Чічілінський, ходив селом, кожному приглядався. Відійшов, а через три дні знову прибув переодітий на селянина і хотів зловити матір засудженого повстанця Гонти. Плянування його не вдалось і відійшов до р-ну.

Дня, 18.6.1947 р. до с. Шимковець прибув упов. райкому партії Крук і упов. райвиконкому Гаврилюк. Зайшли до с/ради, і сказали що хто не здасть м'ясопоставки до визначеного строку, то будуть забирати худобу. Ніччю до села прибула група Шипуліна і зробила засідку від с. Янковець, яка, однак, не принесла їм бажаних успіхів.

Р-н: Шумськ

Дня, 1.6.1947 р. в с. Голибісах 12 большевиків робили засідку в житі під селом від с. Кордишева. В той час біля них проходила Олянюк Ф., а з нею дівчина з Полтавщини, яка служить тут за кусок хліба. Большевики задержали тих жінок до вечера. Питали, чи не несуть розвідки "бандьорам". Ввечері завели їх до Калиньчука С. до хати, де сильно їх побили, говорячи, що вони мають зв'язок з повстанцями. По трьох годинах Олянюк Ф. відпустили, а Полтавку забрали в Хмелищі на гарнізон. Звільнили її аж по трьох днях.

Дня, 3.6.1947 р. в с. Боложівку прибуло 6 большевиків з рай. адміністрації, які зривали революційні кличі. Крім цього стягали податки. Зайшовши до Романюк Д., в якої була замкнена хата, большевики розбили замок, увійшли до середини та покрали сало і мед. Коли Романюк Д. їх здігнала та домагалася повернення награбованих речей, вони сказали, що на дверях в неї була "бандерівська" летючка (вдійсності того не було). Внаслідок цього Романюк Д. загрозили і прогнали додому.

Дня, 4.6.1947 р. в с. Боложівці 9 большевиків з РО МВД робили засідку на хуторі Забара, а рано відійшли в Шумськ. Подорозі зайшли до Кащука В. на снідання, в якого вкрали годинника.

Дня, 6.6.1947 р. в с. Круголець ранком большевики заквартирували в садку біля школи. В першій год. дня приїхало машиною ще 13 большевиків, які питали Олещука П., де живе Пилипчук Д. Большевики всі разом пішли до Пилипчук, в якої робили грунтовну ревізію. Шукали всюди. Копали по городі, по всіх будинках і подвір'ю. Ревізію переводили протягом 6 годин. Наслідків не було жодних.

Дня, 10.6.1947 р. в с. Веселівці большевики в невідомій кількості робили засідку під лісом. Увечері прибули в село і під мар-

кою повстанців заходили до господарів та просили їсти. В г[р]ом. Грицюка У. вчепилися до його дочки Катерини, щоб вона занесла грипса до теренових повстанців. Дівчина відмовилася тим, що не знає ніяких повстанців. Тоді большевики залишили грипса на столі, а самі пішли до Козакевича І. Там нав'язувались до його дівчат, ніби до них заходять большевики. Старшу дочку Надю арештували і пішли до Козакевича П., в якого наїлися і полягали спати. Ранком заарештовану дівчину відпустили додому, а самі пішли в ліс.

Дня, 11.6.1947 р. в цьому ж селі група большевиків робила засідку під лісом у житі, а друга частина цієї групи сиділа в клуні в гром. Гопалюка М. Підвечір ходили по селі під маркою повстанців та заглядали попід вікна. Заходили до Козакевича Т. і просили, щоб він пустив їх до хати. Говорили, що вони свої та питали, чи нема большевиків в селі. Господар не пустив їх до хати, а наробив крику, після чого вони відійшли від вікна, зайшли в клуню і полягали спати. Рано зробили засідку біля школи на хуторі Кучерах, де лежали до вечера. Увечері до них долучило ще 6 большевиків, які прийшли з напрямку с. Лішня і всі разом відійшли в напрямі Крем'янця.

Дня, 12.6.1947 р. в с. Лішня 8 большевиків прийшли до Томчук А. і кликали до себе Павлюк З., яка втекла в ліс. Большевики відійшли в напрямі с. Башковець. Вночі ці большевики знов приходили до Томчука А., в якого під маркою повстанців шукали по хлівах за кабаном. Пізніше підійшли під вікно та почали тихо просити: "Дядьку, відчиніть, дядьку відчиніть, ми свої, ми хочемо взяти в вас кабана, а може для вас буде обидно, то дайте для нас тільки половину." Але господар їм не відчинив. Тоді вони просили, щоб дав їм наїстися, а коли відходили, то наказували, щоб господар нікому не говорив, що в нього були повстанці. Це саме говорили в Трачук С.

Дня, 11.6.1947 р. в с. Кордишеві 15 большевиків робили ревізії в Мироновича Г., Пилипчук Є., Кучера А., Бабія Г. і Костюка І. Після ревізії квартирували в Мироновича Г., а в 10-ій год. ночі арештували всіх згаданих осіб, в яких робили ревізії, і забрали до льоху. Ранком відвезли до Хмелищ.

Дня, 26.6.1947 р.в с. Голибісах 6 большевиків з рай. адміністрації ходили по селі і збирали поставку. Зайшовши до гром. Шесропади М. побачили на городі могилу повстанця. Могилу і хрест знищили, а таблицю забрали зі собою. Цього дня побили жорна в Ткачука Д. Підвечір взяли фіру в Скібіцького А. і від'їхали.

Дня, 29.6.1947 р. в с. Жолобках 10 большевиків на чолі з Головіним заквартирували в Заблоцького Р., а рано зривали рев. кличі. При цьому навіть зрізували дерева, на яких були кличі.

Дня, 27.6.1947 р. в с. Соснівці 6 большевиків з рай. адміністрації робили збори, на яких в лагідний спосіб закликали до виконання забов'язань супроти держави. При цьому говорили: "Америка хоче воювати, а ми ще не приготовані до цього". Опісля від'їхали в Шумськ.

Дня, 29.6.1947 р. на хуторі Фещуки біля Білокриниці прибуло 2-ох большевиків до Вас[ь]кевича М., в якого пограбували пасіку. Коли господар наробив крику, большевики втікли. Опісля більша кількість большевиків окружили господарку Васькевича і робили ревізію, питаючи, хто стріляв. На це самі відповіли: "Наверно бандіти" – і пускали ракети. По 4-ох днях Васькевич доніс про це нач. МГБ. Він відповів йому, що там був і все це бачив та в свою чергу спитав: "А чому так пізно заявляєш? Напевно думав, що це бандіти, а коли довідався, що це наші, тоді заявляєш?"

Дня, 29.6.1947 р. група большевиків ходила вночі по с. Тилявці, рано підійшли під церкву і стріляли до хреста на могилі, яка була прибрана на 30-те червня.

Дня, 30.6.1947 р. в с. Ходаках 8 большевиків з Шумського гарнізону робили в селі засідку. Рано позривали рев. кличі та відійшли в напрямі Суража.

Дня, 30.6.1947 р. до с. В.[еликої] Іловиці рано прийшла з напрямку хутора Ліжники одна група большевиків, а друга з Антоновець. Ця з Антоновець привела зі собою 4-ох молодих хлопців. Після цього большевики почали зривати всі кличі, які розвішали повстанці. Цього дня побили Грищука Петра за те, що він читав кличі і Козачука М. за те, що він вдень спав в клуні. Говорили до нього, що він вночі розвішував кличі. Пізніше ці большевики зрізували дерева, на яких висіли кличі. При цьому порубали клуню Тернюк М. за те, що там висів клич. Після цього зайшли до Попик М., поснідали і полягали спати. Підвечір відійшли до М.[алої] Іловиці.

Дня, 30.6.1947 р. в с. Башківцях група большевиків на чолі з Шишіним зруйнували могили побитих повстанців та позривали революційні кличі розвішені цеї ночі.

Р-н: Вишневець

Дня, 8.6.1947 р. зі с. Лози вивезено родину впавшого бойовика СБ Снопа на станцію Ланівці, а господарство зліквідовано.

НАРОД БОРЕТЬСЯ

Р-н: Козлів

Дня, 9.6.1947 р. до с. Денисова приїхали: 1-ий секр. райпарткому Волков, суддя Карпов, упов. Гмира, Слатін, і нач. РО МГБ Кобзар. Заходили до с/ради, а відтак при допомозі сільського активу хотіли скликати мітинг. [Н]аселення не зійшлося і Волков списав акт на колгоспників, що не хочуть ходити до праці і від'їхав до р-ну.

Дня, 10.6.1947 р. до с. Кутковець над вечером приїхало трьох людей з кіноапаратом і примістилися в домі[-]читальні (просвіти), а в годині 20-ій почали висвітлювати якийсь фільм. В тому часі з гуртка молоді, яка стояла коло мотора, вилетів камінь і унеможливив хід машини. Відтак проразливими словами та свистами збойкотували кінофільм і механіків, які зараз від'їхали до р-ну.

Дня, 15.6.1947 р. до с. Покропивної приїздив упов. Якубов, який заходив до с/ради і при допомозі сільського активу хотів скликати мітинг. Населення не зійшлося і Якубов з нічим від'їхав до р-ну.

Дня, 29.5.1947 р. в с. В. Городище 4-ох повстанців хотіли зайти на вечерю до Кухти Марти на хутори Гребелька. На подвір'ю стрінули господиню, яка повідомила їх, що в хаті є один большевик з р-ну. В той момент цей большевик вийшов на поріг і завваживши гурт озброєних людей, запитав по-руськи: "Хто єсть!?" У відповідь двох повстанців відкрили вогонь і ранили большевика в ногу, а відтак відступили. На другий день большевики переводили на хуторах перевірку і арештували Кухту, Псуя Івана, Стадника Олексу і одного переселенця. По кількох днях арештованих звільнили. (Ця вістка з технічної причини не була поміщена в звіті за місяць травень 1947 р.)

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 8.6.1947 р. в с. Лозові емг[е]біст Скороніс і ще 12 большевиків були в с/раді і туди викликали учнів 4-го класу, які ніби то мали понаписувати кличі проти Сталіна на залізнодорожному мості. Кількох учнів тримав через цілу добу, при тому бив і випитував, чи то вони написали.

Р-н: Заложці

Дня, 29.6.1947 р. до с. Лопушан ранком прибуло 10 большевиків і почали збирати протибольшевицькі листівки, а коли

побачили на могилі хрест, зараз пішли до голови і питали його, що в селі нового. Голова відповів, що нічого. Тоді вони накинулися на нього мовляв, ви всі однакові, і вийшли на дорогу. Опісля зловили гром. Франкова Йосифа, якого під побоями примусили скинути хрест і порубати. Відтак переводили ревізію в Борсука Федора.

Р-н: Нове Село

Дня, 28.6.1947 р. в с. Кошляках большевики виганяли підводи до Шумського лісу по стовпи на телефонічну лінію Кошляки – Голодки [Голотки]. Помимо цього, що три большевики і істребки гонилися дві доби, але ніхто не поїхав.

Цього ж дня в с. Терпилівці голова с/ради Співак, міліціонер Петрук, упов. Березілов і істребки виганяли підводи до Шумського лісу по теле[ф]онічні стовпи на лінію Нове Село – Богданівка. Село мало дати 38 підвід, а дало лише 18, бо решта господарів повтікало в поле.

Цього ж дня до с. Яцовець [Яцівці] прийшов упов. і істребки, котрі виганяли підводи до Шумського лісу по телефонічні стовпи. Однак не дістали ні одної підводи, бо господарі повтікали з кіньми в поле.

Р-н: Почаїв

Дня, 1.6.1947 р. 2 енкаведисти і сексот-терорист Совінський Дмитро, який перебував у р-ні, приїхали до с. Будки. Шукали за горілкою. Підвечір виїхали на Почаїв. На дорозі коло с. Ст.[арий] Почаїв на шосе попали на засідку, яку зробили повстанці. На засідці згинув участковий Матвєєв, який був нагороджений 12-ма медалями, а Совінський був тяжко ранений і вмер по трьох днях. Один вийшов цілий. На цій засідці був також ранений повстанець Баритон, який на другий день помер.

Дня, 1.6.1947 р. большевики, в числі 16 осіб, на чолі зі слідчим МГБ Козловим робили засідку на хуторі Мисики. З другої сторони хутора в цю ніч повстанці висипали могилу “Борцям полеглим за Волю України”. Большевики ран[о] прийшли на хутір, розкидали висипану повстанцями могилу та арештували три місцеві жінки.

Дня, 2.6.1947 р. двох повстанців натрапили на засідку, зроблену Козловим на Гаївському хуторі Петруки. В перестрілці повстанці тяжко ранили одного большевика, а самі відступили. Рано большевики відставили раненого до Крем’янця, який по кількох днях помер.

Дня, 2.6.1947 р. до с. Колосови прибуло 5 большевиків, які зривали по селі революційні кличі. Підвечір відійшли в сторону м. Крем'янця.

Дня, 3.6.1947 р. до с. Куликова прибув упов. Чилінков і ще двох большевиків, які зривали по селі революційні кличі.

Дня, 20.6.1947 р. в с. Двірець прибули 2 кіномеханіки, які приготовлялися показувати кінофільм. Під час висвітлювання фільму скочив до залу один селянин з крісом, який побив кіноапарат, а людей і цих кіномеханіків розігнав. (З конспіративних причин прізвища селянина не подається.)

Р-н: Шумськ

Дня, 1.6.1947 р. в с. Васьківцях трьох большевиків з РО МВД зривали по селі рев. кличі, розвішані повстанцями.

Дня, 6.6.1947 р. до с. Боложівки прибуло 10 большевиків з рай. адміністрації в справі вивезення каміння. Селяни всі повтікали, через що большевикам не вдалося зорганізувати фір.

Дня, 11.6.1947 р. в с. Обич 6 большевиків з рай. адміністрації зганяли молодь до канцелярії с/ради, яку заставляли вписуватись в комсомол. Ізерського Л., Шліхту Й., Тимочука В., Шліхту А., Осібчука С. і Мілєтку мучили три дні, щоб вписалися в комсомол. Залякували, що коли не запишуться, то заберуть на роботу, але ніхто не записався. Крім цього 6 міліціянтів хотіли скликати збори в справі поновлення сільської адміністрації, але ніхто не пішов. Так зганяли людей три дні.

Дня, 12.6.1947 р. в с. Круголець 8 большевиків з рай. адміністрації на чолі з Осітровим хотіли зробити збори, але селяни не зійшлись. Тоді большевики скликали десятників і говорили їм, щоб щоденно підганяли селян до здачі всіх налогів. Опісля списували по селі все залишене польське майно. Говорили, що все це майно переходить на державну власність.

Дня, 20.6.1947 р. до с. Веселівки з напряму с. Лішні прибули в село большевики з рай. адміністрації в справі нічної сільс[ь]кої варти. В тій цілі скликали збори, однак ніхто не явився. Тоді большевики зі списків назначили 30 вартівників та сказали заступникові голови с/ради, які обов'язки має сповняти варта, а саме: кожну ніч берегти села, щоб не обкрадали злодії селян, або, щоб хтось не підпалив.

Р-н: Вишневець

Дня, 4.6.1947 р. на станції Корнечівка [Карначівка] повстанці забрали 10 ц пшениці з державного магазину. Трохи роздано

селянам, решту використовується на оргпотреби та харчування. Там рівнож спалено автомашину, знищено телефон та забрано з канцелярії 4 кріси.

Дня, 13.6.1947 р. повстанці зліквідували дві явних агентки Мельник Анну і Параску, які стало перебували в р-ні, часто їздили на села зі зброєю та ставали наочно знаним людям при засуджуванні. Останньо ставали вони наочно засудженому на 6 років тюрми Стецюкові Данилові та Критюк Харитині зі с. Снігурівки. Одна з них, Параска, була головою комсомолу в Снігурівці, і обидві носили комсомольські квитки.

Дня, 14.6.1947 р. в с. Зарудддя повстанці розброїли станицю істреб. баталіона силою 17 бійців. При цьому вбили участ. упов. на це село Волкова. Нач. іст. бат. Бабія Миколу, родом з цього села, відпущено живим. Здобуто зброю: 1 АВТ і 15 крісів.

Р-н: Ланівці

Дня, 16.6.1947 р. в с. Білозірці нач. іст. бат. Позняк Іван зі своїм заступником Дениско Борисом ловили молодих хлопців до істреб. баталіону та силували підписати заяви, що вони вступають добровільно. Ніхто не підписався, хоч Позняк грозив, що арештує.

ГЕРОЇКА

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 7.6.1947 р. між лісом а селом Івашківцями двох повстанців натрапили на большевицьку засідку. По короткій перестрілці вбили двох большевиків, а одного ранили. По стороні повстанців втрат не було.

Р-н: Ланівці

Дня, 14.6.1947 р. в с. Білозірці нач. іст. бат. Позняк Іван і його заступник Дениско Борис робили трус по селі. В той час виходив перебраний у жіноче вбрання підпільник Горбань Радійон – Зуб. Позняк і Дениско почали доганяти та стріляти. Горбань відстрілюючись з нагану, тяжко ранений упав і добився власни[м] пістолем. Тіло його забрали в р-н, а Позняк зістав нагороджений медаллю “За отвагу”.

Р-н: Козлів

Дня, 28.6.1947 р. ніччю прибула більша скількість В[В] МВД і поробили засідки на хуторах Драгоманівка і в селі. Ранком почали

переводити ревізію на хуторах Драгоманівка. Невдовзі приїхало кількома автомашинами доповнення військ і обкружили очерет на річці Стрипі. В той час в очереті квартирувало 10 повстанців. Около години 10-ої одні большевики розстрільною пішли на очерет, а інші на кількох човнах під'їхали під табор і почали обстрілювати повстанців. По кількахвилинній перестрілці повстанці відступили. Облава продовжувалась.

30.6.1947 р. около години [3]-ої коло хутора Вербиць [Бербець] Марії переїжджали автомашиною В[В] МВД. З одної машини якийсь військовий показував рукою на цей хутір. Переїжджаючі машини здержалися коло хутора Деркача, а військо негайно окружило вищезгаданий хутір і відразу почало розкопувати криївку зверху і від входу. В той час в криївці були сл. п. провідник Ш.[ах], Б.[ескид], і друзі Т.[ихий], Т.[арас], О.[ля] і п'ятий який прийшов над ранком 30.6. до криївки (бльондин, кругле обличчя, обстрижений)[211]. По кількахвилинній перестрілці всі власноручно покінчили з життям. Тіла їх большевики помили, зробили знимку і відставили разом з арештованою Бербець Евстахією до Козлова.

Після закінчення облави большевики збирались біля машини до від'їзду. В той час вони, як звичайно, робили великий гамір. Недалеко цього місця було двох повстанців, які вийшли з очерету і скрилися в житі. Почувши гамір, думали, що большевики йдуть розстрільною по полях і один з них підвівся, щоби подивитися куди відступати. В той момент їх завважив один большевик і ще більше наробив крику. Тоді большевики в числі кількох сотень почали наступати на них. Сл. п. повстанці Голенко і Шпак вже були відступили з боєм кількасот метрів і випрягали коней від плуга. Це забрало кілька хвилин часу, а тоді коні знатурились. Повстанці вистрілили всі набої, викинули останні гранати і своїми пістолями покінчили життя.

* * *

[211] Тоді загинуло 6 підпільників, зокрема, окр. провідник "Шах" (Бабій Ярослав), рай. провідник Козлівщини "Бескид" (Дідик Ярослав), рай. реф. СБ "Тихий" (Ткач Ярослав), зв'язковий "Тарас" (Паламар Петро), секретарка "Оля" (Ольга Стець) та рай. реф. СБ "Сокіл" (Ракуш Дмитро). *Детальніше див.* Боротьба з аґентурою. Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946–1948. Літопис УПА, т. 46, книга 3. Торонто – Львів, 2007. – С. 604–605, 655, 678.

Р-н Шумськ

І Н Ф О Р М А Ц І Ї З Т Е Р Е Н У
(за час від 16.VI. – 15.VII.47 р.)

Постої гарнізонів війська МВД:

В постоях гарнізонів військ МВД змін немає.

В постоях гарнізонів істребків зайшли слідуючі зміни:

Большевики розброїли станиці істребків в сс. Кордишів і Рохманів.

В с. Кути стоїть робочий баталіон кавалєрії в числі 20 осіб. Ціль постою – збирання сіна.

До с. Білокриниця повернувся з маневрів полк моторизованої артилерії.

Антонівці:

19.VI. 10 большевиків на чолі з уповноваженим МВД Якушевим вдерлися до льоху голови с/ради Тищука Павла та забрали сало. Коли господар вийшов на двір, большевики в той час ввійшли до хати і ограбили прошаків зі СУЗ, які там ночували.

21.VI. 9 большевиків переводило слідство в справі знищення молочарні.

22.VI. 7 большевиків з Якушевим зайшли до гром. Тищука Павла та питали за його сином.

23.VI. Якушев допитував Тищук Варвару про її сина Михайла, якого большевики вбили.

29.VI. і 7.VI. большевики робили засідки в лісі.

Башківці:

28.VI. большевики побили горшки з набілом Дворицької Хутини за те, що вона не дала їм їсти.

31.VI. ті ж самі большевики зруйнували могили, висипані впавшим повстанцям, і позривали рев.[олюційні] написи.

7.VII. на х. Довжок большевики арештували Кондратюк Зіну і Тернавську Антонину, яких опісля відпустили.

8.VII. на х. Довжок приїхало 5 автомашин большевиків, які робили облаву на ліс. В лісі стрічали двох господарів і питали, чи вони робили хрести на могили впавших повстанців і як святкували 30 червня. Селяни на те нічого їм не відповіли.

Білокриниця:

25.VI. на х. Фещуки двох большевиків ограбило п[а]сіку гром. Гаськевича М. Коли господар почав кричати, большевики втікли.

В той час інші большевики окружили господарство Гаськевича і робили ревізію. Питали хто стріляв і твердили, що це напевно "бандіти".

5.VII. лейтенант[]і кілька бійців рвали яблока в селі Веселі[в]ка. В той час переїжджали автомашиною енкаведисти, які побачивши військових почали стріляти і половили їх та відвезли на РО МГБ, яких опісля відпустили.

Другого дня ті, що були арештовані, пострілом в колеса затримали машину, якою їхали емведисти і побили їх до крови.

10.VII. большевики арештували Мітьку Мотрин, якого дуже побили. По чотирьох днях його звільнили.

Веселівка:

17.VI. ніччю большевики під маскою повстанців зайшли до Козакевича І. і домагалися харчів. Одначе господар пізнав большевиків та не хотів з ними говорити. Коли дочка того господаря відмовилася зібрати большевикам масла, тоді большевики її арештували. По дорозі вступали до Грицюк Козакевича, Войтюка.

18.VI. надранком вищезгадані большевики робили засідку під лісом.

20.VI. до села прибули большевики в справі нічної варти. Тому, що на збори ніхто не прийшов, то вони визначили 30 вартівників, які мали берегти села.

22 і 24.VI. большевики робили засідку довкруги села в житах.

25.VI. вищезгадані большевики арештували Козакевич Марію і Анну, а також Грицюк В., яких по кількох днях відпустили додому.

3 і 5 і 10. VII. большевики робили засідки біля крин[и]чок, на яку попали повстанці. Між ними вив'язалася перестрілка, в якій вбито секр. РО МГБ. По стороні повстанців втрат не було. Крім того большевики робили засідки і в селі.

14.VII. большевики на чолі з капітаном Храпацеєвим провіряли всіх мужчин і дівчат, а деяким сказали з'явитися на РО МГБ.

Голибіси:

16.VI. чотири большевики з Шараповим арештували гром. Мельничука за те, що він носив бороду. Його ж[і]нка пішла до гарнізону і дала 1 кг. солонини і тоді большевики звільнили її чоловіка.

23,25.VI. і 31.VII. большевики робили засідки на полях і в селі.

26.VI. большевики зайшли до Коропади М. В нього на городі була могила повстанця, з якої большевики зняли хрест і напис.

Того ж дня большевики побили жорна в Ткачука Н.

28.VI. до села прибуло 7 автомашин большевиків, які зробили облаву на полях. Під час облави знайшли дві порожні криївки. Того ж самого вечора двох повстанців, натрапило на групу большевиків, які їх обстріляли.

29.VI. вищезгадані большевики їздили по полях між сс. Рохманів – Жолобки.

2.VII. большевики зривали кличі, арештували Шмирука Михаїла і відїхали до Шумська.

4.VII. большевики робили ревізії по будинках, городах і хатах. При тому арештували Степанишиного Д. Того ж дня Голощапов з двома бійцями зруйнували могили, на яких були березові хрести.

4.VII. большевики забрали шкіри в Дмитришина А. Він дав ще їм самогону і вони з тим від'їхали. За годину часу большевики верталися назад і завважили клич біля біженця Чабана, за що його тяжко побили і його сина.

9.VII. большевики побили апарат і списали протокол з Ткачука І. Опісля списали майно Федорук А.

10.VII. большевики лежали через цілу ніч під будинками Пасічник Д.

11.VII. большевики розповсюдили лозунги такого змісту: "Ганьба тій матері, що породила сина бандіта!", "Слава Сталіну – смерть бандитам!".

Жолобки:

20.VI. большевики забирали вівці в людей за те, що нездали м'яса і молока.

1 і 11.VII. большевики робили засідки на краю села.

5.VII. большевики примусили молодь поправляти могили красноармійців. Того ж самого дня вони арештували Решетника І. і його дочку Ольгу.

Забара:

2.VII. большевики переїжджали з Антоновець до Хмелищ і везли зі собою арештованих хлопців.

Залісці:

24, 25, і 29.VI і 1,3.VII. большевики робили засідки на краю села, "могилках" і біля кооперативи та коло с/ради.

27 і 28.VI. большевики приходили в справі молока і м'яса.

29.VI. большевики зривали рев.[олюційні] кличі, арештували молочарку, яку рано звільнили.

30.VI. большевики з Хмелищанського гарнізону зруйнували могилу висипану впавшим повстанцям та попали[ли] вінки і хрести.

2.VII. большевики арештували Коркана Романа і забрали його до гарнізону.

Круголець:

16 і 26.VI. до села приїздили большевики в справі здачі контингенту молока і м'яса.

18 і 29.VI., 1,2,6, і 7.VII. большевики робили засідки за селом, від сторони с. Кордишева і на хуторах від шоси.

4.VII. большевики окружили село. Частина з них ходила по корчах і на сіножатах.

Літовищі [Літовище]:

21.VI. 7 большевиків на чолі з Шараповим робили засідку за селом біля господарства Родзінського.

1.VII. до села приїздило 5 большевиків в справі городини.

11.VII. до села прибуло 9 большевиків з Павловим і не відомо куди від'їхали.

Лішня:

29.VI. 30 большевиків робило облаву в лісі.

7.VII. большевики питали, де живе Павлюк А.

8.VII. 300 большевиків робило облаву в лісі Башковеччина.

15.VII. 10 большевиків прибуло на х. Мочар до гром. Проконовича. Жінка цього господаря думала, що це повстанці і втікла через вікно, але большевики зловили її. Рано вищезгадані большевики оставили повідомлення для 5 осіб, які мали з'явитися на РО МВД.

Людвищі:

18.VI. і 9.VII. до села приїздили большевики в справі поставки молока і м'яса.

25.VI. вечором большевики робили ревізію в гром. Страдомського М., а ніччю робили засідку біля господарства гром. Вавринюка Л.

29.VI. большевики робили збори, на яких виступав секр. райпарткому Андрієнко. Він агітував здавати м'ясо і молоко, а найбільше в справі заложення колгоспу.

30.VI. большевики з Шишіним зривали вночі рев.[олюційні] кличі.

Обич:

29.VI. до села приїхали большевики, які провіряли істребків.

12.VII. 9 большевиків робило в селі засідку.

Соснівка:

20.VI. большевики робили засідку на х. Дубина.

21.VI. 28 большевиків робило засідку на х. Дубина і в двох кутах лісу. Між большевиками зайшло непорозуміння, внаслідок якого зістав один большевик вбитий.

22.VI. большевики скликали десятників в справі здачі молока. м'яса і підготовки до жнив. Пропонували зжатий урожай звозити до одного місця.

23.VI. большевики покликали 16 молодих людей на слідство за те, що нібито вони за німецької дійсності співпрацювали з повстанцями. Надвечором їх звільнили.

24.VI. большевики забирали корови і вівці в тих людей, які не здали поставки молока.

25.VI. большевики робили засідку на х. Мочанівка.

30.VI. большевии зривали рев. кличі і забирали їх зі собою.

5.VII. 12 большевиків на чолі з Шишіним кватирували на полі в житі. До них підходила якась жінка та довго про щось з ними говорила. Опісля большевики роззулися і пороздягалися та побігли на хутір і зробили ревізію в Данилюка М. Рівночасно арештували його сина Сергія за те, що нібито він мав зв'язки з повстанцями.

22.VI. 7 большевиків з Павловим покликали до с/ради підозрілі родини.

30.VI. і 1.VI. большевики робили засідки на х. Мишанка. З них п'ятьох було в селі і зривали рев. кличі.

10.VII. 8 большевиків забрало з села 13 робітників і від'їхали на х. Козаччина і поставили там вежу.

15.VII. большевики стягали штрафи за невиконання по[д]атку за 1946 р.

Стіжок:

18.VI. 10 большевиків на чолі з Якушевим вийшли з лісу, зайшли до гром. Іванюка, набрали води і пішли знова в ліс. Вечером вони робили ревізію в гром. Радчука.

22.VI. Якушев покликав до с/ради таких людей: Радчука С., Тимощука А., Іванюка Г., Ільчука М., Савіцького О., Федорука Г. і Радчука Н. Їх допитував де їх сини, опісля списали їх родини на Сибір.

Сураж:

2.VII. большевики приїздили в справі поставок молока і м'яса.

3 і 15.VII. большевики робили засідки на х. Гребелька і на краю села.

7.–8.VII. большевики робили облаву по лісі і на полях, одначе не було жодних наслідків.

12.VII. упов. Вірченко переводив збори, на яких агітував населення створити колгосп.

Садки Малі:

30.VI. і 13.VII. большевики робили засідки в селі.

1.VII. большевики зривали рев.[олюційні] кличі.

10.VII. 50 большевиків робило облаву на полях і в лісі. До села прийшло двох большевиків зі зрадником Аноньком і робили засідку біля Ніконік. Вони арештували Смолій Василину і забрали її з собою (вже була арештована і втікла з Шумська). По дорозі до Шумська Смолій Василина знова втікла, але в той час зрадник ранив її в груди. По двох днях дівчина померла.

Тилявка:

18.VI. 13 большевиків робили засідку в житі.

24.VI. больш. викинули хрест з могили впавшого повстанця.

25.VI. ніччю по селі ходили большевики і зробили засідку від сторони Людвищі. Вдень зривали рев.[олюційні] кличі.

29.VI. ніччю по селі ходили большевики. Рано прийшли під церкву і стріляли до хреста на могилі, яка була прибрана на день 30 червня.

30VI. большевики зривали рев.[олюційні] кличі.

9.VII. в селі було кількох працівників райадміністрації в справі поставок молока і м'яса.

Угорськ:

1.VII. група большевиків на чолі з Шишіним зривала рев. кличі.

Будинки на яких були кличі нищили, а криниці, де були кличі засипали землею. Опісля робили ревізію в Дмитрука К. Ніччю відійшли в невідомому напрямі.

Андрушівка:

23.VI. 8 міліціантів списували протокол в справі крадіжі Кошинським Т. і Гарасімчуком П., які повтікали і криються.

24.VI. До голови кооперативи прибуло 10 бійців з Шумського гарнізону військ МВД, де покликали крамаря Гарасімчук О. Під час забави Гарасімчук сказав більшовикам, що до його села приходять бандерівці і часто збирають різні контингенти від людей, а хто не хоче давати, того побивають.

30.VI. і 14.VII. большевики з Шумського гарнізону військ МВД робили засідки.

Боложівка:

19.VI. 8 емведистів робило засідку в селі, а рано перевели ревізію в гром. Ковальчук Т.

20.VI. большевики списували родини повстанців і господарів, які мають до 10 га. землі. Всіх списали 19 господарств.

21.VI. большевики забрали в чотирьох господарів корови тому, що не здали контингенту.

23–30.VI. щодня в селі були большевики і провіряли здачу контингенту молока, а ніччю робили в селі засідки.

2.VII. около 300 большевиків робило облаву на полях. Підчас облави зловили трьох хлопців з 1928 р. народ., які скривалися. По двох днях їх звільнено.

12 і 14.VII. в селі були большевики в справі здача молока і м'яса.

Бриків:

7.VII. група большевиків робила засідку на х. Коновиця.

Васьківці:

27.VI. до села прибуло 13 большевиків і арештували Родзінського В. і Гаврилюк П. (в 1945 р. були зловлені і звільнені). Опісля відставили їх до р-ну.

7.VII. большевики через цілий день пили горілку в Томчук А.

10.VII. 50 большевиків робило облаву на полях.

12.VII. 10 большевиків робило засідку.

Гута Руська:

7.VII. большевики робили збори в справі поставки молока.

12.VII. большевики з Хмелищанського гарнізону робили засідку в селі.

Ісерна:

28.VI. большевики питали [за] Наконечною А., але її вдома не застали.

30.VI. до села приїхало 6 большевиків і зривали рев.[олюційні] лозунги.

7.VII. 7 большевиків з райадміністрації списали господарство Михайловського А. і Головатюка.

15.VII. 9 большевиків робило ревізії по цілому селі.

Переморівка:

6.VII. большевики питали за Ничепоруком А. і за його дочкою.

9.VII. большевики розібрали новозбудований будинок Нечепорука Ю. тому, що не було дозволу на будову.

Ходаки:

29.VI. большевики ограбили Панаса Окорського за невиконання поставок за 1946р. Забрали все, що було на господарстві. Також ограбували Антонюк С. за невиконання поставки з минулого року.

30.VI. 8 большевиків робило засідку в селі, а рано зривали рев.[олюційні] кличі.

4.VII. большевики під'їхали машиною під село, сами оставилися, а машину навернули до Шумська. Вони через 5 днів конспіративно кватирували в корчах під селом Зінки. Ночами робили засідки на краю ліса, а рано ховалися в корчі.

1–10.VII. большевики щодня ходили по лісі.

7.VII. наскочили на криївку та обстріляли повстанців.

10.VII. большевики робили облаву в лісі, але не було жодних вислідів.

11–15.VII. большевики щодня робили облави, а ночами засідки.

2.VIII.47 р.

Слава Україні!

Героям Слава!

/–/ Вій

* * *

Р-н Шумськ

СТАТИСТИЧНИЙ ЗВІТ
(від 15.VI. – 15.VII.1947.)

ч/п	назва села	арешто-вано осіб	з них випущено	ограблено господар-[ств]	спалено господар-[ств]	вивезено родин на Сибір	примітки
1	Антонівці	4	4	1	-	-	за большевицькою адмін. до Крем.[енецького] р-ну.
2	Андрушівка	-	-	1	-	-	
3	Башківці	2	2	-	-	-	
4	Білокриниця	1	1	1	-	-	
5	Боложівка	-	-	3	-	-	
6	Васьківці	2	-	-	-	-	
7	Веселівка	3	3	-	-	-	
8	Голибіси	3	3	-	-	-	
9	Жолобки	2	-	-	-	-	
10	Залісці	2	2	-	-	-	
11	Іловиця В.[елика]	5	4	-	-	-	
12	Перемо[рівка]	-	-	1	-	-	
13	Соснівка	-	-	1	-	-	
14	Садки М.[алі]	1	-	-	-	-	
15	Ходаки	-	-	2	-	-	
	разом	25	19	10	-	-	

2.VIII.1947 р.

Слава Україні!
Героям Слава!
/–/ Вій

* * *

Тернопільщина

Липень 1947 р.

ВІСТІ З ТЕРЕНУ

Р-н: Козлів

Дня, 2.7.1947 р. до с. Покропивної приїздив Якубов з одним емведистом і за нездачу контингенту, сконфіскували корову, в Гураля Панька. Після того, як односельчани допомогли згаданому господареві здати контингент, большевики корову звернули.

Дня, 3.7.1947 р. до села Денисова приїздив упов. по контингенті Богун, Поляков і Сурженко. При помочі колгоспного активу і нач. істрибків Кузьми зліквідували господарство Юркова Григорія. Після цього заходили до колгоспника Кузьова Івана з метою ліквідації. Кузів ставав в обороні власного майна і за це

Поляков і Богун побили його, зв'язали руки і ноги, прив'язали до воза, а відтак ограбили все майно. Того дня до с/ради приїздив Карпов і списував господарів, які за 1946 р. не здали всього контингенту збіжжя. Над вечером вищезгадані бандити від'їхали до р-ну.

Дня, 18.7.1947 р. до с. Денисова приїздив II-ий секр. райкомпартії Слатін і III-ій секр. Сухенко. Заходили до с/ради і списували людей, які мають більше 5-ти га грунту і грозили їм ліквідацією грунту. Перед вечером від'їхали до р-ну.

Дня, 20.7.1947 р. до с. Денисова приїздив голова райвиконкому Прусиліс і при допомозі бійців випроваджали населення до колгоспної праці. Незважаючи на те, що населення було перемучене тижневою працею, ще й у неділю мусіли йти працювати.

Дня, 21.7.1947 р. до с. Купчинець приїздив прокурор Пилипенко, II-ий секр. Слатін і суддя Карпов. Ходили з десятниками і провіряли квитки здачі контингенту. Після цього їздили на хуторі Драгоманівку і скликали багатих господарів та в різний спосіб грозили за нездачу контингенту. Над вечером від'їхали до р-ну.

Р-н: Зборів

Дня, 4.7.1947 р. до с. Хоростець приїздило 5 большевиків з Козівського р-ну в справі здачі контингенту молока. За те, що Бутрин Текля не дала всього контингенту, большевики вивели корову і хотіли забрати. Жінка вийшла з дітьми і почала просити їх, щоб оставили корову, бо не має з чого жити. Тоді большевик прикладом кріса побив її і діти, а корову забрав. При відході сказали, що коли дасть 11 кг масла або гроші за те масло, рахуючи 1 кг 150 крб., то вони звернуть корову. Жінка пішла до сусідів, позичила грошей і викупила корову.

Дня, 7.7.1947 р. до цього ж села приїздив з р-ну секр. райфінвідділу Венгер (родом зі села Славної) і з двома істребками. За нездачу контингенту молока сконфіскували корову в господаря Костюка Павла. В того ж господаря забрали ще коня за нездачу контингенту збіжжя за 1946 р. За те, що поле не було ще засіяне, вкарали його штрафом у висоті 27 тис. крб.

Р-н: Заложці

Дня, 2.7.1947 р. до с. Підберізець приїздило трьох большевиків в справі пропавшого з с/ради телефонічного апарату.

Другого дня ходив голова по селі і збирав по 30 крб. від господаря на телефонічний апарат.

Дня, 20.7.1947 р. до с. Білоголов приїздило 5-ох большевиків в справі контингенту молока і м'яса. За нездачу контингенту забирали корови, які вечером, після запевнення господарів про скору здачу тих налогів, віддавали їх назад.

Р-н: Нове Село

Дня, 12.7.1947 р. до с. Терпилівки приїхав III-ій секр. райкомпартії Ляшевський з трьома бійцями гарнізону. Він відібрав зобов'язання від Бугая Станислава, Загорянської Катерини, Козуб Анни, Осадчука Григорія і Флінти Миколи тому, що цих господарів зроблено куркулями. Ляшевський змісця наложив на них ще раз такий контингент який вони мали.

Дня, 14.7.1947 р. в с. Шилах відбулася нарада голів і секретарів с/рад двох районів – Новосільського і Збаразького. На ній були присутні майже всі большевицькі верховоди цих р-нів. На нараді обговорювалося питання стягання контингенту. По нараді для всіх присутніх влаштовано гучне приняття, на яке заготовлено: 50 л горілки, 500 л пива, на м'ясо забито 2 штуки рогатої худоби, одну безрогу, змелено кілька кірців пшениці. Приняття це проходило в супроводі духової оркестри зі с. Гниличок.

Дня, 26.7.1947 р. в с. Лисичинцях, як і в других селах р-ну, почалась здача контингенту. Уповноважені і істребки щодня і щоночі ходили попід хати і підганяли людей, щоб скорше здавали хліб. При цьому вони грозили конфіскацією майна, судом, вивозом і т. д. Траплялися випадки побиття, н[а]пр., в Лисичинцях нач. штабу істр. бат. Максименко набив дві жінки: Пастушенко Марію і Рогач Анну, котрі не хотіли давати контингенту, кажучи, що не мають ще намолоченого збіжжя.

Р-н: Шумськ

Дня, 10.7.1947 р. в с. Суржі [Сураж] трьох большевиків на чолі з Бірченком задержували людей, які возили додому сіно. Протягом цілого дня задержали 10 фір, яких вечером забрали в Шумськ. Там те сіно скинули на поставку.

Дня, 19.7.1947 р. до с. Соснівки з напрямку с. Котлярівки приїхали большевики машиною, а з ними рай. прокурор. Вони судили громадянина Кушніра Петра за невписану корову. Присудили йому заплатити 11 тис. крб. кари. Після того від'їхали в напрямі с. Бірок.

Дня, 22.7.1947 р. в с. Сураж 7 большевиків, в тому числі суддя, в присутності селян судили гром. Горака Григорія за утаєння 6 га [з]емлі. Йому присудили оплатити готівкою 97 тис. 200 крб.

Дня, 27.7.1947 р. в с. Одерадівці Шишін враз з 10-ма бійцями переводили ревізію в Панасюка Петра, під час якої забрали 15 кг м'яса і 15 кг солонини. Опісля пішли в ліс в напрямі с. Жолобок.

Р-н: [Великі] Дедеркали

Дня, 13.7.1947 р. до с. Підгаєць приїжджали з р-ну 6-ох большевиків в справі м'ясопоставки і молокопоставки. Хто не виконав норми згаданого контингенту, большевики забирали корови.

Дня, 27.7.1947 р. в с. Шумбар упов. Онищенко прийшов до гром. Оліти і сказав набрати зі собою харчів і зібратися до від'їзду на Сибір за невиконання контингенту. Оліта набрала харчів і прийшла до фіри, яка чекала ніби-то на неї. Коли вона зголосилася до уповноваженого, що вже готова до від'їзду, то він її сказав, що може вже йти додому. Оліта, відходячи, хотіла забрати харчі, але упов. Онищенко сказав: "Продукти вже не твої, а можеш іти додому без нічого[")]. Опісля від'їхав в р-н.

Р-н: Ланівці

Дня, 5.7.1947 р. до с. Передмірки прибув з р-ну Мартинюк, Бойко і Горошко Микола та ходили до селян за м'ясопоставкою. В гром. Горошка Максима взяли корову.

Дня, 18.7.1947 р. до с. Білозірки приїхав представник райвиконкому Показ і списав майно селянки Буцик Хросими за нездачу контингенту збіжжя. При цьому сказав, що до 7 днів, як не здасть зернопоставки, вижене з хати.

Дня, 23.7.1947 р. до с. Молоткова прибув прокурор, упов. райкомпартії Боднар, упов. мінзагу Ігнатенко та забравши голову с/ради Яцинюка Василя і голову земгромади Потозу Александра пішли сконфіскувати майно гром. Ланкуха М. Забрали весь господарський інвентар, відписали 15 га землі, залишаючи йому пару коней, 2 корови, і 7 га землі. Ліквідація була за нездачу поставок.

СОВЕТСЬКА ДЕМОКРАТІЯ

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 12.7.1947 р. в с. Шляхтинцях упов. Потапенко говорив на мітингу, що цеї осені в Шляхтинцях мусять зорганізувати колгосп.

Хто не захоче вступити до колгоспу, того вивезуть на Сибір або вкарають грішми.

Дня, 18.7.1947 р. в с. Козівці емг[е]біст Коновалов з 10-ма бійцями переводив ревізію в Зварича Михайла, Семчишиного Василя і Бойка Василя. Після ревізії арештували директора школи Артименка (східняк), якого відставлено до тюрми в Тернополі.

Р-н: Козлів

Дня, 3.7.1947 р. в с. Слобідці в частині села "Над болотом" Козлівський гарнізо[н] МВД робив засідку. На засідку натрапив гром. Павлишин Володимир, якого большевики ранили, а відтак з ним пішли до його дому і перевели ревізію. Після цього переводили ревізії на цілому відтинку села. Під час перевірок не осягнули жодних успіхів. Вполудне большевики від'їхали до с. Городищ.

Дня, 6.7.1947 р. до цього ж села о годині 17-ій з Козлова прибуло 6 бійців МВД на чолі з лейтн. РО МГБ Комарчуком і переводили ревізії в слідуючих громадян: Шимкова Михайла, Бойка Михайла, Барана Василя, Кривокульського Теодора, Бойка Миколи і Бойка Евстахія. При ревізіях шукали за організаційною літературою. Не осягнувши успіхів, від'їхали до р-ну. До г[р]ом. Бойко Анни, того самого дня заходив о/у РО МГБ Проходько і лейт. Комарчук та питали її про сина Василя. Рівночасно подали до її сина листа, менш-більш такого змісту: "*Ми ваших провідників побили на хуторі Драгоманівка і тепер вже не бійтеся та зголосіться до нас. За це вам нічого не буде. Ми і так знаємо, що ваша криївка знаходиться на полях між сс. Слобідкою а Городищем, і, якщо ви не зголоситеся, то ми вас постріляємо.Знаємо ваші псевда і скільки вас є*".

Дня, 7.7.1947 р. до с. В.[еликого] Ходачкова приїздив нач. РО МВД Теренков і питав за нач. істребків Демковим. Не стрінувши його, від'їхав до с. Забойок. Того ж дня приїздив прокурор Пилипенко, Шумський і Негрешний (нач. пошти) в справі контингенту. О годині 1-ій Пилипенко проводив мітинг, на якому закликав населення до здачі 100 % збіжжя державі. Між іншим говорив: "Ви не слухайте бандьорів, що вам говорять про скору зміну і, щоби нам не давати контингенту. Хто не хоче здавати контингенту, то нехай йде до села Купчинець, бо там вже Самостійна Україна." Після мітингу від'їхав до р-ну.

Дня, 14.7.1947 р. перед полуднем на Довжанецькі хутори прибуло 9 бійців Козлівського гарнізону МВД і арештували Підлісну Марію. Арештовану зараз відставили до р-ну.

Дня, 20.7.1947 р. до с. Купчинець приїздили Карпов, Пилипенко і Слатін та приказали кожному десятникові підписати заяву, що до 30.7.1947 р. постараються зі свого десятка здати 50 % контингенту. Після цього при помочі сільського активу скликали людей на мітинг, на якому прокурор говорив про здачу контингенту. За нездачу контингенту грозив арештом і Сибіром.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 8.7.1947 р. над ранком до с. Ігровиці прийшли большевики і заквартирували в стодолі Бойка. Вечером зробили [з]асідку на кладовищі. Дівчатам, які переход[и]ли коло них, казали підносити руки і так переходити. Пелех Микола, який в той час йшов до церкви, побачив на могилі впавших повстанців перехилений хрест і хотів його поправити. Коли завважив большевиків втік до церкви. Большевики зараз прийшли до церкви, але його вже не відшукали, бо згубився в гурті хлопців.

Дня, 16.7.1947 р. в с. Дітківцях емгебісти Лещенко і Козуб при помочі бійців гарнізону МВД покликали родини всіх тих, яких сини, або батьки сиділи в тюрмі. На відході припоручили голові с/ради списати все майно таких родин.

Р-н: Заложці

Дня, 12.7.1947 р. в с. Мільно [Мильне] большевики арештували Свободяна [Слободяна] Антона, Джуй Катерину, Мельника Йосифа, Заяця Теодора і Подоляна Матвія. Арештованих відставили до тюрми в Тернополі.

Дня, 15.7.1947 р. в цьому ж селі переїжджаюча група большевиків вступала до гром. Щербини Михайла. Перевівши трус, знасилували 16-літню дівчину, яка тільки сама була на господарстві в той час, забрали деякі речі з хати і від'їхали до Залозець.

Р-н: Скалат

Дня, 27.7.1947 р. військову частину розчленували по радгоспних бригадах, що знаходяться в таких селах: Городниці – 50 чол., Остапів [Остап'є] – 50 чол., в Скалаті (місто) – 20 чол., а в с. Колодіївці зісталося 150 чоловік. Це військо не робило засідок, ані облав. Збирали тільки і молотили збіжжя. Кілька разів з села Колодіївки і Панасівки виганяли людей на радгоспні поля до роботи і ловили фіри возити снопи.

Р-н: Нове Село

Дня, 5.7.1947 р. в с. Голодках [Голотки] відбувся похорон учня 10-го класу Романюка Р., якого замордували учні-комсомольці Підволочиської СШ. Романюк ходив до школи в м. Підволочиськах. Після закінчення шкільного року він пішов до ставу купатися. Тут купалися також учні-комсомольці. Під час купання комсомольці Романюка вдушили, а відтак витягли з води і наробили крику, що він втопився. До трупа збіглися люди і по всіх даних ствердили, що він не втоплений, тільки задушений. В ньому не було ні каплі води, а на карку були синці, що повстали внаслідок душення. На похороні були всі знайомі йому учениці і учні, крім комсомольців. Учениці, йдучи на похорон, попросили своїх учительок піти з ними і дві учительки були також на похороні. Коли вчительки повернули з похорону, їхній директор-партієць почав на них сварити: "Ви такіє нашіє люді, ви ходілі провожать в могілу бандіта!" Можливо, що ця робота була запланована не тільки катами-комсомольцями, але і їхніми директорами. Подібний випадок в Підволочиській СШ не перший.

Дня, 10.7.1947 р. в с. Кошляках відбулося щеплення коней з кількох сіл. При цьому був також нач. РО МВД Іонов і з ним 4-ох бійців. Вони примушували кожного господаря підписатися, що перевезе фіру каміння з Добривід до Нового Села. Коли хто не хотів підписатися, то приходило до бійки. Міліціонер Нечай кілька разів вдарив Крисоватого П., а цей зробив на нього зажалення до прокурора.

В цьому ж селі, майже через цілий місяць, істребки щоденно стоять довкола села і не пускають людей в поле. Мають багато клопоту з підводами, котрих ловлять на шарварок, по камінь, по телефонічні стовпи і т. д. Люди не хотять їхати і втікають в поля, а істребки за ними стріляють.

Дня, 10.7.1947 р. на засіданні РК КП(б)У вирішено що:

– по жнивах в кожному селі має бути колгосп;

– від 21.7.1947 р. починати здачу хліба державі;

– кожне село мусить дати кілька куркулів.

Дня, 12.7.1947 р. до с. Добромірки приїхало 6 автомашин большевиків, разом понад

100 чол. Вони обступили одну вулицю і робили сильну ревізію в Гевуся. По кількагодиннім трусі знайшли стару криївку, в якій було трохи меду і сала. Під час ревізії зривали в хаті підлогу, валили стіни і розбирали стелі. На подвір'ю і в будинках копали ями і шпигали дротами. Коли відкрили криївку, то сильно побили

господаря за те, що він завжди твердив, що в нього немає криївки, бо ревізії в нього були дуже часті. Його разом з дочкою і невісткою забрали до р-ну. На авта забрали дошки, котрі зірвали з підлоги і стелі. Крім нього робили ревізії ще в кількох сусідніх господарствах.

Дня, 28.7.1947 р. рано большевики вбили на Добромірських поля[х] Мазура Степана, який крився ще від 1944 р. Це солтис с. Терпилівки під час німецької окупації.

Дня, 20.7.1947 р. в с. Кошляках II-ий секр. райкомпартії Коваленко робив збори, що були присвячені справі контингенту. Між іншим заторкнув політичне положення. Він назвав Трумена і Бевіна сволоч[ами,] черчілівськими покровителями, які загрожують безпеці Европи і тому СССР мусить бути все на сторожі. Коваленко хотів карти Европи, щоб показати людям чого вони (большевики) домагаються. Запрошував публ[і]ку прийти на слідуючу неділю і обіцяв, що привезе карту та докладніше виложить міжнародне політичне положення.

Дня, 22.7.1947 р. до с. Козярів о годині 5-ій приїхало автомашиною около 30 чол. гарнізону і кількох старшин МГБ. Затримавшись коло с/ради, вони питали де мешкає Осіньчук Анастазія і Осіньчук Ярослав, а довідавшись, поїхали туди і обступили згадані господарства. В них почали робити грунтовні ревізії. В Осіньчук Анастазії повикидали з горищ всі соломи та зі світлом обшукали кожний куток. В хаті повалили печі, та поперекопували землю у всіх будинках, перешпигали ціле подвір'я і город. Подібну ревізію провели в Осіньчука Ярослава. Нічого не знайшовши, о годині 9-ій від'їхали до р-ну. Пополудні в с/раді був нач. РО МГБ Науменко, який висловився, що знає точно, де преховуються повстанці і зриє землю, а мусить їх знайти.

Р-н: Ланівці

Дня, 10.7.1947 р. до лісу біля с. Краснолуки прибуло 2 автомашини з большевиками, одна танкетка та 80 піхотинців. В лісі зробили облаву, але нічого не знайшовши, від'їхали.

Дня, 11.7.1947 р. до с. Синівці прибула група большевиків в числі 8 большевиків на чолі з лейтенантом з УМГБ і арештували Янчука Корнія та Процюк Марію.

Дня, 26.7.1947 р. до с. Янковець прибув упов. райкомпартії Степанов і Руденко. Обидва були озброєні в кріси, попередньо ходили без зброї. Заходили до с/ради в справі зернопоставки. Побувши около 2 години, відійшли. При відході Степанов сказав:

“Тут в селі є бандіти і перебувати нам є небезпечно.” Цього дня прибула група большевиків і зробила засідку на краю села.

Дня, 27.7.1947 р. до с. Люлинець [Люлинці] прибула група большевиків на чолі з о/у РО МГБ ст. лейт. Чумаком і заквартирували в двох господарів. Ранком пішли на місцеве кладовище і розкопали могилу, де був похований кущевий ОУН Біб. Витягнувши з ями тіло, порозривали його на куски і після того відійшли в напрям с. Ванжулова.

Р-н: Шумськ

Дня, 1.7.1947 р. 7-ох большевиків на чолі з Шишіним прибуло до села і зривали рев. кличі, які були розклеєні по будинках і криницях. Будинки, на яких висіли кличі, рубали, а криниці, на яких висіли рев. кличі – засипали землею. Після цього робили ревізію в Дмитрука К., а вечером відійшли в невідомий напрям.

Дня, 4.7.1947 р. до с. Голибіси приїхало 36 большевиків на двох машинах і робили ревізії по будинках, городах і полях. При цьому заарештували Стефанишиного Д. і забрали до Шумська, якого на другий день звільнили. Стефанишин оповідав, що його примушували бути сексотом. Цього дня енкаведист Голоцапов з двома міліціонерами п[о]руйнував могили впавших повстанців, на яких були березові хрести.

Дня, 5.7.1947 р. в с. Жолобках 5-ох большевиків зганяли молодь і заставляли поправляти большевицькі могили, які залишилися після фронту.

Дня, 6.7.1947 р. 8 большевиків заквартирували на хуторі Соснівка, що знаходиться біля с. Антоновець. Цього дня з напрямку с. Стіжок приїхало дві підводи большевиків, які поруйнували всі повстанчі могили і поїхали в напрямі хутора Соснівки.

Дня, 18.7.1947 р. до с. Тилявки прибуло 5 большевиків з воєнкомату, зганяли молодіж і заставляли оправляти могили червоноармійців, які впали в боротьбі з німецькими окупантами.

Дня, 31.7.1947 р. до с. М.[алої] Іловиці прибуло 9 большевиків з р-ну, в тому числі Техтілов і Петрук, гонили селян здавати контингент, зривали революційні кличі, що були розвішені та руйнували повстанчі могили.

Р-н: Почаїв

Дня, 5.7.1947 р. в с. Духів прибуло 8 емведистів, які окружили господарку Правдута Афона, зробили ревізію і заарештували

2 жінки, яких зараз випустили і приказали зараз на другий день явитися в РО МВД в Крем'янець. Під час арештування говорили, що вивезуть звідси все населення так, як на Кавказі цілу республіку.

Р-н: [Великі] Дедеркали

Дня, 1.7.1947 р. 20 большевиків робили облаву на Вікнинський ліс і на хутори. З хуторів почала втікати Поліщук Устя, яку большевики зауважили та хотіли за всяку ціну здігнати. Вона втікала в напрямі села. Большевики, незнайшовши її, зайшли до гром. Ліберної Насті, яку сильно побили, а також побили Хільчук Афанасію, які не хотіли сказати, куди ця дівчина втікла.

Дня, 12.7.1947 р. до с. Загаєць приїхав уповноважений з кількома большевиками і робили засідку. На другий день робили сходку, на якій говорив, щоб обов'язково в цьому селі заложити колгосп. Казав, що "кулаків[”] так будемо душити, що з них буде пір'я сипатися, а колгосп таки заложимо. Про себе говорив, що під час війни на фронті був командиром полку.

НАРОД БОРЕТЬСЯ

Р-н: Козлів

Дня, 6.7.1947 р. бойовики СБ в с. Городищі вбили уповноваженого на с. Денисів.

Дня, 7.7.1947 р. бойовики СБ в с. В.[еликому] Ходачкові знищили кіноапарат і мотор під час висвітлювання фільму "Клятва". Населення, побачивши повстанців, негайно вийшло з будинку і на подвір'ю дожидало, що вийде з цього. В момент нищення кіноапарату до повстанця підійшов один селянин і повними грудьми кричав: "Я казав що так буде, на Україні голод, тюрми і розстріли, а вони показують кіна! Бийте хлопці!" Населення розійшлося домів з задоволенням. Нач. істребків Демків Лев, голова с/ради Копалець і голова земгромади Баран, який активно співпрацює з большевиками, аж рано слідуючого дня повилізали з кукурудзи.

Дня, 16.7.1947 р. в с. Таурові трьох повстанців зайшли на квартиру до Запоточної Анастазії. В той час гостинцем переходив нач. істребків Скорохода і почувши говорення в хаті підступив до дверей і запитав: "Хто там є?" Повстанець відповів: "Пацани" і, підступивши ближче начальника, дав йому чергу з автомата по животі, від якої начальник відразу впав неживий. Переполохані істребки повтікали.

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 5.7.1947 р. в с. Лозові група большевиків робила засідку під селом, на яку натрапило 4-ох повстанців. Після короткої перестрілки повстанці відступили з одним легко раненим. Втрати по стороні ворога не відомі.

Дня, 10.7.1947 р. на полях біля с. Курники 4-ох повстанців натрапило на большевицьку засідку. По короткій перестрілці повстанці відступили без втрат.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 13.7.1947 р. до с. Чернихова приїхав енкаведист Бачинський і ще якийсь большевик. Обидва були заболочені, хотіли зайти до гром. Онищук Євдокії і трохи почиститися. Господиня не тільки що не впустила до хати, а й щітки не хотіла їм дати. Тоді Бачинський хотів розбити двері. В той час надійшов голова с/ради і забрав їх до себе.

Р-н: Заложці

Дня, 14.7.1947 р. до с. Бліх ніччю прибуло на трьох автомашинах около 60 большевиків і довкруги села поробили застави. Ранком почали переводити ревізії. В лісі були два брати підпільники Марціяси, які побачивши большевиків, почали втікати до Ренівського лісу. Большевики, завваживши втікаючих, відкрили по них вогонь і обидвох вбили.

Дня, 28.7.1947 р. вечером прибула до с. Бзовиці більша скількість большевиків і зробили засідку від сторони с. Олієва. Ніччю переходило двох повстанців, яких завважили большевики і відразу почали стріляти. За першими стрілами повстанці зістали легко ранені, але ще мали силу відступити. Ще тої ночі большевики повідомили про це р-н. Рано приїхало ще около 30 большевиків і всі ходили по [по]лях та шукали слідів. При нічній перестрілці большевики ранили двох своїх бійців, яких рано відвезли до р-ну.

Р-н: Скалат

Дня, 18.7.1947 р. в с. Колодіївці бойовики СБ зліквідували активного істребка-поляка Мушинського. Забрано в нього німецького кріса.

Р-н: Нове Село

Дня, 11.7.1947 р. до с. Лисичинець прибув упов. Проценко, а з ним 4 істребки. Вони разом з головою с/ради ходили по селі і

виганяли підводи по каміння до с. Добривід, бо з заказаних попереднього дня селян ніхто не поїхав. Того дня о годині 12-ій до Лисич[и]нець прийшов нач. Шильської станиці істребків Опалюк. Він зайшов до с/ради і з книг витягнув прізвища 7-ох хлопців, уроджених від 1930–32 роках і казав голові с/ради негайно повідомити їх, щоб прийшли на станицю істребків. Однак з поміж покликаних хлопців не прийшов ні один. Не дочекавшися їх до вечера, начальник прийшов з істребками і забрав їх силою.

Дня, 15.7.1947 р. в с. Кошляках почали стягати хлопців до служби в істреб. баталіоні. Всі хлопці втікали з домів, бо не хотіли йти в істребки.

Р-н: Ланівці

Дня, 12.7.1947 р. до с. Борсуків прибув упов. райкомпартії Федотов з двома іншими большевиками. Зайшли до с/ради і сказали скликати селян на збори. Коли зійшл[а]сь частина селян, Федотов почав говорити, що треба вибрати нового секретаря с/ради, бо цей добре не вив'язується. Кандидата висунув Дригу Івана зі східних областей, що в селі оженився і працює завклубом, ходить з пістолем і гранатами. Селяни почувши таке – повтікали. На цьому збори закінчилися і Дригу Івана секретарем не обібрали.

Р-н: Шумськ

Дня, 6.7.1947 р. до с. Веселівки приїхали большевики з рай. адміністрації, в тому числі Медвєдєва і Пасічник, в справі обрання голови с/ради. Тому, що на збори ніхто не прийшов, вони від'їхали в р-н.

Дня, 18.7.1947 р. в с. Антонівцях 8 большевиків, в тому числі упов. РО МВД Якушев, позривали революційні кличі, які були розвішені при вулиці та пішли в напрямі Іловецького хутора Гутиська.

Р-н: Почаїв

Дня, 3.7.1947 р. большевики робили засідку за с. Крижі. На цю засідку попало трьох повстанців, яких большевики обстріляли і ранили повстанця Забіяку.

Р-н: В.[еликі] Дедеркали

Дня, 16.7.1947 р. в с. Матвіївцях 18 большевиків з р-ну з нач. РО МГБ Сорокіним робили засідку, на яку найшли повстанці. Повстанці обстріляли бандитів, які були змушені втекти.

ГЕРОЇКА

Р-н: Збараж

Дня, 12.7.1947 р. до с. Новий Рогівець прибуло около 250 большевиків, обставили село заставами і почали робити ревізії. Зайшли до гром. Грушки Теклі, переселеної з-за лінії Керзона, пішли впрост до пивниці і відкрили криївку, в якій перебував рай. провідник Шум, кущевий Голуб, машиністка Марійка і бойовик Когут. Повищезгадані повстанці, заскочені ворогом, знищили в криївці всі матеріали і по короткім нерівнім бою по-геройськи покінчили зі своїм життям.

* * *

Чортківщина

ВІСТІ з ТЕРЕНУ
(за липень, серпень і вересень 1947 р.)

Район Борщів:

26.6.47. в рейцентрі Борщів відбулася нарада голів, секретарів та активістів сільрад р-ну, якою проводив голова РВК Честяков. Він закликав голів сільрад до більшої активності в роботі, а саме: провести ремонт шкіл, приміщень сільрад, клубів та інших громадських будинків. Говорив також про організацію охорони села, особливо ніччю, в чому допомагатимуть органи мвд.

Цього ж дня на закритому засіданні РК КП(б)У м. Борщів встановлено підвищення контингенту для заможніших селян з загально обов'язучої норми – 20 кг від 1 га на 420 кг з 1 га. Постановлено, щоби селян, які не виконають зобов'язань, притягати до строгої відповідальності, а навіть ліквідувати їхнє майно, "щоб нє мєшалі в работє". Для кращого переведення контингентової кампанії до кожного села прикріплено партійного.

26.6.47. в с. Сковятин директор молочарні Лімон з 7-ма большевиками і 3-ма стрибками сконфіскували 7 шт. худоби за нездачу молока.

29.6.47. в с. Більче-Золоте голова РВК Честяков перевів збори з десятниками. Говорив про здачу контингенту, ремонт доріг, школи та клубу. Про клуб сказав: "От клуб не є діяльний. Він наша найбільша надія, де молодь має виховуватися на радянських людей". Голову клубу Дороманчук Василя критикував за його

пасивне ставлення до роботи. Про здачу контингенту сказав, що село Більче[-Золоте] буде частинно звільнено від зобов'язань (1), якщо до дня 10.7.47. виповнить в 100% контингент молока, м'яса, вовни і інші. Голову земгромади Дмитришин Івана зобов'язав викрити все затаєне поле. За пасивне ставлення до роботи голову земгромади назвав бандитом та контрреволюціонером. Десятників, які спізнилися на збори, вкарав штрафом у висоті 100 крб, а неприсутніх – 400 крб.

Цього ж дня большевики пограбили в Паньків Михайла 300 кг муки, 400 кг збіжжя, 200 кг кукурудзи, 100 кг бараболь та 20 кг сала, не оставляючи йому нічого на прожиток. Скороп'ятніков (уповмінзаг) говорив людям, що Панькового Михайла треба цілковито знищити, бо він "куркуль". Перед вечером забрали в нього ще ялівку і безрогу.

1.7.47. в м. Борщів голова РВК Честяков перевів збори з активами сіл: Більче-Золоте, Шершенівці [Шершенівка], Олексинці і Монастирок. На зборах говорив, щоб жнива обробляти колективно, обмолотити спільно, розрахуватися з державою, а решту оставити для посіву, який теж треба перевести колективно, бо так вимагає п'ятирічний план.

3.7.47. в с. Королівка партприкріплений Гоцалюк з місцевим Боднаром гонили людей на ш[а]рварок, при тому в двох господарів поломили жорна, в трьох інших забрали сирові шкіри, які господарі виправляли для себе.

5.7.47. в с. Висічка партприкріплений Далеко, Лантух і Гелецький розбили двері в Марущак Йоанни та забрали молоко, яке віднесли до молочарні. Цього ж дня провіряли виконання селянами поставки молока.

5.7.47. в с. Сапогів голова РВК Честяков перевів збори колгоспників, на яких зобов'язав їх відбудувати колгоспні будинки. Після зборів робив ревізії в селян, шукаючи за колгоспним майном. Забирав від селян будівельний матеріал та бляху.

7.7.47. в с. Висічка Далеко, Лантух і Гелецький переводили мітінг в справі здачі контингенту. Між іншим сказали: "Ми цього року не допустимо до шахрайства при здачі контингенту. Нпр., Кушнір Сидір здав ячмінь і квасолю, залишаючи для себе жито і пшеницю, що повинно бути наоборот". Крім того Далеко заявив, що кожне одноосібне господарство має відбути 20 днів на роботі в колгоспі.

7.7.47. в с. Сапогів, після Богослуження голова РВК Честяков перевів мітінг, на якому зобов'язав селян до 1.8.47. здати 100%

контингент збіжжя, м'яса і молока, а також відбудувати коштом села до 20.7.47 колгосп. Кожний селянин зобов'язаний дати 3 дошки, 5 аркушів бляхи та 2 крокви. За невиконання зобов'язань буде підвищений контингент на 30%.

9.7.47. в с. Сапогів партприкріплений при перевірці стану посідання землі, дописував селянам по 1 га землі, якого в дійсності вони не мали. Це пояснював тим, що селяни затаїли 150 га землі.

9.7.47. в с. Волківці партприкріплений та голова рвк Честяков перевели мітінг, на якому зобов'язали кожне господарство дати на відбудову колгоспу: 5 аркушів бляхи, 5 дощок, 2 крокви та 300 крб. від одного гектара землі. Всіх, хто відмовиться від зобов'язання, вважатиметься за куркулів, людей ворожих радвладі, які допомагають "бандитам". "Їм не буде місця між нами – будуть на Уралі і Сибірі".

12.7.47. в м. Борщів нарсуд засудив за крадіж городовини колгоспників: Лисого Василя на 6 літ, а Жиловську Анну на 5 літ позбавлення волі.

13.7.47. в с. Бабинці 4-ох стрибків списували майно заможніших селян. В Андрійчук Василя сконфіскували майно за те, що він був суджений на 5 літ за неправильне господарювання в артілі і втікав з дому. Передвечером партприкріплений Ліман зам[о]вляв вечерю в Пелех Параски. Коли ця відмовила, він перевів ревізію та сконфіскував 300 кг збіжжя.

14.7.47. в с. Висічка партприкріплений Далеко, Лантух і Гелецький виганяли людей на колгоспний лан жати. Селяни повтікали від них до своєї роботи, а їм вдалося зловити лише 3-ох чоловіків.

14.7.47. в Ков'ятині партприкріплений Черневський зайшов до Цимбалюк Михайла. Не заставши нікого вдома, забрав [з-]під стріхи жіночу сорочку та накопав в городі картоплі. Коли Яремків Іван, що бачив цю крадіж, спитав большевика чому робить людям шкоду, це[й] його вилаяв та, арештувавши, забрав до Королівки.

15.7.47. в с. Висічка Далеко, Лантух і Гелецький їздили по полі, ловили людей, яких гнали на колгоспний лан жати. Грозили, що за неявку на колгоспну роботу будуть застосовувати грошеву кару. Другого дня знову ловили людей до колгоспної роботи.

15.7.47. в м. Борщів звільнили з роботи та предали під суд директора електростанції Літавера за розстрату 145,000 крб. На його місце призначили руского Малофеєва.

20.7.47. в с. Королівка партприкріплений Шевченко з головою колгоспу записував людей на роботу в колгоспі. Вони зобов'язали

кожне господарство відбути 10 днів роботи конем, або 20 днів без коня.

20.7.47. в с. Кривче-Горішнє відбулася нарада активістів сс.: Кривче-Горішнє, Кривче-Долішнє, Бабинці і Сапогів. Нарадою проводив секретар РК КП(б)У Терещенко. Він говорив: "Ви до дня 26.7.47 маєте здати контингент м'яса і молока. За нездачу заберемо до колгоспу худобу. За нездачу хліба вивеземо на Сибір. Зерно має бути якнайкраще". Коли ж селяни почали оправдуватись, що це закороткий термін та нарікали на малий врожай, Терещенко почав кричати: "Ви сукини сини, саботуєте, ми вас всіх розкулачимо, панькатися з вами не будемо".

20.7.47. на полі б. с. Ков'ятин стрибки косили збіжжя в людей, яких в червні вивезено на Сибір. Збіжжя забрали для себе.

22.7.47. на колгоспний лан с. Висічка Далеко, Лантух і Гелецький привели робітників на жнива зі сс.: Пищатинці та Верхняківці. Їх сторожили стрибки, щоб не втік хто додому.

24.7.47. на колгоспному лані с. Висічка партприкріплений Коваленко перевів збори з косарями. Він говорив: "Скажіть, чи ви будете працювати чесно для держави, чи дальше як до цього часу? Скажіть, хто вас агітує, щоб ви тут дармували. Барецкий – бандіт чи другі собаки. Ви думаєте, що вам Пиріжок буде добре працювати, хіба ви не знаєте, що його син забитий в банді. Він буде агітувати вас до саботажу. Ми всіх саботажників вивеземо на Сибір, а ви будете робити день і ніч". Лаяв також голову сільради і земгромади, що вони не інтересуються колгоспом, а роблять як на панщині.

Другого дня 5 большевиків ловили по полях людей, яких гнали жати на колгоспний лан.

19.7.47. в м. Тернопіль відбувся з'їзд перших секретарів РК КП(б)У, на якому були обговорені слідуючі питання:

а) здача обов'язкових поставок м'яса, молока, хліба державі;

б) "сплошная колективизация" – якнайбільше найкращої землі дати колгоспам, відібрати майно куркулів;

в) вивіз на Сибір.

27.7.47. в с. Монастирок померла з голоду Смоляк Текля, яка залишила двох малолітніх синів.

30.6.47. в с. Більче-Золоте, опухши, померли з голоду: Тимчук Дмитро, Герило Михайло і Вичик Ілько.

2–21.7.47. в с. Волківці померли з голоду: Сарабун Василь, Грицик Марія, Загальський Микола, Журавінський Василь, Саламон Василь, Кирилюк Петро і Басараба Яків. Деякі з вище

згаданих селян просили в большевиків помочі, висловлюючи бажання вступити в колгосп, але їх не принято. [Ни]колаєнко, прикріплений до колгоспу, сказав: "Прийдете по новому зборі".

23.6.47. в с. Худіївці стрибки з с. Королівка з Атаманчуком арештували: Гоцуляк Докію і Шафранюк Ольгу. Їх забрали до Королівки, де протоколував їх Савчук з мвд.

24.6.47. в с. Шишківці 11 большевиків з оперативним Селівестровим переводили ревізії в: Юрчук Михайла, Вериги М., Андрійчук С., Гуски І., Андрейчук І. та Григоращук Миколи. Вечером зробили засідку.

25.6.47. в с. Сапогів Гуменюк (ОББ) з кількома большевиками шукав за господарем Франковим, який, будучи задержаний, втік їм з рук. В селян: Степанів Василя, Кирилюк Проця, Ткач Миколи і Сарабун Івана Гуменюк вимагав для себе хабаря (від кожного господаря по 15 кг білої муки, 4 кг сала, 100 кг картоплі і 500 крб.). За невиконання вимог грозив вивозом на Сибір. Перед вечером приїхало ще 7 большевиків і всі разом зробили засідку на городі в Семенюк Олени.

Другого дня Гуменюк з міліціонером Дармопуком переодяглися по цивільному і шукали за Франковим. Франків, сидячи під грушею на полі, помітив їх та почав втікати. Гуменюк за втікаючим почав стріляти і ранив в ногу. Раненого Франкового забрали до райцентру.

23.6.47. зі с. Сапогів покликали на мвд до райцентру селян: Степанів В., Фещук В., Сарабун І., Семенчук В., Ткач М. і Зарицьку Анну. Їх розпитували про синів і дочок, які в підпіллі, і заборонили ходити поза межі свойого села.

1.7.47. в с. Шупарка 12 большевиків робило засідки. Днем ходили по селі і нищили образи "Хрещення України".

1.7.47. в с. Більче-Золоте 4 большевики з воєнкомату переводили вишкіл допризовників з сіл: Шершенівці, Олексинці, Мушкарів, Монастирок і Більче[-Золоте].

1.7.47. в с. Висічка Медведьов з 7-ма большевиками визивав до сільради Стегній Параску і намовляв її до донощицтва. Він говорив: "Твойого чоловіка і сетру вбили бандити, тому ти повинна помагати їх знищити". Посилав її по Дептух Марію і Гаразду Марію. Стегній відмовилася йти, заявляючи, що вона донощиком не буде, хоч би він її навіть вбив. Ці ж самі большевики робили засідку вночі коло Барецького Василя.

3.7.47. в с. Доброкут Сергієнко арештував Луцишин Параску, яку запитував про вбитих "радянських людей" родичів Ливак Івана.

Ливак Іван цього ж дня грабував людей. В Левицької Марії, в якої була замкнена хата, розбив двері та забрав 25 кг муки, від дітей Судейка Івана видер 2 кг муки, яку вони змололи на жорнах. Під час ревізії в Герила Степана большевики знайшли кілька сап, за що набили його. Сергієнко при тому говорив: "Ти кажеш, що в тебе не було синів, а цими сапами хто сапав?"

3.7.47. в с. Стрілківці 10 большевиків перевели ревізію в Зьомчик Миколи, а відтак арештували його і від'їхали з арештованим до Борщева.

3.7.47. в с. Юр'ямпіль 4-ох стрибків арештували Шкільнюк Івана за те, що не мав документів. Його засудили на 4 місяці примусової роботи в Тернополі.

3.7.47. в с. Сков'ятин большевики арештували Бойчук Василя і забрали його до Борщева.

6.7.47. в с. Худіївці Коваленко, секретар РК КП(б)У, переводив мітінг, на якому говорив, що в лісі "Дубина" криються бандерівці. А дальше закликав населення, щоб воно викривало їх, не переховувало і не давало харчів, бо вони стоять на перешкоді радянізації сіл і є причиною всякого зла. Він сказав: "Бандерівці вже зголошуються, решта вкоротці зголоситься, а тоді вони про кожного з вас розкажуть і ви будете відповідати".

6.7.47. в с. Більче-Золоте 39 большевиків з Сергієнком поробили засідки. На одну з засідок попали два злодії, що ходили красти. Большевики відкрили по них вогонь, внаслідок чого вбили Байрак Михайла, а другий ранений втік. Від вбитого забрали два обрізи і мішок. Ранком зганяли людей, щоби пізнавали трупа, а відтак забрали до райцентру.

7.7.47. в с. Кривче-Долішнє стрибки ходили по селі за харчами. Не заставши нікого в хаті Бобик Івана, розбили двері, а відтак в хаті побили всю посуду і обстановку та забрали молоко й хліб. Цього ж дня побили важко Василинчук Марію за те, що вона не мала що дати їм їсти.

9.7.47. в с. Кривче-Горішнє Левчук зі стрибками розбив двері в хаті Дроздович Василя і почав шукати за продуктами. На це надійшов господар, який запитав Левчука чому він розбив двері. Цей відповів, що дверей не розбивав, двері розбили бандити і він прийшов за ними шукати.

9.7.47. в с. Глубічок оперуполномочений Медведьов з 8-ма большевиками зробив засідку, на яку попав злодій Балан Микола, що ніс крадену картоплю. Большевики його обшукали та відпустили домів.

11.7.47. в с. Глубічок ранком Медведьов зі своїми бійцями прийшов зі засідки і перевів ревізії в: Бездух Катарини, Барабаш Ольги, Демків Олександри, Дубини Михайла, Синожук Д., Чоловського Данила, Гуменюк Анни і Фіги Марії.

11.7.47. в с. Висічка Гелецький, який вже скорше втік до райцентру перед народним судом за співпрацю з большевиками, вигнав з польської хати Тимків Анну, а на її місце спровадив зі с. Пищатинці переселенця, який підписав заяву про вступ до колгоспу.

11.7.47. в с. Сапогів Ковпак (з охорони колгоспу) повідомив письмово Саламона Василя, щоб він прийшов до колгоспу на роботу. Коли селянин прийшов, Ткачук з Дарморуком (з охорони колгоспу) арештували його та вкинули до пивниці, де важко його побили. По кількох годинах поїхали фірою 3 цих до його дому. Тут знищили жорна і забрали його жінку до колгоспу, якій Ковпак заявив: "Іди до склепу, купи горілки, тоді відпустимо тебе додому". Коли жінка купила горілки, її відпустили додому. Перед тим намагався Ковпак знасилувати її.

12.7.47. в с. Сков'ятин кількох большевиків, які приїхали автомашиною, перевели ревізії в: Щербанюк Гриця, Андрусика і Яремки Онуфрея, відтак перевіряли городи в напрямі с. Шишківці. Пополудні забрали на Сибір Галущак Костя із жінкою та невісткою. Крім того арештували Томин Михайла, Гнидик Дмитра і Щербанюк Евгенію. Під час ревізій поводилися брутально з населенням. В Щербанюк Онуфрея вилили до скрині з одежею горнець каустичної соди.

13.7.47. до с. Шишківці приїхали автомашиною большевики, які забрали до райцентру дві родини, конфіскуючи їхнє майно. По кількох тижнях ці родини звільнили.

Днем коло церкви Золотько перевів мітінг, на якому говорив, що шишківські та шупарські бандити знищили кращу людину – Ожоган Івана.

13.7.47. в с. Юр'ямпіль 20 большевиків і 7 істребків, між якими був Старовєров та прокурор Демін, забрали на пересильний пункт три родини, майно їх сконфіскували. Крім того арештували: Дерешівську Марію, Зевінського Степана, Дерешівську Стефу і Ніжнюк Василя. Причиною арешту було вбивство Новачека Людвіка 12.7.47. Всіх по деякому часі звільнено. Майно сконфісковане зосталось в районі.

18.7.47. в с. Кривче-Долішнє стрибки згонили людей до колгоспу на роботу. Лучка Іван відмовився йти на роботу,

мотивуючи це тим, що він мусить здати контингент. Стрибки побили його сильно за спротив та примусили піти на роботу. По дорозі говорили: “Ти не спішись з контингентом, і так на Сибір поїдеш”.

21.7.47. в с. Кривче-Долішнє стрибки ловили по полях людей та гонили їх до колгоспу на роботу.

23.7.47. в с. Олексинці ніччю Медведьов з опергрупою робив перевірку вулиць. Надранком закватирував в Сохацького Пилипа, в якого обірвали грушки та забрали мід. Перекватирувавши день, большевики вийшли з села, а ніччю прийшли знову та арештували Борейко Юстину і голову сільради Никодин Павла.

22.7.47. в с. Сапогів рвк Чистяков покликав до сільради Гуменюк Степана і Саламон Івана, яких впоминав вже вдруге, щоби здали зі своїх будинків бляху для відбудови колгоспу.

26.7.47. в с. Голубічок [Глибочок] Медведьов з 7-ма большевиками робили ніччю засідку в полі “коло могилок”. Рано ловили людей з фірами та гнали возити збіжжя з поля. Медеведьов сказав, щоби йому принесли масла, тоді він відпустить людей. Одначе, ніхто на це не погодився.

29.7.47. в с. Худіївцях партприкріплений Птащенко просив їсти в Невчик Марії. Коли вона йому відповіла, він почав сам шукати по горшках. Вхопивши його за плечі, жінка витрутила його за двері. Птащенко з пістолею в руці погрожував її та лаяв різними словами. Селянка вхопила сапу та почала кричати: “Іди геть, бо зарубаю!”. Тоді большевик, звернений постійно лицем до господині, вийшов з її подвір’я.

4.7.47. в с. Бабинці кілька стрибків з с. Кривча-Горішнього зайшли до Дутчак Дмитра за харчами. Коли господиня відмовила їм, вони почали шукати і знайшли молоко. На це надійшов Бирка Петро. Він відібрав молоко від стрибків та вилляв в помиї, а до стрибків, виганяючи з хати, кричав: “Забирайся проклята бандо, вже досить нам терпіти”. Стрибки обскочили його та арештували.

14.7.47. в с. Бабинці кількох большевиків просили їсти в Пелех Палагни. Коли господиня не дала їм нічого, вони почали шукати і знайшли молоко, але господиня вирвала від них глечик з молоком і кинула через вікно, а їм сказала: “А грани ви понаїдали б ся!” Большевики за це арештували її та побили.

22.7.47. в с. Волківці голова рвк Чистяков переводив з десятниками збори, на яких казав їм підписати заяви про те, що до кінця місяця липня будуть відбудовані колгоспні будинки, в іншому разі чекає їх всіх вивіз на Сибір. Тоді один з десятників –

Литвин Іван – заявив Чистякову: “Ви, товаришу, не страште нас Сибіром, бо нам однаково, як за одну ногу висіти, так за дві”. Чистяков злагідни[в] тон розмови, але відповіді на це не дав.

12.7.47. в с. Юр’ямпіль невідомі ніччю застрілили Новачек Людвика, а господарство його спалили. Вищезгаданий давно виступав проти селян та співпрацював з большевиками.

10.7.47. в с. Висічка коло церкви большевики переводили мітінг, на якому говорили про історію України. Між іншим “доказували”, що Київська Держава є спільною колискою російського, українського і білоруського народів. Змальовуючи татарське лихоліття та польську неволю, підкреслювали, що український народ був би перестав існувати, коли б не “переяславський договір” (1654 р.), на підставі якого “російський народ взяв під опіку український народ, подаючи братню допомогу”. “Доводили”, що революція в 1917 р. розв’язала всі економічні питання, а також і соціально-націоналістичні, даючи можливість повного розвою українському народові під “опікою” “старшого брата”. “Зараз ви визволені з польської неволі, де вас називали найпоганіше – “холопами” – живете щасливим життям” – говорив большевицький пропагандист.

29.7.47. в с. Олексинці стрибок Марущак з с. Висічка визивав до сільради: Медвідь Івана, Медвідь Константина, Лотоцького Івана, Грицюк Василя і Срібну Анну. Їх змушував підписати заявки що до дня 31.7.47р. здадуть контингент збіжжя. При тому побивав селян нагайкою.

29.7.47. в с. Сапогів голова рвк Чистяков зі стрибками виганяв людей на колгоспний лан до роботи. Відтак забрав людську худобу, що паслася на колгоспному лані і, поштрафувавши власників, віддав худобу. Від’їзджаючи в райцентр забрав зі собою 10 селян, яких відпустив з-під лісу “Перейми” на роботу в колгоспі.

30.7.47. в с. Волківці голова рвк Чистяков зі стрибками збирав контингент, при чому застрашував населення конфіскацією майна за невиконання зобов’язань. Ніччю стрибки з охорони колгоспу виганяли людей на колгоспний лан в’язати снопи. За спротив грозили примусовими роботами в Тернополі.

Цього ж дня засуджено на 7 літ позбавлення волі голодуючого колгоспника, Соболівського Дмитра, який вкрав 20 кг зерна.

5.8.47. в борщівському заготзерні большевики арештували Шепенюк Варвару з с. Волківці, яка при здачі контингенту залишила в мішку 3,5 кг збіжжя. Її засудили на 3,5 років тюрми.

1.8.47. в борщівському нарсуді засуджено за крадіж харчпродуктів селян-бідняків: Уличко Антона з с. Глубічок на 6 літ тюрми за крадіж картоплі, Ногу Михайла з Борщева на 5 літ тюрми за крадіж картоплі, Зарубу Григорія на 3 місяці тюрми за крадіж речей і Камінську Павлину (обоє з Борщева) на 5 літ тюрми за крадіж речей.

3.8.47. в с. Олексинці партприкріплений Каліновський та стрибок Марущак перевели мітінг, на якому говорили про здачу контингенту. При кінці виступив голова сільради Николишин Петро та пригадував селянам про їх обов'язки супроти колгоспу в с. Шершенівці. Він, між іншим, сказав: "Кожний мужчина повинен викосити 2 морги ячменю та кожне господарство зобов'язане зв'язати 6 кіп ячменю, кожний кінь повинен привезти 6 кіп збіжжя до колгоспних скиртів. За невиконання цього зобов'язання людей винних заберуть до примусових робіт у місті Тернополі…"

5.8.47. на полі б. с. Висічка секретар РК КП(б)У Терещенко ловив людей та гнав їх в'язати снопи на колгоспному лані. При тому говорив: "Ми ще заставимо вас працювати в колгоспі, як ви не хочете".

5.8.47. в с. Пищатинці 3-ох стрибків ловили людей на колгоспну роботу в с. Висічка. Вони зловили 10 осіб.

9.8.47. в с. Шершенівці партприкріплений Маляренко з начальником стрибків Півоваром пограбили Панчишин Дмитрину за те, що вона не могла здати 100% контингенту збіжжя.

12.8.47. в с. Шупарка партприкріплений Термоз зі стрибками стягав контингент. Від Данилюк Ілька та Петрінчик Івана забрали все збіжжя снопами, не оставивши їм нічого.

12.8.47. в борщівському нарсуді засуджено за крадіж збіжжя в заготзерні: Маньків Ярослава на 5 літ тюрми, Снігур Омеляна на 8 літ тюрми. Обидва з с. Волківці. Збіжжя, яке вони вкрали, було їх останнім, яке вони були змушені здати на заготзерно. Цього ж дня засуджено жінку, ім'я якої невідоме, на 10 літ каторжних робіт за те, що викопала 2 кг картоплі на присадибній ділянці борщівської райспоживспілки.

14.8.47. в с. Шупарка Золотько, Термоз, Савчук і 5 стрибків збирали контингент. В 14-ох селян, які не могли здати вповні контингенту забрали корови. Корови держали на приходстві, а молоко від них збирали для себе. По кількох днях селянам, які здали контингент звернули забрані корови, а решту забрали до райцентру.

14.8.47. в с. Бабинці голова рвк Чистяков та партприкріплений Коноваленко збирали контингент. Вони пограбували при тому 60-літню зарібницю Бевську, не оставивши їй нічого на прожиток, мимо того, що вона здала контингент в 100%. Вечером Чистяков перевів збори з десятниками в справі здачі контингенту.

15.8.47. в с. Шупарка Савчук (мвд) перевів ревізії в селян за збіжжям. Під час ревізії знищив жорна в Українець Григорія і Олексюк Василя.

15.8.47. в с. Юр'ямпіль партприкріплений [Ш]оровов перевів мітінг, на якому зобов'язав переселенців продати державі збіжжя від кожного господарства не менше 50 кг.

16.8.47. в с. Висічка службовець райсільгоспуправління визивав до сільради всіх селян, що мають поле на "Корчівках" та казав віддати це поле до колгоспу. Селяни не підписали заяв про здачу поля в колгосп. Вони заявили представникові, що поля в колгосп не дадуть.

19.8.47. в с. Більче-Золоте виїздна сесія борщівського нарсуду засудила за невиконання контингенту, обвинувачуючи в саботажі: Луцик Михайла на 7 літ, Герило С. на 10 літ, Швидковського Р. на 6 літ позбавлення волі в [Шаш]ских таборах ув'язнення. [...]

20.8.47. в с. Глубічок засуджено за нездачу контингенту Приємського Осипа та Дмитровського Андрія по 15,000 крб. штрафу.

21.8.47. в с. Мушкатівка засуджено за невиконання держналогів Кучера П. та Золотого В. по 12,000 крб. штрафу.

22.8.47. в с. Монастирок приїхало 5 большевиків з начальником воєнкомату підполковником Козловим та прикріпленим по здачі контингенту Ванджурою. До Козлова прийшла незаможна селянка, яка просила його, щоби він знизив її ставку контингенту, бо вона вже тепер немає що їсти. Козлов тоді сказав: "Ванджура, за еті сльози допиши єщо 50 кг контингенту!", що Ванджура зараз виконав, дописуючи їй ще 50 кг збіжжя як додаток до скорше належної норми.

22.8.47. в с. Волківці голова рвк Чистяков покликав до сільради десятників та казав іти їм в село збирати контингент, загрожуючи при тому судом та Сибіром. Відіславши десятників, почав грозити голові сільради і лаяв його за нездачу контингенту. Коли голова показав Чистякову районну газету "Вільна праця", де було написано, що с. Волківці здало контингент в 100%, Чистяков сказав, що ще треба додати до контингенту за 1946 р.

23.8.47. на с. Шупарка Золотько назначив ще 200 центнерів контингенту, який розділили поміж людей.

24.8.47. в с. Пищатинці Лонгінов сконфіскував 4,5 копи снопів в Маруха Михайла за нездачу в 100% контингенту, не залишаючи йому нічого на прожиток.

26.8.47. в с. Худіївці большевики ніччю робили засідку в Любінецького Віктора і Студеного. Рано арештували Студеного за те, що в нього перебувала дочка підпільниці Зеленої Анни.

27.7.47. в с. Волківці ніччю до вартівника колгоспу Кадиєцького Осипа підступило двох большевиків, що вдавали повстанців. Вони почали випитувати про стан варти в колгоспі, говорячи, що хотять спалити колгосп. Наївний сторож повірив їм та розказав, що на варті є лише двох стрибків, що він сам поведе до них, а вони певно не будуть стріляти. Радив їм розбити колгосп, а хліб роздати селянам, голову колгоспу Корчак Миколу, Виячок Марію і Орилайчук Івана застрілити, бо вони голота і знущаються над народом, а також помагають большевикам. Для себе просив дати 100 кг збіжжя та черевики з голови колгоспу. "Повстанці" запровадили його до канцелярії колгоспу, списали протокол і, важко побивши, відпустили зі служби. Зараз він лежить важко хворий. Большевики відтак говорили: "Такий дурак продав би всіх кращих людей".

18.8.47. до с. Сков'ятин приїхав до села полковник з 15-ма бійцями і Терещенком та Коваленком. Вони перевели ревізії в частині с. "Заріччя". під час ревізії полковник з Терещенком вкрали в Маюрки Михайла 8,000 крб. і 25 м. мануфактури. Господиня, помітивши це, вибігла за ними на вулицю і почала кричати: "Злодюги, віддайте гроші" – та намагалася провірити в них по кишенях. Тоді Терещенко, загрожуючи пістолею, відігнав жінку від себе і полковника.

20.8.47. в с. Висічка Фйодоров зі стрибками зробив ревізію в Марущак Михайла і Марущак Федора. В Марущак Федя пограбили виправлену шкіру, 50 аркушів бляхи і повалили піч.

22.8.47. в с. Верхняківці Регуш, Гуменюк і 2 большевики перевели ревізію в Клямот Антона, в якого знайшли 2 мотоциклі та забрали до району.

22.8.47. в с. Сапогів стрибки гонили людей до роботи на колгоспному лані та побили при тому жорна в Дикун Петра і Корчак Якима.

23.8.47. в с. Глубічок 10 большевиків, що приїхали з райцентру автомашиною з Терещенком, перевели ревізію в

Приємського Антона і Дмитровського Антона. В них сконфіскували коні, корови і збіжжя. Пополудні від'їхали в р-н.

1.8.47. в с. Волківці на зборах десятників голова рвк Чистяков посилав десятників в село забирати на контингент все збіжжя від людей до останнього зерна. Тоді більшість десятників обурилася і заявила: "Нам вже все одно. Ми не боїмося Сибіру і смерті. В село не підемо нищити своїх братів!" На це Чистяков не відповів нічого.

12.8.47. в нарсуді м. Борщів під час розправи, на якій судили Паньків Ярослава на 5 літ тюрми і Снігур Омеляна на 8 літ за нездачу всього збіжжя в заготзерні, що большевики назвали крадіжжю, вони заявили: "Злодійська комуно! Ви самі крадете! Червоні кати, судіть по-більше, ми і це видержимо! На все час прийде!"

3.8.47. в с. Королівка в приміщенні клубу заходом комсомольців відбулась забава. Присутніх було около 100 осіб хлопців і дівчат.

9.8.47. в с. Худіївці під охороною партприкріпленого і стрибків висвітлювано в приміщенні клубу кінофільм "Розгром Японії". До кіна гонили силою людей зі села.

10.8.47. в с. Шупарка большевики з райцентру дали концерт в приміщенні школи. Присутні були лише школярі.

17.8.47. в с. Голубічок партприкріплений Куроп'ятніков закликав музикантів і організував забаву. Одначе, участі у ній ніхто не брав.

16.8.47. в с. Доброкут нач. ОББ Медведьов, повертаючи із засідки зі своїми бійцями, обскочив хату Герилюк Анни, в якої було світло. Тут застав повстанця Гая, який відкрив вогонь по большевиках та вбив Медведьова, Кисельова і 3-ох поранив. Решта большевиків, обстрілюючи хату, підпалили її. Гай, будучи в безвихідному положенні, застрілив господиню, її дочку і сам застрілився.

30.8.47. в лісі с. Шупарка 250 большевиків з обласного мгб перевели облаву. Внаслідок сутички з повстанцями згинув один большевицький лейтенант. Зо сторони повстанців впав кулеметник Панас.

24.8.47. в с. Верхняківці невідомі, озброєні люди спалили бібліотеку та понищили большевицькі портрети. Коло приміщення клубу постріляли зголошених з повиною: Сєльського Миколу і Лукіянова Аксентія.

27.8.47. в с. Шишківці вбито голову сільради, большевицького агента Юрчук Михайла.

20.8.47. на полі в с. Пищатинці, попавши на большевицьку засідку, згинув повстанець Хмара. Будучи важко раненим, відстрілювався, у висліді чого вбив одного большевика, вкінці сам розірвався гранатою.

7.9.47. в с. Пищатинці секретар партії Терещенко з прикріпленим Лонгіновим і кількома большевиками перевели в приміщенні клубу мітінг присвячений "800-літтю Москви". Терещенко, між іншим, сказав, що Москва стоїть на найвищому культурному рівні в світі. "Їй дорівнює тільки Ню-Йорк. Ми, українці, в союзі з руским народом доб'ємося теж високої культури і ніхто нас не переможе. Ми, українці, самі не можемо існувати без союзу з Росією, бо нас коли-небудь підкорили б інші держави. Ми в союзі з іншими народами СССР створили могутню Червону Армію, яка кожної хвилини готова стати до оборони нашої батьківщини".

7.9.47. в с. Глубічок II-ий секретар партії Тіщенко і Шевчик з 3-ма большевиками після Богослуження перевели мітінг, присвячений "800-літтю Москви". З промовою виступив Тіщенко, в якій говорив про Москву, яка вона була 800 років тому, а яка зараз. Говорив також про Кремль і Сталіна, розповідаючи його автобіографію, згадуючи при тому його революційну діяльність в Москві. Дальше доводив непереможність Москви під час воєн з Польщею, Наполеоном, Німеччиною і Джінгісханом. Казав, що вони не змогли перемогти її, а такі "українсько-німецькі націоналісти та їх жалюгідне оунівське охвістя намагаються ввесь час відірвати Україну від Москви, від російського народу та віддати наш народ в ярмо хижих імперіялістів, але з цього нічого не вийде. Український народ, керований партією ВКП(б) із допомогою російського народу нищив і нищить націоналістичні банди, даючи запоруку вільного життя в багатонаціональному могучому СССР". Називаючи Москву "натхненником і прапороносцем прогресивних ідей найбільшої радянської демократії" та "керівником боротьби всіх трудящих світу за соціальне і національне визволення", – большевицький пропагандист сказав, що Москва "змагає до об'єднання під її керівництвом цілого світа, тому всі трудящі повинні підкоритися їй".

Подібні мітінги були переведені цього дня майже у всіх селах району.

26.8.47. в с. Шупарка ранком приїхав начальник мвд Золотько, партприкріплений Термос з кількома стрибками і закватирували на приходстві до дня 30.8.47. За час свойого перебування забирали від селян все збіжжя, що попало під руки.

В Пегрей Гриця, Антонюк Федора, Данищук Докії і Гнатків Гната забрали все збіжжя, не дивлячись на те, що вони виконали в 100% назначений контингент.

27.8.47. в с. Худіївці партприкріплений Птащенко з 2-ма большевиками збирали в селі контингент. Під час збирання допускались грабежі поодиноких селян. В Гуцуляк Михайла за недодачу 2-ох кг збіжжя до 100% контингенту забрали 5 овечих шкір і хустину, в Дутчак Михайла забрали все збіжжя, а в Кузик Михайла, не знайшовши збіжжя, побили жорна.

Другого дня, знову збираючи контингент, Птащенко пограбив в Шевчук Анастазії муку, яку вона змолола для дітей на жорнах (чоловік її згинув на фронті).

13.9.47. в с. Волківці большевики збирали контингент збіжжя, молока і м'яса. В Шкварок Наталки пограбували все збіжжя за те, що вона недодала 2 кг збіжжя до 100% контингенту.

15.9.47. в с. Шупарка партприкріплений Термос з робітниками з райцентру силою зігнали селян цього ж села та розібрали будинок Олексій Михайла. Матеріал та бляху забрали до сапогівського колгоспу.

17.9.47. в с. Шупарка Термос примусив селян відвезти до райцентру кукурудзу з церковного поля, яке обробляли бідні селяни. Їм за роботу не заплачено нічого, а кукурудзою поділились самі партійці.

19.9.47. в с. Худіївці партприкріплений Птащенко перевів в приміщенні клубу мітінг, на якому закликав адміністрацію села до більш активної праці. З нагоди 100% здачі контингенту збіжжя організував забаву для молоді. Одначе, молодь участі в забаві не брала, за винятком стрибків і учительок із СУЗ.

24.9.47. в с. Верхняківці з фінвідділу Куркін збирав по селі податок й контингент. В Курмей Миколи казав дати собі обід і 1/2 літри горілки. Коли господар відмовився, Курнік набив його по лиці та з нічим відійшов.

25.9.47. в с. Глубічок 4-ох большевиків робили ревізії в селян за збіжжям. В Вон[с]а Михайла (переселенець) під час ревізії пограбували одну виправлену шкіру на чоботи, в Чикурлій Якова пограбили один плащ-дощевик і одну фуфайку.

Цього ж дня Гончарук переводив перевірку здачі контингенту, порівнюючи квитанції зі зобов'язаннями, а інші большевики збирали в селян податок.

24.8.47. в с. Волківці приїхало 35 большевиків з начальником мгб Зав[а]регіним та оперативним Ткачуком. Вони перевели ревізію в

Грушки Катерини, підчас якої знайшли "Історію України". За це арештували її з сином Осипом. Цього ж дня також арештували Гук Миколу (переселенець), обвинувачуючи його в тому, що він був в "СС див. Галичина". Арештованих забрали вечером до райцентру.

28.8.47. в с. Шупарка померла Василюк Марія Дмитрівна, ур. 1926 р. Арештована в 1946 р. борщівським мвд, перенесла тортури, внаслідок чого важко захворіла на нирки і легені, що стало причиною її смерті.

29.8.47. в с. Більче-Золоте большевики, що приїхали на двох автомашинах, зробили наскок на вулицю Підбілечка, де зловили підпільницю Тернину (жінка сл. п. Віра). Крім того арештували Улашин Козьму та від'їхали з ними до райцентру.

1.9.47. в с. Пищатинці Башкіров і 8 большевиків робили засідку на вул. Чагар. Другого вечора робили засідку на цвинтарі від сторони поля. Ранком зробили перевірку гробів. В один кам'яний гробівець настріляли, а відтак привели Виспінського Панька і казали йому йти до середини. Коли цей відмовився, большевик витягнув наган і, загрозивши розстрілом, примусив його лізти в гробівець. Селянин застрашений поліз до середини і, глянувши, сказав, що крім трупів нікого нема. Тоді большевики кинули кілька гранат і, ще раз провіривши гробівець, відійшли.

7.9.47. в с. Монастирок 24 большевики, між якими були: Терещенко, Тіщенко, Скоропятніков і Сергієнко зробили перевірку лісу попід скати, а відтак в Монастирку збирали контингент.

12.9.47. в с. Сапогів начальник охорони колгоспу покликав до себе селянина Ткач М. та вимагав від нього 2 літри горілки. Коли цей відмовився, начальник вкинув його до пивниці, звідки по двох днях Ткача відпустили побитого домів.

12.9.47. в с. Шишківці 1-ий секретар РК КП(б)У Терещенко перевів мітінг в справі здачі налогів. На ньому він говорив: "Ви слухаєте бандитів та саботуєте і тішитеся, що вони у вашому селі вбили кращих людей. За це я накладаю на вас ще 300 цнт збіжжя як штрафу або видайте "Максима", то ще дам нагороду і будете жити без страху".

12.9.47. зі с. Худіївці Королюк Михайло, ур. 1920р., і Чарковський Лонгин, ур. 1930р., пішли до с. Сков'ятин купувати яйця на перепродаж в Чернівцях. Тут їх зловив заступник начальника стрибків з с. Королівка Атаманчук Казимир і забрав їх до Королівки. Зі станиці стрибків Королюк втік. Цьогож дня Атаманчук з Найдою Михайлом зробили наскок на хату Королюка в Худіївцях. Хлопець, помітивши їх, почав втікати, але Атаманчук в бігу

застрілив його. Відтак зруйнував господарство та арештував тету вбитого Паньків Параску за те, що називала стрибків бандитами.

14.9.47. в с. Сапогів на весіллі в Сарабун Василя стрибки перевели ревізію і знайшли 2 л горілки. Випивши горілку, розігнали весілля та повибивали вікна.

14.9.47. в с. Кривче-Горішнє місцеві стрибки зайшли до переселенця Чубаля, а, не заставши нікого дома, забрали сир, яйця, хліб і вийшли. Їх стрінула господиня, що верталася з водою і, побачивши, що вони ограбили її, почала відбирати і називати їх бандитами. Стрибки вернули з їжею до хати, де важко побили її. Другого дня чоловік відвіз її до лікаря і зробив зажалення до прокуратури. В прокуратурі висміяли його, говорячи: "Ти брешеш на стрибків. Твоя жінка сама себе нащипала".

16.9.47. в с. Висічка [Башк]іров і 3 большевики списали майно в 20-ох підозрілих родин. Пополудні від'їхали до с. Стрілківці.

18.9.47. в с. Шупарка вечером 9 большевиків зробили засідку коло школи. На них натрапила підпільниця Антонюк Василина, яка почала втікати. Большевики почали за нею стріляти і освічувати ракетами. Відтак зайшли на толоку (де обирали кукурудзу) та розігнали її за те, що молодь, яка була присутня, співала українські революційні пісні, при тому називала присутніх бандитами.

19.9.47. в с. Глубічок Куропятніков з большевиками знищив жорна в Синожук Дмитра і перевів ревізії на вул. Станки. Відтак арештували Федишин Вероніку, Федишин Ольгу і голову сільради Томковида.

Ранком Куропятніков знищив хрест коло сільради, а відтак наказав Синожук Дмитрові, Тарнавському Володимирові і Чоловській Ользі вичистити криницю коло школи, з якої вони витягнули 3-ох трупів.

23.9.47. в с. Худіївці капітан мгб Кулішов закликав до себе бувших стрибків і під загрозою розстрілу приказав їм бути дальше стрибками. Від цього дня створив станицю стрибків в числі 12 чоловік.

26.8.47. в с. Шупарка стрибки під час збирання контингенту знайшли в Докійчук Гафії збіжжя, яке хотіли забрати. Вона відібрала від них збіжжя та вигнала кочергою геть з подвір'я. Селянин Негрей Григорій в обороні свого хліба розбив голову стрибкові, який намагався пограбувати його. За те Золотько з Термосом та Савчуком сказали стрибкам цілковито ограбити цих селян.

3.9.47. в с. Бабинці під час збирання контингенту кілька стрибків зайшло до Гуски Петра на обід. Коли він дав їсти бараболі, вони не схотіли їсти і почали шукати за іншими харчами. Тоді господар взяв колика і прогнав їх з подвір'я, погрожуючи та називаючи їх розбишацькою голотою і собаками.

4.8.47. в м. Борщів прийнято в члени вкп(б) кандидатів: Масик Петра з с. Більче-Золоте, Матіївчука з с. Мушкарів і Малафієву з с. Олексинці, яка втекла з большевиками в 1941 р. та була в ЧА. Зараз працює зав. дітсадка.

21.9.47. в с. Худіївці большевики стрінулись з повстанцями. Внаслідок перестрілки вбито 2-ох большевиків та одного ранено. Зі сторони повстанців втрат не було. Ранком другого дня прийшло з села 30 большевиків і арештували Прокіпчук Василя і Заяць Федора. На ліс б. сс. Бабинці – Худіївці, Шупарка 250 большевиків (спецвідділ з обл.) перевели облаву. З собою мали одне панцирне авто. В с. Бабинці арештували Гуску Марію і Чубей Анастазію та провірivши стінки, поля і береги Нічлави відійшли з арештованими до райцентру.

14.9.47. в с. Пищатинці Коваленко переводив мітінг в справі засн[у]вання колгоспу в селі. Люди одностайно відповіли, що не вступлять до колгоспу, а Кадюк Дмитро сказав: "Я запишуся до колгоспу, але ви мені заплатіть бодай так, як за Польщі платили в фільварку. Ви з колгоспу скорше оплачуєте МТС, держпоставки, засіваєте, а останки даєте колгоспникам, а як нічого не лишиться, то мусить кожний з голоду здихати. Я бачу, що ви заплатили Марущакови. Він ціле літо працював на Висічці в колгоспі, як був би не мав свого, то був би вліті здох з голоду в колгоспі". Коваленко, не відповіши нічого, закінчив мітінг та від'їхав до с. Стрілківці.

25.9.47. на полі б. с. Шершенівці невідомі люди вбили Срібного Гаврила, що вертав з Товстого до Олексинець. Вечером вбили його жінку та спалили господарство.

24.9.47. на ліс Діброва б.[іля] с. Юр'ямпіль 8 большевиків і 12 стрибків робили облаву. До них долучили 40 большевиків з Більче-Золотого і разом провіряли гущавину.

Район Товсте:

21.6.47. в с. Садки в 4-ій год. приїхав уповноважений по здачі контингенту Романенко з 26-ма большевиками і кількома стрибками. Вони обложили село на вихідних дорогах та задержували людей, що гнали худобу в поле. Відтак перевірили молочність худоби та поставку молока. За невиконання

зобов'язань поставок сконфіскували худобу в селян: Ягнич Степана, Ягнич Степана Ів., Лесів Костя, Кіянчук Івана і Паньків Теодозія, Ягнич Троф[им]а сильно побили за те, що не хотів сам знищити жорна. Вечером большевики поїхали до райцентру, а стрибки погнали худобу.

23.6.47. в с. Цапівці 7 большевиків забрали за нездачу молока корови в: Смереки Анни та Харук Василя. По одержанні хабарів (горілка, масло, яйця) вернули селянам худобу.

24.6.47. в с. Слобідка 12 большевиків з Толкачовим, Криворучкою та Маціборковим пограбували в селян 6 фір дров для школи, а відтак ще 7 фір для себе.

25.6.47. в с. Устечко 9 большевиків пограбували Триш Марію. В неї забрали: стіл, лаву, три крісла і дошки. Награбоване майно відвезли в райцентр.

30.6.47. в с. Хмелева досвіта около 30 большевиків з Паланцем задержували худобу, яку люди гонили на пасовисько. Відтак перевірили молочність худоби і забрали в селян 18 коров. Сконфісковані корови забрали до райцентру.

30.6.47. в с. Дорогичівка 20 большевиків з районовою адміністрацією зробили перевірку молочності і здачі поставки молока. Відтак забрали 13 овець і 17 коров, які відогнали до райцентру.

1.7.47. в с. Шипівці 6 большевиків робили ревізії, під час яких вкрали: 1 годинник, запальничку, 2 хустки і 4 м полотна.

19.6.47. в с. Садки 22 большевики з Камінським і провокаторами Кіндратом і Зимою обскочили господарство Ягнич Івана, де перевели сильний трус і знайшли дві криївки, викопані ще за німецької окупації. Жінку Ягнич Катерину побили так сильно, що вона лежала тиждень в шпиталі.

20.6.47. в с. Цапівці на 2-ох автомашинах приїхало 45 большевиків з начальником ОББ і упов. мгб кап. Шалігіном і опер. лейтен. Камінським. Озброєні в 4 кулемети, 12 АВТ, решта в автомати і кріси. Шалигін з 26-ма большевиками відійшов в напрямі с. Садки, а решта большевиків переводили по господарствах ревізії. Під час ревізій перекопували долівки, розвалювали печі, розшивали стріхи, а навіть нищили кухонну посуду. Вечером робили засідки.

22.6.47. в с. Летяче [Литячі] 13 большевиків з Паланцем арештували: Трембяк Михайла, Данелейка Михайла і Ціжик Миколу. Останнього сильно побили, копаючи ногами так, що він кілька годин лежав непритомний. В Рудька Михайла забрали 2 цит.

ячменю, а його жінці казали варити вечерю. В Маціборки Параски вимагали меду, коли вона їм не дала, розбили два пні пасіки, а рямки поломили. В хаті зробили ревізію і знайшли 2 кг масла, приготованого на контингент і 2 буханці хліба та це все забрали. Відтак пішли на хутір Відинці де перевели ревізії та сильно побили мешканців хутора.

26.6.47. до с. Цапівці приїхали автомашиною 7 стрибків, між якими були Винниченко з Ниркова і Макогін з Товстого. Вони ходили по селі та просили в селян харчів. За те, що не хотіли їм дати їсти тяжко побили Мельник Миколу і Романович Осипа. В інших селян пограбували 13 шт яєць, 3 сирові шкіри та вкрали одну запальничку.

Ніччю 15 большевиків зробили засідку на подвір'ю Бронецького М. Відтак арештували Луця В. і Кузь Івана та відійшли до райцентру.

28.6.47. в с. Нагіряни 9 большевиків з Нікаціним перевели ревізію в Капчик Анни. Її сильно побили за те, що не хотіла признатися про зв'язок з "бандьорами". Під час ревізії вкрали 2 л горілки, 1 кг масла, 1 хустку і 37 крб.

29.6.47. в с. Бураківка 22 большевики з Камінським і нач. мгб Новаторським зробили перевірку одного відтинку села. Відтак начальник мгб Новаторський скликав до сільради всіх скорше арештованих і звільнених селян. Під час перевірки їх знасилували 2 дівчині.

29.6.47. в с. Лисівці 12 большевиків перевели ревізію в Золотої Маланки. Під час ревізії перекопали долівку в хаті, тік в стодолі, порозшивали стріхи, повалили печі та повибивали всі вікна. Вкравши 2 кг масла, призначеного на контингент, відійшли в напрямі Шипівець.

1.7.47. в с. Свершківці опер. Паланець з большевиками перевів ревізії в: Головецького В., Гнатюк А., Ткачук Г., Павлюк Т., Дудки Т., Романюк І., Стасюк О., Стасюк І. і Оробчук Василя. Підчас ревізій большевики перекопували долівки в хатах, розшивали стріхи, розвалювали мури, рубали підлоги і валили печі. Сильно побили дівчину Гнатюк Марію д. Анни та арештували Стасюк Івана і Оробчук Василя, яких забрали в р-н.

2.7.47. в с. Кошилівці 15 большевиків з Камінським та Лещенком шукали по городах за криївками. Відтак гонили людей до колгоспу на роботу. На колгоспному лані Лещенко перевів мітінг.

7.7.47. в с. Кошилівці на Марчишин Якима напали якісь невідомі люди. Вони важко поранили його в голову і ногу.

Конаючий твердив, що бачив Федорків Бронека, що ходив ніччю по подвір'ю. Правдоподібно це діло большевиків.

13.7.47. в с. Шутроминці 7 большевиків з Романенком, Криворучкою, Толкачовим і Маціборком перевели мітінг, на якому говорили: "Контингент для держави мусить бути зданий в 100% до одного грама. Не слухайте бандитів і куркулів, бо ми їх всіх знищимо і вивеземо в Сибір". По мітінгу примушували голову сільради, щоб підписав заяву про вивіз куркулів на Сибір.

19.7.47. до с. Нирків приїхало автомашиною 15 большевиків, які хотіли арештувати Пшик Михайла за те, що цей, будучи арештованим, підписав заяву на донощицтво, а не давав ніяких матеріалів. Не заставши його дома, розлючені большевики знищили все, що було в хаті і на подвір'ю. По кількох годинах до них зголосився Пшик і його арештували. В селі забрали від людей 20 овець і разом з арештованим відїхали в р-н.

19.7.47. в с. Устечко 26 большевиків з Романенком і II-им секретаром РК КП(б)У Смєтаніном перевели перевірку молочності коров. За невиконання поставок сконфіскували в селян 5 корів і 20 овець. Передвечером забрали це все до р-ну.

23.6.47. в лісі "Скиток" і "Салова" б. с. Садки дві большевицькі оперативні групи під ком. Шалигіна і Паланця наскочили на українських повстанців, які там кватирували. У висліді були вбитими 3 повстанці і 2 сексоти. Тіла вбитих повстанців большевики забрали в р-н, а сексотів залишили в селі.

27.6.47. в лісі б. с. Хмелева 25 большевиків з Паланцем наскочили на українських повстанців. Внаслідок цього згинув повстанець Андрій, який покалічений большевицьким псом, дострілився сам.

29.6.47. в лісі б. с. Садки 20 большевиків з Шалигіним, Паланцем і Куліковим наскочили на кватируючих там повстанців, внаслідок чого впали 2 повстанці.Тіла їх забрали в р-н.

19.7.47. в лісі б. с. Цапівці 7 большевиків з Камінським робили кілька днів засідку. Відходячи, написали карточку такого змісту: "Слава войскам – чекістам! Смерть українсько-німецьким націоналістам! Смерть Івану! Смерть Гонті! Смерть Гонті і його бандитам!"

24.7.47. в с. Летяче ранком 10 большевиків сконфіскували за нездачу контингенту молока 5 коров. Забрану худобу доручили 3-ом місцевим селянам відігнати до р-ну. За селом селяни, в яких пограбовано худобу, відібрали її назад. В Коротій Романа і Швайчук Івана большевики знищили жорна. В Костик Василя, тому

що нікого не було дома, розбили двері, вдерлися до хати, перевели ревізію, підчас якої побили устаткування.

25.7.47. з райцентру до с. Нагіряни приїхало 25 большевиків, які закватирували в селянина Різника. Звідси кожного дня роз'їзджаються по селах: Нирків і Устечко, де збирають контингент.

25.7.47. в с. Летяче большевики, які кватирували вже тут попереднього дня, покликали до сільради селян: Рудько М., Трембюк Д., Коротій С., Гапин Ф., Іванську Ю., Тимцей В. і Рокіцького Д. До них говорив третій секретар райпарткому Слободянюк: "Ви куркулі, ви не хочете здавати контингенту, ми вас всіх заберемо на Сибір! Ви німецькі націоналісти, ви бандити, саботажники!" Людей цих арештували, залишаючи під вартою в сільраді, самі пішли по селі та розписували по стінах лозунги: "Хліб – державі!", "Смерть бандерівцям!" і інші. Шукали по господарствах за збіжжям, що знайшли – забирали. В кого не було молочене – заставляли молотити. Людей, що не вспіли звезти снопів з поля – побивали. Передвечером заарештували ще голову сільради і зі всіма арештованими від'їхали в райцентр.

5.8.47. в с. Устечко большевики з райцентру грабували збіжжя снопами. В Лугового Кирила забрали останнє збіжжя, яке він заробив для себе на прожиток.

5.8.47. в с. Летяче 12 большевиків з Криворучкою, Маціборком і представником з області побивали і душили за горло людей, які не змогли позвозити снопів з поля. В Данелейки Ксеньки, яка немає поля і не мала жодного зобов'язання на контингент, Криворучка перевів ревізію, забрав зі скрині всю одежу і заявив, що наколи дасть до завтра 100 кг збіжжя, то віддасть, а ні – то забере все. В шевця Кащак Петра, який також немає поля, Криворучка домагався контингенту і перевів ревізію за збіжжя[м]. Підчас ревізії знайшов шкіру, з якої казав зробити йому півчеревики за два дні. Побивши шевця, пішов до Данелейко Юстини і кричав, щоб вона везла контингент. В хату вбігла собака та почала гавкати на большевиків. Розлючений Криворучка вихопив пістоль і хотів застрілити пса. Коли господиня заступила пса собою, він кричав: "Я тебе застрілю разом з собакою, бо що думаєш, ти в мене вартіша за собаку. Ми маємо таке право, що схочемо – то з вами можемо робити. Ви всі куркулі, бандити, всі німецькі собаки! Давай меду!" Жінка відмовила, що немає. Тоді большевики почали шукати самі та знайшовши хліб, молоко, огірки, все це поїли і відійшли до Дорогичівки.

11.8.47. в с. Шипівці 7 большевиків ходили по селі з дротами і шукали за збіжжям. В Золотої Вікти знайшли закопане збіжжя, яке забрали. В Романюка забрали все збіжжя снопами.

14.8.47. в с. Нагіряни большевики пограбували в бідних селян 30 фір збіжжя снопами.

19.7.47. в с. Летяче вечером з лісу прийшло 19 большевиків і поробили засідки. Ранком арештували Александер Степана і Рудька Марію.

25.7.47. в с. Шипівці уповноважений по здачі контингенту Єржечок разом зі стрибками гонили людей на колгоспну роботу. Золоту Магдалину сильно побили за те, що вона не хотіла йти на роботу.

27.7.47. в с. Кошилівці ніччю до млина прийшло 9 большевиків з лтн. Камінським. Вони обскочили хату зав. млина Кирилюк Д. і, вдаючи українських повстанців, питали чи вже готова мука, яку казав йому Гонта змолоти. Кирилюк відповів, що нікого не знає і нікому не молов. Тоді большевики перевели в млині сильну ревізію і, нічого не знайшовши, відійшли.

31.7.47. в с. Нагіряни 9 большевиків робили ніччю засідку. Ранком другого дня арештували дві дівчині: Мфоринчук Параску і Грицюк Анну.

1.8.47. в с. Летяче 10 большевиків з Криворучкою збирали контингент. Криворучка запитував селян чи вже здали в 100%. Коли довідувався, що ні, ловив за горло і душив та бив палицею. Найважче побили за нездачу контингенту: Швачук Р. і його дочку, Пінькас Г., Швайчук О. і Аксенин Степана. Маціборко сказав, що в Аксенина є "бандерівське" збіжжя. Тоді большевики поїхали в поле, забрали всі снопи на фіри і відвезли до Дорогичівки, де була молотілка. Разом зі снопами забрали також арештованого господаря. Цього ж дня Маціборко з Криворучкою зловили в Швайчук Марії жінку підпільника Швайчук Анну. Зловлену відставлено в р-н.

5.8.47. в с. Садки 13 большевиків збирали по селі контингент. В кого була замкнена хата – розбивали двері. Селян Макару Василя і Макару Федора за це, що не було дома їхніх коней, запрягли до воза і примусили їх тягнути віз наладований збіжжям.

10.8.47. в с. Цапівці большевики, які попереднього дня тут закватирували, зганяли людей на похорон фінагента Лопушняк Юрка, бо селяни не хотіли самі йти. Зігнавши людей, післали озброєного бійця по священика до с. Попівці. Боєць, не давши священикові докінчити Богослуження, привів його на похорон.

На цвинтарі рай. пропагандист Зима говорив: “Українсько-німецькі націоналісти знищили нам найкращого чоловіка, але ми за нього пімстимось”. Вкінці сказав: “Прощай, Лопушняк, ми за тебе пімстимось в 200%, а родини цих бандитів, що наложили на тебе руку, вистріляємо всі”.

1.8.47. в с. Летяче большевики, між якими був опер. мгб Паланець в год. 6-ій арештували Вергун В., Рудьку М. Та Рудьку Ю. і Данилейко П. Другі большевики з уповноваженим по здачі контингенту Криворучкою збирали контингент. Швайчук Івана душили за горло та сильно побили за те, що не виконав зобов’язання. Відтак написали йому на плечах маззю від воза: “Куркуль – бандит, саботажник”. Привели до нього 6-ох селян та наказали молотити збіжжя. Намолотивши 200 кг збіжжя, списали майно та казали, що ще прийдуть молотити. Опісля ходили по селі та розписували лозунги такого змісту: “Віддамо хліб державі” і т. д. В багатіших господарів писали на стінах: “Куркуль – саботажник не хоче віддати хліба державі”. Селянку Репужинську Павлину сильно побили та написали на плечах маззю від воза: “Куркуль – саботажник”.

15.8.47. в с. Садки 15 большевиків з Паланцем перевели ревізію в директора школи Макари Захара, в якого знайшли радіоприймач і заборонені большевицькою цензурою книжки. Списавши майно, директора арештували, називаючи його “настоящим бандітом”.

16.8.47. в с. Нагіряни большевики арештували за нездачу контингенту Капчик Миколу і Капчик Івана, яких коло сільради прилюдно важко побили. Господареві Дрозд Іванові написали на брамі: “Саботажник!” Він, побачивши це, знищив напис. За те большевики його важко побили і, відходячи, залишили непомітно кілька набоїв. В короткому часі вернулися вдруге, перевели ревізію і на підставі знайдених набоїв, обвинувачуючи про зв’язок з повстанцями, арештували господаря і його дочку.

16.8.47. в с. Летяче 8 большевиків збирали по селі контингент. За нездачу побили сильно Швайчук Івана, якого вивели на город і хотіли розстріляти. Коли жінка і діти почали плакати, тоді [...]

16.8.47. в с. Головчинці прокурор з суддею, що приїхали з райцентру з большевиками, засудили Сеньків Якова на 10 літ тюрми за нездачу контингенту. Ніччю большевики арештували Антонів Марію і 10-літнього Опольного Любомира.

14.8.47. в с. Лисівці 9 большевиків зробили засідку, на яку попали українські повстанці. Большевики відкрили по них вогонь,

у висліді чого згинув один повстанець. Тіло вбитого большевики забрали в р-н.

19.8.47. в с. Устечко секретар партіїї Сметанін з 6-ма большевиками забирали в людей намолочене збіжжя. В Скалат Марії забрали 3 фірі снопів; в Жаб'юк С[е]мена викинули зі скрині одяг та виляли на нього воду, господяра побили за нездачу контингенту; в Лугового Василя, не зважаючи на те, що він виконав в 100% контингент, забрали 150 кг збіжжя і 2 виправлені шкіри.

22.8.47. в с. Летяче 25 большевиків зганяли людей молотити збіжжя коло сільради, де звозили пограбовані в селян снопи. Цього дня забрали в: Вітишин Василя одну фіру, Ціжик Михайла – 3 фіри, Трембюк Андрія – 2 фіри немолоченого збіжжя.

24.8.47. в с. Садки большевики збирали контингент. Селян: Сасанчин Степана і Юстину побили прикладами за те, що ті не хотіли молотити. Рудик Корнила, який здав в 100% контингенту побили та наказали дати йому ще додатково 200 кг збіжжя. Також побили Приймак Дарію та говорили їй: "Пожди, на второй год не будете збіжжя давати нам, только ми будем давати вам сколько буде завгодно".

25.8.47. в с. Цапівці уповноважений по здачі контингенту Романенко відбирав від селян збіжжя. В Приймак Ірини та Смерека Анни забрав по дві фіри снопів. Від Кузь Анни – 70 кг жита. За нездачу контингенту побив жінку Лопушняк Гриця.

28.8.47. в с. Слобідка Мітрофанов з большевиками арештував за нездачу контингенту: Сваричевського Андрія, Добровольську Анну, Березовську Антоніну, Могилюк Марію, Сваричевську Юстину та Ільницького Мирона. Вечером їх звільнили.

5.9.47. в с. Попівці большевики забрали в Ріжевського Івана і Сікори Катерини по два центнери ячменю, не зважаючи на те, що вони здали контингент в 100%.

5.9.47. в с. Шутроминці секретар партії Пасіченко з большевиками пограбували від селян 80 центнерів збіжжя, незважаючи на те, що село здало ввесь контингент понад 100%. Вечером з награбованим збіжжям від'їхали в р-н.

6.9.47. в с. Цапівці большевики, збираючи контингент, зайшли до 70-літньої Лопушняк Марії, яка не зобов'язана здавати контингент та перевели в неї ревізію. Під час ревізії знайшли 6 цнт. збіжжя, яке забрали.

12.9.47. в с. Летяче большевики забрали в Тремблюк Анни корову. Вищезгадана селянка сліпа, а чоловік її загинув на фронті в ЧА. Її братові сказали: "Ти бандіт, від тебе смердить бандітом".

18.9.47. в с. Садки 4 большевики збирали солому. В Ягнич Анни забрали ввесь ячмінь за те, що не застали її в хаті.

20.9.47. в с. Садки 10 большевиків пограбували за виконання поставки м'яса 300 овець.

19.8.47. в с. Слобідка большевики збирали контингент, зайшли до Стефанюк Анни, а, не заставши її дома, вдерлися самі в хату, побили кухонну посуду. Коли надійшла господиня, большевики побили її та арештували. Арештовану відставили в р-н.

20.8.47. в с. Нирків кватирує постійно гарнізон большевиків в числі 11 чол., які зараз з уповноваженим по здачі контингенту Гаврилюком ходять по хатах та забирають у селян хліб. До населення ставляться дуже ворожо. Нищать людям кухонну посуду, образи та горшки з молоком, до бочок з квашеною капустою та огірками наливають нафти, роздирають подушки, перини, а пір'я перемішують разом зі збіжжям, одежу викидають в болото. Кого з селян не застали дома, розбивали двері. За нездачу контингенту забирали худобу і віддавали аж тоді, коли селяни здавали 100% контингенту.

20.8.47. в с. Попівці кожного дня ходять по селі уповн. по здачі контингенту і уповн. від колгоспу Єржечок. Вони гонять людей на роботу до колгоспу або забирають коні возити снопи до колгоспу, де молотить молотілка. Бик Параску, Ямайло Каролину, Слободян Анну, Татарин Емілію та Іваськів Палагну арештували за те, що вони вкрали по 10 кг збіжжя при молоченні. Арештованих забрали до Кошиловець, звідки Бик Параску, Ямайло Каролину та Слободян Анну родини викупили за горілку, масло і яйця, а інших забрали большевики до Чорткова на суд.

21.8.47. в с. Нагіряни п'яні большевики збирали контингент. В Черешньовського Франка забрали 50 кг жита та уніформ його сина, який повернувся з армії.

22.8.47. в с. Нагіряни большевики забрали верети за нездачу контингенту в селян: Леншинського Антона, Львівського Данила та Дрозди Миколи. В останнього розбили жорна, а матір його большевик побив і кинув в неї коритом. В Фісачки Марії знищили кухонну посуду та перевернули бочку з огірками. Дученька С. побили ціпом за те, що не зібрав контингенту на свойому участку, відтак кинули його до ями.

22.8.47. в с. Слобідка 10 большевиків арештували: Данилюк Дмитра, Швець Гриця та Кавецьку Стефу. В Церковного побили важко його жінку, яку питали за побитими большевиками, яких вбили українські повстанці, кватируючи в неї. Передвечером большевики відійшли з арештованими до Кошиловець.

24.8.47. в с. Летяче 30 большевиків з Камінським покликали до сільради Смеречинського та арештували його. Відтак зробили на його подвір'ї ревізію, під час якої знайшли криївку, що була порожня. За це арештували жінку Смеречинського і невістку Гелєну та поргабували все майно. Цього ж дня арештували: Могилюк Василя, Торкот Федя, Церковного Михайла. Пограбували їхні господарства і від'їхали з арештованими в р-н.

25.8.47. в с. Нагіряни большевики відкопали в Бронецького 100 кг жита і забрали на контингент. Жінку господаря важко побили прикладами за те, що не хотіла дати їм збіжжя. В Костюк Петра відкопали 100 кг пшениці та забрали 9 шкірок з телят, заяців і кроликів.

25.8.47. в с. Слобідка опер. мгб Камінський з большевиками арештував Сваричевського Станислава і Могилюк Гриця. Другі большевики збирали збіжжя, підчас чого, не заставши нікого дома, розбили двері в Мельник Василя і Березовського Гната. В них побили кухонну посуду і забрали все молочене збіжжя.

26.8.47. в с. Летяче ранком 6 большевиків пішли в поле та арештували: Тарабавку Параску, Данилейка Дмитра, які сторожили кукурудзи від диків. Інших 6 большевиків арештували Ціжик Павлину. Пополудні арештували Данилейко Антона, Глова Анну, Сандак Степана і Ціжик М. Всіх арештованих замкнули до пивниці.

27.8.47. в с. Бураківка опер. мгб Камінський з бійцями перевів ревізію в Хоцінського Федя. В нього знайшли багато протибольшевицьких віршів, які він складав сам. Хоцінського за це арештували та під час протоколування тортурували. Арештований большевикам заявив: "Я все знаю, але вам не скажу!" По двох днях нелюдського тортурування, його пробили штиком, а відтак повісили. Між населенням говорили, що він повісився сам.

27.8.47. в с. Летяче ніччю опер. Полунець, який арештував скорше людей, покликав з пивниці до комори селянку Ціжик Павлину. Через цілий день на протоколі большевики в нелюдський спосіб її тортурували. Ніччю казали показати, де закопана її скриня з одягом. Вона погодилась на те. Ведучи арештовану селом, большевики почали нечайно стріляти і світити ракетами. Ранком люди знайшли Ціжик Павлину замордовану і прикидану гноєм. Большевики говорили, що вона втікала і її вбили. Одначе, сліду від пострілу не було. В замордованої було вибите око, поломані руки, вибиті зуби, а тіло покалічене штиками.

Пополудні Полунець арештував 18-літнього Стефанишин Василя. Його зв'язали, а коли він опирався і не хотів іти, тягнули

по болоті за ноги і вкинули до пивниці. Відтак арештували 16-літнього Аксен Івана та 14-літнього Степюк Дмитра.

28.8.47. до с. Слобідка перед вечером прибуло 10 большевиків, які хотіли зорганізувати станицю стрибків. Вони покликали: Шутурпу Петра, Березовського Павла, Скорик Михайла, Сваричевського Богдана та казали їм записатись в стрибки. Коли вони не погодилися, большевики скинули з них одежу та били через цілу ніч.

29.8.47. в с. Летяче опер. Полунець з большевиками привів до Глова Анни на шнурку арештованого Стефаниш[ин]ого Василя та прив'язав до воріт, а самі почали шукати за криївкою. Відтак привели ще арештованого Сандака Степана та казали арештованим відкопувати те, що закопали. Вони почали копати та добули домовину, в якій був похоронений український повстанець. Большевики виймили трупа та забрали до сільради, а в домовину поклали Стефанишин Василя та качали ним по дорозі. Опісля відчинили домовину та питали чи "бандьора" нічого не казав. Відтак казали йому встати з домовини, а на його місце поклали назад трупа вбитого повстанця та залишили відкриту перед сільрадою, що[б] люди дивилися проходячи коло сільради.

3.9.47. в с. Нагіряни большевики збирали контингент. В Дрозди Ореста розбили двері, висипали з бочки огірки та побили його жінку. Ніччю большевики арештували Гнатюк Палагну і Гнатюк Марію.

7.9.47. в с. Садки ранком большевики, збираючи контингент, побили Агнич Семена за те, що він не молотив, бо був хворий. В Стасюк Костя перевели ревізію, під час якої знайшли 200 кг збіжжя, яке забрали. При тому большевик вдарив 9-літнього сина Павла за те, що він плакав за збіжжям.

8.9.47. в с. Нагіряни большевики, що збирали контингент, зайшли до Козюк Федора, якого не застали дома. Розбивши двері, вдерлися до хати, знищили кухонну посуду, висипали з подушок пір'я, налили нафти до бочки з огірками, повикидали одежу на землю зі скрині та полляли водою і потолочили ногами. Цього ж дня розбили також двері у Винничук Анни, а в Собко Кароля забрали всю одежу, верети та сказали, що віддадуть тоді, коли здасть 100% контингенту.

10.9.47. в с. Уздечко стрибки, які збирали контингент, прилюдно скинули одежу з Коропецької Анни за те, що вона ніби то не хотіла здати контингенту. Треба зазначити, що ця жінка здала контингент в 100 %.

11.9.47. ранком до с. Нирків приїхало 6 автомашин і 2 панцирних авт з большевиками під ком. полковника. Вони перевели ряд стислих ревізій, шукаючи за вбитим попереднього дня большевиком. Під час ревізій, що тривала два дні, большевики розкидали стіжки та обороги, кидали солому зі стоділ, перекопували долівки в хатах, арештували та побивали людей, вкидали їх до пивниць та не дозволяли давати їм їсти. Важко побили: Малинич Ф., Кольбу Н., Малинич В., Кольбу П., Гнатишин Г.та Кочергу П. (інвалід з японського фронту). В Пензар Осипа знайшли мід та поналивали собі в фляжки, жінку його побили за те, що не хотіла дати меду. Важкопобитих арештованих звільнили, наказавши мовчати про побої, загрожуючи за те розстрілом.

19.9.47. в с. Садки 9 большевиків збирали контингент. В Приймак Андрія і Стасюк Степана повиливали брагу на долівку та скидали в неї верети. Цього ж дня арештували Павлюк Теодозія за нездачу контингенту.

20.8.47. в с. Летяче 8 большевиків, збираючи контингент, зайшли до Бесащук Василя (німий) та намагалися пограбували в нього одежу зі скрині. Господар вирвав від одного большевика кріса та вигнав його з хати, інші відібрали від селянина кріс і побили його до непритомності.

5.9.47. в с. Цапівці уповн. по здачі контингенту Романенко з большевиками побив Тихоліз Анну та Лопушняк Анну за те, що вони не здали контингенту. Відтак побили Приймак Анну та вкинули її в болото. Тоді вона набрала в руки болота та кинула Романенкові в очі. При тому кричала: “Рабівники, бандити, ви лише нас грабуєте”.

7.9.47. в с. Садки рано приїхало 8 большевиків з Маціборком, який зайшов до Свинарчин Дмитра та казав йому везти контингент до райцентру. Господар на це не погодився, за що Маціборко вдарив його. Тоді господар почав кричати та вдарив Маціборка.

Район Золотий Потік:

4.7.47. до с. Берем’ян прийшов участковий Вовк, щоб арештувати Семянкового Миколу за те, що він вкрав два коні. Участковий не застав його дома. Другого дня рано участковий казав кільком місцевим мужчинам, щоб вони його зловили або вбили Семянкового, а за це дістануть від держави нагороду.

4.7.47. до Золотого Потока привіз Колачов з кількома большевиками вбитого чоловіка. Вони казали, що це вбитий повстанець. Однак, пізніше виявилось, що це був злодій.

5.7.47. в с. Жнібороди большевики робили мітінг, на якому намагалися вписати людей до колгоспу. Коли ніхто з людей не хотів писатися, большевики грозили Сибіром, але й це не допомогло нічого і ніхто не записався.

6.7.47. до с. Новосілки приїхав голова району Чубей з кількома большевиками. Чубей разом з головою сільради робив списки заможних селян.

7.7.47. в с. Берем'яни ніччю 10 большевиків робило засідку. Вони зловили Чернишка Петра та посилали його в село на розвідку чи нема "бандьорів". Днем уповноважений Ковальський казав на мітінгу людям нести два рази денно молоко до молочарні.

8.7.47. до с. Соколів приїхало дві автомашині большевиків, які закватирували в двох господарів, що мешкають під лісом. Вони лишилися в селі на довший час. Днем рубали в лісі дрова, а ніччю робили засідки.

9.7.47. ніччю с. Заліщики обступило 20 большевиків та робили до ранку засідки. Досвітком всі пішли в ліс і робили облаву.

10.7.47. ці ж самі большевики обступили вечером с. Новосілка і чекали так до рана. Ранком робили сильні ревізії по господарствах. Перед вечером арештували: Українця Михайла, Самтринського Маріяна, Бугай Агафію, Слободян Петронелю і Гринюк Анну. Вечером від'їхали до райцентру.

13.7.47. зі с. Новосілка голова сільради з десятниками ходив до райцентру на нараду. На нараді говорив Чубей про жнива та про здачу хліба державі, також заявляв, що кожний десятник повинен і мусить вступити до колгоспу.

16.7.47. в с. Ліщанці Боренко з 4-ма стрибками хотів перевести збори. Коли з людей ніхто сам не прийшов, стрибки розійшлися по селі і зігнали людей. На зборах Борейко говорив про здачу молока і м'яса державі.

22.7.47. до с. Новосілка приїхала з району Богомольцева в справі колгоспу. Люди повтікали в поле. Тоді голова сільради зателефонував на участок, щоб стрибки прийшли помогти ловити людей на збори. Стрибки незабаром прийшли з большевиками та зловили кількох селян. Коли до сільради привели зловленого Бедрійчука Володимира, голова до нього сказав: "Ти агітуєш проти колгоспу. На тебе дивиться ціле село. Давай заяву". Той відповів, що заяви не дасть. Потім привели Дмитра Бедрійчука, якому голова також казав підписати заяву до колгоспу. Коли і цей відповів, голова почав кричати, називаючи їх "бандерівцями", що

“бунтують людей проти радянської влади”. Їх обох большевики арештували.

23.7.47. в с. Соколів голова району Чубей об’їзджав колгоспний лан, де працювали колгоспники і наймані робітники. Він сварився з робітниками, що залишають на полі багато колосків. На той час малий хлопчина надніс родичам воду. Чубей перебіг його і хотів забрати від нього воду, щоб напитися. Хлопець не дав, а поніс скорше мамі. Чубей розлютився і називав хлопця “бандерівським щеням”, і чим скорше відїхав в р-н.

23.7.47. б. с. Миколаївка 20 большевиків ходили днем по лісі. Між ними було двох в цивільному убранні, які час-до-часу виходили з лісу до цивільних людей та питали за повстанцями, з якими вони хочуть зв’язатися, бо попали на засідку і вони втекли, а командира їх зловили живого.

24.7.47. в с. Новосілка кількох большевиків ловили людей та примушували писатись до колгоспу. Коли хтось не хотів, його забирали до району і замикали в тюрму, де держали в голоді так довго, поки не підписав заяви. Там сиділо вже дуже багато людей з інших сіл р-ну, що також не хотіли писатися до колгоспу.

24.7.47. в с. Соколів Попов з кількома большевиками за нездачу молока на контингент забрав від селян 3 корови.

28.7.47. в с. Берем’яни вечером до Дудки Параски прийшло трьох большевиків, що вдавали повстанців. Вони забрали її в ліс немов сексоту і днем її протоколували. Дівчина повірила їм, що це повстанці і розказала все, що знала. Вони пустили її передвечером додому, а за кілька днів приїхали мгб-исти і забрали її прямо до Чорткова.

16.9.47. в с. Скоморохи большевики зловили дві дівчині, що скривалися: Цьомик Михайлину і Денис Анну. Арештованих забрали в р-н.

17.9.47. в с. Космирин провокаційний відділ, який прийшов з-за Дністра зробив збори. На зборах говорили, щоб люди не давали большевикам контингенту, лише їм. Населення зразу зорієнтувалось і нічого не говорило. При тому большевики, що були в селі, переводили арештування та насилували дівчат.

19.9.47. цей самий провокаційний відділ робив облаву на ліс б. с. Стінка. вони ходили по лісі та вдавали перед людьми повстанців. Їх було около 60 чол., вбрані в большевицькі уніформи і мазепинки.

24.9.47. до с. Соколів з області прибуло дві дівчині на розвідку. Вони прийшли розвідати чи нема повстанців в селах:

Соколів, Стінка, Космирин і Сновидів. Ці розвідниці вбрані по-жіночому, а під жіночим одягом – енкаведівський уніформ. Одна з них має три медалі, ходить по селі простоволоса з течкою в руках, років 20, друга трохи старша. Правдоподібно, що можуть мати пістолі.

28.9.47. мгб припоручило всім участковим санітаркам давати затроєні медикаменти повстанцям, коли ті будуть звертатися до них по ліки. Ці затроєні ліки дістала кожна участкова санітарка з мгб. На зборах участкових санітарок Микітченко заявив, що наколи б котра із участкових санітарок зрадила цю таємницю – дістане за це 20 років тюрми.

Район Монастириська:

27.6.47. до райцентру на мвд привезли з Дрищева двох повстанців: одного вбитого, другого тяжко раненого "Орла".

29.6.47. б. с. Слобідка-Горішня 20 большевиків робили облаву на ліс. Вони провіряли корчі через цілий день, а вечером зробили засідку.

11.7.47. в Монастириськах на мгб помер повстанець "Орел". Большевики старалися його лікувати, одначе, він сам спричинив собі смерть в цей спосіб, що роздрапував нігтями рани і дістав зараження крові. За цілий час допитів нічого не всипав і держався по-геройськи.

12.7.47. в с. Слобідка-Горішня в клубі редактор райгазети "Ленінський Промінь" Гермідер зробив мітінг по таких точках:

а) збирання врожаю і дострокова здача хліба державі;
б) охорона збіжжя від вогню і крадіжей;
в) розподіл контингенту збіжжя;
г) знищення куркулів.

Роз'яснюючи точку б), він підкреслив, як радянські органи безпеки стоять на сторожі прав поодиноких громадян і борються зі злодійством. Він сказав, що мвд виловило в р-ні свіжу злодійську зграю, а саме: II-го секретаря РК КП(б)У Загорулька, члена партії Білякова і директора мтс Кочергіна. Вони крали по селах свині, кури, мід і т. п. Тепер вони будуть суджені партійними органами. (Розуміється, що їх перенесено в інші райони). На зборах було присутніх 30 чоловік.

1.7.47. в с. Олеша Біляков з кількома большевиками ходили по селі і виганяли селян з фірами возити кубометри.

9.7.47. в с. Олеша Кирилов перевів мітінг з переселенцями з заходу в справі колгоспу. На мітінгу захвалював, які то користі і

блага має селянин з колгоспу і як колективізація причинилася до розвитку радянського господарства. Однак, до колгоспу ніхто не записався.

7.7.47. б. с. Савалуски около 20 большевиків робили перевірку лісу. Вони ходили цілий день по лісі, одначе, нічого не знайшовши, відійшли в р-н.

11.7.47. б. с. Маркова понад 100 большевиків робили облаву на марківський ліс. По перевірці лісу, частина їх около 30 чоловік відійшли до с. Заставці, а інші провіряли поля від сторони Монастириськ.

12.7.47. 22 большеики з Монастирецького р-ну робили ніччю по полях між сс.: Голгочі – Заставці – Швейків облаву. Ходили по збіжжях світили лампками і кричали. Днем знову перевіряли ліс, а ніччю між селами Швейків – Заставці робили засідки і палили вогні.

8.7.47. в с. Заставці капітан мгб Зоря списав на вивіз 6 родин. Щоночі в цьому селі большевики роблять засідки в кукурудзах, на городах, в полі, по ровах, на краю вулиць. Ходять босі на пальцях і що кілька кроків наслухують.

9.7.47. б. с. Коржова Паршаков з 10-ма большевиками провірювали корчі. Перед вечером відійшли до Коржови.

17.7.47. через с. Коржова перейшло 15 большевиків з Паршаковим. Вони пішли в сторону Яргорова, де були до вечора. Вечером з причини провокації зробили засідку, на яку найшло 3-ох повстанців. Повстанці відкрили перші по большевиках вогонь, коли большевики ще не розложилися і вбили 3-ох большевиків, а самі вийшли ціло. Большевики відкрили сильну стрілянину і освічували ракетами, одначе, повстанцям нічого не зробили. Паршаков зараз по стрілянині прибіг до сільради в Коржові і телефонував до р-ну по поміч, а також телефонував до Товстобаб по стрибків, щоб також ішли на поміч.

18.7.47. ніччю до с. Коржови прийшло около 200 большевиків, які мали зі собою собаку. Вони до дня обложили довкола село і перехідні місця через ріку. Ранком вони почали шукати між сс.: Коржова – Товстобаби по кукурудзах і лісі.

25.7.47. в с. Коржова Паршаков арештував Цибульського Осипа, який, правдоподібно, спровокував повстанців на невдалу для большевиків засідку. Арештованого забрали до Чорткова.

1.7.47. в с. Вичілки [Вичулки] гарнізон, що стояв зимою під час виборів в селі, арештував Жилаву Марію. Цього самого дня Криворучка арештував двох хлопців, які вкрали з пасовиська козу.

5.7.47. в с. Вичілки участковий стрибків Кривошийка арештував Папроцького Василя за те, що закрав з мтс-у дерево та дошки і повозив до себе на будову стайні.

27.7.47. б. м. Монастириська ранком в каменоломах від с. Чехів з причини провокації большевики окружли 4-ох повстанців. По короткому бою впав від большевицьких куль повстанець "Грім", а відтак, вистрілявши всі набої, розірвався гранатою повстанець Тарас і Уляна, яка перед смертю сказала до большевиків коротку промову і з окликом "Слава Україні!", розірвалась гранатою. З большевицької сторони впало 2-ох вбитими і 2-ох пораненими, між ними заступник начальника мгб ст. лнт. Казанський. Четвертий повстанець вийшов цілий. Тіла побитих повстанців забрали на подвір'я мвд і кинули на жир собакам.

Цього ж дня в Монастириськах большевики арештували: Татарин Розалію, Синишин Михайла, Синишин Розалію, Синишин Петра і Кулик В. Всіх арештованих, по протоколі в Монастириськах, забрали до Львова.

23.7.47. в с. Ковалівка секретар партії Антонов і уполномочений Бобри[н] збирали по селі контингент. В Буковського Івана сконфіскували все збіжжя за те, що не здав в 100% контингент.

20.8.47. в с. Завадівка большевики засудили Гладкого Степана на 2 роки тюрми за те, що на його жорнах молов сусід збіжжя.

21.8.47. в райцентрі Монастириська арештовано бувшого начальника мгб Галіченка, на якого Загорулько і Біляков зложили акт, що він посилав їх на села красти свині і інше.

29.8.47. в м. Монастириська лейт. мгб Лобов повернув з відпустки і застрілив свою жінку, яка не хотіла з ним жити. Большевики за це нібито арештували Лобова, але зараз таки другого дня він вже був на похороні своєї жінки.

29.8.47. в с. Заставцях на Лопак Миколу большевики наложили 20 цнт. контингенту. Коли він цей контингент здав, наложили йому ще 20 цнт., а коли і це він здав в 100% – наложили на нього заплатити грішми 5,000 крб. податку.

Район Бережани:

30.6.47. в с. Пліхів большевики на засідці вбили одного підпільника.

27.6.47. в с. Баранівка невідомі люди повісили голову сільради. Другого дня большевики зробили облаву, а нічого не знайшовши, арештували в селі 18 осіб. По тижневі всіх звільнили.

9.7.47. б. с. Поручин на ліси большевики робили облаву. В облаві помагав їм гарнізон з Поморянського р-ну. Під час зустрічі з поморянським гарнізоном виникло непорозуміння і перестрілка, підчас якої було кілька поранених большевиків і вбитими: один лейтенант і один сержант з Поморянського р-ну.

3.7.47. на ліс б. с. Комарівка большевики робили облаву, під час якої знайшли три порожні криївки.

4.7.47. в с. Лапшин около 50 большевиків робили стислі ревізії по господарствах. Наніч залишилися в селі і робили засідки. Ранком ці большевики окружили трощу на ставі, в якій були повстанці. Повстанці пробували вийти з окруження та большевики відкрили сильний вогонь, який примусив повстанців завернути. Один повстанець впав ранений і бачучи свою безвихідність, а також, щоб не бути завадою друзям, сам дострілився. Большевики покликали на допомогу ще один гарнізон з Бережан і гарнізон з Козівського р-ну. Вони окружили трощу довжиною 5 км, шириною 2 км і тримали облогу через два дні. Протягом цього часу безперервно обстрілювали трощу з кулеметів, а ніччю освічували ракетами.

6.7.47. большевики почали перешукувати трощу і натрапили на повстанців. В короткому бою впало двох большевиків вбитими і 12 пораненими. Зі сторони повстанців впало 3-ох, а 2-ох большевики зловили живими.

9.7.47. в с. Саранчуки большевики зорганізували станицю стрибків в числі 11 чол., які мають пильнувати збіжевого магазину. Всі стрибки мають уніформи і автоматичну зброю. Складаються переважно зі зголошених з повиною і переселенців з заходу. З народом обходяться дуже погано. Харчуються в селі по черзі.

26.7.47. в с. Саранчуки місцеві стрибки забрали огорожу з дроту в Тужа Івана та обгородили собі станицю.

12.7.47. в с. Мечищів на присілку Кути хтось повісив інженерку, яка вертала вечером від праці на газопроводі Дашава – Київ. Все убрання та інші речі пограбував. Це зробили якісь бандити, яких зараз тут не бракує, або й самі большевики, щоб опідлити наш рух перед східняками-українцями. В селі большевики заложили станицю стрибків.

17.7.47. в с. Дрищів вечером між повстанцями а большевиками була стрілянина. Ранком большевики арештували Гарац Катерину і її брата.

24.7.47. в с. Дрищів вечером на подвір'ї одного господаря знову була перестрілка між повстанцями і большевиками, під час

якої згинув один большевик. Ранком большевики цего господаря арештували з цілою родиною і робили стислу ревізію в цілому селі.

25.7.47. в с. Нараїв-Місто уповноважений Семенов забрав зо млина для себе 14 цнт. збіжжя, яке було власністю селян, що привезли до млина змолоти.

25.7.47. в с. Стриганці заступник зав. райфінвідділу Мендів з 2-ма большевиками робили в столярів і ковалів ревізії. В Кафер Івана, Пришляк Леся і Сороки забрали все столярське і ковальське знаряддя.

14.8.47. в с. Стриганці уповноважений Котов хотів зорганізувати "червону валку" зо збіжжям, яке везли на заготзерно. Населення, довідавшись про це, повтікало з кіньми до ліса і рано не було кому їхати. Прапор, який спеціально привіз уповноважений для "червоної валки", відвіз назад до р-ну.

29.7.47. с. Біще ранком окружили 150 большевиків, які зробили облаву. Не знайшовши нічого, відїхали в р-н.

9.8.47. в с. Біще повстанці поранили оргінструктора РК КП(б)У Федоренка, який збирав по селі хлібопоставки і грабив людей.

Другого дня большевики зробили стислі ревізії в цілому селі, найбільше шукали в тому місці, де поранено Федоренка. Стислі ревізії большевики проводили протягом 4-ох днів. Під час цього побили сильно переселенця Дарагана, замінили голову сільради і арештували Масного Миколу і його дочку.

29.8.47. в с. Тростянець большевики арештували фель[д-ш]ерку (східнячку), закидаючи їй, що вона лікує "бандьорів". Вона відповіла: "Я лічу всіх, хто до мене приходить, а котрі бандьори, я не знаю". За два дні її звільнили.

1.8.47. в с. Саранчуки райпрокурор Васільєв набив по обличчю голову сільради і його заступника.

15.8.47. в с. Саранчуки райпрокурор хотів зорганізувати "червону валку", але йому не вдалось і він відїхав в р-н без нічого.

20.8.47. в с. Саранчуки уповноважений підполковник Строй, Гусєв і більше большевиків забрали снопи в Фенцер Олени, якої син служить в ЧА, а вона не здала в 100% контингенту. Коли большевики пограбували снопи, жінка бігла за фірою і кричала, що її грабують большевицькі бандити. Большевики били її прикладами і стріляли вгору на страх. Жінка дальше кричала: "Застрільте мене, бо я і так буду мусіти вмерти з голоду". Також забрали цього дня снопи в Гавдиди Параскевії.

2.8.47. в с. Літятин райпрокурор бив прилюдно голову сільради.

6.8.47. в с. Шибалин вечером около 50 большевиків стрілися з 3-ма повстанцями. У висліді перестрілки вбито одного большевика. Зі сторони повстанців впало двох вбитими. Після цього большевики поргабували в Ухман Петра перину, дві подушки і убрання. Говорили, що це для раненого бійця, який вже був вбитий.

16.8.47. в с. Павлів большевики засудили одну жінку на 7 років тюрми за крадіж снопів з Курянського колгоспу.

7.8.47. в с. Рибники закватирувало 18 большевиків, які мають стерегти газопроводу Дашава – Київ.

9.8.47. в с. Рибники уповноважений Долгоруков арештував десятників і відвіз їх до с. Саранчуки до прокурора. А що прокурора не було, він зголосив їх голові сільради такими словами: "Товариш прокурор, я арештував всіх десятників, за невиконання державних заряджень". Голова сільради засудив їм дати літру самогону і йти дальше збирати контингент.

9.8.47. в с. Вербів большевики зрізали хрест на могилі Героїв і відвезли автом до Бережан. Вечером ходили по хатах і били та виганяли людей здавати контингент.

11.8.47. в с. Поручин на присілку Залуже під час ревізії большевики знайшли криївку, в якій пострілялися два ранені повстанці. На заклик большевиків, щоби здалися, повстанець Тріска відповів: "Ні, проклята комуно, ті, що боряться за самостійну Україну, не здаються!" В с. Поручин, де знайшли криївку, хоч би порожню, зараз мінами розвалювали всі будинки. Так вимінували будинки в: Ковби Параскевії, Болюх Ярослави, Беринди Михайла і Федчишин Михайла.

14.8.47. в с. Куряни большевики, які охороняють колгосп вечером ранили малого хлопця, який пильнував свою кукурудзу від диків.

19.8.47. в с. Стриганці райуповмінзаг Синиця забирав від селян рештки збіжжя з поля, яке вимолотив на молотарці і забрав до р-ну.

20.8.47. в с. Котів райпрокурор забирав від селян снопи і молотив на молотілці, а також забирав муку.

21.8.47. в Базниківськім лісі большевики під час облави знайшли криївку з книжками. Зараз приїхало з Бережан дві автомашині з большевиками, які забрали всі книжки.

1.8.47. в с. Потутори під час ревізії большевики знайшли криївку, в якій застрілився один повстанець.

29.8.47. в с. Лісниках вбито бувшого повітового господарчого – Польового, який в 1945 р. злегалізувався, відтак большевики його арештували і він багатьох всипав.

Район Козова:

21.6.47. в с. Бишки кількох большевиків з капітаном мгб Спінком виганяли людей до ліса по "норму" (везти дерево на будову телефонічної лінії). В Олес[ь]ків Івана забрали все дерево, яке він купив на будову хати.

15.7.47. в с. Бишки 6 большевиків переходили через дежавну сіножать під селом, на якій паслися 5 гусей і 2 вівці. Большевики це все половили і забрали в р-н.

2.7.47. до с. Будилів приїхало 12 большевиків з ст. лейт. Теляковим. Вони закватирували в селі, а ранком другого дня приїхало на 4-ох автомашинах ще 120 большевиків і разом робили облаву на став на р. Стрипа. Під час облави нічого не знайшли.

7.7.47. в с. Будилів 15 большевиків шукали по селі і городах за пропавшим лейтенантом Сухоносом. Одначе, лейтенанта не знайшли тільки його коня, який пасся на полях.

18.7.47. в с. Будилів уповноважений Жилін і Павленко писали по стінах лозунги такого змісту: "Товариші, селяни! Пильно стежіть за вистиганням хлібів! Не гаючись, включайтесь в збирання врожаю і хлібоздачі!" і т. п.

4.7.47. в с. Вимислівка 8 большевиків вимінували хату Чеплинської Фільки за це, що в неї знайшли порожню криївку.

7.7.47. до с. Вимислівка приїхав майор мгб Ігнатченко і 5 большевиків в справі слідчого Сургутанова, який безпідставно побив Максимів Василя за те, що цей скритикував його в обласній газеті "Вільне життя" за нетактовну поведінку і передав справу до обласного суду. Ігнатченко просив господаря, щоб цей помирився з Сургутановим, але цей рішучо відмовився.

6.7.47. в с. Будилів большевики арештували голову сільради Медведя Теодора, голову кооперації Халупу Василя і крамаря Мельника Дмитра.

16.7.47. в с. Будилів 13 большевиків зловили і побили 16-літнього сина Пташник Гната. Його питали де скривається батько, а коли він не сказав – били і, замкнувши в коморі, відійшли до р-ну.

26.7.47. в с. Вівся до канцелярії сільради зайшло 3-ох повстанців, де застали голову сільради Марущак Оксану (східнячка, партійна) і заготовщика молока й м'яса (східняк, партійний). Обоїх вивели надвір і за недобру поведінку з людьми та вислужництво перед большевиками розстріляли. Вечером прийшли большевики і доранку перебули коло постріляних.

Рано казали зробити домовини і похоронити на цвинтарі. Від'їзджаючи до р-ну, арештували Бабіч Михайла і забрали з собою.

20.7.47. в с. Гелєнків [Геленки] 200 большевиків робили облаву. Під час облави переводили стислі ревізії по господарствах. Людям говорили, що шукають за районовим проводо[м] ОУН.

30.7.47. в с. Заберізки ніччю злодії обікрали Сапкового Теодора. Забрали муку, збіжжя і убрання. Відходячи кілька разів вистрілили з крісів.

25.7.47. в с. Золото-Свобода [Золота Слобода] повстанці розстріляли голову сільради Конопелька (східняк, партійний) за недобру поведінку з населенням і донощицтво перед большевиками.

30.7.47. через с. Золота-Свобода [Золота Слобода] переїзджало 6 тягарових автомашин з большевиками. На одному авті везли 5 вбитих повстанців і одну арештовану дівчину. На хвилину задержались в селі і жалілись людям, що "бандьори" вбили їм підполковника. Також казали, що такого щастя, яке їм трапилося над Стрипою, вони скоро не знайдуть.

28.6.47. в с. Козівка ніччю 12 большевиків з кап. Спінком силою вдерлись до хати Стець Миколи, якого арештували і попровадили під хату секретаря сільради Кобла Петра. Тут почали гримати, щоб він відчинив. Коли він відмовлявся, большевики вибили вікно і влізли до хати. Господар продер стріху і втік. Втікаючи кричав, що большевики його грабують. Хтось почав дзвонити на алярм, на що прибігло багато людей і счинили сильний крик. Большевики, почувши це, вистрілили кілька разів з кріса і ракет та повтікали.

17.7.47. в с. Козівка 5 большевиків зайшли до Волощука Михайла, якого питали за сином, який є в Німеччині. Вони казали, що він скривається і так міцно побили господаря прикладами, що він другого дня помер на атак серця.

16.7.47. в с. Килинці[212] ніччю на Куфлик Анну напало 5 большевиків, які вдавали повстанців. Вони пограбували: 2 простирадла, черевики, кожух і 25 кг меду. Господиня просила, щоб її хоч мід оставили. На це один з них відповів: "Що, я буду під дубом лежати голодний? А ти дома будеш поїдати мід".

4.7.47. в с. Плотича їздив на коні лейтенант мгб Сухонос, який був сильно п'яний і бив в нічому невинних людей. Він зайшов до

[212] Очевидно, йдеться за хутір Кіловиця Ценівської с/ради Козівського р-ну або с. Купчинці цього ж району.

хати, в якій був один мужчина і 18-літня дівчина (обоє зі СУЗ, прийшли за хлібом). Побачивши грубу поведінку большевика, кинулися на нього, приголомшили, а відтак сокирою відрубали голову і вкинули до ставу. Від вбитого забрали: автомат ППШ, пістоль Токарева і документи. Це все доручили повстанцям.

6.7.47. в с. Плотича 20 большевиків ходили по селі і городах та розпитували селян чи не бачили лейтенанта, який був в їх селі і не вернув до р-ну. Люди відповіли, що бачили, як п'яний ходив по селі, а надвечір від'їхав з села. Большевики арештували 10 осіб і по переслуханні всіх звільнили.

27.7.47. до с. Бишки прийшло 150 большевиків і приїхала автомашина з кап. Спінком і 25-ма большевиками. Вони ходили по садах і городах та зривали яблука і огірки. Вечером прийшло ще більше большевиків і, переночувавши, ранком всі зробили перевірку країв лісу. Під час перевірки підкопували майже всі корчі і корчували пні, одначе нічого не знайшли.

29.7.47. в с. Бишки уповноважені по селі зайшли до Левицького Івана, в якого не було нікого дома. Вони розбили двері і забрали 100 кг збіжжя. Везучи це збіжжя, зустріли на дорозі Мельник Анну і Борецьку, яких добре вибили за те, що ходять по дорозі, а не молотять.

30.7.47. в с. Бишки після Богослуження священик Тимчишин Ярослав (переселенець) закликав людей, щоби здавали державі поставки хліба , молока і м'яса, бо держава є сильна і може сама собі забрати.

3.8.47. в с. Бишки уповноважені зорганізували 10 фір та заїхали до Андрусівського Франка (переселенець) і Їхань Михайла, від яких забрали 5 кіп збіжжя. Десятникам сказали це збіжжя обмолотити і зерно відвезти за заготзерно. Того ж дня в Порога Теодора забрали 2 корови і одну безрогу.

27.7.47. в с. Вимислівка уповноважений по селі лейт. Вифлянцов підганяв людей з контингентом. Надвечір зайшов до хати, де були повстанці, які його зловили. Вищезгаданий лейтенант був льотчиком, брав участь в боях під Сталінградом, Берліном, Букарештом і Будапештом. За відвагу нагороджений 5-ти медалями і золотою зіркою.

3.8.47. до с. Вимислівка приїхало 20 большевиків з нач. мвд Ковальовим, Сургутановим і Тєляковим. Вони перевели розшуки за пропавшим лейт. Вифлянцовим. По розшуках арештували 10 осіб, яких обвинувачували у вбивстві Вифлянцова. По двох днях 6-ть осіб звільнили, а 4 тримають дальше.

4.8.47. до с. Вимислівка приїхало 15 большевиків з жінкою Вифлянцова. З нею ходили по селі, а вона при зустрічі з селянами називала їх бандитами, що вбили її чоловіка. Большевики арештували голову сільради Стефанишин Панька, Пришляк Івана і Гиру Магдалену, яка їм зараз з рук втікла. Другого дня приїхали знову большевики, обступили хату Гири Магдалени, вдерлись через вікна до хати і побили всі меблі і посуду в хаті.

23.8.47. в с. Вибудів 20 большевиків робили сильні ревізії по господарях. Нічого не знайшовши, [від'їхали до р-ну.]

25.8.47. в с. Вибудів большевики арештували Цоцик Анастазію за те, що вона не здала в 100% контингенту. Арештована заявила в р-ні, що більше не дасть, бо немає збіжжя. За це засудили на 3 роки примусової праці в поправочному таборі.

27.8.47. в с. Вибудів начальник мвд Ковальов забрав з млина 15 цнт. селянського збіжжя.

11.8.47. в с. Вибудів на зборах бувший II секретар партіїї говорив: "США і Англія нехай ідуть ще вчитися політики до Сталіна, а не воювати проти СССР". Також закликав селян, щоби якнайскорше і якнайбільше здати державі хліба, а також, щоб люди переказали "бандьорам" хай ідуть голоситися, а не "з [з]аржавленими гвинтівками чекати на Америку. Ми їх не боїмося!"

20.8.47. в с. Вівся уповноважений адвокат Кочосов (єврей) забирав силою все збіжжя в Барика Андрія (демобілізований з ЧА). Господар видер йому з рук і заніс до комори. Розлючений Кочосов при помочі двох міліціонерів побив господареві голову і викрутив руку.

26.7.47. в с. Дібще большевики арештували: Кадубного Василя, Кадубного Михайла, Хмель Миколу і Смачила Івана, які скорше зголосилися до радянської влади з "повиною".

28.8.47. цих арештованих під конвоєм відвезли до потягу. Один з них Кадубний Василь почав тікати і в бігу большевики застрелили його.

7.8.47. в с. Дібще большевики половили всіх цих людей зі СУЗ, що працювали по господарях. Господарів покарали штрафом по 100 крб., а східняків позабирали.

2.8.47. на хутір с. Заберізки прийшло 12 озброєних людей, які представилися, що вони повстанці і хочуть стрінутися з місцевими підпільниками. Люди відповіли, що ніяких підпільників не знають. Серед ночі ці люди пограбували в Глух Олени ручну машину до шиття, 2 пари чол. убрання і все діточе убрання, та відійшли з пограбованим в напрямі Августівки.

6.7.47. в с. Золочівка большевики забрали 5 кіп зіжжя в Дунаєвської Анастазії.

4.8.48. до с. Козівка приїхали машиною: голова рвк Крогевич, райпрокурор Марущак і суддя Ретинський. Вони зорганізували фіри, забрали все немолочене збіжжя від: Михайчик В., Яцишин О., Марків І. і Марків Миколи, не зважаючи на те, що вищезгадані контингент вже здали. На запит одного господаря, чому вони забирають все збіжжя, прокурор відповів: "В том наше дєло. Ми іще тебе заберем!"

2.8.47. в с. Криве уповн. кап. воєнкомату Дроздов вислав в неділю десятника з наказом священикові, щоб він не важився правити в церкві Богослуження, бо люди будуть молотити збіжжя. Священик наказ виконав.

12.7.47. в м. Козова ніччю хтось обікрав церкву. З церкви закрали: золоту чашу, фелони, дивани і вишивані ру[ш]ники. По кількох днях в Тернополі арештовано осібника, який продавав чашу. Як виявилося, приарештований – це Плечистий, працівник при РК КП(б)У (рідний брат секретаря РК КП(б)У Плечистого) і їх рідна сестра та міліціонер Олійник обікрали церкву.

16.8.47. в с. Олесин повстанці покарали карою смерті через розстріл двох братів: Барилку Семена [Омеляна] і Михайла, які крали коні, корови і інше. Згадані злодії мали зв'язки зі злодіями Теребовельського, Скалатського і Жовківського[213] р-нів.

Другого дня до села приїхав начальник ро мвд Ковальов і уповн. Добровольський. Вони списали в цій справі протокол. Під час їхнього похорону Добровольський виголосив промову, в якій, між іншим, сказав: "Ці, постріляні бандьорами були чесними і добрими громадянами Радянського Союзу – це сталінські герої, яких прийме наша земля".

13.8.47. в с. Плотича 1-ий секретар РК КП(б)У Вакуненко, уповн. Грамяк і один представник з області забрали в Трача Теодора млинок, що молов муку, і 3 копі пшениці.

16.8.47. в с. Плотича 10 большевиків з кап. Спінком стрінулись з повстанцями. Большевики кричали до повстанців, щоб ті кидали зброю. Повстанці відповіли вогнем і відступили.

15.8.47. в с. Теофілька [Теофіпілька] нач. мвд Ковальов арештував колгоспницю Поповську Параню за те, що вона вкрала з колгоспного магазину кілька кг збіжжя. Нарсуд в р-ні засудив її на 6 років тюрми.

---

[213] Очевидно, в документі одрук і йдеться не за Жовківський р-н Львівської обл., а за район довкола м. Хоростків Гусятинського р-ну.

22.8.47. в райцентрі нарсуд засудив Шеляків Марію і Нагайло Параню по 6 років тюрми за те, що вони вкрали з колгоспного поля по 20 снопів збіжжя.

16.8.47. в с. Ценів большевики обступли хату Лопатки Ілька та арештували його сина Івана, якого застали при писанню листівок "Батьки і матері!"

30.7.47. в с. Щепанів повстанці зловили бувшого голову сільради, а зараз працівника райвиконкому і кандидата в члени КП(б)У, який був прикріплений до села, як уповноважений і явно співпрацював з мгб.

5.8.47. ранком с. [Щ]епанів обступило 200 большевиків, які робили стислі ревізії по селі. При ревізіях валили печі, копали долівки і подвір'я, викидали снопи зі стрихів і стоділ. Під час ревізій нічого не знайшли.

Район Золотники:

27.6.47. б. с. Росоховатець большевики в числі 700 чоловік обступили став на р. Стрипа з обох сторін від Іщкова і від Богатковець. Ранком другого дня частина війська на човнах переїхала в долину рікою від Купчинець до Іщкова та коло хутора Дворищі стрінулись з повстанцями, які кватирували в трощі. По довгій перестрілці впав вбитий один повстанець. З большевицької сторони були втрати, але кількість невідома. Після перестрілки большевики, які були на березі перейшли густою розстрільною всю трощу не поминаючи найгустіших корчів і найглибшого болота, але не стрінули вже нікого. Трощу большевики тримали обложену аж до 30.8.47. через цілий час перешукували трощу, а ніччю освічували ракетами. Ранком 30.6.47. до капітана, що був на хуторі Дворищі, прибіг боєць і зголосив, що здався один "бандьора" зі зброєю. Над рікою був побільшений рух, але зловленого ніхто не бачив. Зі ставу витягли 3 трупи, які обмили та робили з них знимки. Хто це був невідомо.

Цього ж дня на хуторі Драгоманівка большевики знайшли дві криївки. В одній було 5 мужчин і одна жінка, машинка до писання і різні папери. Заскочені в криївці постріляшися. В другій криївці було тільки дві шинелі. Побитих витягли з криївки і тіла їх відвезли на хутір Дворищі.

Ця операція на трощу і на хуторі тривала до 1.7.47. Говорять, що у ній брав участь хтось з "Министерства Безопасности СССР".

Большевиків впало 15 чоловік. Тіла повстанців большевики забрали на авта і від'їхали до Тернополя.

11.7.47. б. с. Раковець большевики робили облаву на трощі. Трощу сильно обстріляли кулеметним вогнем, а відтак пішли шукати.

12.7.47. в с. Іщкові 12 большевиків з Сергеєвим і Ореховим скинули хрест з могили Героїв, висипаної в 1947р.

13.7.47. в с. Хатки[214] до Люлька Магдалини зайшло двох повстанців. Їх зауважив агент, який ходив за прошеним хлібом і зголосив на мвд. Зараз прийшло 12 большевиків, які перешукали сусідні хати, а відтак обступили господарство Люльки і почали робити ревізію. Коли большевики почали лізти на стрих, де були повстанці, повстанці почали стріляти і вбили одного большевика, другі большевики відкрили вогонь з кулеметів і автоматів по стриху і запалили хату. Повстанці вискочили з горіючої хати і, відстрілюючись, почали втікати. Тяжко ранені оба, вистрілявши всі набої, останніми набоями постріллялися самі.Тіла побитих большевики забрали в р-н.

1.7.47. в с. Золотники ніччю около 200 большевиків обступили село, а ранком робили ревізії в селі і розстрільною ходили по полях. Арештували в селі 8 осіб, яких по кількох днях звільнили.

4.7.47. до с. Бурканів приїхало автомашинами 50 большевиків, а піхотою прийшло 120 большевиків, які обступили село і ліс. Ті, що приїхали автомашинами, почали робити стислі ревізії в селі та арештували людей: Коростіль Антона арештували за те, що дзвонив і ніби давав тим знати "бандьорам". В лісі большевики розкопали стару криївку, в якій не було нічого.

10.7.47. в с. Михайлівка ніччю большевики робили засідки, а днем ревізії, під час яких в Демчука знайшли ППШ, а в крамаря кооперативи Сумека старий обріз і кілька набоїв. Обох большевики арештували.

8.8.47. в с. Семиківці уповн. Локійчук покликав Олійник Данька і казав йому записатися до комсомолу. Коли цей відмовився, Локійчук сильно його побив та відпустив додому.

22.8.47. в с. Бенева большевики сконфіскували майно Курочки Івана, а його арештували і забрали в р-н. Того самого дня зайшли до Фаріона Семка, в якого під час ревізії знайшли збіжжя.

1.8.47. в с. Богатківці [Багатківці] на хутір Подорощина пішли Яровий, Діліпаско [Дерипаско] і Орехов, які гримали і сварили на людей, щоб здавали контингент, бо хто відмовиться, того держава буде судити. Вечером відїхали до р-ну.

---

[214] Тепер с. Надрічне Теребовлянського р-ну.

21.8.47. в с. Богатківці большевики сконфіскували майно: Федика Богдана і Пасічного. Господарів арештували і забрали до тюрми в р-н.

24.8.47. в с. Раковець большевики сконфіскували все майно Фінки Луки за те, що не здав в 100% контингенту.

17.8.47. на хуторі Швайцарія[215] 15 большевиків ніччю робили засідку. Ранком перевели стислі ревізії по господарствах. В цей час надлетіло кілька літаків, від яких большевики почали ховатись попід дерева. Населенню большевики говорили, що це ворожі літаки. (Це, певно, був їх трік, щоб довідатись як це поділає на населення).

8.8.47. в с. Соснів уповн. Смірнов і Лукіяшко збирали по селі контингент. Вони зайшли по контингент до Стельмаха Петра, якого жінка казала, що не дасть контингенту, бо сама немає що їсти. Тоді большевики зробили ревізію і знайшли 200 кг захованого збіжжя, яке забрали.

10.8.47. в с. Соснів уповноважені збирали контингент. В Турової Домка забрали останнє збіжжя, яке було на посів. Коли господиня почала просити, щоб її залишили це збіжжя і виривати його з рук большевиків, Лукіяшко за це сильно побив її.

16.8.47. в с. Соснів ці самі уповноважені прийшли до Палки Анни за контингентом. Жінка віддмовилась. Тоді блъшевики пригнали фіру і забрали все збіжжя снопами, яке вимолотили на молотілці і забрали в р-н, а жінці на контингент не записали.

21.8.47. в с. Соснів Лукіяшко забрав в Чорній Анни 2 копі збіжжя за те, що жінка не додала до контингенту 4 кг зерна. Збіжжя вимолотили на молотілці і відвезли в р-н, не даючи жінці на нього квитка.

25.8.47. в с. Соснів Лукіяшко і Смірнов зайшли на обід до заступника голови сільради. Тут почали розмову про контингент і Лукіяшко сказав: “Радянській державі потрібно дати все, що чоловік має, а навіть останні штани, а самому лишитися без них”.

26.7.47. в с. Хатки 12 большевиків з Ореховим арештували Стецик Гелену і Люльку Дмитра, в якого попереднього місяця впало двох повстанців. На слідстві питали, що це за “бандьори” були в него.

25.7.47. в с. Соколів закватирувало до 28.7.47. 12 большевиків. Днями вони робили ревізії по господарствах, ярах і кукурудзах, а ніччю робили засідки. 28.7.47. приїхало ще 18 боль-

[215] Хутір Швейцарія (Швайцарія) був перейменований на хутір Привільний. Тепер в складі с. Підруда Теребовлянського р-ну.

шевиків з Діріпаском і всі разом перевели стислі ревізії в північній частині села.

7.8.47. до с. Соколів приїхав бувший нач. стрибків Жу[р]авець виганяти фіри до колгоспу возити снопи. Коли прийшов до переселенця Бродзи і цей відмовився їхати, Журавець почав бити господаря крісом під груди. Господар відібрав від Журавця кріса і почали оба боротись, в той час прискочив другий большевик, який відібрав від господаря кріс і в двійку з Журавцем сильно господаря побили. Відтак його арештували і відставили на ро мвд.

5.8.47. б. с. Золотники на полі большевики розкопали криївку, в якій нікого не було. Вертаючи з поля, арештували 4 особи, яких забрали в р-н.

15.8.47. в с. Золотники ніччю большевики зробили засідку. Воробйов з мгб переходив дорогою і стрінув господаря. Він сховав ППШ за спину і, вдаючи повстанця, затримав господаря. Під час розмови Воробйов поправляв ППШ, який нечайно вистрілив і зранив Воробйова в ногу. Господар втік, а решта большевиків прибігли і питали, хто вистрілив. Воробйов відповів, що переходило 5-ох "бандьорів" і його ранили.

19.8.47. в с. Бурканів 18 большевиків обскочили хату Шутяка і зробили стислу ревізію, під час якої знайшли порожню криївку. Господиня втікла, а господаря большевики арештували. Ведучи через ліс скованого господаря, він використав терен, звалив на землю двох большевиків і сам втік. Большевики за ним почали стріляти. Але не пошкодили нічого.

17.8.47. в с. Михайлівка під час Богослуження прийшли до церкви большевики і повиганяли людей, щоб люди готували контингент. Вони заборонили відправляти доти, доки не буде зданий в 100% контингент.

21.8.47. в с. Бронгалівка ніччю большевики робили засідку. Ранком вони написали на стіні хати: "Смерть бандьорам! Смерть бандерівським собакам! Собакам – собача смерть! Здамо в 100% контингент – допоможемо Червоній Армії!"

2.8.47. в с. Котузів за селом большевики зробили засідку і зловили двох молодих хлопців, що ніччю пасли коні. Хлопців забрали в р-н і на другий день звільнили.

8.8.47. уповноважений по селі Чепеленко зайшов на квартиру до учительки-східнячки з Харківської обл., Вовчанського р-ну – Савоненко Марусі. В кімнаті застав її саму, замкнув кімнату на ключ і хотів її знасилувати. Учителька боронилася, кричала, просила помочі в господині, але нічого не помогло. Відтак учителька

написала Чепеленкові листа, в якім писала, щоб мав сумління і честь, в нього ж є жінка, щоб він не накидався на неї, як звір, і т. п. Лист цей передала Чепеленкові своєю сестрою Лідою, яка прийшла під час голоду і тепер перебуває в неї. Учителька втекла з дому, а господиню наказала, щоб як прийде Чепеленко, не сказала йому куди вона пішла. Коли Чепеленко одержав листа, зараз прибіг до учительки, але її не застав дома. Він почав кричати: "К...а її мать! Шляк би її трафив!" – "бандітка" [...] [вигнав] господиню з хати, а хату замкнув на ключ і чекав поки прийде учителька. Не дочекавшись її до вечора, від'їхав до р-ну. Коли люди радили учительці передати цю справу райпрокуратурі, вона відповіла: "Що вони мені там поможуть, а як я його подам, то він мені встократ відплатиться, бо має право. От, партійні гади, що хочуть, те роблять з людьми". Цей Чепеленко має жінку, діти і сам венерично хворий.

23.8.47. в с. Котузів цей Чепеленко намагався знасилувати сестру вчительки – Ліду, але вона від нього втекла і про все розповіла товаришці. Того ж дня Ліда звернулась до Чепеленка чистою українською мовою, за що він спитав її, чому вона говорить хохлацькою мовою, а не "вищою, російською". Дівчина відповіла: "Я говорю такою мовою, як говорить народ, а інакше не буду говорити, бо люди будуть з мене сміятися".

12.8.47. в с. Котузів упов. Чепеленко за невиконання 100% контингенту в Дідуник Дарії забрав все збіжжя і муку та при тому побив сильно десятника Каменюк Пилипа.

Другого дня Чепеленко зробив збори, на яких вмовляв людей, щоб писалися до колгоспу. Між іншим, сказав: "Чого боїтеся? Бандьорів вже нема, а якщо є, то вони за колгосп не стріляють людей, бо їх програма в земельному питанні збігається з нашою".

10.8.47. до с. Гниловоди ранком прийшло около 600 большевиків, які зробили облаву на поля і перевели ревізії в селі і хуторах. Вечером відійшли всі до с. Кійданів, Бучацького р-ну, де квартирували протягом 3-ох днів. Під час квартирування переводили сильні труси по господарствах і знайшли кілька порожніх криївок.

10.8.47. до с. Гниловоди на большевицьку заставу найшло двох повстанців. При перестрілці вбили одного большевика і самі відступили.

Район Підгайці:

13.7.47. в с. Новосілка на хуторі Поплави внаслідок провокації 12 большевиків обскочили в хаті 3-ох повстанців. Повстанці

відкрили по большевиках вогонь, вбили одного ст. лейтенанта і одного большевика ранили, а самі, відстрілюючись, почали відступати. Під час відступу впав від большевицьких куль один повстанець.

28.7.47. в с. Лиса на хуторі Кримки ніччю прийшли большевики до Калана Василя і збудили його через вікно. Коли господар підійшов до вікна, большевики його застрілили, а самі відійшли. Ранком, коли родина вбитого приготувалася до похорону, приїхали большевики, забрали вбитого на віз і відвезли до р-ну. Коло трупа поклали старого кріса і говорили людям, що застрілили його через те, що він стріляв до них через вікно.

15.7.47. в с. Голгочі в лісі большевики робили засідки. Днем до села прийшло 3 большевиків, які питали за Морозом Василем. Хтось сказав, що він пішов в поле. Большевики пішли за ним, а коли хлопець, побачивши большевиків, почав втікати, большевики його застрілили. Тіло вбитого забрали в р-н.

1.7.47. в с. Волиця большевики шукали за родинами підпільників. Зловили Ребіцьку Анну і забрали її до р-ну.

25.7.47. в с. Волиця 10 большевиків переводили ревізію і арештували 18-літнього хлопця, на якого хтось доніс, що він 1945 р. хотів вступити до повстанчого відділу.

13.7.47. в с. Новосілка до радгоспу прийшло 80 большевиків "робочого баталіону". Днем роблять на радгоспному лані, вечером ходять по хатах за харчами.

17.8.47. в с. Новосілка большевики арештували Огоновського Василя за те, що вкрав з поля снопи. Його засудили на 6 років тюрми.

5.8.47. в с. Мужилів большевики арештували 3-и дівчині. Дві легальних, а одну підпільницю – Лущак Марусю. Арештованих забрали до р-ну.

3.8.47. в с. Теляче 600 большевиків обступили село і перевели стислі ревізії. Під час ревізії знайшли дві криївки. В одній було 4-ох повстанців*, в другій тільки один. Заскочені довший час відстрілювались, а відтак понищили все убрання, порізали чоботи і інші речі та пострілялися. Всі ці большевики кватирували в селі протягом 3-ох днів. Після цього переводили стислі ревізії: валили печі, стіни, відколупували фундаменти, валили пивниці і викидали копиці зі стоділ і стрихів. По 3-ох днях всі большевики, забравши тіла побитих повстанців, від'їхали до Тернополя.

28.8.47. до с. Божиків приїхало около 200 большевиків і закватирували. Ранком другого дня робили стислі ревізії по

* Детальнішу інформацію *див*. на стор. 678.

цілому селі. Нічого не знайшовши, відїхали вечером до с. Сільце-Божиківське.

30.8.47. до с. Сільце-Божиківське приїхало около 200 большевиків. Вони перевели сильні ревізії, під час яких знайшли одну порожню криївку.

24.8.47. в с. Мозолівка около 30 большевиків арештували цілу родину Цяпи, в якого зловили дівчину-підпільницю. Того ж дня арештували одного чоловіка, який скривався на власну руку і мав підроблені документи. По кількох днях родину Цяпи звільнили, а дівчину-підпільницю забрали до Золотниківського р-ну.

4.8.47. в с. Носів уповноважений Іван побив сильно Чабаранок Пилипа за те, що цей не здав в 100% контингенту.

4.8.47. в с. Голгочі 50 большевиків з Підгаєцького і Монастирецького р-нів робили цілий день ревізії по селі. Відтак арештували 14 осіб і відїхали.

23.8.47. до с. Волиця приїхало автомашинами около 100 большевиків. Вони перевели сильні ревізії, під час яких валили печі, стіни, розшивали стріхи, копали долівки. Вечером відійшли в ліс і через три дні робили перевірку ліса в напрямі Кобилі-Кути.

22.8.47. в с. Гнильче оперуполномочений ро мгб Місяцев приказав голові сільради, щоб люди робили по селі варту та пильно слідкували за всіма рухами ніччю.

22.8.47. в с. Носів большевики переводили ревізії. Під час ревізії вкрали з одної хати кілька літрів меду і 300 крб. Коли господиня зголосила про це начальникові, цей вилаяв господиню за це, що вона ображує радянських людей.

25.8.47. в с. Яблунівка 3-ох хлопців повезли на заготзерно контингент збіжжя. При здачі збіжжя залишили в мішках по 1 кг збіжжя. Це зауважив один большевик, який зараз цих хлопців арештував. По кількох днях нарсуд засудив їм по 6 років тюрми.

27.8.47. зі с. Юстинівка большевики вивезли на Сибір одну родину.

26.8.47. до с. Новосілка повернув з відпустки зо СУЗ боєць з "робочого баталіону". Він почав розповідати своїм товаришам, як тяжко бідує та голодує на Сході його жінка та діти і як тяжко йому тут жити. При тому він так розжалівся, що витягнув бритву і зарізався.

С л а в а У к р а ї н і ! Б/25

* * *

Тернопільщина

Серпень 1947 р.

ВІСТІ З ТЕРЕНУ

РОСІЙСЬКИЙ ШОВІНІЗМ І НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ

Р-н: Нове Село

Дня, 14.8.1947 р. до с. Шилів приїхав з р-ну голова райвиконкому Слободян, нач. РО МВД Іонов і якиїсь представник з області (прізвище не відоме). Вони зайшли до Народного Дому і, розглядаючи приміщення, завважили на стіні напівзатертий портрет гетьмана Мазепи, що колись був намальований на стіні. Назвавши Мазепу "бандитом", хотіли стругати стіну. Тут до справи вмішався голова с/ради Ющук і запевнив їх, що він постарається це затерти. На цьому оглядини закінчились і згадані "гості" від'їхали до р-ну.

Дня, 19.8.1947 р. до с. Лисичинець приїхав нач. РО МВД Іонов і покликав на протокол Олійник Анізу, бувшу провідницю діточого садка. На протоколі запитував її хто позволив вчити дітей "бандитських" пісень, як пр., "На могилі хрест чорніє", або вірші Шевченка про те, як дитина, плачучи, дожидає батька з московської неволі. Протоколована оправдувалася, що вона не знала, котрі пісні і вірші дозволені, а котрі заборонені і ніхто про це її перед виступом не говорив. Після цього Олійник Анізу Іонов відпустив додому, а за програму діточого виступу притягнено до відповідальності директора Лисичинецької НСШ Гунту. Він оправдувався тим, що не мав часу переглянути програми перед виступом. По-друге не міг передбачити, таких помилок, знаючи, що вірші були вибрані з "Кобзарця" Шевченка, який на його думку є дозволеною літературою. Опісля ця справа була піднесена на вчительській нараді, де Гунту знову обвинувачували і заставляли каятися. Мабудь з цієї причини його усунено з директора.

В КРАЇНІ СОЦІАЛІЗМУ

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 9.8.1947 р. в с. Козівці агент уповмінзагу Гавриленко сконфіскував збіжжя за нездачу контингенту в Мудрої Михайлини, муж якої згинув на фронті.

Дня, 18.8.1947 р. в с. Козівці цей сам агент уповмінзагу сконфіскував все збіжжя в таких господарів: Вальзона Володимира, Бунт Марії, Кохана Осипа, Задорожного Михайла та Юзви Івана.

Дня, 12.8.1947 р. в цьому ж селі цей самий агент уповмінзагу сконфіскував все збіжжя в Горішної Степанії і Задорожної Магдалини. А Балняк Теодор, Сенчук Теодор і Гах Микола, за це, що до 10.8.1947 р. не здали 100% контингенту, збіжжя, дістали по три центнери додаткового контингенту.

До 17.8.1947 р. сс.: Дичків, Лозова, Курники, Застав'я, Смолянка, Товстолуг і Чернилів Руський здали контингент збіжжя в 100%. Зараз в тих селах начислюють додатковий контингент: хто здав, місто пшениці і жита яре збіжжя, тому підвищують контингент на 30%.

Дня, 21.8.1947 р. в с. Скоморохах група В[В] МВД та упо[вно]важнений з рай. адміністрації забирали в селян майже останнє збіжжя. Хто не мав збіжжя, то забирали коні, корови, і т. п. При цьому також декого арештували.

Дня, 22.8.1947 р. в с. Смолянці група В[В] МВД з упов. райкомпартії забирали в селян майже останнє збіжжя. Хто не мав збіжжя, то брали коні, корови та свині.

Р-н: Козлів

Дня, 2.8.1947 р. до с. Городище приїхали Свигруненко і Воробйов в справі контингенту. В господарів Тарарина Петра, Небельської Катерини і Кривокульської Ольги за нездачу контингенту забрали снопами збіжжя.

Дня, 2.8.1947 р. до с. Купчинець приїхав II-ий секр. райкомпартії Слатін, суддя Карпов і Пилипенко. Заїхали до с/ради, а звідси з головою Волохатим Стахієм поїхали за контингентом на хутори Лози. На хуторах в гром. Качуня Миколи, за те, що не вписав 2,6 га землі, зліквідували 4 підводи збіжжя. Після цього за нездачу хлібопоставки арештували Чайку Онуфрія, помимо того, що він, як старий, був від контингенту звільнений.

Дня, 2.8.1947 р. до с. Слобідки приїхав упов. по контингенті Пепезенко та ходив по господарях за контингентом. Як добре зголоднів, пішов на пасовисько, зловив коня господаря Бойка Андрія, завів його до власника (Бойка) та сказав, щоб цей за викуп коня дав 200 крб., або зварив курку. З'ївши курку, вийшов на подвір'я та почав з господаря сміятися.

Дня, 3.8.1947 р. голова с/ради В.[еликого] Ходачкова Конолець Марко був у райцентрі і говорив до Кучеренка (що є упов. по контингенті на с. В. Ходачків), щоб на село призначити додатковий контингент, а він постарається його здати. Село В. Ходачків повинно здати 1260 ц збіжжя, а може здати багато більше.

Дня, 3.8.1947 р. до с. Кутковець приїхав лейт. з істребком. Вони ходили по селі та забирали від господарів вимолочене збіжжя.

Дня, 4.8.1947 р. до с. Денисова з р-ну приїхали: 1-ий секр. райкомпартії Волков, II-ий секр. Слатін, капітан з області (прізвище невідоме), нач. міліції Ромічов, працівник райуповмінзагу Солодкий і трьох працівників з маслозаводу. Всі вони, враз з сільським активом, в селі і на хуторах переводили ревізії. При ревізії забирали все молочене збіжжя в таких господарів: Варениці Миколи, Дусановського Іллі, Миколишина Стефана і Бойка Івана. Така грабіж продовжувалась через кілька днів.

Дня, 7.8.1947 р. до с. Денисова до с/ради приїхав капітан з області і Волков та перевели збори сільського активу. На зборах Волков говорив, щоб забирати від людей все збіжжя, а багатих селян лишити тільки в одній сорочці. Хто не схоче підпорядковуватись наказам рад. влади, того побити і арештувати.

Дня, 9.8.1947 р. до с. Денисова приїхали: Слатін, Ромічов, Поляков, лейт. РО МГБ Комарчук, Прусиліс, Чічков і 8 бійців з гарнізону. Вони переводили по господарях ревізії за збіжжям. При цьому стріляли курей, які забирали зі собою, або примушували господинь їх варити.

Дня, 10.8.1947 р. до с. В.[еликого] Ходачкова приїхав Солодкий, Шевченко, Шумський і Яцків. Вони задержались біля церкви і заждали до скінчення Богослуження. Після цього людей задержали під церквою і перевели мітинг. Говорили, що переселенці також мусять здати, наложений на них, контингент. Хто не хоче здавати, то мож[е] їхати звідкіля приїхав. Після мітингу зайшли до переселенця Дудри Михайла, який сіє 2 га поля і призначили йому 17 ц контингенту. Як господар на це не погодився, [в]они ограбили в нього все збіжжя. Від Дудри зайшли до переселенця Типляка і припоручили йому здавати збіжжя. Коли господар відпрошувався і говорив, що не може виконати цього зобов'язання. Шевченко побив йому наганом голову, а відтак всі зайшли до комори та забрали все збіжжя.

Дня, 13.8.1947 р. до с. Кутковець приїхав нач. міліції Ромічов та ще один емведист. Вони заборонили населенню виїздити в поле, а казали молотити на контингент збіжжя. Вечером Ромічов перевів з десятниками збори. На зборах припоручив десятникам вживати всіх форм застрашування і тим змусити селян як найактивніше здавати державі контингент збіжжя.

Дня, 15.8.1947 р. до с. Покропивної приїхали: упов. Парня, нач. штабу іст. бат. Пашинін і якийсь з області та скликали мітинг. На мітингу Парня говорив, що, як люди не схочуть здавати збіжжя, то до села прийде гарнізон В[В] МВД і буде забирати все, що попаде під руки.

Дня, 15.8.1947 р. до с. В. Ходачкова приїхав упов. по контингенті Шевченко і з головою с/ради Кон[о]вальцем зайшли до десятника Кирничного. Помимо цього, що Кирничний здав весь контингент, ограбили вповні його майно за те, що має пару коней і осталось йому ще багато збіжжя. Рівночасно сказали йому, що він погано виконує обов'язки десятника.

Дня, 16.8.1947 р. до с. В. Ходачкова приїхав Шевченко в справі контингенту. В нач. станиці істребків Демкового Леона напився горілки і оба разом зайшли до переселенки Баюз Анастазії за контингентом. За це, що не здала всього контингенту, Шевченко наганом побив цю 60-літню жінку так, що півтори години лежала непритомна.

Дня, 18.8.1947 р. до с. Денисова приїхав агент по заготівлі молока (прізвище невідоме), Поляков, Слатін, Ромічов, Чічков та ходили по господарях за контингентом збіжжя, молока і м'яса. Швирло Дмитро подав список господарів, які не виконали в 100% поставки молока і в цих господарів зліквідували корови.

Дня, 19.8.1947 р. упов. по контингенті Пепезенко в с. Слобідці за нездачу контингенту тяжко побив Ш[и]мків Анну. Того ж дня до села приїхав Волков і зайшов до Кукусія Олекси. По довгій розмові Волков і Кукусій відійшли в напрямі Козлова. Подорозі стрінули Кривка Миколу, і в його присутності сказав Кукусій до Волкова, що син Кривкова є також в повстанцях. Волков змісця наложив Кривкові 10 ц додаткового контингенту.

Дня, 23.8.1947 р. в с. Таурові упов. по заготівлі контингенту м'яса Русин Микола (місцевий), побив тяжко Козакевич Людмилу за те, що не здала м'ясопоставки.

Дня, 25.8.1947 р. в с. Городищі упов. по контингенті Свигруненко і Воробйов разом з сільським активом забрали в Табаки Володимира все збіжжя за це, що не здав контингенту.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 6.8.1947 р. в с. Дітківцях упов. по контингенті Гусак і Кузменков зайшли до господаря Іванчишиного Івана, там напились горілки, а відтак ходили по селі і стріляли. Громадянинові Павлюкові Василеві, за це, що не здав всього контингенту, стріляли попід ноги.

Дня, 10.8.1947 р. до с. Малашовець приїхав секр. райкомпартії Денисов і наказав голові, щоб село до 15.8. здало в 100% контингент збіжжя, а гром. Бригідирові Михайлові призначив ще додатковий контингент.

Дня, 12.8.1947 р. в с. Дітківцях упов. р-ну: Лещенко, Кузменков, Литвинов і Бабій та ще один незнаний в Бойци С. сконфіскували 4 ц пшениці і 2 ц іншого збіжжя за те, що до визначеного речинця не здав 100% контингенту збіжжя.

Дня, 14.8.1947 р. до с. Мшанця приїхали уповноважені р-ну: Желтніков і Пелешок та призначили Скибляк Томі, Коцюбинськ[й] Еві і Скочило Евфрозині здати до трьох днів по 7 ц збіжжя, 900 л молока, 55 кг м'яса, як додатковий контингент. Крім цього Желтніков сказав, що в с. Мшанці вони є найбільшими куркулями і їх треба розкуркулити.

Дня, 26.8.1947 р. в с. Плотичі упов. по контингенті С[е]котун та один з області ходили по селі та грабували в господарів збіжжя. Забирали все, що було обмолочено. Найбільше ограбили таких господарів: Кортас Катерину, Курика Михайла, Чемелюка Івана, Стрілку Івана, Внука Степана, Киндзьору Михайла, Клепка Василя, Ревзу Оксану, Шалунську Марію і Черпенко Олену (всі вони переселенці з-за лінії Керзона).

Дня, 27.8.1947 р. в цьому ж селі упов. Секотун забрав у Дверинської Катерини 3 ц ячменю.

Дня, 29.8.1947 р. в цьому ж селі упов. Секотун і голова с/ради Войцеховський забрали в Сендик Марії півтора центнера збіжжя.

Р-н: Зборів

Дня, 1.8.1947 р. в с. Храбузні упов. по контингенті Іноземцев, разом з сільським активом, добули на полях яму, де гром. Холява Степан закопав 3 ц збіжжя. Збіжжя забрали на заготзерно, а Холяву С. арештували. Другого дня запровадили до нього молотілку і вимолотили все збіжжя, яке сконфіскували. Жінка Холяви С., разом з дітьми, скривається.

Дня, 2.8.1947 р. 7 чол. з гарнізону В[В] МВД перевіряли поля біля с. Храбузної. Шукали чи ще хто з господарів не закопав збіжжя.

Дня, 7.8.1947 р. в цьому ж селі упов. по контингенті Іноземцев, голова с/ради і комсомольці з цього села, за недострокову здачу контингенту, в громадян – Терещука Антона, Николишина Теодора і Бекайло Меланії вимолотили все збіжжя та відставили на заготзерно, незалишаючи навіть на насіння.

Дня, 3.8.1947 р. райнар. суд засудив громадянина Сеньківського Івана з Тустоголов на 8 літ тюрми за те, що він вкрав з колгоспного поля 3 копи ячменю. Про це райгазета "Прапор Волі" № 58 (384) від 7.8.1947 р. писала так: "Дня, 3.8.1947 р. виїздна сесія нарсуду, Зборівського р-ну, засудила громадянина Сеньківського Івана Степановича з с. Тустоголов на 8 років тюрми і конфіскацію майна за те, що Сеньківський Іван вкрав з поля, яке належить до колгоспу "Паризька комуна", в с. Тустоголовах, три копи ячменю".

Фактично справа виглядала так: Сеньківський Іван мав кільканадцять ц поля, яке весною 1947 р. приділено до колгоспної площі. Про це Сеньківський не знав і на цьому полі засіяв ячмінь. Про це довідався голова колгоспу і, некажучи нічого господареві, списав на нього акт і подав до суду. Суд ждав до збору. Коли Сеньківський ячмінь забрав додому, суд повідомив РО МВД і його арештували, а відтак судили за крадіж.

Дня, 9.8.1947 р. райнарсуд засудив селянина Мехалюська Осипа з с. Красної на 6 років тюрми. Його судили за це, що на означений речинець не здав всього контингенту.

Дня, 13.8.1947 р. в с. Коршилові упов. по контингенті Білгород, за нездачу контингенту у визначений речинець, сконфіскував все збіжжя у господаря Чепіля Василя. Запровадив до нього молотілку та вимолотив все збіжжя, яке було на господарстві, не залишаючи навіть на насіння.

Дня, 14.8.1947 р. до с. Кудобинець приїхав заст. уповмінзагу по цьому ж р-ні Мельник і агент райуповмінзагу Чиж (з с. Жуковець). Вони ходили по селі та нагадували господарям здавати поставки збіжжя, м'яса і молока, бо в противному разі будуть їх судити. В гром. Дідика Григорія списали все майно і загрозили, що, як до 20.8.1947 р. не виконає всіх поставок – сконфіскують майно, а його засудять на 5 років тюрми.

Дня, 18.8.1947 р. в с. Озірянці [Озерянка] упов. по контингенті Пригода, двох емведистів і 6 істребків з с. Коршилова приїхали до

села за контингентом збіжжя. В господині Семенина Марії, за нездачу контингенту, казали обмолотити все збіжжя (до молочення зігнали людей зі села), яке відставили на заготзерно, незалишаючи навіть на насіння.

Дня, 20.8.1947 р. в с. Білківцях упов. Венгер разом з істребками зі с. Богданівки в гром. Др[а]бика Михайла розбив корма за це, що той не здав призначеного йому контингенту.

Р-н: Заложці

Дня, 1.8.1947 р. до с. Гарбузова прибуло 8 чоловік Заложцівського гарнізону В[В] МВД і заквартирували біля контори колгоспу. Вони повинні перебувати довший час. Кожного дня ходять по селі та по сусідніх селах і гонять людей молотити збіжжя та везти контингент. Ніччю сторожать колгоспного збіжжя. Між ними є два капітани і два лейтенанти з У МВД.

Дня, 3.8.1947 р. до цього ж села приїхав нач. У МВД, депутат Верховної Ради УССР ген. майор Булига, 1-ий секр. райкомпартії Люлько та 5-ох інших працівників рай. адміністрації. Вони зайшли до колгоспної контори та говорили з колгоспниками про зарплату. Булига говорив, що кожний колгоспник одержить за трудодень по кілограмові збіжжя.

Дня, 4.8.1947 р. через с. Гнидаву від сторони с. Манаєва їхали уповмінзагу Довгань і Ушенко. Вони вступали до млина і перевіряли, чи мелять всі люди, чи лише ті, які здали 100% контингенту.

Дня, 5.8.1947 р. в с. Олієві відбулись збори, на яких виступав з доповіддю секр. райвиконкому Слободян. Він говорив, щоб вже люди в скорому часі здавали контингент, бо в противному разі будуть судити. Найбільше критикував багатих господарів. Казав, що саботують хлібоздачу, називав “куркулями” і т. п. Як вже люди розходились, зі сторони с. Беримовець над’їхав Довгань. Він завернув людей і дальше продовжував збори. Рівнож говорив про контингент, критикував актив села, господарів, що відстають у хлібоздачі, називав “бандерівськими пособниками”.

Дня, 5.8.1947 р. до с. Тростянця приїхав прокурор Мокренко і 7-ох працівників рай. адміністрації. Мокренко зайшов до с/ради та спитав голови, чому ще стоїть у копах збіжжя. Голова відповів, що це одноосібників і деяких колгоспників. Його можна забрати на контингент. На це підписав акт. Цього самого дня Мокренко з іншими заїхав до господаря Дручка Йосифа, списав його майно та наказав здати 15 ц збіжжя і 15 тис. крб. податку (Дручок має

4 га землі). Як господар відпрошувався, Мокренко сказав, щоб подав до колгоспу заяву, то наполовину зменшить. Одначе господар заявив, що хоч би забрали все майно, до колгоспу не запишеться. Большевики пограбували все його майно і від'їхали.

Дня, 10.8.1947 р. в цьому ж селі забирали все збіжжя колгоспників, які ще осінню засіяли по кускові поля, і яке не займав колгосп, щоб мати запевнений хліб. Колгоспникам виплачено за трудодень по 1-му кілограмові збіжжя. Того ж дня, ранком, приїхав з р-ну інженер та кожному колгоспникові (на цілу родину) відміряв по пів гектара землі. Він перебував в селі до 17.8.1947 р. Від'їжджаючи сказав, що, крім цієї землі, колгоспникам не вільно більше сіяти.

Дня, 17.8.1947 р. до с. Нетерпинець приїхало 4-ох працівників рай. адміністрації: інспектор райфінвідділу Денисов, Франкевич, Мороз і Іванов. Зайшли до голови с/ради і там пили (горілку мали свою – подорозі зрабували в с. Ренові). Опісля п'яні ходили по селі, і мимо того, що була неділя, примушували людей молотити збіжжя та везти контингент.

Дня, 19.8.1947 р. в с. Мильно бійці В[В] МВД арештували Галелевича Онуфрія і Заяця Миколу за невиконання хлібопоставок. Їх, як "куркулів" і "зривників державних обов'язків", засудили по 6 років тюрми.

Дня, 19.8.1947 р. до с. Манаєва приїхав депутат Верховної Ради УССР, нач. У МВД ген. майор Булига, райуповмінзагу Довгань та 10 чол. охорони. Провіривши контингентові книги і квіти, Довгань сказав, що хто не виконає хлібопоставки в 100%, то заберуть все збіжжя, навіть помолочене. Булига приказав до двох днів здати 100% контингенту, бо в противному разі він приїде "зі своєю бригадою", а тоді буде гірше. "Ви ж знаєте, що ми [в]міємо робити, – говорив він – нам треба багато хліба, бо мусимо допомагати чехам, румунам, мадярам, фінляндцям та іншим, а також треба для наших робітників".

Дня, 25.8.1947 р. в с. Панасівці за невиконання хлібопоставки, большевики ограбили майно гром. Качан Марії. З цього Качан Марія збожеволіла і її відвезли до лічниці у Львові.

Дня, 27.8.1947 р. в с. Ренові упов. по контингенті Топорницька, райуповмінзагу Довгань, заст. райуповмінзагу Сущенко і агент Щирба ходили по селі та забирали збіжжя в тих господарів, які не виконали 100% [х]лібопоставки. Господаря Півторака Евстахія забрали 4 фіри жита, а в Беркити Марії – 2 фіри. Збіжжя вимолотили і відставили на заготзерно.

Дня, 28.8.1947 р. в с. Серетці 1-ий і II-ий секр. райкомпартії Молько і Капштик та II-ий секр. райкомсомолу Пшонарський ходили по селі та забирали збіжжя в тих господарів, які не вспіли виконати хлібопоставки. Господаря Крупницького побили і забрали все, що попало під руки. Збіжжя відставили до колгоспу в с. Загір'я.

Дня, 29.8.1947 р. до с. Манаєва приїхали уповноважені р-ну: Вочколос, Верещагін, Калу[ш]ка і Жук. Вони, разом з десятниками і з десятьма дижурними, ходили по господарствах за контингентом. В господаря Ваврика Володимира, за це, що не здав контингенту і не хотів бути головою клубу, забрали 1 ц ячменю і 2 фірі жита снопами, у Василіни Анастазії три фіри збіжжя. Забираючи у Козака Федора Вочколос сказав: "Ти багато маєш і ми в тебе беремо". Збіжжя відвезли до Сенькового Семена і молотілкою, при допомозі десятників, вимолотили та відставили на заготзерно. Таку грабіж проводили через 3 дні.

Р-н: Нове Село

Дня, 11.8.1947 р. до с. Лозівки приїхав III-ій секр.райкомпартії Ляшевський і якийсь представник з області. Вони покликали до с/ради багатих господарів і питали їх, чи вони здадуть в 100% контингент до 15.8.1947 р. Господарі оправдувалися, що це неможливо, за такий короткий час, до того є ще багато роботи в полі. Тоді Ляшевський сказав: "Підпишіться хто здасть, а хто ні, бо я з вами куркульські саботажники більше говорити не можу."

Дня, 14.8.1947 р. до с. Яцівець приїхав 1-ий секр. райкомпартії Власов, а з ним якийсь лейтенант і два істребки. Власов робив збори в справі контингенту, на яких сказав: "Здавайте люди хлібопоставку і зразу пишіться до колгоспу. Зараз побачимо, хто є ворогом совєтської влади, а хто хороший чоловік". Громадяни не відзивалися ані слова і ніхто не писався до колгоспу. Тоді Власов сказав: "Ви всі бандити і саботажники!" Після зборів разом зі своєю охороною від'їхав до р-ну.

Дня, 16.8.1947 р. до с. Терпилівки до с/ради приїхав III-ій секр. Ляшевський з 3-ма бійцями гарнізону. Він покликав Бомбу Василя і сказав йому до двох днів здати в 100% контингент. Бомба відповів, що такого великого контингенту здати не може. Тоді Ляшевський відібрав від нього зобов'язання і призначив в два рази більший контингент, при цьому Бомбу арештував і забрав до р-ну. Голові с/ради Ляшевський приказав запровадити

до Бомби машину і вимолотити все збіжжя та відвезти на заготпункт.

Дня, 17.8.1947 р. в с. Медині відбувся суд над гром. Жиланом Якимом за те, що він не здав контингенту. Його засудили на 6 років тюрми.

Дня, 17.8.1947 р. в с. Добромірці упов. Загорський, голова с/ради Кужик і участ. міліції Андрієнко ходили за контингентом до тих господарів, котрі ще не здали в 100%. Андрієнко здорово побив десятника Олійника Григорія за те, що його участок ще не здав всього контингенту. Андрієнко також побив Пічугу Григорія, Кравчука Г. і Лучок Параскевію, за не виконання в 100% контингенту.

Дня, 20.8.1947 р. до с. Воробіївки прибув упов. Кисельов з 5-ма істребками в справі контингенту. Вони зайшли до голови с/ради, але незастали його вдома, пішли знову в село та самі ходили по хатах і провіряли квитанції. Котрий господар не додав ще 40–50 кг збіжжя того били. Цього дня побили до 15 господарів і жінок.

Дня, 24.8.1947 р. до с. Терпилівки приїхав упов. Лисишин, який ночував і ніччю покликав до с/ради людей, котрі не здали контингенту молока і м'яса. До покликаних Лисишин відносився дуже грубо і ординарними словами лаяв. На останку давав копняка в спину і виганяв з канцелярії. Коли місто господаря приходила його жінка, то Лисишин не хотів навіть говорити, а побачивши її ще в порозі, називав "к....." кажучи: "Ти чого прийшла? Хочеш, щоб я тебе ...?" Тоді жінки з плачем відходили додому.

<u>Р-н: Підволочиська</u>

Дня, 8.8.1947 р. до с. Турівки прибув з р-ну о/у РО МГБ Камалевський з трьома бійцями. Камалевський арештував двох господарів: Дударя Гната і Беня Петра. Їх арештовано як куркулів за це, що не здали контингенту до визначеного строку. Тих господарів Камалевський відставив до р-ну і там посаджено до тюрми.

Дня, 18.8.1947 р. до с. Ружиськ [Рожиськ] прибула упов. по контингенті Сьвіцова і кілька її помічників. Вона зайшла до господаря Гороховського Миколи і списала все його майно за невиконання налогів.

Дня, 19.8.1947 р. в с. Рожиськах упов. по контингенті Сьвіцова зі своїми помічниками ограбила господаря Ковальчука Петра.

В нього забрано все зерно, яке було на господарстві та коня. Ковальчук коня випросив, а зерно відставлено на зоготпункт. Того дня до села прибув з р-ну інспектор фінвідділу Окаринський. Він прибув в справі оподаткування господаря Витрикуса Зенка, котрий має моторову молотілку. Того господаря [о]податковано на 40 тис. карбованців. Йому обчисляли, що він своєю молотаркою в період трьох місяців має щоденно по 60% всьої суми обороту. Того дня [о]податковано священика, на якого наложено 20 тис. крб. податку річно.

Дня, 19.8.1947 р. до с. Турівки приїхав голова райвиконкому Баран з військом. Він дав приказ бійцям, щоб ловили господарів з фірами. Наловивши фір, поїхали в поле і забирали збіжжя з господарських піль. Це збіжжя звозили на подвір'я Плескача. Тут молотили його машиною, а зерно відставляли на заготпункт. Збіжжя забирали з полів всіх господарів, без різниці, чи він здав контингент чи ні.

Дня, 20.8.1947 р. в с. Турівці голова райвиконкому Баран ходив з військом по селі та робив ревізії за зерном. В кого знайдено збіжжя, відставляли підводами на заготпункт. Збіжжя забирали не тільки в тих, що ще не здали контингенту, але і в тих, що вже вповні його здали.

Дня, 20.8.1947 р. в с. Рожиськах упов. по контингенті Сьвіцова ограбила Сабат Марію за не доданих 40 кг збіжжя на контингент. За тих 40 кг забрано в неї 6 ц зерна. В той час, як грабили Сабат Марію, над'їхав голова райвиконкому Баран та 1-ий секр. райпарткому Марущак. Сабат звернулася до Барана з проханням, щоб її віддати збіжжя. Баран приказав Сьвіцовій дещо збіжжя віддати. Однак за 40 кг забрано 3 ц збіжжя.

Дня, 22.8.1947 р. до с. Турівки прибули упов. по контингенті прокурор Анаковський, Крамаренко та 6-ох бійців до помочі. Вони наловили місцевих людей, приказали їм затягнути молотарку на подвір'я Беня Петра та вимолотили все збіжжя, яке було на подвір'ю, а зерно відставили на заготпункт. Так само вимолотили збіжжя в господарів: Бабія Арсена і Бабій Марії.

Дня, 22.8.1947 р. до с. Рожиськ прибув голова райвиконкому Баран з кількома істребками та упов. Сьвіцова. Вони зайшли до господаря Герцуня Осипа і відібрали в нього забов'язання на контингент, а його зробили куркулем. З 5 моргів орної землі зробили 6 га і 15 арів та наложили більше контингенту. Вдійсності Герцунь має лише 5 моргів землі. Того дня Сьвіцова в с/раді говорила до людей: "У вашому селі скриваються 3 бандьори, але

ми їх не трогаєм і вони нас ні. Але побачите, що з ними станеться за кілька днів."

Дня, 23.8.1947 р. в цьому ж селі упов. Сьвіцова ограбила господиню Ковальчук Анастазію та господаря Конопадського Семена. В тих людей забрано зерно тому, що вони не здали контингенту по культурах. Зерно забрали з половою, бо ще не було зачищене і відставили на заготпункти.

Р-н: [Великі] Дедеркали

Дня, 7.8.1947 р. в с. Михайлівці 7 большевиків арештували громадян: Слободюк Омелька, Герасім Павла і Мельничука Антона. Їх відвезли до Тернополя на допит. Через кілька днів їх звільнили. Повернувши додому, говорили, що були арештовані в справі контингенту.

Дня, 19.8.1947 р. в с. В.[еликих] Загайцях II-ий секр. райкомпартії П'ятерня з двома істребками приїхав на хутір Степ до громадянина Степчука Бори і забрали коня, корову і кабана, за невиконання контингенту за 1946 р. Також забрав коні за невиконання контингенту в Бабія Сидора і Романа.

Дня, 19.8.1947 р. зі с. Кудлаївки до Підгаєць прийшло 8 большевиків, які робили ревізії. Після цього пішли на хуторі і в Поліщук Катерини перевели детальну ревізію, під час якої найшли 300 кг закопаного збіжжя. Внаслідок цього большевики арештували Поліщук К., її дочку і малу дитину та забрали закопане збіжжя. Ввечер дочку і малу дитину пустили, а Катерину держали цілу ніч в ремізі. Слідуючого дня її знайдене збіжжя відвезли в р-н. Цього ж дня, після її допиту, приїхали большевики з р-ну і забрали з клуні снопами все збіжжя. Нач. гарнізону сказав до Катерини, що за те, що ховає збіжжя, буде засуджена на 10 років в'язниці.

Дня, 26.8.1947 р. до с. Загаєць прибуло 12 большевиків, які ходили по вулиці Зарванка, заходили до господарів і хто не виконав контингенту, забирали немолочене збіжжя до молотілки. Вимолочене відвозили на заготпункт.

Дня, 28.8.1947 р. до цього ж села приїхав прокурор з двома представниками з області. Вони судили селян за не виконання контингенту, підшиваючи їм саботаж.

Дня, 31.8.1947 р. в с. М.[алі] Вікнинах большевики провіряли квити здачі контингенту. Хто не здав всього контингенту, ліквідували змісця все, що було на господарстві.

Р-н: Почаїв

Дня, 2.8.1947 р. в с. Н.[овому] Кокорові упов. по поставці разом з 7-ма большевиками гонили людей везти поставку. Упов. Захаренко побив одного 35-літнього селянина, який не хотів везти поставки.

Дня, 3.8.1947 р. до с. Ст.[арого] Почаєва прибув прокурор і ще кількох большевиків, які судили громадян за не виконання контингенту. Одного селянина, який не додав 3 кг м'яса за 1946 р. засудили на 2 тис. крб. штрафу. Другого за те, що не виконав контингенту молока, вкарали на 3 тис. крб.

Дня, 4.8.1947 р. до с. Духова прибула група большевиків, яка заїхала впершу чергу до голови земгромади і питали, чи всю здав поставку. Коли він відповів, що ще не дав, списали його майно та при цьому ще деяких селян, як: Готорука Петра, Жмуду Володимира. Їм дали наказ, щоб до двох днів виконали вповності всю поставку, а якщо ні, то будуть ліквідувати господарство.

Дня, 5.8.1947 р. до с. Кімнати [Кімнатка] прибуло 11 большевиків з упов. Пожидаєвим. В селі були до 9.8., ходили по селі і гонили людей, щоб везли контингент, при цьому, в кого знайшли жорна, нищили, щоб люди не мололи муки.

Дня, 5.8.1947 р. в с. Сапанові упов. Керкилиця і ще 6-ох большевиків стягали в селі контингент збіжжя. Хто не здав цілковито контингенту, забирали самі збіжжя снопами і возили на машину перемолочувати, а опісля відставляли в Крем'янець.

Дня, 9.8.1947 р. в с. Ст.[арому] Кокореві 5-ох большевиків на чолі з Захаренком за невиконання контингенту сильно побили Голуба Демида. Побиття були так сильні, що, правдоподібно, не буде жити.

Дня, 18.8.1947 р. до с. Сапанова прибув Сурков і ще 6-ох енкаведистів та зайшли на весілля до Кондратюка Василя. Ранком пішли і перевели ревізію в Сапільника Володимира. Розвалили піч, де знайшли замуроване золото вагою 1,500 грама. Золото забрали зі собою і від'їхали до Крем'янця.

Дня, 19.8.1947 р. до с. Гаїв приїхав суддя, який судив Циганюка Івана за не виконання контингенту. Вкарали його на 3 роки в'язниці, а господарку зліквідували.

Дня, 24.8.1947 р. в с. Крижах большевики з рай. адміністрації судили Батьківця Василя за невиконання контингенту і за це оштрафували його сумою 18 тис. крб. Зараз після суду забрали все збіжжя снопами, а господарку зліквідували.

Дня, 24.8.1947 р. в с. Кімнаті судили большевики громадян, які не здали контингенту збіжжя: Ксьонцика [Ксьондзика] Хтодорка, який посідає 22 га посівної площі, засудили на 9 років в'язниці і 1 тис. карбованців за те, що не здав 100 ц збіжжя на контингент; Пачалюк Анну, яка мала 16 га землі і мала здати 30 ц збіжжя, засуджено на 20 тис. крб. штрафу; Грищука Романа, який має 7 га землі і мав здати 46 ц збіжжя на контингент, засудили на 4.870 крб.; Грушицького Михайла за невиповнення контингенту молока і м'яса засудили на 1200 крб. штрафу; Ратинського Василя, який має 16 га землі і мав здати 86 ц збіжжя, за невиконання сконфіскували господарку.

Дня, 27.8.1947 р. в с. Валігури упов. по заготівлі Забрамний приходив з істребками в справі контингенту. Двох селян ограбили, забравши усе збіжжя. Що було непомолочене і незвезене, забирали з полів, бо населення спеціально не хоче звозити до стодолів, щоб не грабили большевики.

Р-н: Шумськ

Дня. 4.8.1947 р. в с. Антонівцях большевики заходили до кожного господаря в клуню та провіряли, хто скільки має збіжжя. Після полудня забрали підводи та ограбили Омельчука Андрія (забрали 6 кіп пшениці).

Дня, 5.8.1947 р. в с. Обич 5-ох большевиків з р-ну приїхали двома підводами і за нездачу контингенту забрали у Гедз С. машину молотілку, січкарню і сівалку.

Дня, 7.8.1947 р. до с. Башковець прибуло з Крем'янця 30 большевиків, які розбили замок в Харковної Палажки і, користаючи з її відсутності, вкрали 4 тис. крб. Ця жінка подала скаргу до капітана, який, розглянувши справу, сказав, що гроші вкрали не большевики, а хтось інший.

Того самого дня 8 большевиків на шляху Андрушівка – Шумськ (ліс Суражчина) ограбили трьох господарів, які везли продукти до Шумська: сало, масло, мед, горілку.

Дня, 8.8.1947 р. в с. Кордишеві три представники з райпарткому, в тому числі Осітров зайшли до Пугач Анни, якій назначили додатковий контингент ще 40 ц збіжжя, 400 л молока та 80 кг м'яса строком до 15.8.1947 р. При цьому заявили, що вразі невиконання начас цеї поставки, господарем залишиться Осітров, а не Пугач Анна.

Дня, 12.8.1947 р. в с. Соснівці було з р-ну 6-ох большевиків, які провіряли, чи селяни здали контингент. За невиконання

контингенту м'яса в Хомик С. забрали двоє овець і відвезли до Шумська.

Дня, 13.8.1947 р. в цьому ж селі згадані большевики зорганізували в селі 6 підвод і поїхали на Мопанівку до Бойчука Івана. В нього забрали 16 кіп збіжжя, яке відвезли до машини, приставленої з МТС.

Дня, 13.8.1947 р. в с. Круголець представники райкомпартії Осітров і ще трьох большевиків провіряли селян чи здали контингент збіжжя. Під час цього у Войціщук Домки і Поліщук Теклі насильно забрали збіжжя до молотьби на контингент.

Дня, 17.8.1947 р. до с. Кордишева приїхали три большевики з райпарткому, в тому числі упов. по контингенті на це село Осітров, який набив селян: Костюка Івана, Карачинську Варку і Карпецьку Калину за те, що вчас не завезли контингенту. Незважаючи на те, що була неділя, покликав до машини машиністів і зганяв селян молотити збіжжя на контингент.

Дня, 18.8.1947 р. в с. В.[еликій] Іловиці большевики арештували Панасюк Антоніну за те, що знайшли в неї викопане збіжжя. Збіжжя забрали. Підвечір ці большевики поїхали на хутір Лішники до Попика Нікона. Незаставши нікого вдома, влізли вікном до хати, понаїдалися і пішли в пасіку. Там дістали з рамок меду і відійшли в село. Увечер робили засідку на хуторі Гутисько.

Дня, 18.8.1947 р. в с. М.[алих] Садках большевики з гарнізону при помочі упов. Грицюка за невиконання контингенту збіжжя побили і пограбили селян: Ткачука Д., Войцещука Александра, Шевчука Мефода, Колесника Давида та Шевчука Клима. В них забрали все збіжжя.

Дня, 25.8.1947 р. до с. Боложівки з р-ну прибуло 8 большевиків, в тому числі суддя, який разом з большевиками з гарнізону зробили збори, де відбувся суд над Максимчук Палажкою. Її засудили на 10 років тюрми за невиконання контингенту збіжжя, м'яса і молока. Того ж дня цю жінку відвезли в Крем'янець, пізніше в Тернопіль, а господарку її зліквідували.

Дня, 29.8.1947 р. в с. Боложівці трьох большевиків з р-ну при допомозі місцевого гарнізону зліквідували господарство Головатюка Данила. Цьому господареві належалось здати з площаді 28 гектарів – 75 ц збіжжя, через що господар був змушений залишити господарку та кудись втекти.

Дня, 29.8.1947 р. в с. Кордишеві суддя і секретар судили Василюка Гліба за те, що він не прийняв наказу на здачу 50 ц

збіжжя. За це його засудили на 10 років тюрми і забрали до в'язниці.

Дня, 29.8.1947 р. до с. Забари прибуло 20 большевиків, які взяли 500 кг збіжжя у гром. Карпинюк Наді, а Козачука Мусія – один мішок муки, а в Новосад Ліни – 10 кг збіжжя. Все це відвезли в напрям с. Залісець.

СОВЕТСЬКА ДЕМОКРАТІЯ

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 4.8.1947 р. в с. Баворові нач. РО МГБ Пасько з групою В[В] МВД в числі около 40 чол. переводили на полях облаву, під час якої знайшли криївку і зловили двох переселенців з-за лінії Керзона, що скривалися перед большевиками.

Дня, 5.8.1947 р. на хуторі Ходорівські Гаї війська МВД в числі около 30 чол. робили ніччю засідку, а досвітком переводили по господарствах сильні ревізії. Під час ревізії в переселенця Лисака Василя зірвали в хаті підлогу.

Дня, 10.8.1947 р. в с. Лозові[й] В[В] МВД в числі около 150 чол., перевели в селі сильну облаву. Облава була дуже стисла. Під час ревізії викидали зі стодолів та стрихів все збіжжя та солому.

Дня, 27.8.1947 р. в с. Прошові о/у РО МГБ Крилов з 12-ма бійцями переводив ревізію в Струганець Ірини (молочарка). Відтак її приарештував і відставив до р-ну.

Р-н: Козлів

Дня, 2.8.1947 р. в с. Таурові около години 13-ої, капітан воєнкомату Жаковський перевів під церквою мітинг в справі контингенту. Між іншим говорив таке: "Ви не надійтеся на війну і не ждіть, що Бандера вас визволить, а пишіться до колгоспу. Бандера сидить в Американській тюрмі і звідтам дає накази бандитам, які до вас приходять і ви їх кормите. Бандера домагається, щоб ми випустили всіх тюремників, але його домагання даремні, бо він сам сидить в тюрмі. Ми домагались від американців поставити Бандеру і його злочинців під народний суд, але американські власті відповіли, що про такого чоловіка не мають жодних відомостей."

Дня, 3.8.1947 р. до с. Купчинець з р-ну приїхав о/у РО МГБ П[р]оходько, суддя Карпов і Пилипенко та здержували підводи, що везли на заготзерно збіжжя. Здержавши відповідну скількість,

вручили селянам червоний прапор та казали валкою їхати на заготзерно, мовляв, селяни с. Купчинець організовано здають контингент збіжжя державі.

Дня, 4.8.1947 р. до с. В. Городище прибуло 6 бійців з Козлівського гарнізону В[В] МВД. На всипу зайшли до Шимкового Володимира і там арештували підпільницю Кульматицьку Надію. З арештованою від'їхали до р-ну.

Дня, 4.8.1947 р. до с. Таурова приїхав емведист Хомічов та зайшов на подвір'я Бідної Марії. Вона, побачивши його почала втікати. Хомічов пострілом з пістоля задержав її і арештував. Арештував за те, що Бідна Марія 1944 р. була вивезена на Сибір за мужа (який був в повстанцях і загинув на Полю Слави 1944 р.), а з 1945 р. втекла і скривалася. Її відставив до Козлівської тюрми, а по десяти днях відвезено її до м. Тернополя.

Дня, 15.8.1947 р. до с. Довжанки прибув о/у РО МГБ Цегульський і 5-ох бійців Козлівського гарнізону та арештували Шевця М. і Шевця Я. Їх обвинувачували в співпраці з підпільно-визвольним рухом. Швець Я. підписав заяву до колгоспу і його звільнили, а Шевця М. тяжко побили і відставили до Тернополя в лічницю.

Дня, 17.8.1947 р. до с. Покропивної приїхав упов. райкомпартії Парня і за допомогою сільського активу скликав мітинг. На мітингу говорив, щоб населення не слухало бандерівської пропаганди, а противно – здавати державі збіжжя і вписуватись до колгоспу. В той час, як відбувалися збори, кількох емведистів лежало недалеко в рові, з готовою до стрілу зброєю. Істребкам казали ходити поміж люди і прислухуватись, що будуть говорити.

Дня, 17.8.1947 р. до с. Довжанки приїхав упов. райкомпартії Яценко. Яценко, Волков[,] Женовія, Максимів, голова с/ради Калуж І. та Боднар Василь заходили до таких господарів, які не в стані були виконати хлібопоставки (50–60 ц), і змушували їх подавати до колгоспу заяви. В цей спосіб вдалось їм втягнути до колгоспу 14 господарів.

Дня, 19.8.1947 р. до с. Слобідки приїхав голова райвиконкому Прусиліс, 1-ий секр. райкомпартії Волков, нач. РО МГБ Кобзар і працівник райуповмінзагу Солодкий. Вони наказали десятникам скликати мітинг. На ньому Кобзар говорив до населення, що вже "бандіта" Бойка зловили раненого і він розказав, хто з населення допомагав повстанцям. Внаслідку цього потерпить дуже багато людей. "Ми, – говорив він – з бандьорами скоро покінчимо, бо знаємо про місце їхнього перебування". Після

того Прусиліс говорив в справі зернопоставки. Вимагав до 20.8. цього року виконання контингенту в 100%. Хто не схоче підпорядкуватись, той може збиратись в Сибір.

Дня, 19.8.1947 р. до с. Таурова приїхав капітан воєнкомату Жаковський. В той час, як люди виходили з церкви, почав під церквою мітинг. На мітингу говорив, щоб люди писалися до колгоспу, бо в противному разі заберуть від них все збіжжя та наложать великі податки, а опісля будуть судити і вивезуть в Сибір, де ждуть вже готові колективи. Між іншим сказав таке: "Війна з капіталістичною Америкою неминуча, одначе ми їх не боїмося, бо в нас зброя і люди, а в них немає людей." Після мітингу Жаковський від'їхав до р-ну.

Ніччю з 25/26.8.1947 р. в с. Довжанці большевики арештували 36 осіб, а між іншими і священика того села Гірку Володимира. Під час допиту священика тяжко побили.

Дня, 28.8.1947 р. до с. Купчинець до с/ради приїхав о/у РО МГБ Проходько, суддя Карпов і адвокат Шишацький. Вони скликали десятників і наказали зібрати від людей 300 ц збіжжя за це, що в цьому селі повстанці за співпрацю з органами МГБ повішали Яворську.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 3.8.1947 р. в с. Чернихові до Тимочка Богдана прийшов якийсь чоловік і сказав, що він є з обласного військомату. Говорив, що його прислав майор Глибочоцького військомату, щоб Тимочко Богдан передав для нього 2 кг солонини, 10 кг муки і 2 ц бараболь. За це він звільнить Тимочка Б. від військової служби і видасть документ. Тимочко Богдан догадався, що це підступ і зараз повідомив голову с/ради. В с/раді було саме трьох большевиків, які цього чоловіка арештували і забрали до р-ну.

Дня, 14.8.1947 р. до цього ж села приїхало 8-ох емг[е]бістів, між якими був Лещенко і Хлєбов. Вони робили біля Гнатового Степана засідку, а Лещенко і Хлєбов під маскою повстанців, зайшли до Гнатового Степана і питали за сином. Опісля зайшли до Волошина Миколи і питали, де живе зв'язкова і станична. Коли Волошин відповів, що не знає, вони сказали дати собі бохонець хліба і відійшли.

Дня, 14.8.1947 р. до с. Чистилова приїхало около 100 чол. військ МВД. Вони обложили село і перевели стислі ревізії. Під час ревізії в деяких одноосібних господарів викидали зі стодолів

снопи, валили печі, зривали підлоги і т. п. Незнайшовши нічого, пішли розстрільною на ліс, а з ліса до с. Білої, де другого дня перевели також дуже стислі ревізії. Тоді також перевели облави на хуторах Чагарах[216] і Чагарський ліс (В.[елико-]Борківський р-н). З Чагарського лісу розстрільною, через Плотицькі поля, вернули до району.

Дня, 16.8.1947 р. 25 бійців з В.[елико-]Глибочоцького гарнізону військ МВД ходили розстрільною по полях і біля с. Ігровиці знайшли завалену криївку. Вони спитали одного переселенця чиє це поле, але переселенець не знав і його приарештували та забрали до району.

Дня, 25.8.1947 р. на хуторах Хоми[217] група В[В] МВД перевела облаву, а опісля перейшли на хутори Дубчакову Долину. Під час облави викидали зі стодолів снопи, розвалювали печі, зривали підлоги та на подвір'ях і будинках копали ями. Нічого незнайшовши, відійшли в напрямі р-ну.

Ніччю з 30/31.8.1947 р. до с. Чернихова прийшло 15 бійців з Великоглибочоцького гарнізону В[В] МВД. Около 1-ої години перевели в Ступки Івана ревізію. Під час ревізії побили господаря і забрали 4 бохонці хліба. Від Ступки зайшли до стодоли Цвяха Івана, там до ранку спали, а ранком відійшли до с. Висиповець.

Р-н: Зборів

Дня, 2.8.1947 р. в с. Коршилові 5-ох емведистів зі Зборівського РО МВД арештували Багрія Луку, який за німецької окупації був головою сільської громади, його засудили на 10 років тюрми.

Дня, 2.8.1947 р. до с. Травотолоки приїхало 5-ох працівників Зборівського РО МВД і арештували Самборську Анну (вона вже була арештована в 1946 р., але тоді її звільнили). Її обвинувачують в співпраці з українським революційно-визвольним рухом.

Дня, 14.8.1947 р. в с. Жабиня органи РО МГБ приарештували Коника Степана (переселенець), і в його домі перевели стислу ревізію, під час якої знайшли картину з бою під Крутами, яку забрали зі собою. Коника Степана забрали до р-ну і розпитували хто вбив Кульбу Павла.

Дня, 16.8.1947 р. в с. Млинівцях істребок з цього ж села зайшов до Сеник Теклі, заглянув у шафу і зобачив книжку про Визвольні змагання "Історія Української Національної Революції",

[216] Хут. Чагарі Тернопільської м/ради тепер в складі м. Тернопіль.
[217] Тепер с. Хомівка Зборівського р-ну.

яку забрав зі собою. Ще цього самого дня стрінувся на станції з емг[е]бістом Блєндаєвим та цю книжку передав йому і сказав від кого забрав. Блєндаєв приказав Руденкові Вальці Сеник Теклю приарештувати. Руденко зайшов до неї, щоб арештувати, але вона зорієнтувалась і втекла через вікно і почала скриватися. Большевики попередили її, щоб зголосилася, бо як зловлять, то засудять на 25 років тюрми, або розстріляють. Сеник Текля не зголосилася і скривається до сьогодні.

Дня, 18.8.1947 р. в с. Жабиня опгани РО МВД заарештували Боднар Павла, Буня Івана, Шпортуна Миколу, Микитишиного Миколу, які служили при СС Дивізії – "Галичина". Трьох з них після переслухання звільнили, а Микитишиного Миколу задержали. Йому закидують, що за німецької окупації був станичним села.

Дня, 26.8.1947 р. ніччю на Озірнянські хуторі зі сторони Тернополя приїхало около 100 чол. військ МВД з Козлівського і Зборівського гарнізону. Ніччю не робили нічого, а ранком на цілих хуторах перевели облаву. Таку облаву переводили через три дні. Підчас неї заарештували Кулика Григорія з сином, Карпінського з сином і Христинич Степанію. Їх били та питали про бандерівців. Також зловили підпільницю Любачівську Марію, яка всипала одну криївку. Большевики цю криївку розкрили, але там не було нікого, лише деякі речі. Любачівську Марію тяжко побили і забрали до тюрми. Крім цього, в часі облави знайшли ще три старих криївки, в яких вже ніхто не мешкав.

Р-н: Заложці

Дня, 4.8.1947 р. до с. Білоголов приїхав прокурор Мокренко, слідчий Гаврильчук та один міліціонер. Вони зайшли до господаря Лакоць[о]вого Григорія, якого арештували і забрали зі собою до р-ну. В якій справі його арештували – невідомо.

Дня, 7.8.1947 р. до с. Білоголов до с/ради приїздив депутат Верховної Ради УССР ген.майор Булига і 4-ох емведистів. Вони провірили списки про хід хлібоздачі та від'їхали через село Оліїв до р-ну.

Дня, 7.8.1947 р. в с. Вертелці до місцевого священика Грицая зайшов о/у МГБ Молчанов і 6-ох бійців з гарнізону В[В] МВД. Молчанов сказав священикові, що в церкві не сміє бути синьо-жовтих прикрас, і нутро церкви треба перемалювати на червоне. Священик відповів, що не має права церкви перемальовувати і вони відійшли в напрямі р-ну.

Дня, 7.8.1947 р. на полях між сс. Чистопадів – Тростянець заквартирувала група військових, в числі 15 чоловік. Вони мали зі собою якийсь апарат, подібний до радіо. Самі готували собі їду і постійно перебували на одному місці. Що це за військо та які його завдання – невідомо.

Дня, 13.8.1947 р. з ліса до с. Вертелки прийшло 16 чоловік з гарнізону В[В] МВД. Вони зайшли до Шевчука Івана, якого арештували, а на господарстві перевели ревізію. Після ревізії з арештованим відійшли до р-ну. Між ними був о/у Бєлкін.

Дня, 15.8.1947 р. до с. Манаєва до с/ради приїхав з р-ну якийсь капітан, лейтенант і дві жінки. З головою с/ради пішли на хуторі під Лукавець, заходили до хат та провіряли стан виконання хлібоздачі. Того самого дня з Гарбузова приїхало 15 бійців гарнізону В[В] МВД і на хуторах Підлукавець перевели ревізію. При цьому арештували Чорну Анну, Баляс Еву, Чернецьку Зофію, Березій Анну і Чорного Семена та його жінку. Арештованих через 6 днів звільнили.

Дня, 15.8.1947 р. в селі Гаї за Рудою, в зв'язку з тим, що хтось прострілив капітана з охорони депутата Верховної Ради УССР Булиги, В[В] МВД арештували таких людей: Шершун Анну, Баляса Василя, Олійник Андрія, Чорного Андрія і Антонюка. Арештованих відставили до р-ну.

Дня, 17.8.1947 р. до с. Підберізець около 16-ої години пополудні, приїхало дві автомашині В[В] МВД. Вони обложили заставами село та окружили ліщину, біля господарства Кудоби Петра. Цілу ніч ходили по селі, ранком відійшли до ліса. Пополудні знову вернули і перевели в господаря Дідуха Якима, Марфіяна Дмитра та інших ревізії, вечером, о годині 20-ій, виїхали. По кількох годинах вернули і цілу ніч ходили по селі, а ранком відійшли до лісу.

Дня, 20.8.1947 р. до с. Нетерпинець приїхав нач. ББ Курлішов і 6 чоловік з гарнізону В[В] МВД та покликали таких людей: Тараса Антона, Семків Анастазію, Ваврик Катерину, Бартків Анну, Процик Марію і голову клубу Тараса Романа. З них не явилася тільки Процик Марія. Тараса Романа питали про Рудого Петра, що він робив в клубі, чи нищив портрети і лозунги, або наказув[ав] це робити йому. Тарас відповів, що Рудий молодий, а він вже старий, і ніколи з ним не стрічався та нічого з ним не робив. Останніх Курлішов також питав про Рудого, а вони давали подібні відповіді, як Тарас Роман.

Дня, 24.8.1947 р. вже над досвітком, до с. Ярославич приїхало 7 автомашин В[В] МВД. Село обложили заставами, а рано

від'їхали в напрямі с. Волчковець. Частина з них залишилась і переводила в селі ревізії. При цьому арештували таких громадян: Переймибіду Осипа, Тарасина Осипа, Довганя Василя і Цуму Луку.

Дня, 25.8.1947 р. до с. Нетерпинець до с/ради автомашиною приїхав депутат Верховної Ради УССР, нач. У МВД Булига і 6 емведистів, як сторожа. Саме в с/раді було багато людей, які принесли контингентові квити і Булига розпочав з ними розмову. Говорив, що в Радянськім Союзі куркулі не сміють бути, бо мусять бути колгоспи і треба завести в державі колективне життя взагалі. На питання населення, чи куркулів вивозитимуть на Сибір, відповів, що не будуть. Вивозитимуть лише тих, що переховують бандерівців і їм допомагають.

Р-н: Микулинці

Дня, 12.8.1947 р. кількох бійців Микулинецького гарнізону військ МВД арештували на хуторах Сіножатах Крохмалик Галину (учителька) і Крохмалюк Марію, яких обвинувачували в співпраці з українським визвольно-революційним рухом та в приналежності до ОУН. Слідуючого дня арештованих відвезли до Микулинець і на подвір'ю РО МГБ кілька хвилин задержали. В цей момент над'їхала автомашина і Галина Крохмалик кинулась під колеса. Її витягнули і непритомну відвезли до лічниці в м. Тернополі. Марію держали кілька тижнів в Микулинцях, а відтак перевезли до Тернополя.

Р-н: Нове Село

Дня, 17.8.1947 р. в с. Добромірці істребки, які стояли в селі на час контингентової акції, поскидали хрести з могил упавших повстанців та повикидали на дорогу. Це дуже вразило населення і проїжджаючі селяни підбирали хрести з дороги та клали на цвинтарі.

Дня, 20.8.1947 р. до с. Воробіївки приїхав упов. по контингенті Кліцков з 6-ма істребками, за[х]одили до голови с/ради на його приватне мешкання, після цього Кліцков забрав істребків і пішов в село. В селі заходив до тих господарів, які не вспіли додати по пару кілограмів контингенту. Тих людей побили в немилосердний спосіб, а найбільше потерпіли ті жінки, яких чоловіки погинули в ЧА. Покривджені люди їздили другого дня до р-ну, хотіли подати справу в суд, але цієї справи не хотіли їм приняти.

Дня, 20.8.1947 р. до с. Яцовець вечером прийшло 10 бійців гарнізону, які робили засідки. Засідки практикували так, що на одному місці довго не сидіти, а часто переходити в інше місце. Засідали в придорожних ровах і коли дорогою хтось йшов, то не спиняли, тільки пускали в середину і тоді вискакували та ловили руками.

Над ранок кудись відійшли.

Одного дня до Яцовецької школи під час перерви зайшов істребок-східняк з Клебанівської станиці. Він запитав дітей, чи не б'є їх вчитель. Діти не відповідали йому нічого, лише одна 8-літня дівчинка сказала, що часом б'є. Тоді істребок сказав: "к.... його мать, я наб'ю йому". Коли до кляси зайшов учитель, діти докладно розповіли йому про свойого непрошеного "гостя". Вчитель, не маючи що дітям відповісти, мусів вдавати, що цього не чує.

Р-н: Скалат

Дня, 24.8.1947 р. до с. Городниці приїхала 1-ий секр. райкомпартії Карагіна, упов. райвиконкому Рибалкін і Бушуєв та голова райсоюзу Люба Василь. Зайшли до будинку с/ради і приказали десятникам скликати людей на збори. На них Карагіна наказувала, щоб до кінця цього місяця населення здало ввесь контингент. "Хто не виконає наказу, – продовжувала вона – то тому наложать ще 20% контингенту."

Дня, 31.8.1947 р. в с. Городниці приїхала 1-ий секр. райкомпартії Карагіна і зробила збори. На зборах сказала, що село має ще здати 100 ц додаткового контингенту. "Це мається виповнити – продовжала вона – до 10.9.1947 р., як цього село не здасть, то приїде військо і буде силою стягати". На цьому збори закінчилися і Карагіна від'їхала до р-ну. Уповноважені дальше залишилися в селі і стягали контингент. Були такі випадки, що Рибалкін і Бугаєнко самі забирали з комор збіжжя, муку і крупи. Все це відставляли до р-ну.

Р-н: [Великі] Дедеркали

Дня. 7.8.1947 р. до с. В.[еликих] Вікнин прибуло 6 большевиків з упов.[новаженим] по хлібопоставці, які гонили селян, щоб везли зерно на заготпункти. Підвечір 1-ий секр. райпарткому Ліхман визивав всіх працівників сільської адміністрації на зібрання. Одночасно арештував упов.[новаженого] по поставці

Соломського за те, що халатно ставився до своїх обов'язків. По кількох днях його звільнили.

Р-н: Почаїв

Дня, 3.8.1947 р. в с. Н.[овому] Кокореві упов. райвиконкому Захаренко зловив дві жінки: Макуцьку Анну і другу Макуцьку Анну, запряг до воза, наложив повну фіру снопів, взяв добру тичку і тичкою підганяв тих жінок. Ці жінки мусіли возити 500 м снопи до молотілки, яка стояла у Вожсіка Дмитра.

Дня, 5.8.1947 р. в цьому ж селі Захаренко побив ту саму Махуцьку Анну за те, що не виповнила назначеного контингенту. Побив її так сильно, що люди мусіли відливати водою.

Дня, 7.8.1947 р. в цьому ж селі Захаренко і ще 6-ох большевиків зловили господаря Очеретянюка Мартоха, завели до стодоли і так його побили, що він уже не міг поворушитись. Тоді його лишили і пішли до Салій Мартохи, в якої вкрали курку і втекли до Поповець.

Дня, 9.8.1947 р. в с. Крижах 25 большевиків з Радивилівського району тут обкружили господарку Батьковець Наді і почали робити ревізії. Шукали в стодолі, викидали снопи, в хаті зривали підлогу, перешпигували стіни і знайшли криївку, в якій було радіо. Жінку цю арештували і вивезли, а господарку [сконфіск]ували.

Дня, 10.8.1947 р. 20 большевиків з Радивилівського р-ну прибули на хутір Мисики, розвалили льох, де була перемурована криївка. Кинули в криївку три гранати. Опісля заарештували сусідню жінку [Василюк] Степанію і вивезли. Криївка була на спаленім господарстві.

Дня, 13.8.1947 р. до с. Ст.[арого] Кокорева прибуло 7-ох большевиків і два активісти з Поповець (Грановський і Виливчук) на чолі з упов. Захаренком. Забрали Мазурук Антоху, завели її до стодоли і почали бити. Жінка наробила крику. Виливчук затулив її рот кашкетом і побили її так, що зараз вона лежить хвора.

Дня, 14.8.1947 р. в с. Граді 6 большевиків з РО МВД заарештували три дівчини, а саме: Нижник Катерину, Тригубу Уляну і Тригубу Любу з якими відійшли до с. В.[еликі] Бережц[і].

Дня, 16.8.1947 р. до с. Ст.[арого] Кокорева прибула упов. району, яка скликала сходку, на якій говорила до людей, що впершу чергу треба здати хліб, треба зробити запас хліба, забезпечити а[р]мію, робітників, тому, що Радянському Союзові загрожують капіталістичні держави, з якими треба буде вести війну.

Першим ворогом являється Америка, яка ще й до того залякує атомною бомбою. Радянський Союз атомної бомби не боїться тому, що в Радянському Союзі є рівнож атомна бомба. Слідуючими ворогами Радянського Союзу є Гоміданівський уряд в Китаю, Англія, Туреччина, Греція, з якими війна неминуча. Решта всі народи світу стоять по стороні Радянського Союзу.

НАРОД БОРЕТЬСЯ

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 8.8.1947 р., ніччю, на Байковецьких хуторах 4 повстанці стрінулися з групою большевиків. Нав'язалася коротка перестрілка і повстанці без втрат відступили.

Дня, 24.8.1947 р. в с. Баворові появилися листівки, на яких були написані прізвища сексотів.

Р-н: Козлів

Дня, 10.8.1947 р. до с. Купчинець приїхав суддя Карпов, адвокат Шишацький і Пилипенко. Вони при допомозі сільського активу скликали до с/ради збори, на які зійшлася невелика скількість людей. На зборах Шишацький прочитав "Лист колгоспників, працівників МТС-ів і селян західних областей України до Сталіна". Після цього закликав до активної здачі контингенту збіжжя державі. Суддя Карпов старався в різний спосіб намовити населення, щоб вписувалось до колгоспу. Помимо його намагань, ніхто про колгосп навіть не хотів слухати. Після зборів большевики від'їхали до району.

Дня, 15.8.1947 р. до с. Купчинець до с/ради приїхав прокурор Пилипенко, суддя Карпов і адвокат Шишацький та скликали всіх десятників. Десятникам казали вписатися до колгоспу і тим дати примір іншим селянам. Ці рішучо відмовились, а десятник Качунь Григорій говорив, що люди про колгосп навіть не хочуть слухати і, якщо б їм запропонував хтось вступити до колгоспу, то видерли б йому очі.

Дня, 17.8.1947 р. до с. Слобідки прибуло 7 бійців з Козлівського гарнізону. Днем ходили городами по кукурудзах, а около 20-ої години, разом з упов. по контингенті Пепезенком, зайшли до [Мукосія] Олекси і зробили там засідку. Саме надійшли повстанці. Большевики припустили їх до трьох метрів від себе,

а тоді відкрили вогонь та тяжко поранили повстанця Колоса, якого живим забрали до р-ну.

Дня, 18.8.1947 р. до с. Покропивної приїхали уповноважені по контингенті Парня і Семенов. Вони ходили по селі та, при помочі сільського активу, заходились організовувати т. зв. "червону валку". З подвоєною енергією бігали цілу ніч по селі та виганяли на збірний пункт підводи. Одначе на слідуючий день на збірному пункті не було ні одної підводи. Розлючені большевики від'їхали до р-ну.

Дня, 19.8.1947 р. в с. Денисові кількох працівників рай. адміністрації зайшли на хутір Микитового Григорія і наказали його жінці Катерині і дочці Марії варити для них обід. Жінки відмовились, ці почали їм стріляти попід ноги і до безтями побили Марію, яка вже 8 місяців була вагітна. Побиту витягнули на поле і непритомну її залишили.

Дня, 20.8.1947 р. до с. Довжанки до с/ради приїхав Яценко і покликав Біловус Марію та змушував її вписатися до колгоспу. Помимо всіх його заходів, Біловус заяви до колгоспу не підписала.

Дня, 22.8.1947 р. до с. Слобідки приїхав упов. по контингенті Пепезенко і трьох бійців з Козлівського гарнізону. Вони цілий день примушували людей подавати до колгоспу заяви. Однак їхні зусилля даремні – до колгоспу не вписався ніхто.

Дня, 22.8.1947 р. в с. Довжанці повстанці спалили колгоспні будинки і вбили вислужника РО МВД та організатора колгоспу – Ка[лічку] Івана.

З дня 24/25.8.1947 р. в с. Купчинцях за співпрацю з органами МГБ та організацію колгоспу повстанці застрілили Марцихівського Петра і Яворську Анастазію.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 11.8.1947 р. в с. Чистилові, вечером, участковий Бондаренко зайшов до Ващишиного Михайла за медом і хтось невідомий його на подвір'ю застрілив. В зв'язку з тим другого дня органи РО МВД арештували Ващишиного, його жінку, дочку і сина, та сусідів Карпінків Галину з дочкою і [Малецьку] Ірину. По кількох днях арештованих звільнили, крім Ващишиного, якого засудили на кілька років тюрми.

Цієї ночі хтось невідомий запалив колгоспну молотілку і мотор. Від цього загорілось 100 кіп збіжжя колгоспного і кільканадцять кіп одноосібних господарів, які привезли молотити на контингент.

Дня. 13.8.1947 р. в с. Дубівцях упов. по контингенті Захаров та двох з області, які ночували в селі, заходились організувати "червону валку". Одначе господарі повтікали і кожний повіз контингент збіжжя окремо.

Дня, 14.8.1947 р. в с. Ігровиці повстанці постріляли мотор і спалили молотілку, на якій большевики перемолочували пограбоване в людей збіжжя. В зв'язку з тим, робітники РО МВД слідуючого дня арештували таких людей: Ткачук Марію, Ткачук Катерину, Сачука Олексу, Дзюбановську Степанію і Заводовського Дмитра. Арештованих забрали до р-ну.

26.8.1947 р., ніччю, в с. Дубівцях повстанці спалили молотілку і постріляли мотор. Другого дня большевики скликали майстрів і приказали, щоб до двох днів це наладнати.

Р-н: Зборів

Дня, 25.8.1947 р. в с. Кудобинцях повстанці вбили голову Зборівського райвиконкому – Єрошенка.

Дня, 31.8.1947 р. в с. Цецові[218] упов. по контингенті інструктор райкомпартії Якушев казав скликати десятників та деяких громадян та перевів з ними збори. На зборах говорив, що В[В] МВД в с. Озірянах знайшли криївку і з неї витягнули двох бандерівців неживих, а "найбільшого ватажка Зборівського р-ну Топора"[219] – живим. Дальше говорив, що в селі Мшані їхні війська вбили 17 бандерівців. "Отже, – говорив він, – вже всі бандьори побиті, а їх ватажок Топір попався живим."

Р-н: Заложці

Дня, 8.8.1947 р. до с. Тростянця приїхав прокурор Мокренко і 13 чол. з гарнізону В[В] МВД та заходились забирати збіжжя, що стояло в копах, якого господарі невспіли позвозити. Збіжжя це звозили до колгоспу. Але, як жінки і діти, побачивши це, почали кричати і плакати, большевики цю роботу закинули.

Дня, 9.8.1947 р. до цього ж села прибув Мокренко з військом МВД та продовжували свою роботу. Забрали 6 копів збіжжя в

[218] Тепер с. Калинівка Зборівського р-ну.

[219] Очевидно, йдеться за референта СБ ОУН Зборівського р-ну "Топора" (Волошина Ілярія), уродженця с. Озерна Зборівського р-ну, який однак не попадав в жоден полон, а загинув в сутичці з емґебістами 13 січня 1949 р.

таких господарів: Ногас Марії, Дереха Михайла, Воробця Йосифа, Яснія Дмитра, Локтя Йосифа та інших. Господарі заходили на поле та різними способами старалися недавати забрати збіжжя: мужчини говорили, а жінки плакали і кидались на півкопи. Силою віднімали жінок від снопів, накидали збіжжя на вози та відставляли до колгоспу на молотілку.

Дня, 10.8.1947 р. до с. Олієва приїхало 12 чол. В[В] МВД, між якими були о/у МГБ – Білов і Єфременко. Вони привезли тіла двох повстанців – Хмеля і Волю, яких побили під с. Бзовицею. Тіла поклали на гостинці та почали зганяти людей, щоби пізнавали. Сюди підійшов секр. райкомсомолу та сказав до людей: "Чи пізнаєте своїх братів, які хотіли самостійної України?". Люди на це не говорили нічого.

Дня, 15.8.1947 р. на хуторах Відлукавського [Підлукавиця] (біля с. Гаї Заруда [Гаї-за-Рудою]) хтось невідомий прострілив капітана В[В] МВД з охорони депутата Верховної Ради УССР нач. У МВД Булиги. Раненого капітана відвезли до р-ну Залозець.

Дня, 17.8.1947 р. в с. Гаї Заруда [Гаї-за-Рудою], о годині 15-ій, повстанці вбили директора заготзерна Ломакіна. В зв'язку з тим В[В] МВД арештували кількох осіб, а між іншими Антона і Михайлину Жеребецьких.

Р-н: Нове Село

Дня, 3.8.1947 р. до с. Гущанок прибув з області представник по організації комсомолу і з ними ще 5-ох большевиків, які виганили молодь на збори, але ніхто не пішов. Згаданий осібняк, маючи на меті організувати комсомол, потерпів неудачу і від'їхав до р-ну.

Дня, 9.8.1947 р. до цього ж села прибув III-ій секр. Ляшевський, полагодив контингентові справи, намовляв кількох заможніших господарів вписатися до колгоспу, але на це ніхто не погодився. Після того від'їхав до р-ну.

Дня, 18.8.1947 р. в с. Добромірці участковий міліції Андрієнко пішов за підводою до селянина Нагачевського Григорія. Коли цей не хотів їхати, Андрієнко вдарив його в лице. Господар довго ненадумуючись так здорово віддав Андрієнкові, що цей повалився на землю. Опісля вставши, наматюкав йому і відійшов.

Дня, 19.8.1947 р. до с. Яцовець приїхав упов. Флінта, а з ним 8 істребків. Істребки ходили по тих хатах, в котрих мали іти хлопці до іст. баталіона, а також зганяли селян переселенців до с/ради,

де Флінта заставляв їх підписувати заяви про вступ до колгоспу. Коли Флінта, погрожуючи непокірливим селянам, накидався на них з брудною лайкою, називаючи їх "бандитами", то селяни цими самими словами йому відповідали. А коли він замірявся їх бити, то попереджували що віддадуть.

Цього ж дня в с. Добромірці селянин Попович Павло їхав в поле. Подорозі його задержав істребок і казав йому їхати на стійку з контингентом. Попович не хотів його слухати. Тоді істребок взяв коня за поводи і хотів завернути підводу. Поповичеві цього вже було забагато. Він зліз з воза і обернув пужал грубшим кіньцем та почав ним частувати істребка, куди попало. Істребок втік на станицю і розповів про це нач. штабу іст. бат. Максименкові, що був в цей час на Добромірській станиці. Максименко приказав істребкам негайно арештувати Поповича і відставити до р-ну. Тут МВД брало його на протокол, але що на ньому говорилось і чим він покінчився – невідомо. На другий день Поповича звільнили.

Ніччю з 29/30.8.1947 р. 8 істребків з Клебанівецької станиці були в с. Яцівцях і зловили двох хлопців-переселенців до істребків. Зловлених забрали до Клебанівки, але вони другого дня знова повтікали.

Р-н: [Великі] Дедеркали

Дня, 27.8.1947 р. в с. В.[еликих] Вікнинах група большевиків з р-ну гонила людей везти контингент, а одночасно зганяли людей на зібрання, яке проводив упов. по хлібопоставці Гарбузов. Головну увагу на зібранні присвячувалося мові про організацію колгоспу. Населення приняло це зібрання критично, внаслідок чого уповноважений розсердився і більше не говорив.

Р-н: Почаїв

Дня, 4.8.1947 р. в с. Н.[овому] Кокореві Захаренко з групою рано завертав людей, які йшли до церкви, щоб ішли молотити збіжжя. Деякі жінки протиставились цьому і не хотіли вертатися. Він їх побив і завернув силою. Очеретянюк Настя таки не хотіла повертати додому, тоді він здер їй хустку з голови, взяв на плечі і приніс її додому, заставивши молотити. Жінка молотила поки він стояв коло неї. Коли відійшов, жінка покинула молотити і втікла з дому.

Дня, 10.8.1947 р. в с. Шпиколосах вночі повстанці натрапили на большевиків, яких було 10 осіб. Повстанці відкрили по больше-

виках огонь, внаслідок чого большевики втікли. По стороні повстанців втрат не було, а втрати з ворожої сторони невідомі.

Дня, 10.8.1947 р. до с. Духова прибув Собурін і ще 7-ох большевиків, які зайшли до с/ради і покликали до себе Правдюка Михайла і Правдюк Лєну. Там з них стягав допит, в справі карикатури Сталіна, яка була причеплена на його стодолі, що Сталін показує рукою: – Ідіть на Запад по муку! –. Цих громадян дуже побили і казали прибути 13.8.1947 р. в ГО МВД в Крем'янець.

Р-н: Шумськ

Дня, 8.8.1947 р. до с. Стіжок прийшли большевики з засідки і зайшли до Осип'юка Филимона, в якого спали до полудня. Пізніше, наївшись у селі, пішли виганяти селян везти контингент. Підвечір заказали секретареві с/ради, щоб дав їм кілька підвод, однак люди повтікали з кіньми зі села. Тоді большевики пішли на болота і самі взяли кілька пар коней та поїхали до Антоновець.

ГЕРОЇКА

Р-н: Заложці

9.8.1947 р. в с. Бзовиці ніччю 12 бійців з гарнізону В[В] МВД зробили на краю села, від сторони с. Нетерпинець, засідку. На цю засідку попали два повстанці – Воля і Хмель. Воля впав від перших стрілів, а Хмель, тяжко ранений, розірвався гранатою. Їх забрали до р-ну, обдерли з одягу і поставили під муром, а до перехо-дячого населення говорили, щоб дивилось, які "бандьори" обдерті.

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 5.8.1947 р. 20 бійців Львівського У МВД провадили до станції Прошової, через Прошівський ліс, двох арештованих переселенців, з-за лінії Керзона. Під лісом помітили трьох повстанців та кількох пастухів і відкрили по них вогонь. Від перших стрілів впав вбитий 15-літній хлопець-пастух Евген Душка. Повстанці почали відбиватися та відступати в ліс. В бою дострілився тяжко ранений повстанець Хвиля.

Р-н: Підволочиська

Дня, 20.8.1947 р. большевики знайшли криївку на Качановецьких полях, в котрій лежав ранений кущевий Нечай, що, після відкриття криївки, пострілом з пістоля по-геройськи покінчив зі своїм життям.

Р-н: Збараж

Дня, 31.8.1947 р. на хутір Максимівські Чагарі прибуло около 30 большевиків з майором МГБ Канаєвом, та обступили 4 господарства, зробили поверховну ревізію, забрали гром. Резніка Олексу і попровадили відкривати криївку, яка була поблизу хутора на полі, де мешкало 4-ох повстанців, а саме: надр. пров. Чуйкевич, бойовики Бір та Богдан та працівник СБ Вихор. Після короткого бою всі 4-ри повстанці загинули геройською смертю.

Р-н: [Великі] Дедеркали

Дня, 8.8.1947 р. на полях біля с. В.[еликі] Загайці большевики знайшли, на всипу агента Грицаюка Володимира з с. Мізюринець, криївку, в якій геройською смертю погинули повстанці Ярий і Бора.

* * *

Тернопільщина

Вересень 1947 р.

ВІСТІ З ТЕРЕНУ

В КРАЇНІ СОЦІАЛІЗМУ

Р-н: Козлів

Дня, 7.9.1947 р. до с. Таурова приїхав нач. військомату Жаковський і двох бійців Козлівського гарнізону В[В] МВД. Жаковський перевів мітинг в справі контингенту. На мітингу, між іншим, сказав, що хто з господарів взаміну за пшеницю дав жито – то це пропало. Зараз мусить здати кожний господар 1 ц пшениці [і] 4 центнери бараболь.

Дня, 7.9.1947 р. до с. В.[еликого] Ходачкова приїхали на конях 4 бійці В[В] МВД і перевели ревізії в таких селян: Смоляка Станислава, Пахолка Василя та в кількох переселенців. Під час ревізії забирали масло, яйця і інші продукти.

Дня, 8.9.1947 р. до с. Довжанки приїхав упов. по контингенті Мосура і наложив на населення 150 ц додаткового контингенту, в зв'язку з тим, що вбили голову с/ради Кахуша українські повстанці.

Дня, 14.9.1947 р. в с. Кутківцях трьох емведистів зайшло до гром. Бицка Максима, де замовили обід. Опісля, коли добре наїлись, насильно забрали в нього трохи меду і муки.

Дня, 18.9.1947 р. в с. Городище упов. по контингенті Свигруненко разом з головою с/ради Шимків Михайлом забрали в громадянина Перістого Михайла, сина Василя 1 ц гречки, а в Левицького Михайла сина Василя 1 ц ячменю. Коли господарі показались з квитами про повну здачу контингенту, Свигруненко сказав: "Так треба і скінчено".

Дня, 30.8.1947 р. до с. Купчинець приїхав автомашиною рай. уповмінзагу Солодкий з директором спиртзаводу. Вони забрали в господаря [М]ужа Василя 17 ц бараболь, а в Білика Федора 7 ц.

Р-н: Зборів

Дня, 3.9.1947 р. в с. Жуківцях 6-ох большевиків під маскою українських повстанців насильно вдерлися до хати гром. Дровицького Евстахія і домагалися від нього 5 л меду. Господар дав їм 2 л меду і з тим згадані провокатори відійшли в село. В такий спосіб зайшли до господаря Коз[юпи] та примусили дати їм бохонець хліба. В господаря Кудзістого Степана зрабували горілку і з тим вернулися до стодоли Коз[юпи], де просиділи до ранку. Днем переводили по селі ревізії, а вечером від'їхали.

Дня, 2.9.1947 р. до с. Осташовець приїхав упов. по контингенті Харченко. Він, голова і секретар с/ради ходили по селі та в деяких господарів переводили ревізії і забирали все збіжжя. Між іншим були в Юськів Олександри та в Зварича Івана, в яких забрали по 2 ц збіжжя.

Дня, 9.9.1947 р. до с. Даниловець до с/ради приїхав II-ий секр. райкомпартії Туркот та 4-ох інших працівників рай. адміністрації. Покликали голову земгромади, і з ним та з головою с/ради про щось довго говорили. Що говорили – невідомо. Відтак зайшли до Ко[птюх] Петра на обід, а по обіді пішли в село за контингентом. Людей, які вже виконали хлібопоставку в 100%

вимагали, щоб здавали понад план. Як люди відмовлялися, переводили ревізію і забирали все збіжжя, яке було намолочене. Так, в рахунок понадпланового контингенту, забрали збіжжя в таких господарів: [Кабля] Івана – 2 ц ячменю, К[азеника] Осипа – 2 ц гречки, Масної Марії – 50 кг вівса, Осетця Василя – 1 ц жита, а в Стоходи Степана не було твердого збіжжя, то забрали 1 ц кукурудзи. В деяких господарів забрали все збіжжя, незалишаючи навіть на прожиття родини, ані на весілля [насіння].

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 1.9.1947 р. в с. Білі[й] кількох повстанців рай. адміністрації за нездачу контингенту, сконфіскували майно Білецького Івана і Кузишиного Матвія. Обох господарів арештували і забрали до району, де по кількох днях відбувся суд. Білецького Івана засудили на 5 років тюрми, а Кузишиного Матвія на 4 роки.

Дня, 2.9.1947 р. в с. Д.[олішній] Івачові уповноважені по контингенті Зіма і Ярема забрали у Приськів Анни все намолочене збіжжя.

Дня, 4.9.1947 р. в с. Ігровиці упов. по контингенті Гетман, Поляков і Смоляненко та трьох бійців гарнізону В[В] МВД ходили дальше по селі за контингентом. Того ж дня до с/ради приїздив Стригун. В господаря [Ми]тохора Петра переводили ревізію і знайшли три центнери захованого збіжжя, яке зараз забрали.

Дня, 4.9.1947 р. до с. Мшанця приїхали з р-ну уповноважені по контингенті: Гандза, Старинський, Гусак, Горобець. Вони призначили Скиблякові Олексі 18 тис. крб., а Скиблякові Томі 15 тис. крб. ринкового податку. Перед вечором від'їхали до с. Дітковець.

Дня, 8.9.1947 р. в с. Ігровиці упов. по контингенті Гетман, його помічники і Головатий ходили по селі за контингентом і в Куць Марії забрали кілька центнерів збіжжя.

Дня, 10.9.1947 р. в цьому ж селі Гетман зі своїм помічником, Глєбов і двох бійців В.[елико-]Глибочоцького гарнізону В[В] МВД забрали все збіжжя та списали майно в Грицечко Анни і Войтовича Івана.

Дня, 16.9.1947 р. в цьому ж селі 3 бійці В.[елико-]Глибочоцького гарнізону зайшли до Лисого Петра на снідання і при тому забрали в нього кілька кілограмів тютюну, опісля зайшли на хутір Обручівку і в Качан Анни перевели ревізію. Під час ревізії знайшли 7 ц закопаної пшениці, яку відкопали і зараз відставили до р-ну.

13.9.1947 р. в с. Чернихові ніччю група большевиків зайшла на весілля до Качана В. Гостям сказали піднести догори руки, зігнали їх в один кут і переводили ревізію. Під час ревізії забрали зі стола 5 л горілки, хліба, м'ясо і печиво. Як господиня пожалілася капітанові, що був командиром цієї групи, то він відповів, що не бачив, щоби його люди що небудь брали, бо їм заборонено.

Дня, 22.9.1947 р. в с. Хомах [Хомівка] до господаря Бородюка зайшло трьох бійців В.[елико-]Глибочоцького гарнізону В[В] МВД. В нього забрали масло і мід та відійшли в напрямі с. Ігровиці.

Р-н: Заложці

1.9.1947 р. на хуторі Деришівка (с. Панасівка) о/у РО МГБ Белкін і ще 7-ох большевиків під маскою повстанців забрали в господаря Дериш ялівку. Селяни бачили, як цю ялівку большевики вели через с. Панасівку на свій постій до с. Загір'я.

Дня, 1.9.1947 р. до с. Манаєва приїхало 4-ох робітників райуповмінзагу: Бочконос, Верещанін, Калушка і Муж та забирали в людей збіжжя. Хто з господарів дав їм горілки, в того не забирали нічого.

Дня, 3, 4 і 5.9.1947 р. в с. Загір'ю працівники рай. адміністрації і бійці Заложцівського гарнізону В[В] МВД грабили селян, які не виконали вповні свойого зобов'язання, навіть тих, яким до 100% бракувало 5–10 кг збіжжя. За тих 3 дні ограбили 63 господарства.

Дня, 8.9.1947 р. до с. Манаєва приїхало з р-ну трьох робітників з райуповмінзагу Верещанін, Бочконос і Калушка та один незнаний. Вони забрали в Чиж Параскевії все збіжжя, а відтак ходили по селі і ловили до роботи людей. Пізніше грабили людей: забирали збіжжя, муку, крупи, квасолю і т. п.

Дня, 10.9.1947 р. до с. Білокриниці до с/ради приїхав нач. РО МВД Шаповалов і секр. райвиконкому Тимчишин в справі контингенту. Опісля зайшли до Мельник Анастазії, яка саме варила горілку. Вони списали акт, а горілку забрали з собою. Частину випили в селі, а решту відвезли до р-ну.

Дня, 15.9.1947 р. до с. Волчковець приїхав агент уповмінзагу Рябов. Він забирав усе збіжжя в Борисяка Миколи і Родновського Дмитра, а їх самих сильно побив. (Рябов – бувший о/у РО МГБ, якого звільнили, і він став працювати агентом райуповмінзагу).

Р-н Микулинці

Дня, 12.9.1947 р. в с. Настасові упов. по контингенті Соколов і Дженджеристий (місцевий) забрали останнє збіжжя в господаря Дерима Ф. (60 кг) і в переселенця Соколика (25 кг ячменю).

Дня, 25.9.1947 р. в с. Луці [Лучка] о/у РО МГБ Бакун з 16-ма бійцями В[В] МВД переводили ревізії в Беркайла Михайла, Лучкова Данила і Фостатого Миколи. Говорили, що син Фостатого – Славко скривається вдома в криївці. (Він ще 1944 р. пішов до ЧА). Під час ревізії знайшли перемуровану криївку, в якій було заховано 10 ц збіжжя, 4 пари чобіт, 20 м мануфактури, 1 ц цукру, 30 кг сала, 25 літрів вишняку, мило, сірники і т. п. Все це, крім сала і вишняку, забрали. Вишняк випили, а сало з'їли зараз. Через три дні до Фостатого Миколи приїздив з кількома емг[е]бістами нач. РО МГБ Сусленко, яких господар гарно погостив. Від'їжджаючи, Сусленко сказав Фостатому С. [Миколі], що за те, що він заховав стільки збіжжя. його будуть судити.

Р-н: Підволочиська

Дня, 10.9.1947 р. до с. Фащівки приїхало з р-ну двох з земвідділу (прізвища невідомі). Вони покликали до с/ради тих господарів, що мають лише 7 га землі. Землю, повище 7 га, відписували від них, а приписували для держави. Тим господарям, в котрих відписали землю, приказали дати насіння на те поле.

Дня, 10.9.1947 р. до с. Рожиськ приїхав з нарсуду Устінов та ще з одним з райфінвідділу. Вони зайшли до Сагана Павла, списали в нього все майно, яке стаксували на 22 тис. крб. Майно списали за невиконання державі налогів.

Р-н: Почаїв

В с. Богданівці упов. Балецький і ще 6-ох большевиків майже щоденно перебувають в селі в справі контингенту. За невиконання контингенту 10.9.1947 р. ограбив, забрав все молочене і немолочене збіжжя в селянина Лісового Івана. Господаря заарештував і відправив у Крем'янець. Одночасно ограбив все збіжжя в селянина Фурсика Опанаса.

Дня, 10.9.1947 р. до с. Духова прибув упов. по заготівлі Кужуєв зі своїми людьми в числі 12 осіб. Цього дня вони пограбили навіть тих селян, що віддали назначену кількість

збіжевого контингенту. У Шимчука Миколи забрали 3 ц збіжжя, у Ліщука Полікарпа 2 ц.

Р-н: [Великі] Дедеркали

Дня, 9.9.1947 р. в с. Янківцях упов. по контингенті Пемський у гром. [Бакші] Соломонки за те, що невиконала вчас контингенту, забрав 5 кіп жита і 2 копи ячменю. У Гетьмана Ананія забрав 5 кіп жита, яке зараз завезли молотити на машину.

Дня, 18.9.1947 р. в с. Загайцях 8 большевиків з II-им секр. райкомпартії П[’я]тернею та його жінкою на чолі, виганяли силою одноосібників орати колгоспну землю. Були випадки, що ловили на дорогах переїжджаючих селян з чужих сіл і заставляли орати. В такий спосіб зібрали около 70 плугів, які цілий день орали під наглядом большевиків.

Р-н: Шумськ

Дня, 2.9.1947 р. в с. В.[еликій] Іловиці большевики виганяли селян везти контингент та грабили збіжжя в Попика Андрія і Попик Федоськи.

Дня, 6.9.1947 р. в с. Боложівці 7 большевиків з Ходацького гарнізону набрали в селі три підводи ячменю в Яцюка Антона та повезли в с. Ходаки.

Дня, 19.9.1947 р. в с. Соснці [Соснівка] 4 міліціонери списали протокол за жорна, які знайшли у гром. Кравчука Дмитра.

ГОЛОД

Р-н: Микулинці

Дня, 22.9.1947 р. до с. [Великої] Березовиці прибула жінка зі СУЗ (Вінницька область) до свого чоловіка, який працює при будові лінії газопроводу Дашава – Київ. Вона розказувала, що в її околиці большевики забрали в колгоспі все збіжжя, а за трудодні нічого не заплатили, так, що знову грозить голод.

СОВЄТСЬКА ДЕМОКРАТІЯ

Р-н: Козлів

Дня, 2.9.1947 р. до с. Купчинець до с/ради приїхав суддя Карпов і адвокат Шишацький. Вони накинулися на голову с/ради і

директорку школи; говорив, що невиконують своїх обов'язків і мають зв'язок з українським революційно-визвольним рухом.

Дня, 3.9.1947 р. в с. Денисові лейт. МГБ Комарчук арештував таких людей: Кузіва Іллю, Буряка Петра, Рибака Семена і Рибака Володимира.

Дня, 3.9.1947 р. до с. Довжанки приїхало кількох бійців Козлівського гарнізону В[В] МВД і, стрінувши на дорозі Білу Анну з сином, – сильно побили. На крик безборонних почали збігатися люди, а тоді бійці кілька разів вистрілили і відійшли до р-ну.

Дня, 6.9.1947 р. в с. В. Городищі 6-ох бійців Козлівського гарнізону В[В] МВД робили засідку на городі секретаря с/ради Ткача Василя. Під час засідки задержали цивільних хлопців і перевели коло них ревізію. При цьому один з бійців вдарив Барана Михайла в обличчя та питав де є українські повстанці. Хлопець не відповів нічого. За це його побили, а відтак від-пустили домів.

Дня, 6.9.1947 р. в м. Тернополі відбувся суд над громадянином с. Денисова Петриком Василем. Йому закидали, що збирав збірки для повстанців. Як свідків покликали Кобильник Марію і Рибак Іванку. Тому, що свідки не дали своїх підписів, – справа відложена.

Дня, 9.9.1947 р. в с. В. Городищі о/у РО МГБ Проходько і 6-ох бійців Козлівського гарнізону В[В] МВД перевели ревізію в господаря Боднара Петра. Незнайшовши нічого, побили господаря і відійшли до с/ради.

Дня, 10.9.1947 р. до с. Денисова приїхав інспектор "[О]соавахіма" Пластунець і двох працівників рай. адміністрації. Вони, напившись в Гузар Марії горілки, вийшли на дорогу і прохожій Рибак Марії стрілили попід ноги. Відтак арештували Криськів Катерину і відійшли в напрямі с. Росоховатця. Подорозі арештована за горілку викупилась.

Дня, 10.9.1947 р. до с. Купчинець о годині 20-ій приїхав нач. РО МГБ Кобзар, суддя Карпов, о/у РО МГБ Проходько та кількох бійців з гарнізону В[В] МВД. Вони зайшли до громадянина Пуки Михайла і перевели стислу ревізію. Відходячи, без жодних успіхів, Проходько зазначив, що треба було прийти 2 години скоріше. Від Пуки Михайла пішли в другий кінець села. Там стрінулись з повстанцями, які по короткій перестрілці відступили. В зв'язку з тим слідуючого дня арештували таких людей: Бойко Юлію, Грендаш Степанію, Думку Григорія, Питель Зофію, Коваль Параскевію, Шкільного Степана і Качунь Теклю. Арештованих забрали до Козлова.

Дня, 13.9.1947 р. всі істребки зі с. Покропивної дістали повідомлення явитися до райцентру на зібрання. На зібранні виступали з доповідями: 1-ий секр. райкомпартії Волков і нач. РО МГБ Кобзар. Говорили, щоб істребки брали активну участь в боротьбі з українським революційно-визвольним рухом і викривали повстанців, а за це одержали добру нагороду. Між іншим нач. РО МГБ Кобзар сказав: "В 1944 р. бандьори ходили сотнями і завдавали нам великих втрат, в 1945 і 46 роках десятками, а тепер залишилася лише мала кількість і ми їх вже не боїмося. Одначе мусимо взяти всіх зусиль, щоб зліквідувати їх до одного, а тоді заживем спокійним і радісним життям".

Дня, 20.9.1947 р. до с. Купчинець приїхав о/у РО МГБ Проходько і кількох бійців з гарнізону В[В] МВД. Вони зайшли на весілля до Сивака Анд[р]ія і Проходько, переодягнений по-цивільному, розпитував дівчат, чи до села приїжджають большевики, до кого заходять і як поводяться з населенням. Одначе дівчата його пізнали і висміяли.

Дня, 21.9.1947 р. учителі з с. Яструбове їздили до райцентру на конференцію інтелігенції. На конференції з доповідями виступали 1-ий і II-ий секретарі райкомпартії – Волков і Слатін. Говорили про значіння і рівень навчання та про "українсько-німецьких націоналістів" і боротьбу з ними.

Дня, 25.9.1947 р. до с. В.[еликого] Ходачкова до с/ради приїхав 1-ий секр. райкомпартії Волков в справі контингенту. Голови с/ради не застав і послав до нього дижурного. Як голова прийшов, Волков побив його за те, що не сидить в с/раді.

Дня, 29.9.1947 р. обласний суд засудив Петрика Василя з села Денисова на 10 років тюрми за це, що збирав для українських повстанців гроші і в домі Павлишин Степанії читав революційну листівку. Це засвідчили такі люди: Кобильник Марія, Кобильник Текля і Гричаник Ольга. Того ж дня Андрейчука Василя і Кузьова Іллю з районної тюрми перевезли до тюрми в м. Тернополі.

Дня, 30.9.1947 р. в с. Слобідці, вечором, під охороною місцевого гарнізону В[В] МВД, районна кінопересувна насвітлювала фільм. В той час, бійці, що були на дворі, стріляючи і кидаючи ракети, запалили стіжок в Андрухового Василя.

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 4.9.1947 р. в с. М.[алому] Ходачкові війська МВД, в числі около 100 чол., знову переводили в селі облаву. Перед вечором

відійшли до с. Константинівки, а ніччю вернули і робили засідку. Того ж дня райнарсуд засудив за невиконання хлібопоставки громадянина Лисика Володимира на 5 років і Бурія Тому на 8 років робочих лагерів.

Дня, 19.9.1947 р. до с. Кип'ячки приїхало автом трьох большевиків з РО МГБ та хотіли арештувати Глухого Степана, але не застали його вдома. Він в тому часі був в полі. Большевики поїхали на поле, одначе Глухого С. люди повідомили і він втік. За це большевики арештували його матір.

Дня, 19.9.1947 р. до с. Смиковець прибув о/у РО МГБ Лазутін і 8 бійців В.[елико-]Борківського гарнізону В[В] МВД і переводили в Юскевича Івана ревізію. Господаря хотіли арештувати, але його не було вдома.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 10.9.1947 р. до с. Мшанця з р-ну приїхав 1-ий секр. райкомпартії Донцов і упов. Ніконов. Вони зайшли до Ясіневської Теодори оглядати криївку, яку кілька місяців тому назад знайшли війська МВД. Оглянувши, від'їхали в напрямі р-ну. Як тільки ці вийшли, до Ясіневської зайшли уповноважені по контингенті Гандза, Старинський і Горобець. Вони також оглядали криївку та наказали відвезти до с/ради дошки, якими була оббита ця криївка.

Дня, 13.9.1947 р. вечором до с. Янковець приїхав енкагебіст Лещенко та 7-ох бійців В.[елико-]Глибочоцького гарнізону В[В] МВД. Лещенко заходив до млина і про щось довго говорив зі завідуючим та з Шагадином. Цього самого вечора автомашиною приїхала група В[В] МВД та робила засідку біля Сиротюка і його сусідів. Слідуючого дня ранком прибуло ще около 40 чоловіків В[В] МВД, а з ними легкою автомашиною Єфімов, нач. РО МГБ Лавринюк і майор з області. Около години10-ої всі разом пішли до лісу, перевели в кількох підлісних хатах ревізії, а вечором від'їхали в напрямі р-ну.

23.9.1947 р. в с. Янківцях, ніччю, повстанці розбили до молочарні двері і забрали банку від молока. Зараз слідуючого ранку в цій справі приїхав прокурор Желізняк, Жолтніков і Чоботарський, яким зараз донесено, що повстанці забрали також банку сира. Вони зайшли до молочарки Олі (з східних областей) та в її присутності різними словами хаяли повстанців, а Жолтніков говорив, що звільнить з роботи всіх молочарок. Перед вечором приїхав Лещенко з кількома бійцями В.[елико-]Глибочоцького

гарнізону В[В] МВД і арештував молочарку Олю, Козаковського Фелікса і його жінку Марію. Арештованих забрали до р-ну, а другого дня звільнили.

Дня, 26.9.1947 р. в с. Мшанці 1-ий секр. райкомпартії Донцов і голова райвиконкому Ніконов оглядали господарства куркулів та всіх підозрілих селян, призначених до вивозу на Сибір.

До с. Хоми приїхав упов. по контингенті Омеляненко і привіз свіжі зобов'язання на поставку бараболь.

В с. Ігровиці двох емведистів арештували: Жеребного Михайла, Франковського Миколу, Лисого Миколу, Іжика Михайла за те, що вони возили до р-ну упов. мінзагу муку, масло і крупи.

Дня, 28.9.1947 р. вечором через село Честилів [Чистилів] група емведистів везла якогось арештованого, який на кінці села втік. Большевики почали за ним стріляти і робили ревізію в поблизьких хатах, але його не зловили. Після цього робили кілька ночей засідки.

Через с. Мшанець в 7-ій годині переїжджало дві автомашини з большевиками в напрямі Заложець.

Дня, 29.9.1947 р. в с. Плесківцях 10 емведистів з гарнізону с. Чернихова переводили ревізії по господарствах. Попол[у]дні пішли на кладовище і там шукали за криївками.

Р-н: Заложці

1.9.1947 р. ніччю в с. Загір'я прийшов до села старший о/у ББ Белкін та 7-ох бійців Заложцівського гарнізону В[В] МВД і стрінувши на дорозі господаря Галая Михайла, забрали в нього документи. Ранком, як побачили розліплені в селі листівки, Галая арештували і забрали до р-ну, а по двох днях звільнили.

Дня, 11.9.1947 р. до с. Волчковець, о годині 10-ій, приїхав 1-ий секр. райкомпартії Молько, райуповмінзагу Довгаль та кількох інших працівників рай. адміністрації і наказали голові с/ради скликати на збори людей. На зборах Довгаль зобов'язав населення до 20.9.1947 р. виконати хлібопоставку в 100%. Після зборів від'їхали в напрямі с. Ярославич.

Дня, 12.9.1947 р. до с. Гукаловець, о годині 8-ій, приїхав о/у РО МГБ Щедрін з трьома бійцями. Вони зайшли до Вовк Катерини, якій сказав, що їхні війська зловили сина селянки Галагурихи (повстанець), та питав, де є родина підпільника Білого. Господиня сказала, що про родину Білого не знає нічого. Від Вовк Катерини зайшли до Лаби Петра на весілля. Тут напились і двох бійців поча-

ли між собою бійку за яйця, які їм давала господиня (один взяв більше). Б'ючись, зайшли в гноївку і не могли повиходити. Тоді Щедрін положив їх на підводу і від'їхали до с. Монилівки.

Р-н: Микулинці

Дня, 9.9.1947 р. в с. Ладичині 6-ох робітників РО МВД переводили ревізію в господаря Станимира М., його сина Станимира [В.] і доньки Ворон Евдокії. Цього ж дня двох місцевих большевиків – Сінгалевич і Кобилянський зайшли до Ворон Евдокії та випили 1 л горілки. Опісля ходили п'яні по селі та стріляли за перехожими. Слідуючого дня одного з них – Сінгалевича люди знайшли неживого на подвір'ї Ворон Евдокії. В зв'язку з тим нач. РО МГБ Сусленко арештував Кобилянського за це, що забрав від п'яного Сінгалевича зброю.

Дня, 22.9.1947 р. на цукрозаводі "Поділля" арештовано охранніка заводу Дмитришина Михайла зі с. Серединок за це, що взяв три кілограми цукру. Слідуючого дня нарсуд (суддя Берінко, прокурор Драпаченко) присудив йому 8 років тюрми.

Дня, 10.9.1947 р. до с. Настасова приїхав упов. по контингенті Маліков і Джеджеристий. Вони зайшли до Петрейка М. і сказали, що будуть розбирати його хату та стодолу, які добудовані з колгоспної цегли. Якщо вступить до колгоспу, то не будуть розбирати. В цей спосіб змусили господаря внести до колгоспу заяву. Цього ж дня в господаря Городинського Михайла знайшли 6 ц жита і 6 ц муки. Господареві сказали, щоб вніс до колгоспу заяву, то збіжжя і муку не заберуть.

Дня, 12.9.1947 р. в с. Луці [Лучка] о/у РО МГБ Бакун з 10-ма бійцями знайшли криївку в пивниці гром. Фостатої Марії. Господиня оправдувалася, що в цій криївці, в час переходу фронту, переховувала речі. Опісля Бакун з бійцями переводили ревізії в господаря Фостатого В. і Тіцького М. Під час ревізії розвалювали печі, стіни, копали в пивницях і т. п. Відтак відійшли в напямі Чорториї.

Р-н: Зборів

Ніччю з 31.8 / 1.9.1947 р. в с. Мшані В[В] МВД, в числі около 100 чоловік, окружили село і держали до ранку. Рано, зі сторони с. Янковець, двома автомашинами приїхало ще около 50 бійців та перевели в селі облаву. Під час ревізії в господаря Підцерковного

знайшли пачку набоїв. Господаря арештували. Але подорозі до с/ради стрінули емведиста Сіненка і він сказав, щоб звільнити, бо це "свій чоловік". До підозрюваного сказав, що, як має зброю, хай принесе, а все буде впорядку. В Редьки Степана знайшли набої до автомата і питали господаря, 85-літнього дідуся, чиї вони. Дідусь думав, що його питають за бараболі, що були закопані на подвір'ю в ямі, і сказав: "Це мої бараболі". Большевики господаря арештували і відставили до Зборова. Крім цього, в часі облави арештували ще таких людей: Петришина Ілярія, Петришина Івана, Редьку Григорія і Редьку Володимира. Їх обвинувачували в співпраці з українським національно-визвольним рухом. Питали про Семен Зофію, Кривоніс Анну, Редьку Леонтину, Редьку Богдана і Бабія Зеновія, а також про підпільника Топора та про деяких господарів. Арештованих через 4 дні звільнили. Війська, які переводили облаву, ще цього самого вечора від'їхали до Зборова.

Дня, 1.9.1947 р. до с. Нестерівець до с/ради приїхав робітник РО МВД Сітров, упов. по контингенті Венгер та 5-ох бійців Зборівського гарнізону В[В] МВД. Вони заходили до господаря Продана Семена, побили в нього жорна, забрали овечі скіри. Через ніч квартирували в селі, а слідуючого дня від'їхали до р-ну.

2.9.1947 р. ніччю, в с. Сирвирах [Сировари] війська МВД, в числі около 150 чол., окружили село, а рано перевели облаву. На кожнім господарстві робили дуже стислі ревізії, а відтак арештували таких людей: Щабля Василя, Яроша Івана, Бородія Данила, Томашевську Марію, Майброду Марту і Котовську Оксану. Причини арештування невідомі. Всіх арештованих відставили до Зборова, а самі залишилися в селі і ніччю робили засідки. На другий день від'їхали в напрямі с. Кудиновець.

Дня, 3.9.1947 р. ніччю до с. Жуковець около години 23-ої, через село переходило 5-ох бійців гарнізону В[В] МВД. Вони вступили до господаря Древницького Евстахія, застукали до вікна та домагалися, щоб відчинив. На питання господаря, хто є, назвали себе українськими повстанцями. Помимо цього господар не відчинив, тоді провокатор[и] виломали двері, а прийшовши до хати, зажадали для українських повстанців 5 л меду. Господар приніс 2 л меду і сказав, що їх не знає, а дає тому, бо боїться. Від Древницького провокатори пішли до [Копцюх] Григорія та просили, щоб пустив їх до хати. Але господар не відчинив, лише через вікно запитав чого хочуть. Вони попросили хліба, господар через вікно подав і провокатори пішли дальше.

Дня, 3.9.1947 р. в Кудинівцях, війська МВД, в числі около 100 чоловік, окружили село і так держали до ранку. Рано з р-ну приїхали автомашиною робітники РО МВД, та всі разом почали проводити перевірку села. В часі перевірки зловили Зварич Олену (мати підпільника з с. Ярославич). Її приарештували і відіслали до с/ради, однак вона подорозі втекла.

Дня, 6.9.1947 р. до с. Кабаровець приїхав заст. нач. РО МГБ Четяков і 18 бійців Зборівського гарнізону В[В] МВД. Вони зайшли до Дякового Івана та на підставі, нарисованого на папері, плану почали ревізію. Ревізію переводили дуже стислу (перекопували землю, шпигали дротами), однак не знайшли нічого. Таку саму ревізію перевели ще в другого Дякового Івана і в Сеньківського Івана. Під час ревізії в Сеньківського забрали кілька літрів горілки.

Дня, 7.9.1947 р. до с. Красної приїхав 1-ий секр. райкомпартії Харченко та 5-ох інших працівників рай. адміністрації. Вони покликали до с/ради господарів та всіма способами старалися притягнути до колгоспу. Джулу Степана і Михайлюка Миколу за те, що не хотіли подати до колгоспу заяви, приарештували і держали в с/раді цілий день, а вечором звільнили. Цього дня вдалося їм притягнути до колгоспу 8-ох господарів, яким раніше наложили дуже великі податки. Їх, за це, що не заплатили податку, настрашили тюрмою, і вони подали до колгоспу заяви.

Дня, 8.9.1947 р. в с. Волківцях [Вовчківці] робітник РО МВД Хітров арештував Гордасюка Миколу і Зварич Анну. Арештованих відставив до с. Озірнян. Причини арештування невідомі.

Дня, 10.9.1947 р. в с. Жуківцях, вечором, 7-ох бійців Зборівського гарнізону В[В] МВД вийшли з городів до Свити Григорія та запитали хто в нього перед кількома хвилинами був, бо вони чули, як скрипіли двері. Господар відповів, що не було нікого, лише він сам виходив надвір. В цей спосіб ще хотіли спровокувати господаря Яроша, однак їм не вдалося. Опісля цілу ніч ходили по селі та робили підслухи. Ранком відійшли до Зборова.

Дня, 10.9.1947 р. на Озірнянські хуторі від сторони лісу прибув упов. по контингенті Волков Іван і зайшов до господаря Перейми в справі м'яса. В цей час туди переїздив нач. гарнізону залізнодорожних В МВД і участковий Зарітов. П'яний Волков, думаючи, що це повстанці, відкрив по них вогонь і поранив легко в ногу нач. гарнізону. Тоді нач.[альник] і Зарі[п]ов зв'язали Волкова і забрали до тюрми, а через добу звільнили.

Дня, 13.9.1947 р. в с. Озірнянах органи РО МГБ перевели арештування. Арештовано13 осіб, з яких 6-ох звільнено, а останніх відвезено до тюрми в Тернополі. Між іншим арештовано таких людей: Стець Зофію, Дембіцького Михайла, Волошина Ярослава, [Шкрабівського] і Беззубку Анну.

Дня, 16.9.1947 р. до с. Кабаровець до с/ради прийшло 6-ох робітників РО МВД та виготовили список підозрілих осіб. Ніччю покликали на переслухання таких людей: Маціборка Теодора, Липника Василя, Драпінського Василя, Капшія Іларія. Капшія Іларія питали, де перебуває Топір та коли з ним останній раз стрічався. Як Капшій говорив, що такого не знає, почали його бити та говорили, що знають, коли він разом з Топором пив горілку. Помимо всього він не признався. Йому сказали 18.9.1947 р. зголоситися в РО МГБ і відпустили домів. У визначений речинець Капшій в РО МГБ не зголосився.

Дня, 29.9.1947 р. до с. Осташовець приїхав 1-ий секр. райкомпартії Харченко і 6 бійців Зборівського гарнізону В[В] МВД. Вони зайшли до Шафранського Івана і перевели стислу ревізію. Під час ревізії вирили столовий годинник, бритву і скіряну торбу. Після ревізії від'їхали до Зборова.

Дня, 26.9.1947 р. в с. В.[еликій] Плавучі відбулося весілля в Головатого Василя, на яке прибув нач. істребків Рябий з двома істребками. Вона напились досить горілки і почали стріляти, так, що запалилася хата Олійника Теодора. Хата згоріла, а большевик Рябий за цей злочин не поніс жодної кари.

Дня, 29.9.1947 р. в с. Кабарівцях 8 большевиків з гарнізону В[В] МВД перевели ревізію в господаря Зінькова Миколи, під час якої знайдено такі речі: 3 шинелі, фуфайку, сподні, кільканадцять метрів мануфактури, 6 ц збіжжя і 4 л самогону. Ці всі речі большевики сконфіскували та наказали ще дати одну фіру дров. Ревізія тривала від 9–15 години. Цього самого дня переведено ревізії в Бойка Кирила і Маціборка Теодора, в яких не знайдено нічого.

Р-н: Підволочиська

Дня, 7.9.1947 р. в с. Фащівці упов. від контингенту Левченко переводив збори коло церкви в справі налогів. Він говорив, щоби якнайскорше кожний селянин здав наложені на нього державою налоги. Дальше оповідав про історію Росії, і висловився: "ще Радянський Союз є даний від Бога, хто буде слухати Радянського

Союзу, то буде мати той самий гріх, якби самого Бога не послухав".

Дня, 15.9.1947 р. до с. Качанівки прибув прокурор Аканєвський та ще суддя урядовець (прізвище невідому). Вони зайшли до с/ради, побули дві години, а потім від'їхали до р-ну. Того самого дня упов. райвиконкому Приймак та трьох учителів з дітдому зійшлися до с/ради, покликали кількох господарів і почали їх натискати, щоби надали заяви до колгоспу. Коли господарі відмовилися, тоді упов. Приймак почав погрожувати їм: "Таких господарів, як ви, треба арештувати і вивезти на Сибір, тоді решта населення вже буде підпорядковуватися рад. владі".

Р-н: Нове Село

Дня, 18.9.1947 р. до с. Лисичинець прибув о/у РО МГБ Зябліцов з 8-ма большевиками, обступили господарство Гульовського Богдана, де зловили жінку повстанця – Пилипчук Анну, яка там перебувала. При цьому перевели основну ревізію, забрали згадану Пилипчук Анну і відійшли на станицю істребків, яка в цей час поміщалась в цьому ж таки селі. Подержавши арештовану через два дні – відпустили додому.

Дня, 24.9.1947 р. до цього ж села прибув голова райвиконкому Слабодян і II –ий секр. райкомпартії Коваленко і якийсь представник з ЦК КП(б)У, а з ними якась ніби то американська комісія. Оглядали Народній Дім, цікавились культурно – освітньою працею в селі. Зробили знимку в двох господарів, які повернулися з Америки за польської дійсності, а саме: Піпки Володимир і Добровольський Ярко. Після цього від'їхали до р-ну.

Р-н: Збараж

Дня, 24.9.1947 р. до с. Капустинецький [Капустинський] Ліс прибув з р-ну о/у РО МГБ Захаров і Косенков та ще двох незнаних емгебістів. Зайшли до переселенця Хом'яка Івана, котрого мабуть хотіли арештувати, але його не було в той час вдома. Зайшли до його швагра Коваля Евгена та питали де є Хом'як Іван. Як цей відповів, що не знає, то озлоблені большевики почали бити його кріслами таки в його помешканні та кидати на нього кухонним начинням. Большевики, побачивши що це їм не приносить успіху, розділи його догола та почали копати зі всіх сторін і місити ногами, одначе нічого не довідалися. Перед вечором оставили

цього по-звірськи побитого селянина і від'їхали в сторону с. Капустинець. Вечором приїхали знова до с. Капустинецький [Капустинський] Ліс та робили засідки. Ранком зайшли до селянина Чечоти Івана за хлібом, а опісля знова пішли до Хом'яка, питаючи за Іваном. Вдома його не застали. Розлючені большевики по-звірськи побили 70-літнього старця, – батька вищезгаданого, і його жінку.

Р-н: Скалат

Дня, 1.9.1947 р. до с. Колодіївки приїхав голова райвиконкому Майстренко і нач. РО МГБ Молостов, зайшли до с/ради і покликали людей, які ще не здали контингенту. Їх примушували також вступати до колгоспу. Майстеренко сидів в селі майже цілий місяць, поки не стягнув контингенту. До кінця вересня вступило до колгоспу 180 господарів. Хто вступив до колгоспу, вже і по тім мусів здати залеглий контингент та решту всіх налогів, допіру тоді зачисляли його членом колгоспу.

Р-н: [Великі] Дедеркали

Дня, 3.9.1947 р. до с. В.[еликі] Загайці приїхав II-ий секр. райкомпартії П'ятирня в в товаристві своєї жінки, що працює в області, і при помочі істребків викликав селян до канцелярії с/ради, яких різними залякуваннями змушував підписувати заяви до колгоспу.

Дня, 9.9.1947 р. в цьому ж селі упов. Боднар з групою большевиків, у числі 8 осіб, арештував громадян: Пархомюка Клима, Климюка Пилипа та Григорія, за те, що не хотів писатися до колгоспу.

Р-н: Шумськ

Дня, 1.9.1947 р. до с. Кордишева з Шумська прибуло 11 большевиків, які в гром. Решетніка Панаса робили ревізію. Шукали скрізь. Незнайшовши нічого, заарештували господаря і посадили в льох.

Дня, 4.9.1947 р. в с. Веселівцях трьох большевиків з Крем'янецького РО МВД арештували Бронька (?). Грицюка Гнатка і Грицюка Гринька за те, що не хотіли взяти наказів на контингент збіжжя.

Дня, 17.9.1947 р. до с. Боложівки прибуло 70 большевиків. 50 з них зі Шумська, а 20 зі Сходу. Робили ревізію. По всьому селі робили ревізію, а в трьох господарів повикидали з будинків солому, та детально перешукували. Опісля арештували юнаків з цього села, народжених 1930–33 рр. – К[о]рнійчука Антона, Гарасимчука Івана, Корнійчука Митрофана, Руденького Івана, Бомчука Семена і Калішчука Йосифа. Їх забрали по доказі Онуфрійчука, який сказав, що вони мали зброю. Цих юнаків відвезли в Проскурів. Також арештували селян старшого віку: Продунець Федоську, Черняк Олену та Корнійчука Петра. Цих забрали в Шумськ і ще того дня звільнили.

НАРОД БОРЕТЬСЯ

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 1.9.1947 р. вечером на полях між селом Скоморохами а хуторами Теофілівкою попали на большевицьку засідку трьох повстанців. По короткій перестрілці відступили. Втрат не було жодних.

Дня, 3.9.1947 р. в с. Байківцях повстанці вбили о/у РО МГБ Горбачевського та участкового по контингенті на с. Товстолуг – Ковпаненка.

Р-н: Козлів

Дня, 10.9.1947 р. до с. Кутковець приїхала районна кінопересувна. Підчас висвітлювання кінофільму, з гуртка молоді вибіг якийсь хлопець і унеможливив хід мотора.

Дня, 14.9.1947 р. в с. Слобідці упов. Тарасенко, за допомогою сільського активу, скликав людей і перевів збори. На зборах сказав, що населення цього села має здати по 150 ц додаткового контингенту. Опісля говорив про організацію колгоспу. Про колгосп населення навіть не хотіло слухати і розійшлося домів.

Дня, 26.9.1947 р. в с. Денисові, о годині 18-ій, 6-ох бійців з гарнізону В[В] МВД перевели стислі ревізії в Павлюка Миколи, Самиці Осипа і Генсьора Івана. Після цього кудись відійшли, а по кількох годинах повернули до Генсьора і хотіли забрати в нього мід. Господар з родиною почав кричати і на цей крик збіглися люди. Бійці, щоб уможливити собі крадіж, відкрили по населенні вогонь. Однак населення не зважало на стріли і відігнало їх.

Дня, 28.9.1947 р. до с. Слобідки приїхав упов. Безгодов. До вечора сидів в с/раді, а вечором з місцевими істребками робив засідку на городі господаря Бабака. На цю засідку найшло трьох повстанців і, вже на близькій віддалі Безгодов з істребками відкрили по них вогонь. В результаті – один ранений повстанець і легко ранений в ногу Безгодов.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Ніччю 18/19.9.1947 р. на хуторах Манюки біля с. Мшанця трьох повстанців найшло на засідку. Большевики осліпили їх ракетами та відкрили по них сильний вогонь. Нав'язалася перестрілка, по стороні повстанців втрат не було, а по стороні большевиків один вбитий і двох ранених. (Про це оповідав господар, який відвозив большевиків до р-ну. Як він вертав додому, большевики загрозили, щоб про це нікому не говорив.)

Дня, 19.9.1947 р. в с. Цеброві хтось підпалив колгоспні трактори. Як здогадуються, то зробили самі селяни.

Цеї ж ночі в с. Серединцях [Серединки] пропав без вісті голова кооперативи Беркита Василь.

Дня, 10.9.1947 р. в с. Обаринцях кінопересувний театр висвітлював фільм. Під час сеансу увійшло двох повстанців. Вони знищили апарат і відійшли. Зав. кіно взяв коня на хуторі Загребел[л]я та ще вночі втік до р-ну. Около 24-ої години приїхало автомашиною 10 большевиків з лейт. Єфімовим і ждали до ранку в с/раді. Ранком перейшли до с. Заруддя і арештували Фаренюка Василя, якому закидували вчорашній інцидент. Рівнож покликали учителів на допит, тому, що мали бути присутні при побиттю апарату.

Дня, 18.9.1947 р. на хуторах Хоми (с. Ігровиця) трьох повстанців найшли на большевицьку засідку. По короткій перестрілці повстанці відступили без втрат. По большевицькій стороні був один вбитий і один ранений.

Дня, 24.9.1947 р. коло с. Серединець [Серединки] 20 большевиків робило засідку на перехресній дорозі. На засідку найшло 4-ох повстанців і по короткому бою повстанці і большевики відступили без втрат.

Дня, 25.9.1947 р. в с. Обаринцях прийшло повідомлення допризовникові Павлушці зголоситися на воєнкомат. Він зголосився і, довідавшись, що треба йти до ЧА втік і зараз криється.

Таке саме зробив допризовник Притуляк із с. Заруддя.

Дня, 26.9.1947 р. в с. Серединцях [Серединки], вечором, на большевицьку засідку попало кількох повстанців. Залишивши деякі речі, повстанці відступили. Втрат в людях не було.

Дня, 28.9.1947 р. вечором, повстанці Заложцівського р-ну зробили біля Обаринецьких хуторів на большевиків засідку. Як над'їхала автомашина, відкрила ній вогонь. Одначе автомашина не здержалась, а поїхала дальше. Вислід поки що невідомий.

Р-н: Зборів

Дня, 6.9.1947 р. в с. Погребці [Погрібці] 1-ий секр. райкомпартії Харченко насильно скликів збори селян, на яких почав агітувати до колгоспу. Люди, почувши слово колгосп, демонстративно вийшли з залу так, що Харченко не мав до кого говорити.

Дня, 7.9.1947 р. в с. Нестерівцях, вечором, повстанці вбили заступника голови Зборівського райвиконкому Яськового Тараса, родом з с. Ярчовець, цього ж р-ну.

13.9.1947 р. ніччю в с. В.[еликій] Плавучі (Козівський р-н) двох повстанців стрінулися з кількома істребками. На заклик: "Стій! Хто йде!" повстанці відкрили по істребках вогонь, від якого вони порозбігалися.

Дня, 27.9.1947 р., вечором, до с. В.[еликої] Плавучі прибуло двох істребків з заст. уповноваженого Кузем (сексот з с. М.[алої] Плавучі, Коз.[івського] р-н). Вони, вдаючи повстанців, вибили вікна у гром. Гориня Василя, а кого стрінули на вулиці, били палицями і наганяли спати. Відтак зайшли до Підгірного, в якого було досить гостей, (в цьому селі був празник) і почали всіх бити палицями по головах. Спочатку ніхто не боронився, бо думали, що то направду повстанці, і б'ють їх за те, що п'ють горілку. Але коли один з селян пізнав Кузя, крикнув: "Бий сексот!" Хто тоді був кинулись на провокаторів і так побили, що другого дня відвезли згаданих до лічниці.

Р-н: Заложці

Дня, 2.9.1947 р. в с. Серетець господар Сидір Павло докоряв сусідці Петрів Анні, чому вона гостить в себе большевиків. Мовляв: "Вони хоч будуть до тебе мягші, але другим вони вдесятеро віддячаться. Та я дав би їм отруї, щоб вони понаїдалися раз на завжди". Зараз слідуючого дня прийшов до нього упов. Пшонарський і секретар райвиконкому Слободян, побили його та

наказали, щоб через кілька днів возив до р-ну збіжжя. При цьому забили кілька курей і замовляли для себе варити обіди.

Дня, 7.9.1947 р. в с. Мільні [Мильне], вечором, районна кіно-пересувна висвітлювала фільм. В цей час прийшли повстанці і побили мотор та забрали кіноапарат. В зв'язку з тим через кілька годин приїхали трьома автомашинами В[В] МВД в числі около 100 чоловіків і арештували багато молоді та дітей.

Дня, 7.9.1947 р в с. Загір'ю ст. о/у ББ Белкін та 7-ох бійців Заложцівського гарнізону В[В] МВД зривали листівки, що були розліплені на будинках села. Перед вечором відійшли на хутори Петрівку.

Дня, 18.9.1947 р. в с. Чистопадах на весіллі повстанці зловили місцевого перевертня Жука – агент райуповмінзагу, який у своїх виступах жорстоко розправлявся з населенням, обезчещував повстанців і т. п.

Цього ж дня в с. Бзовиці большевики арештували трьох хлопців (прізвища невідомі). Коли гнали їх через Заложцівську греблю, один з них Вовк почав утікати, однак ранений ворожою кулею хотів кинутись в воду, але внетямі вдарившись об каміння, закінчив життя.

Дня, 21.9.1947 р. в с. Мільні [Мильне] в день празнику коло церкви повстанці перевели мітинг, на якому було багато слухачів. Після мітингу населення піднеслося на дусі і багато заговорили про повстанців. Різно висловлювалися українці зі СУЗ, а також і большевики. Подаємо факти:

Учитель зі с. Мільно (східняк), який досить ворожо ставиться до українського визвольного руху, сказав: "Я не думав, що вони такі сміливі, і що їх так багато ще є, при цьому чисті і бадьорі хлопці".

Уповноважений на с. Мільно Башкевич сказав: "Добре, що мене в цей день не було, коли бандьори робили мітинг, бо були б мене або бандерівці вбили, або большевики арештували, приписуючи мені зв'язок з ними".

О/у РО МГБ Парафіянов сказав: "Зле, що я не був на празнику в с. Мільні, а то був би побив бандитів, або був би по-цивільному пішов до них і зробив знимку, головне з того, що говорив на мітингу". Опісля додав: "Ну, може до добра, що я не був".

Дня, 26.9.1947 р. о годині 7-ій ранку до школи с. Нетерпинець прийшло трьох большевиків (прізвища невідомі) на контролю, однак в школі незастали нікого. Вони запитали учительки Процик Марії, чому немає навчання. Вона відповіла: "Сьогодні свято і тому діти не прийшли до школи".

Р-н: Микулинці:

Дня, 8.9.1947 р. в с. Чорторії повстанці зліквідували Костика Дмитра і його жінку Павлину, як активних большевицьких вислужників. На слідуючий день прибув нач. РО МГБ Сусленко та сказав до трупів: "Ти їм давав їсти, а вони тебе застрілили."

Дня, 26.9.1947 р. в с. Буцневі упов. по контингенті Фльорис хотів скликати збори в справі колгоспу, але ніхто з людей не прийшов, мимо цього, що згаданий большевик грозив Сибіром.

Р-н: Козлів

Дня, 10.9.1947 р. до села Купчинець около години 20-ої прибув з р-ну: нач. РО МГБ Кобзар, прокурор Пилипенко, о/у РО МГБ Проходько та трьох емведистів. Згадані большевики робили засідку коло гром. Атаманчука Михайла Івановича. Побачили на віддалі кількох метрів двох повстанців, почали за ними слідити. Повстанці завважили большевиків і перші відкрили по них вогонь, внаслідок чого був тяжко поранений прокурор Пилипенко, а інші большевики втікли.

Р-н: Збараж

Дня, 7.9.1947 р. відвозив один селянин з с. Бодаки о/у РО МГБ лейт. Колосова, який в цей час був п'яний. Згаданий селянин відібрав від Колосова зброю, застрілив його [і скинув] в річку. Сам повернув домів. Два дні пізніше лейт. Колосова знайдено в ріці і цього господаря арештували. Господар – це переселенець з-за лінії Керзона. Люди поміж собою говорять, що він мав би мати якісь прогріхи супроти ОУН і в цей спосіб хотів себе оправдати.

Дня, 16.9.1947 р. вечором в с. Кійданцях на весіллі в Цебровського повстанці застрілили упов. ОУР мл. лейт. Шкарбалюка Івана, який в цей час був на відпустці в своїому родинному селі. Після цього большевики арештували до 30 осіб місцевого населення. Подержавши через кілька днів, звільнили, крім 8-ох осіб, що сидять до сьогодні. Згаданого Шкарбалюка большевики похоронили на кладовищі в с. Кійданцях.

Р-н: Підволочиська

Дня, 7.9.1947 р. в с. Рожиськах упов. по контингенті Свіцова приказала голові с/ради скликати населення на збори. Рівночасно

голова с/ради мав повідомити населення, що на зборах нікого не будуть тягнути до колгоспу, тільки відбудуться звичайні збори, після котрих будуть роздавати мануфактуру. Населення, незважаючи на ці заохочення, на збори не зійшлося.

Дня, 30.9.1947 р. в с. Качанівці три річники молодих хлопців відходило в ЧА. Вони рішилися на відхід, вагалися, чи їм йти в армію чи скриватися. Говорили: – коли б це покликання було під час війни, то ми напевно не пішли б за Сталіна воювати, а попрямували б в повстанські ряди.

Р-н: Почаїв

Дня, 6.9.1947 р. двох повстанців (ініціатор дг. Корній) зробили засідку на большевиків, які їхали підводою. На ній було трьох большевиків і трьох господарів. Під час засідки вбито двох большевиків і двох господарів. Засідка зроблена на хуторах Королівський Міст біля с. М. Бережець [Малі Бережці].

Дня, 14.9.1947 р. в с. Богданівці большевики скликали збори селян, на яких агітували, щоб вписуватися у колгосп. Населення зі шумом втекло зі зборів. Большевики погрожували Сибіром, якщо не будуть писатися. Але населення відповіло: "вивозіть, а в колгосп не підемо!"

Р-н: [Великі] Дедеркали

Дня, 12.9.1947 р. в с. Темногайцях нач. істребків Заяць Захар ловив по селі молодих хлопців і гнав на істребітельський пункт та примушував брати зброю. Зараз після цього ці хлопці залишили зброю і втекли з пункту.

Дня, 25.9.1947 р. в с. В.[еликих] Загайцях 7-ох большевиків переводили ревізії вночі по хуторах Руда. Біля гром. Рибачука зустрілися з повстанцями, внаслідок чого виникла невелика перестрілка. Наслідків не було жодних.

Р-н: Шумськ

Дня, 4.9.1947 р. на хутір Подоляни прибуло зі с. Угорська 4-ох большевиків. Трьох з них зайшло до хати Колесника Олекси, а один стояв на стійці. З-за лісу вийшли повстанці і почали кликати до себе большевика, що стояв на стійці. Він пустився йти, однак вернувся і повідомив про це большевиків, що були в хаті. Ці

вийшли надвір, де повстанці привитали їх вогнем, внаслідок чого большевики втекли.

Дня, 14.9.1947 р. в с. Обич 16 большевиків заганяли селян писатися до колгоспу. Селяни не йшли.

ГЕРОЇКА

Р-н: Микулинці

Дня, 17.9.1947 р. в лісі, коло с. Мишкович, згинуло від большевиків двох повстанців. сл. п. дд.: Білоган Михайло – Морозенко і Афінович Антін – Бистрий. Вечором дд. Морозенко і Бистрий йшли до с. Мишкович по справам. Недалеко від краю лісу, коло кринички большевики зробили засідку і по прохожих повстанцях відкрили сильний вогонь. Відступ для повстанців був неможливий, бо вони були окружені. Тоді почали нерівний бій з большевиками. Бій тривав годину. Повстанці, вистрілявши всі набої, по-геройськи згинули. По большевицькій стороні був один вбитий і двох ранених.

Р-н: Заложці

Дня, 17.9.1947 р. до с. Лопушани прибуло 5-ох большевиків зі с. Перепельник. О годині 11-ій перед полуднем, коли вони окружили хату Борсука Василя, з якої почав утікати повстанець сл. п. дг. Замок. Большевики думали його зловити живим, але друг Замок відкрив по большевиках вогонь зі свого автомата. Опісля викинув гранати та почав відстрілюватися з пістоля. Бачучи безвихідне положення, стріляє себе власною кулею. Тіло дг. Замка забрано до р-ну.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 28.9.1947 р. до с. Обаринець прибула автомашиною група емведистів, які зробили засідку. Ніччю через село переходило кількох повстанців і вони попали на цю засідку. Заатаковані большевиками повстанці розскочилися і почали відбиватися. Бій тривав коротко, але завзято. В результаті цього бою був вбитий 1 повстанець, а по стороні большевиків 1 емведист. Тіло впавшого повстанця большевики забрали до р-ну.

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

28.9.1947 р. в с. Стегніківцях [Стегниківці] 22-ох большевиків з Черниховецького гарнізону і 12 з р-ну на чолі з емг[е]бістами Лазутіним держали засідку, на яку попала група повстанців, а саме: Петро, Мономах, Кожемяка, Богдан, Сокіл, Яр і ще трьох. Вечором зайшли вони до згаданого села, вступили до одного господаря та осягнули розвідку, що в селі є большевики. Повстанці думали вже відходити, але подорозі стрінули сільських хлопців, які їм сказали, що не стрічали ніде большевиків. Тоді дг. Петро рішає йти в село. І так в бойовому порядку переходить через греблю (насип коло млина). Останнім йшов дг. Петро. З хвилею, коли вони перейшли греблю і прямували під гору до церкви, з-заду посипався на них вогонь з кулеметів, автоматів і крісів. Від перших стрілів паде тяжко ранений дг. Петро. До нього підбігають друзі Богдан і Сокіл. "Друзі, я буду вмирати"… – сказав дг. Петро і вказав рукою на грудь, звідкіля спливала гаряча кров. Друзі не покидають його, беруть на руки і відступають в напрямі найближчої хати. Однак по кількох хвилинах сл. п. дг. Петро кінчив життя. Тіло впа[в]шого повстанці сховали під шкарпом недалеко хати. В той час інші друзі, занявши становища в рові, стріляли по большевиках, щоб уможливити відступ останнім. Большевики, освічуючи весь час ракетами, безнастанно стріляли. Наш кулеметчик Мономах разом з другом Кожемякою спиняють большевиків густим вогнем, а коли інші друзі були вже за горою, почали відступати в напрямі ріки. Друга Мономаха поранено тоді в ногу, однак незважаючи на це, вони рішили скоро переправитись через ріку. В цей час дг. Кожемяку вхопила струя води і він потонув. На рятунок його прибігли решта друзів. Друг Богдан кидається в воду, але витягає тільки шапку, бо дг. Кожемяка вже був на дні. Довго не надумуючись, дг. Сокіл розбирається і скаче в воду, звідки виймає тіло утонутого друга. Його відтрясають і з відрятованим подаються до с. Дубовець, де сл. п. дг. Кожемяка, попрощавшись з друзями, перестав жити. Другого дня друг Богдан, Сокіл і ранений Мономах пішли на те місце, де залишили вбитого сл. п. дг. Петра, однак його там не застали, бо вороги скоріше забрали до р-ну. Так само відкопали тіло сл. п. дг. Кожемяка, який був похоронений на місцевому кладовищі.

У бою, що розгорівся був на цій засідці, по ворожій стороні було двох вбитих.

Р-н: Шумськ

Дня, 15.9.1947 р. о/у Гол[о]щапов з двома большевиками знайшли на полях біля с. Кордишева криївку. Повстанці, які були в криївці, почули, що хтось ходить. Тоді дг. Полікарп виглянув з криївки, і викинув 2 гранати, але жодна не розірвалася. В цей час Голощапов ранив друга Поліпарпа в руку. Друг Поліпарп вискочив з криївки і, стріляючи по большевиках, почав втікати. На деякій віддалі паде, вбитий з кулемета. Останні три друзі – Ярослав, Камінь і Листок постріляли в криївці. Після того Голощапов вкинув до криївки гранату. Тіла впавших відвезено в Шумськ.

* * *

Тернопільщина Жовтень 1947 р.

ВІСТІ З ТЕРЕНУ

РОСІЙСЬКИЙ ШОВІНІЗМ І НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ

Р-н: Заложці

Дня, 28.10.1947 р. до с. Манаєва вечером прибули з району большевики: упов Верещагін, інструктор РК КП(б)У Очколас Прокіп, комсомолець Калушка і третій секретар РК КП(б)У Могильовцев. Вони зорганізували мітинг на якому виступав Могильовцев. Спочатку говорив про вибори та проводив вибір виборчої комісії, а при кінці спитав, чому зійшлося так мало людей на мітинг.

– Не хочете – каже – слухати радянської влади, слухаєте бандитів з лісу, чекаєте на війну, на соборну самостійну українську державу. Шкода, ви цього всього не дочекаєтеся, такої України не буде, бо її Бандера продав за доляри Англії і Америці. Та ж ви маєте радянську Україну і чого ж вам більше треба? Не слухайте бандитів з лісу, а якщо будете слухати, то ми вас всіх повивозимо на Сибір.

Опісля Верещагін заказав, що село має давати щоденно по десять підвід вивозити зерно з райцентру до станції Зборів, а кожний господар, який має коні, мусить заплатити 600 крб. кари за те, що село не вивезло каміння з Ратиської гори на гостинець. На цьому мітинг закінчився.

В КРАЇНІ СОЦІАЛІЗМУ

Р-н: Козлів

Дня, 4.10. 1947 р. в с. Денисові у громадянина Проця Вівчара інженери з будови газопроводу вкрали 2000 крб. Злодіїв большевики зловили, але хоч гроші відібрали, то господареві їх не віддали. Інженерів звільнено.

Того самого дня в с. Купчинцях суддя Карпов і о/у РО МГБ Проходько ограбили Плішку Теодора, в якого забрали два центнери збіжжя.

Цього ж дня в с. Ходачкові у Пахолка Володимира большевики забрали пару коней за нездачу контингенту й податку. Господар продав корову, заплатив податок і в цей спосіб відібрав коні.

Дня, 5.10.1947 р. в с. Купчинцях відбувся мітинг, на якому суддя Карпов сказав, що село має здати ще додаткового контингенту 250 центнерів збіжжя.

Дня, 6.17.1947 р. в с. Ходачкові В.[еликому] упов. по контингенті Васенко і голова с/ради Коновалець забрали в Пахолка Володимира муку, крупи та все зерно за те, що не здав контингенту збіжжя. У гром. Смоляка Володимира забрали 150 кг зерна.

Цього самого дня на хуторах Драгоманівка (с. Купчинці) прокурор Пилипенко з о/у РО МГБ Проходько зграбували в Стадника 5 ц пшениці за нездачу контингенту.

Дня, 8.10.1947 р. в с. Купчинцях 8 большевиків з району зграбували в громадян: Малицького Василя, Паращія Михайла і Білик Теклі все збіжжя, яке господарі оставили собі на прожиток.

Цього ж дня в с. Денисові заст. нач. райуповмінзагу Ярощук, голова колгоспу та сільський актив ловили підводи і грабували в селян збіжжя. У Гурика Зеновія пограбували два центнери жита, Головки Томи (сімдесятьлітнього старика, який дав 12 ц збіжжя на контингент) забрали один центнер гречки, в Петрика Василя – 35 кг сім'я.

Того самого дня в с. Довжанці упов. по контингенті Гурмоза і Гарасимів зграбували в Худоби Василя 80 кг гречки.

Дня, 10.10.1947 р. в с. Довжанці ці самі большевики забрали в переселенця Майдака Василя 50 кг гороху, а в Курили Григорія – 80 кг ячменю.

Цього ж дня в с. Слобідці упов. по контингенті Свигруненко разом зі сільським активом ходили по господарях та забирали кукуру[д]зу в тих, хто не здав понад план контингенту. Між іншим,

пограбили всю кукуру[д]зу в громадян: Педжаги Миколи, Ригліцького Володимира, Табаки Василя і Бойка Евстахія.

Р-н: Микулинці

Дня, 25.10.1947 р. до с. Лука Велика прибуло з району 16 большевиків з о/у РО МГБ Бакуном, які перевели ревізії в таких громадян: Брикайла Володимира, Лучків Данила і Фостатого Миколи. В двох господарів шукали поверховно, а в Фостатого Миколи перевіряли господарство грунтовно. Внаслідок цього трусу знайдено в нього криївку-перемурівку, в якій господар заховав від грабунку: 10 ц збіжжя, 4 пари чобіт, 20 м мануфактури, 1 ц цукру, 30 кг сала, 25 л вишняку, сірники, мило і інші речі. З радості большевики аж крикнули, бо це ж рідко їм таке трапляється. Зараз прибув на місце нач. РО МГБ Сусленко, забрав вс[е] до району, а вишняк, сало й інше залишив для большевиків, які зараз таки почали в згаданого господаря забавлятися. Три дні пили і їли, а господар мусів давати їм все чого бажали. Гостював там також і нач. РО МГБ Сусленко, який при кінці сказав господареві, що його будуть судити за те, що закопує зерно.

Цього ж дня в с. Дворіччя (Людвиківка) упов. по контингенті Козловик і емведист Стоколос ходили по господарях за контингентом. Людям говорили, що якщо хтось не має молока до здачі, то в заміну хай купить масла або сала, а державі мусять здати.

Дня, 22.10.1947 р. в с. Боцнева [Буцнів] приїхало кількох большевиків на чолі з лейт. РО МВД Фукаловим і ходили по тих хатах, з яких родини вивезено на Сибір. Згаданий емведист сказав до своїх бійців: “Ребята, берите сколько завгодно! Ето били изменники родини, можно вам брать все, а им всем нужно ехать в Сибир[ь]”. Цього ж дня в с. Настасові о/у РО МВД Болгаков з дванадцятьма большевиками перевели ревізії у таких громадян: Галайка Івана, Бакалець Анна, Дженджеристого Юрія, Базар Степанії і Сікановича Йосипа. В час ревізії не знайдено нічого. Цього ж дня голова РВК Стриєшин разом з Болгаковим забрали у Ворожбит Теклі 40 кг сім’я, а в заміну дали її 40 кг ячменю.

Дня, 23.110.1947 р. в с. Буцнева, щоб заложити колгосп, большевики розпочали натиск на свідоміших громадян, тих, що були зв’язані з українським революційним рухом та т. зв. куркулів. На всіх було наложено так великі налоги податку, що сплатити їх господарі не могли. Н[а]пр., Сорока Григорій, маючи 4 га землі,

одержав зобов'язання здати 18 ц збіжжя і 13 000 крб податку. Рожук Василь (7 га землі) – 25 ц збіжжя і 20 000 крб. Рожук Мирослав (8 га землі) – 25 ц збіжжя і 25 000 крб.

Упов. по контингенті з РК КП(б)У Фльорис (жид) і Фелем[он]енко (східняк, який оселився в цьому селі) з кількома большевиками і місцевим активом села щодня ходили до таких господарів і тероризували їх: Давай зерно, давай гроші, якщо не здасиш, то ти ворог Радянського Союзу, ми таких зліквідуємо, запроторимо в Сибір і т. д.

Р-н: Заложці

Дня, 1.10.1947 р. по полудні, до с. Манаєва прибули з райуповмінзагу Очколас і комсомолець Калушка (місцевий) в справі додаткового контингенту. В с/раді після перевірки контингентових коштів, він припоручив селянці Чиж Параскевії здати ще один центнер збіжжя. Коли згадана відказалась, почали її бити, а відтак побиту, з подрапаним і окривавленим обличчям випхнули з канцелярії.

Цього ж дня большевики розподілювали додатковий контингент збіжжя.

Слідуючого дня ходили по селі і силою забирали додатковий контингент при чому, перевели грунтовні ревізії у Крупського Кирила і Холодяк Петра.

Дня, 4.10.1947 р. до с. Вертелки прибув голова РВК Грабас з кількома стребками в справі контингенту бараболь і молокопоставки. Селяни були тоді зайняті копанням бараболь. Згаданий голова ловив по дорозі фіри, які везли бораболі [з] поля і навертав їх до району, без огляду на те, чи даний господар здав контингент чи ні. Господарів Цісарського Михайла і Букай Володимира, які спротивилися цьому насильству, голова Грабас побив так, що вони довший час лежали в ліжку.

Дня, 7.10.1947 р. в с. Монилівка заст. райуповмінзагу Сущенко з двома большевиками ограбив таких господарів: в Дрючка Олекси забрав 1 ц жита, Гирич Марії – 1 ц гречки, Доскоч Петра – 2 ц збіжжя. Вечором Сущенко перевів мітинг, на якому сказав, що селяни слухають "бандитів", тому не дають контингенту. При кінці підкреслив, що контингент мусять здати.

Дня 12.10.1947 р. на хуторах Ліщина (с. Загір'я) уповноважений Кисляк і Гавриш переводили мітинг, на якому читали з газети про міжнародне політичне положення. Коли Кисляк спитав

Ясмаша Григорія, чому він не йшов орати, цей відповів, що не має в що взутися. Тоді Кисляк сказав: “Скоро підеш на фронт, там тебе взують і вдягнуть”.

Дня 14.10.1947 р. в с. Манаєві зав. райуповмінзагу Довгаль з кількома большевиками переводив ревізію у Старик Б., під час якої забрав в нього все, що тільки знайшов.

Дня 15.10.1947 р. до с. Ренева прибув голова РВК Грабас з п’ятьма большевиками в справі вивозу збіжжя з місцевого костела. В тій цілі голова ловив всіх проїжджаючих дорогою селян і заставляв їх везти збіжжя доТернополя. Хто віз з поля бараболі, казав скидати коло магазину, а набирати збіжжя.

Дня 22.10.1947 р. усі працівники райадміністрації були зайняті грабуванням майна вивезених родин.

Р-н: Зборів

Дня 11.10.1947 р. до с. Нестеровець прибуло 8 большевиків, а саме: емведист Хітров, упов. Венгер, Турчин, Ільчишин, двох істребків та ще двох невідомих. Вони закликали до с/ради дижурного Данильчука Івана й наказали йому зібрати яєць, масла й горілки, а також замовити обід, на якому мусіла б бути печена курка або качка. Опісля позганяли людей на мітинг та почали говорити про колгосп. Зібрані люди, почувши слово колгосп, скоро розійшлися та залишили большевицьких агітаторів самих. Для заспокоєння вищезгаданих громадяни зібрали 4 літри самогону й дали їм, щоб вони не агітували більше за колгосп. Вечером п’яні большевики від’їхали до Зборова.

Дня 3.10.1947 р. в с. Цецова [Цецівка] емведист Якушов з кількома большевиками насильно забрав в громадянина Хопрая Василя 20 ц бараболь за це, що він не здав відповідної якості 2 ц бараболь.

Дня 7.10.1947 р. в с. Озерянці большевик Пригода переводив мітинг, на якому говорив, щоб селяни здали до 25.10. ц. р. по два кілограма масла, як поставку за 1948 р.

Дня 9.10.1947 р. до с. Осташовець приїхало з району трьох большевиків в справі поставки молока. Тим селянам, що здали контингент молока в 100%, добавили ще по 125 літрів молока, а тим, що не виконали поставки, забирали корови. Корову можна було викупити за одну або дві літри горілки. І так гром. Тимчишин Петрові наказали здати 125 літрів молока або 6 кг масла, в противному случаї заберуть корову.

Дня 16.10.1947 р. в с. Несторівцях [Нестерівці] емведисти: Хітров, Ільчишин, Венгер і Турчин та ще трьох большевиків ходили по селі в справі контингенту. В цих людей, що не здали в 100% контингенту переводили ревізії і забирали, що тільки їм подобалося. У гром. Гнип Антона забрали корову. На просьбу господаря віддати корову, вони зажадали кілька літрів горілки і здачі контингенту в 100%.

Цього року в с. Нестерівцях град знищив около 60% засіяного збіжжя, однак большевики не беруть цього до уваги, а стягають повний контингент.

Цього ж дня в с. Плавуча В.[елика] заступник голови РВК Бобошко з двома емведистами сконфіскував все збіжжя у гром. Бобака Івана і Гаронджук Василя.

Дня 20.10.1947 р. в с. Кальне зборівське МВД при помочі Годівського гарнізону насильно втягнуло 43 господари до колгоспу, застосувавши до цього різних методів терору. Втягнені господарі самі багатші. Колгосп одержав назву "Ім. Дзержинського".

Р-н: В.[еликі] Бірки

Дня 7.10.1947 р. в с. Прошова робітник з райуповмінзагу Кушнір сконфіскував все збіжжя в господарів: Турського і Мурана.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня 6.10.1947 р. до с. Івачів Долішній приїхав уповмінзагу Гусак з п'ятьма большевиками. Вони сконфіскували все майно в селянина Братного Івана за неповну здачу контингенту. При конфіскаті був голова с/ради Гураль Михайло, секретар с/ради Колісник Василь і як свідок Музика Михайло.

ГОЛОД

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня 3.10.1947 р. в лісі біля с. Мшанця на хуторах Бецула (зараз попалені) населення знайшло троє людей зі СУЗ, які сиділи в пивниці. Зі собою мали трохи випрошеного збіжжя, м'яса та деякі речі. Їх забрано до села, де вони призналися, що було їх 8 осіб і там хотіли зимувати.

Р-н: В.[еликі] Бірки

Дня 10.10.1947 р. в райцентрі заложено другий колгосп, до якого примусили вступити 18 господарів. З них 6-ох господарів (прізвища невідомі) тримали 4 дні в тюрмі і в цей спосіб приневолили їх вступити до колгоспу.

Цього ж дня в селі Білоскірка большевики арештували Лящинську Анну й забрали її до р-ну. По переслуханні її звільнено.

Дня 21.10.1947 р. на терені р-ну відбувся масовий вивіз українських родин на Сибір. Вивезено родини підпільників, арештованих, родини, яких члени були в СС Дивізії та тих, що втікли на еміграцію. До вивозу були заангажовані всі гарнізони військ МВД, всі істребки та всі працівники адміністрації включно з жінками. Около 10-ї год. вночі обложено хати родин, призначених на вивіз, а ранком почали вивозити. Майно конфіскували зараз, з якого деяку кількість приділено колгоспам, а решту роздано районним паразитам.

Дня 24.10.1947 р. в с. Прошові відбувся мітинг в справі виборів до сільських, районних та обласних рад. З доповіддю виступив представник РК КП(б)У Кушнір, який між [і]ншим, сказав, що 21.10.47 року вивезено частину родин бандерівців та тих, які їм допомагали, та, що кожного таке чекає, коли чим-небудь буде помагати.

Цього дня подібні мітинги відбулися по всіх селах р-ну.

Дня 25.10.1947 р. в с. Прошові емг[е]біст Крилов з кількома большевиками зайшли вночі до Струганець Михайлини, в якої ночувала 9-літня дівчина, що її батьки криються. На запитання Крилова, де її батько та мати, дівчина відповіла: “Від коли ви забили мого брата, від тоді матері я не бачила, а батька я не бачила вже 4-ри роки”.

– Коли ти маєш таких родичів – сказав Крилов – то піди до с/ради, нехай тобі випишуть посвідку, що ти вирікаєшся батьків-бандитів, тому що тобою не опікуються. Тоді в р-ні дістанеш належну опіку. Якщо так не зробиш, то до 4-ох днів маєш привести свою маму, бо в противному разі заберемо тебе з цею родиною на Сибір.

Р-н: Микулинці

Дня 1.10.1947 р. до райцентру прибуло 4-ри автомашини військ МВД, в числі около 150 чоловік. Між ними є погран. війська, війська ЖД МВД та міліція.

Дня 8.10.1947 р. в с. Буцнева 16 большевиків з р-ну переводили ревізії в громадян: Коцюби Василя, Віблого Йосифа і Василіцької Домки. В останньої повалили пивницю та викопали кілька ям завглибшки на 1 метер. Під час цеї ревізії знайшли закопаних 4 ц бляхи на покриття даху, яку забрали до р-ну.

Дня 11.10.1947 р. після шкільної акції розповсюджування листівок большевики посилили чуйність. Майже в кожному селі робили засідки. В с. Лучка ще звечера большевики ходили по селі й зупиняли кожного молодого хлопця та грунтовно шукали за листівками. Двом хлопцям Катушка Тарасові й Гнойовому Стахові казали роззуватися. Коли молоді хлопці це зробили то большевики заглядали в чоботи чи там немає листівок. Один большевик запитав Гнойового Стаха, чи він знає Степана Бандеру. Хлопець, вдаючи що не знає, заперечив. Він сказав: "В нас такого немає в селі". Тоді большевик з вигуком: "сволоч бандеровська" вдарив хлопця прикладом по плечах, так, що цей упав на землю.

Дня 12.10.1947 р. в с. Буцнева упов по контингенті Фльорис, користаючи з нагоди, як люди виходили з церкви, перевів під церквою мітинг. Він сказав, що до 15.10.47 р. всі мусять здати поставки молока, м'яса, городини і т. п. За нездачу цих налогів грозив конфіскатою худоби. Наприкінці почав агітувати людей до колгоспу. У відповідь люди порозходилися домів, так, що агітатор мусів перестати говорити, бо не було до кого. Зі злості цей большевик почав ходити до т. зв. куркулів, щоб вони до двох днів здали всі повинності. До господаря Рожука Василя сказав: "Ти куркульська мордо, якщо за два дні не здаси всіх поставок, то ми з тебе шкуру здерем".

Цього ж дня до с. Буцневи прибув голова РВК Стриєшин Василь і перший секретар РК КП(б)У Терещенко, які звільнили від куркульського налогу Сороку Григорія і Залісків Григорія тому, що згадані господарі перші подали заяви до колгоспу.

Дня 14.10.1947 р. в с. Серединках о/у РО МГБ Маєвський арештував дівчину Коростій Анну закидаючи її зв'язок з повстанцями. По 4-ох днях її звільнено.

Дня 17.10.1947 р. в с. Березовиці В.[еликій] о/у РО МГБ Панченко арештував секретарку с/ради Стешин Наталку, а вечером їхав, разом з арештованою попри село Острів та попід ліс. Доїжджаючи до цегельні, група провокаторів відкрила по них вогонь, внаслідок чого Панченко втік до с. Острова, а дівчина попала в руки провокаторів. Вони під маскою українських повстанців хотіли її спровокувати, примінюючи страшні тортури,

як побиття, прив'язування до дерева, а навіть пробували вішати, щоби вона виказала всіх комуністів, які є в с. [Великій] Березовиці. Дівчина, пізнавши провокаторів нічим не зрадилася. Над ранком її звільнили, даючи доручення подати список большевицьких вислужників. Дівчина, вирвавшись з рук, кудись пішла, мабудь скривається.

Цього ж дня в с. Петрикові місцевий гарнізон військ МВД, в числі 10 чол., перевів ревізії у Наконечного Степана і Петра, Савіцької Евдокії та кількох сусідів. Під час ревізії розвалювали мури, копали рови і т. п.

Дня 21.10.1947 р. досвітком, около 4-ої год. ранку, по селах р-ну почався насильний вивіз українських родин на Сибір.

В с. Гаях В.[еликих] 13 емведистів прибуло до гром. Решетухи Дмитра О., казали йому зібратися та йти з ними. Вони окружили хату Олійника Миколи та Тимчишин (донька Ірина криється), збудили їх та перевели ревізії. Незнайшовши нічого, начальник написав 2 акти: один, що під час ревізії не знайдено нічого, а другий – акт обвинувачення. В цьому акті написав, що родина Тимчишин складається з трьох осіб (мати і дві дочки), з яких одна є в "бандитах". На цій підставі родина підлягає вивозові. Відтак на акті казав підписатися господині і свідкам: Решетусі Дмитрові та Яцишин М., яких сюди на те покликали. Згадані родини зараз забрали на підводи і відвезли до Тернополя.

Вдень скликали в селі збори, на яких говорили, щоби люди не передержували повстанців, бо в противному разі стріне їх така сама доля, як Тимчишин та Олійник Миколу. Між іншим один большевик сказав: "Ми знаємо, що до вас всіх заходять бандерівці, і ви їм допомагаєте. Вони гарно вбрані, добре виглядають, на них випрасовані сорочки, та пахне від них одеколон. А хто їм це все дає? Ви!".

Акцію вивозу на Сибір переводили війська МВД, разом з працівниками адміністрації. Гарнізони В[В] МВД заквартирували по селах два тижні перед вивозом.

Дня 24.10.1947 р. в с. Острові о/у РО МГБ Панченко, а з ним ще 6 большевиків арештували Гук Емілію. Вечером, їдучи з арештован[ою] попри ліс цього ж села, друга гр[у]па большевиків (провокаторів), вдаючи повстанців, відбила арештовану і запровадила до криївки. Згадана повірила, що то повстанці, і призналася їм, що має брата і сестру в повстанцях. Провокатори закидали її що вона являється сексоткою, а Емілія, обороняючи

себе, давала докази, що не має нічого спільного з большевиками, а противно, належить до людей, які ворожо ставляться до большевиків.

Дня 25.10.1947 р. до с. Буцневи прибуло 8 большевиків з Острівського гарнізону і зайшли до господарів Коцюби Гілька і Костів Мирослава. Останнього стягнули з ліжка і почали бити за те, що він нібито знає де скривається Василіцький Ізидор (повстанець) і не хоче сказати. Господаря вивели босого надвір, обдерли на нім сорочку і відпустили.

Цього ж дня до Настасова приїхав з р-ну Сошенко (директор молочарні) і ще якийсь з воєнкомату з кількома істребками. Вони заїхали до господаря Роженого і хотіли ліквідувати йому майно, нібито за не здачу контингенту збіжжя. Господар рішучо запротестував і показав квити, якими доказав, що здав всей контингент. Напасники від'їхали до р-ну без нічого.

Р-н: Козлів

Дня 1.10.1947 р. в с. Купчинцях суддя Карпов і адвокат Шишацький арештували Кушніра Павла та Качунь Анну Петрівну з хуторів Драгоманівка.

Дня 2.10.1947 р. в с. Городище упов. по контингенті Свигруненко й о/у РО МГБ Проходько пограбили у гром. Кривокульського Михайла І. півтора центнера проса й один центнер жита, в Кривокульської Ольги – 1ц жита і 5 ц проса, у Свистіля Івана П. – 2 ц муки.

Другого дня ці самі большевики разом з місцевим сільським активом ограбили в Шимків Теофілі все збіжжя, Татарина Івана 2 ц проса, Кобельської Катерини все збіжжя. Коли ця жінка поставила спротив, її і дочку Проходько тяжко побив та забрав весь їх одяг. Опісля ці грабіжники пішли до Левицької Анни, в якої розбили двері від комори, забрали все жито, пшоно, просо. Так само ограбили Фацінську Теофілю, в якої забрали все, навіть чоботи і черевики.

Дня 6.10.1947 р. в с. Денисові у гром. Бендюги Івана пропали коні. За три дні господар віднайшов свої коні в гарнізоні с. Краснопілки, Козівського р-ну.

Дня 12.10.1947 р. нач. РО МВД Ромічов арештував Олійника Михайла К. і Лису Евдокію зі с. Купчинець.

Дня 21.10.1947 р. в цілому р-ні большевики вивозили українські родини на Сибір.

Дня 25.10.1047 р. в с. Купчинцях суддя Карпов переводив мітинг, на якому сказав, щоб селяни видавали бандерівців і тих, які допомагають їм, бо в противному разі поїдуть на Сибір.

Р-н: Зборів

Дня 1.10.1947 р. до села Мшана прибув гарнізон В[В] МВД в числі 8 чол., який заквартирував в с/раді. Ніччю вони ходили по селі і запізнавалися з тереном та з господарствами тих, яких мали вивозити на Сибір. Як інформатор, з ними ходив Махновський Володимир з цього ж села.

В днях від 5.10. до 13.10.1947 р. заквартирували гарнізони В[В] МВД в таких селах: Заруддя, Травотолоки, Волосівка, Мшана, Метенів, Осташівці, Озірна, Августівка, Хоростець, Кудобинці і Годів. В поодиноких гарнізонах начислялось від 7–14 чоловік.

Дня 11.10.1947 р. в с. Заруддя третий секретар РК КП(б)У Савіцький скликав мітинг, на якому сказав, що хто з громадян буде говорити про вивіз на Сибір, то цей буде покараний на 4 роки тюрми.

Дня 22.10.1947 р. відбувся масовий вивіз українських родин на Сибір. Участь у вивозовій акції брали всі гарнізони військ МВД та вся адміністрація.

Дня 30.10.1947 р. в с. Цецівка учителька Ольга Кобилюг (родом зі ЗУЗ) брехнею і обманом втягнула до піонерів 10 дітей, учнів 3-го класу. Вона сказала дітям видерти з зшитків по картці паперу і писати диктанд, зміст якого відповідав заяві до піонерів. Учні несвідомо це написали. Тоді учителька забрала ці картки і сказала, що то вже заяви до піонерів. Діти почали плакати і сваритися з нею, щоби вона віддала їм цей диктан[т], бо вони не хочуть бути піонерами. Населення даного села дуже огірчене таким поступком учительки.

Р-н: Заложці

Дня 7.10.1947 р. в с. Перепельниках 7 большевиків з о/у РО МГБ Щедріним держали засідку коло господаря Яворського Петра і Морозовського Михайла. Під час засідки вони зайшли до пасіки Морозовського, повитягали всі рамки з медом, бджоли обтрясли, а мед з'їли.

Дня 12.10.1947 р. ранком до с. Вертелки прибуло 12 большевиків, які переводили ревізії по господарствах. В господаря

Дручка Михайла під час ревізії викинули всі снопи зі стодоли та розвалили фундамент під шпихліром.

Дня 17.10.1947 р. і кілька днів перед цею датою заквартирували по всіх селах р-ну гарнізони В[В] МВД в числі около трьох сотень. Вони рейдували по терені та вели активну боротьбу проти українського визвольного руху.

Дня 21.10.1947 р. вищезгадані війська разом з поліційними органами райцентру і працівниками адміністрації переводили вивозову акцію українського населення на Сибір. В першу чергу брали родини підпільників, свідоміших селян та т. зв. куркулів. Усіх відставлено на станцію Зборів, де їх заладовано до товарних вагонів. Другого дня транспорт від'їхав на схід.

Дня 25.10.1947 р. до с. Манаєва прибуло 4-ох большевиків, між якими був упов. РВК Очколас. Прибувші згонили підводи та забирали майно вивезених родин. Хто відмовлявся їхати, страшив вивозом на Сибір. Він так сказав до людей: "Я вас всіх повивожу, бо ви не хочете помагати державі, а помагаєте "бандитам".

Дня 29.10.1947 р. вечером, через с. Білокриницю переїжджало трьох большевиків, які завважили двох переходячих повстанців та почали за ними стріляти. Зайшовши до голови с/ради, недалеко якого переходили повстанці, накинулись на нього з криком, що в нього є "бандити". Голова дав згаданим горілки і вони хотіли від'їздити, але фірман, який мав їх везти до р-ну, відказався. Тоді большевики зловили його, в страшний спосіб побили та примусили їхати до району.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня 2.10.1947 р. в с. Ігровиця емведисти місцевого гарнізону робили засідки і нічні розшуки. Прохожих придержували та основно перевіряли.

Дня 1.10.1947 р. в терені появилися гарнізони В[В] МВД, які розквартирувалися в таких селах: Чернихів (24 чоловіки), Носівці (11 чол.), Мшанець (12 чол.), Ігровиці (34 чол.), в райцентрі 30 чол.

Дня 8.10.1947 р. до с. Ігровиці прибуло ще доповнення гарнізону В[В] МВД. Між ними є полковник, майор і три лейтенанти.

Дня 21.10.1947 р. в цілому р-ні переведено вивозову акцію родин підпільників, арештованих і засуджених. В акції брали участь прибувші гарнізони В[В] МВД та працівники рай. адміністрації. Акцію переводили за знаними методами – окружували хату чи господарство родини, призначеної на вивіз, будили господарів та

наказували протягом кількох годин приготовитися до виїзду. Призначеним на вивіз позволяли забрати лише деякі речі, необхідні в дорозі, а решту казали залишити. Всіх вивожених зводили до с/ради, звідки забирали на грузові машини і відставляли до Тернополя. Майно вивезених родин конфіскували, з якого частину живого і мертвого інвентаря відставляли до колгоспу в с. Плотичі і Чистилові, а решту розподілили поміж собою.

Р-н: Вишнівець

Дня 21.10.1947 р. відбувся вивіз родин підпільників (тих що погинули або ще живуть) і тих що свого часу поголосилися. В акції брали участь прибувші з Москви чекісти. Від дня 15.10. вони заквартирували в слідуючих селах:

Куninець 7 осіб і група о/у РО МГБ Бокова 9 чоловік.
Снігурівка 5 " і група нач. ВБ Зотова 15 "
Колодно - гарнізон 20 "
Гнидава 6 " і група о/у РО МГБ Давиденка 10 "
Хотовиця 16 "
Іваня [Івання] 9 "
Башуки 12 "
Свинюхи 10 "
Млинівці 9 "
Олексинець 45 "

В лісі біля с. Олексинця ще від липня квартирує гарнізон в числі 25 чоловік.

Акція вивозу на Сибір відбувалася в дуже дикий та бандитський спосіб. Забирали голих і босих, силою кидали на вози, а хто ставив спротив, то його побивали до крові. Майно вивезених зараз же конфіскували до найдрібніших речей та забирали в райцентр.

Дня 15.10.1947 р. в с. Устечко о/у Жадченко з групою большевиків заходив до Швед Анни, яка попередньо скривалася, а відтак зголосилася. Жадченко заходив до млина і хотів, під маркою повстанців забрати муку, однак завідуючий млина зорієнтувався, що це большевики і муки не дав. Всіх переходячих Жадченко задержував аж до рана. Придержаних, яких назбиралось 16 осіб, ранком звільнено.

Дня 18.10.1947 р. група большевиків в числі 12 чоловік переходила через ліс біля Ст.[арого] Олексинця і зайшла на хутір

(з цього хутора дівчина сидить в тюрмі засуджена на 10 років), де побили старого господаря, повідчіпляли з хати вікна і забрали до клубу.

Дня 19.10.1947 р. Жадченко зі своєю групою в числі 8 осіб, переводив ревізію на хуторі біля с. Ст.[арий] Олексинець у Лотоцького Федора, а після цього згонили людей на збори. На зборах упов. Островський говорив, щоби всі залеглі контингенти здати державі і не слухати тих "бандитів", які говорять, що війна буде і большевиків не буде.

– А ми ж вас визволили, і з вами будемо як рідні, і спільними силами на чолі з російським народом, якщо прийдеться, то і з Англією і з Америкою зробимо те, що з Німеччиною".

Директор школи говорив, щоб селяни наказували вдома своїм дітям вступати в піонери, де вони виховаються в новому – радянському дусі.

Дня 22.10.1947 р. в с. Ст. Олексинці на зборах оголосили, що забороняється цивільному населенню ходити нічною порою. Коли хтось має потребу зайти до другого села, то мусить мати посвідку з с/ради, щоб, в разі потреби, міг виказатися хто він і звідки.

Р-н: В.[еликі] Дедеркали

На терені р-ну розміщені В[В] МВД та істребітельні баталіони в слідуючому порядку:

Райцентр – понад 100 осіб В[В] МВД. Крім того штатних працівників МВД 30 осіб, МГБ 15 осіб, міліції 20 осіб.

Істребітельні баталіони розміщені в таких селах:

Пищатини [Пищатинці] 16 осіб

В.[еликі] Загайці 14 –"– з нач. Заяцем Захарком, з цього ж села

Обори 10 –"– нач. Дзьоба Гнат з Шкроботівки.

Биківці 18 –"–

Новостав 22 –"–

Гриньківці 8 –"– нач. Савчук Іван Андреєвич з цього ж села (тут зор[г]анізований з самих агентів та донощиків в м. жовтні ц. р.).

Ці гарнізони стоять по боротьбі з національно-визвольним рухом. В терені оперують групками від 8 до 16 осіб. Найбільше ночами роблять рейди та засідки. Крім цего допомагають адміністрації переводити в життя її накази.

Крім вище згаданих гарнізонів від 1–8 цего місяця почали прибувати до райцентру інші В[В] МВД та міліція, а звідсіль

розійшлися по цілому терені р-ну. Це військо і міліція, як висловився один капітан в п'яному стані, є з Московської і Харківської Воєнних Округ. Ці війська розмістилися в слідуючих селах:

В.[еликі] Вікнини 100 осіб	Катербур[г] 20 осіб
М.[алі] Вікнини 14 –"–	Якимівці 10–"–
Кушлин 25–"–	Загірці 12–"–
В.[еликі] Загайці 20 –"–	Михайлівка 10 –"–
Темногайці 10 –"–	Радошівка 10 –"–
Цец[е]нівка 12 –"–	Мізюринці 12 –"–
Шумбар 30 –"–	Шкроботівка 10 –"–
Пищатини [Пищатинці] 10 –"–	Вовківці 8 –"–
Вілія 30 –"–,	Садки 12 –"–
Тетильківці 40 –"–	Биківці 15 –"–
Матвіївці 40 –"–	Гриньківці 10 –"–

З перших днів свого постою робили труски та засідки ночами, а також рейди.

Дня 21.10.1047 р. всі війська МВД, при помочі працівників адміністрації перевели вивозову акцію в Сибір. Частина тих військ від'їхала разом з людьми, як конвой, а частина залишилася ще до дня 25.10.1947 р. В цей день решта прибулих гарнізонів опустила терен, а залишилися тільки офіцери тих частин.

Дня 7.10.1947 р. до громадянина Рудого Ісаака в с. М.[алих] Вікнинах большевики привели Барчука Олександра з цього ж села. Його посадили на дорозі, а самі робили ревізію в Рудого та питали за сином. Не знайшовши нічого, арештували дочку Федотю і забрали зі собою до канцелярії. Там питали її за четвертим братом, а пізніше відпустили додому. Вечером Барчука Олександра забрали зі собою і на хуторах біля с. Пищатин [Пищатинці] під Чорним лісом застрілили, а на другий день забрали до р-ну.

Дня 6.10.1947 р. на хуторах біля с. В.[еликі] Вікнини большевики в числі 18 чоловік робили облаву. Увечорі на весіллі понапивалися і стріляли по цивільному населенню.

Дня 17.10.1947 р. в с. В.[еликі] Вікнини большевики робили мітинг, на якому оголосили що по заході сонця ніхто з населення немає права нікуди їхати ані йти, тому, що будуть стріляти, як кого стрінуть. Опісля робили нараду сільського активу в справі колгоспу. На засіданні головував завшколою, який хоче в селі стати головою колгоспу. Йому большевики дали кріса і він перед всіми, вихваляючи колгоспну систему, заявив: "Як я візьмуся за цю справу, то мозок подістаю з людей".

Дня 25.10.1947 р. уповноважений Коляда в с. Михайлівці зганяв до канцелярії вночі людей і заставляв підписувати заяви про вступ до колгоспу.

У звітовому місяці на терені р-ну занотовано 65 облав і ревізій та 97 засідок.

Р-н: Почаїв

В цьому місяці органи МВД – МГБ в боротьбі з визвольно-революційним рухом додержувались тих самих методів боротьби що й давніше: засідки, облави, несподівані наскоки вдень і вночі, арешти і т. п. Найбільшу увагу приділюють засідкам в різних місцях.

На початку цього місяця прибули свіжі гарнізони В[В] МВД. До Почаєва приїхало около 100 осіб і до Крем'янця понад 150 осіб. Ці ганізони були розприділені по 4–5 осіб до кожного о/у МВД – МГБ. Решти гарнізонів від 11.10.1947 р. заквартирувала в числі 50 осіб в с. Н.[овий] Кокорів і понад 60 осіб в селах Ст.[арий] Почаїв, Валігури [Валигори] і Будки. Штаб цих військ містився в с. Будках. Комсостав штабу – 2 капітани, 2 старших лейтенанти та 2 лейтенанти. Частина гарнізону була приділена по кілька осіб до уповноважених по поставці.

Дня 21.10.1947 р. ці гарнізони разом з працівниками адміністрації брали участь у вивозуванні населення на Сибір.

Дня 7.10.1947 р. в с. Града большевики в числі 14 осіб з о/у МГБ Козловим рано стояли по всіх дорогах (були поділені на групки по кілька осіб) і хто їхав чи йшов, провіряли документи та переводили особисту ревізію.

Дня 16.10.1947 р. вечером Козлов переходив селом Града. Молодь яка стояла на вулиці, зауваживши большевиків, почала втікати. Козлов зі своєю групою відкрив по них вогонь, при чому запалив господарку Мельничука Івана.

Дня 18.10.1947 р. в с. Духів група большевиків, в числі 7 осіб, перевела мітинг на якому один большевик говорив про міжнародне положення та рівночасно повідомив, що кожний, хто буде говорити про війну, буде потягнений до строгої відповідальності.

Дня 19.10.1947 р. до с. Двірець прибула група большевиків з представником РК КП(б)У. Всіх було 7 осіб. Вони позганяли людей на мітинг та говорили про міжнародне положення, імперіалістичні зазіхання Англії та Америки, при чому оплямлювали політику західних держав, а саму Англію назвали проституткою світа.

Крім цього забороняли говорити про війну, бо такої війни не буде, а хто наважиться такі відомості поширювати, то буде караний судом, як контрреволюціонер.

Дня 17.10.1947 р. до с. Шпиколос прибула група большевиків в числі 7 осіб, які провели мітинг на міжнародні теми та заборонили населенню говорити про війну.

Р-н: Нове Село

Дня 3.10.1947 р. в с. Токах істребки не пускали в поле пасти корови. Хто показав посвідку, що здав все молоко, тому дозволяли виганяти в поле корови.

Дня 21.10.1947 р. вивезено на Сибір з с. Токів Скрепетулу Ірину з трьома дітьми, Скрепетулу Параню, Іванусь Уляну, та Созданську Анну. При вивозі був присутній нач. РО МВД Іонов.

Р-н: Збараж

Дня 1.10.1947 р до с. Розношинці рано коло години 9-ої приїхав автомашиною Коваленко з трьома большевиками. Коваленко зайшов до с/ради, а большевики пішли до селянки Теленяк і хотіли від неї хабаря, говорячи її, що вона є записана на Сибір. Теленяк дала їм літру горілки, кілька кілограмів сала і бохонець хліба. Большевики взяли хабара, пішли до с/ради та там пили цю горілку з Коваленком, головою та секретарем с/ради. Вечером від'їхали до Збаража.

Дня 6.10.1947 р. до с. Капустинецький [Капустинський] Ліс прибуло з р-ну 4-ох большевиків. Вони зайшли спочатку до селянина Марищака і там довгий час наживалися. Опісля зайшли до Маковецького М. і вибили його за те, що не здав повністю контингенту.

Дня 7.10.1947 р. до цього ж села коло години 9-ої ранку прибуло з р-ну 3-ох емведистів. Вони заходили до с/ради, а опісля ходили з головою с/ради по деяких хатах та випитували в кого яка сім'я. Також ходили по вулицях села та приглядалися до поодиноких господарств. Перед вечером сказали дати собі підводи і 50 кг пшениці, котру забрали зі собою, та від'їхали в напрямі с. Курники.

Дня 9.10.1947 р. до с. Красносільці, перед полуднем, приїхало на двох підводах 15 большевиків (В[В] МВД) з капітаном на чолі. Вони примістилися в домі с/ради. Щоденно ходили по

селі і нібито шукали за апаратами до самогонки. По більші[й] частині заходили до таких хат, в котрих родини є записані на Сибір. Тут перепитували скільки кожна родина числить душ.

Дня 12.10.1947 р. до с. Капустинецький [Капустинський] Ліс досвітком прибуло з р-ну около 50 большевиків, які робили загальну облаву. З одною групою ходив голова с/ради Ткачук. Згадана група, підійшовши по черзі до господарства селянина Гарматюка, в котрого двері були замкнені, бо нікого не було вдома, на доручення голови розбили двері і почали перешукувати будинок. Нічого не знайшовши, вкрали господарський ліхтар, котрий забрав для власного користування згаданий голова.

Дня 21.10.1947 р. до с. Капустинці ніччю прибуло кількох емведистів і забрали на Сибір учителя Гаращука, який учив дітей в згаданому селі.

Цього ж дня до с. Луб'янки В.[ищі] прибуло ніччю 30 большевикі. Вони забрали на Сибір селян: Пічуга Емілію, Козак Параньку, Слободян Григорія, Яворську Анну, Яримишин Христину, Штохайло Григорія, Резнік Григорія, Дячунку і Шарко Теодора. Большевики, які були на цій акції дуже строго поводилися з вищезгаданими родинами: дуже малу кількість харчів видавали на дорогу і не дозволяли брати зі собою святочного одягу. Найбільшу жорстокість виявив прокурор Смірнов. Він, перепроваджуючи зі своєю групою акцію, виганяв людей з хат тільки в одному убранні, а решту все оставляв на місці. Люди котрих забрали на Сибір не дуже-то плакали, як будь-коли попередних років. Найчастіше говорили між собою: "Це нічо не шкодить, там також буде Україна, там самі кращі люди поїхали". До большевиків ставилися дуже ворожо, при чому безстрашно докоряли їм різними ане[к]дотами, а то й співом. Наприклад, одна жінка старша віком (около 60 років життя), як вже сідала під хатою на фіру, то замість плачу і страху заспівала пісню: "Ой, сядай, сядай кохання моє, нічо не поможе плакання твоє…". Озлоблені большевики заспокоювали її, але вона дальше продовжала пісню. Як уже зібралися всі підводи коло с/ради, посходилася рідня призначених на вивіз та односельчани, щоб ще попращатися на так далеку дорогу. Один з поміж тих, що вже були під емведівським конвоєм став на підводі і сказав: "Прощай родино, прощавайте сусіди і ви односельчани! Може я коли зробив кому вам яку прикрість, то сьогодні простіть мені це все! Ми як будемо ще між живими то повернемось ще до вас!". Большевики дуже непокоїлися таким бадьорим настроєм селян і чим найскорше

приказали підводам виїжджати в дорогу. Як тільки підводи вирушили з місця – одна жінка, також старша віком, заспівала: “Ще не вмерла Україна”. Другі за нею підхопили з захопленням. І щораз дальше відкочувався гуркіт підвід, то з ним ще доходили грімкі голоси українських каторжників, котрі безстрашно продовжували співати початий гимн.

Цього ж дня до с. Кійданець ніччю прибуло10 большевиків. Вони забрали на Сибір учительку, котра була зі східних областей, її сестру, яка теж вчила дітей в Кійданецькій НСШ, та їхню маму.

Цього ж дня відбувся в цілому терені вивіз на Сибір. Вивозили тільки тих людей, котрі мали або мають когось з рідні в повстанцях і таких, в кого хтось з родини є засуджений. Під час вивозу большевики обходилися з населенням по-звірячому. Декотрим родинам навіть не дозволяли забрати зі собою харчів і других необхідних речей. Часто висловлювались: “Сволочі бандитські, їдьте там, може скорше подохнете”.

Р-н: Підволочиська

Дня 21.10.1947 р. в с. Кам’янках большевики перепроваджували вивіз людей на Сибір. Кульбабу Степана забрано за те, що його зять Только Шевчук скривається. У Підволочиськах Кульбаба, щоби не їхати на Сибір, признався Тетеренові, що його зять скривається у Москалика Кирила. Тетерін звільнив Кульбабу, а сам поїхав з бійцями до Москалика Кирила та почав переводити стислу ревізію, однак криївки не міг відшукти. Тоді забрав жінку Москалика Анну і пішов з нею до Кульбаби. Цей сказав до Анни: “Ви нічого не крийте, у вас є криївка, покажіть де вона є, бо я через когось не хочу терпіти і їхати на Сибір”. Анна на це нічого не обізвалася. Тоді Тетерін забрав її додому і почав дуже бити. Старша жінка не видержала болю і показала вхід до криївки. З криївки вилізли Шевчук Только і Москалик Микола. Їх большевики пов’язали і відставили до р-ну, а потім до Тернополя, де засудили на 10 років тюрми.

Р-н: Скалат

Дня 21.10.1947 р. большевики вивезли 76 родин на Сибір. Вивіз відбувся в такий спосіб: по декотрих селах большевики дали гарнізони, які до вивозу робили в селах засідки. Дня 20.1[0].1947 р. гарнізони В[В] МВД зі стребками заходили в дане село, розділю-

валися на групки, які йшли до призначеного на вивіз господаря. В хаті один з бійців списував нібито протокол і цілу ніч нікого з хати не випускали. Коли хтось конечно потребував вийти, то з ним виходив один большевик. Над ранком казали, щоби ціла родина збиралася, бо їх мають вивозити на Сибір. Майно вивезених родин сконфісковано. Худобу забрано до колгоспу, а меблі до р-ну.

Р-н: Гримайлів

Дня 20.10.1947 р. до с. Луки Малої вечором приїхало 16 гарнізонників зі старшим о/у РО МГБ нач. Дяченком. Цілу ніч ходили по селі, а над раном о год. 3-ій обложили хати тих господарів, котрих мали вивозити на Сибір. Вивезли слідуючих людей:

1. Слободян Палагія (чоловік Василь арештований) з донькою Володимиркою (22 років життя) і Ольгою (17 років життя).
2. Задорожна Анна (чоловіка Миколу большевики в 1945 р. замучили) і двоє дітей. (28.10.1947 р. навернули її з дороги домів).
3. Сухович Анна (чоловік Ілько арештований), її мати і сестра Анна.
4. Камеровський Андрій з жінкою (син в повстанцях).
5. Кирилів Анна та двоє дітей (чоловік арештований).
6. Шаравара Яків з жінкою (два сини арештовані).
7. Сербай Петро, жінка і двоє дітей (донька арештована).
8. Бойчук Анна (чоловік Дмитро скривався від призову в ЧА, большевики зловили та застрілили; донька арештована).
9. Безпальків Текля (чоловік Василь в 1946 р. зголосився до органів МВД, зараз арештований).
10. Павловська Анна, молодша донька і син (донька Ольга арештована).
11. Цвігун Ксеня (чоловік Микола вбитий большевиками під час переходу фронту).

Дня 17.10.1947 р. до с. Вікна приїхало 8 гарнізонників з лейтенантом РО МВД Сілкіним. До дня вивозу на Сибір квартирували в Гантковської Анастазії. Часом заходили до тих господарів, котрих мали вивозити, і дуже прихильно до них ставилися. Вночі з 20 на 21 жовтня до села прибуло ще більше гарнізонників і досвітком почали переводити вивіз таких господарів:

1. Гантковська Анастазія і донька Анна (син Василь впав в повстанчих рядах). Чоловіка Анни Романського, зіставили.

2. Качор Лікерія (син Володимир впав в повстанчих рядах).

3. Гудз Михайло, жінка Марія, донька Ольга (дівчина) і донька Степанія жінка Сербая Василя, що впав в повстанчих рядах.

4. Кушнір Іван, жінка Анастазія і п'ятьлітня онука, донька сина Олекси, що перебуває в підпіллі.

5. Беркиш Анна (брат в підпіллі). Її чоловіка Луку, що недавно з нею одружився, оставили.

6. Тильчак Варвара і син Степан (син Василь впав в повстанчих рядах, а чоловік Лука арештований).

7. Регальський Степан і жінка Марія (їхній пасерб Пришляк Володимир впав в повстанчих рядах).

8. Комаха Йосиф, жінка Розалія і невістка Анастазія, жінка сина Луки. (Їхні сини – Василь, Лука і Микола впали в повстанчих рядах).

9. Голубенний Юрко, жінка Анна, донька Марія (їхній зять Михайло Черкас зістав вбитий большевиками під час переходу фронту).

НАРОД БОРЕТЬСЯ

Р-н: Козлів

Дня 2.10.1947 р. на шляху Тернопіль – Львів 9 повстанців попало на большевицьку засідку. Большевики відкрили по них вогонь, освічуючи терен ракетами. Повстанці відповіли також вогнем і відступили без втрат.

Дня 5.10.1947 р. по селах р-ну відбулася пропагандивна акція розповсюджування листівок: "Батьки і матері" і "Діти школярі".

Дня 6.10.1947 р. ранком в с. Купчинцях діти, прийшовши до школи, знайшли під своїми партами листівки. Прочитавши їх, почали між собою говорити: "Це наші партизани пишуть... Від сьогодні нас ніхто не примусить вступити до піонерів". Розмову дітей підслухала учителька під час перерви. Один учень 4-го класу приступив до учительки, дав їй летючку, кажучи: "Тут написано правдиво, тепер мене ніхто не примусить вписатися до піонерів".

Дня 18.10.1947 р. в с. Кутківцях на подвір'ю де квартирує гарнізон В[В] МВД появились листівки й заклики до членів партії, МВД і МГБ.

Р-н: Зборів

Дня 7.10.1947 р. в с. Метенові трьох большевиків з області (прізвища невідомі) скликали збори, на яких питали селян, що зробити з тими громадянами, що не здали 100% контингенту, чи їх вивезти на Сибір, чи залишити. При цьому зазначили що, якщо с/рада поручить, що вони здадуть всі поставки, то їх залишуть. Один з цих большевиків три рази запитав: "Хто за тим, щоб їх вивезти на Сибір? Піднесіть руки!" Рук ніхто не підносив, тільки голова клубу – Шкабарніц[ь]кий Іван. Решта громадян заявила большевикам, що вони самі віддадуть контингент за цих людей.

Дня 1[2].10.1947 р. в с. Красна представник з райкомпартії з двома большевиками хотіли скликати молодь на мітинг, маючи на меті зорганізувати комсомол. Молодь, довідавшись, чого їх скликають, не пішла на мітинг.

Р-н: В.[еликі] Бірки

Дня 19.10.1947 р. обласний воєнний трибунал засудив Олійника Івана зі с. Застав'я та Бучинського Степана по 25 років тюрми за те, що зимою 1946 р. втопили в криниці місцевого істребка (донощика), а Бучинського Мирослава на 8 років тюрми за фал[ь]шування документів.

Р-н: Заложці

Дня 3.10.1947 р. в с. Серетець трьох большевиків, між якими був Шпанарський (другий секретар комсомолу), ловили по дорозі людей з підводами возити зерно зі Заложець до Тернополя. Зловивши господаря Слотюка Петра Шпанарський наказав йому везти зерно до Тернополя. Коли господар відмовлявся, оправдуючись тим, що в нього є чужі копачі і він мусить возити бараболі додому, Шпанарський вдарив згаданого в лице. Господар йому віддав і з цього повстала між ними бійка, в ході якої дійшло до того, що Слотюк вже відібрав був кріса від свого противника, однак зараз вмішалися інші большевики і його перемогли. З пімсти большевики зайшли до дому Слотюка, побили все начиння та порозливали страву, приготовану для копачів.

Дня 23.10.1947 р. до с. Гукаловець прибуло 12 большевиків з о/у РО МГБ Щедріним в справі колгоспу. В с/раді вони змушували секретаря Вербицького Михайла вписатися до колгоспу. Коли цей відмовився, большевики почали його бити, так що вибили зуби та

пустили кров з носа. Відтак держали його замкненого цілу ніч, але згаданий заяви не підписав. Другого дня покликали до с/ради інших мужчин, та ці, довідавшись в чому справа, поховалися. Зате большевики забирали усіх жінок. Подорозі жінки наробили такого крику, що большевики були змушені їх відпустити.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня 2.10.1947 р. до с. Янковець приїхав упов. мінзагу Чоботарський в справі здачі бараболь, молока і м'яса. Вечером він хотів скликати мітинг, але люди не зійшлися.

Дня 4.10.1947 р. в с. Плотича органи МВД арештували істребка Кривку Володимира та засудили на 5 діб арешту за те, що він не хотів виконувати служби.

Дня 5.10.1947 р. до с. Кокутковець прибув о/у РО МГБ Ломов з якимсь лейтенантом. На дорозі вони стрінули місцевих хлопців і почали з ними розмову. Між іншим, говорили, щоби робити забави, підготовляти виставу, ходити до клубу і т. ін. Молодь відповіла большевикам, що між ними немає кому організувати та, що бракує доброго приміщення. При відході хлопці попросили їх, щоб вони остались в селі, то вечером зорганізують забаву. Ломов відповів: "Я не хочу висіти завтра на гиляці, тому не залишуся".

Дня 8.10.1947 р. в с. Дубівцях 12 большевиків з В.[елико-] Борківського р-ну перевели стислу ревізію в церкві, а відтак пішли на кладовище, де розкопали могилу недавно помершого повстанця, пораненого в с. Стегніківцях. Вони відгребали помершого, оглянули та описали. Тоді сказали до людей: "Якщо вам жалко його, то поховайте". Передвечором большевики відійшли, а ніччю хтось похоронив повстанця і висипав могилу з хрестом.

Дня 10.10.1947 р. до цього ж села прибуло 19 большевиків з о/у Хлебовим, 12 большевиків з Велико-Борківського р-ну, нач. РО МВД Жовтніков і нач. РО МГБ Лавринюк з 8-ма емведистами. Вони всі разом зайшли до Уніята Луки і забрали в нього все, що тільки було на його господарстві. Після цього відкопали ще раз похованого повстанця, та наказали селянам Лабів Миколі, Івахів Василеві відрубати трупові ноги. Згадані відмовились від цього, за що їх тяжко побили. Відтак зняли з трупа знимку, стягнули чоботи і блюзу та від'їхали.

Дня 17.10.1947 р. на хуторах Ломи (с. Ігровиця) у гром. Кіптика заночував уповноважений з мінзагу Омеляненко. Ніччю прийшли озброєні люди і забрали його зі собою.

Дня 23.10.1947 р. в с. Ігровиці большевики з гарнізону наказали селянці Лисій Параскевії зготовити обід. Вона на це не погодилася і обіду не зготовила . Після цього сказали їй зварити вечерю, але вона також відмовилася. Тоді большевики арештували її і замкнули у гарнізоні. Після цього прийшов о/у РО МГБ Хлєбов і її звільнив.

Дня 25.10.1947 р. в с. Дубівцях заступник райуповмінзагу Старинський Павло Д. і трьох емведистів хотіли скликати збори в справі виборів, але люди не зійшлися. Тоді Старинський написав, що збори відбулися в присутності 110 чол., і вибрано виборчу комісію.

Р-н: Микулинці

Дня 22.10.1947 р. в с. Ладичині большевики робили облаву на молодь, яку призначено, як живий контингент до робіт в Донбас. Зловлено 20 молодих хлопців, яких запровадили до с/ради і там намовляли їх добровільно голоситися до роботи в Донбас, бо країні потрібно вугілля. Однак охотників не було, за винятком двох комсомольців: Гринчишин Володимира і Комара. Большевики тоді всіх арештували і хотіли насильно відставити на Схід. Все ж таки їм не вдалося вповні цього зреалізувати, бо поїхало тільки 7, а 13 хлопців втекло додому.

Дня 24.10.1947 р. в с. Буцнева о/у РО МВД Фукалов, уповноважений від РК КП(б)У та місцеві большевицькі вислужники перевели в селі мітинг. Люди на мітинг не хотіли йти, тоді вони зігнали силою. На мітингу вихваляли колгоспне життя і агітували людей, щоб подавали до колгоспу заяви. На це Дмитришин Текля (безземельна) сказала: "Това[р]иш Ф[ло]рис, ми хочемо жити. А, як підемо до колгоспу, то всі погинемо з голоду, ще скорше як ті що вже 20 років в колгоспі. Вони мали куди йти за хлібом, а ми де підемо? На Заході піски – там також голод". Після цього вигукнули всі люди: "Ми не хочемо колгоспу! Геть колгосп! Ми хочемо жити, а не гинути з голоду!", а господиня Бібла Юстина кричала: "В Сибір поїдемо, а до колгоспу не підемо! До мене одної приходили тисячі цих ваших колгоспників і просили дати їм хоч лупину з картоплі". Большевики, не маючи що на це говорити, сказали, що в с. Буцневі всі "бандити", не хочуть підпорядкуватися Радянському Союзові, а хочуть Самостійної України. Однак Радянський Союз непохитний і ні Англії, ані Америки не боїться. На цьому мітинг закінчився і ніхто з населення до колоспу не вписався.

Від цього дня аж до кінця місяця уповноважений Флорис і Фелемоненко заходили до кожної хати і заявляли людям, щоби подавали до колгоспу заяви, бо до 8-го листопада, на честь 33-тих роковин Жовтневої Революції, все село Буцнева мусить піти в колгосп. Як люди не хотіли писатись, вони страшили тюрмою, Сибіром, називали "куркулями", націоналістами, "бандьорами" і в цей спосіб притягнули до колгоспу: Сокола Григорія, Ротука Мирослава, Ротука Василя і інших.

До Рибачка Йосифа зайшли і сказали, щоб подавав до колгоспу заяву, бо інакше його чекає тюрма або Сибір. На це господар сказав: "Шкода, що ви мене мучите, я й так до колгоспу не піду. Не тратьте часу і йдіть до кого іншого. Ви до мене, щоб приходили сто разів, то все буде даром". Уповноважений Флорис назвав Рибачка "куркулем", "бандитом" і т. п. Тоді господар сказав: "Називайте, як хоч[е]те, але від мене йдіть собі".

Кромі цього, кожного дня до села приходили бійці з гарнізону військ МВД і робили по господарствах ревізії, мимо того, що знали, що там немає нікого. Цим вони хотіли ще більше настрашити населення, щоб подавало до колгоспу заяви.

До 8 листопада вдалось їм втягнути до колгоспу 18 господарів (підозрілих в співпраці з українським визвольно-революційним рухом), які вписались самі, без жінок і дітей.

Дня 25.10.1947 р. вечером, до села прийшло 6-ох чол. з Острівського гарнізону війська МВД. Вони заходили до Коцюби Іллі і Костевого Мирослава. Костевого Мирослава, який вже спав стягнули з ліжка, почали бити та говорити, що він знає, де є Василіцький Ізидор ("Марко"). Господар сказав, що не знає, чи він в ЧА, чи де, але вдома його немає. Тоді вони вивели його босого надвір і говорили, щоб показав криївку. Господар не хотів іти, большевики його тягнули, аж подерли на ньому сорочку, а відтак відійшли.

Від Костевого перейшли до Голіша і стукали до вікна та били прикладами в двері, щоб відчинив і дав їм горілки. Однак господар не відчинив і вони відійшли.

Дня 27.10.1947 р. до села приїхали з районною кінопересувною та хотіли насвітлювати кінофільм. Люди, однак, не зійшлися, бо в селі кружляла вістка, що як лише зійдуться, большевики замкнуть клуб і заберуть їх в Донбас.

Р-н: Вишневець

Дня 18.10.1947 р. до с. Раківця Чеснівського [Чеснівський Раковець] приїхало 8 бійців гарнізону В[В] МВД і вигонили фіри

перевозити збіжжя з Почаєва до Крем'янця. Люди повтікали з кіньми на другі села.

Дня 12.10.1947 р. в с. Шимківцях розбито істребітельний баталіон, при чому здобуто 12 крісів і 2 автомати.

Дня 30.10.1947 р. до с. Ст.[арий] Олексинець прибуло 4-ох партійців з Почаєва, які занялися організуванням комсомолу. При помочі десятників скликали до клубу всіх мужчин і жінок від 15 до 30 років життя, на збори. Населення довідалося в якій справі їх кличуть і на збори ніхто не пішов.

Р-н: Ланівці

Дня 5.10.1947 р. в с. Юськівцях двох повстанців виконало атентат на о/у РО МВД – нач. істребітельного баталіону Ратушка Михайла та уповноваженого по поставках – Романського Ониська (зрадник зі с. Юськовець). Атентат був виконаний ввечері на весіллі. Оба сталінські вислужники загинули. Здобуто пістоль ТТ.

Р-н: Нове Село

Дня 7.10.1947 р. в с. Скориках загинуло двох повстанців – бойовиків СБ.

Р-н: Збараж

Дня 29.10.1947 р. до с. Луб'янки В.[ищі] досвітком прибуло около 20 большевиків, забрали три підводи і поїхали на хутір Тихівка, де обскочили господарство Малішевського Івана та почали переводити ревізію. В час ревізії найшли квартируючого на стриху симпатика ОУН Петринку Івана під псевдом "Луг", який почав відстрілюватися. Згинув тоді, коли вистріляв усі набої. Трупа забрали, арештували господарів і від'їхали до р-ну.

Р-н: Козлів

Дня 3.10.1947 р. на хуторі Горб (с. Городище) на засідці на подвір'ю Кульчицького Івана було 6 большевиків. В цей час до хутора згаданого господаря підходило двох повстанців: Тарас і Пізний. Большевики без жодного заклику відкрили по них вогонь і ранили дг. Тараса в ногу. Дг. Пізний відстрілюючись, забрав раненого друга і відступив.

К=Ш.

Грудень 1947 р.

* * *

Тернопільщина

Листопад 1947 р.

ВІСТІ З ТЕРЕНУ

РОСІЙСЬКИЙ ШОВІНІЗМ І НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ

Р-н: Микулинці

Дня 21.11.1947 р. в с. Лука Велика до господині Юзьків Розалії прийшло трьох большевиків з підсобного господарства. В цей час у згаданої господині були гості, бо це був празник. Непрошені влізливці їли й пили разом з гістьми, вкінці, підпивши добре, почали називати гостей хохлами, бандьорами, що вони хочуть самостійної України та різними хуліганськими словами. Один з гостей не втерпів і вдарив москаля в лице. З цього повстала бійка, в якій взяли участь всі присутні селяни. Внаслідку вони прогнали нахабних москалів з хати, а відтак палками та камінням загнали їх аж до їхніх квартир.

Дня 6.11.1947 р. в с. Настасові відбувся мітинг присвячений тридцятим роковинам жовтневої революції. На мітингу була присутня вся місцева влада, а директор школи Пелех зложив щиру подяку Радянському Союзові за "опіку над українським народом". Тим часом після мітингу відіграно концерт, але співали самі російські пісні, а з українських ані одної. Підчас концерту хтось знищив два портрети Сталіна.

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня 25.11.1947 р. в с. Кип'ячка голова райвиконкому Шимкович і упов. мінзагу Цигрик зганяли людей розбирати стодолу Небесного Івана, якого вивезли на Сибір. При тому Шимкович кричав до людей, що цілу Кип'ячку зрівняє з землею, а щойно тоді буде самостійна Україна.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня 6.11.1947 р. в. с. Плесківцях упов. мінзагу Солодкий Семен С. переводив збори в честь тридцятих роковин жовтневої революції. На збора[х] з'ясовував населенню, як то большевицька влада побила Петлюру, Денікіна, як прогнали петлюрівський уряд з Києва, як "дружньо старший брат" – російський народ – помагав українському народові в боротьбі проти фашизму". Вкінці сказав, що Україна – ще з давніх часів невід'ємна частина Росії.

В КРАЇНІ СОЦІАЛІЗМУ

Р-н: Микулинці

Дня 8.11.1947 р. в с. Чортория чотирьох большевиків, прикріплених до переведення свята жовтневої революції, користаючи з нагоди празника, ходили по господарях та збирали харчі для своїх родин.

Р-н: Козлів

Дня 3.11.1947 р. в с. Покропивна упов. по контингенті молока і м'яса Садюк Надія підчас стягнення контингенту насильно забрала в гром. Котовської Евдокії дві качки.

Дня 6.11.1947 р. в с. Купчинцях о/у РО МГБ Проходько разом з місцевим гарнізоном В[В] МВД ходили по селі та збирали від селян кури, гуси та качки на жовтневе свято.

Дня 25.11.1947 р. на станції Яструбово до начальника руху Бочарова кількох бійців з гарнізону газопроводу добувалися вночі до помешкання з метою ограблення. Напад невдався, бо начальник вистрілом зааляpмував охорону і напасники були змушені відступити.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня 5.11.1947 р. до с. Дубовець в десятій годині ранку приїхав емведист Маценко і міліціонер Печенюк Семен. Вони ходили по селі за запомогою на свято жовтневої революції. Награбивши у селян муки, харчів, перед вечором від'їхали в район.

Р-н: Нове Село

Дня 26.11.1947 р. до села Токіва [Токи] приїхав прокурор і стягнув "куркульський" податок з таких громадян:

Шалака Ілька – 10000 крб
Флінти Василя – 12000 -"-
Созданського Богдана – 12000 -"-
Созданського Івана – 15000 -"-

Р-н: Почаїв

До с. Будки майже щоденно з райадміністрації приходили всякі уполномочені по заготівлі в справі поставок та в справі майна вивезених родин. Майно вивезених родин в першу чергу самі уполномочені возили до себе додому, а часто продавали за самогон. Ці уполномочені майже щоденно були п'яні. Нахабне

забирання у селян корів за невиконання м'ясопоставки, молокопоставки і др., було причиною, щоб заставити селянина напоїти, бо тільки тоді даний селянин міг назад одержати корову. Так дня 16.11.47 р. упов. мінзагу Забрамний з своїми співпрацівниками так напилися, у вищезгаданий спосіб, що вже навіть МВД звернуло увагу, хоч це було тільки задля людського ока, і заарештувало його п'яного, обкачаного в болоті. Слідуючого дня він був звільнений.

СОВЄТСЬКА ДЕМОКРАТІЯ

Р-н: Козлів

Дня 5.11.1947 р. до с. Купчинець прибув прокурор Пилипенко, який в приміщенні сільського клубу переводив збори з селянами в справі контингентів молока, м'яса, бараболь і податків – закликав селян брати участь в боротьбі з українським визвольним рухом.

Дня 6.11.1947 р. в с. Довжанці упов. Гурмоза, переводили мітинг в справі виборів, обвинувачував населення, що держить зв'язок з українськими повстанцями, слухає їхньої пропаганди і тому не хоче виконувати наказів радвлади.

Дня 7.11.1947 р. в с. Слобідка Пепезенко і Вершинін, оба з РК КП(б)У, при допомозі сільського активу скликали людей на мітинг, присвячений тридцятим роковинам жовтневої революції. При кінці мітингу Пепезенко сказав: "ми вже вивезли на Сибір бандерівські родини, а в короткому часі вивеземо ще тридцять родин, які співпрацюють з бандерівцями".

Дня 27.11.1947 р. до с. Ходачкова Вел.[икого] приїхав з райвиконкому Власенко Г.М., який на мітингу, присвяченому виборам, сказав: "нам на виборах можуть перешкодити українсько-німецькі націоналісти, бо це бандити і вони завжди стараються бунтувати народ. Но ми їм не дамося, ми [не] стали на коліна німцеві, який ішов до Сталінграду, то тепер станемо на плечі націоналістам".

Дня 4.11.1947 р. в годині 4 ранку на хуторі с. Яструбово прибув козл[і]вський гарнізон МВД в числі 50 чоловік, а зі сторони Ішкова (Золотницький район) прибуло 210 чоловік військ МВД і спільно переводили ревізії у селян: Краковського Івана, Косаря Василя, найстисліші у Кремянського Петра, Стеця Олекси, Олійника Василя, Цебровської Анни, Броди Василя, Кузів Анни, Росоляка Дмитра і Мазурика Миколи. Ревізії проводили до темної

ночі, однак нічого не знайшли. По цій акції від'їхали в напрямі Тернополя.

Цього ж дня в райцентрі о год. двадцятій, відбулося в приміщенні райклубу святочне засідання райвиконкому, на якому постановлено зобов'язати всіх працівників райцентру взяти активну участь у святкуванні тридцятих роковин жовтневої революції.

Дня 8.11.1947 р. на хуторі Зарудою (с. Довжанка) о/у РО МГБ Цегульський з кількома бійцями розбив вечором двері у господаря Різника Івана за те, що не хотів впустити їх до помешкання. Після цього большевики перевели в нього стислу ревізію.

Цього ж дня в с. Димаморочі [Домаморич] упов. Болгарін при допомозі сільського активу скликав людей на мітинг, присвячений тридцятим роковинам жовтневої революції. До населення говорив, що зближається день виборів до місцевих, районних і обласних рад, щоб населення тоді одноголосно проголосувало за "кращих синів і дочок України".

Дня 10.11.1947 р. в с. Дмухавці [Дмухівці] редактор райгазети Босенко переводив мітинг в справі виборів і рівночасно змушував селян вписуватись до колгоспу. Недобившись успіху, відійшов до Козлова.

Дня 11.11.1947 р. в с. Таурові Безгодов з РО МГБ з кількома большевиками переводив ревізії в Шевчука Івана і Хоми Михайла, шукаючи за Олексою і Михайлом Хомів, які скриваються від вивозу на Сибір. Незнайшовши нічого, вечером від'їхали в район.

Дня 15.11.1947 р. до с. Купчинець прибули суддя Карпов, упов. мінзагу Солодкий, адвокат Шишацький, які при допомозі сільського активу перевели збори селян в справі виборів, контингенту молока, м'яса, податку і вивозу з лісу дров.

Дня 17.11.1947 р. в с. Таурові арештовано Вороб'я Наума та його жінку Параскевію за те, що в час їхніх заручин в присутніх большевиків хтось відчепив пістоль. Арештованих забрали в тюрму, звідки по дванадцятьох годинах звільнено.

Дня 23.11.1947 р. в с. Довжанці большевики насильно вигнали 22 підводи до бережанського лісу. Така нагінка населення до вивоз[у] дров з лісу відбувалась в сс. Городище В., Ходачків В., а слідуючого дня в Димаморичах, Довжанці, Денисові, Купчинцях, Драганівцях [Драганівка] і Яцківцях. Хто відмовлявся, того арештували і били, а відтак вигоняли без кусника хліба на кілька днів або й на тиждень до лісу. В лісі визначують норми, які кожний господар мусить відробити.

Цього ж дня в с. Димаморичах Владика Микита, Васильків Роман і Ониськів Микола, з огляду на свій старечий вік, відмовлялися від фірманки. За те їх большевики арештували та без жодних харчів вигнали до лісу, де вони мусіли шість днів підряд возити дрова, неприїжджаючи додому.

Того самого дня в с. Довжанці господар Степанів Василь просився, щоб його залишити, бо він не має ні хліба, ні інших харчів для себе в дорогу. Упов. Шевченко (заврайздороввідділом), у відповідь на це, вистрілив господареві попри голову і вигнав його до бережанського лісу на тиждень праці.

Ті, що повертають з лісу, кажуть, що немає різниці, чи хто виконує свою норму, чи ні, якщо хтось скінчив свою норму, то назначують другу і він мусить дальше працювати.

Дня 24.11.1947 р. до с. Таурова приїхав емведист Хомічов і насильно забрав коні разом з возом у гром. Бідного Василя. Свій грабунок большевик мотивував тим, що згаданий господар не хоче сказати, де знаходяться коні вивезеного на Сибір Вороб'я Антона.

Дня 26.11. 1947 р. в с. Слобідці МВД арештувало Бойка Евстахія, Шимків Василя, Табаку Володимира і Гудиму (переселенець) за те, що не їздили в бережанський ліс возити дрова. Арештованих відставлено до тюрми при РО МВД.

Р-н : Заложці

Дня 15.11.1947 р. на хуторах Підлукавець шістьох большевиків з о/у РО МГБ Літвіновим бігли і стріляли за дівчиною Крілик Евстахією, яка крилася перед большевиками. Знеможену здігнали і зловили, а зайшовши до Вінніцького Миколи наказали йому зголоситися 16.11.1947 р. на РО МВД, обвинувачуючи його в тому, що він махав рукою і давав знак утікаючій, що їдуть большевики.

Дня 16.11.1947 р. в с. Серетці до Гринкевич Ангелини зайшов голова РВК Грабас П., який говорив, що в селі немає порядку і не буде його доти, поки не вивезуть на Сибір усіх українських націоналістів.

Дня 1.11.1947 р. в с. Перепельниках до школи прибуло двох большевиків: Очколас і Валушка (комсомолець), та намовляли учнів вписуватися до комсомолу. Учні мовчали. Розлючений Валушка крутив учням вуха, щоб витягти від них слово, але це нічого не помагало. Після цього він покликав до канцелярії ученицю Фармагу Любу зі села Гарбузова і тут сказав її

вписатись до комсомолу.Учениця відповіла, що не впишеться. Тоді Валушка вигнав учениці з канцелярії, а сам відійшов до села Гарбузова.

Цього ж дня таку саму безуспішну роботу провели Валушка і Очколас в Гарбузівській початковій школі. Залишаючи шкільну дітвору, наказав їм, що вони мусять вписатися до піонерів. З Гарбузова "організатори" відійшли до Перепельник.

Дня 2.11.1947 р. пополудні до с. Гукаловець прибуло 5 большевиків на чолі з о/у РО МГБ Щедриним А., які перевели мітинг. На мітингу виступав Щедрин. Він говорив про наступні вибори, переводив вибір виборчої комісії, а наприкінці говорив про контингент збіжжя, молока і м'яса.

Дня 4.11.1947 р. в с. Серетці секретар комсомолу Шпанарський Федір перевів мітинг, на якому, між іншим, сказав: "Люди, війни не виглядайте, бо її не буде. В Америці люди з голоду вмирають".

Дня 6.11.1947 р. в с. Вертелці 7 большевиків з о/у РО МГБ Бєлкіним скликали людей на мітинг, на якому Бєлкін сказав: "В цілому Заложцівському районі є тільки чотири бандьори, які ходять від села до села і говорять, що скоро буде війна. Однак Радянський Союз не боїться ні Англії, ні Америки, бо вони далекі від нього. Про війну говорили бандерівські родини, за те й поїхали на Сибір будувати самостійну Україну."

Дня 8.11.1947 р. в с. Реневі о/у РО МГБ Білов з групою большевиків перевели мітинг, на якому Білов говорив, щоб населення йшло до виборів, бо хто не піде голосувати, того будуть карати або вивезуть на Сибір.

Дня 13.11.1947 р. до с. Монилівки прибув в контингентових справах Сущенко (заст.райуповмінзагу), який зайшов до Коваля Петра та списав на нього акт за нездану пшеницю з 1946 р.

Дня 14.11.1947 р. в с. Серетці секретар райкомсомолу Шпанарський Федір з інструктором райкомсомолу ходили по селі, а стрінувши дівчат чи хлопців розпитували, чому не ходять до клубу, чому не вписуються до комсомолу та чому не грають жодних вистав. Молодь давала виминаючі відповіді, пояснюючи, що не має часу, багато роботи і т. п.

Дня 25.11.1947 р. в с. Серетці секретар райкомсомолу Шпанарський Ф. перевів мітинг, на якому наставив кандидатом на голову с/ради Полянюка Івана, а на секретаря – Гайового Петра. Між іншим, Шпанарський сказав, що після виборів згаданих заберуть до району, щоб їх "бандіти" не побили.

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня 5.11.1947 р. в с. Прошові відбувся мітинг, на якому представник РК КП(б)У Кушнір говорив про міжнародне політичне положення, про вищість колгоспного ладу, а при кінці мітингу заповів, що вечером забороняється цивільним особам ходити по селі.

– Хто не буде повинуватися наказам, – сказав він – то кожного стрічного на вулиці без упередження будуть стріляти.

Дня 7 і 8.11.1947 р. гарнізони В[В] МВД, істребки, МВД і МГБ були в певному поготівлі, бо казали, що "бандьори" будуть на цей день розповсюджувати листівки.

Р-н: Микулинці

Дня 3.11.1947 р. в с. Дворіччі (Людвиківка) відбувся мітинг, присвячений тридцятим роковинам жовтня. Представник Ноконоров (з воєнкомату), який проводив мітингом, сказав, щоб свято жовтневої революції відзначити гідно і заманіфестувати перед капіталістичними країнами свою стійкість і згуртованість.

Цього ж дня до школи в с. Гаях Великих приїхала комсорг з райкому ЛКСМУ і читала учням лист від Сталіна. В листі було написано, що комсомольці – це найкраща молодь Радянського Союзу, що на війні комсомольці відзначилися своєю відвагою та всюди мають вільний вступ. Між іншим, також було написано, що юні комсомольці не бояться англо-американської атомної бомби. Після прочитання листа намовляла учнів вписуватися до комсомолу.

Дня 4.11.1947 р. в клубі, в цьому ж селі, відбулися збори в справі виборів до місцевих рад. На зборах представник з району Чорнобаєв сказав, що зараз в світі ведеться дипломатична боротьба, а збройної війни не буде, тому, що в Америці є 8 міліонів комуністів, які переберуть владу в свої руки і в цілому світі буде комунізм і мир.

Дня 4.11.1947 р. до с. Веселівки [Веснівка] прибуло 40 большевиків. Перед хутором Якимець Марії вони спинилися, позлізали з підвід і розстрільною ішли до згаданого хутора. Обстрілявши будинки, бігом влетіли на подвір'я. За десять хвилин знайшли вхід до криївки, вкинули дві гранати, опісля розкопали зверху. Криївка була щойно викінчена, але в ній не мешкав ще ніхто. Господиню арештували, а господарство зліквідували.

Цього ж дня в с. Луці В.[еликій] голова с/ради Брикайло Семен збожеволів. Його відставлено до лічниці у Львові. Причина божевілля невідома.

Того самого дня в цьому ж селі арештовано Сампару Ярослава, підозріваючи його в зустрічах з повстанцями. По чотирьох днях його звільнено.

Дня 5.11.1947 р. около 120–150 большевиків з гарнізону В[В] МВД переводили облаву в сс. Драгоманівці, Йосипівці і Настасові. Ревізії робили тільки на хуторах Драгоманівка й інших. Збірний пункт мали в селі Йосипівці. Там наїлися і від'їхали до своїх районів.

Дня 6.11.1947 р. до кожного села району вислані були представники, призначені вести підготовку до свята жовтневої революції. В усіх селах відбулися мітинги, сільські клуби прикрашувались лозунгами, закликами і портретами большевицьких вельмож. Лозунги звучали: "ми виконаємо п'ятирічку за чотири роки!", "Ми дамо країні всього понад план!".

Дня 7.11.1947 р. по всіх селах району святкували цей день, большевики і ставили за тим, щоб люди не працювали, а вшановували тридцяті роковини жовтневої революції.

Дня 16.11.1947 р. в с. Дворіччі (Людвиківці) відбувся мітинг в справі колгоспу. На цей мітинг прибули з району голова РВК Стриєшин і начальник РО МВД Олександров. Голова Стриєшин сказав: "Колгоспний лад є найкращий лад для селянства, але між вами є вороги, які бунтують народ проти колгоспу. Мимо всього, селяни повинні до 5 грудня всі як один вступити до колгоспу". Голос забрав громадянин Ясінський Стах, який сказав: "До колгоспу ще скоро писатися, тому, що всі коні і корови погинули б з голоду..." Тут перервав йому голова РВК Стриєшин і не дав більше говорити. По мітингу начальник РО МВД сказав до згаданого господаря: "Ти Ясінський за ці слова дістанеш 15 років тюрми".

Р-н: Зборів

Дня 6.11.1947 р. коло год. 5 вечора до села Грабковець прибуло 10 большевиків залізнодорожних військ МВД і заквартирували у с/раді. Їхнім завданням було держати варту і стежі на залізній дорозі у віддалі чотири кілометри між Млинівцями і Плуговом перед і в час свята жовтневої революції. Крім цього держали ще варту робітники, які працюють на залізній дорозі. Згадані большевики харчувались по господарях в селі Грабківцях і Метенові. Ранком 9.11.1947 р. вибрались в сторону села Млиновець.

Цього ж дня шістьох большевиків з Кудобинського гарнізону прийшло вечером до села Кабаровець і ходили вулицями та

стежили за порядком. Около 10 год. вночі вони зауважили двох хлопців (прізвища невідомі), які вертались з села додому. Большевики їх задержали, обшукали, провірили документи і сказали, щоб вони відпровадили їх до села Кудобинець. Згадані мусіли йти з ними аж під Кудобинці, де були звільнені.

Цього ж дня в с. Годові МВД арештувало двох учителів: Бурлаківського Василя, родом з села Кудобинець і Стельмаха Дем'яна зі села Грабковець. Їм закидували, що вони мають зброю. Держали їх два дні, а опісля звільнили.

До села Хоростця (Козівський р-н) прибуло 5 большевиків, які квартирували тут до 9.11.1947 р. Ці "сторожі безпеки і спокою" весь час свого перебування ходили по селі і грабили в селян кури, гуси, хліб, масло, сало а головно горілку. Хто не давав, тому грозили арештуванням.

Такий гарнізон прийшов до села Августівки (Коз.[івського] р-ну). Большевики, між іншим, наказували селянам, що підчас свята жовтневої революції ніхто не сміє нічого робити, бо кого зловлять при роботі, того вкарають по сто карбованців грішми.

Дня 11.11.1947 р. в с. Кудинівцях до гром. Правика Адама зайшло двох узброєних людей під марком українських повстанців і зграбували в нього: чоботи, светер, куртку і білля. Ці грабі[ж]ники, як пізнали люди, – це Кендзерський Іван зі села Мшани і Шаблій зі с. Сирвир [Сировари]. Як відомо загально, ці типи є провокаторами, які працюють за вказівками МГБ.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня 4.11.1947 р. в с. Носівцях відбулися збори в справі контингенту. На зборах були з райцентру: о/у РО МГБ Ломов, нач. ОББ Загребов, упов. по заготівлі Венгер, Рудакевич, Захар[ій] Андрій А. і бувший учасник УПА Сагайдачний. З доповіддю виступив Захарій Андрій А., який, крім контингентових справ, закликав людей, щоб вписувались до колгоспу, щоб "не слухали тих бандьорів, що мають в себе в селі, бо вони обдурюють народ. Війни між СССР і США не буде, і нехай не хваляться, що вб'ють мене, бо на моє місце прийде таких 5 як я, а тоді гірше вам буде". Перед вечором всі від'їхали до району.

Дня 9.11.1947 р. в с. Ігровиці уповноважений на це село Гетьман переводив мітинг, на якому сказав, щоб написати до Сталіна лист з нагоди свята жовтневої революції, в якому треба подякувати йому, що СССР проіснував уже тридцять років. Згадав також про колгоспи, які мусять бути заложені до весни наступного

року. Між іншим, сказав, що "США зброїться до війни, але й ми не спимо".

Цього ж дня зі с. Чернихова вибрався гарнізон. Підчас квартирування в селі не робили нічого і нікуди не ходили. До людей сказали, що вони прийшли в село тому, щоб "бандіти" не встроїли чого в день жовтневої революції.

Дня 11.11.1947 р. в с. Мшанці голова райфінвідділу Гандза з кількома большевиками скликали людей на збори на яких затверджували виборчу комісію, що вже була затверджена в районі. В районну раду вибрали депутатом селянина Дядя Василя. Опісля збирали податок.

Дня 12.11.1947 р. в с. Чернихові голова райфінвідділу Гандза наказав голові с/ради, щоб люди здавали податок, бо якщо хтось не здасть, то будуть забирати в нього з хати все майно.

Дня 13.11.1947 р. члени виборчих комісій їздили до району стрічати обласного депутата Мазанька Андрія Семеновича. Депутат не прибув, тому зборами проводили самі районні. На зборах сказали, щоб люди не слухали "бандитів", які ходять з заржавленими крісами і говорять, що буде війна. Цього не буде. Мала горстка американських буржуїв не зробить нічого, тому, що трудящі цілого світу війни не хочуть і ніколи до цього не допустять.

Р-н: Нове Село

Дня 12.11.1947 р. обласний суд у Тернополі засудив за те, що збирали гроші в 1945 р. дня ОУН, таких громадян села Токів: Корицького Тому, Зафігурного Володимира, Салюка Івана, Сала Артема. Всі засуджені дістали по десять років каторжних робіт. Безкоровайну Евгенію засудили на 10 років за те, що в неї квартирували повстанці.

Дня 29. 11. 1947 р. в с. Токах оперробітник Ільченко з своїми бійцями арештував жінку Анну Флінту з її дочками Володимирою і Лідою, яким вдалося було втекти, підчас вивозу на Сибір в жовтні цього року. Один большевик вдарив жінку в плечі два рази прикладом кріса і сказав: "заки я вас довезу до області, то всіх поб'ю".

Р-н: [Великі] Дедеркали

Дня 6.11.1947 р. в с. М.[алі] Вікнини приїхав о/у Андреєв з групою большевиків в кількості 10 осіб. Зараз почали згонити населення на збори, однак прибуло мало селян. Зібранням проводив Андреєв. Він говорив про свято жовтневої революції,

підкреслив могучість та стійкість Радянського Союзу і про українських націоналістів. Між іншим, сказав: "Ви от слухаєте тих українських націоналістів-бандерівців, які говорять про неминучу війну і допомагаєте їм, але ми для них і для їх "подсобников" місце маємо".

Дня 15.11.1947 р. в с. Радишівці [Радошівка] уповноважений з району Дерев'яга робив сходку, на яку прибуло всього до тридцяти осіб селян. Після зборів уповноважений написав акт проведення зборів і замість тридцять осіб поставив 180 присутніх селян. На його жадання голова с/ради і секретар підписали.

Р-н: Почаїв

Дня 9.11.1947 р. в село Біданівку [Богданівка] прибув лейтенант Бурцов з трьома большевиками. Він зібрав збори, на яких вибрано сільську варту та їх начальника. Після зборів большевики зайшли до селянина Лісового Петра від якого вимагали самогону. За те, що селянин не виконав їх доручення, большевики його набили, а самі відійшли в напрямку села Дунаїв.

Дня 24.11.1947 р. до с. Валігур прибуло 5 большевиків. Вони визначили виборчу комісію і від'їхали в Почаїв. Добровільно ніхто не хотів бути в ній тоді, на зборах, кандидатів згори назначили, не питаючи про їх згоду.

Дня 4.11.1947 р. до с. Н.[ового] Кокорова прибуло трьох большевиків, які проводили збори в цілі вибрання виборчої комісії. Комісію призначили самі, бо ніхто не годився добровільно.

Дня 6.11.1947 р. до с. Ст.[арого] Кокорова прибув уповноважений мінзагу в справі виборів. Він скликав мітинг на якому треба було вибрати виборчу комісію. Ніхто не годився бути членом комісії, тоді Фролов сам визначив.

Дня 8.11.1947 р. в село Савчиці прибув упов. мінзагу Шумбарець в справі контингентів та виборів. Він збирав збори, на яких мали вибрати виборчу комісію. Ніхто не годився бути у виборчій комісії, тоді Шумбарець призначив сам.

Дня 9.11.1947 р. до с. Гради приїхав машиною Козлов з 8 емведистами. Вони по доказі прийшли до селянина Росоловської Марії, в якої при трусці повалили піч, покопали в хаті та коморі землю. Нічого не знайшовши, пішли до гром. Вавренюка Прокопа де рівнож шукали в цей сам спосіб. Немаючи успіхів, розлючений Козлов важко побив жінку Вавренюка.

Р-н: Збараж

Дня 5.11.1947 р. до с. Красноселець коло год. 9 рано прибув з району інспектор шкіл Тарабанов. Він того дня вписав до

піонерів 20 дітей, без різниці чи діти хотіли, чи не хотіли вписуватися до піонерів.

Дня 7.11.1947 р. до с. Чорний Ліс, перд вечером прибуло з району двох емведистів. Вони заходили до с/ради та покликали на протокол [тих,] в котрих емведисти вкрали збіжжя. Ця справа так представлялася: Дня 30.10. вечором коло год. 8-ої прибуло фірою чотирьох воєнних. Вони заїхали до селянина Н. К. і К. Н. (ці селяни разом мешкають), та вкрали один корець ячменю, 50 кг пшениці і 50 кг меду. Забравши пограбоване майно, кудись від'їхали. Дня 2.11. перед вечором ці самі воєнні привезли вкрадене майно та повернули його властителям, в котрих були вкрали. Звідки ці воєнні приїхали та куди від'їхали, не можна було довідатися.

Переслухавши цих жінок, емведисти заявили, щоб про цю крадіж ніхто не говорив, бо як про це довідаються люди, то згадані жінки будуть арештовані органами МВД.

Дня 10.11.1947 р. до с. Чагарів Збаразьких рано прибув голова райвиконкому Литвинчук. Він скликав мітинг, на якому прочитав готового листа до Сталіна. В цьому листі писалося, що селяни західних областей України, а головно чагарські селяни, дякують Сталінові за "хороший добробут". На цьому листі селяни мусіли підписатися, бо, за словами Литвинчука, це вони пишуть до Сталіна.

Дня 25.11.1947 р. до с. Красноселець прибув з району один емгебіст. Він заходив до с/ради, а опісля з головою с/ради Ткачуком ходив по селі і купував без грошей пшеницю. І так, вони зайшли до селянки (вдови) Лисогір Анни за пшеницею. Вона сказала, що має напродаж 50 кг пшениці. Той емгебіст сказав зважити собі тих 50 кг пшениці, а голова відкликав вдову та сказав до неї: "Ти знаєш, то чоловік з міністерства з Києва і він може тебе покарати, що ти продаєш пшеницю. От, знаєш що, хай бере цю пшеницю, а ти ще собі заготовиш і продасиш". Ця селянка не знала що казати, бо пшеницю вже винесла на фіру, яка стояла на дорозі. Емгебіст, нічого не кажучи, сів на фіру і від'їхав до району.

Р-н: Підволочиська

Дня 27.11.1947 р. в селі Дорофіївці большевики намагалися зорганізувати колгосп. Уповноважений на село з району був суддя Казьмірчук, який до помочі мав кількох большевиків. Вони били селян, котрі не хотіли дати заяв про вступ до колгоспу. Вечором ходили по селі і насилу вдиралися до хат, виломлюючи двері, забирали селян до с/ради і там їх мучили. Хто старався втекти, то

за ним стріляли. По кількох днях такої акції вдалося большевикам втягнути до колгоспу кільканадцять селян. Головою колгоспу є Чорній. Тепер біля нього держать стійку стребки, щоб часом повстанці його не повісили.

НАРОД БОРЕТЬСЯ

Р-н: Козлів

Дня 6.11.1947 р. до с. Кутковець приїхав в 8 год. рано лейтенант РО МГБ Чикинда з одним емведистом в справі проведення мітингу, присвяченому тридцятим роковинам жовтневої революції. Разом зі сільським активом ходили вони по господарях і гонили людей на мітинг. Мимо їх заходів населення на мітинг не сходилося. Розлючені большевики зловили тоді насильно десять людей і, загнавши їх до приміщення клубу, перевели мітинг.

Дня 5.11.1947 р. до с. Довжанки прибув упов. Гурмоза з метою проведення мітингу. Мітинг не відбувся, бо населення не зійшлося.

Дня 7.11.1947 р. в с. Таурові представник з області з кількома большевиками з райцентру переводив мітинг, присвячений тридцятим роковинам жовтневої революції. Коли він почав говорити про колгосп, населення розійшлося домів не чекаючи кінця мітингу.

Дня 21.11.1947 р. в с. Довжанці, коли люди виходили з церкви, упов. Гурмоза повідомив селян, щоб зайшли до клубу і вислухали доповіді. У відповідь населення розбіглося домів і мітинг не відбувся. Розлючений большевик закляв народові і від'їхав до району.

До села Покропивної, цього ж дня, приїхали упов. Парня, Садюк Надія Іванівна (секретар комсомолу) і ще одна невідома. Вони зайшли на обід до гром. Г. М. Після цього як добре пообідали, почали агітувати господарів, щоб вписалися до колгоспу. Спочатку господиня доказувала большевицьким вислужникам, що колгоспи до доброго не доводять і народ гине з голоду, але, коли вже цеї розмови було вже для неї забагато, вхопила за качалку і крикнула: "Марш мені з хати, голото! Досить мені вже того вільного життя, обдерли до останньої сорочки, а тепер хочете, щоб ми гинули з голоду!". Мужня постава господині замкнула рот большевицьким агітаторам, які з нічим відійшли в село. В цей час люди виходили з церкви і Парня, при допомозі вищезгаданих, силою задержав людей і приневолив слухати його мітингу. Парня

сказав, що 21.12.1947 р. відбудуться вибори і кожний громадянин повинен обов'язково віддати голос за "кращих синів і дочок України". Рівнож зобов'язував селян до цього дня вписатися до колгоспу. Тоді виступив голова с/ради Оверко і секретар Лень Петро. Голова сказав, що до колгоспу ніхто не має права нікого змушувати, якщо сам народ не хоче, а народ бачить що колгосп ще гірше від смерті. Большевикові забракло слів і він закінчив мітинг. Коли відходили, секретар Лень кричав: "Бандити, вже домучують народ і не дають жити на світі". Люди, обурені до краю, розійшлися домів.

Цього ж дня до села Слобідки прибув представник з РК КП (б)У Пепезенко і при допомозі сільського активу скликав людей на мітинг в справі організації колгоспів. Мимо великих зусиль Пепезенка населення відмовилося від вступу до колгоспу, заявляючи, що не хоче вмирати голодовою смертю та не хоче гинути ганебною смертю на гілляці. Тоді Пепезенко сказав, що село будуть охороняти істребки та гарнізон МВД і до села недопустять бандерівців, а тоді населення заживе щасливо і мирно. Люди розсміялися і, не чекаючи кінця, розійшлися домів, залишивши Пепезенка самого.

Дня 4.11.1947 р. ранком до с. Довжанки приїхав уповноважений від РК КП(б)У Гуржій і хотів перевести мітинг, однак населення не зійшлося і він від'їхав до району.

Р-н: Зборів

Дня 14.11.1947 р. в с. Кабарівцях чотирьох большевиків з емведистом Кисловим на чолі переводили у Рибий Магдалини ревізію, підчас якої знайшли чотири німецьких кріси, амуніцію і один ракетник, що були заховані на подвір'ю. Арештовано Рибий Магдалину і її сина Леонтина, якого по трьох днях звільнили, а маму його держать дальше.

Дня 1.11.1947 р. до с. Нестеровець прибули пополудні емведисти Фунтеров, Хітров, уповноважений Ільчишин і ще один істребок, які до вечора сиділи в с/раді. Вечором зробили засідку біля господарства Дзюби Параскевії і на роздоріжжі коло фігури. В цей час дорогою переїжджала невідома фіра в сторону с. Плесковець. Большевики намагалися стримати її, але вона не стала і почала ще скорше їхати. Тоді большевики обстріляли її на що, у відповідь, посипалися стріли з противної сторони. Хто їхав – невідомо.

Дня 3.11.1947 р. в с. Цецові [Цецівка] уповноважений Якушов заходив до багатих господарів і заставляв їх вписуватись до

колгоспу. Щоб застрашити людей, списував їх майно і інвентар. Мимо цих заходів Якушова селяни не вписалися до колгоспу.

Дня 4.11.1947 р. в с. Метенові росіянка Палій зі Зборова переводила мітинг на якому закликала селян, щоб гідно відсвяткувати свято жовтневої революції. При цьому наказала зробити святочну браму. Люди від цеї будови відмовились, заявляючи, що не мають часу, бо зайняті були виготовленням контингенту для держави, а тепер мусять працювати для себе, щоб вижити.

Дня 21.11.1947 р. учні сьомого класу в с. Кудинівцях, які ходять до НСШ в Кудобинцях, ні один не пішов до школи цього дня, бо довідалися, що там організують комсомол. До цієї організації ще жоден учень до сьогодні не вступив.

В селі Зарудді розлетілась станиця істребків, тому, що істребки відмовились робити службу, а пішли до інших робіт. Зброю віднесли до району.

Дня 25.11.1947 р. ніччю в с. Осташівцях повстанці забрали большевицького агента Яворівського Осипа, який всипав криївку, де впали кущовий Явір і дг. Берізка.

До села Мшани майже щодня приїздять большевики і наставляють поодиноких людей на становище голови с/ради, але головою ніхто не хоче бути. Тоді приказали Дячинові Дмитрові, щоб він був головою, але цей відмовився і категорично заявив, що головою не буде.

Р-н: Микулинці

Дня 1.11.1947 р. упов. по контингенті Шестяков з кількома большевиками хотіли скликати мітинг в селі Ладичині, але мітинг не відбувся, тому, що ніхто з населення не прийшов. Представники з району, не вдіявши нічого, від'їхали до району.

Дня 4.11.1947 р. в с. Лука Велика о/у РО МГБ Панченко з кількома большевиками і місцевими істребками вербували молодь до робіт на Донбас. Однак усі молоді хлопці і дівчата повтікали, так що згаданий большевик від'їхав до району з нічим.

Дня 1.11.1947 р. уповноважений по контингенті Тупаков і Козловський хотіли перевести в с. Ладичині збори, але люди не зійшлися і вони від'їхали до району.

Р-н: Заложці:

Дня 8.11.1947 р. на хуторах Петрівка (с. Загір'я) чотирьох большевиків вступили до кожної хати за горілкою. Зайшовши до Головацької Оліянки, натрапи[л]и на двох повстанців, які відкрили

по большевиках огонь, а самі відступили. В результаті сутички один большевик був важко ранений в груди і ноги.

Дня 23.11.1947 р. вечором підчас празнику в с. Монилівці чотирьох повстанців з відділу Гамалії зловили та забрали зав. райкомбінату Мартинцова.

Дня 20.11.1947 р. в с. Перепельниках на весіллі забавлялось чотирьох большевиків: Сущенко, Очколас, Калушка та ще один незнаний. Напившись вони почали називати сільських хлопців бандитами, а навіть намірялись стріляти. Підчас забави двох сільських хлопців покликали зі собою одного большевика, того незнакомого, на забаву до молодого. Подорозі вони вбили згаданого та забрали від нього зброю та документи.

Дня 23.11.1947 р. до с. Вертелки приїхало двох большевиків – уповноважений Волянюк і лейт. з райвійськкомату Шевчук. Вони хотіли перевести мітинг, але населення не зійшлося. Розлючені большевики кричали до голови с/ради, що в його селі всі селяни це "бандьори" і їх треба вивезти на Сибір. Опісля напилися горілки і від'їхали до району.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня 7.11.1947 р. в с. Плотичі згоріло дві скирт[и] колгоспної соломи. Хто підпалив – невідомо.

Дня 16.11.1947 р. в с. Яцківцях хтось вбив голову с/ради Кривого Пахона. Рано приїхав слідчий прокуратури Стригун і двох міліціонерів. Вони зайшли до жінки вбитого голови, щоб вона розказала їм, як це сталося. Жінка сказала: "Чоловік мій вийшов вечором з хати давати худобі їсти і вже не вернувся. Я думала, що він десь пішов, аж рано побачила його вбитого на городі".

Дня 25.11.1947 р. до с. Городища приїхав старший о/у РО МВД Цапенко і Красніцький. Вони хотіли перевести збори, але населення не зійшлося і збори не відбулися.

Дня 24.11.1947 р. приїхав Гандза до с. Мшанця і казав скликати збори, однак населення не зійшлося. Большевик дуже лютився і перевів збори тільки [з] самими десятниками.

Дня 25.11.1947 р. до с. Мшанця приїздив Гандза та двох інших працівників райадміністрації і хотіли перевести збори. Населення цим разом знову не зійшлося і збори не відбулися.

Р-н: Нове Село

Дня 8.11.1947 р. на святі жовтневої революції в с. Токах співав місцевий хор. Один з співаків не хотів брати участь в цім святі.

Коли приходили за ним кілька разів, він пішов на свято в буденнім одягу. Директор школи, родом зі Сходу, сказав до нього, що він не є радянським чоловіком, бо має святочне убрання, а сюди прийшов у старім.

Р-н: Вишневець

Дня 15.11.1947 р. на хуторах Княжина біля райцентру Вишневець в радгоспі повстанці забрали одного автомата і три кріси. Забрали також деякі документи. Завідуючому радгоспу вдалось втекти.

Дня 7.11.1947 р. в с. Кривчиках [Кравчики] забрано голову с/ради та прилюдно зліквідовано. Крім цього в канцелярії с/ради забрано телефонічний апарат.

Дня 27.11.1947 р. в селі Зарудця повстанці спалили одну автомашину, причому вбили капітана зав. з/к м. Крем'янця і нач. пожежної команди м. Крем'янця. Здобуто наган, планшет і сумку.

Того ж дня на хуторі біля села Колодного вбито уповноваженого на село – Бойка

Того самого дня в с. Зарудці повішано голову новозаложеного колгоспу.

Дня 28.11.1947 р. в с. Бакотах вбито голову колгоспу і його жінку. Підчас цеї акції дійшло до сутички між повстанцями а бійцями гарнізону в числі 12 чоловік, які в тому селі квартирували. Зі сторони повстанців жертв не було. Від голови забрано кріса і обріза.

Р-н: В.[еликі] Дедеркали

Дня 16.11.1947 р. в с. Матвіївцях уповноважений з району по підготовці до голосування хотів зробити мітинг. Він розіслав десятників, щоб повідомити населення, однак мимо заходів десятників селяни на мітинг не зійшлися. Уповноважений вислав десятників вдруге, але і цей раз селяни не зійшлися до приміщення, де мав відбутися мітинг. Від'їжджаючи, уповноважений сказав: "Хай но я до вас приїду з міліцією, то ви скоро прийдете на сход".

Дня 7.11.1947 р. в с. Радишівці [Радошівка] уповноважена з району Ридюк проводила мітинг. На мітинг прибули школярі того села з учителями та принесли прапора і портрета Леніна і Сталіна. Після мітингу уповноважена Ридюк дала пропозицію селянам, щоб взяли від дітей прапора і портрети та демонстративно перейшли ціле село. Селяни на це не погодилися, а почали розходитися, незважаючи на заперечення Ридючки.

Дня 21.11.1947 р. в с. Малі Вікнини уповноважений Савчук хотів зібрати збори. Він кілька разів висилав десятників, щоб скликали населення, однак це нічого не помогло і збори не відбулися.

Р-н: Почаїв

Дня 14.11.1947 р. до с. Млиновець прибув Гозін з двома большевиками в справі голосування. Він хотів зібрати мітинг, але населення не зійшлося, і він з нічим повернув до Крем'янця.

Дня 6.11.1947 р. большевики на чолі з уповноваженим Сороковим (всіх до 15 осіб) окружили в с. Сапанові на водокачці трьох запільників. Всі три запільники погинули. Трупи вбитих большевики забрали зі собою.

Дня 1.11.1947 р. повстанці знищили агента і провокатора Мудрика Івана з с. Комарівки на його квартирі на передмісті Почаєва, здобуто один кріс.

Дня 5.11.1947 р. група повстанців наткнулася на машину в селі Сапанові, в якій було двох большевиків, а двох у хаті недалеко коло машини. Повстанці окружили машину і відкрили вогонь. У висліді вбито в кабіні капітана та шофера. Здобуто пістоль.

Дня 6.11.1947 р. в с. Комарівці большевики звезли понад 100 кіп збіжжя, яке належало до вивезених на Сибір. Щоб не дати цього збіжжя большевикам – повстанці спалили його.

Р-н: Підволочиська

Дня 13.10.1947 р. (не занотовано в звіті за жовтень) в селі Росоховатці в 6 год. вечором повстанці вбили пом. участкового міліціонера Бучарського Якова. Атентат виконано на його власній квартирі. Тяжко раненого завезли до райцентру, але заходи большевиків не помогли, бо він на другий день помер. Бучарський поніс заслужену кару, за те, що минулого року він видав двох повстанців у свому родинному селі Староміщині.

Р-н: Нове Село

Дня 3.11.1947 р. до с. Лозівки прибув Димітров з одним большевиком. Вони зайшли до с/ради і покликали дев'ятьох заможніших господарів, яких хотіли втягнути до колгоспу. Господарі рішуче протиставились цьому. Тоді Димітров кожного зокрема бив і замикав до пивниці. Подержавши до вечора відпустив, грозячи, що він їх всіх вивезе на Сибір. Мимо цього селяни не погодилися на вступ до колгоспу.

Дня 11.11. 1947 р. до с. Кошляк прибув прокурор Білоус і зав. РВНО Овченніков. Вони зайшли до сільради, де скликали збори, на яких доручили місцевому директорові НСШ читати листа до Сталіна. Люди не хотіли слухати і почали розходитися. Тоді прокурор сказав директорові, щоб цей кінчав. Директор не докінчуючи тексту листа, сказав "Хай живе" і скінчив. Тоді Овченніков задержав людей і почав викладати міжнародне положення. Люди спокійно вислухали і розійшлися. Тоді большевики почали між собою говорити: "Дивись, що за народ. Листа до Сталіна не хочуть слухати, а політикою цікавляться".

* * *

Тернопільщина

Грудень, 1947 р.

ВІСТІ З ТЕРЕНУ

РОСІЙСЬКИЙ ШОВІНІЗМ І НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ

Р-н: Скалат

Дня 16.12.1947 р. в с. Колодіївці відбувся мітинг, присвячений большевицьким вислужникам, яких попередньої ночі знищили повстанці. На мітингу виступила перший секретар РК КП(б)У Карагіна і голова райвиконкому Майстренко. Між іншим Майстренко сказав: "Хто буде перетримувати повстанців (виміняв прізвища: Захарків, Пундів і Славських), або допомагати їм в чім небудь, то таких вивеземо на Сибір. Вони вам говорять про якусь там Україну, ми вам всім дамо Україну!..."

Р-н: Великі Борки [Великі Бірки]

Дня 10.12.1947 р. уповноважений від РК КП(б)У Гавриленко, упов. мінзагу Цигрик і чотирьох бійців В[В] МВД переводили в селі Козівці збори. На зборах, між іншим, Цигрик говорив, що війни не буде, бо її прості люди не хочуть.

– А якщо навіть буде, – говорив він – то за 10–15 років. Америка нас страшить атомною бомбою, але ми її не боїмося, ми маємо щось краще, як атомна бомба. Пізніше закликав населення, щоб не допомагало українським повстанцям.

– Це бандити, раніше німецькі, а зараз американські агенти. Вони не боряться за Самостійну Україну, бо самостійна –

Радянська Україна, тільки в союзі зі старшим братом – Росією, без якої вона сама існувати не може. Всіх, хто буде пособляти бандитам, чекає Сибір – говорив Цигрик

Дня 15.12.1947 р. в с. Лозова в переселенця Кроля Антона було весілля уповноваженого Шамрія Петра з учителькою із східних областей. Господар Кроль Антін на час весілля втік з дому. Між весільними гостями був уповноважений від РК КП(б)У Бойко і сварив господиню, чому вона не спекла для такої "гарної і заслуженої пари" гусей і печива. При цьому різно її називав, а при кінці сказав: "Ми з вами розправимося ще. Вас, хахлів, є 45 мільонів, та ми скоро з вами розправимося. Не стане вас ні одного, бо тут не було і не буде України, а велика Росія".

Р-н: Микулинці

Дня, 30.11.1947 р. (не подано в попередньому звіті) вечором, лейтенант з допоміжного господарства в селі Луці Великій, який квартирує в Личаковського Івана, спитав господаря, чи то правда, що люди говорять про війну. Коли господар відповів, що не чув нічого, лейтенант Кордухов сказав: "Війна може бути, але ми її не боїмося. Росія розбила гітлерівську Німеччину, то й поконає інших ворогів". Після того, ніби сам до себе, додав: "Як ми будемо програвати війну, то всіх хахлів знищимо, а їхні села спалимо".

Дня, 4.11.1947 р. до с/ради в селі Мишковичах заїхав перший секретар РК КП(б)У Терещенко і голова райвиконкому Стриєшин. В сільраді агітував голову Стібайла Теодора, щоби він подав першим заяву до колгоспу, а за ним піде ціле село. Голова відповів, що не запишеться до колгоспу, бо має жінку і діти. Як він запишеться в колгосп, то бандерівці його повісять і не буде кому ними заопікуватися. Після того большевики дуже розлютилися, почали лаяти і говорити: "Ви всі однакові, чекаєте на війну і хочете Самостійну Україну здобувати. України нема і не буде. Є тільки Росія, а при ній Радянська Україна..." Відтак говорив про українських повстанців, яких назвав німецькими і американськими запроданцями.

Р-н: Ланівці

В адміністративному апараті Ланівецького району всі важніші місця займають росіяни. Починаючи від першого секретаря райкому КП(б)У Сівожелезова, голови райвиконкому – Павлова, редактора райгазети "Большевицька зброя" – Тупола, уповноважених райкому КП(б)У – Ст[е]панова, Зініна, Брестіна, о/у РО

МГБ – МВД – Деєва, Ізвєстова, Ліхачова, Москальова, Шіпуліна, Свістунова, то всі вони рускі і керують роботою у цілому районі.

Деякі директори НСШ також росіяни. У селі Молотькові директорка НСШ Біломєсова, заставляє учнів говорити до неї по-російськи і співати російські пісні.

В КРАЇНІ СОЦІАЛІЗМУ

Р-н: Микулинці

Дня, 10.12.1947 р. до Березовиці Великої приїхав суддя райнарсуду Берінко і прокурор Драпаченко (жінка). Вони судили громадянина Крученого Івана за це, що не сплатив куркульського податку. Суддя Берінко до нього сказав, що не засудить його до тюрм[и] тоді, коли до другого дня до вечора сплатить 3 600 крб. Якщо не заплатить, то заберуть корову. Хоч господар оправдувався, говорив, що немає звідки стільки грошей дістати, бо в нього забрали все збіжжя – його ніхто не слухав, а голова с/ ради Левицький Олекса сказав, що він може ці гроші сплатити.

Р-н: Козлів

Дня, 12 і 13.12.1947 р. до с. Денисова приїздив нач. міліції Ромічев з кількома бійцями козлівського гарнізону В[В] МВД. Організували підводи та їздили на хуторі Веснівку і Зади. Там зрізували в селян краще дерево, яке забирали на відбудову МТС-у.

Дня, 9.12.1947 р. в селі Слобідці уповноважений Пепезенко, голова с/ради Кукусій Олекса і Салюк Євстахій забрали в господаря Кривка 10 ц буряків, Бойко Теклі – 3 ц буряків, а в Захарків Теклі всі буряки і картоплі.

Р-н: Ланівці

Дня, 16.12.1947 р. в райцентрі відкрили раймагазини і проголосили, що карткова система знесена та почалась вільна продажа. У дійсності в раймагазині був хліб, мануфактура, але доступити туди могли тільки партійні, робітники МГБ – МВД та інші знатніші урядовці зі своїми жінками, що з новими грішми в руках кинулись на все, що було і миттю розібрали. У сільських кооперативах, як не було нічого, так дальше нема. Селяни лягають спати, як тільки стемніє, бо не мають де взяти нафти.

Р-н: В.[еликі] Дедеркали

Громадянин села Потуторова Чудак в 1944 році пішов в ЧА і там був арештований. Підчас допиту видав двох людей. Після

цього пішов прямо на фронт. Там зістав ранений і повернув додому. Тому, що боявся в селі перебувати, перейшов жити в район. Тут через 10 місяців не мав жодної праці. Ввесь час голодував і дожився до того, що обдерся до останнього. По довгих трудах дістав роботу при районовій друкарні, де крутив корбою і за це одержував місячно 100 крб. Коли прийшла зміна валюти, то Чудак мав одержати за 100 крб. 30. Він пішов до голови райвиконкому Білана зі скаргою і просив, щоб йому замінили рубель за рубель. Голова райвиконкому сказав, щоб він йшов до бандерівців нехай вони йому вимінюють. Безрадний Чудак вийшов з канцелярії з порожніми руками.

Один громадянин оповідав про приватне життя райполітінструктора який працює у В.[еликих] Дедеркалах:

– По дорозі зайшли ми до цього інспектора на квартиру. Підходимо під будинок, де він мешкав. Це ніби хата, ніби шопа. Знадвору дуже знищена. В хаті сіней немає, тільки якийсь причілок і в ньому поломані сани. В середині холодно, вікна позамерзали, помешкання з двох кімнат перегороджено стіною і одвірками без дверей. На стінах не було жодних прикрас. Під стіною стояв стіл на якому лежало около 600 г чорного хліба, одна цибуля і порожня тарілка, а в куті коло порога стояло около 30 кг замерзлої картоплі. В хаті вже три дні не топлено, бо нема дров. Коло стола сиділа жінка, одягнена в жакет і так видно змерзла, що мало душа з неї не вискочить. На поздоровлення інспектора "Здравствуй" – відповіла тим самим привітом, не встаючи. Жінка скаржилась, що чуть не замерзла (говорила по-українськи). Інспектор сказав: "Да я сегодня вечером пойду и стащу кусок забора у какого нибудь хазяина и натопим печку", а до мене сказав: "От видиш какая жизнь".

Забезпечення населення товарами спочатку проходить в такому вигляді: до кооперативи доставляють лише одеколон, пудер, малу кількість сірників та солі. Такі товари як мануфактура видаються дуже мало і то найскорше дістануть управління кооперативи та інваліди ЧА.

Карткова система вже знесена, але за словами одного службовця, тепер ще гірше стало. Перше один кілограм хліба коштував 1,5 крб, а зараз коштує 3 крб. Раніш можна було взяти хліб на 3–4 дні разом, а тепер тільки на один.

Г О Л О Д

Р-н: В.[еликі] Дедеркали

Один громадянин оповідав про життя колгоспника в колгоспі "Червоний сіяч" в селі Паньківцях, Ляховецького району, Кам'я-

нець-Подільської області[220]. Колгоспника наділяють (в тому числі і родину) 0,3 га грунту, дуже мало кому 0,5 га. На цьому городі колгоспник засіває жито, ячмінь, садить картоплю і городину. Коли наділ обсіяний, тоді колгоспник має пред'явити в с/раді відомість скільки чого посіяв на тій присадибній ділянці. З ділянки 0,3 га колгоспник сплачує поставку: 60 кг зерна, 300 кг картопель та певну кількість городини. Крім цього здає контингент м'яса та яєць. Якщо колгоспник має корову, то за це сплачує 250 л молока, до якого, виділивши проценти, додають ще 50 л молока. Коли він молока не здасть, то забирають корову. Грішми колгоспник платить громадський податок 30 крб, страховий 30 крб та облігації не менше 300 крб. В тому колгоспі є 900 га землі орної, два універсальні трактори, 20 шт. коней, що ледве дишать, 9 дійних корів та около 30 ялівок. Село начисляє до 180 дворів.

Цього року облогом лежало до 200 га орної землі тому, що не було чим обсіяти. Колгоспник заробляв в колгоспі 200 трудоднів, а жінка посередньо до 150. За трудодень оплачували колгоспникові по 200 г збіжжя тим зерном, яке зарахували в послід.

З колгоспу все збіжжя вивезли на станцію, не залишивши навіть насіння.

Голові колгоспу оплачується місячно 45 трудоднів, а бригадирові 35–37 трудоднів.

В колгоспі "Червоний Сіяч" непрацездатному сторожеві колгоспу платили 20 трудоднів, а за трудодень оплачували по 200 г зерном. За перше півріччя він одержав 20 кг збіжжя. Цей сторож мав 0,3 га присадибної ділянки, за що платив державі 40 кг м'яса, 200 крб податку та облігацій на суму 150 крб. За 0,01 га грунту, обсіяного зерном, платиться державі 2 кг зерна, а за 0,01 га обсаджену картоплями платиться 10 кг картоплі.

Р-н: Ланівці

В селах району перебуває багато українців з СУЗ, що прибули на ЗУЗ, рятуючись від голоду. Кожний з них оповідає, як тяжко жити в східних областях України з огляду на голод, який планово зробив Сталін зі своєю клікою. Багато з них, побувши тут, їдуть додому і привозять свої родини, щоб там не погинули з голоду. Приходять на ЗУЗ, щоб знайти будь-яку роботу, і щоб тільки наїстися. На терені Ланівеччини перебувають також малі діти, що їх батьки померли від голоду, а вони врятувалися.

[220] Тепер Білогірський р-н Хмельницької обл.

Хоч не так часто, але зі Сходу дальше ходять українці за хлібом. Оповідають, що живуть тільки тим, що в час збирання врожаю вдалося вкрасти. За крадіж хліба карають по 10–15 років тяжких робіт. Розказують, що вже є багато людей голодних і голод з кожним днем збільшується. Большевики стараються не пустити їх в Західну Україну, кажучи, що тільки спекулянти і ледарі йдуть в Західну, а чесні люди мають роботу в колгоспах і живуть заможно.

СОВЄТСЬКА ДЕМОКРАТІЯ

Р-н: Зборів

Дня, 2.12.1947 р. провокатори Кіндзерський Іван і Шаблій Петро були в селі Кудинівцях. В господаря Гумена Михайла зграбували годинник, шкуру на дві пари чобіт і футро. Це робили вони під маркою українських повстанців. В хаті говорили, що ці речі потрібні повстанцям. Кіндзерського господар пізнав і розголосив це по селі.

Дня, 12.12.1947 р. до с. Красної, у зв'язку з тим, що повстанці забрали уповноважену Васильківську, приїхало около 30 бійців В[В] МВД. Вони перевірили поля, перевели стислі ревізії в селі та арештували 52 особи. Всіх арештованих забрали до району, а через 4 дні звільнили. Задержали тільки голову с/ради Радя Марка.

Дня, 1 і 2.12.1947 р. в с. Осташівцях большевики переводили арештування. Арештували 24 особи: Масний Семен, Ковальський Гавриїл, Гуменний Антін, Рій Микола, Балка Степан, Балка Петро, Красніцький Осип, Дубицький Антін, Леськів Василь, Балка Махайло, Шафранський Микола, Шаюк Роман, Мороз Іван, Рединa Андрій, Кірат Гавриїл, Антонішин Гнат, Рій Іван, Мних Олекса, Сафіян Михайло, Балка Гнат, Юськів Семен, Юськів Антін, Безкостий Іван і Боднар Олько.

Дня 11.12.1947 р. 19 осіб звільнили, а Мниха Олексу, Шаюка Степана [Романа], Дубицького Антона, Леськового Василя і Балку Степана задержали. Крім цього, списали склад їхніх родин і майна.

Це арештування переводили в зв'язку з тим, що в листопаді 1947 р. українські повстанці забрали большевицького вислужника Яворівського Осипа.

Р-н: Великі Борки [Великі Бірки]

Дня, 10.12.1947 р. в с. Дичкові відбулася "зустріч" селян з кандидатом в депутати до обласної ради першим секретарем РК КП(б)У Ткачем. Ще ранком приїхав Ткач з 24-ма працівниками

райадміністрації, які зганяли на мітинг людей. Опісля Ткач переводив мітинг.

Дня, 27.12.1947 р. в селі Козівці около 30 большевиків переводили в селі ревізії та арештували дівчину з села Прошови Сампару Анну.

Дня, 5.12.1947 р. в с. Прошові кількох робітників Чортківського РО МВД арештували 60-літнього селянина Шевчука Якима. Арештованого відставили до Чорткова, а по шістьох днях звільнили.

Дня, 26.12.1947 р. до с. Прошови поїздом приїхала, будьто би, американська комісія. Комісія складалася з чотирьох осіб – емігрантів з села Прошови і Настасова, що виемігрували до США. Всі вони українці. Комісії асистували: начальник РО МГБ Пасько, о/у РО МГБ Крилов, які були без зброї (можливо, мали, але схована і не можна було помітити). Комісія відвідувала школу, церкву, клуб і помешкання священика. Розпитували людей, як їм проживається, але люди не відпо[відали] прибув[шим] учас[никам,] бо догадувалися, що це большевики. Член[и] комі[сії] заходили ніччю, де пішли і подивилися до їхніх хат. В Прошові комісія була від 9 до 11 год.

Дня, 10.12.1947 р. до с. Ходачкова Малого прибув о/у РО МГБ Петриков з шістьма бійцями В[В] МВД. Вони прибули з ліса, де робили засідку. Петриков зайшов до Гнатишиного Петра на горілку, а бійці пішли до Каритніка (лісничий), продерли стріху та влізли до хати. В хаті були лише самі діти. Большевики вкрали одяг та годинник і втекли.

Дня, 17.12.1947 р. в цьому же селі о/у РО МГБ Петриков з шістьма бійцями В[В] МВД перевів ревізію в гром. Балабана Івана (65 років). Підчас ревізії в пивниці, нібито, знайшли пляшку набоїв і за це господаря арестували.

Дня, 4.12.1947 р. в с. Шляхтинцях селяни зустрічали кандидата в депутати до обласної ради першого секретаря РК КП(б)У Ткача. Ще ранком до села приїхав Ткач з 24-ма працівниками райадміністації, які скликали людей на мітинг. До зібраних людей Ткач говорив про всі "благодаті сталінського раю" для українського народу, а також про невиконання обов'язків супроти радянської влади і за це грозив населенню Сибіром.

Р-н: Микулинці

Дня, 8.12.1947 р. о/у РО МГБ Фукалов з тринадцятьма бійцями микулинецького гарнізону В[В] МВД прибув до села Буцневи і переводив ревізію в Коляси Миколи. Ревізія була дуже стисла:

розвалювали в пивниці стіни, викидали зі стодоли снопи і копали довкруги будинків рови. Незнайшовши нічого, відійшли в сторону села Острова.

Дня, 25.12.1947 р. на латинське Різдво в селі Чорториї п'ятьох большевиків з місцевого гарнізону В[В] МВД заходили до поляків і просили білого хліба. В гром. Дорожинського Павла просили їсти. Господиня дала їм хліба і вони пішли. Другого дня перевели в того господаря ревізію і вкрали 6 кг солонини.

Р-н: Козлів

Дня, 16.12.1947 р. на хуторі Заруда біля села Довжанки зайшло двох істребків – Салій В. і Поврозник Петро ще з одним бійцем місцевого гарнізону В[В] МВД. Заходили до господаря Ониськового Івана, стукали до вікна та домагалися, щоб впустив їх до хати. Коли господар їм не хотів відчинити, вони розбили двері, вдерлися до помешкання, перевели ревізію і, незнайшовши нічого, відійшли до господаря Худоби Івана. Тут також розбили двері і заквартирували. Ранком слідуючого дня відійшли до села.

Дня, 21.12.1947 р. в год. першій почалося голосування. Перший проголосував уповноважений Гормоза, а відтак актив села, опісля виборча комісія, щойно тоді десятники та бійці з місцевого гарнізону В[В] МВД розійшлися по селі та вигонили населення. Голосування закінчилося в год. 18-ій і ще цього самого дня, під охороною місцевого гарнізону, голоси відвезли до району. На цих виборах було допущено таке голосування, що один член родини міг кинути голоси за інших (с. Довжанка).

Дня, 23.12.1947 р. до села Довжанки прибув участковий Петров з істребком Салієм Василем. Вони заходили ніччю до господаря Степанового Олекси, розбили до хати двері і перевели ревізію. Незнайшовши нічого, відійшли.

Від 6 до 9.12.1947 р. в селі Купчинцях перебував суддя Карпов і прокурор Пилипенко. Вигонили до Бережанського ліса підводи та переводили збори, присвячені виборам в дні 21 грудня 1947 р. Господаря Орищака Богдана і Кузів Степана, за це, що не хотіли їхати до лісу, арештували. Орищака засудили на три роки в'язниці, а Кузьового Степана дня 20.12.1947 р. звільнили.

Дня, 17.12.1947 р. до села Покропивної приїхав робітник райуповмінзагу Парня і другий секретар РК КП(б)У Садюк Надія. Переглядали в с/раді виборчі списки, а відтак зайшли до господаря Поворозника Дмитра на обід. Тут наказали зготовити собі печену качку та дві літр[и] молока. По обіді зайшли до [Ш]кільної

Анни, зловили її гуску та від'їхали до району (не занотовано в другому розділі).

Дня, 21.12.1947 р. в селі Таурів почалось голосуваня. Перша проголосувала виборча комісія, актив села і большевики. Опісля десятники з большевиками розійшлися по селі й виганяли населення. За селян, які не прийшли, о/у РО МГБ Безгодов сам кинув голоси до урни.

Р-н: Великий Глибочок

Дня, 16.12.1947 р. большевики з гарнізону В[В] МВД в селі Городищах робили засідку не хуторах біля села Вертелки (Заложцівський район). Досвітком зайшли до одної господині, забрали горілку і п'яні повернули на місце постою в Городищах. Стрінувши на дорозі місцевого хлопця Гаврилюка Володимира – побили.

Дня, 6.12.1947 р. до села Дітковець прийшов о/у РО МГБ Йофімов [Єфімов] з шістьма бійцями гарнізону В[В] МВД і покликав до с/ради Горошка Степана. В якій справі – не відомо. Біля 20-ої години з Тернополя повертав громадянин Стареправо Степан. Большевики його задержали, перевірили документи й перевели особисту ревізію. При ревізії забрали пачку папіросів.

Дня,10.12.1947 р. в цьому ж селі двох большевиків з місцевого гарнізону В[В] МВД переводили ревізію в Мудика Василя. При ревізії знайшли дві літри горілки, які забрали з собою. Опісля зайшли до Пайташа Миколи та сказали, щоб дав їм горілки і тютюну, бо, в противному разі, переведуть ревізію і заберуть самі. Господар, щоб їх позбутися, дав хабара і вони відійшли.

Дня, 14.12.1947 р. в селі Ігровиці вечором большевики з місцевого гарнізону В[В] МВД переводили ревізію в Біловус Марії. При ревізії вкрали бохонець хліба і пів літри горілки.

Дня, 12.12.1947 р. в селі Хомах [Хомівка] уповноважений Федоренко переводив збори. Він говорив, щоб кожний селянин зложив по 10 крб кари за спалений архів сільради і телефонічний апарат. При цьому висловився про повстанців: "Що вони можуть зробити такій великій державі як СССР. Наша ЧА побідила Німеччину, то й не буде боятися тих кротиків, що сидять по ямах і соромляться глянути своїм людям у вічі. От бачите, ми їх всіх поб'єм, а ви мусите терпіти через них".

Дня, 11.12.1947 р. чотирьох бійців з місцевого гарнізону В[В] МВД переводили в селі Хомах ревізію в Симака Василя, Барана Івана, Захарчука Василя, Симака Петра і Бородюка Павла. При ревізії в Бородюка Павла забрали дві літри горілки і дві літри меду.

Дня, 15.12.1947 р. в селі Янківцях старший о/у РО МГБ Хлєбов з місцевим гарнізоном В[В] МВД робив ревізію в Сиротюка Володимира і Зота Михайла. При ревізії в Зота М. забрали 5 літрів меду.

Р-н: Заложці

Дня, 21.12.1947 р. в селі Лопушанах відбулися вибори до обласних, районних і сільських рад. Голосування почалося в год. 4-ій, а скінчилося в 16.30. Населення не хотіло голосувати і зволікало. Тоді большевики 10 людей замкнули до пивниці. Населення настрашилося і почало голосувати.

Цього ж дня в селі Мильне голосування почалося в год 4-ій, а закінчилося в 12-ій. За людей, які не голосували, большевики самі кидали виборчі б'юлетені до урни.

Дня 8.12.1947 р. в селі Панасівці вечором, гр. Боярський Гнат і Гаєвий Павло, повертаючи з Заложців стрінули чотирьох большевиків. Большевики запитали господарів чи не мають горілки. Коли господарі сказали, що не мають, – побили їх і поїхали дальше в напрямі села Загір'я.

Дня, 18.12.1947 р. до села Серетця приїздив другий секретар ЛКСМУ Шпанарський і чотирьох бійців з районного гарнізону В[В] МВД. Вони ходили по селі і збирали крісла, лавки та інші речі, якими прибирали виборчий льокаль. В господаря Петровського Петра напилися горілки і п'яний Шпанарський, побачивши, що дорогою їде підводою якийсь чоловік, почав його зупиняти та стріляти за ним. Коли господар став, Шпанарський вдарив його пістолем по голові, а підводу забрав возити назбирані речі до виборчого льокалю.

Р-н: Збараж

Дня, 3.12.1947 р. до села Луб'янок Вищих ніччю коло години 2-ої переїздило фірою кількох большевиків з напряму села Добромірки, Новосільського району. На фірі везли трохи соломи і кілька кусків дерева. Вони в селі розійшлися попід хати. До вікон нігде не стукали, тільки помацали в деяких хатах за клямку, раз, другий і третій, як ніхто з хати не відзивався, то вони йшли дальше. В одного господаря постукали до дверерей і він відізвався. Тоді большевики почали по-українськи просити, щоб господар пустив їх до хати бо вони померзли. Господар відчинив двері. До хати увійшло трьох большевиків та один з них почав говорити: "Ах, господарю, як вам добре, спите собі в хаті, під периною, не

змокнете і не змерзнете, а ми мусимо по таких болотах, таких темних ночей бродити і ще не хочуть добрі люди до хати нас пустити". До розмови втрутився другий большевик:

– Що ти будеш їм говорити, вони і так не повірять.

– Не бійтеся, господарю, – говорив дальше перший большевик – ми такі самі люди як і ви, бачите як страждаємо за народ і не боїмося нічого. Але це дурниця, ми хотіли б, господарю, у вас щось з'їсти, бо маємо ще кавалок дороги їхати, а ночі вже багато не лишається.

Господар почав відпиратися, що не має що дати їм їсти, хіба цибулі і хліба, бо більше не має нічого.

– [Як], господарю, для нас, своїх хлопців, не пошукаєте чогось кращого з'їсти? – запитав один большевик. – Цибулю дасте большевикам, як прийдуть, а для нас пошукайте щось кращого.

Господар почав дальше відпиратися, кажучи, що не має нічого іншого, що в нього всі люди однакові і, що він нікого іншого не знає.

– Господарю, – говорив дальше большевик – всі люди, то собі всі, а ми щось інше, ми ті, що віддаємо своє життя для добра народу, але ви ще нас не знаєте, бо ми у вас ще не були. Завтра вечором ми прийдемо з вашими хлопцями і вони нас з вами познакомлять.

Господар почав рішучо відпиратися, що ніяких наших хлопців нема, бо всі пішли на фрон[т] і зістали побиті, а в селі лишилися самі дітваки і тих вже знову беруть в армію.

– Я не знаю нікого, їсти я би вам дав, але кажу вам, що крім хліба, цибулі та ч[а]снику, не маю нічого. Сирі бараболі ще в мене є. – продовжував господар. Тоді до нього підійшов третій большевик і почав на ухо шептати: "Слухайте, господарю, нам треба одних дверей зі стодоли на криївку. Стовпи і солому вже маємо. Хоч в нас вже є одні двері, але нам потрібно ще одних. Не жалуйте, бачите большевики не тільки у вас забрали і ви живете, а це ви зробите для добра справи". Господар почав відпиратися, що дверей не має, а хоч би й мав, то не дасть, бо сам є бідний, отже не буде мав де дістати дощок на двері.

– Ви, господарю, не українець, – знову втрутився до розмови перший большевик – ви не розумієте добра справи, але то нічого, колись ми вам віддячимося.

Той, що питав за дверима, перебив йому: "Ходім друзі бо пізна пора, будемо цілий день в голоді сидіти, а то все завдяки нашим добрим людям. А ви господарю нічого не кажіть про це

сусідам, що ми у вас питали за дошками, або не дай Боже, не скажіть москалям, бо ви знаєте, що вони за нами слідять". Куди опісля большевики від'їхали – не відомо.

Дня, 4.12.1947 р. в цьому ж селі ніччю істребки прострілили селянина Будзак Олексу, інваліда вітчизняної війни, мешканця села Луб'янок Нижчих. Він ішов від дівчини дорогою, а стребки наділйшли напроти нього і запитали хто йде. Він відповів: "Будзан – інвалід". По його відповіді істребок випустив коротку чергу з АВТ. Будзан зістав ранений двома кулями в цю саму руку, що був ранений на фронті. Слідуючого дня рано відставили його до лічниці в Збаражі.

Дня, 5.12.1947 р. до села Кіданець прибула більша кількість большевиків. Ще ніччю вони зробили в кількох місцях за селом застави, а решта большевиків раненько перевела загальну облаву. Ревізії переводили хата-в-хату, по цілому селі. Перед вечором від'їхали до Збаража.

Р-н: Підволочиська

Дня, 21.12.1947 р. в селі Качанівці о 4-ій годині рано десятники почали скликати людей до голосування. Зразу справа була так поставлена, що кожен виборець мусів сам іти голосувати, а коли нарід не йшов, то було дозволено, що один член родини може кинути голоси за решту родини, що не голосували. В 10-ій годині рано вибори закінчилися.

Дня, 10.12.1947 р. в селі Мовчанівці большевики намагалися створити колгосп. До села приїхали: Сухіна, Сіменков, Луплічук, Свідер та Мудрий. До колгоспу намагалися втягнути таких селян: голову с/ради Гайдамаку Томка, голову земгромади Кульбабу Федора, крамара Тхорика Ілька і Тхорика Степана. Останнього син арештований і йому погрожували Сибіром, обіцяючи, що як запишеться до колгоспу, то не поїде на Сибір. Мимо старань большевиків колгоспу не вдалося заложити.

Дня, 12.12.1947 р в селі Мисловій большевики хотіли заложити колгосп. До села прибули з району: перший секретар РК КП(б)У Марущак, голова райвиконкому Баран, нач. РО МГБ Савенков, Свідер, Яричов, Коломиєць, Шпак, завземгромади Валігура, Свіцова. У колгосп втягнули таких селян: Ткачук Михайло, голова с/ради, Осечук Іван, секретар с/ради, Дацко Дмитро, голова земгромади, Дацко Михайла, Дацко Антін, Завалюк Михайло і Ваторошка. Тих двох отанніх підписало заяву тому, що їх зловлено, як гнали самогон, і, щоб не платити високого штрафу,

вступили до колгоспу. Знову ж Підгаєцька Франка і Гук Марія підписали заяву тому, що їм обіцяли дати по одній корові. Любар (східняк) також підписав заяву про вступ до колгоспу, бо йому дали польську хату.

Дня, 13.12.1947 р. до села Коршилівки вечором прибув о/у МГБ Руденко з п'ятьма бійцями. Він перевів нічний трус у господаря Греха Івана. В того господаря шукав за підпільником "Смерекою" та його жінкою Марією. Руденко запитав старої жінки, тещі того підпільника, де є "Смерека" та його жінка, тобто дочка старої. Стара відповіла, що вона не знає, де вони є, а Руденко, не знайшовши і не давідавшися, сказав до старої: "Ти забирай те щеня (дитина "Смереки", яка там перебувала) і забирайся в Карпати аби я тебе тут більше не бачив." Потім він відійшов.

Р-н: Скалат

Дня, 12.12.1947 р. до села Колодіївки приїхав голова райвиконкому Майстренко. Він зайшов до голови с/ради, поскликав всіх десятників і агітаторів та послав їх в село скликати на збори. На цьому мітингу говорив про стрічу виборців з кандидатом в депутати до обласної ради Карагіною (перший секретар РК КП(б)У). При кінці зборів Майстренко сказав, щоби десятники і агітатори лишилися в клубі, бо він хоче з ними дещо поговорити. Він поучував їх як мають привітати Карагіну. Голові с/ради Заваді написав пару слів привитання і це вона мала вивчити напам'ять.

Дня, 14.12.1947 р. приїхали: депутатка Карагіна, голова райвиконкому Майстренко, нач. міліції Мордвов, нач. воєнкомату Монахін і о/у РО МГБ старший лейтенант Кореньов. Коли вони доїздили до клубу, напроти вийшла сільська музика (скрипка, бубен і цимбали) та заграли марша. Всі зайшли до клубу, де Карагіна подякувала за привітання і сказала свою автобіографію. Потім виступив Майстренко, який сказав, щоб всі люди йшли голосувати за кращого депутата Скалатського району. По зборах всі від'їхали до району.

Дня, 16.12.1947 р. ранком люди побачили в селі трупів голови с/ради Завади Марії та бувшого стребка Дзядаса Йосифа. Родини тих побитих вже рано повідомили про це органи МГБ. Трупи лежали на вулиці до 9 год. Люди бачили і читали табицю, яка була вчеплена на грудях голови с/ради Завади Марії. В 9 годині до села приїхали о/у РО МГБ старший лейтенант Кореньов, голова райвиконкому Майстренко, перший секретар РК КП(б)У Карагіна, нач. РО МГБ Андрушенко, нач. воєнкомату Монахін, другий

секретар райкомпартії Гудовнік і 10 бійців гарнізону В[В] МВД. Вони оглянули тих трупів, але нічого не робили, тільки старший лейтенант Кореньов зняв з грудей Завад[и] напис і сховав його в торбу. На ньому було написано: "Увага! За зраду українського народу, а вірну службу большевикам, собаці собачу смерть! (внизу) Наказ виконали українські повстанці."

Карагіна післала Кореньова з двома гарнізонниками по лікаря Віхтюка Василя (східняк і мешкає в Колодіївці). Він прийшов, описав рани від пострілів і повернув додому. Після того всі пішли до с/ради. Голова Майстренко приказав десятникам скликати людей до клубу на збори. Хоч вже була 14-та година, однак, зійшлося мало людей. Тоді Майстренко почав кричати чому так мал[о] людей прийшло. Він говорив: "По других селах, як кого бандити вб'ють, то люди радо сходяться, плачуть, жалують, а чому у вас такого нема? Хіба ви тішитеся тим, що їх побили?" По зборах Кореньов арештував Грицая Михайла і Ляховича Михайла та забрали їх на станицю стребків. Майстренко вибрав похоронний комітет. На цих же зборах Майстренко говорив про повстанців і їх різно називав. Також почав лаяти людей чому вони вбирають, взувають, харчами та грішми їм допомагають.

– Хто буде перетримувати повстанців (виміняв Захарків, Пундів та Славських), або допомагати їм в чім небудь, то вивеземо таких на Сибір. Вони вам говорять про якусь там Україну, ми вам всім дамо Україну! Ви їх перетримуєте. Подивіться, що вони роблять. Вбивають невинних людей. Дивіться! Завада, вона добре працювала для району і села, її нарід вибрав делегаткою до району, а бандити її вбили. Ми знаємо, що її видали кулаки за те, що вона забирала від них збіжжя на контингент. Ну, вона може чимсь не догодила людям і за це її вбили, але за що вбили Дзядаса? Він при адміністрації не був. Як був стребком, зробив малу ошибку, що брав участь при паленні села Магдалівки і за це покарала його радянська влада тюрмою. Він відбув свою кару і дальше працював для Радянського Союзу, а бандити його вбили. Вони хочуть на невинній крові та трупах здобути Україну. Ми їх всіх виловимо і вистрі[л]яємо, а також і тих які будуть їх перетримувати, – говорив Майстренко. При кінці зборів сказав, щоб завтра всі люди прийшли на похорон, бо буде два священики, один зі Скалата і другий з Ходачкова Малого. Коли по зборах всі від'їхали, то Кореньов пішов на станицю стребків і запитав бійців з гарнізону, де вони були в той час, як в селі були бандерівці. Вони відповіли, що коло школи. Тоді Кореньов почав на них кричати:

“Як, ви були коло школи і не чули стрілу? Сто метрів від школи постріляли людей і ви не чули стрілу?” Тоді один боєць з гарнізону відповів: “Бандьора має таку криву зброю, що як стріляє, то не чути навіть на 10 метрів”. Тоді Кореньов почав на них дуже кричати і називати бандьорами.

25.12.1947 р. приїхав голова райвиконкому Майстренко, зайшов до с/ради і приказав десятникам скликати людей до клубу на збори. На зборах вибирали голову, замісника голови і секретаря сільради. Тої функції ніхто не хотів приняти. Тоді Майстренко наставив на голову Подедвірного Дмитра (голова кооперативи), на секретаря Сомчук Михайлину, а на зам. голови Зімана Степана (працює в МТС-і завгоспом). Ті особи не хотіли приняти на себе тих обов’язків, сказали так: “не хочемо тих обов’язків брати на себе, бо боїмося, щоби нас не повісили”. Тоді Майстренко почав на них кричати і їх різно називати. Подедвірний сказав до Майстренка так: “Я головою не буду, я мешкаю в кінці села від ліса і боюся бандерівців”. На те Майстренко сказав що буде його заступати гарнізон. Подедвірний відповів: “Того вечора, як убили голову Заваду і Дзядаса, також в селі був гарнізон, і їх вбили бандьори”. Майстренко почав до нього кричати й називати. Подедвірний плачучи говорив: “Ви відважні вдень, ходіть зі мною переночуєте одну ніч коло мене дома, тоді побачите, чи будете такі відважні”. Майстренко відповів: “Ти маєш двох дорослих синів і ми дамо тобі кулемет, синам автомати і досить гранат, тоді будеш безпечний”. Помимо сього Подедвірний сказав, що головою таки не буде. Майстренко дальше на нього кричав, грозив тюрмою та Сибіром. Однак і те не допомогло, на тих зборах не вибрали нікого головою, ні секретарем. По зборах Майстренко від’їхав до району.

На другий день Зіман Степан від’їхав на курс агрономів до м. Заліщик. Населення дуже вдоволене з того, що большевицькі прихвосні дістали страху (ще сонце на небі, а вони вже шукають за нічлігом). Напр., Ляхович Данило, Титюк Степан, Томчук (Могриха) і Козяр Михайло, кого стрінуть, чи зайдуть до кого до хати, то зараз починають оправдуватися, що вони нічого невинні, вони нікого не видали та нікому не зробили кривди. Люди не хочуть їх приймати наніч, кажучи, що бояться повстанців.

В с. Колодіївці не було голови с/ради 15 днів і люди той час називали “безкрулєве”.

30.12.1947 р. приїхав Майстренко, зайшов до с/ради, потім післав десятників, щоби скликали людей до клубу на збори. На збори прийшло мало людей. Тоді Майстренко післав другий раз

десятників, однак більше ніхто не прийшов. Вкінці Майстренко почав збори з тими людьми, які були в салі. Ті збори були присвячені виборам голови, секретаря і зам. голови с/ради. Майстренко виступив і сказав людям подавати кандидатів, однак, ніхто навіть не відзивався. Тоді Майстренко наставив на голову Подедвірного Дмитра, на зам. голови Козяра Томка, на секретаря Сомчук Михайлину. Ті люди відмовилися від тих функцій. Тоді Майстренко почав кричати і грозити тюрмою та Сибіром. На це ті люди відповіли: "Як маєте за що нас арештувати і вивозити на Сибір, то судіть. А ми, як будемо здорові, то відбудемо кару, повернемо додому і будемо жити". Однак Майстренко їх говорення не слухав, тільки звернувся до людей і сказав, хто за тими людьми, то хай піднесе руки догори. Проти тих кандидатур було три голоси. Тоді Майстренко запитав (одного з тих, що був проти – Поліщука Івана): "Чому ти не хочеш їх вибрати?" Він відповів: "Тому що то куркулі і не будуть добре працювати для села". Майстренко сказав: "А ти хто? Ти не кулак? І ти обстоюєш за ними?" Потім його різно називав. При кінці зборів сказав, щоб ті люди від завтра стали до праці, а як хто не послухає мене, то буде слухати ст. лейтенанта Кореньова. По зборах від'їхали до району.

Р-н: Гримайлів

Дня, 18.12.1947 р. в приміщенні клубу була стріча населення села з кандидатом в депутати до обласної ради, громадянкою міста Гримайлова Гозелі Теклею Андріївною. Слово забрав райсуддя Костенко Омелян. Спочатку начеркнув біографію кандидатки, а опісля почав змальовувати міжнародне положення. Говорив, щоб громадяни вже раз покінчили думати про якусь там самостійну Україну, котру творять ці недобитки-бандерівці, що ще переховуються в дірах та розносять між населенням всякі недуги.

Р-н: Ланівці

Дня, 1.12.1947 р. до села Білки прибула група большевиків у числі 6 осіб на чолі з уповноваженим РК КП(б)У. Побувши в с/раді около 30 хв. пішли в село і під загрозою зброї вигонили людей їхати у Влащинецький ліс по дрова до району.

Дня, 10.12.1947 р. до села Ванджулова [Ванжулів] прибув уповноважений від РК КП(б)У Шеремет. Зайшов до с/ради, взяв зі собою голову с/ради і пішов на село виганяти людей на збори. Зігнавши около 40 осіб, Шеремет відчитав положення про ви-

бори. По скінченні сказав, що всі мусять віддати свої голоси за висунених кандидатів.

Дня, 23.12.1947 р. до села Жуковець прибуло 9 большевиків на чолі з о/у РО МГБ Ліхачовим. В селі зробили трус по хатах на одній вулиці. Підчас трусу побачили на криниці противиборчий клич, зірвали його і допитували власника криниці, закидуючи йому, що це він зробив. Не знайшовши жодних доказів, відійшли до району.

Р-н: В.[еликі] Дедеркали

Дня, 1.12.1947 р. до села Підгаєць приїхав з району перший секретар РК КП(б)У Ліхман з двома большевиками особистої охорони і зараз наказав голові зібрати збори. На заклик десятників зібралося мало людей і надії на більше не було. Ліхман відкрив мітинг, на якому говорив про заможнє і щасливе життя в Совєтському Союзі і як їх країна розрослася, вславилася своєю силою на ввесь світ і тому не боїться нікого. Дальше сказав: "От дивіться, ми минулого місяця забирали бандитських сімей на Сибір і чому ці бандити-бандерівці не прийшли боронити". Дальше сказав, що хто буде допомагати бандерівцям, то він також опиниться там, де їх родини.

Від першого до четвертого грудня 1947 р. працівники РО МГБ списували ті родини, яких сини чи доньки є в повстанцях чи позасуджувані, а також тих родини, які вдійсності загинули на фронті Вітчизняної війни, але про них немає вістки.

Дня, 17.12.1947 р. в с. Михайлівці уповноважений з району Коляда робив збори на яких говорив про зміну грошей та знесення карткової системи. Дальше сказав, що органи безпеки зліквідували усі банди ОУН і УПА, лише ще подекуди лишилися недобитки, яких в скорому часі органи безпеки зліквідують. Зазначив, що в селі Михайлівці є багато селян, які допомагають бандерівським бандам матеріяльно, але "після голосування ми їх навчимо, ми з ними розправимося, дорога їм в Сибір".

Коли Коляда так палко говорив, то голова с/ради в п'яному стані затиснув кулак і з-заду підніс йому під саме ухо. Населення, побачивши це, почало сміятися. Коляда незнаючи з чого сміються, почав кричати. Дальше, він насідав на селян щоб вони везли колоди з віленського лісу в Крем'янець. Коли Коляда говорив, то голова с/ради ввесь час йому перешкаджав. Нарешті Коляда закрив збори і населення розійшлося по домах, а сам почав сваритися з головою і вдарив його в зуби. Голова кинувся

на Коляду, положив його і почав душити. На той час прийшли большевики зі села і оборонили Коляду.

Дня, 16.12.1947 р. до с. Тетильковець приїхав кандидат в депутати до обласної ради Жученко. З ними були працівники райадміністрації Ридюк та Свірідов і 12 большевиків охорони. Вони зараз скликали мітинг, на якому виступив першим гром. цього ж села Куркаш Федір і розказав біографію Жученка. Після нього виступив представник з району, а на кінець почав говорити сам Жученко. Російською мовою він розказав про соціалізм і радісне життя і потішив селян, що в них також навесну він постарається заложити колгосп, а тоді і їм буде краще жити. Не забув також спом'янути про бандерівців. Говорив, що у 18 і 19 рр. також були банди Петлюри, Грушевського, гетьманців та інші, але з ними розправилася совєтська влада, що з них і пороху не осталось. Сьогодні радянські органи також дадуть собі раду з бандерівцями.

Дня, 19.12.1947 р. до села Радошівки з району прийшло трьох большевиків, які взяли голову с/ради і пішли гонити фіри, щоб везли з лісу дрова до району. При цьому набили голову с/ради за те, що став в обороні селян.

Дня, 5.12.1947 р. в селі Михайліві[221] 10 большевиків переводили труску на хуторах Корчунок. Підчас ревізії у гром. Польового Сафата забрали невиправлену шкуру, говорячи, що це бандерівська. У гром. Барана Тимофія, на цих же хуторах, підчас ревізії знайшли на горищі сало і бутель вишняку. Знайдені речі забрали до хати та почали ділити сало між собою та пити вишняк. Коли господиня почала сваритися і плакати та боронити свого майна, то большевики, кажучи, що то бандерівський запас, забрали все, а господиню побили. Крім цього вкрали в неї ремінь на чоботи. Після того, ці большевики пішли в село та робили ревізії у Поченюка Мостіяна та Безбаха Василя. Тут набили жінку Безбаха, яка відбирала від них вкрадену хустку. Пополудні большевики взяли фіри і поїхали в напрямі Ланівець.

Дня, 6.12.1947 р. до села В.[еликих] Загаєць приїхав з району уповноважений по поставці Ремко та Буркацький і з ними трьох інших большевиків. Вони ходили і грабили тих людей, які не виповнили ставки. В громадянки Чаплюк Маньки хотіли забрати кабана, але господиня стала в обороні свого дорібку. Тоді Ремко почав стріляти її понад головою, а тим часом другий большевик застрілив кабана і виніс з подвір'я, звідки забрали його до району.

[221] Очевидно, йдеться за с. Михайлівка Биковецької с/ради Шумського р-ну, яке тепер не існує.

Р-н: Почаїв

Дня, 6.12.1947 р. до села Будок прибув з шістьма озброєними людьми з адміністрації уповноважений по заготівлі Асаул – член райкомпартії, пізніше другий секретар. Він при допомозі своїх людей зігнав людей на збори, на яких "вибиралось" виборчу комісію та "висувалось" кандидатів до с/ради. Перше слово взяв Асаул. Він говорив про вибори в СССР, про їх демократичність та їх значення в країні рад. Опісля запропонував, щоби селяни подавали кандидатури. Присутні мовчали. Тоді Асаул гукнув до голови: "Голова, а ти чого сидиш, подавай от себя". Голова встав і від себе подав Асаула як кандидата до виборчої комісії. Населення, присутнє на зборах, дальше мовчало. Тоді знову встав Асаул і вичитав зі списка 9 осіб зі села і запитав, чи хто має що проти. Знаючи большевиків, на салі дальше панувала мовчанка. На тому збори були закінчені. Так було "вибрано" та "висунено" виборчу комісію та кандидатів.

Дня, 10.12.1947 р. до села Богданівки прибув о/у РО МГБ Сабурін з 8-ма емведистами. Він гонив селян вивозити колоди з лісу в Крем'янець. При цьому важко побив Лісовика Петра та ще кілька селян за те, що не вивезли визначеної кількості колод.

Дня, 7.12.1947 р. до села Валігур прибув уповноважений по заготівлі Забрамний, з 4-ма большевиками в справі виборів. Вони зганяли людей на мітинг, де мало вибиратися виборчу комісю та кандидатів до с/ради. На зборах з селян ніхто від себе не хотів подати кандидатів, тому сам Забрамний вичислив 9 осіб з селян, яких вбільшості не було на зборах. Тоді Забрамний запитав, чи хто має що проти. З населення ніхто не обізвався крім селянина Желізняк Купріяна, який був назначений у кандидати до с/ради. Він сказав, що не згоджується, бо його не вибрало село. Але це не помогло ні[чого,] Купріян зістався таки "вибраним" зборами кандидатом. Майже всі відмовлялися, але їх ніхто не слухав. Лише селянин Новосад Пилип знав, що потрібно, щоб не бути кандидатом. Він покликав на чарку Забрамного, за що був викреслений з "вибраних".

Дня, 12.12.1947 р. до цього ж села прибуло 7 узброєних працівників адміністрації на чолі з Забрамним та двох емведистів, які квартирували до 23 грудня. До виборів проводили облави, труси, ночами ходили попід вікна підслухувати. В час виборів, ще з ночі ходили по хатах гонити людей голосувати. Вибори проходили в одній кімнаті на очах большевиків. Окремої кімнати для тайного голосування не було споруджено.

Дня, 29.11.1947 р. до села Гради прибув заступник начальника РО МГБ Кравченко з 7-ма емгебістами. [Т]ут він ночував. Вночі ходили попід вікна підслуховувати. Рано переводив ревізії, підчас яких в Рос[о]ловської Дарії забрав два ровери цього господаря. Роверів не повернено, бо Кравченко сказав, що це "бандитські". (Це подано в звіті за листопад).

Дня, 3.12.1947 р. до цього ж села прибув уповноважений по заготівлі Олєйніков з 6-ма озброєними людьми в справі виборчої комісії та кандидатів до с/ради. Кандидатів, як до комісії так і до с/ради, призначав згори Олєйніков, а деяких подав голова с/ради, який ще перед зборами був до цього примушений Олєйніковим. На збори селян гонили большевики. "Вибрані" не погоджувались, але Олєйніков не прийняв їх резигнації, говорячи, що їх вибрало "общество".

Дня, 18.12.1947 р. до цього ж села приїхав Олєйніков з 7-ма большевиками. Вони квартирували до 23.12.1947 р. Перед виборами гонили селян на збори, на яких агітували селян, щоб всі йшли голосувати. На останніх зборах большевики заявили, щоби населення йшло голосувати вже після 24 години дня 20 грудня. В день виборів після першої години большевики ходили по хатах і гонили населення до виборчого льокалю, бо селяни не хотіли самі туди йти. Мимо цього багато людей не голосувало, хоч було дозволено одному членові родини видати б'юлетені за інших членів родини.

Дня, 1.12.1947 р. до села Двірця прибув Сабурін з 8-ма большевиками. Він переводив в селі труску та арештував дві родини Галдаєвичів та Туркевичів. Крім цих було ще кількох селян арештованих, яких на допитах Сабурін важко побив.

Дня, 7 і 8.12.1947 р. в селі Кокорові Старому було 8 большевиків в справі вивозу колод. Вони ходили по селі та зганяли селян вивозити колоди. Можна було не їхати і не їхали ті, що закликали до себе большевиків та давали чарку. Ці ж большевики рівнож переводили збори, на яких вибирали виборчу комісію та кандидатів до с/ради. Кандидати були назначені згори. Уповноважений Сахаренко тільки вичисляв зі списка кандидатів та питав, чи хто має що проти. Ніхто не обзивався, бо боялися, щоб і собі не попастися в кандидати.

Дня, 12.12.1947 р. до с. Кімнати прибуло 12 большевиків на чолі з упов. мінзагу. Вони вели підготовку до виборів, організували мітинги, на які силою зганяли населення. В селі вони квартирували до закінчення виборів. Хоч в день виборів вони гонили селян до

виборчого льокалю, то мимо цього, було багато людей які не ходили голосувати. Бракуючі б'юлетені кидав заступник голови виборчої комісії Пожидаєв вже при перевірюванні урни виборчою комісією.

Дня, 6.12.1947 р. до села Савчич прибув упов. мінзагу партієць Шумбарець з 5-ма большевиками-емведистами в справі підготовки до виборів. На мітинг большевикам вдалось зігнати всього понад 15 чоловік. Тут Шумбарець вичитав 9 осіб, як кандидатів до виборчої комісії та с/ради. На питання чи не має хто чого проти цих "вибраних", ніхто не обзивався, бо не хотів попасти сам в кандидати, або звернути увагу большевиків на себе. Більша частина "вибраних" не була присутня на зборах. Тому Шумбарець з емгебістом Сіліним викликав кожного зокрема до канцелярії. Між іншим , викликано також фінагента села, що був "вибраний" в кандидати. Коли Шумбарець його про це повідомив, то фінагент почав відмовлятися, кажучи, що він не був присутній на зборах. Тоді розлючений Сілін скинув шинелю і разом з Шумбарцем почали бити фінагента, причому подерли на ньому одежу і понабивали синяки під очима. Пізніше Сілін скинув свою "фуражку" і, ткнувши її під ніс фінагентові, сказав: "Видиш чем пахнет? Ми тебе научим как подчинятся совєтской власти!" Після такої "агітації" фінагент погодився на кандидатуру. Погодились також і інші, побачивши таку картину.

Дня, 9.12.1947 р. до цього ж села приїхав Шумбарець зі своїми людьми і скликали мітинг. До присутніх селян говорив про вибори, про негайне закінчення здачі поставок і т. п. Між іншим, висловився так, оправдуючи большевицьку "демократію": "Нам, совєтським людям, стидно вас бити, сварити, судити... Але, що ж зробити, коли ціла западна не підпорядковується совєтській владі".

Дня, 28.11.1957 р. ніччю в селі Шпиколосах о/у РО МГБ Макушін разом з 8-ма емгебістами робив засідку. Слідуючого дня рано зайшли до громадянина Петрука Арлама, в якого переводили ревізію. Самого Петрука так побили, що він до п'яти днів помер (не подано в звіті про листопад).

НАРОД БОРЕТЬСЯ

Р-н: Козлів

Дня, 8.12.1947 р. українські повстанці перевели наскок на Денисівський МТС. При ліквідації МТС-у забрали машину до писання в доброму стані і частину документів.

Від 14 до 17.12.1947 р. в селі Городищах В. перебував уповноважений Свигруненко і кожного вечора разом з активом села скликав на мітинг людей. Ці мітинги були присвячені виборам і організації колгоспу. Але, як тільки Свигруненко починав говорити про колгосп, населення розбігалося і про колгосп навіть не хотіло слухати.

Дня, 21.12.1947 р. в цьому ж селі підчас голосування хтось з населення кинув до урни противиборчі листівки.

Дня, 7.12.1947 р. до села Довжанки приїхав уповноважений від РК КП(б)У Гурмоза. Населення саме було в церкві й він хотів використати момент, коли населення буде виходити, й перевести мітинг. Як тільки населення почало виходити з церкви, Гурмоза старався його задержати, однак, заходи його були даремні, бо населення розійшлося домів.

Дня, 17.12.1947 р. директор маслозаводу Рубас, зав. військовим відділом при РК КП(б)У Гуржій і Степанів приїздили до села та хотіли перевести мітинг. Населення не зійшлося і вони від'їхали до району.

Слідуючого дня до села приїхав перший секретар РК КП(б)У Волков, нач. РО МВД Теренков, робітник РО МВД Фомічов, робітник РО МГБ Пашинін, зав. військовим відділом при РК КП(б)У Гуржій і Ремезовський. Вони хотіли перевести мітинг, але населення знову не зійшлося. Фомічов і Пашинін залишилися в селі аж до виборів, а останні від'їхали до району. (с. Д[о]маморич).

Дня, 22.12.1947 р. в цьому ж селі переїздило кількох большевиків з козлівського гарнізону В[В] МВД. На дорозі стрінули одного хлопця і сказали, щоб він показав їм, де поміщається с/рада. Хлопець не хотів їх послухати і почав від них утікати. Большевики відкрили по ньому вогонь, але хлопцеві вдалось втекти. Після цього большевики від'їхали в напрямі села Забойки.

Дня, 16.12.1947 р. до села Кутковець приїхав нач. паспортного стола Чеканда. Він хотів перевести мітинг і розіслав десятників по селі скликати селян. На мітинг ніхто не прийшов і Чеканда від'їхав до району.

Дня, 21.12.1947 р. в цьому ж селі о год. першій, Теренков, Чеканда і Курганіков вислали місцевий гарнізон В[В] МВД, десятників і виборчу комісію (які ще звечора сиділи у виборчому льокалі) вигонити людей голосувати. Щоб заманіфестувати активність і відданість виборців, Чеканда наказав десятникам підшукати старого дідуся, який перший повинен кинути свій голос до урни. Десятники зайшли до 70-літнього селянина Балюка

Кіндрата і агітували його, щоб ішов голосувати. Селянин заявив, що перший голосувати не буде, а, щоб їх позбутися, вибіг на подвір'я та почав кричати. Він першим голосувати таки не пішов.

Дня, 10.12.1947 р. до села Слобідки приїхали уповноважений від РК КП(б)У Пепезенко, кандидат в районну раду депутатів трудящих Манжарівська і агроном Синьоок Марія (заст. завідуючого сільсько-господарським відділом) в справі організації колгоспу. За допомогою сільського активу зігнали людей і перевели збори. Збори відкрила Манжарівська. Вона хвалила колгоспне життя, оповідала, що вона сама заробила в колгоспі 15 ц збіжжя, 50 кг цукру, багато товщу, м'яса і т. п. Опісля агітувала селян, щоб вписувались до колгоспу. Населення про колгосп не хотіло слухати і зараз розійшлося.

Дня, 13.12.1947 р. в цьому ж селі уповноважений від РК КП(б)У Пепезенко та агроном Синьоок Марія переводили збори. Синьоок розповідала про щасливе життя колгоспника, що колгоспник не журиться жодними державними налогами, контингентами і т. п., та агітувала населення щоб вступало до колгоспу. На це громадянинка Салюк Текля сказала: "Ви вже не діждете того, щоб ми писалися в колгосп." Дальше населення не хотіло слухати і розійшлося домів. Большевицькі вислужники від'їхали до району.

Дня, 24.12.1947 р. в тому самому селі уповноваженну від РК КП(б) У Пепезенко і Салюк ходили по селі та змушували селян писатися до колгоспу. Барана Василя, Бойко Ксеньку, Шкільну Ольгу, Вечеринського Петра і Міляновського Івана, за це, що не хотіли подати до колгоспу заяв, побили. Господарів – Пушкаря Михайла і Моліновського Володимира Салюк вигнав босими надвір держав їх на м[о]розі та змушував писатися до колгоспу. Однак це селян не застрашило і до колгоспу ніхто не вписався.

Дня, 28.12.1947 р. до цього ж села приїхав Пепезенко і Саша та, при допомозі сільського активу, скликали мітинг, на якому намагалися зорганізувати колгосп. Спочатку говорили до населення лагідно, а навіть просили, а як це не помагало, грозили тюрмою, Сибіром, роботами в Донбасі і т. п. Це нічого не помогло і населення не вписувалось до колгоспу. Вечером розлючені большевики від'їхали до району.

Дня, 29.12.1947 р. до цього ж села приїздив о/у РО МГБ Кобзар з трьома бійцями козлівського гарнізону В[В] МВД і покликав до сільради таких хлопців: Вечеринського Володимира, Поврозника Василя, Дикого Михайла і Бойчака Павла. Кобзар змушував їх вступати до істриб. батальйону. Грозив, що як не

вступлять, то вишле їх до праці в Донбас. Помимо погроз, хлопці не погодились з пропозицією Кобзаря.

Дня, 19.12.1947 р. в селі Таурів третій секретар РК КП(б)У і помічник першого секретаря Волкова – Болгарін Володимир преводили збори. Спочатку говорили про вибори до місцевих рад, а опісля почали агітувати населення, щоб вписалося в колгосп. Болгарін говорив, що хто не схоче вписатися, того вивезуть на Сибір. Як тільки населення почуло про колгосп – розійшлося домів.

Дня, 24.12.1947 р. до цього ж села приїздив Болгарін Володимир в справі організації колгоспу. В тій цілі скликав населення і перевів мітинг. Населення навіть не хотіло слухати про колгосп.

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 19.12.1947 р. в селі Козівці появилися протибольшевицькі листівки. В зв'язку з тим зараз приїхав о/у РО МГБ Коновалов і приказав бійцям з місцевого гарнізону збирати листівки.

Цього самого дня в с. Ходачкові Малому також появилися протибольшевицькі листівки. Днем, бійці з місцевого гарнізону ходили по селі і знімали їх. В цій справі приїхав також о/у РО МГБ Петриков. Він між людьми говорив, що такі самі листівки були в райцентрі, а, крім цього, кожний працівник райадміністрації дістав від бандьорів листа.

Того дня появились листівки по всіх селах району.

Р-н: Микулинці

Дня, 10.12.1947 р. до новозорганізованого колгоспу в селі Буцневій привели 10 шт. рогатої худоби і призначили Коцюбу Ілька, щоб він її доглядав. Цей сказав, що доглядати худоби не буде.

– Я не буду жебрати для неї соломи і не хочу відповідати, як вона погине зголоду, – говорив Коцюба.

Голова колгоспу Наконечний накинувся на Коцюбу з грубою лайкою, грозив Сибіром, однак цей не погодився.

Дня, 26.12.1947 р. до цього ж села приїздив уповноважений Флорис, о/у РО МГБ Фукалов і двох інших працівників райадміністрації. Цілий день ходили по селі та зганяли на мітинг людей. Крім сільської адміністрації, на мітинг ніхто не прийшов і розлючені большевики від'їхали до району.

Дня, 18.12.1947 р. до села Дворіччя приїхав другий секретар РК КП(б)У Любарський, нач. райвійсь[к]комату Козленко та

працівники райадміністрації Козловський і Нокофоров. Вони хотіли перевести передвиборчий мітинг. Населення не зійшлося і по кількох годинах вони від'їхали до району.

Дня, 1.12.1947 р. до с. Луки Великої приїхав голова райвиконкому Стриєшин та уповноважений на село Онацький. Вони розіслали десятників скликати людей на збори. Люди не зійшлися і розлючений Стриєшин накинувся на присутніх з лайкою, а до голови і секретаря с/ради сказав, щоб вони подавали заяви до колгоспу, бо як вони впишуться до колгоспу, то за ними піде село. Голова з секретарем відповіли, що до колгоспу не будуть писатися, бо ніччю прийдуть бандерівці та їх повісять. Розлючені большевики від'їхали до району.

Дня, 7.12.1947 р. до села Настасова приїхали депутати в районну та обласну ради: Ткачук, Стриєшин, місцевий селянин Дженджеристий та 8 бійців з микулинецького гарнізону В[В] МВД. Десятники зараз розійшлися по селі і наказували населенню йти до читальні (клубу) "зустрічати" кандидатів в депутати. Як люди не хотіли йти, бійці В[В] МВД гонили їх силою. Вкінці вдалось їм назганяти около 45 чоловік. Збори відкрив голова с/ради Омеляненко Петро. Він сказав, що населення зійшлось на мітинг тому, щоб привитати кандидатів в депутати до районної і обласної рад, за яких незабаром віддасть свої голоси. Опісля говорив Ткачук. Він подякував селянам за довір'я, розповів свою біографію і заявив, що буде сповняти всі завдання і обов'язки, які наложить на нього народ і влада, а впершу чергу доложить всіх зусиль, щоб в цілій Тернопільській області заложити колгоспи. Прикладом до цього мусить стати село Настасів. Як він це говорив, люди почали тупати ногами і кашляти, щоб не слухати про колгосп. Голова райвиконкому успокоїв людей, а Ткачук, бачучи, що населення не хоче слухати про колгоспи, почав говорити про вибори.

Дня, 18.12.1947 р. в цьому же селі вечором, в колгоспній канцелярії відбулося засідання управи колгоспу в справі весняної посівної кампанії. На порозі будинку поставили стійкового. В час засідання голова колгоспу вийшов на коридор і побачив на стіні кілька протиколгоспних листівок. Всі так перестрашилися, що боялись вийти надвір.

Також на вікнах дому, де квартирував місцевий гарнізон В[В] МВД, були приліплені протибольшевицькі листівки, помимо того, що на порозі стояв стійковий. Ще ніччю бійці з гарнізону розійшлися по селі збирати листівки. Другого дня арештували всіх молодих хлопців і примірювали сліди, що були на снігу, біля

розкинених листівок. Десятьлітнього хлопця Білюха Михайла цілий день водили по селі, примірювали сліди й питали з ким він ці листівки розкидав, а при цьому били. Хлопець не признався до нічого і його звільнили.

Дня, 21.12.1947 р. в цьому ж селі підчас голосування, заміс[т]ь виборчих б'юлетенів хтось кинув до урни 6 протибольшевицьких листівок.

Р-н: В.[еликий] Глибочок

Дня, 11.12.1947 р. большевики з місцевого гарнізону В[В] МВД в селі Дубівцях зловили жінку з села Шляхтинець, яка скривалася в Нев'ядомої Анни. У зв'язку з тим Нев'ядому арештували. Ще цього самого дня жінка з села Шляхтинець втекла.

Дня, 16.12.1947 р. в селі Ігровиці повстанці застрілили інструктора райфінвідділу Горобця.

Дня, 5.12.1947 р. в селі Мшанці большевики зловили Кухарську Анну, якої родичів вивезли на Сибір, а вона скривалася. Вона була на хуторі і побачила, що від сторони Заложців їдуть машиною большевики. Втікаючи до лісу, зауважила якісь підводи і, думаючи, що це большевики, повернула на хутір. Коли перебігала через поле, большевики побачили її та зловили. Хоч її били і водили босу до ліса, щоб вона сказала, де [є] криївка її брати, то вона нічого не сказала. Кухарську відставлено до району.

Дня, 19.12.1947 р. в цьому ж селі ніччю появилися противиборчі листівки. Досвітком кількох большевиків з місцевого гарнізону В[В] МВД їхали до лісу по дрова [і] зауважили листівки та кличі, що були вималювані на прилюдних місцях. Зараз повідомили гарнізон і всі разом пішли в село збирати листівки. Побачивши на стодолі Крижанівської Анни вималювані кличі, перевели на господарстві стислу ревізію. При ревізії знайшли в скрині горілку і за це списали протокол. Опісля присилали по цю горілку, але господиня вже не дала.

Як виявилося опісля, листівок знайшли мало – лише ті, що були розліплені на прилюдних місцях. Кличі, що були вималювані на стінах будинків, казали людям зістругувати сокирами.

У зв'язку з появою листівок, большевики повідомили через сільський актив населення, щоб вечорами ніхто не ходив по селі, бо будуть стріляти. Помимо заборони до хати Скочили Євфрозини зійшлось кількох хлопців. Їх большевики приарештували і замкнули в школі. Незабаром прийшов до них один боєць з гарнізону і звільнив їх, але за це казав дати йому горілки. В хаті, куди хлопці

завели большевика, щоб дати йому хабара, большевик ввесь час держав в руці гранату. Між іншим висловився: "Я не знаю, хто ви такі, але, як щось – всі підемо к чорту."

Дня, 10.12.1947 р. в селі Плотичі в Середній Школі хтось підмінував б'юст Сталіна. Від вибуху міни статуя розлетілася, а від гуку вилетіло 120 шиб і всі двері на першому поверсі. У зв'язку з тим випадком приїхало з РО МВД кількох большевиків та арештували трьох учнів: Чорного Ярослава з села Куровець, Фостава Михайла і Цупрака Богдана села Івачова Горішного. Арештованих по двох днях звільнили.

Дня, 8.12.1947 р. в селі Хоми [Хомівка] ніччю, повстанці забрали з с/ради телефонічний апарат і спалили документи.

Дня, 16.12.1947 р. до села Янковець приїздив кандидат в обласну раду Мазанько Андрій (редактор газети "Вільне життя"), начальники всіх районних установ і уповноважені на 10 сіл. Вони казали десятникам скликати людей і перевели збори. На ці збори прибули також виборчі комісії з таких сіл: Малашівці, Глядки, Плесківці, Чернихівці [Чернихів], Носівці, Городищі, Обаринці, Заруддя, Мшанець.

З першою промовою виступив Мазанько. Наперед розказав свою біографію, а відтак з'ясував міжнародне положення і згадав про бандерівців.

– Англія і Америка – говорив Мазанько – ведуть агресивну політику, при помочі якої хочуть запанувати над цілим світом. Але їм не вдасться цього зробити. Ми хочемо створити уряд Німеччини демократичний, який не загрожував би країнам нової демократії у цілій Європі. Але Англія і Америка не погоджуються з цим. Вони наперекір СССР хочуть створити такий уряд в Німеччині, що загрожував би не тільки країнам нової демократії, а то й цілій Європі. Тим англо-американським імперіалістам, котрі ширять антирадянську пропаганду, допомагають українсько-німецькі націоналісти, що боялися народного суду і втекли за кордон. Коли говорити про них, то й тут зараз ще стрічаються такі недобитки, що стараються шкодити українському народові в його мирній праці. Вони показують свої роги і казяться зі злості, що по наших селах з кожним днем повстає все більше і більше колгоспів. Але хай вони казяться, колгоспи і так будуть. Радянська влада не настільки сильна, щоб придушити тих юдів. Ці підлі зрадники українського народу називають себе носіями ідеї. Які ж вони носії, коли вони не бажають добра українському народові й на кожному кроці, як самі бачите, нищать найкращих його синів і дочок.

От бачите – я українець, я бажаю добра українському народові. Вони хочуть якоїсь самостійної України. Та ж Україна є, але радянська – це краще як самостійна. Бо ж самі бачите, як в ній щасливо живе і розвивається український нарід. Але, щоправда, зрадникам в ній місця немає.

Після цієї промови уповноважені, що сиділи в перших рядах, і президія почали плескати в долоні. Селяни, які були позаду, не плескали. З промовами виступали також ще деякі представники райадміністрації, але з селян ніхто. Перед вечором всі большевики від'їхали до району (про перебіг мітингу не занотовано в четвертому розділі).

Р-н: Зборів

Дня, 11.12.1947 р. до села Красної приїхала уповноважена від райвиконкому Васильківська Наталія і хотіла перевести мітинг. Населення не зійшлося і вона залишилася в голови с/ради Радя Марка ночувати. Ніччю прийшли повстанці, арештували її та забрали з собою. Васильківська мала зі собою нагана.

Р-н: Заложці

Дня, 21.12.1947 р. підчас голосування в селі Загір'я в голосуванні не брало участі 24 особі.

Дня, 13.12.1947 р. до села Панасівки приїздив інструктор РК КП(б)У Киринчук. Він покликав до с/ради Соколовського Евстахія і Букала Мирослава, яких агітував, щоб вписалися до комсомолу [Однак ніхто не погодився] і Киринчук від'їхав до району з порожніми руками.

Р-н: В.[еликий] Глибочок (доповнення)

Дня, 6.12.1947 р.в селі Дубівцях вечором большевики наскочили на двох повстанців, які в хаті вечеряли. Нав'язалася перестрілка і оба повстанці легко ранені відступили. Підчас перестрілки большевики ранили також двох господарів: Сеника Івана та Ількового Прокопа. Сеника Івана забрали до шпиталю, а Ількового Прокопа арештували жінку.

Дня, [6].12.1947 р. в селі Ігровиці ніччю большевики зробили засідку біля Ваврика Петра, на яку найшло трьох повстанців. Большевики вистрілили ракету від якої загорілася стодола. Вони зараз окружили стодолу і, як люди прибігли рятувати, не дозволили, говорячи, що туди втік повстанець. В дійсності в стодолі не було нікого.

Р-н: Вишневець

Дня, 21.12.1947 р. в селі Бакотах підчас голосування один селянин зайшов до кабіни. На запит енкаведиста чого він туди ходив, відповів, що має право туди зайти. Коли після голосування цей селянин йшов додому, його зловило кількох енкаведистів, арештували, завели до канцелярії і катували, допитуючись, що у кабіні він робив.

В селі Маневі, цього ж дня, при перевірці голосів виявилося 16 голосів чистих, а один розірваний.

Р-н: Ланівці

Дня, 20.12.1947 р. з села Жуковець відійшло 4 істребки до села Бережанки, а інші, що заквартирували тут 19.12.1947 р., остались і ловили молодих мужчин та давали запасну зброю, щоб стерегли виборчу дільницю. Селяни втікали, тільки декого зловили і заставили взяти зброю.

Дня, 26.12.1947 р. до села Люлинець прибула група большевиків в числі 8 осіб на чолі з Лапшіновим. Підчас ревізії на вулиці "Слобідка" один стребок вкрав зі скрині штани в господаря, але властитель побачивши почав кричати і стребок був змушений віддати вкрадені штани.

Дня, 20.12.1947 р. в селі Огризківцях появилися протиколгоспні кличі. Вони були порозліплювані по цілому селі, а навіть у гарнізоні "істребітельного батальйону".

Слідуючого дня підчас виборів такі самі кличі появилися в кабіні виборчого льокалю і в урні.

Дня, 3.12.1947 р. зі села Жуковець до села Соколівки переходив зі своєю групою о/у Свістунов. Переходячи Жуківцями зауважив у хаті Поклепи Степана світло. В цього господаря зробили трус, а пізніше Свістунов наказав дати йому їсти. Господар сказав, що їсти він йому не дасть, бо не має. Свістунов розсердився і сказав: "Ви говорите, що у вас нема нічого, а як забирають на Сибір, то маєте по мішку сала" і грюкнувши дверима вийшов.

Населення Ланівецького району виявило свій спротив в час виборів 21.12.1947 р. Багато селян зовсім не кидали своїх голосів, багато написали що інше, а інші зовсім подерли б'юлетені. Були випадки, що в урні з'являлися протибольшевицькі листівки і кличі. В селі Синівцях було тільки половина голосів, а інші пірвані, замазані, або зовсім не було. Хоч як большевики строго вартували, однак не могли нічого помітити.

В селах як Буглів, Білозірка, Бережанка, Молотьків є директори шкіл, що хочуть зорганізувати піонери, але мимо їх старань, учні не пишуться. Хоч учнів держать до пізньої ночі, щоб тим примусити їх до підписання заявок – це нічого не помагає.

Р-н: Гримайлів

Дня, 27.12.1947 р. до села Вікна прийшов працівник спиртзаводу Комуніцький (родом зі села Козина) і партизан Дмитришев. Вони заходили до селян та змушували їх вступити до колгоспу. Мимо їх старань ніхто до колгоспу не вписався.

Р-н: Підволочиська

Дня, 9.12.1947 р. до села Мислови прибули Баран, Свідер, Коломиєць, які хотіли перепровадити збори, але це їм не вдалося, бо нарід не зійшовся.

Дня, 19.12.1947 р. в селі Староміщині був празник. В гостині у господаря Байди Василя був міліціонер Білик Богдан, родом зі села Заднишівки, який працює при РО МВД в Підволочиськах. Коли він повертав зі села з дочкою Байди Василя до її хати, місцеві хлопці хотіли його набити і роззброїти. У висліді сутички міліціонер вбив Щербатюка Ромка з села Дорофіївки. Слідуючого дня до села приїхав емведист Заховайко та арештував двох хлопців, Слободяна Павла і Рибака Євгена. Їх відставлено до району і, правдоподібно, засудять, бо міліціонер Білик обвинувачує їх, що вони на нього напали.

Р-н: Скалат

Дня, 5.12.1947 р. в селі Острій Могилі повстанці зліквідували бувшого міліціонера Коваля Йосифа, родом зі села Мислови, Підволочиського району. Він мешкав в селі Острій Могилі в коханки Марчихи.

Дня, 15.12.1947 р. в селі Колодіївці повстанці зліквідували голову с/ради Заваду Марію і бувшого стребка Дзядаса Йосифа. Завада була депутаткую до районної ради. На неї люди дуже нарікали тому, що вона дуже вірно служила большевикам, знущалася над населенням та допомагала організувати колгосп. На кожних зборах кричала до селян, що вони не виконують її наказів, а слухають повстанців та чекають на війну. Дзядас Йосиф (поляк), будучи стребком дуже часто їздив на облави до села Магдалівки, брав участь при паленні того села і грабував цивільне населення. За польської влади принимав участь в пацифікаціях, які відбу-

валися в сс. Ходачкові Малому, Сороцьку і Козівці. Тепер був активним донощиком органів МГБ. Населення дуже вдоволене з того, що його повстанці зліквідували.

Р-н: Ланівці (доповнення)

Дня, 28.12.1947 р. повстанці перевели акцію в селі Борщівці. Здемольовано приміщення с/ради, звідки забрано всі архівні матеріали, з клубу забрано книжки большевицького видання і радіо "Родина". Знищено радгосп, в якому постріляно всю худобу, що була зведена з цілого Ланівецького району. Ця худоба забрана з господарств вивезених на Сибір. Приміщення радгоспу спалено. Тягарову автомашину, яка належала до цього радгоспу, рівнож знищено. Підчас акції роззброєно одного стребка – вартового радгоспу, в якого забрано кріса. В селі розкинено протиколгоспні і інші листівки та кличі. Крім цього відбулася стріча повстанців з трьома східняками, яким після пропагандивної розмови передано листівки та різного роду кличі.

Р-н: Почаїв

Дня, 27.12.1947 р. на шосе Почаїв – Крем'янець повстанці обстріляли підводу з большевиками. Підчас сутички зловлено живим зам. нач. РО МВД В.[елико-]Дедеркальського району Баришева. Решта большевиків втекли, між якими був ранений один стребок. Здобуто один автомат і пістоль ТТ.

Дня, 3.12.1947 р. в селі Хотівці (Крем'янецький район) згинув, попавши на засідку, повстанець Донець – Андрій.

Р-н: Нове Село

Дня, 18.12.1947 р. в селі Лисичинцях місцевий гарнізон, який стояв тут для охорони виборчої дільниці, ходив ніччю по цілому селі і при цьому заходили до кількох хат за горілкою. Горілки ніхто їм не дав і вони відійшли з нічим до дільниці.

Дня, 2.12.1947 р. до села Пеньковець прибув голова райземвідділу Курінний. Він зайшов до с/ради і хотів перевести збори. Це йому не вдалося зробити, бо хтось невідомий застрілив його через вікно.

Дня, 7.12.1947 р. в селі Шилах повстанці застрілили голову сільради Іщука та большевицького вислужника Залевського і його дочку. Всі вони дуже віддано співпрацювали з большевиками.

Дня, 19.12.1947 р. в селі Печірні та Корост[о]ві були розкинені протиколгоспні кличі та притибольшевицькі листівки. Між іншим,

листівки і кличі появилися у приміщенні гарнізону стребків в Печірні. На дверях і вікнах гарнізону були приліплені оклики “Смерть Сталіну”.

Дня, 21.12.1947 р. в селі Печірні появилися летючки у виборчому льокалі та в урні.

Р-н: Збараж

Дня, 21.12.1947 р. в цілому районі відбулися вибори до обласних, районних і сільських рад депутатів трудящих. На два місяці перед виборами на кожне село був призначений [уповноважений][222] по виборах, який мав вести пропагандивну роботу по підготовці до виборів. Крім того були ще призначені на кожний участок села агітатори, які мали вести агітаційну роботу між населенням. Ця робота не проводилася нігде, бо населення не хотіло йти на мітинги, ані на агітаційні сходини. В час самих виборів було багато випадків, що люди не ходили голосувати. Комісія сама докидала голоси тих, хто не проголосував.

ГЕРОЇКА

Р-н: В.[еликі] Дедеркали

Дня, 20.12.1947 р. на південний схід від села Великих Фільварок у віддалі від села один кілометр в криївці квартирувало трьох повстанців. В 14-ій годині большевики, які квартирували у Великих і Малих Фільварках, окружили криївку. Повстанці, побачили безвихідне становище, запалили усе в криївці, а самі почали пробиватися з окруження. В цьому бою всі повстанці погинули.

Р-н: В. Борки [Великі Бірки]

Дня, 15.12.1947 р. в селі Стегніківцях, вечором група большевиків з о/у РО МВД Л[а]зутіним окружила господарство Фіялки Івана і почали переводити ревізію. Підчас ревізії, в стіжку збіжжя, знайшли німецький автомат. За це арештували 16-літнього хлопця Пастернака Теодора. Арештованого зараз почали допитувати, при чому сильно побили та поломили руки та ноги. Пастернак до нічого не признавався. Пізніше його покололи багнетами, завели до ліса і розстріляли. Ранком забрали його до району.

Дня, 29.12.1947 р. на хуторах Салівка біля села Прошови о/у РО МГБ Крилов переводив разом з 12-ма бійцями районного

[222] Слово в ориґіналі дописане ручно.

гарнізону В[В] МВД облаву. В цей час на хуторах квартирували дві підпільниці: Стебельська Павлина та Семчишин Степанія, які, побачивши большевиків, почали втікати. Большевики зауважили їх і зловили. Стебельська Павлина, втікаючи, зажила отруту і по чотирьох годинах померла. Семчишин Степанію большевики відставили до району.

* * *

Листівка підпілля ОУН “Червоноармійці!...”
(з фондів ГДА СБУ)

За Українську Самостійну Соборну Державу !

Воля народам ! Воля людині !

В І С Т К И
з Т е р н о п і л ь щ и н и

Рік: І Г р у д е н ь 1 9 4 7 р. Ч: 1

Р-н: Почаїв

Дня 6. 12. 1947 р. до села Будки, під охороною 6-ох озброєних людей, прибув уповноважений по заготівлі, член райкому партії – Асаул. Він при помочі своїх людей позганяв селян на мітинг. Тут “вибиралося” виборчу комісію, та “висувалося” кандидатів до с/ради. Перший почав говорити Асаул. Говорив він про вибори в СССР, про їх демократичність та значення виборів в “щасливій” країні Рад. Опісля запропонував, щоб селяни подавали кандидатури. Всі мовчали. Тоді Асаул гукнув до голови: “Галава, а ты чего седиш, подавай от себя”. Голова встав і запропонував Асаула до виборчої комісії. Населення дальше мовчало. Тоді Асаул встав і вичитав 9 осіб зі села і запитав, чи хто має що проти цих кандидатур. Присутні мовчали. Асаул закрив збори і вийшов. Так було “вибрано” та “висунено” виборчу комісію до с/ради.

Р-н: В.[еликі] Дедеркали

Дня 6. 12. 1947 р. на хуторі Корчунок, біля села Михайлівки, з напряму райцентру, прийшло 10 большевиків. Під час ревізії в Польового Сафата забрали невиправлену шкуру, мовляв, вона бандерівська. У Барана Тимофія знайшли на горищі сало і бутель вишняку. Втішені, знесли все це до хати і почали сало ділити між себе, а вишняк пити. Господиня, ридаючи гіркими сльозами, кинулась відбирати від бандитів свою власність. Тоді большевики збили прикладами господиню, забрали все сало і вишняк та пішли дальше грабувати мирне населення. По їх відході виявилось, що ці бандити вкрали також ремінь на чоботи. З хуторів большевики пішли в село Михайлівку. Тут робили ревізії в Печенюка Мостіяна та Безбаха Василя. В останнього вкрали жіночу хустку, а коли жінка

Василя зауваживши це, кинулась відбирати своє майно, большевики також збили її прикладами, а самі взявши фіри, від'їхали в напрямі Ланівець.

Дня 6. 12. 1947 р. до с. В.[еликі] Загайці приїхав, під охороною трьох большевиків, уповноважений по поставці Ремко та Буркацький. Вони ходили і грабили тих людей, які не виповнили ставки. Коли ці бандити хотіли забрати в Чаплюк Маньки кабана, то селянка кинулась в обороні свого дорібку. Тоді Ремко почав стріляли господині понад голову, а в той час большевик застрілив кабана. Потім селянку нагнали, а кабана завезли в район.

Р-н: Вишневець

Дня 21.12.1947 р. відбулося голосування за кандидатів до обласних, районних і місцевих рад депутатів трудящих. Голосування відбулося за таким самим порядком, що й попередні. Гарнізони, що стояли в кожному селі, ще з ночі почали гонити людей до виборчих урн. Селяни йшли голосувати тільки під примусом. Представники з району дижурували біля урн і кабін. Один військовий стояв біля урни і показував куди кидати б'юлетні. До кабіни голосуючим забороняли заходити. В селі Бодаки один селянин зайшов до кабіни, а на запит енкаведиста, чого туди заходить, відповів, що має на це право. Коли цей селянин після голосування повертав додому, то по дорозі зловило його кількох енкаведистів, арештували і запровадили до канцелярії с/ради. Тут катували його і домагалися, щоб він сказав чого заходив до кабіни. Після того списали протокол і відпустили. В селі Маневі при провірці, виявилось, що 16 голосів було зовсім чистих, а один розірваний. Ці б'юлетні замінили так як хотіла комісія і "голосування пройшло в 100%". В селі Залізцях [Залісці] кабіни були зроблені нижчі чим сидячі енкаведисти, так, що вони добре бачили, що роблять голосуючі.

Р-н: Ланівці

Дня 16. 12. 1947 р. у райцентрі відкрили раймагазин і проголосили, що карткова система знесена, та почалась вільна продажа товарів. І в дійсності в цьому магазині був хліб, мануфактура, але доступити там могли тільки партійні, робітники МГБ – МВД, та інші знатніші урядовці. Вони з новими грішми, кинулись, як круки, на все, що було і миттю товари розібрали. У сільських кооперативах,

як не було нічого, так і дальше немає. Селяни скоро звечора лягають спати, бо не мають чим світити.

Р-н: Нове Село

З початком грудня большевики повели широку колгоспну кампанію, заангажувавши до цього всі клітини районної адміністрації. При організуванні колгоспу вживають різних методів насильства та провокації. В селі Сухівцях три тижні безперервно ганялись за людьми та силували їх вписатись до колгоспу. Вдень і вночі по кільканадцять разів кликали господарів до канцелярії сільради та різними погрозами змушували підписувати заяви. Господарі не могли видержати насильства та почали втікати на другі села. Большевики, не заставши господаря дома, конфіскували все його майно. Коли господарі з'являлись по свої речі, їх силували вступити до колгоспу, обіцяючи, що віддадуть майно. Цей спосіб мало дав їм успіху. Тоді большевики пішли на провокаційний крок. Під час Різдвяних Свят увечорі до кімнати, де сидів другий секретар райпарткому Коваленко, один большевик вистрілив та кинув гранату без запальника. Ще тої ночі почались в селі ревізії та побиття людей (нпр., жінку Мороз), приписуючи, що напад зробили місцеві селяни. При цьому вимагали вписатись до колгоспу.

Р-н: В.[еликі] Дедеркали

Дня 20. 12. 1947 р. біля села Великих Фільварок на полі відбувся бій між українськими повстанцями та большевиками. Трьох повстанців квартирувало в криївці, яку в 14 год. окружили большевики, що стояли в селах Великі Фільварки і Малі Фільварки. Повстанці, побачивши безвихідне становище, запалили усе в криївці, а самі почали пробиватися в напрямі села. В цьому нерівному бою всі три повстанці, ранені, пострілялися.

Р-н: Почаїв

Дня 27. 12. 1947 р. група повстанців стрінулась з большевиками на шосе Почаїв – Крем'янець. Взято в полон заступника начальника В. Дедеркальського РО МВД, лейтенанта Баришева П. Г.

* * *

ГРОМАДЯНИ СССР! З большевицької преси Ви не маєте змоги довідатися, що діється в поодиноких областях України. Хоч вона називає себе народною, але не пише про те, як український народ бореться проти сталінських бандидів. Читайте і поширюйте "Вістки з Тернопільщини". Попереджуйте тих, які поборюють український народ, що вкоротці їх жде страшна кара. Боріться з режимом Сталіна, бо це режим терору, свавілля, грабунку, брехні і обману.

СМЕРТЬ СТАЛІНУ І ЙОГО ПАРТІЙНИМ СОБАКАМ !

ХАЙ ЖИВЕ УГВР, ОУН, УПА І АНТИБОЛЬШЕВИЦЬКИЙ БЛЬОК НАРОДІВ!

УКРАЇНСЬКІ ПОВСТАНЦІ

* * *

За Українську Самостійну Соборну Державу !

Воля народам ! Воля людині !

ВІСТКИ
з Тернопільщини

Рік: I Грудень 1947 р. Ч.2

Р-н: Великі Бірки

Дня 10.12.1947 р. ніччю, о/у РО МГБ Петриков з шістьма бійцями військ МВД робив в лісі біля села Ходачків Малий засідку. Після засідки Петриков зайшов до Гнатишиного Петра на горілку, а бійці пішли до Каритніка (лісничий), продерли стріху та влізли до хати. В хаті були лише самі діти. Большевики вкрали одяг і годинник та втекли.

Дня 19.12.1947 р. у всіх селах району появились протибольшевицькі листівки. В селі Ходачкові М.[алому] бійці з місцевого гарнізону ходили по селі і знімали поклеєні листівки. В цій справі приїхав також о/у РО МГБ Петриков. Він між людьми говорив, що такі самі листівки були в райцентрі, а, крім цього, кожний працівник райадміністрації дістав від “бандьорів” листа.

Р-н: Микулинці

Дня 8.12.1947 р. ніччю, в селі Лука Велика, злодії обікрали господаря Коваля Петра, а слідуючої ночі Лучкового Івана. В Лучкового забрали свиню, два центнери збіжжя і дв[а] колес[а] від воза. Опісля гром. Швець Остап зайшов на підсобне господарство і там зауважив деякі викрадені речі. Виявилося, що злодійством займалися большевики, які працювали у підсобному господарстві.

Дня 18.12.1947 р. в селі Настасові в колгоспній канцелярії вечором відбулося засідання управи колгоспу в справі весняної посівної кампанії. На порозі будинку поставили стійкового. В час засідання, коли голова колгоспу вийшов на коридор, побачив на стіні кілька наліплених протиколгоспних листівок. Всі так перелякалися, що боялися вийти надвір. Також на вікні дому, де

квартирував місцевий гарнізон військ МВД, були приліплені проти большовицькі листівки, помимо того, що на порозі стояв стійковий. В селі також були порозклеювані листівки та протиколгоспні кличі. Другого дня арештували всіх молодих хлопців і примірювали сліди, що були на снігу. Десятьлітнього Білюха Михайла цілий день водили по селі, причому сильно побили. Хлопець не признався до нічого.

Р-н: Кізлів

Дня 24. 12. 1947 р. уповноважений від РК КП(б)У Пепезенко і Салюк ходили по селі Слобідка та змушували селян писатися до колгоспу. Барана Василя, Бойко Ксеньку, Шкільну Ольгу, Вечоринського Петра і Міляновського Івана сильно побили за те, що не хотіли подати заяв про вступ до колгоспу. Господарів Пушкаря Михайла і Волішовського Володимира Салюк вигнав босими надвір, держав їх на морозі, чим хотів змусити їх всупити до колгоспу. Однак це селян не залякало і до колгоспу ніхто не вписався.

Р-н: Великий Глубічок

Дня 10. 12. 1947 р. ніччю, в селі Мшанці появилися противиборчі листівки. Досвітком кількох большевиків з місцевого гарнізону їхали по дрова і зауважили ті листівки та кличі, що були вималювані на прилюдних місцях. Зараз повідомили гарнізон і всі разом пішли в село збирати листівки. Кличі, що були вималювані по стінах будинків, казали людям зістругувати сокирами. У зв'язку з появою листівок, начальник гарнізону повідомив населення, щоб вечорами ніхто не ходив по селі, бо будуть стріляти. Помимо заборони до хати Скочили Евфросини зійшлось кількох хлопців. Їх большевики приарештували і замкнули в школі. Незабаром прийшов до них один боєць з гарнізону і звільнив їх, а за це казав дати горілки. Хлопці забрали його зі собою до одної хати, щоб дати бійцеві хабара. В хаті большевик весь час держав в руці гранату. Між іншим, висловився: "Я не знаю хто ви такі, але як щось – всі підемо к чорту".

Дня 10. 12. 1947 р. в селі Плотича хтось підмінував б'юст Сталіна в середній школі. Від вибуху міни з б'юсту не залишилося ані одного кусника, а від гуку вилетіло 120 шиб і всі двері на першому поверсі. В школі були переведені між учнями арешти.

Р-н: Ланівці

Дня 28.12.1947 р. українські повстанці знищили колгосп в селі Борщівці Спалено забудування колгоспу, вистріляно всю худобу і знищено автомашину. При цьому розкинено протибольшевицькі листівки і кличі.

Р-н: Зборів

Дня 2.12.1947 р. большевицькі вислужники і провокатори Кіндзерський Іван і Щаблій Петро були в селі Кудинівцях. В господаря Гумена Михайла заграбили годинник, шкуру на дві пари чобіт і футро. Робили це під маскою українських повстанців. В хаті говорили, що ці речі потрібні повстанцям. Кіндзерського господар пізнав й розголосив по селі.

Р-н: Залізці

Дня 21. 12. 1947 р. відбулися вибори. В селі Мильне вже від четвертої години ранку большевики з місцевого гарнізону насильно зганяли людей до голосування. За людей, які не голосували, большевики самі кидали виборчі б'юлетні до урн.

Р-н: Великі Бірки

Дня 29.12.1947 р. на хуторах Салівка біля села Прошова о/у РО МГБ Крилов з дванадцятьма бійцями районного гарнізону В[В] МВД переводив облаву. В цей час на хуторах квартирувала підпільниця Стебельська Павлина, яка побачивши большевиків почала втікати. Большевики почали погоню і хотіли зловити її живою, але Стебельська зажила отрую і по чотирьох годинах померла. Большевики знущалися над трупом української революціонерки – Героїні.

Р-н: Почаїв

Дня 3.12.1947 р. біля села Хотівка згинув повстанець "Донець" – "Андрій". Він попав на засідку, яку влаштували большевики.

* * *

ГРОМАДЯНИ СССР ! З большевицької преси Ви не маєте змоги довідатися, що діється в поодиноких областях України. Хоч вона називає себе народною, але не пише про те, як український народ бореться проти сталінських бандитів. Читайте і поширюйте “Вістки з Тернопільщини”. Попереджуйте тих, які поборюють укра-їнський народ, що вкоротці їх жде страшна кара. Боріться з ре-жимом Сталіна, бо це режим терору, свавілля, грабунку, брехні і обману.

СМЕРТЬ СТАЛІНУ І ЙОГО ПАРТІЙНИМ СОБАКАМ !

ХАЙ ЖИВЕ УГВР, ОУН, УПА І АНТИБОЛЬШЕВИЦЬКИЙ БЛЬОК НАРОДІВ !

УКРАЇНСЬКІ ПОВСТАНЦІ.

* * *

ДОДАТКИ

П О В І Д О М Л Е Н Н Я

Дня 10 березня 1945 року згинув у боротьбі з більшовиками в с. Капустинці, Чортківського р-ну, Тернопільської області

сл. п. друг **БАТРИНЧУК ГРИГОРІЙ – "Кий" – "Захар"**.

Сл. п. друг Батринчук Григорій – "Захар" народився в селянській сім'ї 12 червня 1914 року в с. Озеряни Скала-Подільського р-ну. В лави ОУН вступив у 1938 році й з того часу віддано працював у революційних лавах, виконуючи доручення Організації. У 1943 році переходить у підпілля і очолює Окружну Господарчу референтуру. З червня 1944 року, в час найнагальнішого натиску большевицьких фронтових і поліційних частин на революційне підпілля, тимчасово кермує Чортківською округою. В лютому 1945 року переходить в склад Крайової Господарчої референтури. На новому пості не вспів сл. п. друг "Захар" розгорнути роботи, бо вже 10 березня, з провокації станичного села Капустинці, гине в боротьбі, заскочений переважаючими большевицькими силами.

В особі сл. п. друга Батринчука Григорія – "Захара" втратила Організація ідейного і відданого Великій Справі працівника, життєрадісного й непохитного борця за Українську Самостійну Соборну Державу.

СЛАВА ГЕРОЄВІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ!

КРАЙОВИЙ ПРОВІД
ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ
на Поділлі.

Постій, березень 1945 р.

* * *

П О В І Д О М Л Е Н Н Я

В квітні 1945 року згинув у боротьбі з більшовиками на терені Збаражчини сл. п. Друг

МАКСИМ'ЮК КОНСТЯНТИН – "СТЕПОВИЙ"
Окружний Провідник Шепетівської Округи

Сл. п. друг Максим'юк Констянтин – "Степовий" народився у 1922 році в с. Шпанові, Рівненського р-ну, в сім'ї малоземельного селянина. По закінченні народної школи в рідному селі, – поступив у Рівненську Українську гімназію, яку закінчив вже в час першої большевицької окупації. В 1940 році поступає в ряди Юнацтва ОУН. З того часу працює невтомно серед Юнацтва як у школі, так і в своєму селі, де з власної ініціятиви організовує станицю Юнацтва ОУН і стає її керівником.

В 1941 році, в час німецької окупації, бере активну участь в організуванні сітки Юнацтва ОУН на Рівненщині й скоро стає її районовим керівником. У березні 1942 року вступає на матуральні курси в Рівному й успішно закінчує їх. У вересні 1942 року, з доручення Організації, вступає до Гідро-Меліоративного інституту в Києві, організовуючи там студентство. В листопаді того ж року повертає знова на Волинь, а в лютому 1943 року переходить на професійну революційну роботу. Веде організаційно-пропагандивну роботу в північних р-нах Кам'янець-Подільської області, де осінню 1944 року стає Окружним Провідником Шепетівської Округи.

Ідейність і відданість великій Справі Визволення свого народу, працьовитість і рішуча постава в боротьбі були його характерними ознаками. Заскочений большевиками на хуторі приняв з друзями охорони нерівний бій, в якому зложив геройське життя за Ідеали УССД.

ВІЧНА СЛАВА ГЕРОЄВІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ!

КРАЙОВИЙ ПРОВІД
ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ
на Поділлі.

Постій, у квітні 1946 р.

* * *

П О В І Д О М Л Е Н Н Я

Дня 13 грудня 1945 р. згинув в бою з більшовицьким окупантом на хуторі Романів, район Теремне, Волинської (Луцької) області

Сл. п. друг
ЯРОСЛАВ ДУДАР (ВЕРЕС)
член Проводу ОУН на ПЗУЗ

Ярослав Дудар (Верес) народився 20.III.1915 р. в с. Карашинцях Копичинецького району, Тарнопільської області в сім'ї селян Івана і Насті Мимрик. По закінченню 4-х класів початкової школи в своєму селі, та 5 і 6-ї кл. в м. Хоростків, віддають його батьки на науку до польської гімназії в Тернополі, в якій складає іспит зрілості в 1935 р. та в тому ж році вступає на студії у львівську політехніку.

Будучи в 5-ій клясі гімназії, вступає Ярослав Дудар (Верес) в ряди Юнацтва – ОУН. У Львові присвячує всю свою увагу організаційній і культурно-освітній праці, за що весною 1939 р. під час Студентського З'їзду у Львові арештує його польська поліція. У Львівських Бригідках сидить до вибуху німецько-польської війни. В 1939 р. переходить німецько-большевицький кордон і протягом 1940 і початку 1941 р. працює у рядах ОУН та бере активну участь в культурно-освітній роботі на Лемківщині. В 1941 р. йде з Похідними групами ОУН на СУЗ та працює на провідних постах ОУН в областях: Житомир, Вінниця і Кам'янець-Подільський. На пості обласного провідника ОУН арештує його, в квітні 1942 р. в м. Проскурові, гестапо та по довших допитах і тортурах, відправляє його в тюрму в м. Рівно. По місячному побуті втікає Ярослав Дудар (Верес) з рівенської тюрми. Весною 1943 р. Ярослав Дудар (Верес) продовжує свою революційну працю в рядах ОУН і УПА на Волині, де з особливою силою проявилися Його великі організаторські здібності.

В 1944 р. Ярослав Дудар (Верес) обіймає пост Краєвого Провідника ОУН, а в 1945 р. стає членом Проводу ОУН на ПЗУЗ. На цьому посту скінчив свій славний шлях в бою з більшовицьким окупантом дня 13 грудня 1945 р.

Життя його, з юнацьких років до останнього подиху, всеціло віддане революційній боротьбі українського народу проти його гнобителів і поневолювачів.

Своєю невтомною працьовитістю на добро українського народу, своєю безкомпромісовістю, послідовністю і непохитною вірою в перемогу Української Революції Ярослав Дудар (Верес) здобув любов і повагу серед усіх революціонерів – членів ОУН, вояків УПА і всього українського народу. Величний образ любимого Друга і невтомного революціонера житиме у наших серцях та буде світилом для нас і переємників боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу, буде вести на дальші бої до остаточної Перемоги.

ВІЧНА СЛАВА ГЕРОЄВІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ!

ПРОВІД
ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ
на ПЗУЗ

КОМАНДУВАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНЧОЇ АРМІЇ
на ПЗУЗ

* * *

П О В І Д О М Л Е Н Н Я

Дня 3 серпня 1947 р. у с. Теляче, Підгаєцького району Тернопільської области з большевицькими окупантами поляг геройською смертю сл. п. Друг

ОСИП БЕЗПАЛКО
(ОСТАП – АНДРІЙ – ЗАДОРОЖНИЙ)
Краєвий Провідник ОУН на Поділлі, поручник УПА

Поляг сл. п. друг Остап разом з друзями зв'язковими сл. п. "Лисом" (Хома Федір), сл. п. "Піччю" (Гринчишин Федір) і сл. п. "Зенком" (Погорілий Михайло) по одногодинному бою з большевицькими поліційними військами у підпільній криївці. У безвихідному положенні сл. п. друг Остап з друзями, зі співом революційних пісень, відбивались до останніх набоїв. По відспіванні гимну "Ще не вмерла Україна" друг Остап і друзі останніми кулями з власних пістолів закінчили своє героїчне життя.

Сл. п. друг Остап народився у 1914 р. в селянській родині, в селі Бенів, Золочівського повіту, Львівської области. Свою революційну діяльність почав вже з юнацьких літ у лавах підпільного Юнацтва ОУН Золочівської гімназії.

По закінченні гімназії розгорнув друг Остап широко масову національно-виховну і освідомлюючу роботу між молоддю на посту секретаря "Рідної Школи". Свою легальну працю вміло поєднував із революційним організуванням нових клітин ОУН на терені Золочівського повіту.

За революційну роботу часто був арешований польською поліцією, а у 1934 р. засуджений польським судом до 5-літньої тюрми. У 1937 р. по виході з в'язниці обнимає пост заступника Золочівського Окружного Провідника ОУН. У 1939 р. з наказу Організації іде закордон, а вже у м. лютому 1940 р. повертає на рідні землі і на посту Окружного Провідника ОУН продовжує дальше свою революційну працю.

На терені Золочівської округи друг Остап бере активну участь у організації ряду організаційних і військових вишкільних курсів, які підготовили добре вишколених організаторів і військовиків майже для всіх ПЗУЗ.

З 1942 р. друг Остап на посту Обласного Провідника ОУН на терені Кіровоградської области, в Чигиринщині (Холодноярщині) і Уманщині організує революційну боротьбу українського народу

проти німецьких окупантів. На цих теренах створює добре вишколену революційну мережу ОУН, яка керує усіми протинімецькими виступами і акціями, а у 1943 р. створює перші бойові загони УПА. У 1943 р. друг Остап покликаний у члени Краєвого Проводу Південно-Східних Українських Земель. У 1944 р. важко поранений на Кіровоградщині повертає на ЗУЗ, де опрацьовує для вишколу революційних кадрів вишкільно-виховні реферати і пропагандивні статті.

У 1946 р. обнимає пост Краєвого Провідника ОУН на Поділлі. На цьому посту нежданно обривається Його дальший життєвий і революційний шлях росту.

Сл. п. друг Остап віддав великій Справі Визволення Українського Народу усі сили свойого твердого характеру і волі, непересічні здібности глибокого ума і врешті саме життя.

Як здібний революційний керівник-організатор, виховник, вишкільник і пропагандист, своєю послідовною і впертою революційною діяльністю набагато скріпив сили Української Революції, виховав і вишколив численні кадри підпільно-революційних працівників, широко посіяв по всіх українських землях революційні ідеї визвольної боротьби і приєднав для них многих виконавців і борців.

Життя сл. п. друга Остапа, Його безмежна відданість і любов до українського народу, велика віра в перемогу, – Його високі ідейно-моральні якости, особиста відвага і працьовитість в парі зі скромністю, дружністю і життєрадістю будуть незабутнім прикладом на якому виховуватимуться чергові лави революціонерів.

Світлий образ життя сл. п. друга Остапа вічно житиме у наших серцях і надальше одушевлятиме усіх українців у їх боротьбі за здобуття суверенної Української Держави.

Вічна Слава Героєві Української Національної Революції!

КРАЄВИЙ ПРОВІД ОУН
на ПОДІЛЛІ

КОМАНДУВАННЯ УПА
ГРУПА - III

Постій, серпень 1947 р.

* * *

Повстанці з ВО-3 “Лисоня”: 8-ий зліва – шеф штабу Володимир Якубовський (“Бондаренко”), 9-ий – сот. Дмитро Карпенко (“Яструб”).
(Фото з фондів архіву УСБУ Тернопільської обл.)

Повстанці з ВО-3 “Лисоня”.
(Фото з фондів архіву УСБУ Тернопільської обл.)

Новобранці сотні “Орли”.
(Фото з фондів архіву УСБУ Тернопільської обл.)

Повстанці з Чортківської округи.
Зліва направо: “Брич”, “Омелько” (Олійник Петро), “Старий”, “Рубан”

Повстанці з Тернопільщини. Лежить 1-ий зліва Крайовий Провідник ОУН на Поділлі Осип Безпалко (“Остап”, “Андрій”, “Задорожний”)

Повстанці з Тернопільщини. Стоїть 4-ий зліва Крайовий Провідник ОУН на Поділлі Осип Безпалко (“Остап”, “Андрій”, “Задорожний”)

Драбинястий Петро (“Панас”), член ОУН, к-т боївки СБ (народився 1907 р. в с. Бичківці Чортківського р-ну – загинув у бою з військами НКВД в Бичковецькому лісі 9.08.1945 р.)

Остяк Володимир (“Капрал”), народився 1912 р. в с. Ігровиця Тернопільського р-ну – загинув у рідному селі у 1944 р. разом з 5-ма повстанцями (фото з часів служби у Польському війську)

Греськів Іван (“Бистрий”), нар. 1922 р. в с. Іване-Пусте Борщівського р-ну – загинув у 1946 р. на Мельницькому полі

Курпіта Григорій (“Черкес”), кулеметник сотні “Косача” куреня “Сіроманці”

Протиколгоспні листівки підпілля ОУН з фондів ГДА СБУ

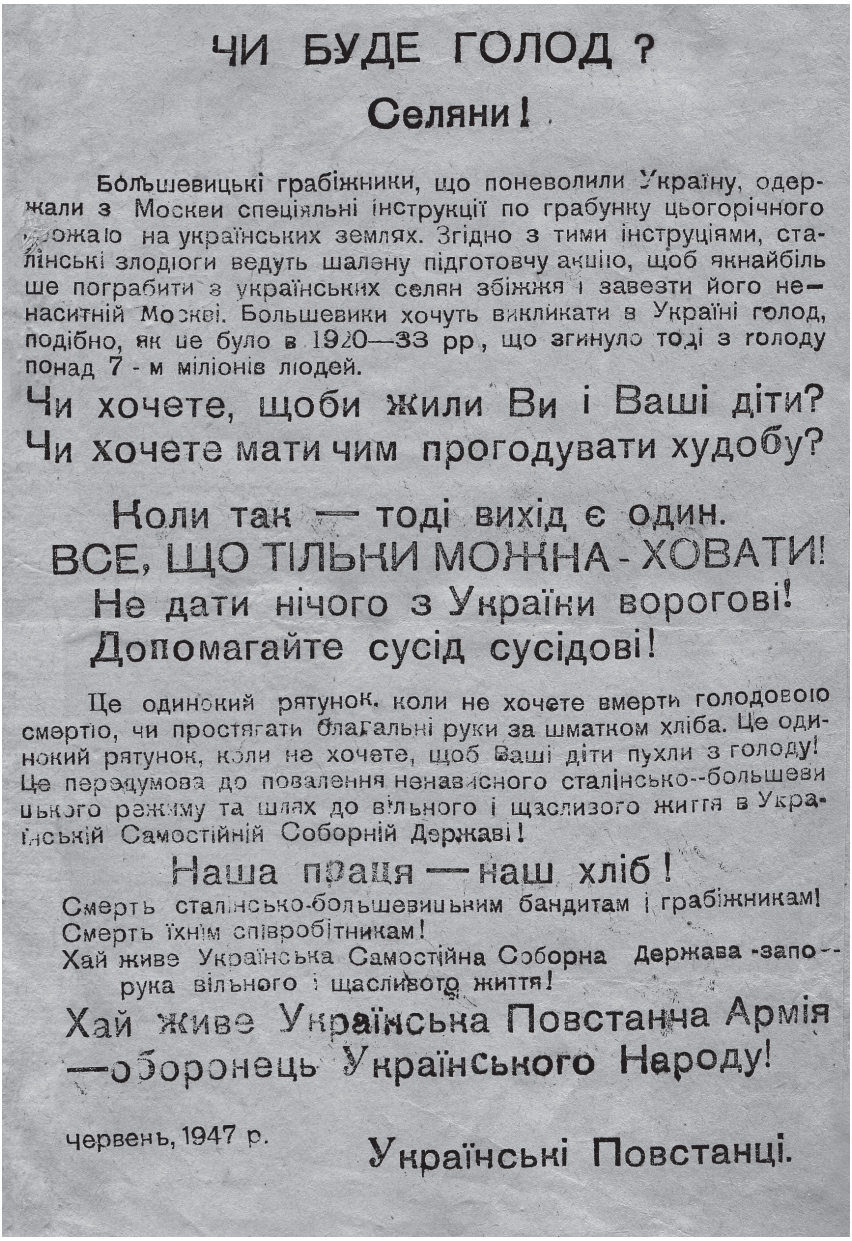

ЧИ БУДЕ ГОЛОД ?

Селяни!

Більшевицькі грабіжники, що поневолили Україну, одержали з Москви спеціяльні інструкції по грабунку цьогорічного урожаю на українських землях. Згідно з тими інструціями, сталінські злодіюги ведуть шалену підготовчу акцію, щоб якнайбільше пограбити з українських селян збіжжя і завезти його ненаситній Москві. Большевики хочуть викликати в Україні голод, подібно, як це було в 1920—33 рр, що згинуло тоді з голоду понад 7 - м міліонів людей.

Чи хочете, щоби жили Ви і Ваші діти?
Чи хочете мати чим прогодувати худобу?

Коли так — тоді вихід є один.
ВСЕ, ЩО ТІЛЬКИ МОЖНА - ХОВАТИ!
Не дати нічого з України ворогові!
Допомагайте сусід сусідові!

Це одинокий рятунок, коли не хочете вмерти голодовою смертю, чи простягати благальні руки за шматком хліба. Це одинокий рятунок, коли не хочете, щоб Ваші діти пухли з голоду! Це передумова до повалення ненависного сталінсько--большевицького режиму та шлях до вільного і щасливого життя в Українській Самостійній Соборній Державі!

Наша праця — наш хліб!

Смерть сталінсько-большевицьким бандитам і грабіжникам!
Смерть їхнім співробітникам!
Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава -запорука вільного і щасливого життя!

Хай живе Українська Повстанча Армія —оборонець Українського Народу!

червень, 1947 р.

Українські Повстанці.

Підпільна листівка “Чи буде голод”, датована червнем 1947 р. (з фондів ГДА СБУ)

Воля народам! Воля людині!
За Українську Самостійну
Соборну Державу!

УКРАЇНСЬКА МОЛОДЕ!

Ворог за всяку ціну хоче відвернути Твою увагу від визвольної боротьби. Тому він напосівся убити Твою душу, знищити Твою честь, штовхнути Тебе на шлях зради свойого рідного українського народу, звихнути Тебе морально, підірвати Твоє здоров'я. Це хоче він осягнути при помочі розкладового і нищівного впливу своєї так званої большевицької культури, своїх „клубів", театральних вистав, кіно, при помочі забав з музикою, танцями, п'янством і розпустою, при помочі комсомолу, що виростає сталінських посіпак — зрадників свойого народу.

УКРАЇНСЬКА МОЛОДЕ! Ніколи не налень і не заходи до большевицьких „клубів", театрів, кіно! Не бери участи в театральних виставках, концертах, забавах! Не дозволь нікому з українців цього робити! Знищуй большевицькі „клуби", бібліотеки, кінопересувки! Знищуй інструменти тих музикантів, які своєю грою допомагають ворогові впливати на Тебе! **Не займайся п'янкою,** бо вона викликає умове одурманення, запаморочення свідомости, опоганює душу і тіло, шкодить здоров'ю! **Плекай силу свойого духа і тіла, щоб Ти могла гідно послужити Україні!**

ЮНАКИ І ДІВЧАТА! Шукайте розривни пова большевицькими „клубами", поза музиками і танцями! Ворог хоче за допомогою забав, музик притягнути Вас до своїх ганебних „клубів". Большевицькі „клуби" не мають нічого спільного з культурою і освітою. Вони мають за завдання обмосковлювати й отруювати Вас брехливою пропагандою, нищити Вашу честь і мораль. Забавами, музикою і п'янством він хоче штовхнути Вас до розпусти, заманити Вас до комсомолу, який гнаховує яничарів. вірних наймитів російсько-большевицьких поневолювачів.

Українська молодь мусить бути здорова, чесна і високоідейна!

Геть розкладові большевицькі „клуби"! Геть забави і музики! Не час на них сьогодні, коли так густо ллється кров народу!

Пам'ятайте, що ворог хоче, щоб Ви в забавах, танцях, музиках, п'яниках забували про енкаведівські мордування, арешти. знущання і вивози на Сибір Ваших батьків, матерей, братів, сестер. друзів Ваших. Чи ж можете і смієте забувати про те? Відмовляючи собі в забавах. Ви засвідчуєте свою єдність із всенародною боротьбою. Уладжуйте між собою культурні товариські ігри, вправляйте спорт.

Не говоріть російською мовою! Не співайте большевицьких пісень! Геть паршиві пісні про Сталіна і партію! Геть пісні, в яких славляться кати України! Співайте і поширюйте революційні пісні! Співайте про Героїв України! Співайте про величаву боротьбу ОУН і УПА!

УКРАЇНСЬКІ ДІВЧАТА! Не ходіть з большевицькими катами народу, з енкаведівськими горлорізами та їх підлими вислужниками! Не виходьте замуж за них! Гоніть їх геть від себе! Плюйте їм в очі! Ганьба всім, які пристають з ворогом!

ЮНАЧЕ! Коли Ти запиваєшся і хуліганиш, ворог тішиться з того. Він добре знає, що горілка доведе Тебе до руїни, знищить Твоє здоров'я, зробить з Тебе безчесну людину. Він штовхає Тебе до п'янства. бо хоче з Тебе зробити безвольного, слухняного раба. Московсько-большевицькі загарбники роблять сьогодні те ж саме, що і колись наші вороги, які коршмами доведи наших предків до крайнього занепаду, темноти і рабства. Тому вони і хочуть, щоб Ти запивався.

Розради і забуття в горілці не знайдеш! Шукай їх в активній боротьбі проти московсько-большевицьких поневолювачів!

МОЛОДЕ! НЕСИ ГІДНО ПРАПОР СВОЄЇ ЮНОСТИ! РОБИ ТАК, ЯК ВИМАГАЄ ВІД ТЕБЕ УКРАЇНА!

ХАЙ ЖИВЕ ЗДОРОВА, ВИСОКОМОРАЛЬНА І ВИСОКОІДЕЙНА УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ — НАЙКРАЩА ЗАПОРУКА УСПІХУ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ І НАЙБІЛЬШ СТІЙКА ОПОРА ЙОГО МАЙБУТНЬОЇ ВЕЛИЧІ, СЛАВИ І ДОБРОБУТУ!

СЛАВА ЮНИМ БОРЦЯМ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ!

УКРАЇНСЬКІ РЕВОЛЮЦІОНЕРИ

У важно прочитай сам і дай другові прочитати!

Листівка підпілля ОУН "Українська Молоде!"
(з фондів ГДА СБУ)

ПОКАЖЧИК

“0,13/А” (“0,13/а”) 337, 344
А
АБН 668, 672
Абрамович Іван 276
Августівка, с. Козівського р-ну 526, 599, 623
Австріяки 96
Агнич Семен 513
Адамчук, з Підгаєць 171
Адашинський Йосиф 383
Азербайджанці 225, 379
Азія 229
АК 18, 46
Аканєвський, прокур. 579
Акішев, гол. райспоживсп. 405, 406
Аксен [Аксенин] Іван 513
Аксенин Степан 508
Алашинський Йосиф 375
Албанія 96
Александер Степан 508
Алексієвич, з Підгаєць 326
Аліянти (альянти) 106, 200
Альбанія. *Див.* Албанія
Альфредівка, с. *Див.* Косичі, с. Золочівського р-ну Львівської обл.
Америка 229, 312, 351, 368, 378, 405, 420, 439, 453, 460, 552, 559, 579, 589, 602, 604, 612, 620, 621, 633, 659
Американці 312, 550
Амлєчко, нач. станц. 323
Амурська, обл. (Росія) 311
Анаковський, прокур. 545
“Ангел”, к-р б-ки. *Див.* Андрусик Яків Маркович
Ангелюк Ілько 261
Англійські, війська 186
Англійці 141
Англія 98, 106, 131, 13 3, 141, 155, 161, 168, 186, 312, 368, 378, 439, 526, 559, 589, 602, 604, 612, 620, 659
Андреєв [Андрєєв], о/у 624
Андрейчук (“Максим”) 415
Андрейчук Василь 572
Андрейчук Дмитро 415
Андрейчук І. 490
Андрієва (Андрєєва), рад. партизанський загін 87
Андрієнко, секр. РК КП(б)У 469
Андрієнко, участ. 544, 562
Андріїшин Василь 321
Андріїшин Іван 337
“Андрій” 445
“Андрій”. *Див*. Безпалко Осип
“Андрій”, надр. проп. 262
“Андрій”, повст. (Почаїв). *Див.* “Донець” (“Андрій”), повст.
“Андрій”, повст. 506
“Андрій”, пров. 139
Андрійов [Андрєєв], упов. 414, 415, 417, 418
Андрійців Михайло 91
Андрійчук Василь 488
Андрійчук Дмитро 415
Андрійчук Іван 415
Андрійчук С. 490
Андруга (Велика, Мала), с. *Див.* Андруга, с. Кременецького р-ну
Андруга, с. Кременецького р-ну 392, 443, 448
Андрусик Яків Маркович (“Ангел”) 15, 43

Андрусик, з с. Сков'ятин 492
Андрусишин Іван 147
Андрусів Анна 284
Андрусівський Франко 525
Андрухів Василь 572
Андрухович Мирон 436
Андрушенко, нач. РО МҐБ 645
Андрушівка, с. Шумського р-ну 379, 472, 474, 548
Андрущенко, нач. РО НКҐБ 267
Анікієв, ст. серж. НКВД 340
"Анна", підп. 413
Анонько, зрадник 471
Антонів Марія 509
Антонів Павло 374
Антонів, с. Чортківського р-ну 183, 427, 428
Антонівецька, повстанська республіка 9, 10, 37, 38
Антонівка, хут. с. Маловоди Теребовлянського р-ну 97
Антонівці, с. Шумського р-ну 7, 9, 10, 35, 37, 38, 67, 379, 383, 385, 386, 390, 434, 440, 449, 460, 466, 468, 474, 482, 485, 548, 564
Антонішин [Антонишин] Гнат 638
Антонов, 1-ий секр. РК КП(б)У 15, 24, 43, 52, 519
Антоновецькі, хутори (Шумщина) 384
Антонюк Василина 502
Антонюк Василь 447
Антонюк Іван 447
Антонюк С. 448, 473
Антонюк Федір 500
Антонюк, з с. Гаї-за-Рудою 555
"Антоша", повст. 331
Артименко, дир. школи 478
Асаул, упов. 651, 665
Атаманчук Казимир, нач ІБ 416, 490, 501
Атаманчук Михайло Іванович 585
Атаманюк Михайло 327
Афінович Антін ("Бистрий") 587

Б

Б., с. (Бережанщина) 112
"Б.", вд. 111
"Б/25" 534
Бабак, з с. Слобідка 582
Бабинці, с. Борщівського р-ну 193, 204,414, 416, 417, 419, 488, 489, 493, 496, 503
Бабинці, с. Рогатинського пов. (тепер в скл. м. Рогатин) 91, 201
Бабій Арсен 545
Бабій Г. 459
Бабій Зеновій 576
Бабій Марія 545
Бабій Микола, нач. ІБ 464
Бабій Олекса 327
Бабій Петро 408
Бабій Роман 546
Бабій Сидір 546
Бабій, упов. 539
Бабіч Михайло 524
Бабухів, с. Рогатинського р-ну Івано-Франкіської обл. 91, 226, 232
Бавдінст 73, 85
Баворів, с. Тернопільського р-ну 86, 250, 435, 550, 559
Баган Анна 325
Багатківці, с. Теребовлянського р-ну 98, 105, 270, 271, 274-276, 331, 342, 369, 373, 528-530

Багрій Лука 553
Баджага Микола 370
Базар Степанія 591
Базар, с. Чортківського р-ну 180, 181, 254, 296, 314, 315
Базаринці, с. Збаразького р-ну 221, 449
Базилянщина, ліс 440
Базишин, з с. Солоне 184
Базниківка, с. Бережанського р-ну 202, 205, 313
Базниківський, ліс 394, 395, 522
Байда Василь 662
“Байда”, повст. 374
“Байдак”, повст. 404
Байківці, с. Тернопільського р-ну 250, 581
Байковецькі, хутори (Тернопільщина) 559
Байрак Михайло 491
Бакалець Анна 591
Бакоти, с. Кременецького р-ну 631, 661
Бакуменко Іван 432
Бакун, о/у РО МҐБ 569, 575, 591
Бакша Соломонка 570
Балабан Іван 639
Балагура, з с. Тростянці 150
Балан Микола 491
Балецький, упов. 569
Балицький Василь 147
Балицький Осип 147
Балка Гнат 638
Балка Махайло 638
Балка Петро 638
Балка Степан 638
Балки, хут. с. Королівка Борщівського р-ну 418
Балняк Теодор 536
Балюк Кіндрат 654
Балярня, с. (Дубенщина) 67
Баляс Василь 555
Баляс Ева 555
Бандера Степан 156, 229, 550, 589
Бандерівці (Бандерівські партизани) 17, 35, 45, 51, 57, 80, 82, 83, 90, 97, 99, 106, 111, 112, 123, 125, 126, 131,134, 136, 137, 143, 145, 147-153, 155, 157-160, 163, 166, 167, 169-173, 175, 176, 180, 184, 185, 187, 190, 196-200, 207-210, 212, 217, 220, 226-230, 232-235, 237, 245, 248, 254, 264, 267, 270, 272, 277, 279, 283, 287, 297, 298, 300, 303, 305, 308, 309, 312, 314, 316, 318-320, 322, 323, 333, 336, 339, 346, 350, 359, 364, 368, 369, 386, 394, 402, 404, 406, 407, 409, 417, 419, 420, 422, 438, 440, 453, 458, 472, 478, 491, 515, 521, 524, 529, 531, 545, 554, 556, 561, 564, 584, 595, 597, 599, 613, 615, 617, 620, 621, 625, 628, 630, 634, 636, 646-650, 657, 659, 669
“Бар”, к-р, пов. оргмоб. 21, 49
Барабаш Михайло 369
Барабаш Ольга 492
Баран Анна 453
Баран Василь 478, 655, 670
Баран Іван 641

Баран Михайло 571
Баран Теодор 320
Баран Тимофій 650, 665
Баран, гол. РВК 545, 644, 662
Баран, з с. Вел. Ходачків 483
Баранецька Софія 421
Баранів, с. Коропецького р-ну. *Див.* Гранітне, с. Монастириського р-ну
Баранівка, с. Бережанського р-ну 395, 519
Барановський Василь 345
Барецкий [Борецький], з с. Висічка 489
Барецький Василь 490
Барик Андрій 526
Барик Михайло 394
Барилка Михайло 527
Барилка Семен 527
“Барилка”, підп. 261
“Баритон”, повст. 462
Барицька Магдалина 428
Бариш, с. Бучацького р-ну 151, 176, 204, 267, 315, 317, 397
Баришев П. Г., лейт. РО МВД 663, 667
Барский Михайло 404
“Бартагін”, рой. 309
Бартків Анна 555
Бартошівка, с. Козівського р-ну 179
Барчук Олександр 603
Бас Микола 125
Басараб Петро 262
Басараб Степан 415
Басараба Яків 489
Басій Микола (“Ярема”) 70
Басок Анна 450
Басюк Тимофій (“Володимир Яворенко”) 7, 35
Батов, участк. 375
Батринчук Григорій (“Кий”, “Захар”) 14, 42, 674
Батьків, с. Бродівського р-ну 93
Батьківець Василь 547
Батьковець Надя 558
Бачинський Михайло 90
Бачинський, енкаведист 437, 484
Башкевич, упов. 584
Башківці, с. Шумського р-ну 459, 460, 466, 474, 548
Башкіров, упов. 501, 502
Башковеччина (Башковецький), ліс 392, 469
Башуки, с. Кременецького р-ну 601
Баюз Анастазія 538
Бевін, Ернест 481
Бевська, з с. Бабинці 496
Бегерський Левко (“Дон”) 32, 60
Беднарська, з с. Устя-Зелене 152
Бедрийчук Катерина 397
Бедриківський, ліс 421
Бедриківці, с. Заліщицького р-ну 420
Бедрійчук Володимир 515
Бедрійчук Дмитро 515
Безбах Василь 650, 665, 666
Безвушко Микита 339
Безгодов, о/у РО МҐБ 582, 618, 641
Безгубка Петро 147
Бездух Катарина 492
Беззубку Анна 578
Безкоровайна Евгенія 624
Безкоровайний, з с. Ренів 438
Безкостий Іван 638

Безпалко Осип (“Остап”, “Задорожний”, “Андрій”) 678, 679, 684
Безпальків Василь 608
Безпальків Текля 608
Безпалько Данило 430
Безпалько, упов. РВК 383
Безручко, больш. 424
Безух (Безухов), участк. 347, 352
Бекайло Меланія 540
Белкін, о/у ОББ 568, 574, 584
Бендерська, обл. МРСР 395
Бендюга Іван 598
Бенева, с. Теребовлянського р-ну 95, 98, 270, 342, 529
Бенів, с. Золочівського пов. *Див*. Золочівка, с. Золочівського р-ну
Бенцало Семен 454
Бенюк Василь 384
Бень Петро 544, 545
Бень Тетяна 183
Беньківці, с. Рогатинського р-ну 201
Беньковський, уповмінзаг. 363
Бербець Евстахія 465
Бербець Марія 465
Берговський Григорій 390, 391
Берговський Юліян 390
Бережани, м. Тернопільської обл. 17, 71, 74, 78, 84, 89 90, 101, 111- 113, 127, 136, 138, 139, 142, 143, 156-159, 169, 170, 172, 191, 198, 203, 205, 207, 208, 210, 223, 229, 230, 238, 256-259, 280, 281, 296, 308, 313, 333, 340, 342, 393, 394, 395, 407, 520, 522
Бережани, пов. *Див.* Бережанський, пов.
Бережани, р-н. *Див*. Бережанський, р-н
Бережанка, с. Борщівського р-ну 290, 422
Бережанка, с. Лановецького р-ну 352, 661, 662
Бережанська, гімназія 232
Бережанська, тюрма 113, 256
Бережанський, ліс 370, 451, 618, 619, 640
Бережанський, Окр. Пр. (округа). *Див*. ОУН, Бережанський Окр. Пр.
Бережанський, пов. 21, 78, 84, 101, 154, 155
Бережанський, р-н Тернопільської обл. 27, 32, 45, 101, 113, 134, 139, 157, 163, 255, 295, 312, 313, 332, 340, 393, 411, 519
Бережанський, ТВ. *Див*. УПА, Бережанський, ТВ
Бережанщина 73, 83, 84, 89, 90, 100, 102, 110, 113, 126, 129, 134, 137, 156, 170, 171, 190, 193-197, 199, 202, 203, 205, 206, 208, 223, 229
Бережці (Великі, Малі), с. Кременецького р-ну 65
“Береза”, підп. 293
Березина, хут. с. Сураж Шумського р-ну 391
Березій Анна 555
Березілов, упов. 462
Березовська Антоніна 510
Березовська Докія 428
Березовський Гнат 512
Березовський Павло 513

Березюк, упов. 407
Берем'яни, с. Бучацького р-ну 337, 412, 514-516
Берестоk, с. Заліщицького р-ну 424, 425
Беримівці, с. Зборівського р-ну 233, 541
Беринда Михайло 522
"Берізка", др. 629
Берінко, суддя 365, 575, 635
Беркайло Михайло 569
Беркита Василь 582
Беркита Іван 438
Беркита Марія 542
Беркита Микола 438
Беркиш Анна 609
Беркиш Лука 609
Беркович О. 236
Берлін, м. (Німеччина) 525
Бернадівка, с. Теребовлянського р-ну 193, 203, 219
Бертники, с. Монастириського р-ну 187
Берчак В. 213
Бесащук Василь 514
Бесащук Софія 310
Бецула, хут. с. Мшанець Зборівського р-ну 594
Бєлкін, о/у РО МҐБ 453, 454, 555, 620
Бзовиця, с. Зборівського р-ну 432, 484, 562, 564, 584
Библо, с. пов. Рогатин (Івано-Франківщина) 201
Бик Параска 511
Биківці (Биковецька с/рада), с. Шумського р-ну 241, 242, 602, 603, 650
Биндюга Микола 446
Бирка Михайло 414
Бирка Петро 493
"Бистра", кущ. сан. 265
"Бистрий". *Див.* Греськів Іван
"Бистрий", кур. *Див.* Білинський Ярослав Михайлович
"Бистрий", підп. *Див.* Афінович Антін
"Бистрий", підп. *Див.* Липка Іван
"Бистрий", повст. (Великий Глибочок) 374, 376
"Бистрий", повст. (Козлівщина) 373
"Бистрого", вд. (група) 185, 206
Биструхін Г. 31, 59
Бицко Максим 566
Бичківський, ліс 259
Бичківці, с. Чортківського р-ну 179, 181, 259, 260, 266, 296, 314, 315, 685
Бичков, енкаведист 268
Бичковецький, ліс 685
Бишки, с. Козівського р-ну 28, 55, 159, 280, 304, 321, 335, 339, 340, 407, 523, 525
Бишківські, ліси 156
"Біб", кущ. 482
Бібла Юстина 612
Бібреччина 232
Бібрка, м. Львівської обл. 142
Біданівці (?), с. (Почаїв) 444
Бідна Марія 551
Бідний Василь 619
Біла Анна 571
Біла, с. Тернопільського р-ну 88, 553, 567
Біла, с. Чортківського р-ну 179, 180, 181, 296, 314, 315
Білаєв [Бєляєв], нач. паспорт. столу 399
Білан, гол. РВК 636
Білас Іван 31, 59
Білгород, упов. 540

Біле, с. Перемишлянського р-ну 141-143
Біленький Степан 436
Білецький Антон 142
Білецький Іван 567
Білий Васька 151
Білий Іван 411
Білий Потік, с. Чортківського р-ну 182, 254, 315
“Білий”, підп. 574
Білик Богдан 662
Білик Григорій 447
Білик Іван (“Залізняк”) 340
Білик Ілько 369
Білик Текля 369, 590
Білик Федір 566
Білинівка, с. Гусятинського р-ну 81, 82, 83, 271
Білинський Михайло 349, 355
Білинський Ярослав Михайлович (“Бистрий”) 116, 117, 264
Білівці, с. Борщівського р-ну 307
Білінський Михайло 324
Білінський, Др. 84
Білка (Велика, Мала), с. Лановецького р-ну 648
Білка, с. Перемишлянського р-ну 114, 143, 144
Білківці, с. Зборівського р-ну 224, 274, 541
Білобожниця, р-н. *Див.* Білобожницький, р-н Тернопільської обл.
Білобожниця, с. Чортківського р-ну 76, 77, 315
Білобожницький, р-н Тернопільської обл. 115, 259, 293, 296, 314
Білов, о/у РО МҐБ 360, 371, 562, 620
Біловус Дарія 370
Біловус Іван 452
Біловус Лідія 437
Біловус Марія 560, 641
Біловус Микола 452
Біловус Наталія 452
Біловус Степан 452
Білоган Михайло (“Морозенко”) 587
Білогвардійці 229
Білогірський р-н Хмельницької обл. 637
Білоголови, с. Зборівського р-ну 93, 476, 554
Білозірка, с. Лановецького р-ну 457, 464, 477, 662
Білокерниця, с. Залозецького р-ну. *Див.* Білокриниця, с. Зборівського р-ну
Білокриниця, с. Зборівського р-ну 360, 568, 600
Білокриниця, с. Кременецького р-ну 379, 460, 466, 474
Біломєсова, дир. НСШ 635
Білорусія, Західна 12, 40
Білорусь 118, 121
Білоруський, народ 494
Білоскірка, с. Тернопільського р-ну 595
Білоус (“Чорнота”) 370
Білоус, упов. 633
Білюх Михайло 658, 670
Білявинці, с. Бучацького р-ну 178, 266, 318
Біляков, упов. 517, 519
Більче-Золоте, с. Борщівського р-ну 260-265, 297, 298, 413-416, 418, 486, 487, 489-491, 496, 501, 503
Більшівці, смт. Галицького р-ну 166, 189

Більшовики 11, 13, 22, 40, 44, 50, 51, 56, 76-78, 82, 83, 85, 87-89, 91-100, 102, 104-112, 114-118, 120, 122-125, 127-136, 138, 140-145, 147-149, 151-168, 170, 172, 174, 176-192, 194-199, 203-207, 211-217, 219, 220, 223-234, 238-241, 243-246, 248, 249, 251, 253-266, 268-276, 278-294, 296, 299-301, 304, 305, 308, 311-333, 336, 337, 339-341, 343-345, 347, 348, 350, 351, 354, 359-361, 363, 364, 366, 369-391, 393-404, 408-412, 414, 416-421, 423-428, 433-435, 437-443, 445-447, 450, 452-454, 456, 457, 459, 462-476, 478, 479, 481-494, 497, 498, 500, 501, 503-516, 519-530, 533, 542, 546-550, 552, 554, 558, 559, 561, 563-566, 568, 570, 572, 573, 578, 579, 583-590, 593-596, 600, 602, 605-608, 610, 612, 615, 616, 618, 619, 622-630, 632, 634, 638, 641-644, 646, 648, 650-655, 657-660, 662-667, 669, 670, 674, 675
Більшовицькі, вд. (частини, війська, армія). *Див*. ЧА
Більшовицькі, партизани (партизанка). *Див*. Радянські, партизани
“Бір”, б-к 565
“Бір”, кущ. 265
Бірки (Бірківський), р-н. *Див*. Великобірківський, р-н
Бірки Великі, с. *Див.* Великі Бірки, с. Тернопільського р-ну
Бірки, с. Шумського р-ну 240, 242, 476
Бірчак, участ. 308
Бірченко, емведист 476
Біще, с. Бережанського р-ну 84, 101, 102, 203, 333, 393, 395, 521
Блажкевич Евдокія 369
Блєндаєв, емґебіст 554
Блищанка, с. Заліщицького р-ну 184, 300
Бліх, с. Зборівського р-ну 93, 431, 453, 484
Блоха Петро 415
Бобак Іван 594
Бобик Іван 491
Бобошко, заст. гол. РВК 594
Бобрик Ніна 457
Бобрин, упов. 519
Бобрівники, с. Монастирського р-ну 124, 306, 327, 336, 337
Бобулинці, с. Бучацького р-ну 151, 178, 267, 397
Бобяк Іван 182
Бовшів, с. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. 93
Богдан, з МТС 432
“Богдан” 588
“Богдан”, б-к 565
“Богдан”, кущ. 288
“Богдан”, повст. 374
Богданівка, с. Зборівського р-ну 345, 541
Богданівка, с. Кременецького р-ну 569, 586, 625, 651

Богданівка, с. Підволочиського р-ну 72, 82, 86, 88, 239, 287, 345, 346, 462
Богданівські, хутори (Підволочищина) 287
Богомольцева, упов. 515
Богун, упов. 474, 475
“Богун”, ВО. *Див*. УПА, ВО “Богун”
“Богун”, повст. 271
Богутин, с. Золочівського р-ну 164, 228, 229
Бодак Василь 146
Бодак, родина з Поморян 147
Бодаки, с. Збаразького р-ну 585, 666
Боднар Василь 551
Боднар Іван 325
Боднар Олько 638
Боднар Павло 554
Боднар Петро 571
Боднар Степан 434
Боднар Текля 145
Боднар, з с. Королівка 487
Боднар, з с. Сапова 343
Боднар, стребок 237
Боднар, упов. 477, 580
“Боднаренко” [“Бондаренко”], к-р підст. шк. *Див*. Якубовський Володимир
Боднарчук Марія 222
Боєчко Калина 302
Божиків, с. Бережанського р-ну 78, 90, 138, 139, 157, 201, 232, 334, 533
Божук Никон (Нікон) 386, 440
Божук Стефа 386
“Боз”, повст. 259
Бойко Андрій 536
Бойко Анна 478
Бойко Антон 452
Бойко Василь 478
Бойко Володимир 269
Бойко Григорій 451
Бойко Евстахій 478, 591, 619
Бойко Іван 537
Бойко Кирило 578
Бойко Ксенька 655, 670
Бойко Микола 478
Бойко Михайло 478
Бойко Настя 322
Бойко Роман 340
Бойко Текля 635
Бойко Теодор 450
Бойко Юлія 571
Бойко, з с. Великий Глибочок 479
Бойко, упов. (Ланівці) 477
Бойко, упов. (Великі Бірки) 634
Бойко, упов. (Вишнівець) 631
“Бойко”, підп. 551
Бойца С. 539
Бойчак Павло 655
Бойчук Анна 608
Бойчук Василь 491
Бойчук Дмитро 608
Бойчук Іван 549
Бойчук Параска 414
Боків, с. Підгаєцького р-ну 74, 114, 139, 160, 161, 201, 329, 330, 334
Болгаков, о/у РО МВД 591
Болгарін Володимир, 3-ій секр. РК КП(б)У 618, 656
Боложівка, с. Шумського р-ну 240, 382, 434, 443, 458, 463, 472, 474, 549, 570, 581
Болотня, с. Перемишлянського р-ну 112, 142
Болшів, с. *Див.* Бовшів, с. Галицького р-ну

Болшівці, м. Рогатинського пов. *Див.* Більшівці, смт. Галицького р-ну
Болюх Ярослава 522
Большевики. *Див.* Більшовики
Большевицькі, партизани (партизанка). *Див*. Радянські, партизани
Бомба Василь 543, 544
Бомчук Семен 581
Бондар Степан 384
Бондаренко, участ. 560
“Бондаренко”, к-р, ШВШ ВО-3. *Див.* Якубовський Володимир
“Бора”, повст. 565
Борейко Юстина 493
Боренко, упов. 515
Боренько Іван 142
Борецька Палагна 415
Борецька, з с. Бишки 525
“Борис”, ПВК 70, 71
“Борис”. *Див.* Попович Борис
“Борислав” (“Олень”), кущ. 265
“Борисов”, пов. пров. 118
Боришківці, с. Борщівського р-ну 204, 261
Бородій Данило 576
Бородюк Павло 641
Бородюк, з с. Хомівка 568
Борсук Василь 587
Борсук Федір 462
Борсуки, с. Лановецького р-ну 485
Бортківський Петро 183
Бортники, с. Монастириського р-ну 308
Боршевський Матвій 149
Борщів, м. Тернопільської обл. 69, 189, 253, 262, 263, 265, 413-416, 419, 423, 486-488, 491, 495, 498, 503
Борщів, пов. *Див*. Борщівський, пов.
Борщів, р-н. *Див*. Борщівський, р-н
Борщів, с. Перемишлянського р-ну 144
Борщівка, с. Лановецького р-ну 278, 663, 671
Борщівський, пов. 21, 49, 68, 69, 107, 253
Борщівський, р-н 29, 57, 260, 262, 264, 296, 412, 486, 685
Борщівщина 68, 69, 77, 116, 117, 191, 193, 200, 202, 204, 205, 253, 308
Босенко, ред. 618
Босири, с. Чортківського р-ну 288, 308
Бочаров, нач. станц. 616
Бочконос, уповмінзаг. 568
“Боян”, з ВПЖ 184
“Боян”, повст. 411
Боярський Гнат 642
Бравхіч, фон, нім. ген. 96
Братний Іван 594
Брегін Андрій 352
Брестін, упов. 634
“Брехун”, стр. 290
Бригідер Михайло 539
Брикайло Володимир 591
Брикайло Іван 361
Брикайло Семен 621
Брикайло Теофіль 361
Бриків, с. Шумського р-ну 240, 243, 472
Брикун, с. Перемишлянського р-ну 144
Бриляк С. 212
Брич” 683

Броварі, с. Бучацького р-ну 181, 302, 337
Брода Василь 617
Бродза, з с. Соколів 531
Броди, м. Львівської обл. 214
Бродій Степан 319
“Бродяга”, провокатор 256
“Бродяга”, чот. 296
“Бродяги”, провок. вд. 256
Бронгалівка, с. Підгаєцького р-ну 275, 402, 531
Бронецький М. 505
Бронецький, з с. Нагоряни 512
Бронько, з с. Веселівка 580
Брух Іван 148
Брюхонда (Брюхондра), суддя 350, 438, 431, 432
Брянськ, м. (Росія) 96
Бугаєнко, упов. 557
Бугай Агафія 515
Бугай М. 248
Бугай Станислав 476
Буглів, с. Лановецького р-ну 662
Бугрин Іван 315
Буда, с. (Рогатинщина) 232
Буданів, р-н. *Див*. Буданівський, р-н
Буданів, с. Теребовлянського р-ну 217, 219, 220, 298
Буданівський, р-н Тернопільської обл. 19, 32, 45, 47, 61, 298
Будапешт, м. (Угорщина) 525
Будзак Олекса 644
Будзан Юзько 149
Будзан Ясько 149
Будзан, з Бережан 113
Будилів, с. Козівського р-ну 101, 136, 154, 158, 190, 191, 197, 321, 332, 340, 406, 407, 451, 523
Будки, с. Кременецького р-ну 462, 604, 616, 651, 665
Будник Василь 371
Буєчко (Боєчко), нач. ІБ 402
Буза Федір 448
“Буйні”, курінь 20, 48
“Бук”, стр. 262
Букай Володимир 592
Букало Мирослав 660
Букало Стах 163
Букарешт (Бухарест), м. (Румунія) 525
Букачівці, смт. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 202
Буковський Іван 519
Булига, ген.-май. МВД 371, 541, 542, 554-556, 562
“Бульба”, повст. 420
Бунковська [Буньковська] Ольга 446
Бунковська [Буньковська] Ярослава 437
Бунт Марія 536
Бунь Іван 554
Бурбела, з с. Вибудів 231
Бурбон Михайло 425
Бурдяківці, с. Борщівського р-ну 290
Бурин Петро 437
Бурій Василь 361
Бурій Тома 573
Бурканів, с. Теребовлянського р-ну 95, 98, 162, 270, 271, 274, 404, 529, 531
Буркацький, упов. 650, 666
“Бурлака” (“Вовк”), окр. оргмоб. 20, 21, 48, 49, 248
“Бурлака”, б-к СБ, провокатор. *Див.* Жук Арсен
“Бурлаки”, курінь 20, 48

"Бурлаки", провок. група МҐБ 436
Бурлаківський Василь 623
"Бурлан", край. пров. 32, 60
"Бурун", пров. 83
Бурцов, лейт. 625
Бурштик, з с. Куропатники 406
Бурштин, смт. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. 75, 91
Буря Василь ("Довбня") 265
"Буря". *Див.* Сербай Василь
Буряк Анна 165
Буряк Петро 571
Буряк, упов. 423
Буряківка (Бураківка), с. Заліщицького р-ну 184, 292, 293, 310, 429, 505, 512
Бутковський І. 213
Бутрин Текля 475
Буцик Хросима 477
Буцики, с. Гусятинського р-ну 86
Буцнів, с. Тернопільського р-ну 214, 281, 303, 357, 365, 435, 585, 596, 598, 612, 613, 639, 656
Буцнівський, ліс 455
Бучарський Яків 632
Бучацький, пов. 21, 49
Бучацький, р-н Тернопільської обл. 27, 55, 266, 298, 315, 320, 327, 396, 400
Бучацький, ТВ. *Див*. УПА, Бучацький ТВ
Бучач (Бучачський), р-н. *Див.* Бучацький, р-н
Бучач, м. Тернопільської обл. 78, 127, 149, 151, 161, 186, 188, 268, 316, 318, 396, 400, 401
Бучаччина 71, 77, 123, 129, 132, 133, 148, 174, 176, 185, 192, 202, 204-206, 210
Бучинський Мирослав 610
Бучинський Степан 610
Бучковський Іван 144
Бушуєв, упов. 557

В

"В.", к-р 410
Вавилівка (Вавелівка), хут. с. Поділля Підволочиського р-ну 86
Вавренюк Прокоп 625
Ваврик Володимир 543
Ваврик Катерина 555
Ваврик Олекса 431
Ваврик Петро 660
Вавринюк Л. 469
Вавринюк Тимофій 385
Ваврисюк Матвій 384
Вавришин Осипа 326
Вавроньчук Тимофій 385
Вавчишин Іван 212
Вага Золотницька, с. *Див.* Вага, с. Підгаєцького р-ну
Вага, с. Підгаєцького р-ну 95-97, 275, 320, 331
Вадлюк Максим 425
Вадова, с. Монастириського р-ну. *Див.* Світле, с. Монастириського р-ну
Вайда Анастазія 314
Вайда, з с. Голгоча 410
Вакуненко, 1-ий секр. РК КП(б)У 405, 406, 527
Валахівка, хут. с. Заруддя (Збаражчина) 242
Валигора, хут. с. Мшанець (Теребовлянщина) 244

Валигори, с. Кременецького р-ну 548, 604, 625, 651
Валігура, зав. земгром. 644
Валігури (Валіґури), с. Кременецького р-ну. *Див.* Валигори, с. Кременецького р-ну
Валіцкі [? Баліцкі] Карло 148
Валушка, комс. 619, 620
“Валя” 445
Вальзон Володимир 536
Вальчук Ф. 444
Ванджура, упов. 496
Ванжулів, с. Лановецького р-ну 482, 648
Ванрон [? Ваврон] Василь 437
Варваринці, с. Теребовлянського р-ну 218, 219
Варениця Іван 429
Варениця Микола 537
Варениця Текля 451
Варшава, м. (Польща) 77
Васенко, упов. 590
Василенко, упов. 392
Василець, секр. РВК 422
Василина Анастазія 543
Василинчук Марія 491
Василишин Марія 402
Василишин Славка 342
Василіцька Домка 596
Василіцький Ізидор (“Марко”) 598, 613
Василюк Василь 387
Василюк Гліб 549
Василюк Марія Дмитрівна 501
Василюк Михайло 149
Васильків Роман 619
Васильків, с. Чортківського р-ну 308
Васильківська Наталія 638, 660
Васильківці, с. Гусятинського р-ну 288, 289, 319
Васильців, упов. 417
Васільєв, прокурор 521
Васючин, с. Рогатинського р-ну Ів.-Франківської обл. 201
“Вася”, б-к 286
Васькевич М. 460
Васьківці, с. Шумського р-ну 242, 379, 382, 444, 463, 472, 474
Ваторошка, з с Мислова 644
Ваховиг [Ваховик] Павло 315
Вацик Степан 425
Ващишин Михайло 560
ВБ. *Див.* ІБ
Велика Березовиця, с. Тернопільського р-ну 85, 88, 89, 189, 236, 351, 354, 365, 366, 373, 570, 596, 597, 635
Велика Іловиця, с. Шумського р-ну 380-382, 385, 460, 474, 549, 570
Велика Лука, с. Тернопільського р-ну 212, 361, 591, 615, 621, 629, 634, 657, 669
Велика Плавуча, с. Козівського р-ну 233, 279, 578, 583, 594
Велика Україна. *Див*. Україна, Східна
Великий Глибочок (Глубічок), р-н. *Див*. Великоглибочецький, р-н
Великий Глибочок, с. Тернопільського р-ну 85, 214, 234, 237, 358, 362, 367, 374, 445, 479
Великий Говилів, с. Теребовлянського р-ну 218, 291
Великий Ходачків, с. Козівського р-ну 203, 358, 369, 376,

478, 483, 537, 538, 566, 572, 590, 617, 618
Великі Бережці, с. Кременецького р-ну 558
Великі Бірки (Велико-Борківський), р-н. *Див*. Великобірківський, р-н
Великі Бірки, с. Тернопільського р-ну 72, 85, 87, 88, 193, 213, 349, 353, 356
Великі Вікнини, с. Збаразького р-ну 241, 447, 557, 563, 603
Великі Гаї, с. Тернопільського р-ну 85, 88, 212, 237, 238, 250, 597, 621
Великі Гнилиці, с. *Див.* Гнилиці, с. Підволочиського р-ну
Великі Дедеркали (Велико-Дедеркальський), р-н. *Див*. Великодедеркальський, р-н
Великі Дедеркали, с. Шумського р-ну 241, 243, 477, 636
Великі Загайці, с. Шумського р-ну 433, 439, 448, 546, 565, 580, 586, 602, 603, 650, 666
Великі Фільварки, с. Великодедеркальського р-ну. *Див.* Плоске, с. Кременецького р-ну
Великі Чорнокінці, с. Чортківського р-ну 116, 308
Великобірківський, р-н Тернопільської обл. 32, 61, 213, 249, 268, 359, 362, 366, 431, 442, 446, 449, 452, 461, 464, 477, 484, 535, 550, 553, 559, 564, 572, 581, 588, 594, 595, 610, 611, 621, 633, 638, 656, 664, 669, 671
Велико-Борківський, р-н. *Див*. Великобірківський, р-н
Великоглибоцький (Велико-Глибочоцький, Великоглибочанський, Велико-Глубічанський, Великоглубочівський), р-н. *Див*. Великоглибочецький, р-н
Великоглибочецький, р-н Тернопільської обл. 32, 61, 211, 212, 237, 238, 248, 249, 270, 370, 376, 430, 437, 443, 447, 449, 451, 484, 539, 552, 553, 560, 567, 582, 587, 594, 600, 611, 615, 616, 623, 630, 641, 658, 660, 670
Великодедеркальський, р-н Тернопільської обл. 8, 13, 14, 34, 35, 41, 42, 63, 278, 432, 439, 446, 447, 483, 485, 546, 557, 563, 565, 570, 580, 586, 602, 624, 631, 635, 636, 649, 663-665, 667
Величук Дмитро 353
Величук Ілля 353
Венгер, секр. райфінвід., упов. 475, 541, 576, 593, 594
Венгер, уповмінзаг. 447, 623
Венглік, з с. Драгоманівка 369
Вендзера Іван 418
Венкель, о/у, нач. ІБ 421-423
Вербилівці, с. Рогатинського р-ну Ів.-Франківської обл. 91, 201
Вербиця, с. Шумського р-ну 242, 278
Вербицький Михайло 610

Вербицький, секр. РВК 191
Вербів, с. Бережанського р-ну 101, 102, 134, 313, 340, 522
Вербів, с. Підгаєцького р-ну 91, 138, 201, 334, 411
Вербівка, с. Борщівського р-ну 191, 289, 423
Вербівці, с. Теребовлянського р-ну 219, 221, 244
Вербіцький Михайло 195
Вербка, с. Монастириського р-ну 306, 401
Верб'ятин, с. Бучацького р-ну 149, 151, 204, 397
Вергун В. 509
"Верес", кр. пров. *Див*. Дудар Ярослав
Верещагін, упов. 543, 568, 589
Верещаки, с. Лановецького р-ну 351
Верещанін, уповмінзаг. *Див*. Верещагін, упов.
Верещинський Пилип 391
Верига М. 490
Вермахт 68, 70, 71, 73-76, 84-87, 89, 90-92, 95, 97, 101, 122, 128, 228, 374
Верства, з с. Заберізки 303
Вертелка, с. Зборівського р-ну 93, 235, 367, 432, 447, 554, 555, 592, 599, 620, 630, 641
Верхівці, с. Гусятинського р-ну 323, 324
Верхнє Кривче, с. *Див.* Кривче, с. Борщівського р-ну
Верхняківці, с. Борщівського р-ну 265, 415, 489, 497, 498, 500
Верховод Іван 326
Вершинін, упов. 617
Весела Гора, хут. с. Мозолівка Підгаєцького р-ну 160
Весела, хут. с. Зубрець Бучацького р-ну 327
Веселик Марія 249
Веселівка, с. Кременецького р-ну 392, 433, 435, 440, 443, 458, 463, 467, 474, 485, 580
Веснівка, с. (хут.) Козівського р-ну 101, 370, 437, 621, 635
Веснянка, хут. *Див*. Веснівка, с. (хут.) Козівського р-ну
Вечеринський Володимир 655
Вечеринський Петро 655
Вєдєнєєв Д. 31, 59
Вибранівка, с. (с/рада) Гусятинського р-ну 324
Вибранівка, хут. с. Підгайчики Теребовлянського р-ну 220
Вибудів, с. Козівського р-ну 101, 202, 230, 280, 304, 305, 322, 339, 526
Вигілюк Василь 183
Вигін, прис. с. Денисів Козівського р-ну 437
Вигода Вовківська, зал. станція 263
Вигода, с. Заліщицького р-ну 184, 274, 300
Видайник Евген 256
Видяк Василина 417
Вийзян, з с. Солоне 425
Виливчук, з с. Попівці 558
Вимислівка, с. Козівського р-ну 197, 322, 340, 409, 523, 525, 526
Винарський Михайло 268
Винищувальні загони. *Див.* ІБ

Винники, м. Львівської обл. 142
Винниченко, з Ниркова 505
Винничук Анна 513
Винявка, с. *Див.* Хмелівка, с. Теребовлянського р-ну
Винярський Тимко 350
Винятинці, с. Заліщицького р-ну 184, 273, 274
“Вир”, рай. пров. 259
Висипівці, с. Зборівського р-ну 211, 248, 270, 553
Висічка, с. Борщівського р-ну 263, 265, 297, 412, 413, 415, 418, 487-490, 492, 494-497, 502, 503
Висока Гора, г. 157
Високе, с. Монастириського р-ну 69, 308, 328, 398, 399, 518
Високий Андрій 400
Висоцький Панас 144
Висоцький Степан 144
Виспа, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 163, 226
Виспінський Панько 501
Витрикус Зенко 545
Вифлянцов, лейт. 525, 526
Вихор Василь 125
“Вихор”, прац. СБ 565
Вихрі, з Поморян 147
Вичик Ілько 489
Вичулки, с. Монастириського р-ну. *Див.* Гончарівка, с. Монастириського р-ну
Вишгородок, с. Лановецького р-ну 351
Вишеньки, с. Теребовлянського р-ну 319
Вишинський, з с. Свидова 183
Вишневець (Вишнівець, Вишневецький, Вишнивецький), р-н. *Див*. Вишнівецький, р-н
Вишневеччина 8, 36
Вишнівець, смт. Збаразького р-ну 444, 631
Вишнівецький, р-н Тернопільської обл. 13, 19, 34, 41, 47, 63, 237, 444, 446, 460, 463, 601, 613, 631, 661, 666
Вишнівчик, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 143, 145
Вишнівчик, с. Теребовлянського р-ну 95, 162, 320, 343
“Вишня”, рай. УЧХ. *Див.* Мазурчук Антоніна
Вищі Луб’янки, с. Збаразького р-ну 347, 352, 359, 606, 614, 642
Виячок Марія 497
Віблий Йосиф 596
Вівся, с. Козівського р-ну 100, 102, 158, 194, 279, 280, 305, 322, 335, 406, 408, 409, 523, 526
Вівчар Василь 271
Вівчар Проць 590
“Вівчар”, к-р, пов. оргмоб. 21, 49
“Вівчар”, повст. 401
Вівчарик Осип 68
Відинці, хут. с. Литячі Заліщицького р-ну 505
Візатин, с. 113
Візьнюк Микола 424
“Вій” 392, 473
“Вій”, повст. 334

Вікнини (Великі, Малі), с. Збаразького р-ну 241
Вікнини Великі, с. *Див.* Великі Вікнини, с. Збаразького р-ну
Вікнинський, ліс 483
Вікно, с. Гусятинського р-ну 82, 86, 217, 239, 608, 662
“Віктор” (“Семен”), пов. проп. 186
“Віктор”, підп. 294
Віленський, ліс 649
Вілія, с. Шумського р-ну 240, 241, 278, 603
“Вільха”, повст. 333
Вільхівчик, с. Гусятинського р-ну 319
Вільховець, с. Бережанського р-ну 156, 202, 313, 314, 333
“Вінкль” (“Вінкель”), повст. 259
Вінницька, обл. 368, 570
Вінніцький Микола 619
“Вір”, др. 501
Вірля, хут. с. Гнилиці Підволочиського р-ну 346, 347
Вірченко, упов. 471
Вістря, с. Монастириського р-ну 185, 188
Вітишин Василь 510
Вітковський Степан 315
Вітрова Емілія 450
Віхр Василь 436
Віхтюк Василь 646
Віцень, с. Поморянського р-ну. *Див.* Смереківка, с. Перемишлянського р-ну
“Віщого”, провок. вд. 256
Владика Микита 619
Власенко Г. М. 617
Власов, 1-ий секр. РК КП(б)У 357, 543
Власов, суддя 346, 349
Власовці 255
Влащинецький, ліс 648
Влінчук Нікон 389
“Влодзьо”, повст. 334
Влодько, участ. 431
Внук Степан 539
Вовк Катерина 574
Вовк, з с. Бзовиця 584
Вовк, міліц. 514
“Вовк” 271
“Вовк”, к-р. *Див*. “Бурлака” (“Вовк”), окр. оргмоб.
“Вовк”, повст. 375, 377
Вовків, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 142, 144
Вовківці, с. Борщівського р-ну 204, 261, 263, 265, 283, 307, 412, 415, 417, 488, 489, 493-498, 500
Вовківці, с. Шумського р-ну 603
Вовна Андрій 355
Вовчанський, р-н Харківської обл. 531
Вовчківці, с. Зборівського р-ну 202, 224, 556, 568, 574, 577
Вовчук Панько 260
Вожсік Дмитро 558
Возилів, с. Бучацького р-ну 277, 302
Возімірська Катерина 451
Вознюк Варка 386
Вознюк Дарка 434
Войтина Степан 451
Войтинів Анна 393
Войтків Юзеф 148
Войтович Іван 567
Войтович Марія 218

Войтюк, з с. Веселівка 467
Войцеховський, з с. Плотича 539
Войцещук Александр 549
Войцещук Дарія 357
Войціх Дмитро 142
Войціх Марія 142
Войціщук [Войцещук] Домка 549
Волженко, май. воєком. 197
Волинець Іван 373
Волинська, обл. 30, 58, 676
Волинські, р-ни Тернопільської обл. 7, 35
Волиняки 109
Волинь 7-11, 35-39, 73, 76, 80, 117, 246, 247, 675, 676
Волиця, с. Бережанського р-ну 136, 163, 195, 256, 295, 313, 395
Волиця, с. Бережанського р-ну 163
Волиця, с. Підгаєцького р-ну 137, 533, 534
Волицькі, ліси 411
Волішовський Володимир 670
Волківський, ліс 265
Волківці, с. (Борщівщина). *Див.* Вовківці, с. Борщівського р-ну
Волківці, с. (Шумщина). *Див.* Вовківці, с. Шумського р-ну
Волков Іван, упов. 577
Волков, 1-ий секр. РК КП(б)У 461, 537, 538, 551, 572, 654, 656
Волков, участк. 464
Воловатий Дмитро 436
Вологодська, обл. 394
“Володимир”, повст. 331
“Володимир”, пров. 117
“Володя”, повст. 340
Воложка, пристань (Іжевськ, Удмуртія, Росія) 311
Волосівка, с. Зборівського р-ну 123, 127, 599
Волохатий Стах 536
Волохатий, з с. Купчинці 429
Волошин Ілярій (“Топір”) 578, 561
Волошин Микола 552
Волошин Ростислав (“Горбенко”) 8, 36
Волошин Теофіль 224
Волошин Ярослав 578
Волощина, с. Бережанського р-ну 104, 105, 201, 232, 329
Волощук Михайло 524
Воля Мазовецька, с. *Див.* Воля, с. Теребовлянського р-ну
Воля, с. Теребовлянського р-ну 212
“Воля”, повст. 562, 564
Волянюк, упов. 630
Вонс Андрій 375
Вонс Мирослав 442
Вонс Михайло 375, 500
Вонсач Яцко 324
Ворвулинці, с. Заліщицького р-ну 293, 310, 424, 426
Воробець Антон 619
Воробець Василь 222
Воробець Йосиф 562
Воробець Наум 618
Воробець Параскевія 618
Воробець, з с. Устя-Зелене 150
Воробець, упов. 447
Воробіївка, с. Зборівського р-ну 249

Воробіївка, с. Підволочиського р-ну 221, 222, 223, 246, 247, 285, 286, 544, 556
Воробйов, емґебіст 531
Воробйов, упов. 536, 538
Ворожбит Текля 591
Ворон Евдокія 575
“Ворон”, б-к 257
“Ворона”, вд. 194, 225
“Ворона”, зрадн. 245
Вочколос, упов. 543
ВПЖ. *Див.* УПА, ВПЖ
“Вуж”, повст. 285
Вулька, с. Бережанського пов. *Див.* Волиця, с. Бережанського р-ну
“Вусатий”, з УПВ 66
“В’юн”, пов. пров. СБ 205
В’язоветчина, хут. с. Забара Шумського р-ну 384

Г

Г. М., з с. Покропивна 627
Гав. Катерина 321
Гавдида Параскевія 521
Гавриленко, упов. 535, 633
Гаврилюк Анна 423
Гаврилюк Василь 318
Гаврилюк Володимир 641
Гаврилюк Ірина 301
Гаврилюк Микола 347
Гаврилюк П. 472
Гаврилюк, лейтенант НКҐБ 304, 281
Гаврилюк, упов. 511
Гаврилюк, упов. РВК 458
Гаврильчук, сл. МВД 554
Гавриш, упов. 592
Гаврищук, участ. 441
Гаврон Григор 324
Гав’юк Марія 261
Гадинківці, с. Гусятинського р-ну 330
Гаєвий Павло 642
Гаї Бучацькі, хут. Бучацького р-ну 396
Гаї Великі, с. *Див.* Великі Гаї, с. Тернопільського р-ну
Гаї Гричинські, хут. с. Шляхтинці Тернопільського р-ну 431
Гаї Ходорівські, хут. с. Байківці Тернопільського р-ну 550
Гаї Шляхтинецькі, хут. *Див.* Гаї Гричинські, хут. с. Шляхтинці Тернопільського р-ну
Гаї, с. Кременецького р-ну 8, 36, 462, 547
Гаї-за-Рудою, с. Зборівського р-ну 93, 454, 555, 562
Гаї-Розтоцькі, с. Зборівського р-ну 93
Гай Ева 335
“Гай” 498
“Гай”, підп. 261
“Гай”, повст. 261
“Гай”, повст. 334
Гайворонка, с. Теребовлянського р-ну 95, 271, 405
Гайда Михайло 187
Гайдамака Томко 644
Гайдукевич, о. з Підгаєць 94
Гайовий Степан 393
Гайок, хут. с. Ясне Бережанського р-ну 313
Гайцук, з ІБ 359
“Гак”, рай. госп. 301
Галабін Павло 324, 325
Галагуриха, з с. Гукалівці 574
Галай Василь 224
Галай Михайло 574
Галай, уповмінзаг. 330
Галайдака Дмитро 164

Галайко Іван 591
Галан Андрій 325
Галдаєвичі, з с. Двірець 652
Галелевич Онуфрій 542
Галецький Василь 418
Галич, м. Івано-Франківської обл. 124
Галич, с. Підгаєцького р-ну 105, 160, 329, 334, 344
Галичани 130, 141, 152, 229
Галичина 7, 11, 16, 35, 39, 44, 77, 87, 118, 121, 126, 136, 155, 166, 172, 197, 229, 300, 312
“Галичина”, дивізія 86, 88, 102, 159, 312, 501, 554
Галімурза, упов. 412
Галіченко, нач. РО МҐБ 519
“Галка”, кущ. сан. 277
Галушка Василь 318
Галущак Кость 492
Галущинці, с. Підволочиського р-ну 83
Галюк Василина 418
“Галя”, розв. 264
“Галя”, сан. 425
Галяш Таніна. *Див*. Ґоляш Таніна
“Гамалії”, вд. 630
“Гамалія”, повст. 421
Гаманович Марія 222
Ганачівка, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 92
Гандза, упов., гол. райфінвід. 447, 567, 573, 624, 630
Гантковська Анастазія 608, 609
Гантковська Анна 609
Гантковський Василь 609
Ганчар Василь 231
Ганчарки, хут. с. Соснів Теребовлянського р-ну 404
Гапин Ф. 507
Гаразда Марія 490
Гарасимів Антоніна 370
Гарасимів, упов. 590
Гарасимович Василь 433
Гарасимчук Іван 581
Гарасімчук О. 472
Гарасімчук П. 472
Гарац Катерина 520
Гаращук, з с. Капустинці 606
Гарбузів, с. Зборівського р-ну 93, 350, 363, 371, 541, 555, 619, 620
Гарбузов, упов. 563
Гарматій Петро 368
Гарматюк, з с. Капустинський Ліс 606
Гаронджук Василь 594
“Гарт”, провокатор 397
“Гарячий”, повст. 377
Гаськевич М. 466, 467
Гах Марія 436
Гах Микола 536
Гвардійське, с. Теребовлянського р-ну 270, 271, 276, 301, 403, 405, 532
Гевусь, з с. Добромірка 480
Гедз С. 548
Геленки, с. Козівського р-ну 202, 322, 339, 408, 524
Гелецький, упов. 487, 488, 489, 492
Генгало, з с. Заруддя 348
Генсьор Іван 581
“Герасим”, к-р вд. *Див.* Присяжнюк Ананій
“Герасима”, вд. 31, 59
Герасім Павло 546
Гербутів (Гербуртів), с. Рогатинського пов. 127
Герило Михайло 489

Герило С. 496
Герило Степан 491
Герилюк Анна 498
Гермаківка, с. Борщівського р-ну 261, 265, 283
Гермаківський, ліс 284
Герман Марія 412
Герман Н. 239
Герман Петро 265
Германи (германці). *Див.* Німці
Гермідер, ред. 517
Герула Бронек 149
Герцун Осип 545
Гестапо (гештапо, гестапівці). *Див*. Ґестапо (ґестапівці)
Гетман (Гетьман), упов. 567, 623
Гетьман Ананій 570
Гетьманці 650
Гид Катерина 435
Гилюк Павло 457
Гиновичі, с. Бережанського р-ну 89, 394-396
Гиньківці, с. Заліщицького р-ну 425
Гира Магдалена 526
Гирич Марія 592
Гищук Гаврило 418
Гищук Наталка 418
Гірка Володимир, о. 552
Гітлер (Гітлєр), Адольф 75, 78, 96, 133, 172, 173, 209, 302
Гітлерівці 131
Глубочок, с. Борщівського р-ну 492
Глабіцький Володимир 325
Глабіцький Микола 325
Глабіцький Михайло 325
Глава [Глова] Петро 440
Гладкий Степан 519
Глебов (Глєбов), емведист 393
Глещава, с. Теребовлянського р-ну 218, 309
Глєбов, упов. 567
Глибочок, с. Борщівського р-ну 264, 265, 298, 414, 418, 491, 493, 495-497, 499, 500, 502
Глинна, с. Козівського р-ну 123, 127
Глинський, нач. ІБ 303, 305
Глібів, с. Гусятинського р-ну 86, 216, 239, 252, 272
Глібовичі, с. Перемишлянського р-ну 92
Глова Анна 512, 513
Глубічанський (Глубічок Великий), р-н. *Див*. Великоглибочецький, р-н
Глубічок, с. Борщівського р-ну. *Див.* Глибочок, с. Борщівського р-ну
Глувко Петро 359
Глух Олена 526
Глухий Степан 573
Глушка, прис. с. Торське Заліщицького р-ну 419
Глядки, с. Зборівського р-ну 193, 249, 443, 449, 659
Гмиря, упов. 430, 461
Гнасевич Данило 398
Гнатишин Г. 514
Гнатишин Петро 639, 669
Гнатів Марія 145, 328
Гнатів Степан 552
Гнатій Михайло 285
Гнатків Гнат 500
Гнатюк Анна 452
Гнатюк Марія, з с. В. Іванівки 452
Гнатюк Марія, з с. Нагіряни 513

Гнатюк Марія, з с. Свершківці 505
Гнатюк Микола 452
Гнатюк Палагна 513
Гнидава, с. Зборівського р-ну. *Див.* Піщане, с. Зборівського р-ну
Гнидава, с. пов. Зборів. *Див.* Піщане, с. Зборівського р-ну
Гнидавецький, ліс 374
Гнидик Дмитро 492
Гнила Липа, р. 103
Гнилиці, с. Підволочиського р-ну 26, 54, 73, 223, 246, 247, 285, 286, 346, 350
Гнилички, с. Підволочиського р-ну 246, 286, 348, 447, 476
Гниловоди, с. Теребовлянського р-ну. *Див.* Гвардійське, с. Теребовлянського р-ну
Гнильче, с. Підгаєцького р-ну 410, 411, 534
Гнип Антон 594
Гніздечко, с. Великобірківського р-ну 362
Гніздичне, с. Збаразького р-ну 444
Гнойовий Стах 596
Говилів (Великий, Малий), с. Теребовлянського р-ну 218
Говорон Володимир 34, 63
Гогусь Анна 366
Годів, с. Зборівського р-ну 111, 145, 194, 196, 274, 594, 599, 623
Годований С. 318
Гожан Антон 395
Гоженко, секр. РО НКҐБ 284
Гозеля Текля Андріївна 648
Гозін, упов. 632
Гой Володимир 275
Гой Володимира 276
Гой Степанія 367
Голгіцькі, ліси 411
Голгоча, с. Підгаєцького р-ну 138, 162, 170, 201, 344, 410, 518, 533, 534
Голендра (Голєндра), с. Підгаєцького р-ну 137
“Голенко”, кущ. *Див.* Дусановський Василь
Голибіси, с. Шумського р-ну. *Див.* Мирове, с. Шумського р-ну
Голий, упов. РВК 429
Голиця, ліс 90
Голіграды, с. Заліщицького р-ну 116, 274, 300
Голій Василь 212
Голіш, з с. Буцнів 613
Голіят Гриць 344
Голіят Евген 162
“Голки”, курінь (вд.) 20, 48, 135
Головатий Василь 578
Головатий, упов. 443, 567
Головатюк Данило 549
Головатюк, з с. Ізерна 473
Головацька Марта 314
Головацька Оліянка 629
Головацький Михайло 259
Головацький Павло 340
Головейка Франка 337
Головецький В. 505
Головін, емґебіст 460
Головко Тома 590
Головчинці, с. Заліщицького р-ну 182, 292, 424, 509
Голодрига Василь 70
“Голос”, підп. 299

Голотки, с. Підволочиського р-ну 462, 480
Голоцапов, енкаведист 482
Голошинці, с. Підволочиського р-ну 285
Голощапов, емґебіст 387, 468, 589
Голуб Демид 547
Голуб Марія 346
“Голуб”, кущ. 486
“Голуб”, повст. 279
“Голуб”, сот. 116
Голубенна Анна 609
Голубенна Марія 609
Голубенний Юрко 609
Голубічанський, р-н. *Див*. Великоглибочецький, р-н
Голубович, укр. поліцист 82
“Гомін”, повст. 320
“Гомін”, стр. *Див.* Зазуляк Нестор
Гомінданівський, уряд 559
Гомінюк Василина 300
Гомінюк Фрузина (Фросина) 300
Гомят Микола (“Ціграч”) 329
“Гонта” 506, 508
“Гонта”, підп. 285
“Гонта”, підп. з с. Молотків 458
“Гонта”, повст. 321
Гонтова, хут. с. Мильне Зборівського р-ну 93
Гончарівка, с. Монастирського р-ну 150, 186, 284, 327, 328, 518
Гончарки, с. Теребовлянського р-ну 98
Гончарук Петро 433
Гончарук, упов. 500
Гопалюк М. 459
Гора, передм. Копичинець 323
Горак Григорій 477
Горб, хут. с. Городище Козівського р-ну 614
Горбаль Андрій 325
Горбань Микола 164
Горбань Радійон (“Зуб”) 464
Горбатюк Володимир 388
Горбачевський, о/у РО МҐБ 581
“Горбенко”, к-т запіл. *Див.* Волошин Ростислав
Горбиш Михайло 356
Горбулько, участк. 349
Гордасюк Микола 577
“Гордієнка”, вд. 376, 431
“Гордієнко”, хор. 259
Гордій Іван 450
Гордій Катерина 435
Гордій С. 436
Гордій, к-р ІБ 26, 54, 286
Горинка, с. Кременецького р-ну 241
Горинь Василь 583
Горинь Михайлина 218, 219
Горичка Марія 317
Горішна Степанія 536
Горішня Слобідка, с. Монастириського р-ну 308, 327, 328, 517
“Горліс”, к-р, оргмоб 21, 49, 117
Гормоза, упов. 640
Горобець, інстр. райфінвід., упов. 567, 573, 658
Городенка, м. Івано-Франківської обл. 184, 293
Городинський Іван 324
Городинський Микола 365
Городинський Михайло 575
Городище (Городиське), хут. (Шумщина) 445

Городище, с. Зборівського р-ну 238, 445, 630, 641, 659
Городище, с. Козівського р-ну 90, 100, 102, 369, 370, 376, 441, 461, 478, 483, 536, 538, 551, 566, 571, 598, 614, 618, 654
Городниця, с. Гусятинського р-ну 116, 299
Городниця, с. Підволочиського р-ну 216, 363, 479, 557
Городницька, колонія (Скалатщина) 290
Городок, с. Заліщицького р-ну 274
“Городюк”, кущ. 268
Горожанка, с. Монастириського р-ну 284, 307, 308, 399
Гороховський Микола 544
Горошко Максим 477
Горошко Микола 477
Горошко Степан 641
Горошков, нач. ІБ 348
Горошова, с. Борщівського р-ну 204, 284, 307
“Горячий”, з УПВ 66
Гостра Могила, с. Турівської с/ради Підволочиського р-ну 80, 82, 83, 217, 251, 662
Готорук Петро 547
Гоцалюк, партприкр. 487
Гоцуляк Докія 490
Гоцуляк Осипа 421
Гоцуляк Текля 421
Гошуляк Евдокія 315
“Гр.”, вд. СКВ 112
Грабас П., гол. РВК 592, 593, 619
Грабівці, с. Борщівського р-ну 69, 70, 116
Грабківці, с. Зборівського р-ну 274, 438, 622, 623
Грабовець, с. Тернопільського р-ну 213, 450
Грабовський Василь 433
Грабок, хут. с. Комарівка Монастириського р-ну 282
Града, с. Кременецького р-ну 8, 36, 440, 558, 604, 625, 652
Грамяк, упов. 527
Гранат Іван 428
“Граніт”, стр. СКВ 265
Гранітне, с. Монастириського р-ну 185, 192, 205, 206, 282
Грановська Марія 324
Грановський, з с. Попівці 558
Гранчук Петро 276
“Грача”, диверс. гр. 240
Гребелька, хут. с. Городище Козівського р-ну 461
Гребелька, хут. с. Сураж Шумського р-ну 471
Грендаш Степанія 571
Греншуци (ґреншуци) 68, 77
Греськів Іван (“Бистрий”) 685
Грех Іван 645
Грех Степан 357
Греція 368, 559
Гречальська Юзя 146
Гречаник Ольга 451
Гречкосій Василь 342
Григоращук Микола 490
Григорів, с. Монастириського р-ну 185, 187, 202, 308, 400
Гримайлів (Грималівський), р-н. *Див.* Гримайлівський, р-н
Гримайлів, смт. Гусятинського р-ну 82, 86, 87, 190, 217, 238, 648

Гримайлівський, р-н Тернопільської обл. 27, 55, 240, 252, 271, 352, 608, 648, 662
Грималів, м. пов. Скалат. *Див.* Гримайлів, смт. Гусятинського р-ну
Гринишин Марія 327
Гринкевич Ангелина 619
Гринчишин Антон 235
Гринчишин Володимир 612
Гринчишин Стапан 158
Гринчишин Федір (“Піч”) 678
Гринчук Петро 261
Гринюк Анна 515
Гринюк Іван 339
Гриньківці, с. Шумського р-ну 278, 446, 602, 603
Гриньовий Петро 450
Грицай Василь 212
Грицай Михайло 646
Грицай, о. з с. Вертелка 554
Грицак Іван 321
Грицаюк Володимир 565
Гриценко, п/полк. МВД 370
Грицечко Анна 452, 567
Грицечко, з с. Ігровиця 452
Грицик Марія 489
Грицик Федь 261
Грицишин Михайло 328
Грицишин Томко 328
Гриців, с. Збаразького р-ну 359
Грицюк Анна 508
Грицюк В. 467
Грицюк Василь 494
Грицюк Гнат 580
Грицюк Гринь 580
Грицюк Катерина 459
Грицюк У. 459
Грицюк, з с. Веселівка 467
Грицюк, упов. 549
“Гриць”, заст. окр. пров. 117
Гричаник Ольга 572
Грищенко, полк. МВД 342
Грищин Василь 222
Грищук Петро 460
Грищук Роман 548
“Грізний”, підп. 439
“Грізний”, повст. 396
“Грім”, окр. пров. 20, 48
“Грім”, повст. 420
“Грім”, повст. (Монастирищина) 519
“Грім”, стр. 300
“Гріша”, б-к 286
Грубяк Мирон 158
Грудецький С. 213
Грузини 72, 235
“Грунка”, підрай. пров. 205
Грунтовська, з с. Білокриниця 360
Грусятичі, с. Жидачівського р-ну Львівської обл. 163
Гручман Михайло 372, 357
Грушевський Михайло Сергійович 650
Грушицький Михайло 548
Грушка Катерина 501
Грушка Осип 501
Грушка Текля 486
“Грушка”, стр. 276
Губин, с. Бучацького р-ну 276, 302, 337
Губчак Іванна 450
Гудз М. 239
Гудз Марія 609
Гудз Михайло 609
Гудз Ольга 609
Гудз Степанія 609
“Гудз”, кущ 181, 182
Гудима, з с. Слобідка 619

Гудовнік, 2-ий секр. РК КП(б)У 346, 350, 355, 356, 358, 363, 646
Гудь Настя 353
Гузар Марія 571
Гук Емілія 597
Гук Марія 645
Гук Микола 501
Гук Ф. 448
Гукалівці, с. Зборівського р-ну 363, 574, 610, 620
Гула Анна 283
Гуль Іван 449
Гуль Т. 436
Гульовський Богдан 579
Гумен Михайло 638, 671
Гумен Параскевія 164
Гуменний Антін 638
Гуменюк Анна 492
Гуменюк Степан 493
Гуменюк Ярослав 341
Гуменюк, з ОББ 490
Гуменюк, з с. Верхняківці 497
Гумниська, с. Теребовлянського р-ну 291
Гумніцка Марія 325
Гунта, дир. школи 535
Гунька, з с. Зарудечко 222
Гупало Марія 407
Гураль Володимир 437
Гураль Михайло 594
Гураль Панько 474
Гуральня, хут. с. Антонівці Шумського р-ну 380, 381, 440
Гурбенський, бій 11, 39
Гуржій, пр. РК КП(б)У 628, 654
Гурик Зеновій 590
Гуриш Василь 336
Гуриш Степан 357, 372
Гурмоза, упов. 590, 617, 627, 654
Гурський Микола 318
Гусак, уповнов. 447, 539, 567, 594
Гусар Михайло 402
Гусєв, емведист 390
Гусєв, упов. 521
Гуска І. 490
Гуска Іван 417
Гуска Марія 503
Гуска Петро 503
Гусятин, смт. Тернопільської обл. 319
Гусятинський Антон 385
Гусятинський, р-н Тернопільської обл. 27, 55, 81, 86, 190, 288, 299, 318, 319, 324, 527
Гута Скляна (Гута-Скляна), хут. с. Рогачин Бережанського р-ну 157, 171
Гута, с. (Дубенщина) 67
Гутисько, с. Бережанського р-ну 112, 113
Гутисько, хут. с. Антонівці Шумського р-ну 381, 385, 390, 391, 485, 549
Гутишин, хут. с. Бариш (Бучаччина) 317
Гутка Шкляна, хут. *Див.* Скляна Гута, хут. с. Завадівка Монастириського р-ну
Гуцул Матвій 429
Гуцуляк Михайло 500
“Гуш”, рай. СБ 268
Гуштин, с. Борщівського р-ну 191, 290, 423, 424
Гуштинка, с. Борщівського р-ну 273, 290, 424
Гуштоватий Яків 420, 421
Гущанки, с. Підволочиського р-ну 245-247, 562

ґ
Ґестапо (ґестапівці) 65, 69-72, 76, 84, 85, 93, 259, 676
Ґоляш Таніна 335

д
Давиденко, рад. прац. 125
Давидівський, ліс 116
Давидківці, с. Чортківського р-ну 294
Давідчук, з ІБ 375
Далеко, упов. 487-489
Далечук А. 448
Данелейко Ксенька 507
Данелейко Михайло 504
Данелейко Юстина 507
Данилейко Антон 512
Данилейко Дмитро 512
Данилейко П. 509
Данилишин Іван 276
Данилівка, хут. с. Антонівці Шумського р-ну 380, 381
Данилівці, с. Зборівського р-ну 233, 234, 360, 438, 566
Данилюк Єфтух 391
Данилюк Дмитро 511
Данилюк Ілько 495
Данилюк М. 470
Данилюк Сава 381
Данилюк Сергій 470
Данильчук Іван 593
Данищук Докія 500
Даніцка Михайлина 418
Данчик Василь 184
Дараган, з с. Біще 521
Дарахів, с. Теребовлянського р-ну 218-220
Дарган, уповмінзаг. 316, 317
“Дарка”, підп. 454
Дармола Степан 398
Дармопук, міліц. 490
Дарморіз Василь 231
Дарморук, охор. колг. 492
Даткун Павло 431
Дахнів, с. Любачівського пов. (Польща) 409
Дац, участк. 324
Дацко Антін 644
Дацко Дмитро 644
Дацко Михайло 644
Дацюк Володимир 387
Дацюк Федір 387
Дашава, смт. Стрийського р-ну Львівської обл. 520, 522, 570
Дверинська Катерина 539
Двірець, с. Кременецького р-ну 463, 604, 652
Двірці, с. Бережанського р-ну 393
Дворицька Хутина 466
Дворище, с. Козівського р-ну 528
Дворіччя, с. Теребовлянського р-ну 212, 235, 591, 621, 622, 656
Дегова, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 201
Дедеркали (Великі, Малі), с. Шумського р-ну 278
Дедеркали (Дедеркальський, Велико-Дедеркальський), р-н. *Див*. Великодедеркальський, р-н
Деєв, о/у 635
Дейнека Марія 452
“Демарс”, рай. пров. 205
Дембіцький Михайло 578
Дембрович Василь 436
Демін, прок. 492
Демків Лев 483

Демків Леон 538
Демків Олександра 492
Демків, нач. ІБ 478
Демня, с. Бережанського р-ну 393
Демчук, з с. Михайлівка 529
“Дем’ян”, повст. 334
Дем’янів, с. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. 93, 192
Денис Анна 516
Денисів, с. Козівського р-ну 87, 101, 203, 211, 212, 279, 369, 373, 429, 430, 437, 446, 451, 461, 474, 475, 483, 537, 538, 560, 571, 572, 581, 590, 598, 618, 635, 653
Дениско Борис 464
Денисов, інсп. райфінвід. 542
Денисов, секр. РК КП(б)У 539
Денисюк Марія 371
Денисюк Петро 371
Денікін Антон, рос. ген. 615
Депутах Марія 490
Депутат А. 238
Дереворіз Н. 245
Дерев’яга, упов. 625
Дерев’янін, енкаведист 284
Деренівка, с. Теребовлянського р-ну 87, 219, 243, 244
Дерех Михайло 562
Дерецький Д. 317
Дереші, хут. с. Хотівка Кременецького р-ну 433
Дерешів, с. (Бережанщина) 134
Дерешівська Марія 492
Дерешівська Стефа 492
Дерим Ф. 569
Дерипаско, емґебіст 405, 529, 531
Дериш, з с. Панасівка 568
Деришівка, хут. с. Панасівка Зборівського р-ну 568
Деркач, з с. Драгоманівка 465
“Деркач”, підп. з Олесина 332
“Джек”, пров. 139
Дженджеристий (Джеджеристий), упов. 569, 575
Дженджеристий Юрій 591
Дженджеристий, з с. Настасів 657
“Джеря”, повст. *Див.* Скочила (“Джеря”)
Джінгісхан (Чінґісхан) 499
Джуй Катерина 479
Джула Степан 577
Джурин, с. Чортківського р-ну 70, 260
Дзвенигород, с. Борщівського р-ну 283, 284
Дзвиняч, с. Заліщицького р-ну 183, 261, 274, 419-421
Дзвинячка, с. Борщівського р-ну 307
“Дзвін”, підп. 424
“Дзвін”, повст. 374
Дзиндра Микола 427
Дзюба Параскевія 628
Дзюбановська Степанія 561
Дзюбановський Михайло 351
Дзядас Йосиф (Йосип) 645-647, 662
Дзядек Петро 430
Дзядів, з с. Клебанівка 372
Дзьоба Гнат 602
Дибще, с. Козівського р-ну 100, 102, 279-281, 304, 321, 331, 335, 526
“Див”, орг. реф. 266
“Дик”, повст. 426
Дикий Михайло 655

Дикун Петро 497
Димаморичі, с. *Див.* Домаморич, с. Тернопільського р-ну
Димітров, упов. 632
"Дира", вд. (сотня) 142
Дитятин, с. Галицького р-ну Ів.-Франківської обл. 201
Дички, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 163
Дичків, с. Тернопільського р-ну 85, 213, 536, 638
Дібринів, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 140, 162, 167, 201
Діброва (Діброва Коропецька), хут. смт. Коропець Монастириського р-ну 327, 400, 401
Діброва, ліс 264, 418, 503
Діброва, прис. с. Голігради Заліщицького р-ну 274
Діброва, прис. с. Тростянець Бережанського р-ну 78
Діброва, хут. с. Васьківці Шумського р-ну 382
Дідик Григорій 540
Дідок, больш. 424
Дідуник Богдан 343
Дідуник Дарія 532
Дідур Андрій 205
Дідух Яким 555
Дідюк Іван 70
Діріпаско, о/у. *Див*. Дерипаско, емґебіст
Дітківці, с. Зборівського р-ну 213, 237, 248, 451, 479, 539, 567, 641
Дітковецький, ліс 376
Діхтяренко (Дігтяренко), емведист 371
Діхтярук Пилип 390
"Дмитренко", к-р, пов. оргмоб. 21, 49
Дмитришев, червон. партизан 662
Дмитришин А. 468
Дмитришин Іван 487
Дмитришин Михайло 575
Дмитришин Текля 612
Дмитровський Андрій 496
Дмитровський Антон 498
Дмитрук К. 471, 482
Дмухавець, с. Бережанського пов. *Див.* Дмухівці, с. Козівського р-ну
Дмухавський Евген 222
Дмухівці, с. Козівського р-ну 101, 436, 618
Дністер, р. 15, 43, 184, 276, 293, 516
Добринів, с. *Див*. Дібринів, Рогатинського р-ну
Доброводи, с. Збаразького р-ну 247, 480, 485
Добровольскі, з с. Новосілки 203
Добровольська Анна 510
Добровольський Микола 250
Добровольський Ярко 579
Добровольський, упов. 527
Доброкут, с. (Борщівщина) 261, 414, 416, 418, 490, 498
Добромишль, хут. с. Бобрівники Монастириського р-н 306
Добромірка (Добромирка), с. Збаразького р-ну 80, 88, 245-247, 285, 286, 480, 544, 556, 562, 563, 642
Добромірські, поля 481

Доброполе, с. Бучацького р-ну 202
Добряничі, с. Перемишлянського р-ну 144
Довбенко Степанія 327
“Довбня”. *Див.* Буря Василь
“Довбня”, к-р, пов. оргмоб. 21, 49
“Довбня”, пор. 259
Довбуш Гр. 222
“Довбуш”, повст. 405
Довгаль, упов. 354, 367, 431, 432, 447, 541, 542, 574, 593
Довгань Василь 556
Довгань, уповмінзаг. *Див*. Довгаль, упов.
Довге, с. Теребовлянського р-ну 217, 219, 221, 244
Довгий Степан 349
Довгополий Олекса 452
Довжанка, с. Тернопільського р-ну 211, 234, 235, 279, 349, 362, 551, 552, 560, 566, 571, 590, 617-619, 627, 628, 640, 654
Довжок, хут. с. Башківці Шумського р-ну 466
Докійчук Гафія 502
Долгоруков, упов. 522
Долина, с. Теребовлянського р-ну 217, 221
Долина, с. Чортківського р-ну 180, 204, 311, 428, 429
Долинська Тетяна 392
Долиняни, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 163, 233
Долішня Липиця, с. *Див.* Нижня Липиця, с. Рогатинського р-ну
Домаморич, с. Тернопільського р-ну 235, 618, 619, 654
Доманинка, хут. с. Бережанка Лановецького р-ну 352
“Дон”, повст. 344
“Дон”, повст. 403, 404
“Дон”, рай. пров. *Див.* Бегерський Левко
Донбас 13, 25, 41, 53, 127, 128, 130, 131, 133, 140, 150, 153, 156, 157, 160, 162, 164, 165, 175, 178, 191, 204, 208, 217, 230, 261, 267, 612, 613, 629, 655, 656
“Донець” (“Андрій”), повст. 663, 671
Донской, упов. 447
Донські, козаки 78, 90
Донцов, 1-ий секр. РК КП(б)У 574
Допиць Катерина 299
Дорогичівка, с. Заліщицького р-ну 293, 309, 504, 507, 508
Дорожинський Павло 640
Дороманчук Василь 486
Дорофіївка, с. Підволочиського р-ну 626, 662
Дорош Василь 250
Дорош Іван 237
Дорош Ілько 237
Дорош Петро 164, 450
Дорош Текля 184
Дорош, з ІБ 347
“Дорошенко”, повст. 377
Доскоч Петро 592
Доскочинський Петро 181
Драбик Михайло 541
Драбинястий Петро (“Панас”) 685
Драганівка, с. Тернопільського р-ну 618

Драганько, нач. ІБ 394
Драгоманівка, с. Козівського р-ну 211, 213, 369, 376, 441, 464, 465, 475, 478, 528, 590, 598, 622
Драгоманівські, хутори (Козівщина) 370
Драпаченко, прокурор 365, 372, 575, 635
Драпінський Василь 578
Древницький Евстахій 566, 576
Дрегін Андрій 359
Дрига Іван 485
Дрищів, с. Бережанського пов. *Див.* Надрічне, с. Бережанського р-ну
Дрищів, с. Монастириського р-ну. *Див.* Підлісне, с. Монастириського р-ну
Дровицький Евстахій. *Див.* Древницький Евстахій
Дрогобицька, обл. 30, 58
Дрозд Іван 509
Дрозд Микола 511
Дрозд Орест 513
Дроздов, кап. 408, 527
Дроздович Василь 491
Дружинін, деп. ВР УРСР 346
Друкер, больш. 428
Дручко Михайло 600
Дручок Йосиф 541
Дрючко Олекса 592
“Дуб” 231
“Дуб”, стр. 258
“Дуб”, стр. СКВ 267
“Дубая”, вд. 189
Дубельт Домка 446
Дубенки, с. Монастириського р-ну 187, 284
Дубенщина 443
Дуби, хут. с. Вимислівка Козівського р-ну 409
Дубина Михайло 492
Дубина, хут. с. Вертелка Зборівського р-ну 235, 371
Дубина, хут. с. Соснівка Шумського р-ну 470
“Дубина”, ліс 491
Дубицький Антін 638
Дубівка, с. Борщівського р-ну 290
Дубівська Домка 330
Дубівці, с. Тернопільського р-ну 84, 211, 249, 362, 371, 430, 443, 561, 588, 612, 616, 658, 660
Дубіцький Павло, о. 413
Дублянки, с. (Збаражчина) 86
Дубняки, хут. с. Бронгалівка Підгаєцького р-ну 275
Дубняки, хут. с. Золотники Теребовлянського р-ну 97
Дубовий Михайло 369
Дубчак Роман 394
Дубчакова Долина, хут. Великоглибочецького р-ну 553
Дудар Гнат 544
Дудар Іван 430
Дудар Іван 767
Дудар Семен 454
Дудар Ярослав (“Верес”) 676, 677
Дудик Михайло 353
Дудка Ірина 267
Дудка Палагна 319
Дудка Параска 516
Дудка Т. 505
Дудра Михайло 537
Дудчак [Дутчак] Степан 419
Дужик Афеноген 434

Дужик Володимир 380
Дулик Ольга 295
“Дума”, повст. 407
Думка Григорій 571
Дунаєвська Анастазія 527
Дунаїв, с. Кременецького р-ну 625
Дунаїв, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 90, 92, 134, 142
Дунаївські, ліси 134
“Дунай” 396
Дунаш Василь 391
Дуплава Василина 416
Дуплинський, вд. УПА 116
Дуплиська, с. Заліщицького р-ну 116, 300, 421
Дуплиський, ліс 116
Дусановський Василь (“Голенко”) 465
Дусановський Дмитро 430
Дусановський Ілля 537
Дусановський Петро 441
Дусановський Ярослав 441
Дутчак Дмитро 493
Дутчак Михайло 500
Духів, с. Кременецького р-ну 8, 36, 433, 482, 547, 564, 569, 604
Дученько С. 511
Душка Евген 564
Дядьо Василь 624
Дяків Іван 577
Дяків Іван (інший) 577
Дяківський Михайло 332
Дяченко, нач. РО МҐБ 608
Дячина Дмитро 629
Дячук Степанія 456
Дячук Юстина 440
Дячунка, з с. Вищі Луб’янки 606

Е

Е. Ганна, з с. Кам’янки 17, 44
“Евген”, др. 233
Европа. *Див.* Європа
Ейдель, большевик 382
Елеонорівка, с. пов. Скалат. *Див.* Оленівка, с. Гусятинського р-ну
Емведисти. *Див.* МВД
Емгебисти (емґебісти). *Див.* МҐБ
“Еней”, к-р. *Див.* Олійник Петро
“Еней”, окр. пров. 115-117
“Еней”, повст. 416
Енкаведисти (НКВД-исти). *Див.* НКВД
Енкагебисти (енкагебісти). *Див*. НКҐБ

Є

Євреї 69, 78, 82, 87, 90, 94, 107, 109, 118, 119, 127, 128, 131, 132, 137, 141-143, 150-152, 166, 169, 183, 191, 208, 209, 215, 219, 223, 237, 279, 352, 405, 526, 592
Європа 131, 168, 481, 659
Єднак Василь 149
Єлфимов, фінінспектор 353, 355
Єржечок, упов. 508, 511
Єрошенко, гол. РВК 561
Єфімов, о/у РО МҐБ 573, 582, 641
Єфременко, о/у РО МҐБ 562

Ж

Жабиня, с. Зборівського р-ну 111, 204, 225, 553, 554
Жаб’юк Михайло 426

Жабюк Семен 510
Жадченко, о/у 601, 602
Жаковський, кап. воєнк. 550, 552, 565
Жандармерія УПА. *Див.* УПА, ВПЖ
Жегальський Іван 413
Желізняк Купріян 651
Желізняк, прокур. 573
Желтніков, упов. 539
Женовія, упов. 551
Жеребецька Михайлина 562
Жеребецький Антон 562
Жеребки, с. Підволочиського р-ну 239
Жеребний Михайло 574
Жиди. *Див*. Євреї
Жизномир, с. Бучацького р-ну 267, 268, 298, 299, 315, 396
Жилава Анна 283
Жилава Марія 518
Жилан Яким 544
Жилинське, поле 289
Жилинські, ліси 69
Жилинці, с. Борщівського р-ну 289, 421, 422
Жилін, упов. 523
Жиловська Анна 488
Жиляк, з с. Більче-Золоте 414
Жиромський Михайло 70
Житомирська, обл. 676
Житомир, м. 87
Жмуда Володимир 547
Жмурко, лейт. РО МГБ 419
Жнибороди, с. Бучацького р-ну 515
Жовківський, р-н Львівської обл. 527
Жовнівка, с. Бережанського р-ну 160, 173, 191, 295
Жовтневе, с. Тернопільського р-ну 215
Жовтніков (Жолтніков), нач. РО МВД 573, 611
Жолобки, с. Шумського р-ну 240, 243, 384, 388, 389, 434, 435, 448, 460, 468, 474, 477, 482
Жорж, ст. лейт. МВД 379
Жук Анна 409
Жук Арсен (“Бурлака”), провокатор 250, 342, 455
Жук, уповмінзаг. 363, 543, 584
“Жук” 82
“Жук”, підп. 274
“Жук”, повст. 405
Жуків, с. Бережанського р-ну 159, 259, 313, 314, 333, 341, 395
Жуківці, с. Зборівського р-ну 225, 540, 566, 576, 577
Жуківці, с. Лановецького р-ну 649, 661
Жуков Георгій Костянтинович, рад. маршал 405
Жукове, с. *Див.* Жовтневе, с. Тернопільського р-ну
Жуковський Теодор 451
Журавель Василь 325
Журавель Дмитро 323
Журавець, нач. ІБ 531
Журавінський Василь 489
Жураківський Василь 326
Жученко, упов. обкому КП(б)У 15, 43, 650

З

Забара, с. (хут.) Шумського р-ну 8, 36, 383, 444, 458, 468, 550

Заберізки, с. Козівського р-ну 156, 202, 205, 303, 332, 340, 524, 526
“Забіяка”, повст. 485
Забліцов, ст. лейт. МҐБ 372
Заблоцька Н. 236
Заблоцький Д. 448
Заблоцький Р. 460
Забойки, с. Тернопільського р-ну 478, 654
Заболотецький [Заболотцівський] (Бродівщина), р-н Львівської обл. 454
Заболотівка, с. Чортківського р-ну 180, 181, 294, 311
Забрамний, упов. 548, 617, 651
Забуцький, упов. РВК 351
Завада Марія 645-647, 662
Завадівка, с. Монастириського р-ну 398, 399, 519
Завадівські, ліси 411
Завалів, с. Підгаєцького р-ну 69, 74, 137, 160-162, 334
Завалішин, участ. 277
Завалюк Михайло 644
Заварегін, нач. РО НКҐБ. *Див*. Заваригін, нач. РО МҐБ
Заваригін, нач. РО МҐБ 281, 304, 305, 322, 500
“Завзятий”, зрадник 225
Заводовський [Завадовський] Дмитро 561
Загайці (Великі, Малі), с. Шумського р-ну 241, 432, 483, 546, 570
Загайці, с. Підгаєцького р-ну 344
Загальський Микола 489
Загибайло Михайло 346
Загір’я Кукільницьке, с. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. 201
Загір’я, с. Зборівського р-ну 93, 354, 453, 454, 543, 568, 574, 584, 642, 660
Загір’я, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 163
Загірці, с. Лановецького р-ну 243, 278, 603
Загорський, упов. 544
Загорулько, 2-ий секр. РК КП(б)У 517, 519
Загорянська Катерина 476
Загреба, емведист 452
Загребелля, хут. с. Ренів Зборівського р-ну 582
Загребов, нач. ОББ 623
Задарів, с. Монастириського р-ну 124, 149, 185, 192, 205, 206, 282, 283, 306
Зади, хут. с. Денисів Козівського р-ну 635
Заднишівка, с. Підволочиського р-ну 86, 192, 662
Задорожна Анна 608
Задорожна Магдалина 536
Задорожний Микола 608
Задорожний Михайло 536
Задорожний, з с. Козівка 238
Задорожний, упов. 392, 440, 433, 443
“Задорожний”. *Див*. Безпалко Осип
Заздрість, с. Теребовлянського р-ну 220
Зазулинці, с. (Скалатщина) 291
Зазулюк, з Раківця 138
Зазуля Петро 322
“Зазуля”, повст. 293
Зазуляк Анна 435
Зазуляк Нестор (“Гомін”) 290

Закришка Ілько 313
Залав'є, с. Теребовлянського р-ну 244
Заланів, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 78, 129, 141, 163
Залевський, з с. Шили 663
Залєцкий, з Підгаєць 327
Залізняк Сенько 284
"Залізняк", б-к 376
"Залізняк", підп. *Див.* Білик Іван
"Залізняк", повст. 319
Залізці, р-н. *Див*. Заложцівський, р-н
Залізці, смт. Зборівського р-ну 93, 99, 146, 153, 164, 192, 208, 209, 363, 479, 574, 610, 642, 658
Залісеччина, хут. с. Антонівці Шумського р-ну 381, 390
Заліськів Григорій 596
Залісся, с. Борщівського р-ну 261, 283, 284
Залісся, с. Монастириського р-ну 186, 336, 401
Залісся, с. Чортківського р-ну 179
Залісці, с. Збаразького р-ну 666
Залісці, с. Шумського р-ну 243, 379, 383, 384, 434, 448, 468, 474, 550
Заліщеччина (Заліщиччина) 77, 116, 117, 174, 176, 177, 182, 191, 200, 203, 205, 253, 254
Заліщики, м. Тернопільської обл. 69, 184, 200, 203, 273, 647
Заліщики, р-н. *Див*. Заліщицький, р-н
Заліщики, с. Бучацького р-ну 412, 515
Заліщина, хут. с. Антонівці Шумського р-ну 10, 37
Заліщицький, пов. 21, 49, 114
Заліщицький, р-н Тернопільської обл. 14, 15, 27, 42, 43, 50, 55, 176, 182, 273, 300, 419
Заложці, р-н. *Див*. Заложцівський, р-н
Заложці, смт. Зборівського р-ну. *Див*. Залізці, смт. Зборівського р-ну
Заложцівська, гребля 584
Заложцівський, р-н Тернопільської обл. 125, 237, 249, 350, 354, 360, 363, 367, 371, 374, 431, 438, 442, 445, 447, 453, 461, 475, 479, 484, 538, 541, 554, 562, 564, 568, 574, 583, 587, 589, 592, 599, 610, 619, 620, 629, 641, 642, 660, 671
Залозецький, р-н. *Див*. Заложцівський, р-н
Залозеччина 125
Залуг, хут. с. Антонівці Шумського р-ну 380, 381, 449
Залуже, прис. с. Поручин Бережанського р-ну 522
Залужжя, с. Бережанського р-ну 136
Залужжя, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 91
Залупка Іван 91
Залуцький Дмитро 420
Залуччя, с. Борщівського р-ну 423
Замберзька, з Озірни 233

Замойський Петро 418
“Замок”, повст. 587
Замороз Францішек 93
Замчисько, хут. с. Кругулець Шумського р-ну 388
Занива, хут. с. Трибухівці Бучацького р-ну 397
Запорожець, нач. РО МҐБ 419
Запоточна Анастазія 483
Запуст, прис. с. Нараїв Бережанського р-ну 295
Зарваниця, с. Теребовлянського р-ну 95, 140, 270, 271, 275, 276, 402
Зарванський Юліян 438
Зарецький Л. 222
Заривинці, с. Бучацького р-ну 266, 267, 299, 316-318, 396
Зарицька Анна 490
Зарицький Осип 146
Заріпов, участ. 442, 577
Зарічний, уповмінзаг. 347
Заріччя, діл. с. Ков’ятин Борщівського р-ну 497
Заруба Григорій 495
Зарубинський Григорій 359
Зарубинці, с. Підволочиського р-ну 216
Заруда (Зарудою), хут. с. Довжанка Тернопільського р-ну 618, 640
Заруда, хут. с. Велика Плавуча Козівського р-ну 279
Заруддя, с. (Збаражчина). *Див.* Травневе, с. Збаразького р-ну
Заруддя, с. Збаразького р-ну 348, 352, 359, 365, 464, 631
Заруддя, с. Зборівського р-ну 123, 164, 215, 249, 582, 599, 629, 659
Зарудечко, с. Збаразького р-ну 222
Засєдко Степан 295
Заставецькі, поля 399
Застав’є, с. Тернопільського р-ну 212, 236, 250, 269, 436, 450, 536, 610
Заставці, с. Монастириського р-ну 284, 399, 518, 519
Заставче, с. Підгаєцького р-ну 91, 288, 329
Застінка, с. Тернопільського р-ну 213, 237, 250
Застіноче, с. Теребовлянського р-ну 218, 221, 291
Затурин, с. Монастириського р-ну 138
Затурин, с. Підгаєцького р-ну 74, 139, 162
Затуринські, ліси 411
Зафігурний Володимир 624
“Захар”, край. (окр.) госп. реф. *Див.* Батринчук Григорій
Захаренко, упов. 547, 558, 563
Захарій Андрій А. 623
Захарків Петро 370
Захарків Текля 635
Захарків, з с. Колодіївка 633, 646
Захаров, о/у РО МҐБ 579
Захаров, упов. 561
Захарчук Василь 641
Захід 91, 99, 111, 136, 140, 166, 171, 176, 177, 182, 207-209, 228, 248, 291, 296, 299, 324-326, 517, 520, 564, 612

Західна Білорусія. *Див*. Білорусія, Західна
Західна Україна. *Див*. Україна, Західна
Західні області України. *Див*. ЗУЗ
Західноукраїнське, населення. *Див*. Українці, західні
Західноукраїнські, області (реґіон). *Див*. ЗУЗ
Західняки. *Див*. Українці, західні
Захлявий, 1-ий секр. РК КП(б)У 324
Заховайко, емведист 662
Заяць Захар 586
Заяць Захарко 602
Заяць Микола 542
Заяць Теодор 479
Заяць Федір 503
Збараж (Збаражський), р-н. *Див*. Збаразький, р-н
Збараж, м. Тернопільської обл. 73, 84, 88, 122, 211, 221, 222, 238, 243, 248, 440, 444, 605, 644
Збаражчина 72, 73, 79, 86, 199, 221, 675
Збаразький, р-н Тернопільської обл. 13, 34, 41, 63, 211, 223, 237, 242, 247, 347-349, 352, 355, 359, 364, 375, 376, 432, 438, 443, 445, 456, 476, 486, 565, 579, 585, 605, 614, 625, 642, 664
Зборів, м. Тернопільської обл. 75, 123, 125, 126, 145-148, 164, 193, 197, 208, 210, 226, 233, 358, 435, 576-578, 589, 593, 600
Зборів, р-н. *Див*. Зборівський, р-н
Зборівська, тюрма 123, 164
Зборівський, пов. 21, 49, 121, 153
Зборівський, р-н Тернопільської обл. 62, 84, 93, 111, 125, 228, 235, 237, 274, 345, 360, 374, 430, 431, 435, 438, 442, 445, 453, 475, 539, 540, 553, 561, 566, 575, 583, 593, 599, 610, 622, 628, 638, 660, 671
Зборівщина 75, 92, 103, 125, 127, 128, 132, 145, 163, 167, 189, 192, 194, 196, 199, 202-205, 208, 224, 227, 233
Зборовський Осип 407
Збруч, р. 86, 98, 209, 216, 217, 222, 229, 253, 279, 283, 377, 378
Збручанське, с. Борщівського р-ну 283, 284
Зварич Анна 577
Зварич Василь 437
Зварич Іван 566
Зварич Михайло 478
Зварич Олена 577
Зварич Семен 143
Звенигород, с. Бучацького р-ну 210, 316, 318, 396
Звиняч, с. Чортківського р-ну 180, 181, 259, 260, 266, 314, 315
Звіголь, хут. с. Тарнавка Чортківського р-ну 182, 191, 195, 254
“Звір”, б-к СБ 260
Зевінський Степан 492
Зейдліц, Вальтер фон, нім. ген. 87

Зелена Анна 417, 497
Зелена, с. Бучацького р-ну 266
Зелена, с. Скалатського пов. *Див.* Зелене, с. Гусятинського р-ну
Зелена, с. Чортківського р-ну 178
Зелене, с. Гусятинського р-ну 81-83, 272
Зелений Дуб, с. Здолбунівського р-ну Рівненської обл. 383
Зеленче, с. Теребовлянського р-ну 193
Зеленюк Федь 397
“Зелень”, повст. 399
Земледуха Василь 182
“Земляк”, підп. 445
“Земляк”, повст. 384
Земяк Микола 421
“Зенко”, зв. *Див*. Погорілий Михайло
“Зенко”, фін. реф. 71
“Зенко”, чот. 280
Зима (Зіма), проп. РК КП(б)У 425, 509, 567
Зима Петро 325
“Зима”, провокатор 504
“Зимний”, заст. рай. пров. 446
Зіман Степан 647
Зімроз Людвиг 151
Зінек Степан 142
Зінін, упов. 634
Зінки, хут. с. Ходаки Шумського р-ну 473
Зінків [Зіньків] О. 212
Зінов’єв Олександер 209
Зіньків Микола 578
Зіньків Михайло 361
“Зір”, стр. 257
“Зірко”, др. 188
Зіско Микола 408
Зозулинці, с. Заліщицького р-ну 15, 43, 273
Золота Вікта 508
Золота Липа, р. 91, 398
Золота Магдалина 508
Золота Маланка 505
Золота Слобода, с. Козівського р-ну 135, 158, 160, 280, 305, 322, 406, 524
Золотий В. 496
Золотий Потік (Золотий-Потік), р-н. *Див*. Золотопотіцький, р-н
Золотий Потік, с. Бучацького р-ну 132, 186-188, 204, 412, 514
Золотники (Золотницький), р-н. *Див*. Золотниківський, р-н
Золотники, с. Теребовлянського р-ну 95-98, 271, 319, 342, 529, 531
Золотниківський, р-н Тернопільської обл. 27, 55, 270, 274, 301, 319, 320, 331, 341, 401, 528, 534, 617
Золото-Потіцький (Золотопотікський), р-н. *Див*. Золотопотіцький, р-н
Золотопотіцький, р-н Тернопільської обл. 32, 60, 276, 301, 320, 337, 412, 514
Золотько, нач. РО МВД 414-416, 492, 495, 497, 499, 502
Золочів, м. Львівської обл. 147, 194
Золочівка, с. Золочівського р-ну 678
Золочівка, с. Козівського р-ну 280, 282, 305, 321, 322, 340, 407, 527

Золочівський, пов. 678
Золочівський, р-н Львівської обл. 148
Зондерінст 77, 84, 91
“Зоренко”, к-р, пов. оргмоб. 21, 49
Зоря, кап. МҐБ 518
“Зорян”, підп. 289
“Зоряна”, пов. сан. 252
Зот Михайло 642
“Зуб”. *Див.* Горбань Радійон
“Зуб”. *Див.* Шевчук (“Зуб”)
“Зуб”, пов. пров. 117
“Зуб”, повст. 259
Зубик Ярослава 266
Зубів, с. Теребовлянського р-ну 218, 219
Зубкевич Павло 457
Зубрець, с. (с/рада) Бучацького р-ну 187, 277, 301, 302, 327
ЗУЗ 12, 13, 22, 25, 26, 28, 29, 31, 40, 80, 133, 155, 177, 377, 559, 599, 626, 678
Зушман Онуфрій (“Порохно”) 265
Зябліцев (Зябліцов), ст. лейт. РО МҐБ 351, 438, 439, 455, 579
Зьомчик Микола 491

І

ІБ 17, 18, 21, 23, 25, 26, 45, 46, 49, 51, 53, 54, 59, 132, 174, 176, 179-181, 188, 191, 192, 197, 199, 201, 203, 207-210, 212-222, 234-237, 239, 240, 242-244, 246, 247, 250, 252-254, 256, 265, 267, 269, 272, 276, 277, 279, 280, 282, 283, 288, 294-296, 298, 303, 306, 308, 309, 312, 315, 317-322, 325, 327, 328, 330, 345, 348, 349, 351, 352, 357, 359, 362, 365, 368, 369, 371, 372, 375, 379, 387, 388, 391, 394, 398, 399, 401, 402, 408, 413-416, 418, 419, 421-423, 427, 428, 431-433, 437-439, 442-444, 462, 464, 466, 470, 474-476, 480, 483-486, 488-493, 498, 500, 502-504, 508, 513, 515, 518-520, 537, 540, 541, 543-546, 548, 551, 553, 556, 557, 562, 563, 572, 578-580, 582, 583, 586, 592, 593, 595, 598, 602, 605, 607, 614, 621, 627-629, 640, 644-646, 655, 661, 663, 664
Іван, упов. 534
“Іван”, підп. 278
“Іван”, повст. 425
“Іван”, повст. 506
Іване-Золоте, с. Заліщицького р-ну 293, 419
Іване-Пусте, с. Борщівського р-ну 191, 284, 685
Іванишин Василина 420
Іванів Євгенія 394
Іванівка (Янівка), с. Тернопільського р-ну. *Див.* Підгородне, с. Тернопільського р-ну
Іванівка, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 143, 145
Іванівка, с. Підволочиського р-ну 85, 216, 239, 286, 287, 353, 355

Іванівка, с. Теребовлянського р-ну 219
Іваніцька Настя 315
Іваніцький Михайло 315
Іванків Евгенія 313
Іванків Марія 313
Іванків, с. Борщівського р-ну 191, 202, 205, 262, 263, 273, 289, 290, 424
Іванківський, ліс 308
Іванківські, поля 273, 289, 290
Іванківці (Янів), с. Теребовлянського р-ну. *Див.* Долина, с. Теребовлянського р-ну
Іванківці, с. Зборівського р-ну 68, 84, 214, 249, 270, 573, 575, 611, 642, 659
Іванківці, с. Кременецького р-ну 241, 278, 570
Іванківці, с. Лановецького р-ну 458, 481
“Іванко”, б-к СБ 408
Івання, с. Кременецького р-ну 601
Іванов, інсп. райфінвід. 542
Іванов, ст. лейт. РО МВД 365
Івано-Франківськ, м. 76, 87, 140, 149, 227, 232, 328
Івано-Франківська, обл. 25, 30, 53, 58, 201, 293
Івано-Франківщина 70
Іванська Ю. 507
Іванусь Уляна 605
Іванців Василь 397
Іванчани, с. Збаразького р-ну 222, 248
Іванченко Володимир 34, 63
Іванчишин Іван 539
Іванюк Г. 471
Іванюк, з с. Стіжок 470
Іванюта Степан 430
“Івась”, підп. 269
Іваськів Марія 337
Іваськів Палагна 511
Івахів Василь 611
Івахів Дарія 450
Івачів Горішній, с. Тернопільського р-ну 88, 204, 212, 249, 367, 371, 659
Івачів Долішній, с. Тернопільського р-ну 88, 212, 249, 370, 437, 443, 567, 594
Івачів, с. Зборівського р-ну 431
Івашківці, с. Збаразького р-ну 464
Іващенко, ст. лейт. РО МҐБ 419
Іващук Мотря 390
Іващук Сергій 376
Ігнатенко, уповмінзаг. 477
Ігнатченко, май. МҐБ 523
Ігоній, нач. РО НКВД 208
Ігровиця, с. Тернопільського р-ну 84, 88, 189, 236, 249, 270, 358, 367, 452, 453, 479, 553, 561, 567, 568, 574, 582, 600, 611, 612, 623, 641, 658, 660, 685
Іжевськ, м. (Удмуртія, Росія) 311
Іжевський, р-н Удмуртської АРСР (Росія) 311
Іжик Михайло 574
Ізвєстов, о/у 635
Ізерський Л. 463
Ілавче, с. Теребовлянського р-ну 218, 220
Ілівський Евген 146
Ілійовська, з с. Устя-Зелене 152
Іловецькі, хутори (Шумщина) 485

Іловиця (Велика, Мала), с. Шумського р-ну 67
Ільків Прокоп 660
Ільницький Мирон 510
Ільченко, о/у 624
Ільчишин, упов. 593, 594, 628
Ільчук М. 471
Ільчук Микола 390, 391
Індія 368
Іноземцев, упов. 539, 540
Іонов, нач. РО МВД 351, 480, 535, 605
“Ірка”, підп. 397
“Ісай”, повст. 316
Ісерна, с. Шумського р-ну. *Див.* Кутянка, с. Шумського р-ну
“Іскра”, пров. жін. 121
Істребки. *Див*. ІБ
Ішків, с. Козівського р-ну 95, 97, 138, 271, 301, 320, 342, 369, 405, 528, 529, 617
Іщків, с. *Див.* Ішків, с. Козівського р-ну
Іщук Олександр 34, 63
Іщук, з с. Шили 663

Ї

Їхань Михайло 525

Й

Йонец Казимир, о. 154
Йосипівка, с. Зборівського р-ну 164, 165, 196
Йосипівка, с. Тернопільського р-ну 211, 369, 622
Йосифівка, с. Тернопільського р-ну. *Див*. Йосипівка, с. Тернопільського р-ну

К

К. Н., з с. Чорний Ліс 626
“К.”, вд. 65-67
Кабарівці, с. Зборівського р-ну 224, 233, 577, 578, 622, 628
Кабінський Нікон 389
Кабль Іван 567
Кавецька Стефа 511
Кавказ, г. 483
Каганець Катерина 401
Каганець Текля 336
Кадаченко, гол. наркомзагу 324
Кадиєцький Осип 497
Кадубний Василь 526
Кадубний Михайло 526
Кадюк Дмитро 503
“Казак”, б-к СБ 292
Казанський, ст. лейт. РО МҐБ 398, 519
Казеник Осип 567
Казимирівка, прис. с. Метенів Зборівського р-ну 224
Казьмірчук, суддя 626
Кайдан Евгенія 420
Калагарівка, с. Гусятинського р-ну 251
Калан Василь 533
Калашніков, зав. райфінвід. 419
“Калина”, к-р, пов. оргмоб. 21, 49
Калинка Григорій 432
Калиньчук С. 458
Каліжук Д. 241
Каліновський, партприкріпл. 495
Калічка Іван 560
Калішчук Йосиф 581
Калуж І. 551
Калушка, упов. 543, 568, 589, 592, 630
Калько Дмитро 359

Кальне, с. Зборівського р-ну 145, 274, 594
Кальне, с. Козівського р-ну 134, 281, 303, 304, 322, 408, 409
Кама, р. 311
Камалевський, о/у РО МҐБ 544
Каменюк Пилип 532
Камеровський Андрій 608
“Камік”, зрадник. *Див.* Яськевич (“Камік”)
Камінська Павлина 495
Камінський, лейт. МҐБ 424, 426, 504-506, 508, 512
Камінці, прис. с. Жовнівка Бережанського р-ну 160
“Камінь” 589
Кам’янецький, ліс 239, 287
Кам’янецько – Богданівські, ліси 80
Кам’янець-Подільська, обл. *Див.* Хмельницька обл.
Кам’янець-Подільський, м. Хмельницької обл. 69
Кам’янець-Подільський, р-н Хмельницької обл. 377
Кам’янець-Подільський, ТВ. *Див*. УПА, Кам’янець-Подільський ТВ
Кам’янка, с. Теребовлянського р-ну 219
Кам’янки, с. Підволочиського р-ну 17, 44, 86, 216, 217, 251, 252, 287, 607
Канада 420
Канаєв Петро, нач. РО НКҐБ, май. МҐБ 209, 355, 359, 376, 456, 565
Каніщев, лейт. НКВД 222
“Капітан”, кул. 241
Каплинці, хут. с. Медова Козівського р-ну 202, 281, 303, 321, 322, 409
Капляниці (?), с. (Бережани) 113
“Капрал”. *Див.* Остяк Володимир
Капустинський Ліс, с. Збаразького р-ну 247, 359, 443, 579, 580, 605, 606
Капустинці, с. Збаразького р-ну 221, 375, 580, 606
Капустинці, с. Чортківського р-ну 180, 293, 294, 311, 674
Капчик Анна 505
Капчик Іван 509
Капчик Микола 509
Капшій Іларій 578
Капштик, 2-ий секр. РК КП(б)У 431, 543
Карабін Константин 315
Караванська С. 234
Карагіна, 1-ий секр. РК КП(б)У 346, 351, 557, 633, 645, 646
Караманці (?), с. (Зборівщина) 224
Карась Теодора 395
Карачинська Варка 549
Карачієв Василь 394
Карашинці, с. Гусятинського р-ну 676
“Карий”, повст. 321
Карилов, нач. ІБ 296
Каритнік, лісничий 639, 669
Кармазин Іван 431
“Кармелюк”, к-р, пов. оргмоб 21, 49
“Кармелюк”, стр. 289
“Кармелюк”, стр. 300
Карначівка, с. Лановецького р-ну 463

Карпати, г. 136, 645
Карпенко Дмитро (“Яструб”) 682
Карпенко, рад. актив. 118
Карпець Константин (Кость), о. 381, 440
Карпецька Калина 549
Карпинюк Надя 550
Карпінка Степан 346
Карпінків Галина 560
Карпінський, з с. Озерна 554
Карпов, суддя 369, 373, 429, 430, 441, 461, 475, 479, 536, 550, 552, 559, 570, 571, 590, 598, 599, 618, 640
Касперівці, с. Заліщицького р-ну 183, 274, 420, 421
Катербург, с. Кременецького р-ну. *Див.* Катеринівка, с. Кременецького р-ну
Катербурзький, р-н Тернопільської обл. 278
Катеринівка, с. Кременецького р-ну 242, 278, 603
Катруся, з с. Садки 310
Катушко Тарас 596
Кафер Іван 521
Кахній Петро 160
Кахуш, з с. Довжанка 566
Качан Анна 567
Качан В. 568
Качан Марія 542
Качанівка, с. Підволочиського р-ну 86, 217, 252, 352, 579, 586, 644
Качановецькі, поля 565
Качмар Василь 327
Качор Володимир 609
Качор Лікерія 609
Качунь Анна Петрівна 598
Качунь Григорій 559
Качунь Микола 536
Качунь Олекса 369
Качунь Петро 369
Качунь Текля 571
Качур Явдоха 397
“Каштан”, провокатор 400
Кашуба Петро 371
Кащак Петро 507
Кащєєв В., кап. НКВД, к-р АБГ 31, 59
Кащук В. 458
Квак Богдан 415
Кварцяний, нач. ІБ 398, 399
Квіт, родина з Поморян 147
“Квітка”, повст. 396
Квіткове, с. Бережанського р-ну 139, 534
Кекіш Анна 320
Кендзерський Іван. *Див*. Кіндзерський Іван
Кентій Анатолій 19, 32, 47, 60
Керзона, лінія 486, 539, 550, 564, 585
Керкилиця, упов. 547
Керничний Дмитро 450
Киданів, с. Бучацького р-ну 151, 202, 267, 301, 317, 318, 320, 397, 403, 532
Киданці, с. Збаразького р-ну 222, 247, 349, 355, 359, 432, 585, 607, 644
Київ, м. 19, 20, 25, 28, 33, 47, 48, 53, 56, 59, 60, 111, 117, 145, 250, 287, 347, 520, 522, 570, 615, 626, 675
Київська Держава 494
“Кий”, окр. госп. реф. *Див.* Батринчук Григорій
“Кий”, стр. 258, 259

Кийданів (Кійданів), с. *Див.* Киданів, с. Бучацького р-ну
Кимпович Михайло 442
Киндзьора Михайло 539
Кип'ячка, с. Тернопільського р-ну 213, 214, 235, 236, 250, 269, 362, 450, 573, 615
Кирилів Анна 608
Кирилов, упов. 517
Кирилюк Д. 508
Кирилюк Петро 489
Кирилюк Проць 490
Киринчук, інстр. РК КП(б)У 660
Киричук Юрій 12, 40
Кирничний, з с. Вел. Ходачків 538
Кисельов, емґебіст 498
Кисельов, партприкр. 370
Кисельов, упов. 544
Кислов, емведист 628
Кисляк, упов. 592, 593
Китай 368, 559
Кізлів, м. *Див.* Козлів, смт. Козівського р-ну
Кізлів, р-н. *Див*. Козлівський, р-н
Кізя, с. Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької 377
Кійданці, с. *Див.* Киданці, с. Збаразького р-ну
Кіловиця, хут. с. Ценів Козівського р-ну 524
Кімнатка (Кімната), с. Кременецького р-ну 447, 547, 548, 652
Кінах Василь 441
Кінаш Дмитро 450, 451
Кінашів, с. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. 129, 201
Кіндзерський Іван 623, 638, 671
"Кіндрат", провокатор 504
Кіптик, з с. Ігровиця 611
Кіп'ячка, с. Тернопільського пов. *Див.* Кип'ячка, с. Тернопільського р-ну
Кірат Гавриїл 638
Кіриковський, дир. школи 230
"Кіров", прац. СБ 269
Кіровоградська, обл. 678
Кіровоградщина 678
Кіт Катерина 407
Кіт С. 213
Кічан Пилип 352
Кішка Андрій 409
Кіянчук Іван 504
Клебанівка, с. Підволочиського р-ну 86, 223, 246, 247, 285, 286, 347, 351, 357, 372, 439, 455, 557, 563
Клепко Василь 539
Клецко Василь, лейт. МҐБ 357
"Клим Савур", ГК УПА. *Див.* Клячківський Дмитро
"Клим", повст. 401, 426
Климишин Іван 369
Климишин Іван ("Крук") 7, 35
Климківці, с. Підволочиського р-ну 222, 246, 365
Климко Дмитро 325
Климюк Григорій 580
Климюк Пилип 580
Кліцков, упов. 556
Клічух Горій 203
Кліщівна, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 141, 232
Клун Михайло 157
Клювинці, с. Гусятинського р-ну 305, 323

Клямот Антон 497
Клячківський Дмитро (“Клим Савур”) 8, 10, 36
Кнуренко, інстр. райкому 308
Княгиничі, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 163
Княжина, хут. с. Великі Вікнини Збаразького р-ну 631
Кобельська Катерина 598
Кобзар, о/у, нач. РО МҐБ 430, 461, 551, 571, 572, 585, 655, 656
Кобзарівка, с. Зборівського р-ну 93, 582, 587, 659
Кобилі-Кути, хут. (Підгаєччина) 534
Кобиловолоки, с. Теребовлянського р-ну 84, 189, 219, 221, 243, 244, 245, 298
Кобиловолоцький, ліс 210
Кобилюг Ольга 599
Кобиляк Іван 68
Кобилянський, з с. Ладичин 575
Кобильник Марія 571, 572
Кобильник Текля 572
Кобло Петро 524
Кобур (Лобур), упов. 402
Коваленко, 2-ий секр. РК КП(б)У 481, 489, 491, 579, 667
Коваленко, емведист 605
Коваленко, упов. 497, 503
Ковалів Іван 451
Ковалів Степан 451
Ковалівка, с. Монастириського р-ну 185, 400, 410, 519
Ковалівський, ліс 400
Коваль Евген 579
Коваль Іван 419
Коваль Йосиф 662
Коваль Михайло 146
Коваль Параскевія 571
Коваль Петро 392, 620, 669
Коваль Семен 275
“Коваль”, повст. 411
Ковальов, енкаведист 291
Ковальов, нач. РО МВД 406, 407, 525-527
Ковальський Антін 268
Ковальський Гавриїл 638
Ковальський, упов. 515
Ковальчук Анастазія 546
Ковальчук Василь 436
Ковальчук І. 444
Ковальчук Михайло 394
Ковальчук Петро 544, 545
Ковальчук Т. 472
Ковальчук Філько 412
Ковальчук, з с. Боложівка 382
Ковба Параскевія 522
Ковбель Василь 315
Ковбель Зофія 315
Ковбель Степан 315
Ковпак, охор. колг. 492
Ковпака (ковпаківці), рад. партизани 151, 174, 185, 225, 237, 238
Ковпаненко, упов. 581
Коврига, о/у РО МВД 399
Ковцун Ярослава 412
Когут Іван 275
Когут Михайло (“Крук”) 275
Когут Страх 275
“Когут”, б-к 486
“Кожемяка” 588
Кожинок Катерина 337
Козак Марія 408
Козак Паранька 606
Козак Федір 543
Козак, укр. поліцист 82

Козакевич Анна 467
Козакевич І. 459, 467
Козакевич Людмила 538
Козакевич Марія 467
Козакевич Надя 459
Козакевич П. 459
Козакевич Т. 459
Козакевич, з с. Веселівка 467
Козаковська Марія 574
Козаковський Фелікс 574
Козарик Гнат 380
Козарик Горпина 380
Козарик Настя 380
Козачук М. 460
Козачук Мусій 550
Козачук Т. 448
Козаччина, с. Борщівського р-ну 77, 421-423
Козаччина, хут. с. Соснівка Шумського р-ну 470
Козерюк Іван Григорович ("Явір") 15, 43
Козина, с. Гусятинського р-ну 240, 662
Козира Гринь 318
Козира Теодора 318
Козицький Теодор 340
Козіброда Василь 352
Козівка, с. Козівського р-ну 101, 160, 303, 409, 524, 527
Козівка, с. Тернопільського р-ну 193, 214, 236, 238, 249, 268, 269, 280, 356, 449, 478, 535, 536, 633, 639, 656, 663
Козівський, р-н Тернопільської обл. 28, 55, 134, 156, 279, 303, 321, 322, 331, 335, 339, 405, 475, 520, 524, 583, 598, 623
Козій Степан 346
Козленко, нач. райвоєнком. 656
Козлів (Кізлів), р-н. *Див*. Козлівський, р-н
Козлів, смт. Козівського р-ну 101, 148, 203, 214, 234, 342, 406, 437, 465, 478, 538, 571, 618
Козлівська, тюрма 551
Козлівський, р-н
Козлівський, р-н Тернопільської обл. 279, 369, 344, 349, 358, 362, 367, 369, 373, 376, 406, 429, 435, 436, 441, 446, 449, 450, 461, 464, 474, 478, 483, 536, 550, 559, 565, 570, 581, 585, 590, 598, 609, 614, 616, 617, 627, 635, 640, 653, 670
Козлов, емведист 625
Козлов, лейт. МВД 444
Козлов, о/у РО МҐБ 462, 604
Козлов, пполк., нач. воєнком. 496
Козловик, упов. 591
Козловскі Влодко 158
Козловський, упов. 629, 657
Козова, р-н. *Див*. Козівський, р-н
Козова, смт. Тернопільської обл. 88, 123, 134-136, 147, 156-160, 190, 191, 195, 196, 208, 229, 231, 280, 303, 331, 332, 335, 339, 342, 409, 410, 527
Козовик Іван 435
Козовик Михайло 442
Козуб Анна 476
Козуб М. 238

Козуб Стефанія 236
Козуб, енкаґебіст, емґебіст 451, 479
Козюк Володимир 330
Козюк Федір 513
Козюпа Андрій 373
Козюпа, з с. Жуківці 566
Козяр Михайло 647
Козяр Томко 648
Козярі, с. Підволочиського р-ну 247, 285, 481
Козярчин Евген 411
Кокошинці, с. Гусятинського р-ну 193, 217
Кокутківці, с. Зборівського р-ну 234, 368, 611
Колачев (Колачов), о/у НКВД, МҐБ 277, 302, 321, 412, 514
Колесник Давид 549
Колесник Олекса 586
Колесса Маруся 342
Колиндяни, с. Чортківського р-ну 181, 182, 254, 427
Колісник Василь 397, 398, 594
Колісник Гриць 275
Колісник Евгенія 398
Колісник Микола 398
Колодіївка, с. Підволочиського р-ну 346, 356, 457, 479, 484, 580, 633, 645-647, 662
Колодій Анна 452
Колодій Володимир 145
Колодій Евстахій 82
Колодій Кирило 453
Колодій Ольга 453
Колодне, с. Збаразького р-ну 601, 631
Колодницький Іван 334
Колодрібка, с. Заліщицького р-ну 15, 43, 419
Колоколин, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 226, 232
Коломиєць Іван 284
Коломиєць, з с. Ст. Скалат 375
Коломиєць, к-р ІБ 215
Коломиєць, лейт. НКВД 237
Коломиєць, упов. 644, 662
Коломієць, гол. РВК 230
Коломієць, ст. лейт. МВД, нач. ІБ 408
Колос, коресп. 419
“Колос” повст. 560
Колосов, о/у РО МҐБ 585
Колосова, с. Кременецького р-ну 463
Колпаківці (вд. Колпака). *Див*. Ковпака (ковпаківці), рад. партизани
“Коля”, повст. 279
Коляда, упов. 604, 649, 650
Коляса Микола 639
Кольба Н. 514
Кольба П. 514
Комар, з с. Ладичин 612
“Комар”, повст. 362
Комарин, с. Кременецького р-ну 243
Комарівка, с. Бережанського р-ну 256, 313, 314, 340, 393, 520
Комарівка, с. Кременецького р-ну 632
Комарівка, с. Монастириського р-ну 282, 306, 336, 337
Комарницький Ілько 277
Комарчук, лейт. РО МҐБ 478, 537, 571
Комаха Анастазія 609

Комаха Василь 609
Комаха Йосиф 609
Комаха Лука 609
Комаха Микола 609
Комаха Розалія 609
Комітет. *Див.* УЦК
Компанець, секр. обкому КП(б)У 14, 42
Компартія. *Див*. КПРС
“Комсомолець”, др. 233
Комуністи (комуна). *Див*. КПРС
Комуніцький, з с. Козина 662
Кондрат Еміліян 92
Кондратюк Василь 547
Кондратюк Зіна 466
Коник Степан 553
Коноваленко, партприкр. 496
Коновалець Євген 156
Коновалець, з с. Вел. Ходачків 483, 538, 590
Коновалов, о/у РО МҐБ 417, 478, 656
Коновиця, хут. с. Бриків Шумського р-ну 472
Конолець Марко 537
Кононов, о/у РО МВД (МҐБ) 359, 432
Конопад Іван 149
Конопадський Семен 546
Конопелька, гол. с/раду 408, 524
Конопківка, с. Теребовлянського р-ну 455
Константинівка, с. *Див.* Костянтинівка, с. Тернопільського р-ну
Констанція, с. Борщівського р-ну 423
Конський Ігор 68
Конюхи, с. Козівського р-ну 74, 153, 156, 280, 281, 303, 304, 321, 322, 335, 336, 340, 408
Конюшки, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 91, 232
Копалець, з с. Вел. Ходачків. *Див*. Коновалець, з с. Вел. Ходачків
Копарівка (Перемишлянщина) 92
Копиченецький, пов. 21, 49
Копичинецький, ліс 116
Копичинеччина 69, 77, 116, 117, 203, 253
Копичинський, р-н Тернопільської обл. 19, 47, 282, 305, 323, 676
Копичинці (Копичинецький), р-н. *Див.* Копичинський, р-н
Копичинці, м. Гусятинського р-ну 69, 273, 305, 323, 324, 326
Коптюх Петро 566
Копцюх Григорій 576
Кордишів, с. Шумського р-ну 379, 387, 433, 434, 458, 459, 466, 469, 548, 549, 580, 589
Кордухов, лейт. 634
Кордяк Осип 398
Кореличі, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 142
Кореньов (Коріньов), ст. лейт. РО МҐБ 375, 645-648
“Корж”, окр. пров. 14, 42
Коржківці, с. Лановецького р-ну 351
Коржова, с. Монастириського р-ну 398, 518
Коритко Михайло 311
Корицький Тома 624

Коркан Роман 469
Корнак Микола 315
Корнилівський Олекса 194, 195
Корнієнко, предст. РВК 235, 236
“Корній” 586
“Корній”, госп. 278
“Корній”, повст. 285
Корнійчук Антон 581
Корнійчук Митрофан 581
Корнійчук Петро 581
Королевич Микола 328
Королівка, с. Борщівського р-ну 189, 262, 263, 414, 415, 418, 487, 488, 490, 498, 501
Королівський Міст, хут. с. Малі Бережці Кременецького р-ну 586
Королюк Михайло 501
Король Іван 414
Король, упов. РВК 356, 357
Коропада М. 468
Коропець, р-н. *Див*. Коропецький, р-н
Коропець, смт. Монастирського р-ну 124, 132, 148, 150, 186, 188, 327, 336, 400, 401
Коропецька Анна 513
Коропецька Дірова, хут. *Див.* Діброва хут. смт. Коропець Монастириського р-ну
Коропецька, тюрма 186, 194
Коропецький Ілько 426
Коропецький, р-н Тернопільської обл. 30, 58, 305, 327, 336, 400
Коросне, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 92
Коростій Анна 596
Коростіль Антон 529
Коростове, с. Лановецького р-ну 663
Коростовичі, с. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. 201
Коростятин, с. *Див.* Криниця, с. Монастириського р-ну
Коротій Роман 506
Коротій С. 507
Коротченко, рад. прац. 207, 210
Кортас Катерина 539
“Корч”, повст. 279
“Корч”, повст. 336
Корчак Микола 497
Корчак Яким 497
Корчак, міліціонер 413
Корчинський Володимир 71
Корчі, ліс коло с. Маркова 398
“Корчівки”, поле 496
Корчунок, прис. с. Волиця Бережанського р-ну 163
Корчунок, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 113, 163
Корчунок, хут. с. Ігровиця Тернопільського р-ну 249
Корчунок, хут. с. Михайлівка Шумського р-ну 650, 665
Коршилів, с. Зборівського р-ну 540, 553
Коршилівка, с. Підволочиського р-ну 86, 216, 217, 238, 251, 645
“Кос” (“Евген”), б-к СБ 265
“Кос”, стр. 259
“Коса”, вд. 226
Косар Василь 617
Косар Степан 449
“Косача”, сотня 685
Косенков, емґебіст 579

Косик Анна 398
Косичі, с. Золочівського р-ну Львівської обл. 75
Косів, с. Чортківського р-ну 76, 429
Космирин, с. Бучацького р-ну 302, 516, 517
Косовський Йосиф 351
Костенів, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 143
Костенюк Іван 421
Костецька Анна 407
Костик Василь 506
Костик Дмитро 585
Костик Павлина 585
Костів Мирослав 598, 613
Костільники, с. Бучацького р-ну 186, 202, 277, 302, 337
Костюк І. 459
Костюк Іван 549
Костюк Павло 475
Костюк Петро 512
Костюшувка, пол. кол. 180
Костянтинівка, с. Тернопільського р-ну 85, 88, 193, 213, 238, 450, 573
Котик Тиміш 441, 451
Котів, с. Бережанського р-ну 156-158, 202, 205, 295, 313, 522
Котляр, зав РайВНО 419
Котлярівка, с. Великодедеркальського р-ну 14, 42, 242, 476
Котляров, 2-ий секр. РК КП(б)У 364
Котов, упов. 521
Котовська Евдокія 616
Котовська Оксана 576
Котовського, ім. рад. партиз. загін 80
Котузів, с. Теребовлянського р-ну 301, 331, 341, 403, 405, 531, 532
Котузяк Евген 424
Кохан Осип 536
“Коца”, вд. 206
Коцій Прокоп 367
Коцюба Василь 596
Коцюба Ілля (Гілько) 598, 613, 656
Коцюбинська Ева 539
Коцюбинці, с. Гусятинського р-ну 203, 282, 325
Коцюбинчики, с. Чортківського р-ну 330
Коцюрко Микола 340
Коцюрко Настя 340
Коцюрко Осип 340
Кочерга П. 514
Кочергін, дир. МТС 517
Кочитенко, 2-ий секр. РК КП(б)У 394
Кочосов, адвокат 526
Кошеля Іванна 317
Кошилівці, с. Заліщицького р-ну 184, 185, 292, 293, 309, 505, 508, 511
Кошинський Т. 472
Кошляки, с. Підволочиського р-ну 222, 245, 246, 286, 455, 462, 480, 481, 485, 633
Кошута Василь 298
КПРС 31, 72, 73, 76, 79, 83, 90, 92, 106, 125, 140, 149, 169, 210, 347, 361, 597
Кравек, з с. Воробіївка 222
Кравців Розалія 414
Кравченко, заст. нач., нач. РО МҐБ 392, 433, 652

Кравченко, упов. 429
Кравчики, с. Збаразького р-ну 631
Кравчинюки, з с. Застінка 213
Кравчук Г. 544
Кравчук Дмитро 570
Кравчук Ольга 424
Кравчук С. 380
Країнський, укр. поліцист 82
Крайча Марія 266
Крайчик Мирослав 314
Краків, м. (Польща) 97
Краковський Іван 617
Крамаренко, упов. 545
Красевський Константин 389
Красівка, с. Тернопільського р-ну 234, 268, 269
Красіїв, с. Монастириського р-ну 148, 150, 185, 192, 205, 206, 282, 306
Красій Дмитро 420
Красій, з Заліщик 203
Красілович Марія 144
Красне, с. Гусятинського р-ну 81, 86
Красне, с. Зборівського р-ну 123, 540, 577, 610, 638, 660
Красніцький Осип 638
Красніцький, емведист 630
Красноармійці. *Див*. ЧА
Красновський Пилип 339
Краснолука, с. Лановецького р-ну 481
Краснопілки, с. (Козівщина) 598
Краснопуща, с. Бережанського р-ну 296, 312, 314, 332
Красносільці, с. Збаразького р-ну 222, 359, 456, 605, 625, 626
Краснюк Іван 300
Краснюк Микола 300
Красуляк Василь 336
Красуляк Михайло 336
“Крах”, б-к 233
Кременець, м. Тернопільської обл. 34, 243, 433, 444, 459, 462, 463, 483, 547-549, 564, 569, 604, 614, 631, 632, 649, 651, 663, 667
Кременецька, округа. *Див*. ОУН, Кременецька округа
Кременецький, Надр. Пр. *Див*. ОУН, Кременецький Надр. Пр.
Кременецький, р-н Тернопільської обл. 19, 34, 47, 63, 76, 242, 392, 474
Кременецькі, ліси 7, 11, 35, 39
Кременеччина 7, 35, 65, 66, 240
Крем’янець, м. *Див*. Кременець, м.
Крем’янецький, р-н. *Див*. Кременецький, р-н
Крем’янеччина. *Див.* Кременеччина
Крем’янський Петро 617
Кретівці, с. Збаразького р-ну 432
Крива П. 437
Криван Іван 406
Криве, с. Козівського р-ну 157, 193, 202, 282, 304, 331, 332, 408, 527
Криве, с. Підволочиського р-ну 291, 457
Кривеньке, с. Чортківського р-ну 308
Кривецький, ліс 265

Кривий Пахон 630
Кривки, с. Теребовлянського р-ну 235, 436
Кривко Володимир 611
Кривко Микола 538
Кривко, з с. Слобідка 635
Кривокульська Ольга 536, 598
Кривокульський Володимир (“Тарас”) 450
Кривокульський Михайло І. 598
Кривокульський Теодор 478
Криволука, с. Чортківського р-ну 181, 314, 315
Кривоніс Анна 576
“Кривоніс”, повст. 374
Криворот, секр. РК КП(б)У 401
Криворучко, упов. 504, 506-509, 518
Кривошийка, участ. 519
Кривуліна, хут. с. Ковалівка Монастириського р-ну 400
Кривче Горішнє (Кривче-Горішнє), с. *Див.* Кривче, с. Борщівського р-ну
Кривче Долішнє (Кривче-Долішнє), с. *Див.* Кривче, с. Борщівського р-ну
Кривче, с. Борщівського р-ну 262-264, 413-415, 418, 419, 489, 491-493, 502
“Крига”, окр. пров. *Див.* Сказінський Іларій
“Крига”, повст. 414
Крижанівська Анна 658
Крижанівська Марія 151
Крижановська Маня 148
Крижі, с. Кременецького р-ну 8, 36, 243, 457, 485, 547, 558
“Крилатого”, вд. 135
Крилишин Ольга 222
Крилишині, з с. Нове Село 222
Крилов, о/у РО МҐБ 431, 550, 595, 639, 664, 671
Крим, п/о 96
Кримки, хут. с. Лиса Підгаєцького р-ну. *Див*. Кримни, хут. с. Носів Підгаєцького р-ну
Кримни, хут. с. Носів Підгаєцького р-ну 139, 140, 161, 533
Криниця, с. Монастириського р-ну 77, 185, 306
Крисоватий [Крісоватий] П. 480
Криськів Катерина 571
Крисько Іван 430
Критюк Харитина 464
“Криця”, повст. 334
“Криця”, пров. 86
Кричев, нач. РО НКҐБ 208, 210
Криченко, нач. РО НКВД 189, 209
Крілик Евстахія 619
Кріль Антон 634
Кріпо 74, 84
Кровецький, стребок 284
Кровінецький, ліс 73
Кровінка (Кровинка), с. Теребовлянського р-ну 73
Кровскі Ян 92
Крогевич, гол. РВК 527
Крогулець, с. Гусятинського р-н 288
Кросно, м. (Польща) 141
Крохмалик Галина 556
Крохмалюк Марія 556
Круголець, с. Шумського р-ну 240, 387, 458, 463, 469, 549
Крук Марія 226
Крук Михайло 364
Крук, упов. РК КП(б)У 458

"Крук" (Бережанщина) 295
"Крук" (Бучаччина) 397
"Крук" (Гусятинщина) 319
"Крук" (Залозеччина) 445
"Крук" (Збаражчина) 377
"Крук" (Козівщина) 340
"Крук", к-р вд. *Див.* Климишин Іван
"Крук". *Див.* Когут Михайло
"Крука", вд. 7, 35
Круненко Анна 238
Крупа, зам. нач. РО НКВД 250
Крупко, прокурор 181
Крупницький, з с. Серетець 543
Крупський Кирило 592
Крути, ст. Ніжинського р-ну Чернігівської обл. 553
Крутнів, с. Кременецького р-ну 8, 36
Кручений Іван 635
Кручовий Роман 351
Ксьондзик Хтодорко 548
"Кубанець", стр. 246
Кубітович, з Низьколиз 149
Кудзістий Степан 566
Кудинівці, с. Зборівського р-ну 127, 164, 226, 233, 445, 576, 577, 623, 629, 638, 671
Кудлаївка, с. Шумського р-ну 278, 546
Кудлячка, з Почаївського р-ну 444
Кудоба Петро 555
Кудобинці, с. Зборівського р-ну 430, 540, 561, 599, 622, 623, 629
Кудринці, с. Борщівського р-ну 260, 283, 306
Кужик, з с. Добромірка 544
Кужіль, упов. 392, 433
Кужуєв, упов. 569
Кузбас, з с. Помірці 397
Кузик Михайло 500
Кузів Анна 617
Кузів Іван 474
Кузів Ілля 571, 572
Кузів Степан 640
Кузіцький Роман 276
Кузменков, упов. 539
Кузь Анна 510
Кузь Іван 505
Кузь, з с. Мала Плавуча 583
Кузьма Ілько 225
Кузьма, нач. ІБ 474
Кузьміцов, участк. 324
Куйбіда М. 239
Кукільники, с. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. 201
Кукурудза Іван 148
Кукурудза Леся 234
Кукусій Олекса 538, 635
Кулаківці, с. Заліщицького р-ну 121, 184, 274
Кулик В. 519
Кулик Григорій 554
Кулик Микола 34, 63
Куликів, с. Кременецького р-ну 463
Кулинич Іван 226
Кулинич Павло 232
Куліби, прис. с. Нараїв Бережанського р-ну 230
Куліков, емґебіст 506
Куліков, нач. РО МВД 368
Куліш Володимир 355
"Куліш", стр. 445
Кулішов, кап. МҐБ 502
Кулявий Степан 150
Кульба Павло 553

Кульбаба Степан 607
Кульбаба Федір 644
Кульматицька Надія 369, 551
Кульчицька, з с. Застав'я 436
Кульчицький Іван 614
Кульчицький С. В. 25, 33, 53
"Куна", повст. 319
Кунинець (Великий, Малий), с. Збаразького р-ну 601
Купчинецькі, хутори (Козівщина) 373
Купчинці, с. Козівського р-ну 88, 211, 213, 358, 367, 369, 376, 429, 430, 441, 450, 451, 475, 478, 479, 524, 528, 536, 550-552, 559, 560, 566, 570-572, 585, 590, 598, 599, 609, 616-618, 640
"Курган", кущ. 444
Курганіков [Курґанніков], емведист 654
Курдибанівка, с. Бучацького р-ну 124, 317
Курик Михайло 539
Курилас Василь, о. 281
Курило Григорій 590
Курівці, с. Зборівського р-ну 235, 249, 437, 659
Курієнко, упов. 404
Курінний, гол. райземвідділу 663
Куркаш Федір 650
Куркін, з райфінвідділу 500
Курлішов, нач. ОББ 555
Курман Дмитро 145
Курмей Микола 500
Курники, с. Тернопільського р-ну 360, 484, 536, 605
Куровичі, с. Золочівського р-ну Львівської обл. 75
Куропатники, с. Бережанського р-ну 101, 102, 313, 321, 406, 408
Куропатники, с. Галицького р-ну Ів.-Франківської обл. 201
Куропатники, с. Бережанського р-ну 322
Куропятніков (Куроп'ятніков), упов. 414, 498, 502
Курочка Григорій 215
Курочка Іван 529
Курпіта Григорій ("Черкес") 685
Куряни, с. Бережанського р-ну 135, 295, 313, 393, 394, 522
Кут, с. Гусятинського р-ну 81
Кути, прис. с. Мечищів Бережанського р-ну 112, 296, 520
Кути, с. Шумського р-ну 386, 440, 466
Кутиска, с. Лановецького р-ну 73, 360
Кутківці, с. Тернопільського р-ну 279, 358, 447, 461, 537, 538, 566, 581, 609, 627, 654
Кутковецький, ліс 235
Кутний Ілько 340
Кутний Михайло 340
Кутний Сафрон 33, 62
Кутний Семен 339
Кутовий Данило 447
Кутовська Евдокія 450
Куток, хут. с. Антонівці Шумського р-ну 381, 440
Кутузов, розв. НКВД 221
Кутула Катерина 151
Кутці, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 91
Кутянка, с. Шумського р-ну 386, 434, 473

Куфлик Анна 524
Кухар Петро 336
Кухаришин Павло 219
Кухарська Анна 658
Кухта Марта 461
Куць Марія 567
Кучвась Богдан 406
Кучер А. 459
Кучер Михайло 216
Кучер П. 496
Кучер, зам. наркомзагу 325
Кучеренко, упов. 537
Кучері, хут. с. Веселівка Кременецького р-ну 459
Кучерявий Володимир (“Тур”) 275
Кучерявий Іван (“Сич”) 275
Кучма Петро 410
Кучмій Марія 450
Кушлин, с. Кременецького р-ну 241, 278, 603
Кушнір Анастазія 609
Кушнір Євген 441
Кушнір Зофія 441
Кушнір Іван 441, 609
Кушнір Олекса 609
Кушнір Павло 598
Кушнір Петро 476
Кушнір Сидір 487
Кушнір Уляна 441
Кушнір, упов. РК КП(б)У 594, 595, 621
Кушнірівка, прис. с. Годів Зборівського р-ну 194
Кущ (кущова самооборона). *Див.* СКВ
“К-Ш.” 614

Л

Лаба Марія 144
Лаба Олекса 144
Лаба Петро 574
Лабів Микола 611
Лавринюк, нач. РО МҐБ 611
Лавринюк, провок. 573
Лагодів, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 141, 142, 144
Лагодський Аполіт 296
Ладанці, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 144
Ладичин, с. Теребовлянського р-ну 211, 212, 248, 347, 360, 366, 368, 575, 612, 629
Ладяк Катерина 164
Лазаренко Ілько 372
Лазарівка, с. Монастириського р-ну 124, 151, 185, 282
Лазутін, о/у РО МҐБ 573, 588, 664
Лакоців Григорій 554
Ланівеччина. *Див*. Лановеччина
Ланівці (Ланівецький), р-н. *Див*. Лановецький, р-н
Ланівці, м. Тернопільської обл. 243, 650, 460, 666
Ланівці, с. Борщівського р-ну 261, 422, 423
Ланкух М. 477
Лановецький, р-н Тернопільської обл. 13, 19, 34, 41, 47, 63, 278, 351, 352, 438, 457, 464, 477, 481, 485, 614, 634, 635, 637, 648, 661, 663, 666, 671
Лановеччина 8, 36, 65
Лантух, упов. 487-489
Лапаївка, хут. с. Зарваниця Теребовлянського р-ну 275
Лапацький Александр 434
Лапунька Степанія 159

Лапшин, с. Бережанського р-ну 101, 136, 157, 159, 259, 312-314, 333, 341, 393-395, 520
Лапшінов, емведист 661
Ласківці, с. Теребовлянського р-ну 95, 218-220, 298
“Ластівка”, повст. 411
Латин Василь 151
Латківці, с. Борщівського р-ну 307
Лашків Іван 93
“Лебедь”, повст. 411
Левицька Анна 598
Левицька Марія 491
Левицький Василь 566
Левицький Іван 525
Левицький Михайло Васильович 566
Левицький Олекса 635
“Левко”, повст. 411
Левкович Михайло 450
Левкович Степан 160
Левченко, упов. 578
Левчук Тарас 386
Левчук, опер. 491
Лежанівка, с. Гусятинського р-ну 193, 271, 272
Лемик Дмитро 346
Лемківщина 676
Ленін Володимир 631
Леншинський Антон 511
Лень Петро 628
Лепацький Олександр 382
Лесів Іван 427
Лесів Кость 504
“Лесь”, к-р, пов. оргмоб. 21, 49
Леськів Василь 638
Леськів Зена 146
Леськів Марія 397
Лесько Михайло 226
Летяче, с. Заліщицького р-ну. *Див.* Литячі, с. Заліщицького р-ну
Леусенко, п/полк. МВД 420
Лещенко, ст. лейт. МҐБ 371, 451, 479, 505, 539, 552, 573
Лещишин Володимир 436
Лещишин Петро 394
Лещишин, с с. Слобідка 450
Лєжанські Андрій 148
Ливак Дмитро 416
Ливак Іван 416, 490, 491
“Лиман”, стр. 262
Липівці, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 143, 144
Липка Іван (“Бистрий”) 335
Липка Хома 335
Липник Василь 578
Лис Михайло 268
“Лис” 393
“Лис”, зв. *Див*. Хома Федір
“Лис”, стр. 263
Лиса Евдокія 598
Лиса Параскевія 612
Лиса, г. 161
Лиса, с. Підгаєцького р-ну 138, 162, 201, 232, 287, 329, 334, 343, 344, 533
Лиса, хут. с. Саджівка Монастириського р-ну 284
Лиса, хут. с. Сошище Шумського р-ну 390
Лисак Василь 413, 550
Лисак Іван 413
Лисак Ярослав 275
Лисакова, упов. 346, 347, 357
Лисий Василь 488
Лисий Микола 574
Лисий Петро 351, 567

Лисий, з с. Галича 160
Лисик Володимир 573
Лисиця, г. 159
Лисичинці, с. Підволочиського р-ну 476, 485, 535, 579, 663
Лисичники, с. Заліщицького р-ну 183, 191, 273, 274, 300
Лисишин, упов. 544
Лисівці, с. Заліщицького р-ну 425, 505, 509
Лискавки, прис. с. Бурканів Теребовлянського р-ну 270
Лисогір Анна 626
Лисоня, г. 393, 395
“Лисоня”, ВО-3. *Див*. УПА, ВО-3 “Лисоня”
“Листок”, повст. (с. Кордишів) 589
“Листок”, повст. (с. Стінка) 412
Лисунчик Маруся 341
Лисюк, з с. Гермаківка 261
Литвин Іван 494
Литвин Петро 164, 450
Литвин Юрій 450
Литвинів, с. Підгаєцького р-ну 91, 160, 170, 201, 203
Литвинко Ілля 318
Литвинов, упов. 539
Литвинські, хутори 410
Литвинчук, гол. РВК 443, 626
Литячі, с. Заліщицького р-ну 274, 292, 309, 310, 504, 506-510, 512, 513
Личаковський Іван 634
Ліберна Настя 483
Лівчук Леонід 433
Лідихів, с. Кременецького р-ну 242
Ліжники, хут. с. Вел. Іловиця Шумського р-н 460
Ліман (Лімон). *Див*. Лімонов, партприкріп.
Лімонов, партприкріп. 414, 486, 488
Лінчук Нікон 389
“Ліс”, підп. 399
“Ліс”, провокатор 422
Лісіцін, уповмінзаг. 357
Лісники, с. Бережанського р-ну 89, 113, 259, 313, 314, 333, 522
“Лісова Організація Військова” 75
Лісовий Іван 569
Лісовий Петро 625, 651
Лісовики, хут. с. Антонівці Шумського р-ну 380-382, 441
“Лісовики”, курінь 20, 48
Літавер, дир. електрост. 488
Літвіненко, 1-ий секр. РК КП(б)У 428
Літвінов, міськ. гол. 414
Літвінов, о/у РО МҐБ 619
Літнянський Михайло 430
Літовище, с. Шумського р-ну 243, 469
Літятин, с. Бережанського р-ну 295, 313, 394, 521
Ліхачов, о/у РО МҐБ 635, 649
Ліхман, 1-ий секр. РК КП(б)У 557, 649
Лішники, хут. с. Вел. Іловиця Шумського р-ну 386, 549
Лішня, с. Кременецького р-ну 243, 390, 392, 433, 459, 463, 469
Ліщанці, с. Бучацького р-ну 188, 302, 515

Ліщина, хут. с. Гнилиці Підволочиського р-ну 346, 348
Ліщина, хут. с. Загір'я Зборівського р-ну 453, 592
"Ліщина", стр. СКВ 264
Ліщук Полікарп 570
Лобов, лейт. МҐБ 519
"Лобода", пров. 82
Лози, с. Збаразького р-ну 460
Лози, хут. с. Божиків Бережанського р-ну 90, 139, 201
Лози, хут. с. Боложівка Шумського р-ну 382
Лози, хут. с. Купчинці Козівського р-ну 536
Лозівка, с. Підволочиського р-ну 222, 245-247, 286, 372, 438, 439, 543, 632
Лозова, с. Тернопільського р-ну 211, 436, 461, 484, 536, 550, 634
Локійчук, упов. 529
Локоть Йосиф 562
Ломакін, дир. заготзерна 562
Ломи, хут. с. Ігровиця Тернопільського р-ну 611
Ломов, о/у РО НКҐБ, МҐБ 437, 611, 623
Лонгінов, упов. 497, 499
Лопавчук Марія 426
Лопак Микола 519
Лопатка Іван 528
Лопатка Ілько 528
Лопушани, с. Зборівського р-ну 461, 587, 642
Лопушняк Анна 514
Лопушняк Гриць 510
Лопушняк Марія 510
Лопушняк Микола 424
Лопушняк Параска 424
Лопушняк Юрко 508, 509
Лосяч, с. Борщівського р-ну 70, 191, 289, 424
Лотоцький Іван 494
Лотоцький Семен 367
Лотоцький Федір 602
Лошнів, с. Теребовлянського р-ну 220
Луб'янецький (Луб'янський), ліс 247, 248, 445
Луб'янки (Вищі, Нижчі), с. Збаразького р-ну 223
"Луг", підп. *Див.* Петринка Іван
Луговий Василь 510
Луговий Кирило 507
Лука, с. Монастириського р-ну 30, 58, 149, 188, 305
Лукавець, с. Бродівського р-ну Львівської обл. 454, 555
Лукавець, с. Рогатинського пов. *Див.* Луковець-Вишнівський, с. Рогатинського р-ну
Лукасів К. 222
Лукинів Іван 337
Луків Михайло 68
Луків Тома 68
Лукіянів Аксентій 498
Лукіянов [Лук'янов], о/у 423
Лукіяшко, упов. 530
Луковець-Вишнівський, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 140, 155, 163
Луковський, з с. Курівці 437
Луплічук, упов. 644
Лутцов, о/у РО МҐБ 433
Луцик Михайло 496
Луцишин Евдокія 322
Луцишин Микола 261
Луцишин Параска 490
Луців, з с. Слобідки 219
Луць В. 505

Лучинці, с. Рогатинського р-ну Івано-Фраківської обл. 232
Лучка Іван 418, 492
Лучка, с. Тернопільського р-ну 237, 250, 569, 575, 596
Лучків А. 212
Лучків Данило 569, 591
Лучковий Іван 669
Лучок Параскевія 544
Лущак Маруся 533
Люба [? Любар] Василь 557
“Люба”, стр. СКВ 262
Любар, з с. Мислова 645
Любарський, 2-ий секр. РК КП(б)У 656
Любачівська Марія 554
Любачівський, пов. (Польща) 409, 435
Любачівщина 23, 51
Любенчик Юстина 332
Любешка, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 142
Любінецький Віктор 497
Любша, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 201, 226
Людвиківка, с. Микулинецького р-ну. *Див.* Дворіччя, с. Теребовлянського р-ну
Людвище, с. Шумського р-ну 469, 471
Люлинці, с. Лановецького р-ну 482, 661
Люлька Дмитро 530
Люлька Магдалина 529
Люлько, 1-ий секр. РК КП(б)У 541
“Лютий”, підп. 454
Лядське, с. Монастириського р-ну 124, 305, 306, 327, 336, 337
Ляхи. *Див*. Поляки
Ляховецький, р-н Кам’янець-Подільської обл. *Див.* Білогірський, р-н Хмельницької обл.
Ляхович Данило 647
Ляхович Михайло 646
Ляшевський, 3-ій секр. РК КП(б)У 476, 543, 562
Лящинська Анна 595
Львів, м. 10, 12, 23, 33, 34, 37, 40, 51, 62, 84, 85, 91, 101, 103, 111, 136, 141, 142, 148, 163, 208, 214, 287, 304, 341, 354, 409, 435, 519, 542, 609, 621, 676
Львівська, обл. 18, 29, 30, 46, 56-58, 92, 148, 527, 678
Львівський Володимир 436, 437
Львівський Данило 511
Львівські Бригідки (Бриґідки), тюрма 676
Львівщина 23, 51

М

“М.”, пр. 410
Магдалівка, с. Підволочиського р-ну 252, 457, 646, 662
Магдій, з с. Чистопади 431
Магировський [Маґеровський] Казимир 92
Мадяри 66, 72, 75, 542
Мадярські, частини 75
Маєвскі Юзько 149
Маєвський, о/у РО МҐБ 596
Мазанько Андрій Семенович 624, 659
Мазепа Іван, гетьм. 535
Мазур Анна 457

Мазур Степан 481
Мазури 155, 180
Мазурик Микола 617
Мазурук Антоха 558
Мазурчак Ясько 144
Мазурчук Антоніна (“Вишня”) 10, 37
Майброда Марта 576
Майдак Василь 590
Майдан, с. Дубенського р-ну Рівненської обл. 67
Майдан, хут. с. Антонівці Шумського р-ну 384
Майор Іван 149
Майстеренко, гол. РВК 346, 355, 356, 358, 359, 363, 364, 580, 633, 645-648
Макар Пилип 454
Макар Текля 141
Макар Ярослава 454
“Макар”, чот. *Див.* Яцишин Іван
Макара Василь 508
Макара Захар 509
Макара Федір 508
Макляк, уповмінзаг. 320
Маковецький М. 605
Маковоз Степан 433
Макогін Марія 222
Макогін, з Товстого 505
Макогон Лука 451
Максим’юк Костянтин (“Степовий”) 675
“Максим”, обл. реф. СБ 20, 48
“Максим”, підп. з с. Шишківці 501
“Максим”, підп. *Див.* Андрейчук (“Максим”)
Максименко, нач. шт. ІБ 476, 563
Максимець Анна 184
Максимишин Гриць 411, 412
Максимів Василь 523
Максимів, упов. 551
Максимівка, с. Збаразького р-ну 72, 88, 349
Максимівські Чагарі, хут. *Див.* Чагарі, хут. с. Максимівка Збаразького р-ну
Максимчук Палажка 549
Максимчук Степанія 311
Максимчук Юрко 414
Макух Василь 146
Макуцька Анна 558
Макуцька Анна (інша) 558
Макушін, о/у РО МҐБ 653
Мала Березовиця, с. Збаразького р-ну 221
Мала Іловиця, с. Шумського р-ну 386, 460, 482
Мала Лука, с. Гусятинського р-ну 190, 193, 216, 251, 252, 272, 608
Мала Плавуча, с. Козівського р-ну 233, 303, 583
Маланчук Христина 261
Малафієва, з с. Олексинці 503
Малашівці, с. Зборівського р-ну 212, 214, 249, 270, 362, 367, 371, 376, 437, 539, 659
Малецька Ірина 560
Малий Говилів, с. Теребовлянського р-ну 218, 219, 291, 309
Малий Полюхів, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 103, 144
Малий Ходачків, с. Тернопільського р-ну 85, 193, 215, 249, 268, 353, 366, 572, 639, 646, 656, 663, 669

Малиник Дмитро (“Потап”) 32, 60
Малиник, ліс 80
Малинич В. 514
Малинич Ф. 514
Малицький Василь 590
Малиш, з с. Товстолуг 250
Малі Бережці, с. Кременецького р-ну 586
Малі Бірки, с. Гусятинського р-ну 252, 272
Малі Вікнини, с. Збаразького р-ну 241, 546, 603, 624, 632
Малі Гнилички, с. *Див.* Гнилички, с. Підволочиського р-ну
Малі Садки, с. Шумського р-ну 390, 471, 474, 549
Малі Фільварки, с. Великодеркальського р-ну. *Див.* Підлісне, с. Кременецького р-ну
Малі Чорнокінці, с. Чортківського р-ну 308, 330
Малів, с. Теребовлянського р-ну 220, 291
Маліков, упов. 575
Маліновський Владислав 68
Малітовська Анна 427
Маліх, з с. Клебанівка 372
Малішевський Іван 614
Маліян, з с. Устя-Зелене 150
Маловоди, с. Теребовлянського р-ну 97, 280
Малофеєв, дир. електростанції 488
Малофеєв, о/у РО МВД 345, 346
Маляренко, партприкр. 495
Малярівська Анна 427
Малярський Панько 398
Малько, 1-й секр. РК КП(б)У 431
Мальований, уч. НКВД 267
Манаїв, с. Зборівського р-ну 374, 431, 432, 541-543, 555, 568, 589, 592, 593, 600
Мандзій Яцько 322
Мандзій, з Підгаєць 94
Мандзюк Йосип 183
Маневе, с. Лановецького р-ну 661, 666
Манжарівська, канд. в депут. 655
Манзій (Мандзій) Зеновій 157
Манталинін, упов. 392
Манштайн, нім. фельдмаршал 87
Манюки, хут. с. Бліх Зборівського р-ну 431
Манюки, хут. с. Мшанець Зборівського р-ну 237, 249, 371, 431, 582
Манюки, хут. с. Ренів Зборівського р-ну 431
Маньків Ярослав 495
Маржинюк Анастазія 409
Марич Ксеня 144
Марищак, з с. Капустинський Ліс 605
“Марійка”, маш. 486
Марія, з с. Коршилівка 645
Марія, з хут. Манюки 430
Маріянка, с. Козлівського р-ну. *Див.* Мар’янівка, с. Тернопільського р-ну
Марків І. 527
Марків Микола 527
Марківський, ліс 398, 518
Маркін, упов. 280, 303
“Марко”. *Див.* Василіцький Ізидор

Маркова, с. Монастириського р-ну 138, 284, 328, 329, 397, 398, 518
Маркус, секр. комс. 432
Мартинцов, зав. райкомбінат. 630
Мартинюк Марія 317
Мартинюк, енкаведист 291
Мартинюк, упов. 477
Марух Михайло 497
Марущак Василь 297
Марущак Йоанна 487
Марущак Микола 418
Марущак Михайло 497
Марущак Оксана 523
Марущак Федір 497
Марущак Юстина 412
Марущак, 1-ий секр. РК КП(б)У 545, 644
Марущак, з с. Висічка 494, 503
Марущак, прокурор 303, 527
Марущак, стрибок 495
Марфіян Дмитро 555
Марцихівський Петро 560
Марціяси, з с. Бліх 484
Марціяси, з с. Мильне 363
Марченко Андрій 145
Марченко Настя 145
Марченко, 2-ий секр. РК КП(б)У 420
Марчиха, з с. Гостра Могила 662
Марчишин Яким 505
Марчук Кирило 302
Марчук Микола 363
Мар'янівка, с. Тернопільського р-ну 214, 236, 369, 376
Масик Петро 503
Маслюк Данило 347
Масна Марія 567
Масна Стефанія 234
Масний Микола 521
Масний Семен 638
Матвєєв, участ. 462
Матвіїв Іван 90
Матвіївці, с. Шумського р-ну 240, 241, 485, 603, 631
Матвійко Григорій 194
Матвійчук Параска 418
Матвійчук, з с. Голибіси 448
Матіївчук, з с. Мушкарів 503
Махинка Н. 214
Махнівці, с. Золочівського р-ну Львівської обл. 225
Махновський Володимир 599
Маценко, емведист 452, 616
Мацик Михайло 323
Маціборко Параска 505
Маціборко Теодор 578
Маціборко, упов. 504, 506-508, 514
Мацюк Антон 384
Машталір Іван 316
Маюрка Михайло 497
МВД 28, 53, 314, 318, 320-323, 329, 334, 336, 339, 341-348, 350-354, 356, 357, 359-361, 363-365, 367-372, 374, 376, 379-385, 389-392, 394, 395, 398, 400, 402, 403, 409, 419, 420, 428, 430, 431, 434-438, 441, 443-446, 451, 452, 454, 455, 457, 458, 463-467, 469, 472, 474, 478-480, 482, 483, 485, 486, 490, 496, 499, 501, 517, 519, 526, 529, 531, 535, 536, 538, 540-542, 550-556, 558, 560-569, 571-578, 580, 581, 584, 585, 587, 591, 593-

595, 597, 599, 600, 602-609, 611-614, 616, 617, 619, 621-623, 626, 628, 630, 633, 635, 638-642, 646, 651, 653, 654, 657-659, 662-667, 669-671
МВС. *Див*. МВД
МГБ (МҐБ) 28, 30, 31, 53, 58, 59, 314, 322, 346, 351-355, 357, 359, 360, 368, 369, 372, 375, 392, 398, 400, 402, 409, 411, 413-415, 419, 427, 428, 433, 435-438, 441, 450, 451, 453, 454, 456, 460-462, 467, 478, 479, 481, 485, 498, 500, 502, 504, 505, 509, 516-518, 523, 528, 531, 537, 544, 550-554, 560-562, 568, 569, 571-575, 577-580, 584, 585, 588, 590, 591, 596, 598, 599, 602, 604, 608-611, 616, 618-621, 623, 626, 627, 635, 639, 641, 642, 645, 649, 652-654, 656, 663, 664, 666, 669, 671
МДБ. *Див*. МГБ (МҐБ)
Медведівці, с. Бучацького р-ну 178, 268, 299, 396
Медведський Микола (“Хрін”) 7, 35
Медведьов [Мєдвєдєв], нач. ОББ 414, 485, 490-493, 498
Медвідь Іван 494
Медвідь Константин 494
Медвідь Теодор 523
Мединь, с. Підволочиського р-ну 221, 246, 286, 544
Медицький Василь 232
Медова, с. Козівського р-ну 154, 202, 281, 322, 407
Медовець Микола 155
Межигір’я, с. Монастириського р-ну 150, 327
Мельна (Мелна), с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 127, 201
Мельник Анастазія 568
Мельник Анна 266, 302, 464, 525
Мельник Василь 512
Мельник Дмитро 523
Мельник Евген, рай. СБ 68
Мельник Іван 389
Мельник Ізидор 350
Мельник Йосиф 479
Мельник Микола 505
Мельник Параска 464
Мельник Степанія 266
Мельник Федь 289
Мельник, уповмінзаг. 363, 540
Мельниківці. *Див.* ОУН(м)
Мельников, сл. НКҐБ 304
Мельнице-Подільський, р-н Тернопіль. обл. 283, 306, 415
Мельниця (Мельницький), р-н. *Див*. Мельнице-Подільський, р-н
Мельниця-Подільська, смт. Борщівського р-ну 414
Мельницьке, поле 685
Мельничук Анна 440
Мельничук Антон 546
Мельничук Данило 427
Мельничук Зінько 449
Мельничук Іван 604
Мельничук Михайлина 413
Мельничук Таїса 440
Мельничук, з с. Голибіси 467
Мельніков, лейт. НКВД 281

Мельнічук [Мельничук] Евгенія 392
Мельчус, з с. Поплави 375
Мендів, зав. райфінвід. 521
Метенів, с. Зборівського р-ну 224, 599, 610, 622, 629
“Меткий”, к-р СКВ 263
Мехалюсько Осип 540
“Меча”, вд. 196
Мечищів, с. Бережанського р-ну 84, 113, 256-258, 295, 296, 312, 520
Мечищівський, ліс 333
Мика Гаврило 433
Микитишин Микола 554
Микитів Григорій 560
Микитів Катерина 560
Микитів Марія 560
Микитій Люба 34, 63
Микитюк Гнат 339
Микитюк Марія 310
Микітченко [Нікітченко], емґебіст 517
“Микола”, енкаведист 231, 232
Миколаєв [Ніколаєв], о/у 421
Миколаївка, с. Бучацького р-ну 321, 516
Миколаївська, обл 372
Миколишин Степан 451, 537
Миколіша Іван 155
Микулинецький, р-н Тернопільської обл. 235, 236, 250, 347, 351, 354, 357, 360, 365, 368, 369, 372, 430, 435, 436, 449, 454, 556, 569, 570, 575, 585, 587, 591, 595, 612, 615, 616, 621, 629, 634, 635, 639, 656, 669
Микулинці (Микулинський), р-н. *Див*. Микулинецький, р-н
Микулинці, смт. Теребовлянського р-ну 73, 88, 189, 236, 250, 342, 556
Милівці, с. Чортківського р-ну 182, 254, 294, 311, 428
Мильне, с. (с/рада) Зборівського р-ну 93, 164, 189, 363, 479, 542, 584, 642, 671
Мимрик Настя 676
Мимрик Осип 325
Мирне, с. Підгаєцького р-ну 161, 288, 329, 533, 678
Мирове, с. Шумського р-ну 242, 243, 389, 448, 449, 458, 459, 467, 474, 482
Миролюбівка, с. Тернопільського р-ну 368, 575, 585, 616, 640
Миронович Г. 459
Мирончук Докія 184
Миронюк Анна 419
Мисики, с. Кременецького р-ну 8, 36, 440, 462, 558
Мислова, с. Підволочиського р-ну 86, 644, 662
Миськів Марія 184
Митниця, с. Підволочиського р-ну 457
Митохор Петро 567
Михайлицький Іван 125
Михайлівка, с. Биковецької с/ради Шумського р-ну 650
Михайлівка, с. Лановецького р-ну 278, 546, 603, 604, 649, 665
Михайлівка, с. Підгаєцького р-ну 95, 275, 342, 343, 529, 531
Михайловський А. 473
Михайлюк Микола 577

Михайчик В. 527
Михальченко, прок. 356, 357
Миханів Михайло 142
Мицик Михайло 325
Мишанка, хут. с. Соснівка Шумського р-ну 470
Мишків, с. Заліщицького р-ну 420, 421
Мишківський, ліс 265
Мишківці, с. Гусятинського р-ну 319
Мишковецький, ліс 269
Мишковичі, с. Тернопільського р-ну 88, 213, 361, 368, 430, 436, 454, 587, 634
Мищанка, хут. с. Сошище Шумського р-ну 390
“Мідяний”, стр. СКВ 290
Мізоччина 66
Мізюринці, с. Шумського р-ну 241, 278, 565, 603
Мікацин, о/у 426, 505
Мілєтка, з с. Обич 463
Мілюзина Петро 402
Міляновський Іван 655, 670
Міняйло Микола 353
Міньковський Олександр 381
Місюрак Михайло 328
Місяцев, о/у РО МҐБ 534
Мітрофанов, емґебіст 424, 510
Міхін, о/у 426
Міцкевич Іван 277
“Міша”, большевик 397
Млиниська, с. Теребовлянського р-ну 220
Млинівці, с. Зборівського р-ну 126, 274, 553, 622
Млинівці, с. Кременецького р-ну 601, 632
Млинки, с. Бучацького р-ну 427
Млинко Іван 357
Млинко Михайло (“Орлик”) 455, 456
Млінець (Млинець), хут. (Скалатщина) 83
Мних Олекса 638
Мовчанівка, с. Підволочиського р-ну 239, 251, 252, 644
Могилюк Василь 512
Могилюк Гриць 512
Могилюк Марія 510
Могильниця (Нова, Стара), с. Теребовлянського р-ну 218-221
Могильниця, с. пов. Теребовля. *Див.* Нова Могильниця, с. Теребовлянського р-ну
Могильовцев, 3-ій секр. РК КП(б)У 589
Мозолівка, с. Підгаєцького р-ну 160, 170, 534
Мокренко, прокурор 431, 432, 541, 542, 554, 561
Мокрій Іван 362
Молдавани 395
Моліновський Володимир 655
Молодович Степан 450
Молостов, нач. РО МҐБ 346, 580
Молотків, с. Лановецького р-ну 458, 477, 635, 662
Молотов В’ячеслав Михайлович 299
Молохів, с. Бережанського р-ну 139, 157, 158
Молчанов, о/у РО МҐБ 554
Молько, 1-ий секр. РК КП(б)У 543, 574
Монастирецький (Монастириська), р-н. *Див*. Монастириський, р-н

Монастириська, м. Тернопільської обл. 77, 124, 137, 138, 151, 185, 186, 204, 209, 210, 284, 308, 401, 517-519
Монастириський, р-н Тернопільської обл. 69, 77, 150, 185, 282, 284, 307, 327, 397-400, 410, 411, 517, 518, 534
Монастириха, с. Гусятинського р-ну 190, 192, 252
Монастирок, с. Борщівського р-ну 413, 416, 418, 487, 489, 490, 496, 501
Монахін, нач. воєнком. 645
Монилівка, с. Зборівського р-ну 431, 454, 575, 592, 620, 630
“Мономах” 588
Мопанівка, прис. с. Соснівка Шумського р-ну 549
Моравінець, ліс 283
Морги, прис. с. Сільце-Божиківське Бережанського р-ну 139
Морги, хут. с. Литвинів Підгаєцького р-ну 410
Мордвов, нач. міл. 645
Мороз Анна 222
Мороз Василь 533
Мороз Іван 638
Мороз Лікера 457
Мороз, з с. Сухівці 667
Мороз, інсп. райфінвід. 542
“Мороз”, провокатор 293
“Морозенка”, вд. 8, 36
“Морозенко”, б-к (Заліщики) 273
“Морозенко”, б-к (Рогатинщина) 226
“Морозенко”, повст. (Бишки) 340
“Морозенко”, повст. (Купчинці) 373
“Морозенко”. *Див.* Білоган Михайло
Морозовський Михайло 599
“Моряк”, підп. 271
Москалик Анна 607
Москалик Кирило 607
Москалик Микола 607
Москалі (москвини, москвичі, московці). *Див*. Росіяни
Москаль Іван 182
Москальов, о/у 635
Москва, м. (Росія) 175, 190, 405, 499, 601
Московщина. *Див*. Росія
Мостовий Павло 326
Мосура, упов. 566
Мотрин Мітька 467
Мочанівка, хут. с. Соснівка Шумського р-ну 470
Мочари, хут. с. Лішня Шумського р-ну 469
Мошонкін Гарасим 326
Мощкове, хут. с. Круголець Шумського р-ну 388
Мрочко Михайло 394
МССР 395
Мудик Василь 641
Мудра Михайлина 535
Мудрий Ілько 361
Мудрий, упов. 644
Мудрик Іван 632
Муж Василь 566
Муж, уповмінзаг. 568
Мужилів, с. Підгаєцького р-ну 90, 104, 138, 201, 232, 329, 533
Мужилівський, ліс 411

Мужчинський, упов. 448
Музика Антонія 380
Музика Василь 231
Музика Михайло 594
Музика Трохим 380
Мукосій Олекса 370, 559
Муравенець, ліс 284
Муран, з с. Прошова 594
Мурахов, 2-ий секр. РК КП(б)У 320
Мурована, гора 386
Мусій Анна 319
Мусорівці, с. Збаразького р-н 443
Мухавка, с. Чортківського р-ну 428, 429
Мушинський, з ІБ 485
Мушкарів, с. Борщівського р-ну 262, 265, 490, 503
Мушкатівка, с. Борщівського р-ну 262, 263, 496
Мушкатівський, ліс 262
Мфоринчук Параска 508
Мшана, с. Зборівського р-ну 22, 50, 225, 233, 274, 453, 561, 575, 599, 623, 629
Мшанець, с. Зборівського р-ну 93, 213, 235, 237, 249, 270, 371, 374, 376, 431, 447, 451, 539, 567, 573, 574, 582, 594, 600, 624, 630, 658, 659
Мшанець, с. Теребовлянського р-ну 189, 218, 221, 244, 298
Мшанецький, ліс 374

Н

Н. К., з с. Чорний Ліс 626
Наваровський Петро 92
Нагайло Параня 528
Нагачевський Григорій 562
Нагірний Петро 439
Нагірянка, с. Чортківського р-ну 294, 428
Нагоряни, с. Заліщицького р-ну 30, 58, 505, 507, 508, 511, 512
Нагорянка, с. Бучацького р-ну 316
Нагумик Василь 71
“Над болотом”, діл. с. Слобідка (Козівщина) 478
Наддніпрянці 145
Наддніпрянщина 30
Надорожна, з с. Устя-Зелене 152
Надорожнів, с. Бережанського р-ну 113, 158
Надрічне, с. Бережанського р-ну 134, 256, 313, 341, 395, 520
Надрічне, с. Теребовлянського р-ну 529
Назар, з с. Більче-Золоте 414
“Назар”, стр. 258
Назарко, з с. Товстолуг 234
Назарук Денис 392
Найда Михайло 501
Найчук Петро 381, 440
Наконечна А. 473
Наконечний Петро 597
Наконечний Сильвестр 452
Наконечний Степан 597
Наконечний, з с. Буцнів 656
“Наливайка”, вд. 31, 59
Наливайко Михайло 146
“Наливайко”, підп. 285
Наняк Гриць 328
Наполеон, Бонапарт 499
Нараїв (Місто, Село), с. *Див*. Нараїв, с. Бережанського р-ну

Нараїв, с. Бережанського р-ну 111, 134, 135, 155, 157, 229, 255, 257, 259, 295, 312, 341, 393, 395, 521
Нараїв-Місто, с. Бережанського р-ну. *Див.* Нараїв, с. Бережанського р-ну
Нараївські Куліби, прис. *Див.* Куліби, прис. с. Нараїв
Настасів, с. Тернопільського р-ну 211, 212, 234-236, 250, 361, 362, 435, 569, 575, 591, 598, 615, 622, 639, 657, 669
Насташинський Іван 93
“Настя”, сан. 258
Науменко, нач. РО МҐБ 481
Небельська Катерина 536
Небесна Александра 450
Небесний Іван 615
“Небоюсь”, повст. 279
Невчик Марія 493
Нев’ядома [Нев’ядомська] Анна 658
Негрей Григорій 502
Негрей Федір 416
Негрешний, нач. пошти 478
Неділенька Олена 151
Неділенька Семен 397
Недільна Анна 223
Недошитко Марія 238
Некорук (Никорук) Микола 421
Немчук І. 222
Несотник Володимир 275
Нестерівці, с. Зборівського р-ну 147, 576, 583, 593, 594
“Нестор” 84
Нестюки, с. Золочівського р-ну 146
Нестюки, хут. (Зборівщина) 274
Нетерпинці, с. Зборівського р-ну 93, 249, 542, 555, 556, 564, 584
Нетреб’як Палагна 316
“Нетяга”, стр. 258
Нечай Галя 456
Нечай Павло 456
Нечай Петро 451
Нечай, міліц. 480
“Нечай”, к-р, пов. оргмоб 21, 49
“Нечай”, кущ. 565
Нечепорук Ю. 473
Нивра, с. Борщівського р-ну 284
Нижбірок, с. Гусятинського р-ну 288
Нижнє Кривче, с. *Див.* Кривче, с. Борщівського р-ну
Нижник Катерина 558
Нижня Липиця, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 194, 201
Нижчі Луб’янки, с. Збаразького р-ну 221, 222, 247, 248, 347, 644
“Низ”, повст. 397
Низколиз, участк. 283
Низьколизи, с. Монастирського р-ну 149, 150, 306, 336
Никитин Володимир 276
Никифорчин Варвара 284
Никодин [Никодим] Павло 493
Николаєнко, партприкр. 490
Николишин Дмитро 257
Николишин Петро 495
Николишин Теодор 540
Нирків, с. (с/рада) Заліщицького р-ну 176, 505-507, 511, 514

Ничаї, з Поморян 147
“Ничая”, диверс. гр. 242
Ничепорук А. 473
Нищота Евген 145
Ніжнюк Василь 492
Нізінський Мартин 151
Нікацін, емведист. *Див*. Мікацин, о/у
Нікітенко, гол. РВК 428
Ніколюк Роман 391
Ніконік, з с. Малі Садки 471
Ніконов, гол. РВК 368, 574
Ніконов, упов. 573
Німецька, армія (військо, вд.). *Див*. Вермахт
Німецька, жандармерія 68, 74, 75, 79, 84, 89, 91
Німеччина 65, 78, 91, 92, 100-102, 141, 149, 172, 257, 271, 282, 295, 304, 305, 312, 332, 399, 400, 419, 420, 439, 499, 524, 602, 634, 641, 659
Німці 65-68, 70-81, 83-96, 98-106, 108, 110, 113, 122, 125, 136, 141, 149, 152, 155, 166, 168, 172, 186, 197, 206, 207, 218, 267, 312, 404, 617
Нічлава, р. 417, 503
НКВД 10-12, 16, 19, 21-23, 25, 26, 29, 38-40, 44, 47, 49-51, 53-55, 57, 59, 98, 105-108, 110- 115, 117-119, 121-123, 125-129, 131, 132, 134-137, 140, 141, 143-148, 151-154, 156-159, 160, 163-165, 167, 169-171, 173, 176, 177, 180, 182, 183, 186, 187, 189, 190, 192-203, 207-210, 212-224, 227-229, 231-237, 240-242, 244-251, 253, 257, 260, 262-264, 267, 269, 271-274, 278, 279, 281-284, 291-302, 305-312, 319, 325, 328, 339, 359, 377, 462, 467, 482, 484, 547, 661, 666, 685
НКВС. *Див*. НКВД
НКГБ (НКҐБ) 21, 26, 27, 31, 49, 54, 148, 167, 176, 177, 189, 203, 208-210, 214, 227, 231, 236, 255, 284, 288, 291, 304, 306, 309, 437, 451, 573
НКДБ. *Див*. НКГБ (НКҐБ)
Нова Гребля, хут. с. Сільце Підгаєцького р-ну 334
Нова Гута, хут. с. Завадівка Монастириського р-ну 69
Нова Могильниця, с. Теребовлянського р-ну 193, 298
Нова Ягольниця, с. *Див.* Ягільниця, с. Чортківського р-ну
Новак Блажко 148
Новак Ян 148
Новаторський, нач. РО МҐБ 505
Новачек Людвик (Людвік) 492, 494
Нове Село, р-н. *Див*. Новосільський, р-н
Нове Село, с. Любачівського пов. (Польща) 435
Нове Село, с. Підволочиського р-ну 73, 221, 222, 245, 455, 462, 480
Новий Кокорів, с. Кременецького р-ну 547, 558, 563, 604, 625

Новий Нижбірок, с. *Див.* Нижбірок, с. Гусятинського р-ну
Новий Роговець, с. Збаразького р-ну 247, 486
“Новий”, підп. 269
Новики, с. Збаразького р-ну 73, 360, 456
Нові Залізці, с. *Див.* Залізці, смт. Зборівського р-ну
Нові Скоморохи, с. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. 189, 194
Нові Стрілища, с. Жидачівського р-ну Львівської обл. 226
Новіцький Іван 90
Новіцький Микола 399
Новосад Ліна 550
Новосад Пилип 651
Новосілка Грималівська, с. *Див.* Новосілка, с. Гусятинського р-ну
Новосілка, с. Борщівського пов. *Див.* Збручанське, с. Борщівського р-ну
Новосілка, с. Бучацького р-ну 151, 337, 412, 515, 516
Новосілка, с. Гусятинського р-ну 193, 252, 272
Новосілка, с. Заліщицького р-ну 203, 262, 274
Новосілка, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 143
Новосілка, с. Підволочиського р-ну 356, 357
Новосілка, с. Підгаєцького р-ну 104, 161, 203, 288, 344, 410, 532-534
Новосілка, с. Шумського р-ну 242, 278
Новосільський, р-н Тернопільської обл. 13, 41, 237, 245, 285, 346, 348-351, 357, 360, 365, 372, 438, 447, 455, 462, 476, 480, 485, 535, 543, 556, 562, 579, 605, 614, 616, 624, 630, 632, 642, 663, 667
Новостав, с. Шумського р-ну 602
Новоставці, с. Бучацького р-ну 178, 210, 266, 268, 316, 318, 396
Нога Михайло 495
Ногас Марія 562
Ноконоров [? Нікаоров], пр. воєнком. 621
Нокофоров [? Нікіфоров], прац. РВК 657
Носів, с. Підгаєцького р-ну 105, 139, 161, 201, 287, 330, 334, 534
Носівці, с. Зборівського р-ну 600, 623, 659
Нуд Андрій 142
Нью-Йорк, м. (США) 10, 499

О

“О.”, вд. 66
Обаринецькі, хутори (Зборівщина) 583
Обаринці, с. Зборівського пов. *Див.* Кобзарівка, с. Зборівського р-ну
Обич, с. Шумського р-ну 240-243, 379, 388, 463, 470, 548, 587
Ободівка, с. Підволочиського р-ну 246, 247, 438
Обори, хут. с. Вел. Дедеркали Шумського р-ну 602

Обручівка, хут. с. Ігровиця Тернопільського р-ну 567
Оверко, з с. Покропивна 628
Овченніков [Овчінніков], зав. РайВНО 633
Огоновський Василь 533
Огризківці, с. Лановецького р-ну 661
Одерадівка, с. Шумського р-ну 7, 35, 388, 477
Одринський, упов. 436
Ожоган Іван 492
Озерна, с. Зборівського р-ну 34, 62, 76, 146, 147, 224, 225, 274, 358, 374, 435, 442, 561, 577, 578, 599
Озернянський, архів 33, 62
Озеряни, с. Борщівського р-ну 265, 422-424, 674
Озеряни, с. Бучацького р-ну 124, 267, 315, 317
Озерянка, с. Зборівського р-ну 125, 147, 164, 540, 593
Озірна, м. Зборівського пов. *Див.* Озерна, с. Зборівського р-ну
Озірнянські, хутори (Зборівщина) 554, 577
Окаринський, інсп. райфінвід. 545
Околіта Анна 146
Оконний, упов. 422
Окопи, с. Борщівського р-ну 283
Окорський Панас 473
“Оксана”, зв. 261
“Оксана”, підп. 454
“Олега”, провок. вд. 278
“Олекса”, сл. СБ 283
Олександров, нач. РО МВД 622
Олексевич Василь 437
Олексинець (Новий, Старий), с. Кременецького р-ну 601
Олексинці, с. Борщівського р-ну 260, 262, 264, 297, 418, 487, 490, 493-495, 503
Олексів Стах 134
Олексій Михайло 500
Олексюк Василь 496
Оленівка, с. Гусятинського р-ну 86, 239
“Олень”, кущ. 263
Олесине (Олесин), с. Козівського р-ну 101, 322, 332, 407, 527
“Олесь”, окр. пров. 32, 60
Олеськів Іван 523
Олеша, с. Монастириського р-ну 284, 398, 517
Олещук П. 458
Олєйніков, упов. 652
Оліїв, с. Зборівського р-ну 202, 371, 442, 484, 541, 554, 562
Олійник Андрій 555
Олійник Аніза 535
Олійник Василь 617
Олійник Григорій 544
Олійник Данько 529
Олійник Іван 610
Олійник Марія, з с. Беримовець 233
Олійник Марія, з с. Раковець 320
Олійник Микола, з с. Вел. Гаї 597
Олійник Микола, з с. Застав’є 212,
Олійник Михайло К. 598
Олійник Петро (“Еней”, “Роман”) 7, 35

Олійник Петро (“Омелько”) 683
Олійник Петро, з с. Драгоманівка 441
Олійник Теодор 578
Олійник Ярослав 369, 373
Олійник, міліц. 527
Оліта, з с. Шумбар 477
Оля, молочарка 573, 574
Олянюк Ф. 458
Олянюк, з с. Воробіївка 222
Ольман Маланка 426
Ольхова Наталя 182
“Ом”, др. 233
Омелян Іван 219
Омеляненко Петро 657
Омеляненко, упов. 574, 611
Омелько М. 366
“Омелько”. *Див*. Олійник Петро
“Омелько”, к-р СКВ 266
Омельник Текля 387, 434
Омельчук Андрій 381, 434, 440, 548
Онацький, упов. 657
Ониськів Іван 640
Ониськів Микола 619
Ониськів Юлія 369
Онишківці, с. Шумського р-ну 9, 37, 242, 243, 379
Онищенко, упов. 477
Онищук Євдокія 484
Онуфрійчук, з с. Боложівка 581
Опалюк, нач. ст. ІБ 485
Опольний Любомир 509
Оратовський Василь 330
Організація. *Див.* ОУН
Ординанс, міліц. 437
“Орел” 82
“Орел”, б-к 142
“Орел”, з ВПЖ 246
“Орел”, кул. 293
“Орел”, повст. 324
“Орел”, повст. (Монастирищина) 517
“Орест”, к-р, пов. оргмоб. 21, 49
“Орест”, повст. 375
Орехов, упов. 529
Орилайчук Іван 497
Ориній Жолуб, прис. с. Слов’ятин Бережанського р-ну 189
Оринінський, р-н Кам’янець-Подільської обл. 377
Оришківці, с. Гусятинського р-ну 305
Оришківці, с. Лановецького р-ну 65
Орищак Богдан 640
“Оріх”, б-к СБ 260
“Оріх”, підп. 256
“Оріх”, повст. 374, 376
“Оріх”, стан. 274
“Оріх”, стр. 259
Оріховець, с. Підволочиського р-ну 86, 216, 217, 239, 286, 348
“Орленко”, рай. реф. СБ 294
“Орли”, вд. (сотня) 79, 189, 683
“Орлик”, підп. 413
“Орлик”, повст. 329
“Орлик”, пров. 376
“Орлик”, сот., нач. штабу 7, 35
“Орлик”. *Див.* Млинко Михайло
Орлов, ст. лейт. МВД 379
Орлов, упов. РВК 350, 367
Оробчук Василь 505
Оробчук Микола 337
Оробчук Михайло 337
Оробчук Степан 337
“Оса”, б-к 445
Осадець Степан 336

Осадца Анна 233
Осадца Галина 234
Осадчук Анна 426
Осадчук Григорій 476
Осетець Василь 567
Осетров, упов. 384, 463, 548, 549
Осечук Іван 644
“Осика”, стр. 216
Осип’юк Филимон 564
Осібчук С. 463
Осівці, с. Бучацького р-ну 124, 178, 267, 317
Осіньчук Анастазія 481
Осіньчук Ярослав 481
Осітров, упов. *Див*. Осетров, упов.
Осовик, хут. с. Монастириха Гусятинського р-ну 190
Осталовичі, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 101, 102, 141, 145
Остальці, с. Теребовлянського р-ну 219
Остап’є, с. Підволочиського р-ну 193, 216, 217, 291, 479
“Остап”, к-р ВО-3. *Див.* Польовий Омелян
“Остап”, кр. пров. *Див*. Безпалко Осип
“Остап”, пов. проп. 246
“Остап”, сот. 308
“Остапа”, вд. 136
Осташівці, с. Зборівського р-ну 148, 164, 226, 345, 566, 578, 593, 599, 629, 638
Остра Могила, с. пов. Скалат. *Див.* Гостра Могила, с. Турівської с/ради Підволочиського р-ну
Острий Григорій 445
Острів, с. Тернопільського р-ну 88, 193, 212, 213, 237, 351, 354, 596-598, 613, 640
Острівець, с. Теребовлянського р-ну 218, 291
Острівський, ліс 455
Остріжський [Острозький], р-н Рівненської обл. 389
Остріжчина 66
Островський Микола 231
Островський Михайло 231
Островський, упов. 602
Острог, м. Рівненської обл. 389
Остяк Володимир (“Капрал”) 685
ОУН 7, 8, 13-16, 18-25, 28, 29, 31-37, 41-53, 55-57, 59-62, 106, 145, 200, 227, 231, 232, 251, 279, 296, 301, 311, 445, 456, 482, 524, 556, 561, 585, 614, 624, 649, 666, 668, 672, 674-679, 685, 686, 688
ОУН(б) 7, 8, 14, 21, 35, 36, 42, 48
ОУН(м) 7, 35, 66
ОУН, Бережанський Надр. Пр. (надр-н) 32
ОУН, Бережанський Окр. Пр. (округа) 14, 20, 21, 42, 48, 89, 110, 129, 152, 165, 168, 201, 203, 223, 227, 295
ОУН, Золочівський Окр. Пр. (округа) 676, 678
ОУН, КП “Поділля” 32, 60, 223, 227
ОУН, Кременецький Надр. Пр. (надр-н) 10, 20, 32, 37, 48, 60
ОУН, Кременецький Окр. Пр. (округа) 7, 14, 35, 42

ОУН, Похідні Групи 676
ОУН, Провід 27, 33, 83, 115, 250, 676, 677
ОУН, Скалатський Надр. Пр. (надр-н) 32
ОУН, Теребовлянський, надр-н 259
ОУН, Тернопільський Окр. Пр. (округа) 14, 20, 21, 28, 32, 42, 48, 49, 56, 60, 68, 69, 88, 114, 193, 203, 211, 245
ОУН, Чортківський Окр. Пр. (округа) 14, 20, 21, 28, 32, 42, 48, 49, 60, 68, 71, 114, 118, 121, 174, 202, 204, 253, 295, 674, 683
ОУН, Шепетівська округа 675
ОУН, Юнацтво 675, 676, 678
Оунівське, підпілля. *Див*. ОУН
Очеретне, с. Кременецького р-ну 601
Очеретянюк Мартин 558
Очеретянюк Настя 563
Очколас Прокіп 589
Очколас, упов. 592, 600, 619, 620, 630

П

“П.”, вд. 66
“П.С.Всхуд”, пол. підп. лет. 77
Павленко, упов. 407, 523
“Павлик”, др. 446
Павлишин Володимир 478
Павлишин Михайло 325
Павлишин Степанія 572
Павлів Параскевія 295
Павлів, прис. с. Куряни Бережанського р-ну 394
Павлів, с. Бережанського р-ну 522
Павлов, гол. РВК 634
Павлов, лейт. МВД 379, 469, 470
Павлович Марія 165
Павловська Анна 608
Павловська Ольга 608
Павлусик Михайло 164
Павлушко, з с. Обаринці 582
Павлюк А. 469
Павлюк Василь 539
Павлюк Володимир 146
Павлюк З. 459
Павлюк Марта 434
Павлюк Микола 581
Павлюк Михайло 316
Павлюк Т. 505
Павлюк Теодозій 514
Павлюки, з Поморян 147
Паївка, с. Гусятинського р-ну 239, 252, 271, 272
Пайташ Микола 641
Паламар Михайло 205
Паламарчук Федір 441, 449
Паланець, о/у РО МҐБ 504-506, 509
Паласюк Володимир 404
Паласюк Евстахій 404
Палашівка, с. Чортківського р-ну 180, 260, 315
Палигін, о/у 426
Палій Микола 345
Палій Теодор 345
Палій, зі Зборова 629
Палка Анна 530
Пальчик М. 11, 39
Пальчинський Василь 449
Пальчинський І. 435
“Панас”. Див. Драбинястий Петро
“Панас”, кул. 498
“Панас”, рай. пров. 260
Панасівка, с. Зборівського р-ну 93, 163, 164, 454, 542, 568, 642, 660

Панасівка, с. Підволочиського р-ну 479
Панасюк Антоніна 549
Панасюк Петро 477
Панасюк, із с. Соколова 106
Панівці, с. Борщівського р-ну 283, 307, 424
Панкевич Степан 337
Пановичі, с. Підгаєцького р-ну 111, 114, 160, 162
Панталиха, с. Соколівської с/ради Теребовлянського р-ну 98, 402
Пантелийські, степи 402
Панфілов, о/у РО МВД 451
Панченко, о/у РО МҐБ 361, 368, 596, 597, 629
Панчишин Василь 142
Панчишин Дмитрина 495
Панчишин, з Паушівки 180
Паньків Михайло 487
Паньків Параска 502
Паньків Теодозій 504
Паньків Ярослав 498
Паньківці, с. Білогірського р-ну Хмельницької обл. 636
Паперняк, з с. Ренів 438
Папірня, с. Теребовлянського р-ну 83, 220, 243
Папірнянські, ліси 83
Папроцький Василь 519
Парада Ілько 365, 373
Паранчин Жолуб, к. Слов'ятина 139
Парафіянов, о/у РО МҐБ 584
Паращій Михайло 590
Парій Анна 248
Парій Олекса 352
Парня, упов. 538, 551, 560, 627, 640
Парубоча Явдоха 328
Пархомюк Іван 434
Пархомюк Клим 580
Пархомюк Петро 387, 433
Паршаков, ст. лейт. МВД 398, 399, 518
Пасіка, хут. с. Гнилиці Підволочиського р-ну 346
Пасіченко, секр. РК КП(б)У 510
Пасічний, з с. Багатківці 530
Пасічник Д. 468
Пасічник, упов. 433, 485
Пастернак Теодор 664
Пастух Михайло 341
Пастух Осип 341
Пастух Федь 341
Пастухевич Осип 342
Пастуше, с. Чортківського р-ну 311
Пастушенко Марія 476
Пасько, нач. РО МҐБ 450, 550, 639
Паушівка, с. Чортківського пов. *Див.* Палашівка, с. Чортківського р-ну
Пахолко Василь 566
Пахолко Володимир 590
Пачалюк Анна 548
Пашинін, нач. шт. ІБ, о/у РО МҐБ 538, 654
Пегрей Гриць 500
Педжага Микола 591
Пезпалюк М. 222
Пелех Микола 479
Пелех Палагна 493
Пелех Параска 488
Пелех, з с. Настасів 615
Пелешок, упов. 539
Пемський, упов. 570
Пензар Осип 514
Пенцарський Михайло 346

Пеньківці, с. Підволочиського р-ну 246, 285, 357, 663
“Пеньок”, підп. 428
Пепезенко, упов. 536, 538, 559, 560, 617, 628, 635, 655, 670
Переволока, с. Бучацького р-ну 124, 149, 151, 186, 188, 192, 209, 266, 267, 299, 316, 318, 396
Переволока, с. Бучацького р-ну 202
Передмірка, с. Лановецького р-ну 477
Передмістя, с. Бучацького р-ну 181
Перейма, з с. Озерна 577
Перейми, прис. с. Ков’ятин Борщівського р-ну 417
“Перейми”, ліс 494
Переймибіда Осип 556
Переліски, хут. к. Пукова 162
Перемилів, с. Гусятинського р-ну 305, 324
Перемишляни, м. Львівської обл. 75, 103, 127, 141-144
Перемишляни, р-н. *Див*. Перемишлянський, р-н 112
Перемишлянський, пов. 21, 49
Перемишлянський, р-н Львівської обл. 92, 112, 125, 143
Перемишлянщина 75, 91, 101, 102, 127-129, 132, 133, 141, 232
Переморівка, с. Шумського р-ну 24, 52, 379, 388, 473, 474
Перепельники, с. Зборівського р-ну 205, 224, 354, 363, 587, 599, 619, 620, 630
Перістий Василь 566
Перістий Михайло Васильович 566
Пережак Іван 179
Перший Крем’янецький Об’єднаний Повстанський штаб 7, 35
Петликівці (Нові, Старі), с. Бучацького р-ну 268
Петликівці Старі, с. *Див.* Старі Петликівці, с. Бучацького р-ну
Петлюра Симон 156, 615, 650
Петлюрівський, уряд 615
Петрейко М. 575
Петренко, гол. РВК 277
Петрик Анна 356
Петрик Василь 451, 571, 572, 590
Петрик Степанія 437
Петрик Текля 437
Петриків, с. Тернопільського р-ну 193, 213, 372, 597
Петриківський, ліс 88
Петриков, о/у РО МҐБ 639, 656, 669
Петринка Дмитро (“Шрам”) 445
Петринка Іван (“Луг”) 614
Петришин Володимир 70
Петришин Іван 576
Петришин Михайло 70
Петришина Ілярій 576
Петрів Анна 583
Петрівка, хут. с. Загір’я Зборівського р-ну 584, 629
Петрівська Марта 397
Петрінчик Іван 495
“Петро” 588
Петров, участк. 640
Петрович Петро 181

Петровський Петро 642
Петрук Арлам 653
Петрук Люба 385
Петрук Олена 385
Петрук, міліц. 462
Петрук, упов. 383, 482
Петруки, хут. с. Гаї Кременецького р-ну 8, 36, 462
Петрух Михайло 231
Петрушинський Олекса 357
Петюк, з с. Романівка 237
Печенюк Мостіян 665
Печенюк Семен 616
Печін, зав. фінвід. 360
Печірна, с. Лановецького р-ну 663, 664
Пєшинський Маріян 296
ПЗУЗ 8, 36, 80, 676-678
Пивоняк Марія 180
Пилатківські, ліси 69
Пилатківці, с. Борщівського р-ну 121, 182, 204, 422-424
Пилипенко, прокурор 367, 475, 478, 479, 536, 550, 559, 585, 590, 617, 640
Пилипишин Іван 296
Пилипко Микола 336
Пилипче, с. Борщівського р-ну 204, 261, 283
Пилипчук Анна 579
Пилипчук Д. 458
Пилипчук Є. 459
Пилява, с. Бучацького р-ну 266
Пиріжок, з с. Висічка 489
Пирожак Василь 339
Пискливець Іван 151
Питак Евген 68
Питель Зофія 571
Питель Олекса 430, 441
Питльований Василь Васильович 15, 43
Пишківці, с. Бучацького р-ну 178, 187, 299, 321
Пищатинські, хутори (Шумщина) 279
Пищатинці, с. Борщівського р-ну 264, 265, 415, 418, 489, 492, 495, 497, 499, 501, 503
Пищатинці, с. Шумського р-ну 602, 603
Півець Макар 391
Півовар, нач. ІБ 495
Півоваров, лейт. МВД 352
Півторак Евстахій 542
Півторак Маріян 342
Підберізці, с. Зборівського р-ну 438, 475, 555
Підбір'я, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 201
Підвиня (Підвиння), с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 167
Підвисоке, с. Бережанського р-ну 171
Підвінський, з с. Новосілка (Підгаєччина) 410
Підволочиськ, смт. Тернопільської обл. 73, 84-86, 192, 222, 250, 353, 355, 480, 607, 662
Підволочиська, р-н. *Див*. Підволочиський, р-н
Підволочиський, р-н Тернопільської обл. 17, 44, 54, 80, 86, 217, 229, 238, 286, 439, 345, 346, 348, 352, 355, 439, 544, 565, 569, 578, 585, 607, 626, 632, 644, 662

Підволочищина 83
Підгаєцька Франка 645
Підгаєцький, пов. 10, 21, 38, 49, 69, 154, 198
Підгаєцький, р-н Тернопільської обл. 17, 27, 45, 55, 111, 114, 138, 139, 161, 275, 287, 329, 334, 343, 399, 410, 411, 532, 534, 678
Підгаєччина 10, 11, 38, 69, 74, 90, 95, 97, 103, 104, 129, 137, 160, 170, 185, 189, 191, 201, 203, 209, 231
Підгайці, м. Тернопільської обл. 74, 84, 90, 94, 97, 104, 105, 137, 138, 140, 154, 160-162, 168, 170, 171, 173, 193, 209, 231, 329, 342, 403
Підгайці, р-н. *Див*. Підгаєцький, р-н
Підгайці, с. Шумського р-ну 241, 278, 477, 546, 649
Підгайчани 11, 38
Підгайчики, с. Золочівського р-ну Львівської обл. 75
Підгайчицька, с/рада Теребовлянського р-ну 220
Підгірний, з с. Вел. Плавуча 583
Підгір'я, с. Золочівського р-ну Львівської обл. 148
Підгорецький Микола 429
Підгороддя, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 111, 163, 201, 232
Підгородне, с. Тернопільського р-ну 279
Підгурський Вік. 222
"Підкова", повст. 285
Підлип'я, с. Борщівського р-ну 423
Підлісне, с. Бережанського р-ну 101, 258, 295, 313, 333
Підлісне, с. Кременецького р-ну 241, 278, 664, 667
Підлісне, с. Монастириського р-ну 328, 399, 517
Підлукавиця, хут. с. Гаї-за-Рудою Зборівського р-н 555, 562, 619
Підмихайлівці, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 201, 232
Підпилип'я, с. Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл. 377, 378
Підруда, с. Теребовлянського р-ну 530
Підтрійця, хут. с. Антонівці Шумського р-ну 381, 382
Підцерковний, з с. Мшана 575
Пізнанка Гетьманська, с. *Див.* Пізнанка, с. Гусятинського р-ну
Пізнанка, с. Гусятинського р-ну 252
Пізнанка, с. Підволочиського р-ну. *Див*. Поділля, с. Підволочиського р-ну
"Пізний", підп. 614
"Пімста", рай госп. 259
Пінькас Г. 508
Піпка Володимир 579
Післяк, з с. Гукалівці 363
"Пісня", рай. реф. СБ 273
Піхут Петро 70
"Піч", зв. *Див*. Гринчишин Федір
Пічуга Григорій 544
Пічуга Емілія 606

Піщане, с. Зборівського р-ну 93, 442, 541, 601
Піщатинці, с. Шумського р-ну 278
Пластунець, інсп. 571
Плебанівка, с. Теребовлянського р-ну 68
Плеканий Еміліян 411
Плескач, з с. Турівка 545
Плесківці, с. Зборівського р-ну 237, 367, 574, 615, 628, 659
Плетеничі, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 144
Плечистий, секр. РК КП(б)У 527
Плісняни, с. Зборівського р-ну 146, 164
Пліхів, с. Бережанського р-ну 229, 256, 313, 332, 393, 519
Плішка Микола 369
Плішка Наталка 369
Плішка Текля 369
Плішка Теодор 590
Плоске, с. Кременецького р-ну 241, 664, 667
Плотицькі, поля 553
Плотича, с. Козівського р-ну 196, 524, 525, 527
Плотича, с. Тернопільського р-ну 236, 270, 358, 362, 368, 437, 539, 601, 611, 630, 659, 670
Плотніков, нач. ІБ 407
Плугів, с. Золочівського р-ну 622
Пнятин, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 196
Побережний Сава 386
Побідинський Микола 375
Побуриний Василь 317
Поворозник [Поврозник] Дмитро 640
Поврозник Анна 359
Поврозник Василь 655
Поврозник Петро 640
Погода, уповмінзаг. 330
Погоріла, хут. с. Млинки Бучацького р-ну 412
Погорілий Михайло (“Зенко”)
Погрібці, с. Зборівського р-ну 583
Подедвірний Дмитро 647, 648
Поділля 674, 675, 678, 679
Поділля, с. Заліщицького р-ну 182, 426, 504-506, 508, 510, 514
Поділля, с. Підволочиського р-ну 86
“Поділля”, КП ОУН. *Див*. ОУН, КП “Поділля”
Подолян Матвій 479
“Подолян”, провокатор 264, 283
Подоляни, хут. с. Угорськ Шумського р-ну 586
Подорожчина, хут. с. Багатківці Теребовлянського р 276, 529
Подусів, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 143, 145, 148
Пожидаєв, упов. 547, 653
Позняк Іван 464
Показ, прац. РВК 477
Поклепа Степан 661
Покропивна, с. Козівського р-ну 203, 373, 450, 461, 474, 538, 551, 560, 572, 616, 627, 640

Полівка, хут. с. Рохманів Шумського р-ну 389
Полівці, с. Чортківського р-ну 70, 260
“Полікарп” 589
Поліщук Іван 358, 359, 648
Поліщук Катерина 546
Поліщук Текля 549
Поліщук Устя 483
Полощанюк Іван 387
“Полтава”, кущ. пр. 311
“Полтави”, кущ 179, 181, 182
Полтавщина 378, 458
Полунець, о/у РО МҐБ 512, 513
Полупанівка, с. Підволочиського р-ну 351
Поляки 17, 18, 45, 46, 65, 68-70, 72, 74-77, 79, 80, 82-85, 87, 91-94, 96-99, 103, 104, 106-109, 111-114, 119, 122- 128, 131-138, 140-143, 145-151, 153-159, 161-164, 166, 167, 169-174, 176, 179-181, 183-191, 193, 195, 197, 198, 200, 202, 203, 205-211, 213, 215, 218-223, 226, 228, 230-232, 234, 236, 238-240, 246, 248, 249, 254, 256, 264, 267, 268, 277, 279, 282, 291, 296, 299, 303, 308, 326, 485, 640, 662
Поляков, нач. фінвід. 356
Поляков, упов. 474, 475, 537, 538, 567
Поляна, хут. с. Мала Іловиця Шумського р-ну 386, 440
“Поляна”, стр. СКВ 290
Полянюк Іван 620
“Поль”, повст. 411
Польова Параскевія 381
Польова Теодора 434
Польовий Лев 381
Польовий Омелян (“Остап”) 20, 47
Польовий Сава 382
Польовий Сафат 650, 665
“Польовий”, пов. госп. 522
“Польська подзємна”, пол. підп. орг. 91, 92
Польська, держава. *Див*. Польща
Польська, міліція 107, 113, 114, 123, 125, 132, 137, 142, 153, 158, 159, 170, 204, 210
Польська, партизанка (боївки) 68, 69, 74, 77, 90, 92, 131, 140, 141, 223, 252
Польська, поліція 108, 114, 123-125, 133, 150, 151, 159, 176, 179, 181, 187, 190-192, 194, 195, 197, 200, 208, 228, 230, 254, 676, 678
Польське, військо (ВП) 685
Польське, населення. *Див*. Поляки
Польське, підпілля (орг. рух) 72, 93, 108, 111, 154, 174, 222, 223
Польські, організації 74, 75, 154
Польща 75, 87, 109, 125, 126, 131, 133, 136, 141, 145, 148, 155, 161, 166, 168, 171, 172, 228, 326, 499, 503
Помірки, прис. с. Констанція Борщівського р-ну 423
Помірці, с. Бучацького р-ну 267, 316, 397

Помонята, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 226
Поморяни, м. Зборівського пов. *Див.* Поморяни, смт. Золочівського р-ну
Поморяни, р-н. *Див*. Поморянський р-н
Поморяни, смт. Золочівського р-ну Львівської обл. 93, 125, 145-148, 164, 194, 202, 208, 232
Поморянський, р-н Львівської обл. 125, 228, 393, 520
Поморянщина 93
Пончко Стефа 340
Попадюк, з с. Заболотівка 180
Попик Андрій 570
Попик М. 460
Попик Нікон 549
Попик Пилип 385
Попик Федір 386
Попик Федоська 570
Попівці, с. Заліщицького р-ну 184, 203, 310, 508, 510, 511
Попівці, с. Кременецького р-ну 243, 444, 558
Поплави, с. Підволочиського р-ну 216, 345, 350, 355, 367, 375, 457
Поплави, с. Підгаєцького р-ну 98, 270
Поплави, хут. с. Новосілка Підгаєцького р-ну 532
Попов, упов. 516
Попова Марія 317
Попович Борис (“Борис”) 32, 60
Попович Марія 456
Попович Павло 563
Поповська Параня 527
Поришук Микола 297
Порлиця [Порплиця] Максим 147
Порог Теодор 525
Порожний, завземвід. 360
“Порохно”, підп. *Див.* Зушман Онуфрій
Порохова, с. Бучацького р-ну 277, 302, 337
Поруби, прис. с. Жилинці Борщівського р-ну 422
Поручин, с. Бережанського р-ну 84, 134, 136, 257, 258, 313, 393-395, 520, 522
Поручинський, ліс 134
Посвірж, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 140
Постави, с. (Дубенщина) 67
Постнов, нач. РО МҐБ 372
Посторович Лев 409
Посухів, с. Бережанського р-ну 156, 256, 259, 295
“Потап”. *Див.* Малиник Дмитро
Потапенко, упов. 477
Потік, с. Козівського р-ну 71, 101, 281, 303, 321, 340
Потік, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 163, 201
Потіха, з с. Клебанівка Підволочиського р-ну 372
Потічний Петро Й., колекція ім. 34, 62
Потічний Петро Й., проф. 33, 34, 51, 62, 63
Потоза Александр 477
Поточани, с. Бережанського р-ну 90, 256, 313, 393

Потутори, с. Бережанського р-ну 88, 112, 138, 159, 172, 230, 256, 313, 522
Потуторів, с. Шумського р-ну 242, 433, 635
Почаїв, м. Кременецького р-ну 462, 604, 614, 625, 632, 663, 667
Почаїв, р-н. *Див*. Почаївський, р-н
Почаївський, р-н Тернопільської обл. 8, 32, 34, 36, 61, 63, 237, 433, 440, 444, 447, 457, 462, 482, 485, 547, 558, 563, 569, 586, 604, 616, 625, 632, 651, 663, 665, 671
Поченюк Мостіян 650
Правдут Афон 482
Правдюк Лєна 564
Правдюк Михайло 564
Правик Адам 623
Прибинь, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 142, 144
Привільний, хут. с. Підруда Теребовлянського р-ну 530
Пригода, упов. 540, 593
Приємський Антон 498
Приємський Осип 496
Приймак Андрій 514
Приймак Василь 226
Приймак Дарія 510
Приймак Ірина 510
Приймак, упов. 353, 579
Прикарпаття 11, 39
Прилубчак Михайло 141
Приозерне, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 201, 232
Присяжнюк Ананій (“Герасим”) 7, 35
Приськів Анна 567
Притуляк, з с. Заруддя 582
Пришляк Володимир 609
Пришляк Іван 526
Пришляк Лесь 521
Пришляк Михайло 402
Пришляк Настя 314
Пришляк Павло 409
Пришляк Семен 409
Пробіжна, р-н. *Див*. Пробіжнянський, р-н
Пробіжнянський, р-н Тернопільської обл. 19, 47, 288, 308, 330
Провіяльний Ізидор 150
Продан Семен 576
Продунець Федоська 581
Прокіпчук Василь 503
Прокіпчук Катерина 302
Прокіпчук Марія 184
Прокіпчук Михайло 183
Прокопець, лейт. РО МВД 348
Прокопович Степан 433
Прокопович, з с. Лішня 469
Прокопчук Іван 260
“Промінь”, к-р СКВ 265
Пронишин Анна 342
Пронятин, с. Тернопільського р-ну 193, 212, 215, 234, 248
“Просвіта”, т-во 461
Просівці, с. Підволочиського р-ну 246
Проскурів, м. *Див.* Хмельницький, м.
Прохалюк Микола 68
Проходько Іван, о/у ОББ РО МҐБ 363, 369, 417, 429, 437, 441, 451, 478, 550, 552,

571, 572, 585, 590, 598, 616
Проценко, упов. 485
Процик Василь 402
Процик Іван 146, 164
Процик Марія 555, 584
Процик Михайло (“Сокіл”) 395
Процюк Марія 481
Процюк Юлія 354
Прошівський, ліс 564
Прошова, с. Тернопільського р-ну 86, 189, 213, 236, 238, 250, 268, 269, 436, 550, 564, 594, 595, 621, 639, 664, 671
Прусиліс (Пруселіс), гол. РВК 362, 367, 373, 450, 475, 537, 551, 552
“Прут”, з СБ 408
Псари, с. Рогатинського пов. *Див.* Приозерне, с. Рогатинського р-ну
ПСУЗ 678
Псуй Іван 461
“Птах”, повст. 362
Пташник Анна 281
Пташник Гнат 523
Пташник Микола 339
Пташник Степан 304
Птащенко, партприкр. 417, 493, 500
Пугач Анна 548
“Пугач”, к-р, пов. оргмоб. 21, 49
Пука Йосиф 430
Пука Михайло 571
Пуків, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 162, 201, 226
Пунда, з с. Колодіївка 633, 646
Пуршак, з с. Вадова 400
Путятинці, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 163, 193, 201, 232
Пушкар Михайло 655, 670
Пушкарі, с. Бучацького р-ну 316
Пшепюриха, з с. Бариш 397
Пшик Михайло 506
Пшиничук Микола 425
Пшонарський, упов., 2-ий секр. комс. 543, 583
Пястецький Осип 147
П’ятерня (П’ятирня), 2-ий секр. РК КП(б)У 546, 570, 580
П’яткін, сл. РО МВД 420
П’ятничка Я. 214

Р

“Р.”, вд. 111
Работенко Петро 30, 58
Радванів, с. Рогатинського пов. 201
Радзюк Іван 359
Радивилів, м. Рівненської обл. 457
Радивилівський, р-н Рівненської обл. 457, 558
Радошівка, с. Шумського р-ну 241, 603, 625, 631, 650
Радчук Григорій 390
Радчук Н. 471
Радчук Петро 390
Радчук С. 471
Радчук, з с. Стіжок 470
Радянська Україна. *Див*. УРСР
Радянський Союз. *Див*. СССР
Радянські, партизани 31, 67, 69, 73, 76, 79, 80, 82-84, 86-88, 106, 182, 215, 219, 254
Радь Марко 638, 660

Рай, с. Бережанського р-ну 257, 258, 313, 333
Райок, хут. с. Вербів Підгаєцького р-ну 334
Райтер Михайло 134
Райх (Рейх) 78, 96
Райца Михайло 408
Раковець, с. Теребовлянського р-ну 95-98, 320, 401, 402, 405, 529, 530
Раковець, хут. с. Волощина Бережанського р-ну 104, 138
Ратинський Василь 548
Ратиська, гора 589
Ратушко Михайло 614
Рахлецка Галина 290
Рачкевич Казимир 151
Раштівці, с. Гусятинського р-ну 216, 239, 251, 252
Ребітські, з с. Скоморохи 236
Ребіцька Анна 533
Рева Захар 408
Ревза Оксана 539
Регальська Марія 609
Регальський Степан 609
Регуш, з с. Верхняківці 497
Рединa Андрій 638
Редька Богдан 576
Редька Володимир 576
Редька Григорій 576
Редька Леонтина 576
Редька Степан 576
Резнік Григорій 606
Резнік Олекса 565
Резьнік, нач. охор. 353
Рекшин, с. Бережанського р-ну 101, 102, 134, 395
Рекшинські, поля 395
Ремезовський, прац. РК КП(б)У 654
Ремінець Левко 233
Ремко, упов. 650, 666
“Рена”, вд. 135
Ренета, з с. Чернихівці 221
Ренів, с. Зборівського р-ну 93, 431, 438, 445, 542, 593, 620
Ренівський, ліс 484
Репужинська Павлина 509
Ретинський, суддя 527
“Решетила”, вд. 8, 36
Решетник І. 468
Решетник Ольга 468
Решетнік Панас 580
Решетніков, емведист 316
Решетуха Дмитро О. 597
Рибак Володимир 571
Рибак Євген 662
Рибак Іванна 430, 437, 571
Рибак Марія 450, 571
Рибак Семен 571
“Рибак”, повст. 241
Рибалкін, упов. 557
Рибачко Йосиф 613
Рибачук, з с. Великі Загайці 586
Рибій Леонтин 628
Рибій Магдалина 628
Рибка Л. 366
Рибники, с. Бережанського р-ну 170, 195, 256, 295, 522
“Риболовці”, вд. 296
Ригайлиха, с. (хут.). *Див.* Степове, с. Підгаєцького р-ну
Ригліцький Володимир 591
Ридодуби, с. Чортківського р-ну 315
Ридюк, пр. РВК 631, 650
Рижовський Ілля 354
Римар Анна 397
Римар Павлина 428

Римар Параска 397
“Рись”, підп. 413
“Рись”, повст. 409, 410
Рихлевич Григорій 394
Рівенська [Рівненська], тюрма 676
Рівне, м. 675, 676
Рівненська, обл. 9, 29-31, 37, 57-59
Рівненський, р-н 675
Рівненщина 675
Ріжевський Іван 510
Різдвяни, с. Теребовлянського р-ну 218, 221
Різник Іван 618
Різник Юлія 314
Різник, з с. Нагоряни 507
“Різун”, б-к 182
Рій Іван 638
Рій Микола 638
Ріпецький, з с. Вербів 313
Ріпинці, с. Бучацького р-ну 179, 267, 299, 316, 317, 396, 397
“Річка”, б-к СБ 408
Ровенська, обл. *Див*. Рівненська, обл.
Рогатин, м. Івано-Франківської обл. 79, 89, 91, 112, 113, 152, 163, 193, 201, 227
Рогатин, пов. *Див*. Рогатинський, пов.
Рогатин, р-н. *Див*. Рогатинський, р-н
Рогатинський, пов. 21, 49, 78, 153, 155, 198
Рогатинський, р-н Івано-Франківської обл. 113, 153, 201
Рогатинщина 75, 91, 93, 111, 127-129, 140, 162, 167, 169, 189, 194, 195, 198, 201, 203, 204, 226, 232, 255
Рогач Анна 476
Рогачин, с. Бережанського р-ну 135, 157, 258, 313, 314, 393
“Род”, повст. 427
Родзінський В. 472
Родзінський М. 444
Родзінський, з с. Літовище 469
Родновський Дмитро 568
Рожанівка, с. Заліщицького р-ну 184
Рожений, з с. Настасів 598
Рожиськ, с. Підволочиського р-ну 216, 217, 239, 251, 286, 287, 348, 544, 545, 569, 585
Рожук Василь 592, 596
Рожук Мирослав 592
“Розвора”, підрай. пров. 293
Розгадів, с. Зборівського р-ну 76, 146, 274
Роздолинський, рад. прац. 125
Розношинці, с. Збаразького р-ну 73, 247, 364, 605
Розумний, больш. 354
Рокіцький Д. 507
Рокоцкий [Рокицький], з Ягольниці 180
“Роман”, к-р. *Див.* Олійник Петро
“Романа”, вд. 135
Романенко, упов. 503, 506, 510, 514
Романина-Левкович Ярослава 23, 51
Романів Степанія 146
Романів, хут. Теремнівського р-ну Волинської обл. 676
Романівка, с. Теребовлянського р-ну 88, 218, 219

Романівка, с. Тернопільського р-ну 212, 237, 269
Романове Село, с. Збаразького р-ну 248, 376
Романович Осип 505
Романський Онисько 614
Романський, з с. Вікно 609
Романюк Валентина 381
Романюк Василь 434
Романюк Д. 458
Романюк Денис 371
Романюк І. 505
Романюк Купріян 380
Романюк Омелян 380
Романюк Р. 480
Романюк С. 380
Романюк Сергій 380
Романюк, з с. Шипівці 508
Ромашівка, с. Чортківського р-ну 315
Ромашівський, ліс 315
Ромельський, комун. 233
Ромічев (Ромічов), нач. РО МВД. 537, 538, 598, 635
“Ромка”, підп. 454
“Ромко” 160
“Ромко”, рай. проп. 259
Російська Федерація 27
Російський, народ. *Див*. Росіяни
Росія 94, 98, 115, 120, 172, 306, 311, 499, 578, 615, 634
Росіяни 17, 45, 73, 74, 87, 120, 127, 139, 152, 158, 166, 168, 172, 186, 190, 208, 209, 215, 221, 223, 225, 226, 229, 235, 243, 268, 280, 284, 300, 306, 313, 327, 345, 353, 379, 403, 436, 488, 494, 499, 602, 615, 629, 634, 635, 644
Росоловська Дарія 652
Росоляк Дмитро 617
Росохач, с. Чортківського р-ну 117, 294, 427
Росоховатець, с. пов. Скалат. *Див.* Росохуватець, с. Підволочиського р-ну
Росохуватець, с. Козівського р-ну 320, 401, 405, 528, 571
Росохуватець, с. Підволочиського р-ну 73, 86, 632
“Ростик”, повст. 384, 388
Ротука Василь 613
Ротука Мирослав 613
Рохманів, с. Шумського р-ну 379, 389, 466, 468
Рошка Теодор 180
“Руб”, повст. 331
“Рубан” 683
Рубас, дир. маслозав. 654
“Рубачі”, курінь, вд. 20, 48, 224, 454
Рубашевський Мирон 158
Рублевська, з с. Вільхівчик 319
Рублєвска Ан. 222
Руда Федотя 603
Руда, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 127, 163, 201
Руда, хут. с. Великі Загайці Шумського р-ну 586
Рудак Дмитро 438
Рудакевич, упов. 623
Руденко Валентин 554
Руденко Роман, прокур. 32, 60
Руденко, о/у РО МҐБ 554, 645
Руденко, упов. 481
Руденький Іван 581
Рудий Ісаак 603
Рудий Петро 555

Рудик Корнило 510
Рудик Кость 420
Рудка, с. Кременецького р-н 457
Рудники, с. Підгаєцького р-ну 90, 160, 161, 201, 296
Рудня, хут. (Шумщина) 380, 381, 441
Рудько М. 507
Рудько М. 509
Рудько Марія 508
Рудько Михайло 504
Рудько Ю. 509
Рукомиш, с. Бучацького р-ну 186, 210, 267, 315, 317, 318, 397
Румуни 542
Рупинський Павло 161
Русецький Йосип 318
Русилів, с. Бучацького р-ну 186, 277, 302, 412
Русин Микола 538
Русин Пазька 164
Рускі (русскі, руські). *Див*. Росіяни
Руська Гута, с. Шумського р-ну 383, 472
Руський, сл. РО МВД 421
"Рух", підп. 454
Рущак Степан 150
Рябий, нач. ІБ 578
Рябов, уповмінзаг., о/у РО МҐБ 568

С

"С.", вд. 111
СА 97
Сабат Марія 545
Сабурін, о/у РО МҐБ 440, 444, 564, 651, 652
"Сава", повст. 405
Савалуськи, с. Монастирського р-ну. *Див.* Савелівка, с. Монастириського р-ну
Савалуський, ліс 400
Савелівка, с. Монастириського р-ну 187, 400, 518
Савенков, нач. РО МҐБ 644
Савінський Олекса 390
Савіцька Евдокія 597
Савіцький О. 471
Савіцький Олекса 391
Савіцький, 3-ій секр. РК КП(б)У 599
Савіцький, уповмінзаг. 432
Савка Іван 346
"Савка", повст. 320
Савоненко Ліда 532
Савоненко Маруся 531
"Савур Клим", ГК УПА. *Див.* Клячківський Дмитро
Савченко, о/у. НКВД 222
Савчин Панько 314
Савчиці, с. Кременецького р-ну 625, 653
Савчук Іван Андреєвич 602
Савчук, емведист 417, 490, 495, 496, 502
Савчук, упов. 632
"Сагайдачний", інт., провокатор 376, 431, 623
Саган Павло 569
"Сад", повст. 334
Саджавки, с. Скалатського пов. *Див.* Саджівка, с. Гусятинського р-ну
Саджівецький, ліс 272
Саджівка, с. Гусятинського р-ну 80-83, 86, 193, 216, 217, 271
Саджівка, с. Монастириського р-ну 284

Сади, с. Теребовлянського р-ну 309
Садівник Андрій 409
Садки, с. Заліщицького р-ну 77, 183, 185, 274, 292, 293, 310, 425, 503, 504, 506, 508-511, 513, 514
Садки, с. Шумського р-ну 241, 603
Садовнік Евфрозина 425
Садома, уповмінзаг. 345
Садюк Надія Іванівна 616, 627, 640
Саламон Василь 489, 492
Саламон Іван 493
Саліванов Яша, кап. МҐБ 415, 417
Салівка, хут. с. Прошова Тернопільського р-ну 664
Салій Василь 349, 640
Салій Мартоха 558
Сало Артем 624
“Салова”, ліс 506
Салюк Євстахій 635
Салюк Іван 624
Салюк Текля 655
Салюк, упов. 655, 670
Самборська Анна 553
Самбульський Володимир 258
Самиця Осип 581
Самолусківці, с. Гусятинського р-ну 319
Самооборона. *Див.* СКВ
Самостійна Соборна Українська Держава (Самостійна Українська Держава). *Див*. УССД
Самостійна Україна. *Див*. УССД
Самохін, участк. 375
Самош Маруся 342
Сампара Анна 236, 639
Сампара Ярослав 622
Самтринський Маріян 515
Сандак [Сендак] Степан 512, 513
Сапанів, с. Кременецького р-ну 547, 632
Сапіга, пол. князь 262
Сапільник Володимир 547
Сапковий Теодор 524
Сапова, с. Теребовлянського р-ну 162, 270, 271, 276, 301, 320, 343, 397
Сапогів, с. Борщівського р-ну 262-265, 297, 413, 414, 487-490, 492-494, 497, 501, 502
Сапогівський, ліс 265, 309
Сарабун Василь 489, 502
Сарабун Іван 490
Саранчуки, с. Бережанського р-ну 78, 159, 170, 202, 258, 259, 395, 520-522
Сасанчин Степан 510
Сасанчин Юстина 510
Сатанів, с. Городоцького р-ну Хмельницької обл. 217
“Сафат”, підп. 268
Сафіян Михайло 638
Сахаренко, упов. 652
Сачук Олекса 561
Саша, емведист 655
СБ ОУН 13, 20, 31, 33, 34, 41, 48, 68, 93, 112, 117, 139, 140, 170, 180-182, 190, 194, 250, 259, 260, 263, 265, 268, 273, 283, 290, 292, 294, 311, 408, 442, 460, 483, 484, 561, 565, 614, 685
Сваричевська Юстина 510
Сваричевський Андрій 510
Сваричевський Богдан 513

Сваричевський Станислав 512
Сварник І. 436
Свенціцкий [Свєнціцький] Дмитро 317
Свершківці, с. Заліщицького р-ну 425, 505
Свигруненко, упов. 536, 538, 566, 590, 598, 654
Свидова, с. Чортківського р-ну 182, 183, 311, 428
Свинарчин Дмитро 514
Свинарчин Роман 425
Свинюхи, с. Кременецького р-ну. *Див.* Очеретне, с. Кременецького р-ну
Свистіль Іван П. 598
Свистільники, с Рогатинського пов. *Див.* Світанок, с. Рогатинського р-ну
Свита Григорій 577
Свищ Пелагна 301
Свідер, упов. 644, 662
“Свіжий”, повст. 271
Свірідов, пр. РВК 650
Свістунов, о/у 635, 661
Світанок, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 201, 204, 232
Світиська Уляна 450
Світле, с. Монастириського р-ну 400
Свіцова (Сьвіцова), упов. 544-546, 585, 644
СД 67, 84
Сегієв, емведист 401
Секотун, упов. 539
Селіверстов (Селівестров), лейт. РО МҐБ 413, 415, 416, 490
Семаківці, с. Чортківського р-ну 179, 315
Семен Зофія 576
“Семен”, проп. *Див.* “Віктор” (“Семен”), пов. проп.
Семенина Іван 195
Семенина Марія 541
Семенів, с. Теребовлянського р-ну 68, 309
Семенко, упов. 394
Семенов, упов. 521, 560
Семенчук В. 490
Семенчук Катерина 327
Семенюк Олена 490
Семиківці, с. Теребовлянського р-ну 95-98, 319, 320, 529
Семінче, хут. с. Ріпинці Бучацького р-ну 299
Семків Анастазія 555
Семків Василь 361
Семчишин Василь 478
Семчишин Степанія 665
Семянків Микола 514
Сендик Марія 539
Сеник Іван 660
Сеник Михайло 184
Сеник Текля 553, 554
Сенишині, з Лісник 113
Сенчук Теодор 536
Сеньків Василь 436, 437
Сеньків Семен 543
Сеньків Степан 341
Сеньків Яків 509
Сеньків, с. Козівського р-ну 230
Сеньківський Іван 577
Сеньківський Івана Степанович 540
Сербай Василь (“Буря”) 251, 609
Сербай Петро 608
Сергеєв [Сєрґєєв], упов. 529
Сергієнко, прок. 413, 415-417, 490, 491, 501
“Сергій”, повст. 271

Сергійчук Володимир 32, 60
Середа Нестор 394
Серединки, с. Тернопільського р-ну 212, 215, 357, 435, 575, 582, 583, 596
Середнє, с. Підгаєцького р-ну 139, 335
Середня Азія 108
Середюк Степан 446
Серет, р. 428
Серетець, с. Зборівського р-ну 447, 543, 583, 610, 619, 620, 642
Серна, с. (Шумщина) 434
Сєльський Микола 498
Сибір 18, 23, 30, 46, 50, 58, 108, 122, 130, 148, 158, 172, 186, 197, 200, 228, 240-242, 262, 274, 298, 302, 304, 350, 359, 361, 362, 364, 366, 373, 412, 418, 420, 421, 432, 440, 451, 457, 471, 477-479, 488-490, 492-494, 496, 498, 506, 507, 515, 534, 551, 552, 556, 574, 579, 585, 586, 589, 591, 592, 595, 597-599, 600, 603-608, 610, 612, 613, 615, 617-620, 624, 630, 632, 633, 634, 639, 644, 646-649, 655, 656, 658, 661, 663
Сибіряки 99
Сивак Андрій 572
Сидір Павло 583
Сидляк Юлія 314
Сидор Іван 359
Сидор Степан 179
Сидорів, с. Гусятинського р-ну 308
Сидорук Микола 222
Сидяга Г. 214
Сикотун, енкаведист 437
Симак Василь 641
Симак Петро 641
Синиця Марія 236
Синиця, уповмінзаг. 522
Синишин Михайло 519
Синишин Наталія 451
Синишин Петро 519
Синишин Розалія 519
Синівці, с. Лановецького р-ну 481, 661
“Синій”, кущ. пров. 143
Синожук Дмитро 492, 502
Синява, с. Збаразького р-ну 223, 359, 364
Синягівка, с. Збаразького р-ну 223, 364
Синьків Михайло 341
Синьків, с. Заліщицького р-ну 184, 273, 300
Синьоок Марія 655
Сипко Каленик 449
Сипко Степанія 145
“Сириха”, терен 399
Сирник Михайло 325
Сировари, с. Зборівського р-ну 93, 576, 623
Сироєдов, секр. РК КП(б)У 392
Сиротюк Володимир 642
Сиротюк, з с. Іванківці 573
Сиротюк, прац. РВК 447
“Сич”. *Див.* Кучерявий Іван
Сівко Володимир 295
Сівожелезов, 1-ий секр. РК КП(б)У 634
Сіворська Геня 184
Сіканович Йосип 591
Сікора Катерина 510
Сікорський Михайло 359

Сілін, емґебіст 653
Сілкін, лейт. РО МВД 608
Сільце, с. Підгаєцького р-ну 137, 160, 231, 232, 329, 334
Сільце-Божиківське, с. *Див.* Квіткове, с. Бережанського р-ну
Сільце-Підгаєцьке, с. *Див.* Сільце, с. Підгаєцького р-ну
Сіменков, упов. 644
Сінгалевич, з с. Ладичин 575
Сіненко, емведист, емґебіст 453, 576
Сіножати, хут. Микулинецького р-ну 556
Сірант Марія 351
“Сірі вовки”, курінь 20, 48
“Сіроманець”, підп. 295
“Сіроманці”, вд. (курінь) 140, 685
Сітров, пр. РО МВД 576
“Січкар”, большевик 397
Сказінський Іларій (“Крига”) 32, 60
“Скакун”, повст. 334
Скала Подільська (Скала-Подільська), р-н. *Див*. Скала-Подільський, р-н
Скала, с. (Чортківщина) 259
Скала-Подільська, смт. Борщівського р-ну 189, 191, 265, 422-424
Скала-Подільський, р-н Тернопільської обл. 262, 289, 308, 421, 674
Скалат Марія 510
Скалат, м. Підволочиського р-ну 73, 80, 85-87, 217, 291, 353, 457, 479, 646
Скалат, пов. 21, 49, 80, 81, 85, 86, 88
Скалат, р-н. *Див*. Скалатський, р-н
Скалатський, пов. *Див*. Скалат, пов.
Скалатський, р-н Тернопільської обл. 32, 61, 252, 290, 345, 350, 355, 356, 358, 363, 367, 375, 449, 457, 479, 484, 527, 557, 580, 607, 633, 645, 662
Скалатщина 72, 73, 80, 86, 190, 192, 193, 216, 238, 250, 303
Скалацька [Скалатська], тюрма 273
Скалка, місц. (вул.) с. Біла Чортківського р-ну 296
СКВ 20, 21, 112, 123, 124, 126-129, 134-137, 142, 145, 162, 179, 181, 190-192, 219, 250, 254, 256, 258, 262-265, 267, 273, 274, 280, 290, 292-294, 298, 303, 304, 309
“Скиба”, повст. 426
Скибіцький Григорій 387
Скибляк Олекса 567
Скибляк Тома 539, 567
“Скиток”, ліс 506
Скібіцький А. 459
Скляна Гута (Гута Шкляна), хут. с. Завадівка Монастириського р-ну 399
Скобій Катря 322
Сков’ятин, с. Борщівського р-ну 263, 416-418, 486, 488, 489, 491, 492, 497, 501
Скоморохи, с. Бучацького р-ну 277, 302, 516
Скоморохи, с. Тернопільського р-ну 86, 193, 195, 236,

268, 356, 442, 450, 536, 581
Скомороше, с. Чортківського р-ну 181, 259, 266, 296
Скорик Михайло 513
Скорики, с. Підволочиського р-ну 246, 285, 346, 347, 349, 350, 357, 372, 614
Скоробагатий Василь 366
Скорода Михайло 424
Скородинці, с. Чортківського р-ну 181, 182, 259, 296, 314
Скороніс, емґебіст. *Див*. Скоропис, емведист
Скороп'ятніков (Скоропятніков), уповмінзаг. 487, 501
Скоропад, з с. Озерна 76
Скоропис, емведист 431, 446, 461
Скорохода, нач. ІБ 483
Скорський Панас 448
Скочила ("Джеря") 371
Скочиліс Параскевія 453
Скочило Евфрозина (Евфросина) 539, 658, 670
Скочило Степан 371
Скрепетула Ірина 605
Скрепетула Параня 605
Скрибньовський Гнат 251
Скрипник Микола 181
Скундик Антон 265
Слабодян, гол. РВК 579
"Славко", лік. 139
"Славко", повст. 375
Славна, с. Зборівського р-ну 146, 198, 475
Славський (Славські), з с. Колодіївка 633, 646
"Славута", др. 446
Славятин, с. *Див.* Слов'ятин, с. Бережанського р-ну
Слатін Іван, секр. РК КП(б)У 362, 367, 373, 429, 461, 475, 479, 536-538, 572
Слєдзєвіч, з с. Клювинці 323
Слідевіч. *Див.* Слєдзєвіч, з с. Клювинці
Сліпець Гринь 325
Сліпець Марія 324
Слобідка Струсівська, с. пов. Теребовля. *Див.* Кам'янка, с. Теребовлянського р-ну
Слобідка Янівська, с. пов. Теребовля. *Див.* Слобідка, с. Теребовлянського р-ну
Слобідка, прис. с. Люлинці Лановецького р-ну 661
Слобідка, с. Заліщицького р-ну 184, 274, 292, 293, 310, 504, 510-513
Слобідка, с. Козівського р-ну 100, 102, 280, 344, 436, 450, 478, 536, 538, 551, 559, 560, 572, 581, 582, 590, 617, 619, 628, 635, 655, 670
Слобідка, с. Теребовлянського р-ну 88, 219
Слобідка, хут. с. Давидківці Чортківського р-ну 294
Слобідка, хут. с. Дубенки Монастириського р-ну 284
Слобідка-Горішня, с. Монастириського р-ну. *Див.* Горішня Слобідка, с. Монастириського р-ну
Слобідка-Мушкатівська, с. Борщівського р-ну 262, 263, 413, 419
Слободюк Омелько 546

Слободян Анна 361, 511
Слободян Антон 479
Слободян Василь 608
Слободян Володимирка 608
Слободян Григорій 606
Слободян Евдокія 423
Слободян Ольга 608
Слободян Павло 662
Слободян Палагія 608
Слободян Петронеля 515
Слободян, секр., гол. РВК 351, 535, 541, 583
Слободянюк, 3-ій секр. РК КП(б)У 507
Словіта, с. Золочівського р-ну Львівської обл. 75
Слов'ятин, с. Бережанського р-ну 104, 139, 189, 191, 201, 329
Слотюк Петро 610
"Слух", повст. 407
Слуцький Гнат 325
Смаковус Евгенія 450
Смачила Анна 407
Смачила Іван 526
Смачила Левко 331
Смачила Оля 407
Смерека Анна 504, 510
"Смерека", підп. 645
Смереківка, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 92, 145, 196
Смеречинська Гелєна 512
Смеречинський, з с. Литячі 512
Смєтанін, 2-ий секр. РК КП(б)У 506, 510
Смик, міліц. 437
Смиківці, с. Тернопільського р-ну 85, 213, 236, 269, 366, 573
Смірнов, прокур. 606
Смірнов, упов. 530
Смішнюк Михайло 408
Смолєнскі Філько 158
Смолій Василина 471
Смоляк Володимир 590
Смоляк Станислав 566
Смоляк Текля 489
Смоляк Ярослав 415
Смоляненко, упов. 567
Смолянка, с. Тернопільського р-ну 269, 536
Смук Степан 425
Смук Юрко 425
Снігур Омелян 495, 498
Снігурівка, с. Лановецького р-ну 464, 601
"Сніп", б-к СБ 460
Сновидів, с. Бучацького р-ну 302, 412, 517
Собешко Антон 419
Собко Кароль 513
Соболівський Дмитро 494
Соборін, о/у 433
Соборна Україна (Соборна Самостійна Українська Держава). *Див*. УССД
Собурін (Собурин), емґебіст. *Див*. Сабурін, о/у РО МҐБ
Собчук Іван 390
Совєтський Союз. *Див*. СССР
Сович Романна 452
Сович, з с. Ренів 438
Совінський Дмитро 462
Совіти 131, 133, 137, 138, 151, 159, 180, 187, 194, 223, 229, 230
Совітська, партизанка. *Див*. Радянські, партизани
Созданська Анна 605
Созданський Богдан 616
Созданський Іван 616

“Сойка”, підп. 395
Сокирник, з с. Божиків 232
Сокіл Григорій 613
“Сокіл”, б-к (с. Блищанка) 300
“Сокіл”, повст. (з с. Дрищів). *Див.* Процик Михайло
“Сокіл”, повст. (с. Соколів) 320, 321
“Сокіл”, повст. (с. Стегниківці) 588
“Сокіл”, повст. (с. Цапівка) 426
Сокілець, с. Бучацького р-ну 276, 302
Сокільники, с. Теребовлянського р-ну 319, 404
Соколик, з с. Настасів 569
Соколів, с. (с/рада) Теребовлянського р-ну 96, 106, 319, 342, 402, 404, 530, 531
Соколів, с. Бучацького р-ну 187, 277, 301, 320, 337, 515-517
Соколівка, с. Лановецького р-ну 661
Соколов, май. НКВД 308
Соколов, упов. 569
Соколовський Евстахій 660
“Соловій”, підп. 424
“Соловій”, повст. (с. Трибухівці) 396
“Соловій”, повст. (с. Устечко) 426
Соловський, з с. Смиківці 269
Солодкий Василь 332
Солодкий Володимир (“Ярий”) 332
Солодкий Семен С. 615
Солодкий, упов. 446, 537, 551, 566, 618
Солома Ольга 359
Соломський, упов. 558
Солоне, с. Заліщицького р-ну 184, 292, 425
Солонинка Василь 440
Солтис Наталя 34, 63
Соляк Анна 90
Сольський Кароль 326
Сомчук Михайлина 647, 648
Сонячне, с. Підгаєцького р-ну 96, 97
Сорока Григорій 365, 366, 591, 596
Сорока, з с. Стриганці 521
Сороки, с. Бучацького р-ну 149-151, 202, 267, 317
Сорокін, нач. РО МҐБ 485
Сороков, упов. 632
Сороцко, с. пов. Скалат. *Див.* Сороцьке, с. Теребовлянського р-ну
Сороцьке, с. Теребовлянського р-ну 86, 87, 203, 663
Сорочинський Петро 434
Соснів, с. Теребовлянського р-ну 95-98, 106, 270, 274, 530
Соснівка, с. Шумського р-ну 242, 381, 388, 460, 470, 474, 476, 482, 548, 570
Соснівка, хут. с. Антонівці Шумського р-ну 381
Соснівський, фільварок 98
Соснівські, хутори (Теребовлянщина) 404
“Сосновий”, к-р, окр. оргмоб. 21, 49
Сосулівка, с. Чортківського р-ну 181, 254, 427, 428
Сохацький Василь 411
Сохацький Михайло 420
Сохацький Пилип 493

Сохацький, з с. Голгоча 410
Сошенко, дир. молоч. 598
Сошище, с. Шумського р-ну 240, 390
“Спартак”, чот. 216
Спас Теодозія 222
Співак, з с. Терпилівка 462
Спінко, кап. МҐБ 523-525, 527
Срібна Анна 494
Срібний Гаврило 503
СРСР. *Див*. СССР
СС 72, 75, 84, 86, 91, 95, 96, 101, 102, 122, 128, 132, 159-161, 186, 312, 321, 399, 554, 595
СССР 12, 27, 30, 40, 55, 131, 148, 169, 170, 172, 197, 207, 208, 244, 311, 351, 368, 405, 417, 420, 439, 456, 481, 499, 526-528, 556, 558, 559, 578, 579, 592, 612, 615, 620, 621, 623, 625, 641, 646, 649, 651, 659, 668, 672
Ставки, с. Гусятинського р-ну 272
Ставки, хут. Великобірківського р-ну 269
Стадник Олекса 461
Стадник Ольга 369
Стадник, з с. Драгоманівка 590
Сталін Йосиф Вісаріонович 12, 40, 96, 103, 108, 130, 133, 147, 151, 166, 169, 173, 209, 302, 310, 405, 416, 418, 420, 442, 461, 468, 499, 526, 559, 564, 586, 615, 621, 623, 626, 631, 633, 659, 664, 668, 670, 672
Сталінград (тепер Волгоград), м. (Росія) 87, 96, 199, 525, 617
Стандарт Марія 407
Станимир В. 575
Станимир М. 575
Станимир, с. Перемишлянського р-ну 92
Станиславів, м. *Див*. Івано-Франківськ, м.
Станиславівщина. *Див*. Івано-Франківщина
Станишин Омелян 351
Станіславська, обл. *Див*. Івано-Франківська, обл.
Стара Брикуля, с. Теребовлянського р-ну 219
Стара Ягільниця, с. Чортківського р-ну 76, 179
Старе Місто, с. Підгаєцького р-ну 137, 344
Стареправо Степан 641
Старий Кокорів, с. Кременецького р-ну 243, 547, 558, 625, 652
Старий Олексинець, с. Кременецького р-ну 601, 602, 614
Старий Почаїв, с. Кременецького р-ну 462, 547, 604
Старий Скалат, с. Підволочиського р-ну 356, 357, 363, 375
Старий Тараж, с. Кременецького р-ну 243
“Старий” 683
“Старий”, окр. пров. 14, 42
“Старий”, стан. 288
Старик Б. 593
Старинський Павло Д. 447, 567, 573, 612

Старі Залізці, с. *Див.* Залізці, смт. Зборівського р-ну
Старі Петликівці, с. Бучацького р-ну 151, 178, 266, 268, 396
Старко Павло 340
Старко Федір 334
Староверов, емґебіст 414, 492
Стародуб Бронислава 291
Стародубець Галина, проф. 23, 24, 33, 50, 52, 61
Староміщина, с. Підволочиського р-ну 632, 662
Стасишин Марія 365
Стасишин Михайло 159
Стасишин, з с. Будилів 159
Стасюк Іван 505
Стасюк Кость 513
Стасюк О. 505
Стасюк Павло 513
Стасюк Паранька 335
Стасюк Степан 514
Стачук Микита 83
Стебельська Павлина 665, 671
Стегниківці, с. Тернопільського р-ну 213, 366, 442, 452, 588, 611, 664
Стегній Параска 490
Стельмах Дем'ян 623
Стельмах Петро 530
Степ, хут. с. Вел. Загайці Шумського р-ну 546
"Степ", к-р б-ки 272
"Степ", підп. 340
"Степ", повст. 344
Степанишин Д. 468
Степанів Василь, з с. Довжанка 619
Степанів Василь, з с. Сапогів 490
Степанів Олекса 640
Степанів, пр. РК КП(б)У 654
Степанов, упов. 481, 634
Степове, с. Підгаєцького р-ну 97, 161, 201, 280, 344
"Степовий", окр. пров. *Див.* Максим'юк Костянтин
"Степовий", підп. 278
"Степовий", повст. 426
Степцюра Андрій 125
Степчук Бора 546
Степюк Дмитро 513
Стефанишин Василь 512, 513
Стефанишин Д. 482
Стефанишин Михайло 180
Стефанишин Панько 526
Стефанюк Анна 511
Стефанюк Іван 412
Стефільчук, з с. Смиківці 269
Стецик Гелена 530
Стецок Дмитро 418
Стецюк Данило 464
Стець Зофія 578
Стець Микола 524
Стець Олекса 617
Стецьків Василь 144
Стешин Ілько 351
Стешин Наталка 596
Стібайло Теодор 634
Стіжок, с. Шумського р-ну 381, 390, 470, 482, 564
Стінецькі, хутори (Бучаччина) 302
Стінка, с. Бучацького р-ну 188, 202, 277, 302, 412, 516, 517
Стодухов, дир. спіртзав. 353
Стойко Богдан, о. 430
Стоколос, емведист 591
Стороженко, л-т РО МВД 419
Сторожинський Михайло 144
Стос М. 410

Стохода Степан 567
Страдомський М. 469
Стратин, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської 201, 393
Стрибки (стребки). *Див*. ІБ
Стриганці, с. Бережанського р-ну 134, 231, 258, 393, 521, 522
Стригун, сл. прокур. 567, 630
Стриєшин, гол. РВК 591, 596, 622, 634, 657
Стриївка, с. Збаразького р-ну 348, 359, 364, 375
“Стрий”, рай. терен. пров. 266
Стрипа, р. 95, 97, 99, 103, 105, 138, 270, 275, 319, 404, 465, 523, 524, 528
“Стріла”, стр. 266
Стрілка Іван 539
Стрілківці, с. Борщівського р-ну 202, 263-265, 416, 418, 491, 502, 503
Строй, упов. 521
Строкач Тимофій 15, 43, 331
Стросенський, з с. Яргорів 150
“Струг”, підп. 268
Струганець Ірина 550
Струганець Михайлина 595
Стружак Оксана 408
“Струм”, повст. 293
Струс Анна 161
Струсів, р-н. *Див*. Струсівський, р-н
Струсів, с. Теребовлянського р-ну 68, 73, 106, 189, 210, 218, 342
Струсівський, р-н Тернопільської обл. 32, 61, 235, 236, 309, 402
“Струя”, підп. 293
Студений, з с. Худіївці 497
Ступка Іван 553
Ступки, с. Тернопільського р-ну 215
Судейко Іван 491
СУЗ 28, 67, 70, 82, 222, 248, 261, 349, 350, 357, 358, 367, 368, 372, 377, 378, 391, 395, 402, 403, 444, 415, 430, 435, 441, 442, 449, 466, 485, 500, 525, 526, 534, 570, 573, 584, 594, 607, 634, 676
Сулеви (?), коло с. Мужилова Підгаєцького р-ну 138
“Сум”, підп. 276
Сумек, з с. Михайлівка 529
“Сумний”, рай. пров. 340
“Суп”, к-р, заст. окр. оргмоба 21, 49, 248
Супранівка, с. Підволочиського р-ну 86
Сураж, с. Шумського р-ну 240, 242, 379, 382, 391, 460, 471, 476, 477
Суражчина, ліс 548
Сургутанов, сл. МҐБ 523, 525, 407
Сургушенов, сл. *Див*. Сургутанов, сл. МҐБ
Сурженко, упов. 474
Сурков, енкаведист 547
“Сурмач”, підп. 269
Сусленко, нач. РО МҐБ 361, 455, 569, 575, 585, 591
Сута Гринько 339
Сухенко, секр. РК КП(б)У 429, 430, 475
Сухівці, с. Підволочиського р-ну 222, 246, 286, 667
Сухіна, упов. 644

Сухович Анна 608
Сухович Ілько 608
Сухонос, лейт. МҐБ 523, 524
Сущенко, уповмінзаг. 542, 592, 620, 630
Сущин, с. Теребовлянського р-ну 219, 220
Схід 66, 83, 110, 119, 121, 140, 145, 152, 169, 233, 253, 274, 279, 306, 326, 361, 395, 435, 534, 581, 600, 612, 631, 638
Східні області (терени) України. *Див.* СУЗ
Східняки. *Див.* Українці, східні
“Схуд”, пол. підп. вид. 74
Сцібайло Левко 454
Сцібайло, з с. Мишковичі 454
США 141, 526, 623, 624, 639
Сюдмак Бронислав 212
Сюрженко, участк. міліц. 449, 451
Сян, р. 75, 209, 228, 264

Т

Табака Василь 591
Табака Володимир, з с. Городище 538
Табака Володимир, з с. Слобідка 619
Табака Д. 369
Табачук Тихон 389
Тавіянська Туська 414
Такалов Т. 221
Тарабавка Параска 512
Тарабанов, інсп. РайВНО 625
Тарайковський, кап. МВД 337
Тарапата Василь 351
Тарарин Петро 536
Тарас Антон 555
Тарас Роман 555
“Тарас”, підп. 614
“Тарас”, підп. *Див.* Кривокульський Володимир
“Тарас”, повст. 519
Тарасенко, упов. 581
Тарасин Осип 556
Тарасюк Іван 448
Тарнавка, с. Чортківського р-ну 182, 191, 195, 254
Тарнавський Володимир 502
Тарнопільська, обл. *Див*. Тернопільська, обл.
Тарнопольський П. 220
Тастушин Іван 327
Татари 72, 282, 494
Татарин Василь 180
Татарин Емілія 511
Татарин Іван 598
Татарин Павло 311
Татарин Розалія 519
Татаринці, с. Лановецького р-ну 241, 242, 278
Таурів, с. Козівського р-ну 101, 113, 136, 154, 279, 450, 451, 483, 538, 550-552, 565, 618, 619, 627, 641, 656
Твердохліб, з с. Романівка 237
Тевкевич Ольга 457
Теклівка, с. Підволочиського р-ну 216
Телевяк Дмитро 222
Телейко, участк. 328
Теленяк, з с. Розношинці 605
Теляков, ст. лейт. 523
Теляче, с. Підгаєцького пов. *Див.* Мирне, с. Підгаєцького р-ну
Телька Микита 191
Темес, нач. ІБ 215

Темногайці, с. Шумського р-ну 242, 432, 586, 603
Теонів Іван 330
Теофілівка, с. Тернопільського р-ну 581
Теофіпілка, с. Козівського р-ну 281, 303, 304, 322, 527
Теребовельський, надрайон. *Див*. ОУН, Теребовлянський, надр-н
Теребовельський, пов. *Див*. Теребовля, пов.
Теребовельський, р-н. *Див*. Теребовлянський, р-н
Теребовельщина 73, 193, 203, 210, 217, 243, 250, 259
Теребовля, м. Тернопільської обл. 17, 68, 84, 86-88, 218, 219, 244, 248, 309
Теребовля, пов. 21, 49, 68, 83, 84, 87, 88
Теребовля, р-н. *Див*. Теребовлянський, р-н
Теребовлянський, р-н Тернопільської обл. 19, 27, 32, 47, 55, 61, 212, 217, 219, 220, 244, 275, 276, 291, 309, 402, 403, 449, 527, 530
Теремне, р-н Волинської обл. 676
Теренков, нач. РО МВД 367, 478, 654
Тересін, хут. с. Цигани Борщівського р-ну 423
Терех Григорій 450
Терещенко, 1-ий секр. РК КП(б)У 362, 489, 495, 497, 499, 501, 596, 634
Терещук Антон 540
Терещук Оксенька 387
Терещук Осип 340
Термос (Термоз), партприкр. 417, 495, 499, 500, 502
Тернавська Антонина 466
“Тернина”, підп. 501
Тернопіль (Тернопільська), округа (Окр. Пр.). *Див*. ОУН, Тернопільський Окр. Пр. (округа)
Тернопіль, м. 11, 23, 24, 39, 50, 71, 72, 82, 84-89, 91, 99, 136, 159, 160, 162, 164, 165, 193, 213-215, 235, 236, 248, 249, 255, 256, 281, 291, 342, 343, 353, 403, 435, 436, 452, 453, 456, 478, 479, 489, 491, 494, 495, 527, 528, 533, 546, 549, 551, 554, 556, 571, 572, 578, 593, 597, 601, 607, 609, 610, 618, 624, 641, 676
Тернопіль, пов. 21, 49, 68, 72
Тернопільська, обл. 7, 10, 14, 17-20, 23, 24, 25, 27-30, 32, 34, 35, 37-43, 45-47, 51-53, 55-59, 61, 62, 68, 76-79, 84, 88, 98, 121, 123, 125, 126, 189, 255, 657, 674, 676, 678, 682, 883
Тернопільська, тюрма 72, 456
Тернопільський, пов. *Див*. Тернопіль, пов.
Тернопільський, р-н Тернопільської обл. 215, 249, 279, 303, 368, 431, 685
Тернопільський, ТВ. *Див*. УПА, Тернопільський ТВ
Тернопільщина 7, 9, 10, 13-15, 18-20, 23, 27, 28, 32-34,

41, 43, 53, 55, 56, 60-62, 69, 71, 72, 86, 89, 100-102, 189, 193, 204, 211, 234, 236, 275, 344, 349, 356, 365, 429, 446, 474, 535, 565, 589, 615, 633, 665, 668, 669, 672, 684
Тернюк М. 460
Терпилівка, с. Підволочиського р-ну 222, 246, 247, 285, 286, 439, 447, 462, 476, 481, 543, 544
Тетерін, емведист 607
Тетильківці, с. Шумського р-ну 241, 278, 603, 650
Техтілов, зав. РайВНО 380, 381, 385, 482
Тещук Лев 380
Тєляков, емведист 525
Тивонюк Петро 454
Тилявка, с. Шумського р-ну 8, 36, 278, 379, 391, 434, 460, 471, 482
Тильчак Варвара 609
Тильчак Василь 609
Тильчак Лука 609
Тильчак Степан 609
Тимків Анна 492
Тимочко Богдан 552
Тимочко Іван 437
Тимочко Ольга 437
Тимочук В. 463
Тимощук А. 471
Тимощук Анастазія 390
Тимощук Володимир 386
Тимощук Петро 385
Тимощук Федор 391
Тимцей В. 507
Тимчишин Ірина 597
Тимчишин Петро 593
Тимчишин Ярослав, о. 525
Тимчишин, з с. Вел. Гаї 597
Тимчишин, секр. РВК 568
Тимчук Дмитро 489
Типляк, з с. Вел. Ходачків 537
Тисячна К. 213
Титюк Степан 647
Тихівка (Тихівці), хут. с. Вищі Луб'янки (Збаражчина) 445, 614
Тихоліз Анна 514
Тищук Варвара 466
Тищук Леонід 381
Тищук Марта 381
Тищук Михайло 466
Тищук Павло 449, 466
Тіцький М. 575
Тіщенко, 2-ий секр. РК КП(б)У 414, 499, 501
Ткач Василь 571
Ткач Микола 490, 501
Ткач, 1-ий секр. РК КП(б)У 638, 639, 657
Ткачук Г. 505
Ткачук Д., з с. Голибіси 459
Ткачук Д., з с. Малі Садки 549
Ткачук І. 468
Ткачук Іван 82
Ткачук Катерина 561
Ткачук Марія 561
Ткачук Михайло 644
Ткачук Н. 468
Ткачук О. 449
Ткачук Юлія 145
Ткачук, з ІБ 492
Ткачук, з с. Капустинський Ліс 606
Ткачук, з с. Красносільці 626
Ткачук, о/у РО МҐБ 500
Ткачук, участк. 424
Тлусте, р-н. *Див*. Товстенський, р-н

Товарянська Варвара 183
Товмацький, р-н Івано- Франківської обл. 327
Товсте (Товстянський, Товстецький), р-н. *Див*. Товстенський, р-н
Товсте, с. Гусятинського р-ну 81, 86, 238, 252, 272, 352
Товсте, смт. Заліщицького р-ну 182, 183, 265, 427, 503, 505
Товстенський, р-н Тернопільської обл. 27, 30, 55, 58, 292, 309, 424, 503
Товстеньке, с. Чортківського р-ну 288, 308, 330
Товстобаби, с. пов. Підгайці. *Див.* Високе, с. Монастириського р-ну
Товстолуг, с. Тернопільського р-ну 85, 87, 193, 234, 235, 250, 269, 450, 536, 581
Тодорчук Степан 424
Токальський, з с. Паушівка 315
Токарський Яков 389
Токи, с. Підволочиського р-ну 86, 222, 246, 247, 286, 605, 616, 624, 630
Толкачов, упов. 504, 506
Томашевська Марія 576
Томин Михайло 492
Томковид, з с. Глибочок 502
Томчук (Могриха) 647
Томчук А. 459, 472
“Топір”, підп. 576
“Топір”, рай. реф. СБ. *Див.* Волошин Ілярій
Топольніцкий Петро 404
Топор, упов. РВК 347, 359
Топорницька, упов. 438, 542
Торгів, с. Золочівського р-ну Львівської обл. 123, 225, 229
Торкот [Туркот] Федь 512
Торонто, м. (Канада) 10, 20, 23, 25, 33, 34, 37, 48, 51, 53, 62, 117
Торське, с. Заліщицького р-ну 182, 205, 274, 300, 419
Тохтілов, упов. 434
Травневе, с. Збаразького р-ну 242
Травотолоки, с. Зборівського р-ну 196, 553, 599
Трач Евгенія 404
Трач Теодор 527
Трачук Михайло 440
Трачук С. 459
Тремблюк Анна 510
Трембуляк Григорій 374
Трембюк Андрій 510
Трембюк Д. 507
Трембяк Михайло 504
Трибухівці, с. (тепер в скл. с. Личківці) Гусятинського р-ну 299, 319
Трибухівці, с. Бучацького р-ну 151, 202, 267, 315, 316, 319, 396, 397
Тригуб Люба 558
Тригуб Уляна 558
Тригубів, с. Козівського р-ну 322
Триль Варвара 320
Триш Марія 504
Трійця, с. Борщівського р-ну 290
“Тріска”, повст. (с. Малий Говилів) 291
“Тріска”, повст. (с. Поручин) 522

Тростянець, с. Бережанського р-ну 78, 104, 110, 111, 139, 154, 157, 202, 256, 257, 296, 312, 521
Тростянець, с. Зборівського р-ну 93, 164, 541, 555, 561
Тростянецький, ліс 78
Тростянці, с. Монастириського р-ну 150, 401
Трофимова Марія 222
Трумен, Ґарі, амер. през. 481
Трус Михайло 158
Туж Іван 520
Тузор Микола 155
Тупаков, упов. 629
Тупол, ред. 634
“Тур”, заст. рай. реф. СБ 273
“Тур”. *Див.* Кучерявий Володимир
“Тура”, вд. (сотня) 138, 284
Туреччина 368, 559
Турильче, с. Борщівського р-ну 191, 290, 421-424
Турівка, с. Підволочиського р-ну 80, 85, 217, 239, 251, 286, 287, 544, 545
Турівська, ґміна Скалатського пов. *Див.* Турівська, с/рада Підволочиського р-ну
Турівська, с/рада Підволочиського р-ну 80, 217
Туркевичі, з с. Двірець 652
Туркот Григорій 353
Туркот Михайло 353
Туркот, з с. Монилівка 431
Туркот, секр. РК КП(б)У 360, 566
Турова Домка 530
“Турова”, могила 399
Турський, з с. Прошова 594
Турчин Олекса 125
Турчин, емведист 593, 594
Турянський Осип 442
Тустоголови, с. Зборівського р-ну 540
Тучабська Катерина 325
Тучне, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 142
Тхорик Ілько 644
Тхорик Степан 644

У

Уваров, кап. РО МҐБ 419
Увисла, с. Гусятинського р-ну 324, 326
УГА 68
УГВР 668, 672
УГВР, Універсал 192
Угорськ, с. Шумського р-ну 8, 36, 383, 390, 391, 471, 586
Угорці, с. *Див.* Підгір’я, с. Золочівського р-ну
Угринів, с. Підгаєцького р-ну 74, 104, 140, 154, 329, 334
Угринь, с. Чортківського р-ну 182, 293, 294, 427
Угриньківці, с. Заліщицького р-ну 300, 301, 421
УДК 77, 78
Удмуртія (Росія) 311
Удмуртська, АРСР 311
Узбеки 77, 91, 97
Уздечко, с. Заліщицького р-ну 513
Україна 8, 11-13, 20-22, 26-34, 34, 36, 38-41, 47, 48, 50, 57, 62, 65, 69, 72, 75, 88, 100, 108, 111, 125, 128, 133, 141, 145, 155,

148, 165, 172, 177, 195, 199, 208, 223, 224, 228, 229, 231, 234, 245, 253-255, 265, 293, 322, 342, 348, 355, 370, 377, 392, 395, 402, 403, 417, 418, 462, 473, 474, 483, 490, 494, 499, 501, 519, 534, 589, 606, 607, 615, 618, 628, 633, 634, 646, 660, 668, 672, 678
Україна, Західна 11, 12, 16, 25, 29, 39, 40, 46, 57, 162, 455, 638
Україна, Східна 166
Українець Василь 416
Українець Григорій 496
Українець Іван 416
Українець Михайло 515
Українська Держава. *Див*. УССД
Українська, партизанка. *Див*. Українські, повстанці (партизани)
Українська, поліція (поліцисти) 69, 72, 74, 76, 77, 82, 83, 85, 91
"Український Партизанський Відділ ч. 21" 66
Український, народ (населення, родини, громадянство, маси). *Див*. Українці
Українські, землі. *Див*. Україна
Українські, націоналісти 83, 152
Українські, повстанці (партизани) 8, 11, 12, 15, 18-20, 23, 27, 28, 35-48, 50-62, 66, 72-76, 78, 79, 81-84, 87, 93, 100, 106, 108, 110, 111, 123, 126, 132, 136, 137, 145, 181, 189, 190, 192, 217, 221-223, 227, 238-244, 246, 248, 249, 258-260, 267, 270-272, 276, 277, 279, 281-289, 296-298, 302, 308, 311-313, 315-320, 322, 323, 325-327, 329-332, 334-337, 340, 342, 343, 345, 347, 353, 355, 359, 369, 371, 373-378, 381, 383, 387, 391-393, 395-399, 402, 403, 405-407, 409, 410, 414, 419, 421-423, 425, 427, 428, 437, 440, 442, 443, 445, 446, 450, 451, 454-459, 461, 462, 464, 466-470, 472, 473, 481, 483-485, 497, 503, 506, 508-511, 513, 514, 516-518, 520-528, 532, 533, 551, 552, 556, 559, 561, 563, 564, 566-568, 571-574, 576, 577, 581-588, 596, 597, 609, 614, 617, 622-624, 627, 629, 631-634, 638, 641, 646, 647, 649, 653, 658, 660, 662-664, 667, 668, 671, 672
Українці 17, 18, 33, 45, 46, 65, 66, 68, 70, 72-78, 82, 83, 85, 87, 92-96, 99, 100, 102, 106, 107-109, 111, 113, 119, 121-123, 125, 127-131, 133, 136, 139, 140, 147-149, 151, 152, 154-157, 159, 162, 163, 165-174, 176, 180, 181, 183, 186, 188, 189, 191, 192, 194-199, 200, 203, 206-209, 211-217, 219-

223, 227-229, 235-239, 248, 267, 277, 282, 286, 326, 345, 351, 355, 358, 403, 494, 499, 520, 584, 595, 597-600, 615, 638, 639, 643, 646, 659, 660, 668, 672, 676-679
Українці, західні 12, 30, 40, 45, 57, 399
Українці, східні 83, 87, 93, 108, 109, 131, 141, 152, 181, 185, 196, 203, 214, 215, 223-225, 229, 239, 283, 296, 336, 341, 342, 358, 376, 395, 398, 401, 405, 407, 408, 478, 520, 521, 523, 524, 526, 531, 557, 584, 592, 645, 646, 663
Улашин Козьма 501
Улашківці, с. Чортківського р-ну 180, 294, 311, 428
Уличко Антон 495
“Уляна” 89
“Уляна”, підп. 519
“Ум”, кущ. проп. 265
Уманьщина 678
Умриш Анна 366
Унів, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 142
Уніят Лука 611
УНРА 12, 15, 40, 43
УПА 7- 13, 15, 16, 18-23, 25, 28-34, 35-41, 43, 44, 46-51, 53, 56-60, 62, 63, 65, 66, 69, 70, 72-76, 78, 83, 86, 104, 105, 110, 111, 114, 115, 117, 123, 126, 128, 130, 136, 152, 154, 161, 163, 166, 168, 173, 189, 193, 195, 197, 198, 200, 204, 211, 213, 216, 221, 227, 229, 231, 241, 243, 249-251, 258, 274, 282, 284, 287, 289, 290, 301, 303, 305, 310, 338, 403, 445, 623, 649, 668, 672, 676-679
УПА, Бережанський, ТВ 20, 48
УПА, Бучацький ТВ 20, 48
УПА, ВО “Богун” 19, 47
УПА, ВО-3 (Група – III) “Лисоня” 19, 20, 47, 48, 679, 682
УПА, ВПЖ 66, 67, 139, 140, 246, 310
УПА, ГК 8, 36
УПА, Кам’янець-Подільський ТВ 20, 48
УПА, КВШ 14
УПА, східні повстанчі вд. 216
УПА, Тернопільський ТВ 20, 48
УПА, Чортківський ТВ 20, 48
УПА-Захід 11, 19, 20, 25, 39, 47, 53
УПА-Захід, КВШ 25
УПА-Південь 7, 10, 11, 19, 35, 38, 39, 47, 116
Урал, г. 488
Уритва, с. Козівського р-ну 332, 335
Урмань, с. Бережанського р-ну 136, 295, 333, 393
УРСР 15, 27, 30-32, 40, 43, 54, 58-60, 177, 346, 350, 352, 371, 372, 378, 413, 541, 542, 554-556, 562, 589, 634, 660
УССД 10, 66, 79, 100, 128, 133, 145, 155, 171, 172, 181, 264, 265, 388, 443, 478, 522, 562, 589, 612,

615, 620, 633, 634, 648, 660, 665, 669, 674, 675, 677
УССР. *Див.* УРСР
УСТ 321
Устечко, с. Заліщицького р-ну 183, 184, 292, 310, 426, 504, 506, 507, 510
Устечко, с. Кременецького р-ну 601
Устінов, суддя 569
Устя, с. Борщівського р-ну 191, 307
Устя-Зелене, с. Монастириського р-ну 150, 152, 282, 305
Ухман Петро 522
УЦК 76
УЧХ 10, 20, 48, 249, 292
Ушенко, уповмінзаг. 541
Ушковичі, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. 141

Ф

Фадєєв, май. МҐБ 402
Фалиш, з с. Сенькова 230
Фаренюк Василь 582
Фаріон Семко 529
Фармага Люба 619
Фацінська Теофіля 598
Фащівка, с. Підволочиського р-ну 85, 217, 251, 569, 578
Федик Богдан 530
Федик Нестор 368
Федик, з с. Курівці 437
Федишин Вероніка 502
Федишин Марія 418
Федишин Меланія 418
Федишин Ольга 418, 502
Федишин, з с. Глибочок 418
Федій Василь 450
Федірчик Калина 183
Федірчик Яким 184
Федоренко, інстр. РК КП(б)У 521, 641
Федоришин Роман 404
Федорів Маланка 316
Федорків Бронек 506
Федорович Василь 261
Федоровська Параска 413
Федорук А. 468
Федорук Г. 471
Федорук, енкаведист 207, 208, 210
Федорців Софія 332
Федорчак Назар 289
Федотов, упов. 485
Федчишин Іван 344
Федчишин Михайло 522
Фелемоненко, упов. 592, 613
Фельджандармерія 74, 97, 101, 102
Фенцер Олена 521
Феоктістов, упов. РВК 389
Ференюк Марія 248
Фериштан Стефа 428
Фецик Ярослава 183
Фешук Василь 298, 490
Фещук, упов. РВК 365
Фещуки, хут. с. Білокриниця Кременецького р-ну 460, 466
Фіга Марія 492
Філюс Михайло 158
Фільварки (Великі, Малі), с. Кремецького р-ну 278
Фільварки Малі, с. *Див.* Підлісне, с. Кременецького р-ну
Фінка Лука 530
Фінляндці (фіни) 542

Фісак Марія 511
Фісяк Анна 183
Фішер Павло 90
Фіялка Василь 429
Фіялка Іван 664
Фйодоров (Фьодоров), упов. 497
Флінта Анна 624
Флінта Василь 616
Флінта Володимира 624
Флінта Ліда 624
Флінта Микола 476
Флінта, упов. 562, 563
Фльорис (Флорис), упов., 3-ій секр. РК КП(б)У 361, 365, 585, 592, 596, 612, 613, 656
Фольксдойчі 76, 93, 162
Фомин Ніна 365
Фомічов, о/у РО МВД 654
Формагон, з с. Клебанівка 357
Фостата Марія 575
Фостатий В. 575
Фостатий Микола 569, 591
Фостатий Славко 569
Фостів Михайло 659
Фотик Андрій 432, 433
Фрага, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 201
Франкевич, інсп. райфінвід. 542
Франків Іванка 455
Франків Йосиф 462
Франків Михайло 70
Франків, з с. Сапогів 490
Франко Іван 254
Франковський Микола 574
Французька, територія 186
Французькі, партизани 186
Фриз Ярослава 452
Фролов, уповмінзаг. 625
Фукалов, о/у РО МВД (МҐБ) 591, 612, 639, 656
Фунтеров (Фунтяров), емведист, емґебіст 438, 628
ФУР 7, 35
Фуркало, нач. РО МВД 341, 343
Фурсик Опанас 569
Футрик, з с. Касперівці 420

Х

Хабара Василь 313
Халін, упов. 339, 406
Халупа Василь 523
Хамчук Григорій, о. 248
Харевич Кирило 149
Харевич Микола 149
Харитонівці, с. Заліщицького р-ну 274
Харківська, обл. 355, 531
Харковна Палажка 548
Харук Василь 504
Харченко, 1-ий секр. РК КП(б)У 566, 577, 578, 583
Хатки, прис. с. Плебанівка Теребовлянського р-ну 68
Хатки, с. Теребовлянського р-ну. *Див.* Надрічне, с. Теребовлянського р-ну
Хатки, с. Тернопільського р-ну 95-97, 211-213
Хахарків Олекса 327
Хачов, нач. РО НКВД 267
Хвидосов [Федосов], нач. ІБ 260
“Хвиля”, повст. 564
Химальскі, уповмінзаг. 345
Хільчук Афанасія 483
Хітров, емведист 577, 593, 594, 628

Хлєбов (Хлебов), о/у РО МҐБ 452, 552, 611, 612, 642
Хлопівка, с. Гусятинського р-ну 325
“Хмара” 226
“Хмара”, підп. (с. Кам’янки) 287
“Хмара”, повст. (с. Пищатинці) 499
“Хмара”, повст. (с. Романове Село) 377
“Хмара”, повст. (с. Уритва) 335
“Хмара”, стр. (с. Синьків) 300
“Хмара”, чот. 185
“Хмари”, АБГ 31, 59
Хмелева, с. Заліщицького р-ну 292, 293, 425, 504, 506
Хмелиська, с. Підволочиського р-ну 82, 83
Хмелище (Хмелища), хут. с. Залісці Шумського р-ну 379, 382-385, 388, 389, 391, 434, 449, 458, 459, 468, 469, 472
Хмелівка, с. Теребовлянського р-ну 220
Хмель Микола 526
“Хмель”, кущ. розв. СБ 266
“Хмель”, повст. (с. Бзовиця) 562, 564
“Хмель”, повст. (с. Касперівці) 420
Хмельницька Оксана 380
Хмельницька, обл. 28, 58, 377, 636, 637, 675, 676
Хмельницький, м. 455, 581, 676
“Хміль”, к-р 289
Ховар Анна 317
Ховар Ольга 317
Ховар Роман 186
Ходаки, с. Шумського р-ну 392, 440, 448, 460, 473, 474, 570
Ходачків (Великий, Малий), с. Козівського р-ну 590
Ходачків Малий, с. *Див.* Малий Ходачків, с. Тернопільського р-ну
Ходорів, м. Львівської обл. 72, 87, 394
Хойза Анна 268
“Холодноярці”, вд. (курінь) 20, 48, 113, 257, 295
Холодноярщина 678
Холодяк Петро 592
Холява Степан 539
Хома Василь 430
Хома Григорій 439
Хома Михайло 618
Хома Олекса 618
Хома Федір (“Лис”) 678
Хоми, с. (хут.) Великоглибочоцького р-ну. *Див.* Хомівка, с. Зборівського р-ну
Хоми, хут. с. Ігровиця Тернопільського р-ну 582
Хомик С. 549
Хомівка, с. Зборівського р-ну 553, 568, 641, 659
Хоміцький Гордій 386
Хомічов, лейт. РО МВД 436, 551, 619
Хом’як Іван 579, 580
Хом’як Макар 434
Хом’як Н. 448
Хом’як Теодор 445
Хом’яківка, хут. с. Косів Чортківського р-ну 429
Хопрай Василь 593
Хоптій Володимир 323

Хоптій Гриць (“Чорт”) 344
Хоптій, з Підгаєць 160
Хоптянка, с. Підволочиського р-ну 190
Хоравська Анна 184
Хоробрів, с. Козівського р-ну 194, 196
Хорович Ірина 267
Хоростець, с. Козівського р-ну 147, 196, 475, 599, 623
Хоростків, м. Гусятинського р-ну 86, 324, 326, 527, 676
Хотенко Р. 212
Хотівка, с. Кременецького р-ну 433, 663, 671
Хотовиця, с. Кременецького р-ну 76, 601
Хохонів, с. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. 201
Хоцінський Федь 512
Храбузна, с. Зборівського р-ну 147, 226, 539, 540
Храпацеєв, емґебіст 467
Хрипилів, прис. с. Щитівці Залізницького р-ну 183
Хрипівський Дмитро 369
Хрипівський Петро 369
Христинич Петро 224
Христинич Степанія 554
“Хрін”, к-р вд. *Див.* Медведський Микола
“Хрона”, вд. 7, 35
Хрощук Василь 261
Хрущов Микита Сергійович 12, 14, 40, 42, 255
Худзій, з с. Великі Бірки 214
Худий, з Підгаєць 94
Худик Павло 150
Худіївці, с. Борщівського р-ну 193, 263, 297, 417, 419, 490, 491, 493, 497, 498, 500, 502, 503
Худоба Василь 590
Худоба Іван 640
Хутін, упов. РК КП(б)У 356, 357

Ц

Цандрівська Франка 398
Цапенко, о/у РО МВД 630
Цапівка, с. Заліщицького р-ну. *Див.* Поділля, с. Заліщицького р-ну
Цвігун Ксеня 608
Цвігун Микола 608
Цвітова, с. Бучацького р-ну 179, 315, 316
Цвях Іван 553
Цебрів, с. Зборівського р-ну 248, 582
Цебровська Анна 617
Цебровський, з с. Киданці 585
Цегульський, о/у РО МҐБ 362, 551, 618
Целіїв, с. Гусятинського р-ну 299, 319
Ценів, с. (с/рада) Козівського р-ну 101, 135, 156, 195, 202, 230, 280, 281, 303, 304, 339, 406, 407, 409, 524, 528
Церковний Михайло 512
Церковний, з с. Слобідка 511
Цеценівка, с. Шумського р-ну 240, 242, 278, 279, 603
Цецівка, с. Зборівського р-ну 593, 599, 628
Цецова, с. Зборівського р-ну. *Див.* Калинівка, с. Зборівського р-ну
Цибульський Осип 518
Цигани 326

Цигани, с. Борщівського р-ну 289, 423, 424
Циганські, ліси 69, 116
Циганюк Іван 547
Циграр Михайло 324
Цигрик, уповмінзаг. 366, 615, 633, 634
Цимбалістий Василь 93
Цимбалюк Михайло 488
Цимбалюк Т. 448
“Ціграч”, повст. 329
Ціжик М. 512
Ціжик Микола 504
Ціжик Михайло 510
Ціжик Павлина 512
Цісарський Михайло 592
Ціцерський, з Джурина 70
Цоцик Анастазія 526
Цума Лука 556
Цупрак Богдан 659
Цяпи, родина з с. Мозолівки 534
Цьомик Михайлина 516

Ч

“Ч.”, вд. 66, 67, 111
ЧА 10-13, 25, 32, 38-41, 84, 88, 90, 91, 95, 98, 100, 102, 106-108, 110, 111, 113, 115, 117, 118, 121-123, 125-134, 137, 140, 141, 143, 146, 147, 149, 151-153, 158, 164, 165, 167-169, 172, 173, 175, 178, 181, 185-187, 199, 207, 208, 213, 215, 217-219, 224, 228, 229, 231, 239-241, 273, 279, 299, 301, 302, 305, 310, 312, 315, 319, 324, 325, 374, 377, 378, 394, 397, 405, 406, 415, 441, 455, 468, 482, 499, 503, 510, 521, 526, 531, 556, 569, 582, 586, 608, 613, 635, 636, 641
Чабан Марія 346
Чабан, з с. Голибіси 468
“Чабан”, к-р ВПЖ, провокатор 310
Чабаранок Пилип 534
Чабарівка, с. Гусятинського р-ну 288, 318, 319
Чагарі, хут. с. Максимівка Збаразького р-ну 565
Чагарі, хут. Тернопільської міськради 553
Чагарі-Збаразькі, с. Збаразького р-ну 456, 626
Чагарський, ліс 371, 553
Чагор, ліс 428
Чагрів, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 203
Чагук Петро 150
“Чай”, чот. 258
Чайка Анастазія 429
Чайка Григорій 429
Чайка Онуфрій 536
“Чайка”, повст. 334
“Чайка”, стр. 269
Чаплюк Манька 650, 666
“Чар”, к-р, пов. оргмоб 21, 49
“Чара”, кущ СКВ 181, 182, 254
Чарківський Петро 322
Чарковський Лонгин 501
Чверті, прис. с. Нараїв Бережанського р-ну 393
Чвиль Петро 316
Чеканда, нач. пасп. столу 654
Чекісти 601. *Див. також* НКВД; НКҐБ; МҐБ
Чемелюк Іван 539

Чемеринці, с. Перемишлянського р-ну Львів. обл. 92, 145
Чепеленко, упов., секр. РК КП(б)У 331, 531, 532
Чепіль Василь 540
Чеплинська Філька 523
Червоні 98, 120, 121, 140, 141, 159, 189, 190, 222, 223, 240-243, 245-247, 250, 251-253
Червоні, партизани (партизанка). *Див*. Радянські, партизани
Червоноармійці. *Див*. ЧА
Червоногород (Червоноград), с. Заліщицького р-ну 176
“Черемха”, повст. 285
Черешньовський Франко 511
Черкас Михайло 609
“Черкес”. *Див*. Курпіта Григорій
Черкін, о/у РО МВД 400
Черневський, партприкріплений 488
Чернелів Мазовецький, с. *Див.* Жовтневе, с. Тернопільського р-ну
Чернелів-Руський, с. Тернопільського р-ну 85, 215, 236, 268, 269, 536
Чернецька Зофія 555
“Черник”, повст. 259
Чернилівка, с. Підволочиського р-ну 216, 239
Чернихів, с. Зборівського р-ну 212, 213, 215, 237, 249, 484, 552, 553, 568, 574, 588, 600, 624, 659
Чернихівці, с. Збаразького р-ну 221
Черниш Володимир 323
Чернишко Петро 515
Чернів, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 140, 201
Чернівецька, обл. 25, 29, 30, 53, 57, 58
Чернівці, м. 501
Черняк Олена 581
Черпенко Олена 539
Черче, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 78, 79, 129, 141, 201, 226, 232
Черчіль, Уінстон 481
“Чесний”, б-к 444
Чесники, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 201, 232
Чеснівський Раковець, с. Збаразького р-ну 613
Честяков, гол. РВК 486-488
Чеська, партизанка 312
Чеський, народ. *Див*. Чехи
Четяков, зам. нач. РО МҐБ 577
Чех Василь 350
Чехи 77, 307, 312, 542
Чехів, с. Монастириського р-ну 186, 187, 210, 519
Чехословаччина 312
Чечота Іван 580
Чєсельський Михайло 295
Чигиринщина 678
Чиж Параскевія 568, 592
Чиж, з с. Жуківці 540
“Чижик”, др. 446
Чикаленко, секр. райкому. *Див*. Чепеленко, упов., секр. РК КП(б)У
Чикало Анна 366
Чикало Настя 236
Чикало Семен 366
Чикинда, лейт. РО МҐБ 627

Чикита Настя 342
Чикурлій Яків 500
Чилінков, упов. 463
“Чира”, кущ 181
Чирський Володимир 144
Чистилів, с. Тернопільського р-ну 552, 560, 574, 601
Чистопади, с. Зборівського р-ну 146, 431, 442, 555, 584
Чистяков, гол. РВК 493, 494, 496, 498
Чічілінський, участ. міліц. 458
Чічков, упов. 537, 538
Чобот Матвій 436
Чоботарський, упов. 573, 611
Човганщина (Чолганщина), хут. с. Чернелів-Руський 215
“Човен”, к-р, окр. оргмоб. 21, 49
Чокан Максим 418
Чоловська Дозя 164
Чоловська Ольга 502
Чоловський Данило 492
Чопей Софія 330
Чорна Анна 555
Чорна Михайлина 146, 164
Чорна П. 222
Чорнецький Михайло 142
Чорний Андрій 555
Чорний Войтко 148
Чорний Ліс, ліс (Перемишлянщина) 92
Чорний Ліс, с. Збаразького р-ну 73, 221, 626
Чорний Ліс, с. Зборівського р-ну 453
Чорний Людвиг 147
Чорний Микола 236
Чорний Семен 555
Чорний Ярослав 659
Чорний, ліс (Шумщина) 603
“Чорний”, б-к 274
“Чорний”, повст. (с. Котузів) 403, 405
“Чорний”, повст. (с. Терпилівка) 285
“Чорний”, стр. СКВ 267
“Чорні Гайдамаки”, вд. 224
Чорній Анна 530
Чорній, з с. Дорофіївка 627
Чорнобаєв, пр. РВК 621
“Чорного”, вд. 256
Чорнокінецька Воля, с. Чортківського р-ну 288
Чорнокінецькі, ліси 69
“Чорноморець”, стр. 246
“Чорноморців”, вд. 276
“Чорнота”, повст. (с. Озерна, Зборівщина) 374
“Чорнота”, повст. (с. Романове Село) 377
“Чорнота”, повст. 360
“Чорнота”, повст. *Див.* Білоус (“Чорнота”)
“Чорнота”, чот. 189, 194
Чорноус Василь 339
Чорноус Микола 339
“Чорт”. *Див.* Хоптій Гриць
Чортків, м. Тернопільської обл. 32, 60, 70, 71, 77, 84, 85, 149, 151, 160, 162, 169, 176, 187-189, 194, 218, 231, 255, 289, 294, 303, 336, 343, 410, 423, 425, 427, 428, 511, 516, 518, 639
Чортків, пов. 21, 49, 114, 115, 254
Чортків, р-н. *Див*. Чортківський, р-н
Чортківська, в’язниця (тюрма) 76, 117, 236, 289, 292

Чортківський, Окр. Пр. *Див*. ОУН, Чортківський Окр. Пр. (округа)
Чортківський, пов. *Див*. Чортків, пов.
Чортківський, р-н Тернопільської обл. 32, 61, 254, 293 294, 310, 427, 429, 674, 685
Чортківський, ТВ. *Див*. УПА, Чортківський ТВ
Чортківщина 69, 76, 174, 176, 177, 179, 191, 200, 204, 206, 207, 312, 331, 339, 486
Чортория, с. Тернопільського пов. *Див.* Миролюбівка, с. Тернопільського р-ну
Чубаль, з с. Кривче 502
Чубаров, нач. РО НКВД 298
Чубей Анастазія 503
Чубей Дмитро 417
Чубей, гол. РВК 337, 515, 516
“Чугайстер”, окр. пров. 20, 48
“Чугайстир”, пов. тер. 246
Чудак, з с. Потуторів 635
“Чуйкевич”, надр. пров. 565
Чумак, ст. лейт. РО МҐБ 482
“Чумак”, повст. 279
Чумалі, с. Збаразького р-ну 222
Чуприк Тетяна 30, 58
“Чупринка Тарас”, ген. *Див*. Шухевич Роман

Ш

Шаблій Петро 638
Шаблій, з с. Сировари 623
Шаварин Матвій 352
Шагадин (Шеґедин), з с. Іванківці 573
Шагай Михайло 393
Шагай Степан 394
Шайда Владислав 92
Шайна Марія 267
Шалак Ілько 616
Шалігін, кап. МҐБ 504, 506
Шалій Василь 314
Шалунська Марія 539
Шамрій Петро 634
Шангрет Степан 92
Шанковський Лев 10, 28, 38, 56
Шаповалов, нач. РО МВД 568
Шаравара Яків 608
Шарапов, емґебіст 389, 449, 467, 469
Шарко Наталія 369
Шарко Теодор 606
Шастків Михайло 325
Шафранський Іван 578
Шафранський Микола 638
Шафранюк Ольга 490
“Шах”, к-р 21, 49
Шаюк Роман 638
Швайцарія, хут. (Підгаєччина) 97
Швайчук Анна 508
Швайчук Іван 506, 509
Швайчук Марія 508
Швайчук О. 508
Швачук Р. 508
Швед Анна 601
Швейків, с. Монастириського р-ну 104, 138, 327, 328, 399, 518
Швейцарія (Швайцарія), хут. *Див.* Привільний, хут. с. Підруда Теребовлянського р-ну
Швець Гриць 511
Швець Іван 353
Швець М. 551

Швець Остап 669
Швець Я. 551
Швець, з с. Увисла 326
Швидка Гелена 399
Швидка Михаліна 399
Швидкий Проць 399
Швидковський Р. 496
Швирло Дмитро 538
Шевченко Тарас Григорович 254, 314, 535
Шевченко, партприкр. 488
Шевченко, упов., нач. райздороввід. 451, 537, 538, 619
Шевченкове, с. Підволочиського р-ну 439, 462, 543, 557, 562, 563
Шевчик, упов. 499
Шевчук ("Зуб") 292
Шевчук Анастазія 500
Шевчук Анна 392
Шевчук Д. 444
Шевчук Іван 294, 555, 618
Шевчук Клим 549
Шевчук Мефодій 549
Шевчук Петро 302
Шевчук Тек. 222
Шевчук Только 607
Шевчук Яким 639
Шевчук, лейт. райвоєнком. 630
"Шелест", рай. пров. 205
"Шелест", стр. 265
Шелетин Михайло 186, 188
Шеляків Марія 528
Шельпаки, с. Підволочиського р-ну 222, 286, 439
Шембаров, зам. нач. РВ НКВД 196, 197
Шепенюк Варвара 494
Шепетівка, м. Хмельницької обл. 84
Шеремет, упов. 648
Шершенівка, с. Борщівського р-ну 121, 262-264, 487, 490, 495, 503
Шершун Анна 555
Шесропада М. 459
Шестаков (Шестяков), нач. фін-відділу 347, 360, 366, 629
Шестиняк Василь 337
Шибалин, с. Бережанського р-ну 101, 102, 157, 158, 190, 191, 259, 295, 296, 312, 334, 340, 393, 395, 522
Шидлівці, с. Гусятинського р-ну 330
Шили, с. Збаразького р-ну 245, 247, 285, 286, 348, 476, 485, 535, 663
Шиліжинський, з с. Купчинці 430
Шимків Анна 538
Шимків Василь 619
Шимків Володимир 551
Шимків Ілля 450
Шимків Михайло 478, 566
Шимків Петро 344
Шимків Теофіля 598
Шимківці, с. Збаразького р-ну 444, 458, 614
Шимкович, гол. РВК 615
Шимчук Микола 570
Шипівці, с. Заліщицького р-ну 191, 292, 293, 425, 504, 505, 508
Шипіта Степан 404
Шипулін, ст. лейт. РО МҐБ 457, 458
Ширинська, з с. Храбузна 147
Шишацький, адв. 552, 559, 570, 598, 618

Шишін, емґебіст, к-р АБГ 388, 391, 460, 470, 471, 477, 482
Шишіна, пров. гр. (АБГ) 388
Шишки, хут. с. Хотівка Кременецького р-ну 433
Шишківська Стінка, ліс 265
Шишківці, с. Борщівського р-ну 262-265, 415, 490, 492, 498, 501
Шишлаков, нач. РО МВД 428
Шиюк Ст. 222
Шіпулін, о/у 635
Шкабарніцький Іван 610
Шкарбалюка Іван 585
Шкатула Осип 324
Шкварок Наталка 500
Шкільна Анна 640
Шкільна Ольга 655, 670
Шкільний Степан 571
Шкільний Теодор 331
Шкільнюк Іван 491
Шкіндерівка, хут. с. Семиківці Теребовлянського р-ну 96
Шкіндирівка, с. *Див.* Сонячне, с. Підгаєцького р-ну
Шкірник Олекса 258
Шкорубський А. 380
Шкрабівський, з с. Озерна 578
Шкроботівка, с. Шумського р-ну 65, 241, 602, 603
Шліхта А. 463
Шліхта Й. 463
Шліхта Павло 389
Шліхта Сергій 389
Шляхтинці, с. Тернопільського р-ну 84, 431, 477, 639, 658
Шманьківчики, с. Чортківського р-ну 294
Шмигуватий Степан 417
Шмирук Михаїл 468
Шмігельський Дмитро 400
Шмондюк Грицько 300
Шморгай Ольга 248
Шовнін, нач. РО МҐБ 354, 455
Шоровов, партприкріп. 496
Шпак Роман 454
Шпак, упов. 644
“Шпак”, зв. 465
“Шпак”, рай. проп. 283
“Шпака”, вд. 196
Шпанарський Федір 610, 620, 642
Шпанів, с. Рівненського р-ну Рівненської обл. 675
Шпиколоси, с. Кременецького р-ну 440, 457, 563, 605, 653
Шпінко, кап. МВД 407
Шпортун Микола 554
“Шрам”. *Див.* Петринка Дмитро
Шромт Степан 267
Штанкович Іван 381
Штойко Маруся 342
Штохайло Григорій 606
Штуна, упов. 392
“Шугая”, вд. 196
Шульганівка, с. Чортківського р-ну 179, 180, 293, 294, 311, 429
“Шум”, підп. 262
“Шум”, рай. пров. 486
Шумбар, с. Шумського р-ну 240, 477, 603
Шумбарець, упов. 625, 653
Шумляни, с. Бережанського пов. *Див.* Підлісне, с. Бережанського р-ну
Шумляни, с. Підгаєцького р-ну 11, 38, 139, 201, 329, 330, 334, 393, 394, 411

Шумськ, м. Тернопільської обл. 9, 37, 240, 243, 379-383, 385, 387-391, 434, 435, 440, 444, 448, 460, 468, 471-473, 476, 482, 548, 549, 580, 581, 589
Шумськ, р-н. *Див.* Шумський, р-н
Шумський, ліс 462
Шумський, р-н Тернопільської обл. 7, 10, 13, 14, 19, 29, 32, 34, 35, 38, 41-43, 47, 52, 57, 61, 62, 242, 375, 379, 386, 389, 433, 440, 443, 445, 448, 458, 463, 466, 476, 482, 485, 548, 564, 580, 586, 589, 650
Шумський, упов. 478, 537
Шумщина 278
Шупарка, с. Борщівського р-ну 414-419, 490, 495-503
Шурин Дмитро 347
Шутроминці, с. Заліщицького р-ну 183, 424, 506, 510
Шутурпа Петро 513
Шутяк, з с. Бурканів 531
Шухевич Роман (“Тарас Чупринка”) 13, 32, 41, 60
Шуцполіція (шуцмани) 75, 83, 84

Щ

Щабель Василь 576
Щаблій Петро 671
Щаснівка, с. Підволочиського р-ну 73, 285
Щебивлок [Щебивовк] Іван 430
Щедрин А., о/у РО МҐБ 354, 374, 574, 575, 599, 610, 620
Щепанів, с. Козівського р-ну 100, 102, 335, 528
Щербанюк Гриць 492
Щербанюк Евгенія 492
Щербанюк Ілько 416
Щербанюк Онуфрій 492
Щербатюк Ромко 662
Щербина Михайло 479
Щирба, уповмінзаг. 542
“Щит”, повст. 285
Щитівці, с. Заліщицького р-ну 183, 184, 192, 273, 274
“Щуп”, кущ. 292, 310
Щупа, заст. гол. РВК 357

Ю

Юзва Іван 536
Юзефенко Василь 231
Юзефці, с. *Див.* Йосипівка, с. Зборівського р-ну
Юзьків Іван 313
Юзьків Розалія 615
“Юнак”, пов. пров. 117
Юриста Михайло 396
Юрків Антон 342
Юрків Григорій 474
Юрків Дмитро 446
Юрків Микола 446
Юрків Проць 446
“Юрко” (“Левко”), підп. 265
“Юрко”, підп. 278
“Юрко”, провокатор 412
“Юрко”, рай. реф. СБ 285
Юрчук Михайло 490, 498
Юр’ямпіль, с. Борщівського р-ну 414, 415, 491, 492, 494, 496, 503
Юскевич Іван 573
Юстинівка, с. Підгаєцького р-ну 161, 162, 288, 410, 534
Юськів Антін 638

Юськів Олександра 566
Юськів Семен 638
Юськівці, с. Лановецького р-ну 614
Ющак Василь 318
Ющук, з с. Шили 535

Я

Яблунів, с. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. 201
Яблунів, с. Гусятинського р-ну 323-325
Яблунівка, с. Підгаєцького р-ну 74, 137, 162, 329, 334, 534
“Явір”, к-р б-ки. *Див.* Козерюк Іван Григорович
“Явір”, кущ. 629
“Явір”, підп. 394
“Яворенко Володимир”, кер. ФУР. *Див*. Басюк Тимофій
Яворівський Осип 629, 638
Яворівський С. 436
Яворська Анастазія 560
Яворська Анна 606
Яворська Стефанія 412
Яворська, з с. Купчинці 552
Яворський Петро 599
Яворський Степан 321
Явче, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 201, 232
Ягільниця, с. Чортківського р-ну 179, 182
Яглуш, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. 127, 163
Ягнич Анна 511
Ягнич Іван 504
Ягнич Катерина 504
Ягнич Параска 425
Ягнич Степан 504
Ягнич Степан Ів. 504
Ягнич Трофим 504
Ягольниця, с. Чортківського р-ну 180
Язловець, с. Бучацького р-ну 179
Язловецький Осип 300
Якимець Магда 342
Якимець Марія 621
Якимів Михайло 144
Якимівські (Якимовецькі) , хутори с. Якимівці Лановецького р-ну 278
Якимівці, с. Лановецького р-ну 241, 278, 603
“Яків”, пов. пров. 118
Яковенчук Петро 261
Яковлев, емведист 387
Якубів Петро 315
Якубов, упов. РВК 450, 461, 474
Якубовський Володимир (“Бондаренко”) 20, 47, 78, 136, 682
Якунін, о/у РО МҐБ 449
Якушев, о/у РО МВД 380, 382, 385, 390, 391, 466, 470, 471, 485
Якушов [Якушев], інстр. РК КП(б)У 561, 593, 628, 629
Ямайло Каролина 511
Ямпіль, смт. Білогірського р-ну Хмельницької обл. 65, 98
Яницький, з с. Блищанка 184
Янів, с. (Теребовлянщина). *Див.* Долина, с. Теребовлянського р-ну
Янівка, с. пов. Тернопіль. *Див.* Підгородне, с. Тернопільського р-ну

Янківська Ірина 302
Янківці (Янковці), с. Тернопільського пов. *Див.* Іванківці, с. Зборівського р-ну
Янківці, с. (Дедеркали). *Див.* Іванківці, с. Кременецького р-ну
Янківці, с. (Ланівці). *Див.* Іванківці, с. Лановецького р-ну
Янчин, с. *Див.* Іванівка, с. Перемишлянського р-ну
Янчук Корній 481
Японія 329, 498
“Яр” 588
“Яр”, повст. 331
Яргорів, с. Монастириського р-ну 124, 150, 185-187, 282, 306, 398, 518
Ярема Іван 136
Ярема Степан 261
Ярема, упов. 567
“Ярема”, інт. 185
“Ярема”, підп. 426
“Ярема”, рай. пров. *Див.* Басій Микола
Яременко, нач. РО МҐБ 457
Яремків Іван 488
Яремко Онуфрій 492
“Ярий”, повст. 565
“Ярий”, стан. *Див.* Солодкий Володимир
Яримишин Христина 606
Яринчик Василь 450
Яричов, упов. 644
Ярмуш Григорій 354
Яровий, гол. РВК 331, 529
Ярослав, м. (Польща) 211
“Ярослав” 88
“Ярослав”, повст. 589
Ярославичі, с. Зборівського р-ну 224, 233, 363, 454, 555, 574, 577
Яроччина, хут. с. Загірці Лановецького р-ну 278
Ярош Іван 576
Ярош, з с. Жуківці 577
Ярощук, уповмінзаг. 590
Ярчівці, с. Зборівського р-ну 146, 583
Ясіневська Теодора 573
Ясінський Стах 622
“Яскравий”, к-р 21, 49
Ясмаш Григорій 593
Ясне, с. Бережанського р-ну 313
Ясній Дмитро 562
“Яструб”, сот. *Див*. Карпенко Дмитро
“Яструба”, вд. (сотня) 142
Яструбове, с. Козівського р-ну 429, 430, 435, 449, 451, 572, 616, 617
Яськевич (“Камік”) 278
Яськів Тарас 583
Яценко, упов. 551, 560
Яцинюк Василь 477
Яцишин Іван (“Макар”) 289
Яцишин М. 597
Яцишин О. 527
Яцівці, с. *Див.* Шевченкове, с. Підволочиського р-ну
Яцків, упов. 537
Яцківці, с. Зборівського р-ну 618, 630
Яцківці, хут. с. Сировари Зборівського р-ну 93
Яцура Микола 404
Яцюк А., з с. Боложівка 443
Яцюк Антон (с. Боложівка) 570
Яцюк Антон (с. Веселівка) 440
Яцюк Павло 335

* * *

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР

АБГ – аґентурно-бойова група (радянських спецслужб)
АБН – Антибольшевицький Блок Народів
АВТ – автоматічєская вінтовка Токарєва (радян. гвинтівка)
АК – Армія Крайова
АРСР – Автономна Радянська Соціалістична Республіка
АССР – Автономная Совєтская Соціалістічєская Рєспубліка

б. – біля, бувший
бат. – батальйон
Баудінст – (Baudienst) Будівельна служба [Німеччини]
більш. (біль.) – більшовицький
В – війська
В. – Великий (-і)
В.К. – воєнкомат (військкомат, військовий комісаріат)
ВБ – винищувальний батальйон
ВВ – внутрішні війська [МВС]
вд. – відділ
Вермахт – (Wehrmacht) збройні сили [Німеччини]
ВО – воєнна округа
ВПЖ (В.П.Ж.) – військово-польова жандармерія [УПА]
ВШ – військовий штаб [УПА]

ГДА СБУ – Галузевий Державний Архів Служби Безпеки України
Гестапо (Ґештапо, Ґестапо) – (Geheime Staatspolizei) таємна державна поліція [Німеччини]
ГК – Головний Командир (Головна Команда)
ГО – ґородской отдєл (горотдєл, міський відділ)
год. – година
гол. – голова
Гор. – Горішній
госп. – господарчий
Гренщуци (ґреншуци) – (Grenzschutz) Охорона кордонів [Німеччини]

д. – донька, друг
ДАЛО – Державний архів Львівської обл.
ДАРО – Державний архів Рівненської обл.
ДАТО – Державний архів Тернопільської обл.
див. – дивись, дивізія
дир. – директор
ДКО – державний комітет оборони [СРСР]
Дол. – Долішній
др., дг. – друг

Ж. Р. – жовтнева революція
ЖД – желєзная дорога (залізниця)

з/в – залізничний вокзал
зал. – залізничний
зам. – замісник
ЗУЗ – Західні Українські Землі

ІБ – істрєбітєльний батальйон
ін. – інше
ІНО – інтеліґентське об'єднання [в структурі ОУН]
інт. – інтендант
іст. – істребки, істрєбітєльний

к. – коло
КВШ – крайовий військовий штаб [УПА]
кг. (клг.) – кілограм
кн. – князь
кол. – колишній, колонія
ком. – командир, комендант, комуністичний, командування
комнезам – комітет незаможних [селян]
КП(б)У – Комуністична Партія (більшовиків) України
крб. – карбованець
КРІПО – (Kripo – Kriminalpolizei) Кримінальна поліція [Німеччини]

л. – літра
лігеншафт (ліґеншафт) – (ligenschaft) – рільниче господарство
ЛКСМУ – Ленінська Комуністична Спілка Молоді України

М. – Малі
м. – місто, містечко, місяць
МВД – Міністєрство Внутрєнніх Дєл
МГ (МҐ) – (maschinen gewehr) німецький кулемет
МГБ (МҐБ) – Міністєрство Ґосударствєнной Бєзопасності
мм. – місяці
МП (МР) – (maschinen pistole) німецький автомат
МРСР – Молдавська Радянська Соціалістична Республіка
МССР – Молдавская Совєтская Соціалістічєская Рєспубліка
МТС – машино-тракторна станція

н. – номер
напр. (нпр.) – наприклад
нар. – народна
нац. – національність
нач. – начальник
нім. – німецький
НКВД – Народний Коміссаріат Внутрєнніх Дєл
НКВС – Народний Комісаріат Внутрішніх Справ
НКГБ (НКҐБ) – Народний Коміссаріат Ґосударствєнной Бєзопасності
НСШ – неповна середня школа

о/у – оперуполномочєний (оперуповноважений)
ОББ – отдєл по борьбє с бандітізмом
обл. – область
ок. – около (приблизно)
окр. – округа
орг. – організація, організаційний
оргмоб – референт з організаційно-мобілізаційної роботи
ос. – осіб
Осоавіахім (Осоавиахим) – Общество содєйствія обороне, авіації і хімічєскому строітєльству (напіввійськова масова організація громадян СРСР в 1927–1948 рр.)
ОУН – Організація Українських Націоналістів
ОУН(б) – Організація Українських Націоналістів (бандерівців)
ОУН(м) – Організація Українських Націоналістів (мельниківців)

ОУР – отдєл уґоловного розиска
ОШОСДОР – отдєл шоссейних дорог

п. – повіт
ПВК – повітовий військовий комендант (команда)
ПЗУЗ – Північно-Західні Українські Землі
пов. – повіт, повітовий
пол. – польський, полудень
ППД – пістолєт-пулємьот Дєхтярьова (радянський ручний скоростріл)
ППШ – пістолєт-пулємьот Шпаґіна (радянська автоматична зброя)
пр. – провідник
прим. – приміром
пс. – псевдо

р. – рік
Рад. – радянський
РВК – районний виконавчий комітет (райвиконком)
РВНО (РайВНО) – районний відділ народної освіти
рев. – революційний
реф. – референт
РК – районний комітет (райком)
р-н – район
РО – районний отдєл (райотдєл, районний відділ)
род. – родина
рос. – російський
РПК – районний партійний комітет (райком КП(б)У)
рр. – роки

с. (С.) – село, сторінка
с/рада (с/р) – сільська рада
СА – (SA – Sturmabteilung) штурмові загони [Німеччини]
СБ (С.Б.) – Служба Безпеки [ОУН]
СБУ – Служба Безпеки України
СВТ – самозарядная вінтовка Токарєва (радянська гвинтівка)
СД (СДГ) – (SD – Sicherheitsdienst) Служба безпеки [Німеччини]
СКВ – Самооборонний Кущовий Відділ
сл. п. – славної пам'яті
сот. (с-ний) – сотенний, сотник
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
СС – "Шутцштафель", назва відбірних (ґвардійських) партійних гітлерівських військ, які виконували теж поліційні завдання. Не німецькі (чужинецькі) військові формації входили до складу Ваффен СС (Waffen-SS).
СССР – Союз Совєтскіх Соціалістічєскіх Рєспублік
ст. (Ст.) – старший, старий, станиця, станичний, станція
стан. – станиця, станичний
СУЗ – Східні Українські Землі

т. зв. – так званий
т. ін. – таке інше
т. п. – тому подібний
Т/О – Тернопільська обл.(окр.)
ТВ – тактичний відтинок [УПА]

УДК – Український Допомоговий Комітет
укр. – український

УМВД – Управлєніє Міністєрства Внутрєнніх Дєл
УМГБ – Управлєніє Міністєрства Ґосударствєнной Бєзопасності
УНРА – Українська Народна Революційна Армія
УПА – Українська Повстанська Армія
УПВ – Український Партизанський Відділ
уповмізаг – уповноважений міністерства заготівель [СРСР]
ур. – уроджений
УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка
УССД – Українська Соборна Самостійна Держава
УСТ – Українське Споживче Товариство
УЦК – Український Центральний Комітет
УЧХ – Український Червоний Хрест
Фельджандармерія – (Feldgendarmerie) польова жандармерія [Німеччини]
ФУР – Фронт Української Революції

х. (хут.) – хутір

ц. м. – цього місяця
ц. р. – цього року
ЦДАВО – Центральний Державний Архів Вищих Органів Влади [України]
ЦДАГО – Центральний Державний Архів Громадських Об'єднань [України]
цнт. – центнер

ЧА – Червона Армія
чол. – чоловік

шт. – штук
Шуцмани (шуцполіція) – (Schutzpolizei) охоронна поліція [Німеччини]

* * *

СПИСОК ФОТОІЛЮСТАРЦІЙ

1. Мапа Тернопільської обл.....6
2. Листівка політвідділу УПА “Не для гада ця принада”.....338
3. Листівка підпілля ОУН “Червоноармійці!...”.....666
4. Повстанці з ВО-3 “Лисоня”: 8-ий зліва
шеф штабу Володимир Якубовський (“Бондаренко”),
9-ий – сот. Дмитро Карпенко (“Яструб”). 682
5. Повстанці з ВО-3 “Лисоня”.....682
6. Новобранці сотні “Орли”.....683
7. Повстанці з Чортківської округи. Зліва направо:
“Брич”, “Омелько” (Олійник Петро), “Старий”, “Рубан”.....683
8. Повстанці з Тернопільщини. Лежить 1-ий зліва
Крайовий Провідник ОУН на Поділлі
Осип Безпалко (“Остап”, “Андрій”, “Задорожний”).....684
9. Повстанці з Тернопільщини. Стоїть 4-ий зліва
Крайовий Провідник ОУН на Поділлі
Осип Безпалко (“Остап”, “Андрій”, “Задорожний”).....684
10. Драбинястий Петро (“Панас”).....685
11. Остяк Володимир (“Капрал”).....685
12. Греськів Іван (“Бистрий”) 685
13. Курпіта Григорій (“Черкес”).....685
14. Протиколгоспні листівки підпілля ОУН 686
15. Підпільна листівка “Чи буде голод”.....687
16. Листівка підпілля ОУН “Українська Молоде!”.....688

* * *

ЗМІСТ

ВСТУП......7
INTRODUCTION.....35

1943 – 1946.....65

Кременеччина. ЗВІТ Ч. 2 (За час від 11.VI. до 10.VII.1943).....65
Тернопільська обл. Надзвичайний звіт(22.XI.1943).....68
Вістки з Тернопільщини [1-44].....69
Тернопільщина. Вістки (від 15.I. по 15.II.1944 р.).....71
Тернопільська обл. Надзвичайний звіт ч. 7/44.....78
Тернопільська обл. Надзвичайний звіт ч. 8/44.....79
Тернопільська обл. Надзвичайний звіт ч. 11/44.....84
Фронтові події в окрузі Тернопіль (11.III.1944).....88
Тернопільщина. Вісті з терену від 16.III – 31.III.1944 р.....89
Звіт про побут більшовиків в Підгайцях (25.III. – 5.IV.44).....94

Відомості з фронтових дій в Підгаєччині.....95
Інформація про політичну ситуацію на терені Тернопільської обл.....98
Тернопільщина. Останні вістки 6.IV - 3.V.1944).....100
Вістки з Тернопільщини (12.05.1944).....102
Підгаєччина. Як виглядає фронтова дійсність.....103
Борщів. Звідомлення про події на теренах,
окупованих більшовиками.....107
Вісті з Бережанської округи (VII.1944).....110
Звідомлення з Чортківської округи (1.VIII.1944).....114
Інформативний звіт (Тернопільська обл.,
Зборівський пов., 25.VIII.1944).....121
Інформативний звіт (Тернопільська обл.,
Бучаччина, 26.VIII.1944).....123
Ситуаційний звіт за серпень 1944 р. (Тернопільська обл.,
Зборівщина, 4.IX.1944).....125
Інформативний звіт (Тернопільська обл.,
Бережанщина, 26.VIII.1944).....126
Бережанська округа. Інформативний звіт за час
від 15–30 вересня 1944 р.....129
Бережанська округа. Вісті з терену (IX.1944).....134
Бережанська округа. Інформативний звіт за час
від 1–15 жовтня 1944 р.....152
Бережанська округа. Вісті з терену (IX–X.1944).....156
Бережанська округа. Інформативний звіт за час
від 15–30 жовтня 1944 р.....165
Бережанська округа. Інформативний звіт за час
від 30.X. по 25.XI.1944 р.....168
Чортківська округа. Інформативний звіт
(за місяць грудень 1944 р.).....174
Тернопільська область (листопад – грудень 1944 р.).....189
Тернопільська округа. Відомості з терену (січень 1945).....211
Скалатщина. Відомості з терену (січень 1945).....216
Бережанська округа. Звіт за час від 1.I. – 16.I.1945 р.....223
Бережанська округа. Інформативний звіт (5.I. – 20.I.1945 р.....227
Бережанська округа. Вісті з терену (25.I.1945).....229
Тернопільська обл. Вісті з терену (15.IV.1945).....234
Тернопільська обл. Відомості з терену
(березень – квітень 1945).....245
Чортківська округа. Вісті з терену (18.II.1945).....253
Тернопільська округа. Вістки з терену
(за вересень – жовтень 1945).....255
Чортківська – Бережанська округи. Вісті з терену
за місяць жовтень 1945.....295
Чортківщина. Вісті з терену
(за мм. жовтень, листопад, грудень 1946).....312

Чортківщина. Додаткові вісті з терену
(за вересень, жовтень, листопад, грудень 1946).....331

1947.....339

Чортківщина. Вісті з терену
(за січень, лютий і березень 1947).....339
Тернопільщина. Вісті з терену (січень 1947).....344
Тернопільщина. Вісті з терену (лютий 1947).....349
Тернопільщина. Вісті з терену (березень 1947).....356
Тернопільщина. Вісті з терену (квітень 1947).....365
Вісті зо східних областей України (5.05.1947).....377
Шумськ. Інформації з терену (за час від. 25.IV – 25.V.1947).....379
Тернопільщина. Вісті з терену
(за мм. квітень, травень і червень 1947).....393
Тернопільщина. Вісті з терену (травень 1947).....429
Тернопільщина. Вісті з терену (червень 1947).....446
Шумськ. Інформації з терену (за час від. 16.VI – 15.VII.1947).....466
Тернопільщина. Вісті з терену (липень 1947).....474
Чортківщина. Вісті з терену
(за липень, серпень і вересень 1947 р.).....486
Тернопільщина. Вісті з терену (серпень 1947).....535
Тернопільщина. Вісті з терену (вересень 1947).....565
Тернопільщина. Вісті з терену (жовтень 1947).....589
Тернопільщина. Вісті з терену (листопад 1947).....615
Тернопільщина. Вісті з терену (грудень 1947).....633
Вістки з Тернопільщини. Ч. 1. (грудень 1947).....667
Вістки з Тернопільщини. Ч. 2. (грудень 1947).....671

ДОДАТКИ.....675

Повідомлення про загибель Батринчука Григорія.....676
Повідомлення про загибель Максим'юка Костянтина.....677
Повідомлення про загибель Дудара Ярослава.....678
Повідомлення про загибель Безпалка Осипа.....680
Фотоілюстрації.....682
Покажчик.....689
Список скорочень і абревіатур.....806
Список фотоілюстрацій.....810

* * *

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Літопис УПА – це серійне книжкове видання. Його завдання – опублікувати, з дотриманням джерельної точности, документи й матеріяли до історії УПА, а також стимулювати й видавати праці про діяльність УПА та історію України того періоду взагалі. Кожний том або група томів Літопису присвячені окремим темам і мають назву. Частина томів охоплює історію УПА за певний період на більших територіях, як, наприклад, на Волині, в Галичині, на українських землях під Польщею тощо. Кожна з цих територій може мати два – три, а то й більше томів. Додаткова серія книжок буде присвячена загальним темам, або збірникам спогадів, праць, або може бути книжкою одного автора на якусь тему. Збірники появляються не періодично, а в залежності від підготовки й опрацювання наступного тому. Нумерація книжок Літопису може йти інакше, ніж за оголошеним територіяльним планом чи хронологією подій. Документи передруковуються з дотриманням джерельної точности, зі збереженням загальної форми ориґіналу. Конечні виправлення чи відтворення пошкоджених місць відзначаються квадратними дужками або – де потрібно – пояснені в примітках. Так само відзначаються додані редакцією слова, пояснення чи заголовки в тексті. Інші підпільні матеріяли – мемуари, меморандуми, публіцистика тощо – передруковуються без пропусків, проте мовні й правописні виправлення детально не відзначуються, хіба в особливих випадках. Як правило, передруки беруться з ориґіналів, але при відсутності ориґіналу до уваги береться найвірогідніша копія чи передрук. В усіх випадках точно подається джерело, а у випадку передрукованих архівних матеріалів – теж місце збереження даного матеріялу. Кожний том має довідник осіб та місцевостей і словник неясних слів, скорочень та маловживаних чи незрозумілих слів.

LITOPYS UPA –
CHRONICLE OF THE UKRAINIAN INSURGENT ARMY

Litopys UPA is a series of books, produced with the aim of publishing source documents and materials relating to the history of the UPA, as well as stimulating and publishing works about the activities of the UPA and, in a more general way, the history of Ukraine of that period. Each volume or group of volumes of Litopys UPA is devoted to a specific theme and has a separate title. Some of the volumes deal with the history of the UPA in a given period of time or in a given region – for example, in Volyn', in Halychyna, in the regions of Ukraine held by Poland and so on. Two, three, or even more volumes may be devoted to general themes, to collections of memories, or to single books by individual authors dealing with particular questions. The appearance of Litopys UPA is not periodic, and depends on the pace at which successive volumes are compiled and prepared for print. The volumes may appear in an order other that indicated above, based on a territorial and chronological principle. In reprinting documents, we adhere strictly to their sources and preserve the general form, language and orthography of the originals. Places in the text where corrections have had to be made, or where the original documents have been damaged or had to be reconstituted, are designated with square brackets, or, if necessary, provided with explanatory footnotes. Words, explanations, or titles inside the texts that have been added by the editors are indicated in a similar manner. Other underground materials – memories, memoranda, works of publicists and the like – are also reprinted without ornmissions, but only in exceptional cases are linguistic and orthographic corrections indicated. Reprints are based on original texts. In cases where the original text is not available, the reprint is based on the most reliable copy of reprint. The sources of all materials used are clearly indicated and in the case of reprinted archival material, their present locations are also given. Each volume is provided with an index of names of persons and places and a glossary listing names that may not be clear, abbreviations and rarely used or incomprehensible words.

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ
Серійне книжкове видання документів, матеріялів і наукових праць до історії Української Повстанської Армії

Досі появилися такі томи* Літопису УПА *ОСНОВНОЇ СЕРІЇ:

Том 1. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга перша: Початки УПА; документи і матеріяли. Книга містить політичні й організаційні документи та матеріяли до історії УПА на Волині та Поліссі. Третє, виправлене видання, 1989 р., 256 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 2. Волинь і Полісся: німецька окупація. Книга друга. Книга містить підпільні документи і матеріяли про бойові дії УПА на Волині й Поліссі. Друге, виправлене видання, 1985 р., 256 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 3-4. Чорний Ліс: видання команди Станиславівського тактич-ного відтинка УПА, 1947–1950 роки. Книга перша і друга. Книги містять меморіяли, біографічні нариси й документи про дії відділів УПА Станиславівського ТВ УПА. Частина матеріялів – оповідання, новели й вірші.

Том 3. Книга перша: 1947–1948. Друге, виправлене видання, 1987 р., 272 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 4. Книга друга: 1948–1950 (продовження). Друге, виправлене видання, 1989 р., 288 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 5. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга третя: спомини учасників. Книга містить спогади, рецензії та додаткові підпільні матеріяли про дії УПА. Між мемуарами – повідомлення про договір про ненапад між ГК УПА й угорською армією. 1983 р., 312 стор., мапи, ілюстрації.

Том 6. УПА в світлі німецьких документів, 1942–1945; книга перша: 1942 – липень 1944. Книга містить аналізи, меморандуми, повідомлення, звіти, а також переклади українських документів для центральних політичних, військових і поліційних установ. 1983 р., 256 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 7. УПА в світлі німецьких документів; 1942–1945; книга друга: серпень 1944–1945 (продовження шостого тому). 1983 р., 272 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 8. Українська Головна Визвольна Рада; документи, офіційні публікації, матеріяли; книга перша: 1944–1945. Книга містить основні документи Першого Великого Збору УГВР,

передрук органу Президії УГВР *Вісник* (ч. 4 (7), серпень 1945), статті та матеріяли з 1944–45 рр., які стосуються цілости визвольного руху. 1980р., 320 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 9. Українська Головна Визвольна Рада; книга друга: 1946–1948. Книга містить видання УГВР *Самостійність* і *Бюро інформацій УГВР* та інші матеріяли. 1982 р., 520 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 10. Українська Головна Визвольна Рада; книга третя: 1949–1952. Книга містить документи, офіційні повідомлення, публікації й матеріяли УГВР в Україні, між ними *Бюро інформацій УГВР,* вип. 4, 6 і 9. 1984 р., 424 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 11. Тернопільщина: список впавших героїв української революції в боротьбі з московсько-більшовицьким окупантом за час від 13 березня 1944 до 31 грудня 1948 року. Це підпільне видання містить біографії 725 осіб, які загинули на території Тернопільської округи. Крім того, подає нові дані про смерть близько ста невідомих повстанців, які загинули на території округи. 1985 р., XXXII – 248 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 12. Третя подільська воєнна округа УПА ("Лисоня"). Книга містить видані командою воєнної округи короткі описи боїв відділів УПА – "Лисоня" від листопада 1943 р. до серпня 1945 року, збірник підпільних пісень *"Повстанський стяг"* – виданий з нагоди п'ятиріччя УПА в 1947 році, – та інші документи й матеріяли групи УПА "Лисоня". 1989 р., 352 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 13. Перемищина — Перемиський курінь; книга перша: Денник відділу "Бурлаки" (Володимира Щигельського) – містить денник цього відділу ("Ударники"-4, 94а) за час від жовтня 1946 р. до 24 жовтня 1947 р., ведений бунчужним "Буркуном", з епілогом Богдана Гука ("Скали"). Книга має також різні документи сотні – списки вояків, господарські документи тощо. 1986 р., 370 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 14. Перемищина – Перемиський курінь; книга друга: Денники й документи – містить денники сотенного "Крилача" (Ярослава Коцьолка) з 1944 і 1947 рр., які продовжував по його смерті сотенний "Бурлака" (Володимир Щигельський), денник сотні "Крилача" (ведений бунчужним "Орестом") і документи обох сотень. 1987 р., 262 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 15. Костянтин Гіммельрайх: Спогади командира відділу особливого призначення "УПА-Схід"; спогади. Автор – киянин – оповідає про свої переживання від вибуху війни 1941 року до "звільнення" з УПА і рейду на Захід в 1945 році: мобілізація до ЧА, німецький полон, окупований Київ, участь у підпіллі ОУНм, к-р вд. УПА (ОУНм) в Карпатах, старшинська школа УПА, мандри по Поділлі й к-р вд. особливого призначення "УПА-Схід". 1987 р., 266 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 16. Підпільні журнали закерзонської України, 1945–1947. Збірник містить передруки таких підпільних журналів: "*Тижневі вісті*", "*Лісовик*", "*Інформативні вісті*", "*Інформатор*" і "*Перемога*". Всі числа цих журналів супроводяться англомовним резюме. Збірник має статтю про історію підпільної видавничої діяльності на Закерзонні та Акт оскарження Олени Лебедович. 1987 р., 608 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 17. Англомовні видання українського підпілля, 1946–1947. Збірник містить передруки підпільних видань: "*Нові Лідіце*", "*Виселення єпископа Коциловського*", "*Вибори в СРСР*", "*Нова голодова катастрофа в Україні*", "*Фашистське страшило*", "*До братніх чеського і словацького народів*". 1988 р., 192 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 18. Карпатська група УПА "Говерля"; книга перша: Документи, звіти та офіційні публікації. Містить передрук підпільного видання командування групи ***Шлях перемоги,*** звіти команд тактичних відтинків УПА й звіти командирів відділів та підвідділів УПА, 24 ТВ УПА "Маківка". 1990 р., 328 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 19. Карпатська група УПА "Говерля"; книга друга: Спомини, статті та видання історично-мемуарного характеру. Охоплює збірку нарисів і споминів, друкованих у підпіллі. Майже всі спомини написані старшинами і вояками УПА ще в Україні або відразу після переходу на еміґрацію. 1992 р., 357 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 20. Покажчик до "Літопису УПА"; книга перша: 1–19 томи. Книга містить покажчики псевдонімів, прізвищ, географічних назв, інституцій, алфавітні списки авторів та надрукованих матеріялів й інші дані про перших 19 томів "Літопису УПА". 1994 р., 528 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 21. УПА в світлі німецьких документів, 1941–1943; Книга третя: червень 1941 – травень 1943. Книга містить звіти, меморандуми, а також переклади українських документів для

центральних політичних і поліційних установ. 1991 р., 271 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 22. УПА в світлі польських документів; книга перша: Військовий Суд Оперативної Групи "Вісла". Містить вироки, звіти та кореспонденцію Військового суду Оперативної групи "Вісла" за період від травня до вересня 1947 р. 1992 р., 627 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 23. Медична опіка в УПА: документи, матеріяли і спогади. Більша частина книги – це спомини санітарів, медиків, лікарів й інших працівників санітарної служби й Українського Червоного Хреста (УЧХ). В книзі теж поміщено підпільні документи й біографії працівників УЧХ. 1992 р., 480 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 24. Ідея і чин: орган Проводу ОУН, 1942-1946. У цій книзі передруковано головний політично-інформативний журнал Проводу ОУН на Українських Землях, що видавався 1942–1946 рр. Журнал містив важливу інформації про боротьбу УПА, німецьку та російську окупаційну політику, розвиток української політичної думки. 1995 р., 592 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 25. Пісні УПА. Збірка пісень, тематично пов'язаних з боротьбою УПА. Збірник охоплює не тільки властиві пісні вояків УПА, але й укладені пізніше в тюрмах і концтаборах, чи уложені народом. Збірник містить тексти пісень, їх варіанти, мелодію і варіанти, а також дані про саму пісню, її авторів й оспівуваних у піснях героїв чи події. Збірник містить понад 600 пісень і їх варіянтів. 1997 р., XXIV+556 стор., тверда обкладинка, ноти.

Том 26. Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріяли. Книга четверта: Документи і спогади. Збірник містить протокол ВЗ УГВР, доповідь на цьому зборі й інші документи: вибір з листування президента УГВР Кирила Осьмака, переговори з польським підпіллям, Угорщиною й Румунією, слідчу справу Миколи та Петра Дужих й інші документи. У книзі також спогади членів УГВР й інших осіб про утворення та діяльність УГВР 2001 р., 658 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 27. Роман Петренко. За Україну, за її волю; спогади. Автор – волиняк – оповідає про свою діяльність від часу війни у 1939 р. до відходу на Захід у 1945 р.. Спочатку автор був діячем ОУН Сарненської округи (від січня 1942 р. у підпіллі), згодом – шефом господарського відділу ШВО УПА "Заграва", від літа 1943 р. – ГВШ (потім КВШ УПА-Північ, командир Дмитро

Клячківський) і від літа 1944 р. – старшиною для особливих доручень при ГСЗС УГВР під керівництвом М. Лебедя. 1997 р., 279 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 28. Марія Савчин. Тисяча доріг; спомини. Автор оповідає про свої переживання від вибуху війни (від 1944 р. до 1953 р. – у підпіллі) до свого приходу на еміграцію у 1954 р.. Від 1945 р. була дружиною В. Галаси, заступника пров. ОУН Закерзонського краю, від 1947 р. співробітника ГОСП в Карпатах, і від 1948 р. – пров. ОУН ПЗУЗ. Авторка перебувала разом з ним на Закерзонні, в Карпатах, на Волині, а також – в тюрмі КҐБ у Києві. 1995 р., 600 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 29. Іван Гарасимів ("Палій"). З юнацьких мрій — у ряди УПА, це розповідь учасника підстаршинської школи УПА в Карпатах та ройового в сотні У-І (94), про його бойовий шлях в УПА від осені 1943 р. до осені 1947 р. в Карпатах та на Лемківщині. Спогади дають цікаву картину зі щоденного життя повстанців та їхніх командирів, та про важке становище українського населення на цих теренах. 1999 р., 336 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 30. Степан Хрін (Степан Стебельський). Крізь сміх заліза; спогади. Книга містить два спогади Степана Стебельського ("Хріна"), к-ра ТВ УПА 24 "Маківка" – "Крізь сміх заліза", "Зимою в бункері" та спогади Олекси Конопадського ("Островерха") – "Спомини чотового УПА Островерха". Автори опові-дають про свої дії в УПА від 1944 р. до 1949 р. року на Лемківщині та Дрогобиччині. 2000 р., 552 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 31. УПА на Львівщині і Ярославщині. Спогади і документи вояків УПА ТВ "Розточчя", 1943 – 1947. Книга містить спогади "Сої", "Спартака", "Зенона Семеніва" та інших членів відділу УПА к-ра "Бриля". Також подано оперативні звіти к-ра "Бриля" та к-ра "Гамалії" ("Переяслави І" та "Переяслави ІІ") з ТВ УПА "Розточчя". 2000 р., 324 стор., тверда обкладинка, схеми, ілюстрації.

Том 32. Медична опіка в УПА: документи, матеріяли і спогади. Книга друга. Велика частина книги – це спомини санітарів, медсестер, медиків, лікарів та інших працівників санітарної служби й Українського Червоного Хреста (УЧХ). 2001 р., 581 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 33. Тактичний Відтинок УПА 26-ий "Лемко": Лемківщина і Перемищина (Документи і матеріяли). Книга містить документи і матеріяли, що стосуються історії та діяльности

відділів УПА ТВ-"Лемко" в 1944-1947 рр., оперативні звіти, накази інструкції та вказівки, рейди УПА, та документи Підстаршинської школи ім. полк. "Коника". 2001 р., 900 стор., тверда обкладинка, організаційні схеми, ілюстрації, мапи.

Том 34. Лемківщина і Перемищина – "Холодний Яр", "Бескид", "Верховина": Політичні звіти. Книга містить організаційний розподіл підпільної мережі Лемківщини і Перемищини, кадрову обсаду підпільної сітки та політичні й інформативні звіти з терену за роки 1944-1947 рр.. 2001 р., 974 стор., тверда обкладинка, організаційні схеми, ілюстрації.

Том 35. Покажчик до "Літопису УПА"; книга 2: томи 21–34, томи та 1–3 Нової Серії та томи 1–3 серії "Бібліотека". Книга містить покажчики псевдонімів, прізвищ, географічних назв, інституцій, поазбучні списки авторів та надрукованих матеріялів й інші дані про томи "Літопису УПА" Основної та Нової Серій, також книги "Повстанські могили" т.1 за ред. Євгена Місила. 2002 р., 870 стор., тверда обкладинка.

Том 36. "Книга полеглих членів ОУН і вояків УПА Львівщини". Книга містить отримані з радянських архівів короткі біографії членів ОУН і УПА, які загинули на Львівщині. 2002 р., 1058 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 37. Іван Лико. На грані мрії і дійсності: спогади підпільника. 1945-1955. Книга містить спогади Івана Лика ("Скали", "Богдана") – "На грані мрії і дійсності" та спогади Миколи Терефенка ("Медведя") – "На грані двох світів". Автори оповідають про пережите ними в підпіллі на Лемківщині та в польських тюрмах. 2002 р., 644 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 38. Петро Й. Потічний. Архітектура резистансу: криївки і бункри УПА в світлі радянських документів. Книга містить схеми та описи різних криївок УПА й запілля, та перелік з'єднань Червоної Армії та Внутрішніх Військ НКВД, які були залучені до боротьби проти підпілля, зібраних в Архіві Внутрішніх військ Українського Округу за рр. 1944-1954 рр., який знаходиться в Колекції ім. Петра Й. Потічного при Університеті Торонто. 2002 р., 430 стор., тверда обкладинка, схеми, ілюстрації.

Том 39. Тактичний відтинок УПА 28-й "Данилів": Холмщина і Підляшшя. Документи і матеріяли. Містить огляди й документи про дії УПА на Холмщині й Підляшші в 1945 –1948 роках. Між документами – звіти Холмського ТВ УПА, хроніки (денники) сотень УПА, звіти зі зустрічей представників УПА з представниками польського резистансу з ВіН-у ("Вольносьць і Нєзавіслосьць"), звіт

із зустрічі з англійським кореспондентом та інше. Більшість документів походить з Колекції Петра Й. Потічного при Університеті Торонто. 2003 р., 1058 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 40. Тактичний Відтинок УПА 27-й "Бастіон": Любачівщина, Ярославщина, Томашівщина. Документи і матеріяли. Містить огляди й документи про дії УПА в 1945–1948 роках. Серед документів — звіти Команди Тактичного Відтинку, хроніки відділів куреня УПА "Месники", звіти й огляди керівництва II Округи ОУН "Батурин", господарські звіти тощо. Більшість документів походить з Колекції Петра Й. Потічного при Університеті Торонто. 2004 р., 600 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 41. Президент УГВР Кирило Осьмак. Книга містить документи та матеріяли про Президента УГВР Кирила Осьмака, його життя, наукову діяльність і смерть. 2004 р., 880 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 42. Петро Й. Потічний. Літопис УПА – Історія: Документи і матеріали. Вояки УПА, які в 1947–1949 роках пробилися рейдом у Західну Европу, вважали своїм обов'язком залишити для історії та майбутніх поколінь пам'ять про визвольні змагання в часі Другої світової війни та після її закінчення. Це стало реаль-ністю в 1974 р., коли було створено видавництво "Літопис УПА". Книга містить документи та матеріяли про нелегкі будні становлення та діяльності видавництва "Літопис УПА" за 30-літній період діяльності, короткі біографії членів видавничого комітету, адміністрації видавництва, редакторів, авторів, упорядників і фундаторів томів. 2005 р., 658 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Томи 43-44. Боротьба з аґентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946–1948. Книги містять протоколи переслухань працівниками Служби Безпеки (СБ) ОУН Тернопільської області осіб, підозрілих у співпраці з органами державної безпеки СРСР. Матеріяли походять з підпільного архіву, віднайденого у 2004 р. в селі Озерна Зборівського р-ну Тернопільської обл., завдяки с. п. Софрону Кутному. На їх базі можна вивчати організацію, обсяг та дії підпільних структур щонайменше в межах однієї області у 1946–1948 рр., коли тиск на підпілля радянських силових структур був надзвичайно потужний. Також матеріяли протоколів яскраво відображають жорстокість, нелюдяність та брутальність радянських репресивних органів, які шляхом терору та насилля снували

павутину імперії зла на теренах Західної України.

Том 43. Книга 1: В першій книзі поміщено 85 з 193 наявних протоколів допитів, що охоплюють 13 районів Тернопільщини, зокрема: Бережанський, Білобожницький, Борщівський, Бучацький, Великобірківський, Великоглибочоцький, Великодедеркальський, Вишнівецький, Заліщицький, Залозецький, Збаразький і Зборівський райони. 2006 р., 1332 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, схеми.

Том 44. Книга 2: Книга є продовженням 43 тому та міститить подальших 108 протоколів переслухань СБ ОУН, зокрема, з теренів таких районів як: Золотопотіцький, Золотниківський, Козівський, Козлівський, Коропецький, Кременецький, Ланівецький, Микулинецький, Новосільський, Підволочиський, Підгаєцький, Почаївський, Пробіжнянський, Скала-Подільський, Скалатський, Теребовлянський, Товстецький, Чортківський, Шумський, та з Рогатинського району Станиславівської області. Тут також поміщені Протоколи ТОС-у, Протоколи смерті, Лист підпільників на Далекий Схід, Протокол однієї події, список функціонерів МВД і МҐБ та список слідчих СБ. Вступна стаття до обох книг поміщена в т. 43. 2006 р., 1288 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 45. Генерал Роман Шухевич – "Тарас Чупринка" Головний Командир УПА. Книга містить спогади про ген. Романа Шухевича–Тараса Чупринку, його життя, підпільну діяльність і смерть. 2006 р., 572 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Томи 46. Боротьба з аґентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946-1948. Книга 3. Книга є важливим доповненням і продов-женням тт. 43-44 та містить протоколи переслухань СБ ОУН з п'яти районів Тернопільської обл., зокрема: Великодедеркальського, Вишнівецького, Збаразького, Золотниківського та Кременецького. Документи походять з повстанських архівів, віднайдених в околицях сіл Пліхів, Краснопуща Бережанського р-ну та Петриків Тернопільського р-ну. 2007 р., 896 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 47. Підпільна Пошта України. Книга містить ілюстрації ППУ з філателістичної збірки с.п. Степана Ґоляша, яка знаходиться в "Колекції Петра Й. Потічного про підпільну й антипідпільну боротьбу в Україні" при Університеті Торонто (Канада), з коротким описом рисунків марок і блоків, а також вступні статті, що привідкривають історію діяльності Підпільної Пошти України. 2009 р., 336 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 48. УПА в світлі словацьких та чеських документів (1945-1948); книга перша: Рейди УПА в документах війська та апарату безпеки ЧСР (1945-1946). Дві головні теми книги – перебіг пропагандивних рейдів УПА теренами Північно-Східної Словаччини в серпні-вересні 1945 р. і в квітні 1946 р. (стратегія, цілі, поведінка відділів) та заходи чехословацької армії і органів безпеки ЧСР на припинення діяльності УПА в країні (до вересня 1946 р.). Книга також містить матеріали про чехословацько-радянську та чехословацько-польську співпраці стосовно УПА, звіти та відомості військової розвідки і національної безпеки ЧСР про дії повстанців, ситуацію українського населення на Закерзонні та документи про реакцію чехословацького суспільства до УПА. 2010 р., 864 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 49. Тернопільщина: "Вісті з Терену" та "Вістки з Тернопільщини". 1943-1950; книга перша (1943-1947). В книзі подано підпільні інформації про діяльність ОУН і УПА та суспільно-політичну ситуацію в Тернопільській області і суміжних районах. 2010 р., 832 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Готуються до друку:

– Тернопільщина: "Вістки з Терену" та "Вістки з Тернопільщини". 1943-1950; книга друга (1948-1950).

– УПА в світлі словацьких та чеських документів (1948-1950); книга друга (1947-1948).

У НОВІЙ СЕРІЇ, т. зв. Київській, у співпраці з Інститутом української археогра-фії та джерелознавства Національної Академії Наук України, Державним комітетом архівів України та Центральним державним архівом громадських об'єднань (ЦДАГО) України, Галузевим державним архівом СБУ (ГДА СБУ) появилися такі томи "Літопису УПА":

1. Видання Головного Командування УПА. Книга містить такі видання: "*До* ***зброї",*** № 16, 1943, "***Повстанець",*** № 1-6, 1944-1945, "***Український перець",*** № 1-3, 1943-1945 та "***Бойовий правильник піхоти".*** Київ – Торонто, 1995 р., 482 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

2. Волинь і Полісся: УПА та запілля 1943 – 1944. Документи і матеріали. Книга містить документи Головної Команди УПА-Північ та документи Військових Округ "Заграва", "Богун", "Турів" та

“Тютюнник”. Київ – Торонто. 1999, 724 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

3. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: директивні документи ЦК Компартії України 1943-1959. Збірник містить найповніше зібрання документів ЦК КП(б)У – постанови з’їздів, пленумів політбюро, оргбюро, секретаріяту, які супроводжуються інформативними записками, повідомленнями та довідками. У книзі також подано листи, стенограми засідань та виступів членів ЦК КП(б)У. Київ – Торонто. 2001, 652 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

4. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ (1943–1959). Книга перша: (1943–1945). У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно–визвольного руху протягом 1943–1945 рр. Усі подані матеріяли мають інформаційно–звітний характер. Київ – Торонто. 2002, 597 стор., тверда обкладинка.

5. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга друга: 1946–1947. У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно–визвольного руху протягом 1946–1947 рр. Усі подані матеріали мають інформаційно-звітний характер. Київ – Торонто. 2002, 574 стор., тверда обкладинка.

6. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга третя: 1948. У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно-визвольного руху протягом 1948 р. Усі подані матеріали мають інформаційно-звітний характер. Київ – Торонто, 2003, 523 стор., тверда обкладинка.

7. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга четверта: 1949–1959. У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно-визвольного руху протягом 1949–1959 рр. Усі подані матеріали мають інформаційно-звітний характер. Київ – Торонто, 2003, 716 стор., тверда обкладинка.

8. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та Запілля 1944–1946. Документи і матеріяли. Збірник містить документи керівництва УПА-Північ і УПА-Південь, Краєвого проводу ОУН ПЗУЗ і НВРО та

груп (Воєнних Округ) “Заграва”, “Богун”, “Тютюнник” і з’єднань груп “33” (ПЗК “Москва”), “44” (ПСК “Одеса”). Київ – Торонто. 2006, 1448 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

9. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945. Книга містить архівні документи з переслухань радянськими репресивними органами таких осіб, як: Михайло Степаняк, Євген Басюк, Мирослав Гайдук, Ярослав Білинський, Артемізія Галицька, Олександер Луцький, Юрій Стельмащук, Петро Дужий, Микола Дужий, Володимир Павлик, Омелян Польовий, Федір Воробець, Дмитро Вітовський, Василь Левкович. Київ – Торонто, 2007, 912 стор, тверда обкладинка, ілюстрації.

10. Життя і боротьба генерала “Тараса Чупринки” (1907–1950). Документи і матеріали. У книзі зібрані документи та матеріали за 1907–2005 рр., які характеризують основні віхи життя і діяльності керівника українського визвольно-революційного руху в 1943–1950 рр. ген. Романа Шухевича (“Тараса Чупринки”) та присвячені його пам’яті. Поряд з документами Галузевого державного архіву СБ України до збірника увійшли документи Державного історичного архіву України у Львові і, частково, – ЦДАВО України, а також матеріали, які публікувалися в “Літописі Української Повстанської Армії” (Торонто) та в інших виданнях. Київ – Торонто, 2007, 832 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

11. Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО “Заграва”, “Турів”, “Богун” (серпень 1942 — грудень 1943 рр.). До книги увійшли 353 раніше не опублікованих документи з різних територіальних осередків ОУН(б) і запілля УПА на Волині й Південному Поліссі за серпень 1942 — грудень 1943 рр., які відображають діловодство КП, округ, районів ОУН(б) на ПЗУЗ (серпень 1942 — вересень 1943 рр.), а також округ, надрайонів, районів, кущів, підрайонів і станиць запілля УПА на ПЗУЗ (вересень — грудень 1943 р.). Київ – Торонто, 2007, 848 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

12. Воєнна Округа УПА “Буг” 1944–1948. Документи і матеріали. Книга 1. Том містить документи командування Воєнної Округи і окремих підрозділів, пресові видання “Буг”, як також звітно-інформативні документи керівництва ОУН на Львівщині. Київ – Торонто, 2008 р., 800 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

13. Воєнна Округа УПА “Буг” 1943–1952. Документи і матеріяли. Книга 2. Том містить документи командування

Воєнної Округи і окремих підрозділів, пресові видання, як також звітно-інформативні документи керівництва ОУН на Львівщині. Київ – Торонто, 2009 р., 1232 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

14. УПА і запілля на ПЗУЗ. 1943–1945. Невідомі документи. До збірника увійшли нещодавно виявлені у різних архівах України історичні джерела УПА (УПА–Північ) (266 документів, світлини), що раніше були не відомі широкому загалові. У них висвітлюється історія керівництва, військових підрозділів, армійського запілля за 1943–1945 рр. Територіальний ареал: північний захід, центр, північний схід Волині, Південне Полісся. Київ – Торонто, 2010 р., 640 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Готуються до друку томи НС:

– Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1946–1952. Книга 2.

СЕРІЯ "ЛІТОПИС УПА" – БІБЛІОТЕКА

1. Юрій Ступницький. Спогади про пережите. Автор – волиняк – оповідає про свою родину та переживання від юнацьких років (кінець 30-х) до виходу з ув'язнення в середині 50-х років. Автор є сином начальника штабу УПА полк. Леоніда Ступницького, разом з яким у 1943 р. пішов до УПА, де навчався у старшинській школі "Дружинники". Після арешту в 1944 р. поневірявся по тюрмах і таборах Радянського Союзу. Київ, 2000, 128 стор., м'яка обкладинка, мапи, ілюстрації.

2. Володимир В'ятрович. Рейди УПА теренами Чехословаччини. Монографію присвячено одному з маловідомих аспектів історії українського національно-визвольного руху 1940–1950 років – рейдам УПА чехословацькими теренами. Обрана тема дозволяє авторові показати розмах національно-визвольної боротьби в Україні, її вплив на події у післявоєнній Європі, без чого неможливе правильне і об'єктивне тлумачення суспільних процесів того часу. Львів, 2001, 208 стор., м'яка обкладинка, мапи, ілюстрації.

3. Ярослав Грицай – "Чорнота", Параскевія Грицай. А рани не гоїлися: Спомини "Чорноти". У книзі описані спогади чотового командира УПА "Чорноти" про події, що відбувалися в

1943–1945 роках на Закерзонні, та про його страдницьке життя в більшовицьких тюрмах і концтаборах Сибіру. Мемуари підготовлені до друку дружиною автора Параскою Грицай (з дому Ротко), яка протягом довгих років відтворювала розповіді свого чоловіка, уточнювала, доповнювала та систематизувала їх. Львів, 2001, 332 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

4. Спогади вояків УПА та учасників збройного підпілля Львівщини і Любачівщини. Книга містить спогади Василя Левковича ("Вороного"), його дружини Ярослави, сотенного Миколи Тарабана ("Тучі"), вояків УПА Івана Філя ("Шеремети"), Івана Василевського-Путко ("Вуса"), оргмоба Костя Міхалика ("Думи") та зв'язкової Катерини Когут-Лялюк ("Грізної"). В книзі подана коротка згадка про Якова І. Чорнія ("Кулю", "Мушку", "Ударника"), командира Перемиської 6 ВО УПА, авторства Федора Лопадчака. Львів, 2003, 448 стор., тверда палітурка в суперобкладинці, ілюстрації.

5. Мирослав Горбаль. Довідник-пошуківець. Реєстр осіб, пов'язаних з визвольною боротьбою на теренах Львівщини (без Дрогобиччини). 1944–1947 (за архівними документами). Книга є підсумком опрацювання архівних документів з фондів Державного архіву Львівської області за 1944–1947 роки. Ці документи мають інформаційно-звітний характер (також плани заходів, стенограми нарад, протоколи засідань та допитів, підпільні документи, прокурорські аналізи, аґентурні справи тощо) й викривають суть боротьби комуністичного режиму проти національно-визвольного руху на вказаних теренах. У довіднику подані ключові ідентифікаційні дані про осіб, які були пов'язані з тим рухом, та джерела інформації цих даних. Львів, 2003, 416 стор., м'яка палітурка.

6. Мирослав Горбаль. Довідник-пошуківець. Реєстр осіб, пов'язаних з визвольною боротьбою на теренах Дрогобиччини. 1939–1950 (за архівними документами). У цій праці зібрана траґічна інформація про особи та події, що, безпосередньо чи опосередковано, у позитивному чи неґативному плані, були пов'язані з визвольною боротьбою на території тодішньої Дрогобицької області у 1939–50-х роках. Основна інформація – результат опрацювання документів архівних справ Державного архіву Львівської області (ДАЛО) та інших архівів, а також видань, публікацій і машинописів з цієї тематики; дописів, свідчень, спогадів та листів. Львів, 2005, 1312 стор., ілюстрації, тверда палітурка.

7. Володимир Ковальчук. Діяльність ОУН (б) та Запілля УПА на Волині та південному Поліссі (1941–1944 рр.). В книзі досліджено інформативний потенціал джерел з історії діяльності мережі ОУН і запілля УПА на ПЗУЗ. Обговорюється формування первісної джерельної бази, особливості фондоутворення, діловодство, проводиться класифікація документального масиву джерел та з'ясовано особливості діяльності референтур ОУН(б) і запілля УПА. Львів, 2006, 512 стор., тверда палітурка.

8. Онишко Леся. "Нам сонце всміхалось крізь ржавії ґрати". Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі. У цій монографії на основі архівних документів та матеріалів, спогадів учасників подій досліджено етапи становлення світогляду Катерини Зарицької, її участь в формуванні Українського Червоного Хреста; діяльність в референтурі пропаґанди ОУН (б) та налагодження зв'язків головнокомандувача УПА Романа Шухевича; показано її життєвий шлях в тюрмах і таборах СССР, а потім на волі. Львів, 2007, 928 стор., тверда палітурка, суперобкладинка, ілюстрації.

9. Коханська Галина. З Україною у серці. Спомини. Спомини присвячені історії національно-визвольного руху на Волині 1930–1950 рр. Вони відображають діяльність польського окупаційного режиму та більшовицькі репресії 1939–1941 рр. Авторка детально розповідає про свій вступ в ряди ОУН, проходження вишколів, свою діяльність в Колківській республіці УПА у відділі розвідки. Окремий розділ споминів присвячений ув'язненню в комуністичних таборах. Львів, 2008, 400 стор., тверда палітурка, суперобкладинка, ілюстрації.

СЕРІЯ "ПОДІЇ І ЛЮДИ"

1. Посівнич Микола. Нескорений командир. У нарисі висвітлюється життєвий шлях провідного члена ОУН та Головного командира УПА Романа Шухевича, незламного лідера національно-визвольної боротьби українського народу. Торонто – Львів, Видання 2-е, доповнене. 2008, 80 стор., ілюстрації.

2. Осьмак Наталка. Кирило Осьмак – нескорений Президент УГВР. Пропоноване дослідження розкриває на основі архівних документів і матеріалів невідомі сторінки життя і діяльності одного з чільних керівників українського визвольного руху 1940-х років. – Торонто – Львів, 2008, 128 стор., ілюстрації.

3. Посівнич Микола. Степан Бандера – життя, присвячене свободі. Пропоноване дослідження присвячене життю та діяльності Провідника ОУН та ЗЧ ОУН Степана Бандери в 1920–1959 рр. На основі спогадів та документів у книзі висвітлено боротьбу і роль ОУН і ЗЧ ОУН та її лідера у тогочасних суспільно–політичних процесах. Крім того, читач зможе довідатися про родинне, шкільне, студентське оточення, в якому формувалася особистість майбутнього Голови проводу ОУН та ЗЧ ОУН. Торонто – Львів, 2008, 112 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

4. Петро Й. Потічний. Моя дорога. Короткий біографічний спомин Петра-Йосифа Потічного, написаний англійською мовою, охоплює період від народження до часу, коли він, як юнак, вояк УПА, прибув зі своїм відділом до Західної Німеччини під кінець 1947 р. Торонто – Львів, 2008, 124 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

5. "Грім" – полковник УПА Микола Твердохліб. Спогади і матеріали. Упорядник Роман Грицьків. Видання присвячене полковнику Української Повстанської Армії Миколі Твердохлібу – "Грому". Крізь призму спогадів безпосередніх учасників подій та інших матеріалів у збірнику зображено життя і діяльності видатного повстанського командира, а також висвітлено національно-визвольну боротьбу 1930-х – 1950-х років у Карпатах. Торонто – Львів, 2008, 128 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

6. Михайло Романюк. Петро Федун – "Полтава" – провідний ідеолог ОУН та УПА. Пропоноване видання присвячене життю та діяльності одного із керівників збройного підпілля ОУН та УПА Петра Федуна – "Полтави". На основі архівних документів висвітлено процес формування світоглядних позицій, національно-патріотичних переконань та його творчої спадщини. Торонто – Львів, 2009, 128 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

7. Українська Головна Визвольна Рада / Упорядники П. Й. Потічний, М. Посівнич. У книзі про УГВР поміщено статті Р. Шухевича, М. Дужого і А. Камінського, спогади Л. Шанковського, Д. Ребет, у яких висвітлено боротьбу і роль УГВР у тогочасних українських суспільно-політичних процесах. Торонто – Львів, 2009, 136 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

8. Володимир Іванченко. Квітка у червоному пеклі: життєвий шлях Людмили Фої. Брошура присвячена життю Людмили Фої ("Оксани", "М. Перелесник"), 1923–1950, котра була одним із організаторів підпілля ОУН (б) у м. Києві під час Другої світової війни. Арештована вона витримала тортури в'язниці

НКДБ. Будучи ключовою фігурою у протистоянні радянських спецслужб з СБ ОУН, зірвала потужну чекістську операцію з виявлення та знищення керівників українського визвольного руху. Одночасно вона – авторка чудових літературних творів. Людмила Фоя загинула в нерівному бою з військовою групою МДБ, рятуючи пораненого друга. Торонто – Львів, 2009, 128 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

9. Олександр Іщук. Життя та доля Михайла Дяченка – "Марка Боєслава". Книга присвячена життю та долі Михайла Дяченка – поета, письменника, підпільника й одного з керівників Карпатського КП ОУН, автора чималої кількості поетичних творів та оповідань, у яких чітко продемонстровано мету та завдання українського визвольного руху середини XX століття. Вперше оприлюднено раніше невідому інформацію про заходи радянських каральних органів із розшуку М. Дяченка, виявлену в ГДА СБУ, окремі його твори та маловідомі фотографії. Торонто – Львів, 2010, 140 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

10. Олександр Іщук, Володимир Іванченко. Життєвий шлях Галини Голояд – "Марти Гай". У книзі чи не вперше на основі архівних документів МДБ УРСР, збережених в Галузевому державному архіві СБ України, детально висвітлено життя та долю однієї з чільних діячок українського визвольного руху Галини Голояд – "Марти Гай". Книгу доповнено творами письменниці, маловідомими фотографіями та документами з архівів радянської державної безпеки. Торонто – Львів, 2010, 128 стор., м'яка палітурка, ілюстрації.

* * *

"ЛІТОПИС УПА" В МЕРЕЖІ INTERNET

Заходами Адміністрації видавництва "Літопис УПА" детальну інформацію українською та англійською мовами про видання та споріднені матеріали можна знайти в мережі Internet за адресою:

http://www.litopysupa.com

Ця інформація складається з чотирьох груп.

1. Вступ до серій (*Introduction to the Series*), який дає загальні інформації про "Літопис УПА" та цілі видавництва.

2. Інформації про замовлення (*Ordering information*), які дають короткі інформації про кожний том серій та як їх замовляти.

3. Книги "Літопис УПА" (*Litopys UPA volumes*), де про кожний том подано не тільки повну бібліографічну інформацію (титульна сторінка, дата і місце публікації, число ISBN, ціна та редактор книги), але також текст вступної статті та резюме матеріалів тому. Текст ілюстрований світлинами, які знаходяться в книзі.

4. Споріднені матеріяли (*Related Materials*). У цій групі подані публікації інших видавництв, що відносяться до теми УПА та Збройного підпілля в Україні.

Аналогічну інформацію англійською мовою
можна знайти також на веб-сторінці за адресою:

http://www.infoukes.com/commercial/litopysupa/index.html

Про подальші інформації можна звертатися на адресу Адміністрації:

— Микола Кулик — **mykola.kulyk@litopysupa.com**

або Редакції:

— Петро Й. Потічний— **peter.potichnyj@litopysupa.com**

Адміністрація в Україні — **litopys@bs.lviv.ua**

Будемо вдячні за відгуки читачів на наше видання.

Пишіть на подані адреси або також на
www.litopysupa.com

ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА В США Й КАНАДІ
та
ТОВАРИСТВА КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА
ім. ГЕН. ХОР. ТАРАСА ЧУПРИНКИ В США Й КАНАДІ

ВИДАВНИЧИЙ КОМІТЕТ "ЛІТОПИСУ УПА"

М. Бохно, І. Василевський-Путко, І. Гомзяк, Параска Грицай, О. Дольницький, О. Жигар, Ірина Камінська, Б. Ковалик, М. Ковальчин, М. Кошик, М. Кулик, Р. Кулик, Катерина Лялюк, М. Лущак, М. Міґус, П. Мицак, Емілія Нагірна-Зінько, Марія Пискір, А. Потічний, П. Потічний, С. Рогатинський, М. Рошецький, І. Росіл, Наталя Солтис, І. Терефенко, Ярослава Філь, О. Цилюпа, С. Шпак, Є. Штендера

Адміністрація:

М. Кулик, Р. Кулик, Емілія Нагірна-Зінько, Наталя Солтис

Адреса:

LITOPYS U.P.A.
P.O. Box 97, Station "C"
Toronto, Ontario, M6J 3M7, Canada
www.litopysupa.com

Адміністрація в Україні:

Ігор Гомзяк, Богдан Столяр

Благодійний Громадський Фонд "Літопис УПА"
ім. Володимира Макара

Микола Посівнич

Адреса: "Літопис УПА"
пл. Міцкевича, 6/7, Львів 79000 Україна
тел.(38-032) 272-4064 е-пошта: litopys@bs.lviv.ua

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ
том 49
Книга 1

ТЕРНОПІЛЬЩИНА:
“Вісті з Терену”
та
“Вістки з Тернопільщини”
1943 – 1950

Редактори

Ігор Гомзяк, Микола Посівнич

Літкоректор

Тетяна Будар

Підписано до друку 10.06.2010. Формат 70 x 100 $^{1}/_{16}$
Папір офсетний. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 23,17. Обл.-видавн. арк. 18,12.
Наклад 1000. Зам. № 6-10/10

Фундатором цього тому є
пані добродійка Ольга Клапіщак–Ганкевич
в пам'ять свойого чоловіка
св. п. Всесвітлішого о. мітрата
Романа Ганкевича
(27.XI.1923–11.XII.2003)

Всесвітліший Отець Мітрат Роман Ганкевич походив зі священичої родини о. Михайла та Анни з Левицьких. Народився в с. Більче Золоте на Тернопільщині. Початкову і середню освіту здобув в с. Звиняч та ґімназії в Чорткові, а богословську в семінаріях в Гіршберґу та Бамберґу в Німеччині, яку закінчив у 1950 році. Ієрейські свячення у подружньому стані 2 грудня 1962 року у соборі Св. Володимира (Париж) отримав з рук Архиєпископа Гавриїла Букатка за попередньою згодою Єп. Ніла Саварина і почав свою священичу працю в Едмонтоні, Альберта, а опісля від 1981 року до кінця свойого трудолюбивого життя, як парох церкви Св. Духа в Гамільтоні, Онтаріо. Служив Канцлером Східної Епархії Української Католицької Церкви, іменований у 1984 році Патріярхом Йосифом Сліпим Почесним Крилошанином, а в 1986 році піднесений Єп. Ізидором Борецьким до сану Митрофорного Протоєрея.

Двадцятирічним юнаком у 1943 році разом з братом Богданом вступив до Дивізії "Галичина" і брав участь в бою під Бродами. Його брат загинув в УПА 10 січня 1951 року у рідному с. Звиняч.

Завжди активний у громадському і церковному житті, він був членом Академічного товариства "Обнова", хору "Думка", Братства Бувших Вояків 1–ої Дивізії УНА, священичого товариства Св. Андрея, Українського Патріярхального Світового Об'єднання, Братства Українських Католиків, та Світового Конґресу Вільних Українців. Відзначений грамотою Добродія СКВУ та Шевченківською медаллю, присвоєною йому Конґресом Українців Канади. У 1987 році співорганізатор міжнародної конференції "Культура Київської Руси" при МакМастерському університеті в Гамільтоні, Онтаріо.

Дня 20 листопада 1954 року в Нью Йорку, США, він одружився з Ольгою Клапіщак, дочкою Юрія і Марії Пендорак, яка впродовж довгих років була його вірною супутницею і помічницею у справі служіння Богові і людям.

Завдяки його зусиллям збудовано Собор Зарваницької Матері Божої, який посвячено у 2000 році. Всесвітліший отець Мітрат похований біля собору в Зарваниці 28 грудня 2003 року.

Very Rev. Mitred Priest Roman Hankevych comes from a priestly family of Rev. Mykhailo and Anna, nee Levyts'ky. He was born in Bilche Zolote, Ternopil region, Ukraine. Primary and High School education he completed in Zvyniach and Chortkiv, and theological studies in Hirschberg and Bamberg Theological Seminaries, Germany in 1950.

On December 2, 1962 he was ordained a priest as a married man in the Church of St. Volodymyr in Paris, France, by the Archbishop Havryil Bukatko on a dispensation of Bishop Neil Savaryn. He began his priestly duties at first in Edmonton, Alberta, and from 1981 until his death as the pastor of the Holy Spirit Church in Hamilton, Ontario..

He also served as the Chancellor of the Eastern Eparchy of the Ukrainian Catholic Church and in 1984 was named by Patriarch Josyf Slipyj, the Honorary Member of Krylos and in 1986 elevated to the rank of Very Reverend Mitred Priest by Bishop Isadore Borecky.

As a twenty year old man in 1943 he joined together with his brother Bohdan the Division "Halychyna" and participated in the Battle of Brody. His brother died in the Ukrainian Insurgent Army (UPA) fighting the Soviets on January 10, 1951 in his native village of Zvyniach.

He was very active in Ukrainian social and religious life and was member of the Academic Society "Obnova", choir "Dumka", Brotherhood of Former Soldiers of 1 Ukrainian Division UNA, St. Andrew Association of Priests, Ukrainian Patriarchal World Federation, Brotherhood of Ukrainian Catholics and the World Federation of Free Ukrainians. For his services he was named the Benefactor of the WFFU and decorated by Shevchenko Medal by the Canadian Ukrainian Congress.

In 1987 he was one of the organizers in Hamilton, Ontario of the McMaster international conference "The Culture of Kyivan Rus".

On November 20, 1954 in New York, USA, he married Olha Klapishchak, daughter of Yurii and Maria Pendorak, who for the rest of his life was his faithful wife and helper in the cause of serving God and his people.

Mostly as a result of his efforts was bilt the Cathedral of Mother of God of Zarvanytsia and consecrated in 2000. On December 28, 2003 the Very Rev. Mitred Priest was buried near the cathedral in Zarvanytsia.

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

49